

AK PARTİ

**ADALET VE
KALKINMA PARTİSİ**

herşey
Türkiye
için!

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	5
AK PARTİ TÜZÜĞÜ.....	9
TEŞKİLAT İÇ YÖNETMELİĞİ.....	95
YAZIŞMA YÖNETMELİĞİ.....	183
DEFTERLER YÖNETMELİĞİ.....	219
ARŞİV YÖNETMELİĞİ.....	233
KONGRE YÖNETMELİĞİ.....	255
TBMM GRUP İÇ YÖNETMELİĞİ.....	297
SEÇİM İŞLERİ ADAYLIK İŞLEMLERİ YÖNETMELİĞİ.....	323
2820 SİYASİ PARTİLER KANUNU.....	353
298 SAYILI SEÇİMLERİN TEMEL HÜKÜMLERİ VE SEÇMEN KÜTÜKLERİ HAKKINDA KANUN.....	411
2839 SAYILI MİLLETVEKİLİ SEÇİM KANUNU.....	513
T. C. ANAYASASI.....	539
KALKINMA VE DEMOKRATİKLEŞME PROGRAMI.....	625

ÖNSÖZ

Türkiye'nin bahtını açan **AK PARTİ**'li kardeşlerim, sizlere selam olsun.

AK PARTİ, güven ve istikrar arayışında uzun yıllar dalgalı, çalkantılı bir geçmiş yaşayan ülkemizin siyasi iradesini hakkıyla temsil etmek üzere kurulmuştur. **AK PARTİ**, siyaseti, Türkiye'yi hak ettiği itibara kavuşturmak üzere milletimizin medeniyet tasavvurundan, kalbinden, aklından ve vicdanından doğmuştur.

Kurulduğu temel üzerinde yükselen Partimiz, ülkemizle birlikte büyümektedir.

Kökü mazide milletimizin hamuruyla yoğrulan **AK PARTİ**, ürettiği siyasetle sonuna kadar milletimizin temel değerlerine sahip çıkacaktır.

AK PARTİ, şartlar ne olursa olsun, milletimizin tarihi medeniyet yürüyüşüne sadakatle kılavuzluk etmeyi şeref addetmektedir.

AK PARTİ'nin siyasi iddiası, hedefi ve gayesi; Türkiye'mizin tamamını refah ve huzura kavuşturmak, kalkınmayı sağlamak, demokrasimizi geliştirmek, eksiksiz bir hukuk devleti tesisi ile ülkemizi güçlendirmektir.

Türkiye'nin siyasi hayatında büyük bir dinamizm ve aksiyon hareketi olarak doğan **AK PARTİ**, ülke sathındaki örgütlenme çalışmaları ile milletimizle bütünleşmeyi sağlamış, mesajını topluma ulaştırmış, tek başına güçlü bir iktidar olarak Türkiye'yi kısa zamanda güven ve istikrara kavuşturmuştur.

Türkiye, kavgalardan, gerilimlerden çok yorulmuş, siyasetsizliğin bedelini ekonomiden dış politikaya her alanda ağır faturalarla ödemiştir. Yılarca enerjimizi dağıtan, gücümüzü parçalayan ve toplumu bir bütün olarak kucaklamayan siyasi kadroların ülkemize maliyeti çok ağır oldu. Bugün hala geçmişin faturalarını ödemek zorunda olan ülkemiz, **AK PARTİ** iktidarı sayesinde hızla büyüme ve kalkınma sürecini yakalamıştır.

Türkiye'nin ekonomik kaynaklarını, büyüme potansiyelini hızla harekete geçiren ve muhteşem bir dinamizmle ülkemizin gücünü toparlayan **AK PARTİ**imiz, ekonomik sorunların çözümünde, hukuk ve demokrasinin gelişmesinde gerekli reform adımlarını kararlılıkla atmış, kısa bir zamanda ülkemizin 30-40 yıldır beklenen, biriken, ertelenen temel sorunlarını çözüm yoluna koymuştur.

Bizden önce Türkiye krizler ülkesi iken, bugün bizim iktidarımızda Türkiye, bir fırsatlar ülkesi olmuştur.

AK PARTİ'liler olarak milletimize anlatacağımız çok şeyimiz var, çünkü Türkiye icraatlarımızı gördü, görmeye devam ediyor.

Köylerimizin öncelikle yol ve su sorunları gideriliyor. Şehirlerimiz bir bir bayındır hale geliyor. Tıkanan yollar bir bir açılıyor. Türkiye bugüne kadar olmadığı şekilde dünyanın her bölgesi, her ülkesiyle eşit ve onurlu ilişkiler kuruyor.

Türkiye, bugün itibarıyla dünyanın en saygın, en itibarlı ülkeleri arasında hak ettiği yere doğru hızla ilerlemektedir.

Evet, **AK PARTİ** Türkiye ile birlikte güçleniyor.

Bu başarıda, isimleri her zaman öne çıkmayan yüz binlerce yol arkadaşımızın sadakati, vefası, gece gündüz demeyen yoğun mesaisi vardır.

Onları, yani sizleri, ülkemiz adına, gelecek nesiller adına minnet ve şükranla anıyorum.

Onlar, tam bir teşkilat bilinciyle organize olmanın gereklerini yerine getirerek Türkiye'nin gücünü, toplumun iradesini geniş halk kesimlerinin arzularını ve taleplerini siyasete taşıdılar.

AK PARTİ mensupları, **AK PARTİ** teşkilatları **AK PARTİ**'ye gönülleriyle, yürekleriyle katkıda bulunanlar Türkiye'yi nasıl bir girdaptan çıkardıklarını asla unutmayacaklardır.

Onlar, ana kademe teşkilatlarımızda, kadın kolu ve gençlik kolu teşkilatlarımızda, partinin hangi kademesinde olurlarsa olsunlar ülke sevdasını, hizmet aşkını en içten, en samimi biçimde hissediyorlar.

Onlar, her zaman Türkiye fotoğrafına bir bütünlük içinde bakarak toplumun kazanımlarını hesap ediyor, rüyalarını, düşlerini ideallerini toplumun bütün kesimleriyle paylaşıyorlar.

Hangi makam ve mevkide olursak olalım temsil ettiğimiz gücün kaynağının öncelikle teşkilat mensuplarımızın büyük yürekleri olduğunu hiçbir zaman unutmamak, unutmayacağız.

AK PARTİ'ye omuz verenler, **AK PARTİ**'nin eliyle Türkiye'nin yüzünü ağartırlar.

Sadakat ve vefa timsali olan halkımız bu özveriye bu hizmet aşkını her zaman alkışlayacak bu hizmet davamızın çilelilerine her zaman bağrında yer verecektir.

Bu hareketin, bu misyonun Genel Başkanı olarak diyorum ki bu yükü omuzlayan kardeşlerimin her birinin yüzü ak, bahtı açık olsun.

Sizler AK siyasete akıllarınızı, gönüllerinizi katmasaydınız karamsarlığı, umutsuzluğu yenemezdik.

Sizler, ülkesini öfkeden ve kavgadan arındıran, barış ve huzuru tesis eden AK siyasetin teminatısınız.

Sevgili yol arkadaşlarım,

Sizlerden hassaten bazı isteklerim vardır.

Türkiye ne durumda idi, nereye getirdik! Bunu asla unutmayın ve unutturmayın ve **AK PARTİ**'nin Türkiye'ye neler kazandırdığını lütfen halkımıza anlatınız.

Hiçbir hizmet kademesinde ayrımcılığa asla tenezzül etmeyiniz.

Asla popilizme kapılmayınız, günü kurtarmaya dönük bir siyaset çizgisi üzerinde olmayınız.

Kardeşlik ve dayanışma ruhunu zedeleyebilecek hiçbir davranış içine girmeyiniz.

Hesap verebilirlik duygusu hayat anlayışımızın esasıdır. Bu onur tablosunun karamsar bir tabloya dönüşmemesi için örfeye uygun düşmeyen, hukuka uygun olmayan, **AK PARTİ**'liye yakışmayacak tutum ve davranışlardan mutlaka ama mutlaka uzak durunuz.

Teşkilat gücümüzün kaynağının, sevgi, disiplinli çalışma va Türkiye sevdası olduğunu hiçbir zaman unutmayınız.

AK PARTİ teşkilatları olarak çabamız ve gayretimiz; **AK PARTİ** aidiyetini idrak etmek, **AK PARTİ** kimliğine sadakatle sahip çıkmak, yüreğinde ülke sorumluluğunu hissetmek ve bu sorumluluğun gereğini yerine getirmektir.

Partimizin daha büyük başarılar imza atabilmesi için, belediyelerimiz ve bütün mensuplarımızla birlikte teşkilatlarımız olarak daha yakın, daha büyük bir uyum ve işbirliği içerisinde olmalısınız.

Aziz kardeşlerim,

Biz bir bölgenin, bir toplumsal zümrenin, bir sınıfın siyasetini yapmıyoruz. Ülkemizin bütünlüğü, dirlik ve düzeni üzerinde oynanmak istenen oyunları bozmak için, kardeşlik iklimini pekiştirmeye her zamankinden daha çok ihtiyacımız var.

Bizler milletin birer unsuru, birer üyesi, birer parçasıyız. Biz, milletimizin bütün fertleriyle, bütün vatandaşlarımızla aynı kader birliği içinde olduğumuza inanıyoruz.

Bizim hareketimiz, bizim misyonumuz, bizim partimiz bu kardeşlik ruhunun eseridir.

AK PARTİ mensupları, bizden öncekiler gibi milleti aldatmayacak ve milletin umutlarını boşa çıkarmayacaktır.

Önümüzde daha aydınlık bir gelecek vardır ve umutlarımız dipdirdir.

Başkaları azmimizi kırmak, yüreklerimizdeki ateşi söndürmek için bütün güçlerini kullanabilirler.

Ama, bizim sevdamız büyüdükçe, yüreklerimizdeki ateş harlandıkça onlar kartopu gibi erimeye devam edeceklerdir.

Hiçbir zaman zeminimizi unutmayalım. Bu zeminin Türkiye olduğunu, Hakkari'den Edirne'ye milletimizin bütün fertlerinin kimliğini taşıdığımızı, bu kimliğe sadakatle bağlı olduğumuzu unutmayalım.

İhtilaf konuları ve zaaf alanları üzerinde değil, birlik ilkesi üzerinde bütün gücümüzü toplamak durumundayız. Bu güç birliğine her zamankinden daha çok ihtiyacımız vardır.

Türkiye'nin bir daha eski günlere geri dönmemesi, birlik ve beraberliğimizi pekiştirmemize bağlıdır.

Hiçbir **AK PARTİ**'li geçmişte yapılan yanlışlar gibi milletin gücünü kendi gücüne tahvil etmek gibi bir vefasızlığa, sadakatsizliğe izin vermeyecektir.

Demokrasimizi geliştirmek, ülkemize hak ettiği hizmetleri sunabilmek, kalınma rüyasını gerçekleştirmek siyaseten güçlü bir irade gerektiriyor.

Türkiye, bu güçlü iradeye **AK PARTİ** adını vermiştir.

Milletin umutlarını tazeleyen, gücünü yeniden toplayan **AK PARTİ**, milletin emanetini temsilde hiçbir zaman zaaf göstermeyecektir.

Bir kez daha ifade etmeliyim ki, temel ilkelerimizi, ülkemiz için yaptıklarımızı milletimize anlatmak, bütün ülkeye mal etmek için siz yol arkadaşlarımın yapması gereken görevi ifa edeceğinize olan inancım tamdır.

Ülkemizin batısını, doğusunu, güneyini ve kuzeyini hasılı her karış vatan toprağını imar etmek, halkımızın refah düzeyini yükseltmek, demokrasiyi tüm kurum ve kurallarıyla tesis etmek ve işletmek, hukuk devletini eksiksiz inşa etmek üzere gece gündüz demeden **AK PARTİ** teşkilatının bütün kademelerinde ve yan kuruluşlarında sürdürülen çalışmaların daha etkin, verimli, süratli, ekonomik ve sistemli bir şekilde yürütülmesini ve **AK PARTİ**'nin kurumsallaşmasını sağlamak üzere Partimiz Genel Sekreterliği tarafından hazırlanan bu mevzuat setinin çalışmalarınızda yol gösterici ve yardımcı olacağını umuyorum.

"HERŞEY TÜRKİYE İÇİN" diyor, bu anlamda sorumluluk hisseden ve bu sorumluluğun gereği olan özveriden kaçınmayan bütün yol arkadaşlarımı selamlıyor, çalışmalarınızda başarılar diliyor, her birinizi muhabbetle kucaklıyorum.

R. Tayyip ERDOĞAN
Genel Başkan
Başbakan

AK PARTİ

AK PARTİ TŪZŪĖŪ

herşey
Türkiye
için!

AK PARTİ TÜZÜĞÜ (2012 Değişiklikleriyle)

1) KISALTMALAR

- Parti : Adalet ve Kalkınma Partisini,
 Tüzük : Adalet ve Kalkınma Partisi Tüzüğünü,
 BKK. : Büyük Kongre Kararı.
 KKK. : Kurucular Kurulu Kararı
 SPK. : Siyasi Partiler Kanunu
 m. : madde
 f. : fıkra
 MYK. : Merkez Yürütme Kurulu
 MKYK. : Merkez Karar ve Yönetim Kurulu

2) TÜZÜK'TE DEĞİŞİKLİK YAPAN PARTİ İÇİ MEVZUAT

A) BÜYÜK KONGRE KARARLARI

- 1) AK PARTİ 03.10.2009 günlü Büyük Kongre Kararı.
- 2) AK PARTİ 11.11.2006 günlü Büyük Kongre Kararı.
- 3) AK PARTİ 12.10.2003 günlü Büyük Kongre Kararı.
- 4) AK PARTİ 30.09.2012 günlü Büyük Kongre Kararı.

B) KURUCULAR KURULU KARARLARI

- 1) AK PARTİ 12.01.2002 günlü Kurucular Kurulu Kararı
- 2) AK PARTİ 05.05.2002 günlü Kurucular Kurulu Kararı
- 3) AK PARTİ 01.02.2003 günlü Kurucular Kurulu Kararı
- 4) AK PARTİ 03.10.2003 günlü Kurucular Kurulu Kararı

İÇİNDEKİLER

BİRİNCİ KISIM

GENEL ESASLAR	23
Madde 1 - Partinin Adı	
Madde 2 - Kuruluşun Temel Dayanakları	
Madde 3 - Partinin Kısaltılmış Adı, Genel Merkezi ve Amblemi	
Madde 4 - Temel Amaçlar	
Madde 5 - Görev İlkeleri	

İKİNCİ KISIM

PARTİ ÜYELİĞİ (SPK, m. 6,11,12)	26
Madde 6 - Parti Üyesi Olabilme Şartları	
Madde 7 - Üyelik Başvurusu ve Gerekli Belgeler	
Madde 8 - Üyelik Başvurusunun Karara Bağlanması ve Üye Kayıt İşlemi	
Madde 9 - Partiden Ayrılmış Olanların Yeniden Üyeliğe Kabulü	
Madde 10 - Sürekli Yurt Dışında Bulunan Vatandaşların Üyeliği	
Madde 11 - Genel Merkezin Üye Kayıt Yetkisi	
Madde 12 - Üye Kimlik Belgesi	
Madde 13 - Üyeliğin Sona Ermesi	
Madde 14 - Üyelerin Hakları ve Yükümlülükleri	
Madde 15 - Genel Merkez Üye Yazım Kütüğü	

ÜÇÜNCÜ KISIM**BİRİNCİ BÖLÜM**

PARTİ TEŞKİLATI (SPK, m.7).....	29
Madde 16 - Teşkilat	
Madde 17 - Teşkilat Kademeleri (SPK , m :7)	
Madde 18 - Teşkilat Kademe Organları	
18.1 - Belde Teşkilatı	
a - Belde Kongresi	
b - Belde Başkanı	
c - Belde Yönetim Kurulu	
d - Belde Yürütme Kurulu	
18.2 - İlçe Teşkilatı	
a - İlçe Kongresi	
b - İlçe Başkanı	
c - İlçe Yönetim Kurulu	
d - İlçe Yürütme Kurulu	
18.3 - İl Teşkilatı	
a - İl Kongresi	
b - İl Başkanı	
c - İl Yönetim Kurulu	
d - İl Yürütme Kurulu	
18.4 - Genel Merkez Teşkilatı	
a - Büyük Kongre	

- b - Genel Başkan
- c - Merkez Karar ve Yönetim Kurulu
- d - Merkez Yürütme Kurulu

18.5 - Yan Kuruluşlar

- a - Kadın Kolları
- b - Gençlik Kolları
- c - Diğer yan kuruluşlar

18.6 - Gruplar

- a - TBMM Parti Grubu
- b - İl Genel Meclisi Grupları
- c - Belediye Meclisi Grupları

- Madde 19 - Mahalle, Köy, Sandık Bölgesi ve Seçim Çevresi Temsilci ve Kurulları
- Madde 20 - Yurt Dışı Temsilcilikler (**SPK, m.7, 31**)

İKİNCİ BÖLÜM

TEŞKİLAT ORGANLARININ OLUŞUMLARI, GÖREV VE YETKİLERİ..... 31

BİRİNCİ AYIRIM

- BELDE TEŞKİLATI (SPK, m.7/1, 20) 31
- Madde 21 - Belde Kongresi (**SPK, m.7/3**)
- Madde 22 - Belde Kongresi Delegatesi (**SPK, m.19, Ek madde 2**)
- Madde 23 - Belde Kongresi Delege Seçimleri ve Delege Listesinin Onaylanması
- Madde 24 - Belde Başkanı
- Madde 25 - Belde Yönetim Kurulu
- Madde 26 - Belde Yönetim Kurulunun Görev ve Yetkileri
- Madde 27 - Belde Yürütme Kurulu

İKİNCİ AYIRIM

- İLÇE TEŞKİLATI (SPK, m.20,21) 33
- Madde 28 - İlçe Kongresi
- Madde 29 - İlçe Kongresi Delegatesi
- Madde 30 - İlçe Kongresi Delege Seçimleri
- Madde 31 - İlçe Başkanı
- Madde 32 - İlçe Yönetim Kurulu
- Madde 33 - İlçe Yürütme Kurulu

ÜÇÜNCÜ AYIRIM

İL TEŞKİLATI (SPK, m. 19, 21).....	36
Madde 34 - İl Kongresi	
Madde 35 - İl Kongresi Delegatesi	
Madde 36 - İl Başkanı	
Madde 37 - İl Yönetim Kurulu	
Madde 38 - İl Yürütme Kurulu	

DÖRDÜNCÜ AYIRIM

İLÇE VE İL KONGELERİNE İLİŞKİN ORTAK HÜKÜMLER.....	38
Madde 39 - Olağan Kongre Zamanı ve Seçilecek Delegatesi	
Madde 40 - Kongre Gündemlerini Belirleme Yetkisi	
Madde 41 - Kongre Delege Listesinin Seçim Kurulunca Onaylanması ve İlanı (SPK , m 21)	
Madde 42 - İlçe ve İl Kongresinin İlanı	
Madde 43 - Kongre Toplantı ve Karar Yeter Sayısı	
Madde 44 - Kongrenin Açılışı, Kongre Divanı, Divanın Yetki ve Görevleri	
Madde 45 - Kongrelerin Görev ve Yetkileri	
Madde 46 - İlçe ve İl Kongrelerinde Yapılacak Seçimler ve Adaylık	
Madde 47 - Kongrelerde Oy Hakkını Kullanma Şekli	
Madde 48 - Seçimlerle İlgili İtiraz (SPK , m.21/10)	
Madde 49 - Kongre Sonuçları ve Tutanaklarının Üst Organa Bildirilmesi	
Madde 50 - İlçe ve İl Kongrelerinin Olağanüstü Toplanması	
Madde 51 - Alt Kademenin Üst Kademe Kongresinde Temsili	

BEŞİNCİ AYIRIM

İLÇE VE İL YÖNETİM KURULLARINA İLİŞKİN ORTAK HÜKÜMLER	44
Madde 52 - Kurucu Yönetim Kurulları	
Madde 53 - Yönetim Kurullarının Toplantı ve Karar Nisabı	
Madde 54 - Kademelerde Partinin Temsili	
Madde 55 - İlçe ve İl Yönetim Kurullarının Görev ve Yetkileri	
Madde 56 - Kurul Üyesinin İstifa Etmiş Sayılma Hali	
Madde 57 - Yönetim Kurulu Başkan ve Üyeliklerinde Boşalma	
Madde 58 - İşten El Çektirme Nedenleri	
Madde 59 - İşten El Çektirmenin Usul ve Esasları	
Madde 60 - Geçici Kurullar ve Olağanüstü Kongrenin Toplanması (SPK , m.19/5, 20/8)	

ALTINCI AYIRIM

MERKEZ TEŞKİLATI (SPK, m.13)	47
A - BÜYÜK KONGRE (SPK, m.14)	47
Madde 61 - Büyük Kongre, Görev ve Yetkileri (SPK, m.14/5)	
Madde 62 - Büyük Kongre Delegeleri	
62.1 - Büyük Kongre'nin Seçilmiş Delegeleri	
62.2 - Büyük Kongre'nin Tabii Delegeleri (SPK, m :14/3)	
62.3 - Büyük Kongre'nin Onur Üyeleri	
Madde 63 - Büyük Kongre'yi Olağan Toplama Yetkisi ve Zamanı	
Madde 64 - Büyük Kongre Gündemi ve Delege Listesinin İlanı	
Madde 65 - Tüzüğün, Büyük Kongre Hakkında Uygulanacak Diğer hükümleri	
Madde 66 - Genel Başkan' ın Açılış Konuşması ve Komisyon Oluşturulması	
Madde 67 - Gündem Maddelerinde Değişiklik ve Kongre Müzakereleri (SPK, m.14/son)	
Madde 68 - Büyük Kongre'de Yapılacak Seçimler (SPK, m. 21)	
Madde 69 - Büyük Kongre'de Adaylık ve Seçim Hazırlıkları	
Madde 70 - Büyük Kongre'nin Olağanüstü Toplanması (SPK, m :14/6)	
Madde 71 - Büyük Kongre Tutanakları	
Madde 72 - Büyük kongre seçimleri ile ilgili itiraz	
B - MERKEZ KARAR VE YÖNETİM KURULU (MKYK) (SPK, m16).....	52
Madde 73 - MKYK'nın Oluşumu ve Çalışma Esasları	
Madde 74 - MKYK'nın Görev ve Yetkileri	
C - GENEL BAŞKAN (SPK, m.15)	54
Madde 75 - Genel Başkanlık İçin Adaylık Koşulları	
Madde 76 - Genel Başkan'ın Seçimi ve Görev Süresi	
Madde 77 - Genel Başkan'ın Görev ve Yetkileri	
Madde 78 - Genel Başkanlığın Boşalması (SPK, m :15/son)	
D - MERKEZ YÜRÜTME KURULU (MYK) (SPK, m. 15/5,16)	56
Madde 79 - MYK'nın Oluşumu ve Çalışma Esasları	
Madde 80 - MYK'nın Görev ve Yetkileri	
Madde 81 - MYK'nın Genel Başkan Yardımcısı Üyeleri Arasında İş Bölümü	
Madde 82 - MYK Üyelerinin Görev ve Yetkileri	
82.1 - Genel Başkan Yardımcılarının Görev ve Yetkileri	
82.2 - Mali ve İdari İşlerden Sorumlu Genel Başkan Yardımcısı	
82.3 - Genel Sekreter	

YEDİNCİ AYIRIM

YAN KURULUŞLAR	59
A- KADIN VE GENÇLİK KOLLARI (SPK, m. 7).....	59
Madde 83 - Kadın ve Gençlik Kollarına Üye Olmak	
83.1 - Kadın Koluna Üye Olmak	
83.2 - Gençlik Koluna Üye Olmak	
83.3 - Kadın ve Gençlik Kolları Üyeliğine Mahsus Defter	
Madde 84 - Kadın ve Gençlik Kollarının Teşkilat Kademe Organları	
84.1 - Kadın/Gençlik Kolu Belde Kademesi Teşkilat Organları	
a - Kadın/Gençlik Kolu Belde Kongresi	
b - Kadın/Gençlik Kolu Belde Başkanı	
c - Kadın/Gençlik Kolu Belde Yönetim Kurulu	
d - Kadın/Gençlik Kolu Belde Yürütme Kurulu	
84.2 - Kadın/Gençlik Kolu İlçe Kademesi Teşkilat Organları	
a - Kadın/Gençlik Kolu İlçe Kongresi	
b - Kadın/Gençlik Kolu İlçe Başkanı	
c - Kadın/Gençlik Kolu İlçe Yönetim Kurulu	
d - Kadın/Gençlik Kolu İlçe Yürütme Kurulu	
84.3 - Kadın/Gençlik Kolu İl Kademesi Teşkilat Organları	
a - Kadın/Gençlik Kolu İl Kongresi	
b - Kadın/Gençlik Kolu İl Başkanı	
c - Kadın/Gençlik Kolu İl Yönetim Kurulu	
d - Kadın/Gençlik Kolu İl Yürütme Kurulu	
84.4 - Kadın/Gençlik Kolu Genel Merkez Teşkilat Organları	
a - Kadın/Gençlik Kolu Büyük Kongresi	
b - Genel Merkez Kadın/Gençlik Kolu Başkanı	
c - Kadın/Gençlik Kolu Merkez Karar ve Yönetim	
d - Kadın/Gençlik Kolu Merkez Yürütme Kurulu	
Madde 85 - Kadın ve Gençlik Kolları Kademe Organlarının Oluşumu, Delegeler ve Kongrelerine İlişkin Ortak Hükümler	
Madde 86 - Kadın ve Gençlik Kolları Kademe Başkan ve Üyelerinin Yetki ve Görevleri	
Madde 87 - Kadın ve Gençlik Kollarına İşten El Çektirme.	
B - DİĞER YAN KURULUŞLAR (SPK, m.7).....	62
Madde 88 - Parti Teşkilatının Diğer Yan Birim ve Kuruluşları	

SEKİZİNCİ AYIRIM

PARTİ GRUPLARI	62
A - TBMM PARTİ GRUBU (SPK, m.22)	62
Madde 89 - TBMM Parti Grubunun Oluşumu	
Madde 90 - Grup Başkanı, Başkan Vekilleri ve Grup Yönetim Kurulu	
Madde 91 - Grup Başkan Vekilleri ve Grup Yönetiminin Görevleri	
Madde 92 - Grup Üyelerinin Görevleri	
Madde 93 - Grupta Gizli Oylama Konuları (SPK, m :27)	
Madde 94 - TBMM Parti Grup İç Yönetmeliği (SPK, m :23)	
B - İL GENEL MECLİSİ VE BELEDİYE MECLİSİ GRUPLARI.....	64
Madde 95 - İl Genel Meclisi Grupları	
Madde 96 - Belediye Meclisi Grupları	
Madde 97 - İl Genel Meclisi Grupları İle Belediye Meclisi Gruplarına İlişkin Ortak Hükümler	

DÖRDÜNCÜ KISIM

PARTİ İÇİ DEMOKRASİ HAKEM KURULLARI	64
Madde 98 - Parti İçi Demokrasi Hakemliği	
Madde 99 - Parti İçi Demokrasi Hakem Kurullarının Oluşumu	
Madde 100 - Kurul Üyesinde Aranacak Nitelik ve Üyelik Güvencesi	
Madde 101 - Parti İçi Demokrasi Hakem Kurulların Görevleri	
Madde 102 - Sorunun Hakem Kurullarına İntikali ve Hakem Kararlarının Niteliği	

BEŞİNCİ KISIM**BİRİNCİ BÖLÜM**

PARTİ DİSİPLİN KURULLARI (SPK, m.17, 19/7, 25, 53 ila 59).....	66
Madde 103 - Parti Disiplin Kurulları	
103.1 - İl Disiplin Kurulları	
103.2 - Merkez Disiplin Kurulu	
103.3 - TBMM Parti Grup Disiplin Kurulu	
103.4 - Müşterek Disiplin Kurulu	

İKİNCİ BÖLÜM**BİRİNCİ AYIRIM**

İL DİSİPLİN KURULLARI (SPK, m.19/7).....	66
Madde 104 - İl Disiplin Kurullarının Oluşumu	
Madde 105 - İl Disiplin Kurullarının Bakacağı İşler	

İKİNCİ AYIRIM

MERKEZ DİSİPLİN KURULU (SPK, m.17).....	67
Madde 106 - Merkez Disiplin Kurulu'nun Oluşumu	
Madde 107 - Merkez Disiplin Kurulu'nun Bakacağı İşler	
107.1 - Merkez Disiplin Kurulu'nun Birinci Derecede Bakacağı İşler	
107.2 - Merkez Disiplin Kurulu'nun İkinci Derecede Bakacağı İşler	

ÜÇÜNCÜ AYIRIM

GRUP DİSİPLİN KURULU (SPK, m. 25)	67
Madde 108 - TBMM Parti Grup Disiplin Kurulu'nun Oluşumu	
Madde 109 - TBMM Parti Grup Disiplin Kurulu'nun Bakacağı İşler	

DÖRDÜNCÜ AYIRIM

MÜŞTEREK DİSİPLİN KURULU (SPK, m.25/2).....	68
Madde 110 - Müşterek Disiplin Kurulu'nun Oluşumu, Görev ve Yetkileri	

BEŞİNCİ AYIRIM

MÜŞTEREK HÜKÜMLER	68
Madde 111 - Disiplin Kurullarına İlişkin Müşterek Hükümler (SPK, m.56)	
Madde 112 - Disiplin Kurulu'na Sevk Yetkisi	

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BİRİNCİ AYIRIM

DİSİPLİN SUÇ VE CEZALARI (SPK, m. 53/1).....	70
Madde 113 - Parti Disiplin Cezaları	
Madde 114 - Uyarma Cezası ve Bu Cezayı Gerektiren Haller	
Madde 115 - Kınama Cezası ve Bu Cezayı Gerektiren Haller	
Madde 116 - Partiden ve Gruptan Geçici İhraç Cezası ve Bu Cezayı Gerektiren Haller	
Madde 117 - Partiden ve Gruptan Kesin İhraç Cezası ve Bu Cezayı Gerektiren Haller	

İKİNCİ AYIRIM

DİSİPLİN SUÇ VE CEZALARINA İLİŞKİN DİĞER HÜKÜMLER	73
Madde 118 - Disiplin Suçlarında Zaman aşımı	
Madde 119 - Tedbirli Olarak Disiplin Kuruluna Sevketmek (SPK, m. 59)	
Madde 120 - Disiplin Cezalarına Karşı Yargı Nezinde İtiraz Hakkı (SPK, m. 57)	
Madde 121 - Disiplin Cezalarını Af Yetkisi (SPK, m.58)	

ALTINCI KISIM

SEÇİMLER VE ADAYLAR (SPK, m.36 ila 52)..... 74

BİRİNCİ BÖLÜM

SEÇİMLERE KATILMA 74

Madde 122 - Seçimlerle İlgili Karar Yetkisi

İKİNCİ BÖLÜM

MİLLETVEKİLİ SEÇİMLERİNDE ADAYLIK İŞLEMLERİ..... 74

Madde 123 - Milletvekili Adaylık Başvurusu ve Ön İnceleme

Madde 124 - Aday Tespit ve Sıralama Usulleri

124.1 - Ön Seçim Usulü İle Aday ve Liste Sıralaması Yapmak

124.2 - Teşkilat Yoklaması Usulü İle Aday ve Liste Sıralaması Yapmak

124.3 - Merkez Yoklaması Usulü İle Aday ve Liste Sıralaması Yapmak

Madde 125 - Aday Listelerinde Boşalmanın Doldurulması

Madde 126 - Milletvekili Seçiminde Kontenjan Adaylığı (**SPK**, m. 36/son)**ÜÇÜNCÜ BÖLÜM**

YEREL SEÇİMLERDE ADAYLIK İŞLEMLERİ (SPK, m.52)..... 76

Madde 127 - Yerel Seçimlerde Adaylık ve Ön İnceleme

Madde 128 - Yerel Seçim Aday Tespit ve Sıralama Usulü

Madde 129 - Yerel Seçimlerde; Ön Seçim, Teşkilat ve Merkez Yoklaması

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ORTAK HÜKÜMLER 78

Madde 130 - Alt Kademe Teşkilat Yöneticisinin Aday Adaylığı (**SPK**, m.40/4)

Madde 131 - Partide Kayıtlı Olmayanların Adaylık Başvurusu

Madde 132 - Parti Adayı Olarak Seçilmiş Olanların Yeniden Adaylığı

Madde 133 - Seçim İşleri Yönetmeliği

YEDİNCİ KISIM

MALİ HÜKÜMLER..... 79

BİRİNCİ BÖLÜM

PARTİNİN GELİRLERİ..... 79

Madde 134 - Partinin Gelirleri (**SPK**, m. 61)

- 134.1 - Giriş ve Üyelik Aidatı (**SPK**, m. 62)
- 134.2 - Milletvekilliği Aidatı (**SPK**, m. 63)
- 134.3 - Tanıtıcı Unsur ve Yayınların Satışından Sağlanacak Gelirler (**SPK**, m. 65)
- 134.4 - Etkinliklerden Sağlanacak Gelirler
- 134.5 - Aday Adaylarından Alınacak Özel Aidat (**SPK**, m. 64)
- 134.6 - Mal Varlığından Elde Edilecek Gelirler
- 134.7 - Bağışlar (**SPK**, m. 66)
- 134.8 - Hazine Yardımları

Madde 135 - Gelirlerin Sağlanması Usulü (**SPK**, m. 69)

İKİNCİ BÖLÜM

- PARTİ GİDERLERİ 81
- Madde 136 - Harcamaların Yapılmasında Gözetilecek Usül (**SPK**, m. 70)
- Madde 137 - Muhafaza ve Harcamalardan Doğan Mali Sorumluluk (**SPK**, m. 71)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

- BÜTÇE VE KESİN HESAP (SPK, m.73)..... 82
- Madde 138 - Bütçe ve Kesin Hesabın Hazırlanması ve Onaylanması
  - 138.1 - Bütçenin Hazırlanması ve Onaylanması
  - 138.2 - Kesinhesabın Hazırlanması ve Onaylanması
  - 138.3 - Kesinhesabın Bildirimi

SEKİZİNCİ KISIM

- TEFTİŞ VE DENETİM 82
- Madde 139 - Teftiş ve Denetimin Amacı
- Madde 140 - Denetim Yetkisi ve Görevi

DOKUZUNCU KISIM

- DANIŞMA MECLİSLERİ VE YARDIMCI ÜNİTELER..... 83

BİRİNCİ BÖLÜM

- PARTİ DANIŞMA MECLİSİ, DANIŞMANLAR VE YARDIMCI ÜNİTELER..... 83
- Madde 141 - Parti Danışma Meclisi
- Madde 142 - Parti Danışma Meclisi Üyeleri
- Madde 143 - İl ve İlçe Danışma Meclisleri

- 143.1 - İl Danışma Meclisi Üyeleri
 143.2 - İlçe Danışma Meclisi Üyeleri
 Madde 144 - Yan Kuruluşlar Danışma Meclisleri
 Madde 145 - Genel Başkan Danışmanları

İKİNCİ BÖLÜM

- YARDIMCI ÜNİTELER..... 85
 Madde 146 - Araştırma Kurulları, Komisyonlar ve Çalışma Mekanları
 Madde 147 - Bürolar ve Merkezler

ONUNCU KISIM

- HÜKÜMET FAALİYETLERİ..... 86
 Madde 148 - Hükümet Kurma Kararı Verme Yetkisi (**SPK**, m. 28)
 Madde 149 - MYK Üyesinin Hükümet Üyeliği
 Madde 150 - Partili Bakanlar Hakkında Parti İçi Güven Oylaması

ONBİRİNCİ KISIM

- PARTİ DEFTERLERİ..... 87
 Madde 151 - Parti Defterleri (**SPK**, m. 60)
 151.1 - Üye Kayıt Defteri
 151.2 - Karar Defteri
 151.3 - Gelen ve Giden Evrak Kayıt Defteri
 151.4 - Gelir ve Gider Defteri
 151.5 - Demirbaş Eşya Defteri

ONİKİNCİ KISIM

- MÜTEFERRİK HÜKÜMLER 88
 Madde 152 - Yetki ve Görev Devri
 Madde 153 - Tüzükte Yazılı Süreleri Kısaltma Yetkisi
 Madde 154 - Yetki Sınırı, Bağdaşmaz ve Birleşemez Konumlar
 Madde 155 - Parti İçi Referandum
 Madde 156 - Milletvekillerinin Halkla İrtibat Büroları
 Madde 157 - Organlarda Görev Alanların İlgili Makamlara Bildirilmesi (**SPK**, m. 33)
 Madde 158 - Parti Tüzel Kişiliğinin Sona Ermesi (**SPK**, m. 109,110)
 Madde 159 - Tüzük ve Program Değişikliği (**SPK**, m. 14)

- Madde 160 - Parti İ Yönetmelikleri
- Madde 161 - Parti Merkez Organlarının İlk Oluşumu
- Madde 162 - Kurucular Kurulu Üyeleri (**SPK**, m. 14/8)
- Geçici Madde 1 - Kurucular Kurulu' nun Görev ve Yetkileri
- Geçici Madde 2 - Kademe Organlarının İlk Oluşumunda Organların Üye Sayıları
- Geçici Madde 3 - Kurucular Kurulu'nun alışma Usulü
- Geçici Madde 4 - Kurucu Kademe Organ Üyelerinin Kongre Delegeliği
- Geçici Madde 5 - Kuruluşta Üye Yazım Yetkisi
- Geçici Madde 6- Kadın ve Gençlik Kollarının İlk Oluşumu
- Madde 163 - Tüzükte Hüküm Bulunmayan Konularda Yapılacak Uygulama
- Madde 164 - Yürütme
- Madde 165 - Yürürlük

AK PARTİ TÜZÜĞÜ

(2012 Değişiklikleriyle)

BİRİNCİ KISIM

GENEL ESASLAR

Partinin Adı

Madde 1 - Bu tüzük hükümlerine göre kurulmuş olan partinin adı; **ADALET ve KALKINMA PARTİSİ**'dir.

Kuruluşun Temel Dayanakları

Madde 2 - ADALET ve KALKINMA PARTİSİ; Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, başta "İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi" ile "İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi" olmak üzere TBMM tarafından onaylanmış uluslararası belgeler, Siyasi Partiler Kanunu, seçim kanunları, diğer ilgili kanun ve mevzuat çerçevesinde, Tüzüğü ve Programına göre teşkilatlanmak ve faaliyette bulunmak üzere kurulmuş siyasi bir teşekküldür.

Partinin Kısaltılmış Adı, Genel Merkezi ve Amblemi

Madde 3 - Partinin kısaltılmış adı "**AK PARTİ**" şeklindedir.

Partinin Genel Merkezi;

Ceyhun Atfı Kansı Caddesi No:202 Balgat - Ankara adresindedir. **(Ek cümle:03.10.2009 günlü BKK.)**Partinin yeni Genel Merkezi; Söğütözü Caddesi No:6 Çankaya – Ankara adresindedir.

AK PARTİ'nin amblemi (özel işareti)

şeklinde sarı ve siyah renklerden oluşan AMPUL'dur.

Temel Amaçlar

Madde 4 - 4.1 - AK PARTİ; Türk Milleti"nin en önemli yönetim kazanımının, Cumhuriyet olduğuna ve egemenliğin, kayıtsız ve şartsız milletimize ait bulunduğuna inanır. "Milli irade"nin tek belirleyici güç olduğunu kabul eder. Millet adına egemenlik yetkisi kullanan kurumların ve kişilerin gözetmeleri gereken en üstün gücün ise, hukukun üstünlüğü ilkesi olduğunu savunur. Akıl, bilim ve tecrübenin yol gösterici olduğunu benimser. Milli irade, hukukun üstünlüğü, akıl, bilim, tecrübe, demokrasi, bireyin temel hak ve özgürlükleri ve ahlakiliği, siyasi yönetim anlayışının temel referansları olarak kabul eder.

4.2 - **AK PARTİ**; Türk Milleti'nin Ülkesi ve Devletiyle bölünmez bütünlüğünü savunur. Geçmişten gelen değerlerimizi koruyarak, Cumhuriyetimizin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk'ün gösterdiği muasır medeniyet seviyesine ulaşmak ve hatta onu aşabilmek için ikinci maddede açıklanan normlar ve genel kabullere uygun faaliyetlerde bulunmayı, siyasi hayatın zemini kabul eder.

4.3 - **AK PARTİ**; "insan" merkezli siyasi bir partidir. En üstün hizmetin, insana hizmet olduğuna inanır. İnsanın mutluluğu, huzuru, güveni ve sağlığı çalışmalarının hedefini teşkil eder. Bütün insanlarımızı, "Türkiye" coğrafyasında kurulu "Türkiye Cumhuriyeti Devleti" ismi altında büyük bir aile, diğer devletleri kendi sınırları içinde komşu aileler olarak kabul eder. Sulh içinde bir arada yaşamının, insana verilen değerle mümkün olacağına inanır.

4.4 - **AK PARTİ**; insanların farklı inanç, düşünce, ırk, dil, ifade etme, örgütlenme ve yaşama gibi doğuştan var olan tüm haklara sahip olduklarını bilir ve saygı duyar. Farklı olmanın ayrışma değil, pekiştirici kültürel zenginliğimiz olduğunu kabul eder.

4.5 - **AK PARTİ**; birey-devlet ilişkilerinde, demokratik toplum olmanın gereklerine uygun düşmeyen yaklaşımları ve her türlü ayrımcılığı reddeder. Devleti, bireye hizmet için, bireylerin oluşturduğu etkin bir hizmet kurumu olarak kabul eder.

4.6 - **AK PARTİ**; milli iradenin egemen olabilmesinin, bütün siyasal hakların ancak özgür kullanımı ile mümkün olabileceğine, özgür siyasal hak kullanımının ise, çoğulcu ve katılımcı hür demokratik düzen içinde hayat bulabileceğine inanır.

4.7 - **AK PARTİ**; millet adına egemenlik yetkisi kullanan yasama, yürütme ve yargı erkleri ile devlet şeması içinde kamusal işlev gören bütün kişi, kurum ve kuruluşların; yetki kullanımlarında ve görev ifa etmelerinde, ikinci maddede atıf yapılan belgelerde yer alan hukuk devleti normlarına uygunluğu gözetir olmaları gereğini vurgular ve bu gerekliliğe uygunluğu, meşruiyetin esası kabul eder.

4.8 - **AK PARTİ**; bireylerin inandıkları gibi yaşama, düşündükleri gibi ifade etme haklarının tartışılmaz olduğunu, inanç ve düşüncenin hukuka uygun olarak tanıtım ve propagandasının, bireylere ve sivil toplum kuruluşlarına ait bir hak ve yetki olduğunu, her bireyin her kurumda ve yaşamın her alanında eşit ve ortak hakları bulunduğunu, dolayısıyla devletin, hiçbir inanç ve düşünceden yana veya karşı tutum sergilememesi gerektiğini, Anayasa'da yer alan laiklik ve kanun önünde eşitlik ilkelerinin, bu anlayış ve bakışın güvencesini teşkil ettiğini vurgular. Devletin ve parti tüzel kişiliğinin bu alanda yüklenebileceği işlevin, sadece hak kullanımlarını sağlayıcı ve güvence altına alıcı özgür ortam hazırlamaktan ibaret olması gereğini kabul eder. Temel hak ve özgürlüklerin, oylama konusu olamayacağını savunur.

4.9 - **AK PARTİ**; insanın, insanca yaşamasının yöntemi olan sosyal devlet anlayışının hayata geçirilmesine özel önem verir.

4.10 - **AK PARTİ**; ekonomik gelişmenin kaynağı ve hedefi olarak insanı esas kabul eder. Piyasa ekonomisinin, tüm kurum ve kurallarıyla tesisini amaçlar. Devletin ekonomi içindeki rolünü, düzenleyici ve gözetici fonksiyonları ile tanımlar. Gelir dağılımındaki dengesizliği ve işsizliği, ülkemizin en önemli sosyoekonomik sorunu olarak görür. Küreselleşmenin meydana getirdiği fırsatlardan yararlanmak ve beraberinde getirdiği olumsuzluklardan korunmak amacıyla gereken yapısal dönüşümlerin gerçekleştirilmesini savunur.

4.11 - **AK PARTİ**; aileyi Türk toplumunun temeli kabul eder. Geçmişle gelecek arasında köprü görevini yerine getiren aile kurumunun; milli değerlerimizin, duygularımızın, düşüncelerimizin ve ülkemize has adet ve geleneklerimizin yeni kuşaklara aktarılmasında en temel, en vazgeçilmez sosyal bir kurum olduğuna inanır.

4.12 - **AK PARTİ**; herkesin ve özellikle gençliğin; güven içinde, gelişmiş, kalkınmış, refah düzeyi yüksek, her yönden güvenli bir Türkiye sevdalısı olma ülküsüne bağlı, moral değerlerle bezenmiş bireyler olmalarını önemser. Bu nedenle her düzeyde özgür, bilgi toplumu olma yolunda bilimsel araçlarla ve ilmi verilerle donatılmış bir eğitim, öğretim ve öğrenim anlayışını pratiğe geçirmeyi amaçlar.

4.13 - **AK PARTİ**; temsili demokrasinin çoğulcu, katılımcı ve yarışmacı niteliğini önemser. Bu özelliklerin hayata geçirilmesinde ve verimli, kaliteli ve denetimli bir kamu yönetiminin kurulmasında ve sürdürülmesinde, sivil toplum örgütlerinin önemine ve vazgeçilmezliğine inanır.

4.14 - **AK PARTİ**; referandumu, halkımızın yönetim sürecine katılımını temin için etkili bir yöntem olarak benimser.

4.15 - **AK PARTİ**; içte ve dışta güçlü duruşun adaletle mümkün olacağına inanır. Hukukun "güç"ten değil, "güç"ün hukuktan kaynaklandığı inancı ile her iş ve faaliyette doğrunun ve haklının egemen olmasını önleyici engelleri ortadan kaldırmayı, adil yargılanma hakkını ve hak arama özgürlüğünü bütün unsurları ile gerçekleştirmeyi, ülkemizi, onun sahibi insanlarımız için yaşanılır hale getirmeyi, her halükarda milletin ülkesini ve devletinin bağımsızlığını ve üniter yapısını korumayı amaçlar.

Görev İlkeleri

Madde 5 - Parti Tüzüğü ve Programı, Genel Başkan dahil, her üyeyi ve partinin bütün organlarını bağlar.

Partiye üye olmak veya görev üstlenmek; partinin amaç ve hedeflerini benimsemek, hayata geçirilebilmeleri için gücü ve becerisi ölçüsünde katkıda bulunmak demektir. Partili hiçbir görevli, partinin amaç ve hedeflerine aykırı davranış ve çalışmalar içine giremez. Partili her birey; parti içinde çalışmalarına katılarak, siyasal ve toplumsal hayatla ilgili bilgi ve yeteneklerini geliştirme ve siyasete aktarma hakkına sahiptir.

Partideki görevlendirmelerde ve seçimlerde; parti içi demokrasi ve üyelik hukuku kuralları gözetilerek liyakat, ehliyet ve güven, en başta aranacak belirleyici ölçütler olarak kabul edilir.

Üye olan herkes, çalışmalarında bu ilkelere göre davranacağını kabul ve taahhüt etmiş sayılır.

İKİNCİ KISIM **PARTİ ÜYELİĞİ (SPK, m. 6,11,12)**

Parti Üyesi Olabilme Şartları

Madde 6 - Siyasi Partiler Kanunu ile diğer ilgili yasalarda parti üyesi olamayanları açıkça belirtilmiş olanlar dışında :

6.1 - Partinin Tüzük ve Programını kabul ettiğini, gücü, bilgi ve tecrübeleri nispetinde parti çalışmalarına katılmayı üyelik giriş beyannamesinde beyan ve taahhüt eden,

6.2 - On sekiz yaşını dolduran, medeni ve siyasi hakları kullanma ehliyetine sahip olan,

6.3 - Başka bir siyasi partide üyelik kaydı olmayan,

6.4 - Partiye belirli bir üyelik aidatı ödemeyi taahhüt eden, Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşı herkes, **AK PARTİ** üyesi olabilir.

Üyelik Başvurusu ve Gerekli Belgeler

Madde 7 - Üyelik şartlarına sahip olan kişi, ikamet ettiği ilçe başkanlığına parti üyesi en az bir kişiyi referans gösteren "giriş beyannamesi" vermek suretiyle başvurur. Beyanname, kopyalı olarak düzenlenir. İstek halinde "alındı" belgesi verilir.

İnternet ve benzeri yolla da üyelik başvurusu yapılabilir. Bu yöntemle üyelik başvurusunun usul ve esasları, üye kayıt yönetmeliği ile düzenlenir.

Üyelik Başvurusunun Karara Bağlanması ve Üye Kayıt İşlemi

Madde 8 - İlçe yönetim kurulu, üyelik başvurusunu en geç 30 gün içinde karara bağlar. Başvuru kabul edilmiş ise; üyelik kaydı, karar tarih ve sırasına göre "üye kayıt defteri" ne işlenir.

Talebin reddine ilişkin kararlara karşı ilgili kişi, 15 gün içinde ilçenin bağlı olduğu il yönetim kuruluna itiraz edebilir. İl yönetim kurulu itirazı inceler ve 15 gün içinde karara bağlar. Bu karar, parti içi işlemler açısından kesindir.

Aynı kişinin, partide birden fazla üyelik kaydı olamaz. İkametgahı yasal olarak değişmedikçe, başka bir ilçeye üyelik nakli yapılamaz.

Üye kayıt defteri sadece ilçelerde bulundurulur. Doğrudan Genel Merkez, il veya belde yönetim kurullarına yapılan üyelik başvurularına ilişkin beyanname ve ekleri, ilgilinin ikamet ettiği ilçe başkanlığına gönderilir. İlçe, tüzükte yazılı ayrıklıklar hariç, yukarıda yazılı olan prosedüre göre işlem yapar.

(Ek fıkra: 01.02.2003 günlü KKK.m.1) Partinin, üyeliklerle ilgili düzenleyici işlemlerine aykırı olarak yapılmış üye kayıtları, geçersizdir. Böyle kayıtlar, Genel Merkez Teşkilat Başkanlığınca üye programından çıkarılır.

Partiden Ayrılmış Olanların Yeniden Üyeliğe Kabulü

Madde 9 - Memuriyete girme gibi yasal zorunlu bir neden olmaksızın, parti üyeliğinden istifa etmiş olanların yeniden üyelik başvurusu; ikamet ettiği ilçe yönetim kurulunun görüşü alınarak, il yönetim kurulunca karara bağlanır. Bu konuda verilecek ret kararına karşı ilgili kişi; kararın kendisine bildiriminden itibaren 15 gün içinde Merkez Yürütme Kurulu"na (MYK) itiraz edebilir.

Yasal zorunlu bir neden olmaksızın Kurucular Kurulu, Merkez Karar ve Yönetim Kurulu ile Merkez Disiplin Kurulu üyeliği, il başkanlığı ve il belediye başkanlığı yapmış olanlar ile partili milletvekillerinden istifa etmiş olanların yeniden parti üyeliği için yapacakları başvurular hakkında karar vermek, Merkez Karar ve Yönetim Kurulu'na aittir. Bu madde hükümleriyle ilgili MYK ile MKYK'nın vereceği kararlar, parti içi işlemler açısından kesindir.

Sürekli Yurt Dışında Bulunan Vatandaşların Üyeliği

Madde 10 - Sürekli yurt dışında bulunanlar üyelik başvurularını Türkiye'ye geldiklerinde ikamet ettikleri il, ilçe veya belde başkanlığına üye giriş beyanamesi göndermek veya vermek şeklinde yazılı beyan ile yaparlar. Başvuru yazısında, ayrıca yurt dışında sürekli oturduğu ve çalıştığı yerlerin adresleri ile Türkiye'ye geldiğinde ikamet ettiği konutun açık adresi belirtilir.

(Değişik: 03.10.2009 günlü BKK.) Sürekli yurt dışında bulunan Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları, üyelik başvurularını, varsa buldukları yerdeki parti temsilciliği aracılığı ile veya internet üzerinden de yapabilir. Bu yöntemle üyelik başvurusunun usul ve esasları Yönetmelik ile düzenlenir.

Genel Merkezin Üye Kayıt Yetkisi

Madde 11 - TBMM üyesi olanların partiye kabulleri, Merkez Karar ve Yönetim Kurulu'nca karara bağlanır. Üyeliğe kabul kararı ile giriş beyannamesinin bir sureti, ikametinin bulunduğu ilçeye gönderilerek üyelik kaydı tamamlanır. Merkez Karar ve Yönetim Kurulu, partiye alınmalarında yarar gördüğü kişiler hakkında aynı şekilde işlem yapmaya yetkilidir.

Merkez Karar ve Yönetim Kurulu kararı ile partiye alınan kişilerin, milletvekili sıfatını taşıyanlar hariç, parti üyelikleri hakkında ilgili ilçe ve il yönetim kurulları, varsa itiraz ve görüşlerini gerekçeli olarak MKYK'ya bildirebilirler. Bir ay içinde işlem yapılmayan itirazlar, MKYK'ca kabul edilmiş sayılır.

Üye Kimlik Belgesi

Madde 12 - İlçe yönetim kurulu, parti üyeliğine kabul ettiği kişiye, şekli Genel Merkez’ce belirlenmiş üye kimlik belgesi verir. Bu belge, parti üyeliğini ispat dışında bir amaçla kullanılamaz.

Yer değiştiren üye, üye kimlik belgesini iade eder. Yeni yerleşim yeri ilçe kademesine üyelik nakli yapılır ve kendisine yeni üye kimlik belgesi verilir.

Üyeliğin Sona Ermesi

Madde 13 - AK PARTİ üyeliği, durumun belgelenmiş olması şartıyla;

13.1 - Ölüm,

13.2 - İstifa,

13.3 - Başka partiye üye olmak, üye olmasa bile başka partide görev almış olmak,

13.4 - Disiplin kurulu kararı ile partiden ihraç edilmiş olmak gibi hallerde sona ermiş olur. Böyle bir durumda ilçe yönetim kurulu; başka bir işlem yapmadan sadece tespit kararı olarak ilgilinin üye kütüğündeki kaydına işler ve ilgili kademe ve makamlara bildirir.

Üyelikten istifanın belgelenmiş sayılması için istifanın ya noter aracılığıyla veya yazılı beyan ile bizzat yapılmış olması gerekir. Bizzat yapılan yazılı istifa bildirimlerinde, imzanın ilgiliye ait olduğunun tespiti yapılır.

13.5 - Üye olma şartlarını sonradan kaybedenler ile üyeliğe giriş sırasında üyelik şartlarını taşımadıkları sonradan anlaşılanların üyelik kayıtları, ilçe yönetim kurulu kararıyla silinir.

İlçe başkanı, kesinleşmiş disiplin kurulu kararı ile ölüm ve istifa etme halleri hariç, başka nedenlerle kaydı silinenlere durumu bildirir tebligat yapar. İlgili kişi, kaydının silinmesi kararına karşı 15 gün içinde il yönetim kuruluna itiraz edebilir. İl yönetim kurulunun red kararına karşı ise, kararın tebliğinden itibaren 15 gün içinde Merkez Yürütme Kurulu’na itirazda bulunabilir. MYK’nın vereceği karar, parti içi işlemler bakımından kesindir.

Üyelerin Hakları ve Yükümlülükleri

Madde 14 - Partinin bütün kademe görevleri ve temsil yerleri, tüzük kuraları içinde partili her üyeye açık ve hizmet etmek için aday olunabilecek yerlerdir

Üyeler, parti içi ve dışı ilişkilerinde üye olmanın ön şartı olan parti tüzüğü ile parti programı ve yönetmeliklerin ve bunlara uygun olarak yetkili kurum ve kurullarca oluşturulmuş ilke ve kararlar ile anayasa ve yasaların emredici hükümleri çerçevesinde çalışmalar yapar ve yapılan çalışmalara katkıda bulunurlar.

Parti üyesi; hiçbir ayırım gözetmeksizin, toplumu oluşturan her bireyin, insan olmasından kaynaklanan temel haklar ve özgürlükler önündeki engellerin kaldırılması için üzerine düşen çabayı azimle ve kararlı olarak, gücü ve becerisi nispetinde ifa eder. Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin Ülkesi ve Milleti ile bölün-

mez bir bütün olduğunu ve bu bütünlüğün; bireysel, toplumsal, ekonomik ve siyasal hak ve özgürlüklerin sağlanması ile mümkün olacağı bilinci içinde hareket eder.

Genel Merkez Üye Yazım Kütüğü

Madde 15 - (Değişik: 03.10.2009 günlü BKK.) Partinin üyelikle ilgili tüm işlemleri, ilçe teşkilatlarınca tutulan üye kayıt defterlerinin özetleri esas alınarak genel merkez e-teşkilat programı adıyla düzenlenen elektronik veri tabanı üzerinde il ve ilçe ölçeğinde mahalle, köy ve sandık esasına göre arşivlenir.

İlçe teşkilatlarınca yapılan üyelikle ilgili kayıtların e-teşkilat programına aktarılmasına ilişkin usul ve esaslar Genel Merkez Teşkilat Başkanlığınca yönerge ile belirlenir.

Üyelikle ilgili parti içi uyuşmazlıkların çözümünde Genel Merkez kayıtları esas alınır.

ÜÇÜNCÜ KISIM

BİRİNCİ BÖLÜM PARTİ TEŞKİLATI (SPK, m. 7)

Teşkilat

Madde 16 - Partinin tabandan tavana zorunlu ve ihtiyarı birimlerinin tümü, parti teşkilatını oluşturur.

Teşkilat Kademeleri (SPK, m. 7)

Madde 17 - AK PARTİ teşkilat kademeleri; belde, ilçe, il ve Genel Merkez teşkilatlarından, belediye meclisi grupları ve il genel meclisi grupları ile Türkiye Büyük Millet Meclisi Parti Grubu'ndan ibarettir. Ayrıca parti teşkilat kademelerinde, kadın ve gençlik kolları ile diğer yan kuruluşlar ve yurt dışı temsilcilikleri oluşturulur.

Teşkilatlar, idari ve yerel taksimata göre oluşturulur. Bir idari birim içinde aynı düzeyde ve nitelikte birden fazla teşkilat kurulamaz. Yardımcı kuruluşlar, siyasal eğitim, bilgilendirme ve bilgilendirme amaçlı irtibat büroları veya lokaller ile mülki ve idari yapıya göre kurulmuş teşkilata bağlı köy, mahalle ve sandık bölgesi temsilcilikleri ve internet gibi teknolojik araçlarla donanımlı çalışma ve tanıtım yerleri oluşturulabilir.

Teşkilat Kademe Organları

Madde 18 - Parti teşkilatı, aşağıda yazılı teşkilat kademe organlarından oluşur:

18.1 - Belde Teşkilatı

- a) Belde Kongresi
- b) Belde Başkanı
- c) Belde Yönetim Kurulu
- d) Belde Yürütme Kurulu

18.2 - İlçe Teşkilatı

- a) İlçe Kongresi
- b) İlçe Başkanı
- c) İlçe Yönetim Kurulu
- d) İlçe Yürütme Kurulu

18.3 - İl Teşkilatı

- a) İl Kongresi
- b) İl Başkanı
- c) İl Yönetim Kurulu
- d) İl Yürütme Kurulu

18.4 - Genel Merkez Teşkilatı

- a) Büyük Kongre
- b) Genel Başkan
- c) Merkez Karar ve Yönetim Kurulu (MKYK)
- d) Merkez Yürütme Kurulu (MYK)

18.5 - Yan Kuruluşlar

- a) Kadın Kolları
- b) Gençlik Kolları
- c) Diğer Yan Kuruluşlar

18.6 - Gruplar

- a) TBMM Parti Grubu
- b) İl Genel Meclisi Grupları
- c) Belediye Meclisi Grupları

Mahalle, Köy, Sandık Bölgesi ve Seçim Çevresi Temsilci ve Kurulları

Madde 19 - (Değişik: 12.01.2002 günlü KKK.m.2) Mahalle, köy ve sandık bölgesi; parti çalışmalarının temel zeminidir. Partiyi ve parti faaliyetlerini tanıtmak, aksaklıkları ve talepleri tespit edip rapor etmek, verilecek parti görevlerini yapmak üzere, ilçe ve belde yönetim kurullarınca parti üyeleri arasından köy, mahalle ve sandık bölgesi temsilcilikleri veya üç kişiden az olmayan temsilci kurullar oluşturulabilir. Bu kurullarda kadın ve gençlik kollarının, asgari birer temsilci ile temsil edilmelerine özen gösterilir.

İl yönetim kurulları, seçim çevresi ölçeğinde, seçim dönemlerinde veya uygun görülen zamanlarda seçim çevrelerindeki her tür seçim çalışmalarını sevk ve idare edecek kurullar oluşturabilirler.

Yurt Dışı Temsilcilikler (SPK, m. 7, 31)

Madde 20 -(Değişik: 12.01.2002 günlü KKK.m.3) AK PARTİ; vatandaşlarımızın ve uluslararası kurum ve ilişkilerimizin yoğun olduğu ülkelerde, o ülkelerin mevzuat ve uygulamalarını gözeterek, hal ve vaziyetin gerektirdiği yerleşim yerlerinde, ilgili genel başkan yardımcısının teklifi üzerine, ekli listede isimleri yazılı ülke ve yerlerde Merkez Karar ve Yönetim Kurulu'nun kararıyla yurt dışı temsilcilikleri oluşturulur.

İKİNCİ BÖLÜM TEŞKİLAT ORGANLARININ OLUŞUMLARI, GÖREV VE YETKİLERİ

BİRİNCİ AYIRIM BELDE TEŞKİLATI (SPK, m. 7/1, 20)

Belde Kongresi (SPK, m. 7/3)

Madde 21 - Belde teşkilatının en üst karar ve denetim organı olan Belde kongresi, seçilmiş ve tabii delegelerinden oluşur. İki yıldan az, üç yıldan fazla olmayan bir sürede ve ilçe kongresinden önce uygun bir zamanda, ilçe yönetim kurulu tarafından belirlenen tarihte yapılır.

Belde Kongresi belde başkanını, belde yönetim kurulu asıl ve yedek üyelerini seçer, ilçe yönetim kurulunca köy ve mahalle dağılımlarına göre sayıları belirlenmiş beldeyi ilçe kongresinde temsil edecek olan ilçe kongresi delege seçimini yapar, gündemindeki konuları müzakere edip karara bağlar.

Tüzüğün 46. maddesinin yargıyla ilgili hükümleri hariç, adaylıklar ve seçimlere ilişkin diğer hükümleri, belde kongresinde de aynen uygulanır.

(Değişik: 03.10.2009 günlü BKK.) Nüfusu 5000' den az olan beldelerde kongre yapılmaz. Bu beldelerin başkanları, ilçe başkanının teklifi üzerine il yürütme kurulu; yönetim kurulları ise belde başkanının teklifi üzerine ilçe yürütme kurulu tarafından atama yoluyla oluşturulur. Münfesih olma halinde de aynı hüküm uygulanır.

Belde Kongresi Delegeleri (SPK, m.19, Ek madde: 2)

Madde 22 - Belde kongresi, seçilmiş en fazla 100 delege ile tabii delegelerden oluşur. Seçilmiş delegelerin mahalle dağılımları şöyle hesaplanır: Seçilmiş delege sayısı olan 100 rakamı; Partinin son genel seçimde beldede almış olduğu oya bölünerek kat sayı bulunur. Kat sayının, mahallede Partinin almış olduğu oyla çarpımından elde edilecek rakam, o mahallenin seçilmiş delege sayısıdır. Eksikler, küsurat büyüğüne göre dağıtılır. Asıl delege sayısının yarısı kadar yedek delege seçimi yapılır.

Çeşitli nedenlerle partinin almış olduğu oy belli değil ise; son yerel seçim sonuçlarına göre, onun da belli olmaması halinde, belde kongresi delegelik-

lerin mahalle dağılımları seçmen sayısı oranlarına göre yukarıdaki yöntemle belirlenir.

Beldeye bağlı mahallelerde kayıtlı üye sayısı 100'den fazla değil ise, üyelerin tamamı belde kongresi delegesi sayılır.

Beldenin seçimle görev yapmakta olan başkan ve yönetim kurulu üyeleri ile partili belde belediye başkanı, belde kongresinin tabii delegesidirler.

Belde kongresi ilçe yönetim kurulunun aday olmayanlar arasında görevlendireceği üç kişilik bir heyetin gözetim ve denetimi altında gizli oy, açık tasnif esasına göre yapılır.

Belde Kongresi Delege Seçimleri ve Delege Listesinin Onaylanması

Madde 23 - Belde kongresi delege seçimleri, tüzüğün 30. maddesinde yazılı usul ve esaslara göre belde yönetim kurulu tarafından gerçekleştirilir.

Tüzüğün 41. maddesinde yazılı ilçe kongresi delegeleriyle ilgili askı, itiraz ve onay gibi Seçim Kurulu'na ait yetki ve görevler, belde kongresi delegeleri açısından ilçe başkanı tarafından kullanılır.

Tüzüğün 42. maddesi hükmü, belde kongreleri hakkında da uygulanır.

Belde Başkanı

Madde 24 - Belde başkanı; belde kongresi tarafından gizli oylama ile tek derecede seçilir. Partinin belde düzeyindeki çalışma ve faaliyetlerinin koordinasyon ve yürütümünü sağlar, denetimini gerçekleştirir ve belde teşkilatını temsil eder.

(Değişik son fıkra: 30.09.2012 günlü BKK.m.1) Aynı kişi, kesintisiz en fazla üç olağan dönem belde başkanı seçilebilir. Ancak, ara veren kişiler tekrar aynı göreve getirilebilir.

Belde Yönetim Kurulu

Madde 25 - (Değişik:12.01.2002 günlü KKK.m.4) Belde yönetim kurulu, belde kongresince gizli oyla seçilen ve belde başkanı dahil, en az 3, en fazla 20 üyeden oluşur. Kongrede aynı sayıda yedek üye seçimi yapılır.

Belde teşkilatının ilk kuruluşu, ilçe yönetim kurulunun görüşü alınarak, il yönetim kurulu tarafından atama ile gerçekleştirilir.

Belde Yönetim Kurulunun Görev ve Yetkileri

Madde 26 - Belde yönetim kurulu, üye tam sayısının salt çoğunluğu ile ayda en az iki kez olağan toplantı yapar. Kararlar, toplantıya katılanların salt çoğunluğu ile alınır.

Belde yönetim kurulu belde başkanı veya belde yönetim kurulu üye tam sayısının en az 1/3' ünün talebi halinde olağanüstü toplanır. Olağanüstü toplantıda sadece toplantı konusu olan konu görüşülür.

Belde yönetim kurulu ilk toplantısında, toplantı zaman ve tarihini belirler, belde yürütme kurulu üyelerinin seçimini yapar.

(Mülga 3. fıkra: 30.09.2012 günlü BKK.m.2)

Belde Yürütme Kurulu

Madde 27 - (Değişik madde: 01.02.2003 günlü KKK.m.2) Belde yürütme kurulu; bağlı olduğu ilçe yürütme kuruluna paralel olarak, belde başkan yardımcılarında oluşan ve belde başkanı başkanlığında çalışmalar yapan kuruldur. Bu kurul üyeleri, belde başkanınca belde yönetim kurulu üyeleri arasından belirlenir.

Belde yürütme kurulu üyeleri arasındaki görev taksimi, belde başkanı tarafından yapılır.

(Değişik fıkra: 30.09.2012 günlü BKK.m.3) Belde başkanı, belde yürütme kurulu üyelerinden birini belde muhasibi, birini de belde sekreteri olarak görevlendirir. Tüzüğün 79. maddesi hükmü, belde yürütme kurulu hakkında da uygulanır.

Bu kurul; belde yönetim kurulunun gündemini hazırlar, belde başkanının tevdi ettiği işleri yapar, belde kongresi ve belde yönetim kurulunca alınmış kararların ve verilen görevlerin icrasını sağlar.

Belde yürütme kurulu üyeleri, tüzüğün 82. maddesinin 1, 2 ve 3. fıkralarında yazılı yetki ve görevleri, belde düzeyinde aynen icra ederler.

(Değişik son fıkra: 03.10.2009 günlü BKK.) Nüfusu 5000'den az olan beldelerde yürütme kurulu oluşturulmaz. Ancak gerekli görülmesi halinde belde başkanı tarafından mevcut yönetim kurulu üyeleri arasında Teşkilat İç Yönetmeliğine göre görev dağılımı yapılır.

İKİNCİ AYIRIM

İLÇE TEŞKİLATI (SPK, m. 20, 21)

İlçe Kongresi

Madde 28 - İlçe teşkilatının en üst karar ve denetim organı olan ilçe kongresi, seçilmiş ve tabii delegelerden oluşur. İlçe başkanı ile ilçe yönetim kurulunun asıl ve yedek üyelerini; ilçeyi temsil edecek il kongre delegelerinin asıl ve yedeklerini seçer, gündemindeki konuları müzakere edip karara bağlar.

İlçe Kongresi Delegeleri

Madde 29 - İlçe kongresi, seçilmiş 400 delege ile tabii delegelerden oluşur.

İlçeye kayıtlı üye sayısı 400'den az ise, üyelerin tamamı ilçe kongre delegesi sayılır.

İlçeye kayıtlı üye sayısı 400'den fazla ise; önce her mahalle ve köy için birer

delege tahsis edilir. Tahsis toplamı, 400 sayısından düşülür. Arta kalan delege sayısı, partinin son milletvekili genel seçiminde o ilçede almış olduğu toplam oy rakamına bölünür. Bölüm sonucu çıkan kat sayının, o ilçeye bağlı her mahalle veya köyde alınmış oyla çarpımı sonucu çıkan sayı ile tahsis olunan sayının toplamı, ilgili mahalle veya köyün ilçe kongresi için seçeceği delege sayısını teşkil eder.

Delege dağılımında eksikler, küsurat büyüğüne göre yapılan sıralama ile tamamlanır. Asil delege sayısının yarısı kadar da yedek delege seçilir.

(Değişik fıkra:12.01.2002 günlü KKK.m.5) Çeşitli nedenlerle partinin almış olduğu oyun belli olmaması halinde; son yerel seçim sonuçlarına göre, onun da belli olmaması halinde, ilçenin toplam seçmen sayısı ile mahalle ve köy seçmen sayılarına göre aynı yöntem uygulanmak suretiyle delege dağılımı belirlenir. İlçe yönetim kurulu kongreden üç ay önce kongre delege dağılım listesini hazırlar ve il yönetim kurulunun onayına sunar ve onaydan sonra ilan eder. Listenin ilanından itibaren 15 gün içinde yapılacak itirazları, il yönetim kurulu kesin olarak karara bağlar.

(Değişik: 03.10.2009 günlü BKK.) Kongresince seçilmiş ve halen görevde bulunan ilçe yönetim kurulu başkan ve asil üyeleri ile partili ilçe belediye başkanı ve ilçeye bağlı partili belde belediye başkanları ilgili ilçenin; partili büyükşehir belediye başkanları dışındaki partili il belediye başkanları ise merkez ilçe kongresinin tabii delegesidirler.

(Ek: 03.10.2009 günlü BKK.) Geçici ilçe yönetim kurulu başkan ve üyelerinden delege sıfatı olmayanların kongrede oy kullanma hakkı yoktur.

İlçe Kongresi Delege Seçimleri

Madde 30 - 30.1 - İlçe kongresi delege seçimleri; üst kurulun kongre hazırlık talimatına göre, ilçe yönetim kurulunca hazırlanacak belli bir takvim içinde gerçekleştirilir.

30.2 - **(Değişik:11.11.2006 günlü BKK.)** Delege seçimi, köy ve mahalle ölçeğinde yapılır. İlçe yönetim kurulu; her köy ve mahallede kayıtlı parti üyelerinin listelerini, üye kayıt defterine uygun olarak ayrı ayrı hazırlayıp köy ve mahalle temsilcisi veya yönetimine gönderir. Üyelerin tanınmasını sağlayacak bilgileri içerecek şekilde, Genel Merkez üye kayıtları esas alınarak düzenlenecek bu listeler, delege seçiminden en az 15 gün önce köy ve mahallede uygun bir yerde ve ilçede ilçe binasında askıya çıkarılmak suretiyle duyurulur. Listeler, seçim yapılan kadar askıda kalır. Listelerin askıya çıkarıldığı tarih ile indirildiği tarih, askı yapılan yerlerde birer tutanakla tespit edilir.

30.3 - İlçeye bağlı belde var ise beldeye bağlı mahallelerden belde kongresi tarafından seçilecek ilçe kongresi delege sayısı belde kongresinden önce ilçe yönetim kurulunca belirlenir ve belde başkanlığına bildirilir.

30.4 - Partide kayıtlı olduğu halde listede yer verilmeyen veya üye olmadığı

halde listede yazılı olan kişilerle ilgili olarak, askı tarihinden itibaren 5 gün içinde ilçe yönetim kuruluna partili her üye tarafından itiraz edilebilir.

30.5 - İlçe yönetim kurulu, itirazı iki gün içinde karara bağlar. İtirazın kabulü halinde, listede gerekli düzeltmeyi yapar. İlçe yönetim kurulu iki gün içinde karar vermez veya kararı red şeklinde olursa, ilgili kişi 3 gün içinde il başkanlığına itiraz edebilir. İl yürütme kurulunca verilecek karar, parti içi işlemler açısından kesindir. İlçe başkanlığının bu karara uyması zorunludur. İlgili kişi, il yürütme kurulunca verilmiş kararı ibraz ederek delege seçimine iştirak edebilir. İtiraz üzerine düzeltme yapılan listeler, ilan edilir.

30.6 - Mahalle ve köy delege seçimlerinin nerede ve hangi saatler arasında yapılacağı, delege seçmen listesinin askısında belirtilir. Belli edilmiş gün ve saatte, delege seçimi yapabilmek için, kesinleşmiş delege seçmen listesinde yer alan üyelerin salt çoğunluğunun katılımı aranır. Yapılacak yoklamaya göre salt çoğunluk yok ise, aynı gün ve aynı yerde iki saat sonra hazır bulunan üyelerin katılımı ile delege seçimi yapılır.

30.7 - (Değişik: 01.02.2003 günlü KKK.m.3) Delege seçimleri, ilçe yönetiminin görevlendireceği kişi veya kişilerin gözetim ve denetiminde gizli oy, açık tasnif esasına göre liste yöntemi ile yapılır. Sonuç tutanağa bağlanır ve ilçe yönetim kuruluna teslim edilir. Tüzüğün 46. maddesinde yazılı esaslar, delege seçimleri hakkında da uygulanır.

30.8 - Delege seçimlerine karşı seçimden itibaren 3 gün içinde il yönetim kuruluna itiraz edilebilir. İl yönetim kurulunun vereceği karar kesindir.

30.9 - Delege seçimiyle ilgili yukarıda açıklanan her tür itirazlarda; isteği halinde, itiraz eden kişiye alındı belgesi verilir ve verilen karar kendisine bildirilir.

İlçe Başkanı

Madde 31 - İlçe başkanı, ilçe kongresi tarafından gizli oylama ile tek derecede seçilir. Partinin ilçe düzeyindeki çalışma ve faaliyetlerinin koordinasyon ve yürütümünü sağlar, denetimini gerçekleştirir ve ilçe teşkilatını temsil eder.

(Değişik son fıkra: 30.09.2012 günlü BKK.m.4) Aynı kişi, kesintisiz en fazla üç olağan dönem ilçe başkanı seçilebilir. Ancak, ara veren kimseler tekrar aynı göreve getirilebilir.

İlçe Yönetim Kurulu

Madde 32 - İlçe yönetim kurulu, ilçe kongresi tarafından gizli oyla seçilen ve ilçe başkanı dahil, en az 7, en fazla 30 üyeden oluşur. Kongrede asıl üye sayısı kadar yedek üye seçimi yapılır.

İlçe Yürütme Kurulu

Madde 33 - (Değişik madde: 03.10.2009 günlü BKK.) İlçe yürütme kurulu ilçe başkanının başkanlığında, ilçe düzeyinde görev yapan parti içi organdır.

İlçe yürütme kurulu üyeleri; ilçe başkanı tarafından ilçe yönetim kurulu üyeleri arasından belirlenir. İlçe yürütme kurulu üyeleri ilçe başkan yardımcısı sıfatıyla görev yapar.

İlçe yürütme kurulu üyeleri arasındaki görev dağılımı, Tüzüğün 81.maddesinde belirtilen iş bölümü esasına göre ilçe başkanı tarafından yapılır.

İlçe yürütme kurulunun üye sayısı, Tüzüğün 81.maddesinde gösterilen Genel Başkan Yardımcılarının sayısı kadardır.

İlçe yürütme kurulu ilçe başkanının başkanlığında, üye tam sayısının salt çoğunluğuyla toplanır ve tüzükte yazılı ayırık durumlar dışında katılanların salt çoğunluğu ile karar alır.

İlçe yürütme kurulu, ilçe yönetim kurulunun gündemini hazırlar, ilçe başkanının tevdi ettiği işleri yapar, ilçe kongresi ve ilçe yönetim kurulunca alınmış kararların ve verilen görevlerin icrasını sağlar.

İlçe yürütme kurulu üyeleri, Tüzüğün 82.1 maddesinde belirtilen Genel Başkan Yardımcıları arasındaki işbölümü talimatına uygun biçimde ilçe düzeyinde görev yaparlar.

Tüzüğün 79. maddesi hükmü, ilçe yürütme kurulu hakkında da uygulanır.

ÜÇÜNCÜ AYIRIM **İL TEŞKİLATI (SPK, m. 19, 21)**

İl Kongresi

Madde 34 - İl teşkilatının en üst karar ve denetim organı olan il kongresi, seçilmiş ve tabii delegelerden oluşur. İl başkanı, il yönetim kurulu ve il disiplin kurulu asıl ve yedek üyeleri ile ili temsil edecek büyük kongre asıl ve yedek delegelerinin ve il parti içi demokrasi hakem kurulu üyelerinin seçimlerini yapar, gündemindeki konuları müzakere edip karara bağlar.

İl Kongresi Delegeleri

Madde 35 - İl kongresi, ilçe kongrelerince seçilmiş delegeler ile tabii delegelerden oluşur. İlin seçilmiş delege sayısı 600'ü geçemez. Hangi ilçenin kaç delege ile il kongresinde temsil olunacağı şöyle belirlenir: Önce her ilçeye beşer delegelik tahsis edilir. Tahsis toplamı, 600'den düşülür. Kalan sayının, kongre öncesi yapılmış son milletvekili genel seçiminde partinin o ilde almış olduğu toplam oya bölünmesiyle kat sayı elde edilir. Bu kat sayının, partinin ilçede almış olduğu toplam oyu ile çarpımı sonucu elde edilecek rakama beş adet tahsisin ilavesiyle ulaşılabilecek rakam, o ilçenin il kongresi için seçeceği delege sayısını oluşturur.

İl bünyesinde, seçimlerden sonra üçten fazla yeni ilçe kurulmuş olması veya il kongresinin yapılacağı tarihe göre genel seçim yapılmamış veya partinin seçimlere katılmamış olması gibi hallerde; yapılmış son yerel seçimler, bu

seçimlerle ilgili birinci cümlede yer alan nedenlerin varlığı halinde ise il ve ilçe seçmen sayıları esas alınarak yukarıda yazılı yöntemle ilçelerin temsil olunacağı il kongresi delege sayıları belirlenir.

(Değişik: 03.10.2009 günlü BKK.) İlin partili milletvekilleri, partili il ve büyükşehir belediye başkanları ile İl kongresince seçilmiş ve halen görevde bulunan il yönetim ve il disiplin kurulu başkan ve asıl üyeleri il kongresinin tabii delegeleridirler.

(Ek: 03.10.2009 günlü BKK.) Geçici il yönetim, disiplin ve parti içi demokrasi hakem kurulu başkan ve üyelerinden delege sıfatı olmayanların kongrede oy kullanma hakkı yoktur.

İl Başkanı

Madde 36 - İl Başkanı il kongresi tarafından gizli oylama ile tek derecede seçilir. Partinin il düzeyindeki çalışma ve faaliyetlerinin koordinasyon ve yürütümünü sağlar, denetimini gerçekleştirir ve il teşkilatını temsil eder.

(Değişik son fıkra: 30.09.2012 günlü BKK.m.5) Aynı kişi, kesintisiz en fazla üç olağan dönem il başkanı seçilebilir. Ancak, ara veren kimseler tekrar aynı göreve getirilebilir.

İl Yönetim Kurulu

Madde 37 - İl yönetim kurulu il kongresi tarafından gizli oyla seçilen ve il başkanı dahil en az 20, en çok 50 üyeden oluşur. Kongrede asıl üye sayısı kadar yedek üye seçimi yapılır.

İl Yürütme Kurulu

Madde 38 - (Değişik madde: 03.10.2009 günlü BKK.) İl yürütme kurulu il başkanının başkanlığında, il düzeyinde görev yapan parti içi organdır.

İl yürütme kurulu üyeleri; il başkanı tarafından il yönetim kurulu üyeleri arasından belirlenir. İl yürütme kurulu üyeleri il başkan yardımcısı sıfatıyla görev yapar.

İl yürütme kurulunun üye sayısı, Tüzüğün 81.maddesinde gösterilen Genel Başkan Yardımcılarının sayısı kadardır.

İl yürütme kurulu üyeleri arasındaki görev dağılımı, il başkanı tarafından yapılır.

İl yürütme kurulu il başkanının başkanlığında, üye tam sayısının salt çoğunluğuyla toplanır ve tüzükte yazılı ayrık durumlar dışında katılanların salt çoğunluğu ile karar alır.

İl yürütme kurulu, il yönetim kurulunun gündemini hazırlar, il başkanının tevdi ettiği işleri yapar, il kongresi ve il yönetim kurulunca alınmış kararların ve verilen görevlerin icrasını sağlar.

İl yürütme kurulu üyeleri, Tüzüğün 82.1 maddesinde belirtilen Genel Baş-

kan Yardımcıları arasındaki işbölümü talimatına uygun biçimde il düzeyinde görev yaparlar.

Tüzüğün 79. maddesi hükmü, il yürütme kurulu hakkında da uygulanır.

DÖRDÜNCÜ AYIRIM

İLÇE VE İL KONGRELERİNE İLİŞKİN ORTAK HÜKÜMLER

Olağan Kongre Zamanı ve Seçilecek Delegeler

Madde 39 - İlçe ve il kongrelerinin olağan kongre takvimi, üst kademe kongresinin yapılmasından önce gerçekleşecek şekilde, Merkez Karar ve Yönetim Kurulunca kararlaştırılır. Bu süre iki yıldan az, üç yıldan fazla olamaz.

Merkez Karar ve Yönetim Kurulu'nun yetki vermesi ve belirleyeceği kongre takvimi içinde olması şartıyla, il'e bağlı ilçelerde yapılacak ilçe kongrelerinin takvimi, ilçenin görüşü alınarak il yönetim kurulunca belirlenir.

İlçe ve il kongrelerinde, üst kademe kongresi için seçilmesi gereken sayıda asıl, bu miktarın yarısı kadar yedek delege seçimi yapılır.

(Değişik fıkra: 03.10.2003 günlü KKK.m.1) Kongre delegeliği, parti üyeliği devam etmek şartıyla, onu seçen kongrenin olağan toplantısına kadar devam eder.

(Değişik fıkra: 03.10.2003 günlü KKK.m.1) Merkez Yürütme Kurulu, delege seçimlerinde kanun ve tüzük hükümlerine aykırılık olmasının saptanmış olmasına münhasır olmak üzere ilçe, il ve büyük kongre delege seçimlerini, ilçe ve il ölçeğine göre kısmen veya tamamen iptal edip yeniden yapılmasına, üye tam sayısının en az 2/3 çoğunluğunun oyu ile karar verebilir.

Madde 40 - Kongre Gündemlerini Belirleme Yetkisi

Kongre gündemleri, ilgili kademe yönetim kurulunca belirlenir. Ancak en geç kongre divanı oluşturulup gündem okunduktan hemen sonrasına kadar divan başkanlığına verilmiş ve kongrede hazır bulunan delegenin en az %5'i tarafından yapılan ilave gündem teklifleri müzakereye açılır ve yapılacak oylama sonucuna göre karara bağlanır.

Üst kademelerce belirtilen konuların, alt kademe kongre gündemine alınması zorunludur.

Kongre Delege Listesinin Seçim Kurulunca Onaylanması ve İlanı (SPK,m. 21)

Madde 41 - İlçe ve il başkanlıkları, kongrelerinin seçilmiş ve tabii delege listelerini kongreden en az 15 gün önce iki nüsha olarak yetkili seçim kurulu başkanlığına verirler. Bu listeye kongre gündemi ile kongrenin yapılacağı yer, gün ve saati, çoğunluk olmaması halinde en fazla 7 gün sonra yapılacak ikinci toplantıya ilişkin aynı bilgileri içeren yazı eklenir. Listenin bir örneği, kademe

merkezinde ilan edilir. Bağlantı var ise, ayrıca internette yayımlanır.

Seçim kurulu başkanı, eksiklik yok ise listeyi ve eklerini onaylar. Onaylanan liste ve ekleri, kongreden 7 gün önce kongresi yapılacak teşkilat kademesi binasında askıya çıkarılmak suretiyle ilan edilir. Askı süresi 3 gündür.

İlan süresi içinde yapılacak itirazlar, yetkili seçim hakimi tarafından incelenir ve kesin olarak karara bağlanır. Bu suretle kesinleşen listelerle toplantıya ilişkin diğer hususlar, hakim tarafından onaylanarak teşkilat kademe başkanlığına gönderilir.

Böylece onaylanan liste, kademe kongresinin delege yoklama cetvelini oluşturur.

İlçe ve İl Kongresinin İlanı

Madde 42 - İlçe ve il yönetimi; kongre gününden en az 15 gün önce alınmış ilan araçları ile ve bağlantı var ise ayrıca internet yolu ile yer, gün, saat ve gündemi belli edecek şekilde kongre yapılacağına duyurusunu yapar. Ayrıca kongrenin gün, saat ve yeri, en az 7 gün önce, gerekli güvenlik önlemlerinin alınması amacıyla yetkili mülki amirliğe bildirilir.

İlk toplantıda yeterli çoğunluk sağlanamadığı takdirde, ikinci toplantının hangi gün, yer ve saatte yapılacağı, ilanda belirtilir.

İlçe ve il kongrelerinin gazete ile ilanı zorunlu değildir. Kademe başkanlığı, kongrenin sağlıklı ve demokratik olmasını sağlayacak gerekli sözlü veya yazılı duyuruda bulunmakla yetkili ve görevlidir.

Kongre Toplantı ve Karar Yeter Sayısı

Madde 43 - Kongreler, delege toplam sayısının en az dörtte birinin katılımı ile toplanır. İlk toplantıda yeterli katılım olmaması halinde, ikinci toplantı katılanlarla yapılır.

Kongrede kararlar, tüzükte yazılı ayrı durumlara saklı olmak üzere, oylamaya katılanların salt çoğunluğu ile alınır.

Kongrenin Açılışı, Kongre Divanı, Divanın Yetki ve Görevleri

Madde 44 - 44.1 - Kongre başlamadan önce toplantı nisabının varlığı, yoklama cetvelindeki imzalar sayılmak suretiyle kademe sekreteri ve en az iki delegenin imzasını taşıyan bir tutanakla tespit edilir. Kongrenin açılışı, kongresi yapılan teşkilat kademe başkanı veya onun görevlendireceği kademe yönetim kurulu üyesi tarafından yapılır.

44.2- **(Değişik :12.01.2002 günlü KKK.m.6)** Divan başkanlığı için tek aday var ise, oylaması açık yapılır. Divan Başkanlığı için birden fazla aday olması halinde divan başkanının nasıl seçileceğine Genel Kurul karar verir. Ancak, üye tam sayısının onda birinin yazılı istemi halinde divan başkanı gizli oyla seçilir. Böyle bir durumda, gizli oylamanın gerektirdiği tedbirler derhal alınır ve üç kişiden az

olmayan sayım ve tasnif kurulu açık oylama ile oluşturulur.

44.3 - Seçilen divan başkanı yönetiminde, bir divan başkan yardımcısı ile toplam sayısı tek rakamlı olmak üzere yeteri kadar katip üye seçimi açık oylama ile yapılarak divan oluşturulur.

44.4 - Kongreyi, kongre başkanlık divanı adına divan başkanı yönetir. Divanda kararlar çoğunlukla alınır. Eşitlik olması halinde divan başkanının katıldığı görüş uygulanır.

44.5 - Kongrenin düzen ve ahenk içinde yürütülmesi, parti tüzüğü ile ilgili yasa ve mevzuata uygun olarak gerçekleşmesini temin için gerekli önlemleri almak ve düzeni sağlamak, kongre gündemini icra etmek, tutanağı düzenlemek ve muhafaza etmek, kongre başkanı ve divanın yetki ve görevidir.

44.6 - Kongre divanını divan başkanı temsil eder. Siyasi Partiler Kanunu'nun 4. Kısımında yazılı yasaklara aykırı konuşma yapan veya davranışta bulunan herkese, divan başkanı derhal müdahale ederek delege olanların oy hakkı saklı kalmak kaydıyla, salondan çıkarmak gibi gerekli önlemleri alır. Gerekli olması halinde toplantıya ara verir, dinleyici yerlerinin boşaltılmasını temin ederek, düzeni sağladıktan sonra kongreye kaldığı yerden devam edilir.

44.7 - Divan başkanı, divan tarafından onaylı kongre tutanak örneğinin bir nüshasını ekleri ile birlikte ilgili kademe başkanına, bir nüshasını ise üst kademe yönetimine teslim eder.

44.8 (Ek: 30.09.2012 günlü BKK.m.6.) Kongrenin açılışı sırasında delegelerden yazılı teklif gelmesi halinde Kongre, Divan Başkanlığı ile Divan Üyeliği seçimlerinin liste yöntemine göre birlikte ve aynı anda yapılmasına açık oylama ile karar verebilir.

Kongrelerin Görev ve Yetkileri

Madde 45 - Kongre, ilgili teşkilat kademe yönetim organının faaliyet ve hesapları ile yeni dönem bütçelerini müzakere edilip karara bağlayan, yeni yönetim organlarını ve üst kademe delegelerini seçen kuruldur.

İlgili kademenin en üst karar ve denetim organı olan kongrelerde; parti tüzük ve programı çerçevesinde yerel, genel her türlü hizmet ve faaliyet hakkında görüşmeler yapılabilir ve kararlar alınabilir.

Yönetim kurulunun ibrası, kongrede karara bağlanır. İbra oylamasına, ilgili yönetim kurulu başkan ve üyeleri katılamazlar. Görüşmelerde istek sırasına göre söz verilir. Üst kademe görevlilerine öncelik tanınır. Faaliyet ve raporunda karşı oy yazısı olmayan yönetim kurulu üyesi, rapor aleyhine konuşmak için söz alamaz ve konuşamaz.

Kongrelerde aday olan özürümler için kendilerini ifade edecek imkanlar ve ayrıca işitme özürümler için tercümanlık gibi hizmetler, imkanlar ölçüsünde sağlanır.

İlçe ve İl Kongrelerinde Yapılacak Seçimler ve Adaylık

Madde 46 - 46.1 - İlçe ve il başkanları, ilçe ve il kademe organları seçimleri ile üst kademe delege seçimleri, gizli oy ve açık tasnif esasına göre, parti yönetmelikleri ile parti tüzüğü ve kanuna uygun olarak yargı gözetim ve denetiminde yapılır.

46.2 - Seçim kurulu başkanı, bir başkan ve iki üyeden oluşan yeteri kadar sandık seçim kurulu oluşturur. Kurul başkanı ile bir üye memurlardan, diğer üye ise aday olmayan üyeler arasından seçilir. Her sandık için aynı şekilde ve sayıda yedek sandık kurulu belirlenir. Sandık kurulu başkanının yokluğunda, memur üye sandığa başkanlık eder.

46.3 - Kongrede yapılacak seçimler, ara verilmeksizin sonuçlanıncaya kadar devam eder.

46.4 - Seçilme yeterliliğine sahip partili her üye, yer kaydı aranmaksızın, kongrede yapılacak seçimlerde aday olabilir veya aday gösterilebilir.

46.5 - Kongrelerde adaylık başvurusu, divan oluştuktan sonra belli edilmiş süre dolmadan divana yapılır. Divan başkanlığı, gündemin "seçimler" maddesinde veya daha önce aday başvurularının en son ne zamana kadar yapılabileceğini ilan eder ve ilan edilmiş saat gelince aday başvuruları için sürenin dolduğunu, varsa bu başvuruların derhal yapılması gerektiğini tekrar duyurur ve daha sonra yapılacak aday başvurularını işleme koyamayacağını ilan eder. Divan, aday başvurularını verilmiş sırasına göre ayrı ayrı okumak suretiyle kongre genel kurulunun bilgisine sunar. Adaylıktan çekilme ve itirazlar varsa, karara bağlayarak adaylıkları kesinleştirir. Kesinleşmiş adaylar, okunmak suretiyle duyurulur ve ayrıca salonda uygun yerde ilan edilir. Divan tarafından onaylı liste örneği ise, hazır bulunan seçim kuruluna verilir.

46.6 - Aday listelerinin kesinleşmesi için belli edilen süre içinde yapılacak yazılı çekilme beyanları, divanca kimlik tespiti ile tutanağa geçirilir ve hazırlanacak kesinleşmiş aday listesi tutanağında belirtilir. Adaylıkların kesinleşmesinin ilanından sonra ve seçim süresince yapılacak yazılı çekilme beyanları, sayım dökümde nazara alınmaz. Ancak bunlardan seçilenler olur ise, istifa etmiş sayılırlar.

46.7 - **(Değişik: 01.02.2003 günlü KKK.m.6/a)** Organ ve delege seçimleri liste yöntemine göre yapılır. Asıl ve yedek üye adaylarını gösterir şekilde "liste yöntemi" esasına uygun öneri yapılmamış ise, her organ ve delegelikler için yapılan ferdi adaylıklar tamamlanıp kesinleştirildikten sonra, divanca soyadı esasına göre çarşaf liste sıralaması yapılır. Sıralamanın hangi soyadından başlayacağı çekilecek kur'a ile belirlenir. Böylece her organ için yapılan adaylıklar, ayrı sütunlar halinde tek veya birden fazla sayfada sıralanır. İsimlerin yanına işaret konacak kare veya daire boşluklara yer verilir ve yeteri kadar çoğaltılır. Birer örneği divanca onaylı yeterli sayıdaki listeler, mühürlenmek ve oy pusulası olarak kullanılmak üzere, zarflarıyla birlikte yetkili seçim kuruluna teslim edilir.

46.8 - **(Değişik: 01.02.2003 günlü KKK.m.6/b)** Çarşaf liste uygulamasında oylar, seçim kurulunca mühürlü listedeki isimlerin yanında yer alan kare veya daire içi işaretlenerek, mühürlü zarfa konduktan sonra sandığa atmak suretiyle kullanılır. Asıl ve yedekleri dahil, seçilmesi gereken sayıdan fazla veya yarısından eksik işaretli oylar geçersizdir. Sayım döküm sonucu en çok oya göre yapılacak sıralama ile asıl ve yedekler belirlenir. Eşit oy halinde seçim kurulunca kur'a çekilir.

46.9 – **(Değişik: 01.02.2003 günlü KKK.m.6/c)** Adaylar, liste yöntemine uygun olarak önerilmiş ise, bu takdirde seçimler; listenin zarfa konup sandığa atılması suretiyle yapılır. Delege oyunu, listeyi aynen veya listedeki aday veya adayları çizerek dilediği ferdi adayları yazmak suretiyle kullanılabilir.

46.10 - **(Değişik: 01.02.2003 günlü KKK.m.6/d)** Oyların liste halinde kullanılması durumunda, listedeki adayların yaridan fazlasının silme veya çizme sonucu boş bırakılmış, yahut organ üye sayısından fazla ilave yapılmışsa, bu oy pusulaları geçersizdir. Divan başkanınca kesinleştirilmiş aday listelerinde yer almayanlara verilecek oylar, nazara alınmaz.

46.11 –**(Değişik: 01.02.2003 günlü KKK.m.6/e)** Seçimlerin, liste yöntemi uygulanmak suretiyle yapılması halinde; ferdi adayların isimleri, soyada göre sıralanır ve ayrı bir kağıda yazılarak oy kabin veya kabinlerinde asılı olmaları sağlanır.

46.12 - Adaylıkların kesinleştirilmesinden önce usulüne uygun vaki çekilmeler sonucu, organ üye tamsayısının salt çoğunluğundan fazla boşalma olan listeler, liste olma özelliğini kaybeder.

46.13 - **(Değişik 03.10.2003 günlü KKK.m.2/a)** Belde, ilçe ve il kongrelerinde bütün seçimler birlikte yapılır.

46.14- **(Değişik 03.10.2003 günlü KKK.m.2/b)** Organ ve delege seçimleri için "liste" şartlarının varlığı halinde, aday isimlerinin baş tarafına kare veya daire oluşturulmasına gerek kalmaz. Adaylar, listede aday olarak gösterilen yere seçilmiş olurlar.

46.15- **(Ek: 03.10.2009 günlü BKK.)** Siyasi partilere üye olmasında yasal sakınca olmayıp, bir kamu kurum ve kuruluşunda veya bunlara bağlı şirket, teşebbüs, teşekkül, iştirak veya kuruluşlarda görev veya hizmet yapan kişiler, bu görev ve hizmetlerinden ayrılmadıkça kongrece seçimi yapılan parti organlarına başkan olarak aday olamaz veya aday gösterilemezler.

46.16- **(Ek: 03.10.2009 günlü BKK.)** Aralarında ikinci dereceye kadar kan veya sıhrı hısımlığı bulunan partili üyeler, aynı teşkilat kademesinde eş zamanlı olarak ana kademe ve yan kuruluş kademe başkanı olamazlar.

46.17- **(Ek: 03.10.2009 günlü BKK.)**Bu hükümlere aykırı olarak görev alanların görevine MKYK kararıyla son verilir.

Kongrelerde Oy Hakkını Kullanma Şekli

Madde 47 – (Değişik: 03.10.2009 günlü BKK.) Kesinleşmiş delege listesinde yazılı olmayan delegeler oy kullanamaz.

Delege, nüfus cüzdanı, pasaport, evlenme cüzdanı, askerlik belgesi, sürücü belgesi gibi resimli ve resmi nitelikteki belgelerden biri ile veya resimli ve mühürlü üye kimlik kartı ile kimliğini ispat ettikten ve delege listesinde isminin karşısındaki yeri imzaladıktan sonra oyunu kullanılır.

Oylar, oy verme sırasında sandık kurulu başkanınca verilen, kurulca mühürlenmiş adayları gösterir listelerin zarfa konularak sandığa atılması suretiyle kullanılır. Bu işlem bittikten sonra delegenin ikinci imzası alınır ve kimlik belgesi iade edilir.

Delege oyunu bizzat kendisi kullanır. Özürlüler istediği takdirde, sandık alanında bulunan akrabalarından birinin, akrabası yoksa delegelerden birinin yardımıyla oy kullanabilir. Bir delege birden fazla özürlüye yardım edemez.

Seçimlerle İlgili İtiraz (SPK, m. 21/ 10)

Madde 48 - Seçimin devamı sırasında yapılan işlemler ile tutanakların düzenlenmesinden itibaren 2 gün içinde seçim sonuçlarına karşı, seçim kurulu başkanına itiraz edilebilir. Bu itirazlar hakim tarafından aynı gün incelenir ve kesin olarak karara bağlanır.

(Değişik: 03.10.2009 günlü BKK.) Hakim'in kararı seçimlerin iptali ve yenilenmesi yönünde ise, bir aydan az ve iki aydan fazla olmayacak bir süre içerisinde, hakimın belirleyeceği tarihte sadece seçim yapılır.

Kongre Sonuçları ve Tutanaklarının Üst Organa Bildirilmesi

Madde 49 - İlçe başkanları, kongre divan başkanı tarafından kendisine tevdi olunacak ilçe kongresi tutanak örnekleri ile kongrede yapılan seçim sonuçlarını gösteren seçim kurulu tutanak örneğini, itiraz süresi geçtikten, itiraz edilmiş ise sonuçlandıktan hemen sonra Teşkilat Başkanlığı'na gönderilmek üzere il başkanlığına verir. İl başkanlığı da il kongresiyle ilgili aynı bildirim yapılar.

(Ek: 03.10.2009 günlü BKK.) İl ve ilçe başkanları ayrıca Tüzüğün 157.madisinde belirtilen ana kademe ve yan kuruluş organları ile ilgili resmi bildirimleri mülki makamlara en geç 15 gün içinde yaparlar. Beldelerde tüm bildirimler, beldenin bağlı olduğu İlçe Başkanlığınca yapılır.

Madde 50 - İlçe ve İl Kongrelerinin Olağanüstü Toplanması

(Değişik:12.01.2002 günlü KKK.m.7) İlçe ve il kongrelerinin olağanüstü toplanması, Merkez Karar ve Yönetim Kurulu kararıyla veya kademe delege tam sayısının 1/5' inin parti içi demokrasi hakem kurulunda veya noterlikte tevsik edilmiş yazılı isteği ile yapılır.

Şartların oluşması halinde, kademe yönetim kurulunun gerekli hazırlıkları yaparak talebin tebliğinden itibaren 45 gün içinde olağanüstü kongreyi toplaması zorunludur.

(Değişik: 03.10.2003 günlü KKK.m.3/a) Olağanüstü toplantının gündemi, toplantıya talep edenlerce belirlenir. Gündemin neden ibaret olduğu karar veya talep yazısında belirtilir. Olağanüstü toplantı gündemine başka gündem maddesi eklenemez.

(Değişik: 03.10.2003 günlü KKK.m.3/b) Ancak kademe başkan ve yönetim kurulu ile üst kademe delege seçimlerinin olağanüstü kongre ile yenilebilmesi talebinin beldelerle ilgili olması halinde il yönetim kurulunun, ilçe ve il yönetim kurulları ile ilgili olması halinde ise Merkez Karar ve Yönetim Kurulu'nun onayı gereklidir.

Alt Kademenin Üst Kademe Kongresinde Temsili

Madde 51 - Üst kademe kongresinin yapıldığı tarihe göre, kongresi yapılmamış olmakla birlikte azami seçilmişlik süresi olan üç yıl dolmamış ise alt kademe, var olan delegeleriyle üst kademe kongresinde temsil olunur. Ancak, yetkili makamca kongre tarihinin belirlenmiş olmasına karşın belirlenen kongre takvim süresi içinde kendi kademesinin kongresini yapmamış olan ilçe veya il teşkilatı, üst kademe kongresinde delege ile temsil olunamaz.

BEŞİNCİ AYIRIM

İLÇE VE İL YÖNETİM KURULLARINA İLİŞKİN ORTAK HÜKÜMLER

Kurucu Yönetim Kurulları

Madde 52 - İlçe ve il kademe teşkilatlarının ilk kuruluşları, Merkez Karar ve Yönetim Kurulu'nca atama ile sağlanır. Önce kademe başkanı atanan kişiye "yetki" belgesi verilir. Bu kişinin oluşturacağı listenin, merkezce onaylanması ile kurucu yönetim kurulu oluşmuş olur.

Kurucu yönetim kurulları, el çektirilme nedenleri ayrık olmak üzere, kendi kademelerinin kongrelerine kadar tüzüğün kurula verdiği hak ve yetkileri kullanırlar.

Yönetim Kurullarının Toplantı ve Karar Nisabı

Madde 53 - İlçe ve il yönetim kurulları, ayda en az iki defa olmak üzere üye mevcudunun salt çoğunluğu ile olağan toplantı yapar. Kararlar, bu tüzükte aksi-ne hüküm yoksa, toplantıya katılanların salt çoğunluğu ile alınır. Oylarda eşitlik olması halinde başkanın katıldığı görüş kabul edilmiş sayılır.

Yönetim kurulları, kurul başkanının veya kurul üye tam sayısının 1/3'ünün talebi halinde olağan üstü toplanırlar. Olağanüstü toplantılarda sadece toplantı nedeni olan konular görüşülür.

Yönetim kurulu kararları karar defterine yazılır veya bilgisayar çıkışı alınarak bu deftere yapıştırılır ve toplantıya katılan üyeler tarafından imzalanır. Karara muhalif kalanlar, “muhalifim” şerhi ile yetinebilecekleri gibi muhalefet nedenlerini de yazabilirler.

Kademelerde Partinin Temsili

Madde 54 - Belde, ilçe ve il başkanları, görevli oldukları kademelerde parti teşkilatını temsil ederler. Temsil ettikleri teşkilatın hesap işlerine ait belgeleri, yürütme kurulunun muhasip üyesi ile birlikte imza ederler.

Başkanın yokluğunda teşkilat, protokol sırasındaki başkan yardımcısı tarafından temsil olunur.

İlçe ve İl Yönetim Kurullarının Görev ve Yetkileri

Madde 55 - İlçe ve il yönetim kurulları, teşkilat kademelerinde parti faaliyetlerinin, parti tüzüğü ve yasal mevzuata uygunluğunu gözetir, denetler, koordinasyonu sağlar, tüzüğün verdiği yetki ve görevleri ifa ederler.

Partinin program ve faaliyetinin tanıtım ve gelişimi için tüzüğe uygun gerekli her tür çalışma ve faaliyette bulunurlar. Yapılacak iş ve amaca göre dar veya geniş kapsamlı toplantılar düzenleyebilirler. Partinin ilkeleri doğrultusunda amaçlarını gerçekleştirmek üzere, parti içi veya dışından uzman kişilerden geçici veya sürekli çalışma grupları ve komisyonlar oluşturabilirler.

Doğacak durum ve gereklere göre, bir üst yönetimin olurluğuyla toplantılar, miting, panel, seminer, sempozyum ve benzeri etkinlikler düzenleyebilir ve partinin program ve hedeflerini tanıtmak ve bilgilendirmek amacıyla gerekli gördükleri içe dönük veya dışı açık toplantılar yapabilirler.

Kongrelerle ilgili gerekli hazırlık ve uygulama çalışmaları, ilgili tüm işlemler, seçim kurullarına veya ilgili idari birimlere ait tüm bildirimler; ilgili kademe başkanı tarafından veya onun nezareti altında gerçekleştirilir.

Alt kademeler, üst kademelerin emir ve talimatlarına, parti yönetmeliği ile tüzüğüne ve yasa hükümlerine uygun iş ve işlem yapmakla yükümlüdürler.

Yazışmalarını, acil durumlar hariç, kademe silsilesine göre yaparlar.

Kurul Üyesinin İstifa Etmiş Sayılma Hali

Madde 56 - Olağan toplantılar ile gün ve zamanı bildirilmiş olağanüstü toplantılara bir yıl içinde peş peşe 3 veya bir yıl içinde 6 kez özürsüz olarak katılmayan üye, kurul üyeliğinden istifa etmiş sayılır. Ancak bu madde hükmü, üst kademece belirlenmiş kongre takvimi süresince uygulanmaz.

Yönetim Kurulu Başkan ve Üyeliklerinde Boşalma

Madde 57 - (Değişik: 11.11.2006 günlü BKK.) İlçe veya il yönetim kurulu asil ve yedek üyelerinin, nedeni ne olursa olsun toptan çekilmeleri halinde boşalan kurul yerine, Merkez Karar ve Yönetim Kurulu'nca atama yolu ile yeni kurul oluşturulur.

Atanan kurul, seçilmiş kurulun hak ve yetkilerini kullanır.

Kısmi boşalmalarda, boşalan üyelikler yedeklerin sırayla çağrılmalarıyla doldurulur. Yedeklerin katılımından sonra, kurulun üye mevcudu; üye tam sayısına göre salt sayının altına düşmüş ise, kurul boşalmış sayılır. Bu takdirde yukarıdaki fıkraya göre yeni kurul oluşturulur.

Sadece kademe başkanına işten el çektirilmesi veya herhangi bir nedenle başkanlığın boşalması hallerinde, Merkez Karar ve Yönetim Kurulu tarafından başkan ataması yapılır.

İşten El Çektirme Nedenleri

Madde 58 - Kademelerde görev alanların görevden uzaklaştırılmalarını gerekli kılan haller:

58.1 - Siyasi Partiler Kanunu, Parti Tüzüğü ve yönetmelikleri uyarınca tutulması gerekli defter ve kayıtların usulüne uygun olarak tutulmaması, defter ve belgelerin muhafaza edilmemesi, kayıtlar üzerinde kasıtlı olarak tahrifat yapılmış olması, muhasebe ile ilgili belgelerin zamanında Genel Merkez'e gönderilmemiş olması,

58.2 - Organlara seçilenlerin kimliklerini içeren belgenin süresi içinde en büyük mülki amirliğe gönderilmemiş olması,

58.3 - **(Değişik: 03.10.2009 günlü BKK.)** Ülke ve parti çıkarlarını ihlal edici davranışlar sergilenmesi veya parti üyeliğinden ihracı gerektiren bir eylem veya işlemde bulunulması,

Hallerinden birinin vukuunda, Merkez Karar ve Yönetim Kurulu, ilçe ve il başkanı ile yönetim kurullarına kısmen veya tamamen işten el çektirmeye yetkilidir. Belde başkan ve yönetimi hakkında aynı yetki il yönetim kurulunca kullanılır.

İşten El Çektirmenin Usul ve Esasları

Madde 59 - 59.1 - İşten el çektirmeyi gerektiren bir durumu tespit eden il yönetim kurulu, ilçe başkanı veya ilçe yönetim kurulunun kısmen veya tamamen işten el çektirilmelerini Merkez Karar ve Yönetim Kurulu'ndan; ilçe yönetim kurulu ise belde başkanı veya belde yönetim kurulunun kısmen veya tamamen işten el çektirilmelerini il yönetim kurulundan talep edebilir.

59.2 - El çektirme talebini içeren kurul kararlarının, en az üye tam sayısının salt çoğunluğu ve gizli oylama ile alınmış olması gerekir. Karara, el çektirmeyi gerekli kılan olayın değerlendirmesini ve delillerini içeren gerekçeli bir rapor da eklenir.

59.3 - Belde ile ilgili ilçe yönetiminin talebi üzerine il yönetim kurulu, ilçe ile ilgili il yönetiminin talebi üzerine Merkez Karar ve Yönetim Kurulu; gerek görürlerse inceleme yaptırarak talebi karara bağlarlar.

59.4 - Merkez Karar ve Yönetim Kurulu aynı nedenlere bağlı olarak re'sen

ilçe ve il başkanları ile yönetim kurullarına kısmen veya tamamen işten el çek-tirebilir.

59.5 - Yönetim kurullarının asıl ve yedek üyeleri ile birlikte tamamının işten el çektilmesi halinde, el çektilme kararı veren organ, aynı kararla veya makul sürede geçici yönetim kurulunu oluşturur ve ilgililere tebliğini sağlar.

59.6 - Sadece başkan veya yönetim kurulunun kısmen işten el çektilmesi halinde boşalan üyelik, tüzüğün 57. maddesine göre doldurulur.

59.7 - İşten el çektilme kararı, Siyasi Partiler Kanunu'ndaki istisnalar ayrı olmak üzere, gizli oylama ile alınır. Karar yeter sayısı, kurul üye tam sayısının en az 2/3 çoğunluğudur.

59.8 - Usulüne uygun olarak alınmış el çektilme kararları, parti içi işlemler açısından kesindir.

59.9 - İşten el çektilme kararlarına karşı yargısal denetim yolu açıktır. Yargısal denetimde yetkili yargı mercii, işten el çektileninin görev yaptığı yer mahkemesidir. İşten el çektilme kararına karşı yargı yoluna başvurmak, kararın yürütülmesini durdurmaz.

Geçici Kurullar ve Olağanüstü Kongrenin Toplanması (SPK, m.19/ f.5,m.20/f.8)

Madde 60 - Geçici kurullar, alt kademe organlarının tamamen veya organ sayılma niteliğini sona erdirecek sayıda üyenin işten el çektilmeleri halinde oluşturulan yeni kurullardır.

Geçici kurullar, seçilmiş kurulların hak ve yetkilerini kullanırlar.

İşten el çektilme kararının tebliğinden itibaren 30 gün içinde ilçe kongresi, 45 gün içinde ise il kongresi toplanarak yeni yönetim kurulunu seçer. Kongre; yeni delege seçimi yapılmış değilse, eski delegelerle toplanır. Bu şekilde seçilen yeni yönetim kurulunun görev süresi, ilgili kademenin olağan kongresine kadar devam eder.

Yukarıda sözü edilen kongre, kademenin olağan kongre dönemi ve takvime uygun zamanda ise, ona göre hazırlanılır ve normal kongre gündemine uygun olarak yapılır.

ALTINCI AYIRIM MERKEZ TEŞKİLATI (SPK, m.13)

A- BÜYÜK KONGRE (SPK, m.14)

Büyük Kongre, Görev ve Yetkileri (SPK, m. 14/5)

Madde 61 - Büyük Kongre, partinin en üst karar ve denetim organı olup bu sıfatla ;

61.1 - Parti Genel Başkanını, Merkez Karar ve Yönetim Kurulu ile Merkez Disiplin Kurulu'nun asıl ve yedek üyelerini ve Genel Merkez Parti İçti Demokrasi Hakem Kurulu üyelerini gizli oylama ile seçmek,

61.2 - Partinin tüzük ve programında değişiklik yapmak, gelir-gider ve kesin hesabını kabul veya reddetmek, Merkez Karar ve Yönetim Kurulu'nun faaliyet raporu ile gelecek dönem bütçesini müzakere edip karara bağlamak, yönetimin ibrası konusunda karar vermek,

61.3 - Toplum ve devleti ilgilendiren konularla, kamu faaliyetleri ve parti politikaları hakkında genel nitelikte olmak kaydıyla temenni niteliğinde veya bağlayıcı kararlar almak,

61.4 - Partinin tüzel kişiliğinin feshine, başka parti ile birleşmesine karar vermek, fesih kararı vermesi halinde parti mallarının tasfiyesi ve intikal şekli ve yerini karara bağlamak,

61.5 - Kanun ve tüzükte verilen diğer görevleri ifa etmek, gündeminde yer alan konuları müzakere edip karara bağlamak,

Büyük kongrenin yetki ve görevidir.

Büyük Kongre Delegeleri

Madde 62 - Büyük Kongre, il kongrelerince seçilmiş delegeler ile tabii delegelerden oluşur. Seçilmiş delegeler toplamı, TBMM üye tam sayısının iki katından fazla olamaz.

62.1 - Büyük Kongrenin Seçilmiş Delegeleri

Hangi ilin kaç adet seçilmiş delege ile büyük kongrede temsil olunacağı, aşağıda yazılı usul ve esaslara göre belirlenir:

Seçilmesi gereken toplam delege sayısının yarısı olan 550 delegelik, illerden seçilecek milletvekili sayısına göre illere tahsis edilir. Tahsisten sonra kalan delege sayısının, partinin son milletvekili genel seçiminde almış olduğu toplam oya bölünmesiyle kat sayı elde edilir. Kat sayının, partinin ilde almış olduğu toplam oya çarpımı sonucu bulunacak rakam ile yapılmış tahsisin toplamı, o il kongresinde seçilecek büyük kongre delege sayısını teşkil eder.

Büyük kongrenin yapılacağı tarihe göre, partinin katıldığı genel seçim olmamış veya partinin seçimlere katılmamış olması gibi hallerin varlığında, her il; seçmesi gereken milletvekili sayısının iki katı delege ile büyük kongrede temsil olunur.

İl kongrelerinde ilin kaç adet büyük kongre delegesi seçeceği, kongre seçim takvimine karar verildiğinde; Teşkilat Başkanlığı'nca hesaplanır ve Merkez Karar ve Yönetim Kurulu'nca onaylandıktan sonra il başkanlıklarına bildirilir. Hatalı hesaplamalar, aynı yöntemle düzeltilir.

62.2 - Büyük Kongrenin Tabii Delegeleri (SPK, m. 14/f.3)

(Değişik:11.11.2006 günlü BKK.) Genel Başkan, Merkez Karar ve Yönetim Kurulu üyeleri, Merkez Disiplin Kurulu başkan ve üyeleri, üyeliği devam eden Parti Kurucuları ile Partili bakan ve milletvekilleri büyük kongrenin tabii delegeleridir.

62.3 - Büyük Kongrenin Onur Üyeleri

(Değişik: 05.05.2002 günlü KKK.m.1) Görevde bulunan Genel Merkez Parti İçi Demokrasi Hakem Kurulu başkan ve üyeleri, Parti ile üyelik bağı devam etmek kaydıyla genel başkanlık, başbakanlık, bakanlık, TBMM üyeliği, Merkez Karar ve Yönetim Kurulu üyeliği, Merkez Disiplin Kurulu başkan ve üyeliği ve Parti İçi Demokrasi Hakem Kurulu başkan ve üyeliği, Genel Merkez Kadın ve Gençlik Kolları başkanlığı yapmış olanlar, büyük kongrenin onur üyesidirler. Bunlar kongrede söz alabilir, fakat delegelik sıfatları olmadıkça oy kullanamazlar.

Büyük Kongreyi Olağan Toplama Yetkisi ve Zamanı

Madde 63 - Büyük kongreyi olağan toplama yetkisi Merkez Karar ve Yönetim Kurulu'na aittir. Merkez Karar ve Yönetim Kurulu, iki yıldan az, üç yıldan fazla olmamak kaydıyla büyük kongreyi toplamak zorundadır.

Büyük Kongre Gündemi ve Delege Listesinin İlanı

Madde 64 - Büyük kongrenin gündemi, Merkez Karar ve Yönetim Kurulu'na hazırlanır. Kongrenin tarihi, yeri ve saati, nisap olmaz ise ertesi gün yapılacak ikinci toplantının tarih, yer ve saati, en az 15 gün önce ulusal bir gazetede ilan edilir ve il başkanlıklarına yazı ile bildirilir. Ayrıca kongrenin tarih, yer ve saati; gerekli güvenlik önlemlerinin alınması için, en az 7 gün önce yetkili mülki amirliğe bildirilir.

Genel Merkez Teşkilat Başkanlığı, seçilmiş ve tabii delegeler belli olacak şekilde, büyük kongre delege listesini ve gündemi yetkili kılınmış seçim kuruluna kongreden 15 gün önce vermek suretiyle tüzüğün 41. maddesinde belirtilen askı ve işlemleri, büyük kongre açısından aynen ikmal eder. Böylece yetkili seçim kurulunca onaylanarak kesinleşen liste, büyük kongrenin delege yoklama çizelgesini oluşturur.

Tüzüğün, Büyük Kongre Hakkında Uygulanacak Diğer hükümleri

Madde 65 - Tüzüğün 43 ve 44. maddelerinde yer alan; kongrenin açılışı, toplantı ve karar yeter sayıları, divan başkanı seçimi, divan heyetinin oluşumu ile kongre divanının yetki ve görevlerine ilişkin hükümler, büyük kongre hakkında da aynen uygulanır.

Genel Başkan'ın Açılış Konuşması ve Komisyon Oluşturulması

Madde 66 - (Değişik madde:11.11.2006 günlü BKK.) 66.1 - Büyük Kongre'de kongre divanı oluşup gündem okunduktan sonra, gündemdeki sırasına göre konuşmasını yapmak üzere Genel Başkan'a söz verilir.

66.2 - İşin önem ve niteliği itibarıyla gündemde komisyon kurulmasına yer verilmiş veya usulüne uygun teklifle komisyon kurulması gündeme alınmış ise divan, Genel Başkan'ın konuşmasının ardından, genel kurulda aksine bir karar

alınmazsa, beşer kişiden oluşacak komisyon üyelerinin seçimini, açık oylama ile gerçekleştirir. Her komisyon, bir başkan, bir sözcü ve bir raportör seçerek çalışma yapar.

66.3-Komisyonların çalışma zamanı, gündem maddelerinin görüşülmesi- ni aksatmayacak şekilde, divan heyeti tarafından belirlenir. Belirlenmiş sürede raporun hazırlanıp sunulmamış olması, tek başına kongrenin uzaması nedeni olarak öne sürülemez.

66.4 - Komisyonlar, üye tam sayısı ile toplanır ve salt çoğunlukla karar alır. Her delege, çalışmaları aksatmayacak şekilde komisyon çalışmalarına katılıp görüş beyan edebilir. Komisyon belli edilmiş süre içinde raporunu hazırlar ve genel kurula sunulmak üzere kongre divan başkanlığına teslim eder. Komisyon raporları görüşülür ve oylanır. Genel kurulca kabul edilen komisyon raporları, genel kurul kararı niteliği kazanır.

66.5 - Büyük kongre çalışmalarıyla ilgili olarak Merkez Karar ve Yönetim Kurulu, belli konuların daha önce oluşturulacak komisyonlarca incelenmesini ve rapora bağlanmasını kararlaştırabilir. Bu takdirde ilçe, il, merkez ve yan kuruluşları temsil edecek şekilde büyük kongre delegesi sıfatını taşıyanlar arasından MYK'ca 5 kişilik komisyon oluşturulur. Komisyonlar bu şekilde oluşturulmuş ise, genel kurulda sadece raporların müzakeresi ve oylaması yapılır.

Gündem Maddelerinde Değişiklik ve Kongre Müzakereleri (SPK, m.14 / f.son)

Madde 67 - 67.1 - İlan edilmiş gündem maddeleri arasında sıra değişikliği veya başka bir konunun gündeme alınması, genel kurul kararıyla mümkündür.

67.2 - Gündem değişikliği taleplerinin görüşülüp karara bağlanabilmesi için, yazılı olarak kongre açılış başkanlığına veya gündemin okunmasından hemen sonra divana verilmiş olması zorunludur.

67.3 - Parti tüzük ve programında değişiklik yapılmasına ilişkin veya parti politikalarını ilgilendiren gündem maddesi tekliflerinin müzakereye açılabilmesi için, bu tekliflerin, genel başkan veya Merkez Karar ve Yönetim Kurulu yahut büyük kongre delegelerinin en az yirmide biri tarafından önerilmiş olması gerekir.

67.4 - Siyasi Partiler Kanunu'nun 14. maddesinin son bendinin ikinci cümlesinde yer alan konularla ilgili müzakere şartı oluşan teklifler, Büyük Kongrenin seçeceği bir komisyonda görüşüldükten sonra komisyon raporu ile birlikte incelenir ve karara bağlanır.

67.5 - Seçimler, gündemin "kapanış" şeklinde son maddesi hariç gündemin en son maddesi olarak yapılır.

67.6 - Görüşmeler, gündem sırasına göre yapılır. Müzakerelere katılım, talep sırasına göre yürütülür. Parti Genel Başkanı'na, Merkez Karar ve Yönetim Kurulu adına söz isteyen kurul üyesine, komisyon başkanı ve sözcülerine, konuşma taleplerinde öncelik verilir.

67.7 - Faaliyet raporuna muhalefet şerhi bulunmayan Merkez Karar ve Yönetim Kurulu üyesi, faaliyet raporu aleyhine söz alamaz ve konuşamaz.

67.8 - Büyük kongre için tek bir gün öngörülmüş ise, kongre, gündem maddeleri bitinceye kadar aralıksız devam eder.

Büyük Kongre’de Yapılacak Seçimler (SPK, m. 21)

Madde 68 - (Değişik:12.01.2002 günlü KKK.m.9) Genel başkan, Merkez Karar ve Yönetim Kurulu ile Merkez Disiplin Kurulu’nun ve Parti İçi Demokrasi ve Hakem Kurulunun asil ve yedek üye seçimleri, yargı gözetim ve denetimi altında gizli oy, açık tasnif esasına göre büyük kongre delegelerince seçilir.

Yetkili Seçim Kurulu Başkanı, Tüzüğün 46/2 maddesinde belirtilen nitelik ve sayıda yeteri kadar sandık seçim kurulu oluşturur.

Büyük Kongre’de Adaylık ve Seçim Hazırlıkları

Madde 69 - 69.1 - Büyük kongre delegesi olsun veya olmasın, partiye kayıtlı her üye, parti organlarına aday olabilir veya aday gösterilebilir.

69.2 **-(Değişik:11.11.2006 günlü BKK.)(Değişik: 30.09.2012 günlü BKK.m.7)** Genel Başkanlığa aday olabilmek için, büyük kongre üye tam sayısının en az yüzde yirmisinin yazılı önerisi gerekir. Bu öneri noter, divan başkanlığı veya divan başkanlığının görevlendireceği üyenin gözetiminde imzalanır. Aynı kişi, aynı kongrede seçimi yapılacak farklı organlara aynı anda aday olamaz ve aday gösterilemez. Böyle bir durumda, divan başkanı tarafından adaya tercih yapması gerektiği bildirilir. Tercihini belli etmeyen adayın hiçbir adaylığı işleme konmaz.

69.3 – **(Değişik: 01.02.2003 günlü KKK.m.7)** Büyük Kongrede; Genel Başkan seçimi hariç, diğer bütün seçimler aynı anda ve birlikte yapılır.

69.4 – **(Değişik: 01.02.2003 günlü KKK.m.7)** Tüzüğün, aday ve organ seçimlerine ilişkin 46. maddesinin, yukarıda yazılı olanlara aykırı olmayan hükümleri, Büyük Kongre seçimlerinde de aynen uygulanır.

(69.maddenin 5 ila 14.fıkraları Kurucular Kurulu’nun 01.02.2003 günlü kararının 7.maddesiyle yürürlükten kaldırılmıştır.)

Büyük Kongre’nin Olağanüstü Toplanması (SPK, m. 14/f.6)

Madde 70 - Büyük kongre, Genel Başkan’ın veya Merkez Karar ve Yönetim Kurulu’nun yahut büyük kongre delegelerinin en az beşte birinin yazılı talebi üzerine olağanüstü toplantıya çağırılır.

Olağan üstü toplantı gündemi çağırıcı yapan tarafından belirlenir ve gündem dışında başka konu görüşülemez.

Delegeler tarafından yapılacak olağanüstü toplantı talepleri ile gündem ve delege imzalarının noter onaylı olması zorunludur. Bu taleplerin aynı konuyu içerir olması yeterli olup ayrı zamanlarda ve parçalı olmaları talebin geçerli olma-

sına engel olarak yorumlanamaz. Ancak, işlem görmüş ve yeterli sayıya ulaşmamış talepler, sonraki başka bir toplantı isteminde imza eksikliğini gidermek için kullanılamaz.

Şartların oluşması halinde Merkez Karar ve Yönetim Kurulu, olağanüstü kongreyi bir hafta içinde ilan ederek çağrı tarihinden itibaren en geç 45 gün içinde yapmak zorundadır.

(Ek: 03.10.2003 günlü KKK.m.5) Genel Başkanlığın, Merkez Karar ve Yönetim Kurulunun veya Merkez Disiplin Kurulunun herhangi bir sebeple boşalması hali dışında seçimin olağan üstü toplantı sebebi olabilmesi için Genel Başkan'ın veya Büyük Kongre delege tamsayısının salt çoğunluğunun yazılı talebi gerekir.

Büyük Kongre Tutanakları

Madde 71 - Seçim kurulunca ilan edilen seçim sonuçları ile kongreye ait bütün tutanak ve belgeler, divan üyelerinin imzalarını taşıyan bir tutanağa bağlanarak divan başkanı tarafından izin listesi ekinde parti genel başkanına tevdi olunur.

Büyük Kongre Seçimleriyle İlgili İtiraz (SPK, m. 21/10, 11)

Madde 72 - Seçimin devamı sırasında yapılan işlemler ile seçim sonuçlarına karşı, tutanakların düzenlenmesinden itibaren iki gün içinde seçim kurulu başkanına itiraz edilebilir. Bu itirazlar hakim tarafından aynı gün incelenir ve kesin olarak karara bağlanır.

Hakimin kararı, seçimlerin iptali ve yenilenmesi yönünde ise, seçimler için belirleyeceği günde, kongrede kesinleşmiş aday listelerine göre sadece seçimler yapılır.

B - MERKEZ KARAR VE YÖNETİM KURULU (MKYK) (SPK, m. 16)

MKYK'nın Oluşumu ve Çalışma Esasları

Madde 73 - (Değişik madde:05.05.2002 günlü KKK.m.2)73.1 - Merkez Karar ve Yönetim Kurulu, büyük kongreden sonra partinin en üst karar ve yönetim organı olup büyük kongrece gizli oyla seçilen 50 üyeden oluşur. Ayrıca 25 yedek üye seçilir.

73.2 - MKYK'nın görev süresi, seçimli olağanüstü toplantı yapılmadığı sürece, büyük kongrenin normal olağan toplantısına kadar devam eder. Kurul üyeliklerinde boşalma olması halinde, sıradaki yedek genel başkan tarafından davet edilir.

73.3 - Parti Genel Başkanı, Merkez Karar ve Yönetim Kurulu'nun başkanıdır. Genel başkanın yokluğunda, MYK'nın protokol sırasındaki genel başkan yardımcısı başkanlık eder.

73.4 - MKYK, kanun ve tüzükte yer alan toplantı ve karar yeter sayısı ile

oylama şekline ilişkin ayırık durumlar dışında, üye tam sayısının salt çoğunluğu ile toplanır, toplantıya katılanların salt çoğunluğu ile karar alır. Oylamalar, gizlilik kararı alınmamış ise, açık oylama şeklinde yapılır. Açık oylama sonucunun eşit olması halinde, genel başkanın katıldığı görüş kabul edilmiş sayılır. Gizli oylama sonucunun eşit olması halinde, oylama iki kez daha tekrarlanır. Eşitlik bozulmaz ise, sonraki toplantıda konu bir kez daha oylanır.

Eşitlik yine bozulmazsa, oylama konusu reddedilmiş sayılır.

73.5 - MKYK, en az ayda bir olağan toplantı yapar. Olağan toplantıların zaman, yer ve tarihleri, kurulca kararlaştırılır. Kurul, genel başkanın veya Merkez Karar ve Yönetim

Kurulu üye tam sayısının 1/3'ünün talep etmesi hallerinde olağanüstü toplanır. Olağan üstü toplantının tarihi ile yer ve zamanı üyelere duyurulur. Bir yıl içinde peş peşe 3 veya bir yıl içinde 6 kez özürsüz olarak toplantılara katılmayan üye, kurul üyeliğinden istifa etmiş sayılır. Bu durumun kurulca tespitinden sonra üyelik boşalmasına ilişkin tüzük hükmü uygulanır.

73.6 - MKYK gündem esasına göre müzakereler yapar, kararlar alır. Kurul üyelerinin her biri, gündem teklifinde bulunabilir. Karşı görüş olması halinde yapılacak oylama sonucuna göre işlem yapılır.

MKYK'nın Görev ve Yetkileri

Madde 74 – Partinin seçimle görev üstlenmiş teşkilat kademe organlarını, kademe sırasına göre bağlı oldukları Merkez Karar ve Yönetim Kurulu;

74.1 - Parti tüzük ve programını ve büyük kongre kararlarını uygulamak, uygulatmak, partinin bütün teşkilatını uyum içinde, verim ve etkinliği sağlayıcı tedbirler alarak aktif kılmak, tabandan tavana gerekli koordinasyonu sağlamak,

74.2 - Parti politikalarının gerekli kıldığı dokümanlar hazırlamak, yürürlüğe koymak, ihtisas komisyonları ve çalışma büroları oluşturmak, bunların çalışma usul ve esaslarını belirlemek veya belirleyeceği çerçeveye göre uygulama yapması için MYK'ya yetki vermek,

74.3 - Parti teşkilat kademeleri ve kademe organlarının demokratik kurallara göre oluşumlarını sağlamak amacıyla yasalar çerçevesinde gerekli gördüğü her tür düzenlemeleri yapmak, tedbirler almak,

74.4 - Gerek görülen yerlerde teşkilat kurmak, partinin ilke ve hedeflerini tanıtır yaymak için gerekli çalışmaları planlamak, uygulamak ve uygulatmak,

74.5 - Partinin ilke ve hedefleri ışığında, Türkiye ve dünya siyaseti ölçeğinde, öncelikle parti kademelerinde görev almış olanların ve parti üyelerinin eğitim ve bilgilenmeleri ve demokrasi kültürünün gelişmesi ve yerleşmesi amacıyla siyaset okulu veya siyaset enstitüsü oluşturmak gibi gerek göreceği her tür yasal ve siyasal çalışmalar yapmak, yaptırmak,

74.6 - Ülke ve dünyadaki belli sorunlar hakkında parti görüşünü belirlemek, bu görüşleri kamuoyuna açıklamak, bu anlamda gerekli olması halinde TBMM

Parti Grubu ile ortak toplantılar yapmak,

74.7 - Partinin çalışma ve faaliyetlerinin planlamasını yapmak ve bu planlar için gerekli harcamaların bütçelerini hazırlamak, hazırlatmak,

74.8 - Kademelerden gelen görev ve yetkisi içindeki teklifleri incelemek, karara bağlamak, görevi dışında olanları takip etmek ve ilgili kademeyi bilgilendirmek,

74.9 - Bütün seçimlerle ilgili gerekli kararları almak, milletvekilliği, belediye başkanlığı, belediye ve il genel meclisleri için partiden aday olanlar hakkında yetkilerini kullanmak,

74.10 - Seçimlerle ilgili her tür seçim mekanizması ile çalışma yöntem ve stratejilerini belirlemek, partinin seçim çalışmalarını ve seçimleri sevk ve idare etmek, ettirmek,

74.11 - Partinin çalışma raporu, yıllık bütçe ve uygulanan bütçenin kesinhesap ve bilançoları ile diğer gündem maddelerini inceleyip onaylamak ve büyük kongreye sunmak,

74.12 - Partinin çalışma ve amaçlarına uygun olarak taşınır ve taşınmaz mal alımına, satımına, işletilmesine, mevcut varlıkları üzerinde lehte veya aleyhte her tür aynı veya borçlandırıcı tazyitler oluşturulmasına karar vermek,

74.13 - Zorunlu nedenler dolayısıyla büyük kongrenin toplanmadığı hallerde, partinin hukuki varlığını sona erdirmek, tüzük ve program değişiklikleri hariç, gerekli görülen bütün kararları almak,

74.14 - Genel başkanın teklifi üzerine Merkez Yürütme Kurulu ile alt kademeler yürütme organlarının üye sayısını belirlemek, gerektiğinde artırmak veya azaltmak,

74.15 - Partinin yasalar çerçevesinde uluslararası kuruluşlara üyeliğini ve tüzüğün 20. maddesine göre yurt dışı temsilcilik önerilerini karara bağlamak,

74.16 - İki büyük kongre arasında, Siyasi Partiler ve Seçim kanunları ile diğer ilgili mevzuatın, parti tüzük ve programının yasaklamadığı her alanda, parti ve dolayısıyla ülke çıkarının gerekli kıldığı bütün yetkileri kullanıp kararlar almak, uygulamak veya uygulatmak, gibi görevler yapar, yetkiler kullanır.

C - GENEL BAŞKAN (SPK, m. 15)

Genel Başkanlık İçin Adaylık Koşulları

Madde 75 (Değişik madde: 30.09.2012 günlü BKK.m.8)- Parti Genel Başkanı, büyük kongre tarafından gizli oyla seçilir. Aynı kişi, kurucu genel başkanlık hariç, kesintisiz en fazla dört olağan dönem genel başkan seçilebilir. Ancak, ara veren kimseler tekrar aynı göreve seçilebilir.

Genel Başkanın Seçimi ve Görev Süresi

Madde 76 - Genel başkan, büyük kongre tarafından gizli oyla ve üye tam sayısının salt çoğunluğu ile seçilir. İlk iki oylamada hiçbir aday salt çoğunluğa ulaşamamış ise, ikinci oylamada en çok oy alan iki adayla üçüncü tur oylama

yapılır. Üçüncü tur oylamada en çok oy alan aday genel başkan seçilmiş olur.

(Değişik fıkra: 03.10.2003 günlü KKK.m.6) Adaylık başvuruları, kongre divan başkanlığına yapılır. Divan başkanlığı, adaylık başvurularını Tüzüğün 69. maddesine göre ilan edip kesinleştirir. Birden fazla aday olması halinde her aday için ayrı oy pusulası kullanılır. Oy pusulalarının farklı renkte olmasına özen gösterilir.

Kongre gündeminin "seçimler" maddesinde, önce genel başkan seçimi yapılır. Genel başkan seçimi tamamlanmadan diğer organ seçimlerine geçilemez.

Seçilen genel başkan, yerine yenisi seçilinceye kadar görevine devam eder.

Genel Başkanın Görev ve Yetkileri

Madde 77 – (Değişik:12.01.2002 günlü KKK.m.10) Genel başkan partinin disiplin kurulları ve parti içi demokrasi hakem kurulları hariç, bütün parti teşkilatının tabii başkanı olup, büyük kongreye karşı şahsen sorumludur.

Bu sıfatla genel başkan;

77.1 - Adli, idari, mali ve benzeri her tür kamusal kurum ve kuruluşlar nezdinde davalı veya davacı olarak partiyi temsil eder veya bu alanlarda Tüzüğün 82.3/2 bent hükmüne göre kendi adına yetki kullanılmasına nezaret eder.

77.2 - Parti adı altında yapılan işlem ve eylemlerin Anayasa, kanun, tüzük ve yönetmelik hükümlerine göre icra edilmesini ve Büyük Kongre ile Merkez Karar ve Yönetim Kurulu kararlarının uygulanmasını sağlar.

77.3 - Partililer ve parti teşkilat kademeleri arasında verimli ve etkin çalışma temposunu sağlar, parti üst organlarının müşterek çalışmalarına başkanlık ve nezaret eder.

77.4 - Merkez Yürütme Kurulu üyeleri arasında iş bölümü yapar, gerek görmesi halinde iş bölümünü değiştirir.

77.5 - Bilgi ve tecrübelerinden yararlanacağı kimseleri danışman olarak tayin eder.

77.6 - **(Değişik:05.05.2002 günlü KKK.m.3)**Gelişen durum ve olaylar karşısında parti duruş ve görüşünü kamuya açıklar.

77.7 - Genel merkezde hizmet birimlerinin kuruluş, kadro ve atama işlemleri ile sürekli istihdam olunacak hizmetli ve uzmanların tayin, terfi ve işten çıkarılmaları konularını, ilgili MYK üyesinin önerilerine göre karara bağlar.

77.8 - Genel Başkan; Kanun, Parti Tüzüğü ve diğer mevzuatın kendisine vermiş olduğu tüm görevleri yapar ve yetkileri kullanır.

Genel Başkanlığın Boşalması (SPK, m. 15/f.son)

Madde 78 - Genel başkanlığın herhangi bir nedenle boşalması halinde MKYK on gün içinde toplanarak üyelerinden birini genel başkanvekili seçer ve

yeni genel başkanı seçmek üzere büyük kongrenin olağanüstü toplanma tarih, yer ve zamanını kararlaştırır.

Genel başkan seçiminin yapılacağı olağan üstü büyük kongre, boşalma tarihinden itibaren en geç 45 gün içinde gerçekleştirilir.

D - MERKEZ YÜRÜTME KURULU (MYK) - (SPK, m. 15/f.5,m.16)

MYK'nın Oluşumu ve Çalışma Esasları

Madde 79 – Merkez Yürütme Kurulu; Genel Başkan, genel başkan yardımcıları ve genel sekreter ile TBMM parti grup başkanı ve grup başkanvekillerinden oluşan en üst icra kurulusudur.

(Değişik: 01.02.2003 günlü KKK.m.8) Genel başkan ile TBMM grup başkan vekilleri dışındaki MYK üyeleri, Genel Başkan tarafından MKYK üyeleri arasından belirlenir.

Genel Başkan, MYK'nın başkanıdır. Genel Başkanın yokluğunda protokol sırasındaki genel başkan yardımcısı kurula başkanlık eder.

(Değişik: 01.02.2003 günlü KKK.m.8) MYK üyeleri, Genel Başkan tarafından kısmen veya tamamen değiştirilebileceği gibi, MKYK'da yapılacak güven oylaması ile de değiştirilebilir. Güvensizlik için kurul üye tam sayısının 2/3 çoğunluğunun oyu gereklidir. İstifa eden veya düşürülen üye yerine, ikinci fıkra hükmüne göre yeni üye belirlemesi yapılır.

MYK haftada en az bir toplantı yapar. İlk toplantısında, toplantılarının gün ve tarihini belirler.

(Değişik:05.05.2002 günlü KKK.m.4) Kurul çoğunlukla toplanır, tüzükte yazılı ayrık durumlar dışında üye tam sayısının salt çoğunluğu ile karar alır.

MYK üyeleri, görevli oldukları faaliyetin kapsam ve niteliğine göre yeteri kadar yardımcı veya uzman ile birlikte çalışma yapabilirler. Yardımcı ve uzmanlar, ilgili MYK üyesinin teklifi ve Genel Başkan'ın onayı ile parti içi seçimle yüklenilmiş idari hiçbir görevi olmayan TBMM Parti Grubu üyeleri veya MKYK üyeleri yahut bunların dışındaki kimseler arasından atanır. Yardımcılar ve uzmanlar, oy hakkı olmaksızın, çağrılı oldukları MYK toplantılarına katılabilirler. Atama ve görevlendirmeler konusunda MKYK üyeleri ile teşkilat kademe başkanlıkları bilgilendirilir.

MYK'nın çalışma usul ve esasları, genel başkan tarafından çıkarılacak bir yönerge ile belirlenir.

MYK'nın Görev ve Yetkileri

Madde 80 – 80.1 - Büyük kongrede alınmış kararlar ile MKYK tarafından alınan kararların ve verilen talimatların icrasını sağlamak, MKYK gündemini hazırlamak,

80.2 - Partinin üye, her kademe kurum, kuruluş ve ünitelerinin etkili bir çalışma temposunu sağlayabilmeleri için teşkilat içi eğitim programlarını ger-

çekleştirmek, alınmış kararlar ile yapılması gereken iş ve eylemleri icra etmek, gerekli uyum ve koordinasyonu sağlamak,

80.3 - Partinin TBMM Grubu ile Genel Merkez ve tüm teşkilat kademeleri arasında temas ve bağlantıyı temin etmek,

80.4 - Partinin hükümet, diğer partiler, çeşitli resmi veya sivil toplum örgütleri ve uluslararası kuruluşlar ile olan ilişkilerini düzenlemek, geliştirmek ve sürdürmek,

80.5 - Doğacak durum ve gelişmeler karşısında partinin duruş ve görüşünü saptamak ve genel başkana sunmak,

80.6 - Teşkilata duyurulması gerekli MKYK kararlarını, ilgili üyesi aracılığıyla teşkilata tamim etmek, gereğini talep ve takip etmek,

80.7 - Parti tüzüğü ve MKYK'nın kararları çerçevesinde kademe teşkilatlarının belirli takvime göre kongrelerini yaptırmak,

80.8 - Tüzüğe göre MKYK kararını gerektiren konu ve talepler hakkında, MYK görüşünü açıklayan bir rapor ile konuyu MKYK gündemine taşımak,

80.9 - Partinin faaliyet raporu ile yıllık bütçe ve uygulanan bütçenin kesinhesap ve bilançolarını, büyük kongreye sunulmak üzere MKYK'nın onayına tevdi etmek,

80.10 - Zorunlu hallerde tüzükteki münhasır yetki konuları hariç olmak ve toplanacak ilk MKYK'ya sunulmak kaydıyla, gerekli her türlü karar ve tedbirleri almak ve uygulamak, tüzükle verilmiş tüm yetkileri kullanmak ve görevleri yapmak,

MYK'nın görev ve yetkileridir.

MYK'nın Genel Başkan Yardımcısı Üyeleri Arasında İş Bölümü

Madde 81 – MYK'nın MKYK tarafından seçilen genel başkan yardımcılar arasında;

81.1 - Genel Başkan Yardımcısı (Siyasi ve Hukuki İşlerden Sorumlu)

81.2 - Genel Başkan Yardımcısı (Teşkilattan Sorumlu)

81.3 - Genel Başkan Yardımcısı (Seçim İşlerinden Sorumlu)

81.4 - Genel Başkan Yardımcısı (Tanıtım ve Medyadan Sorumlu)

81.5 - Genel Başkan Yardımcısı (Dış İlişkiler ve Dış Temsilciliklerden Sorumlu)

81.6 - Genel Başkan Yardımcısı (Sosyal İşlerden Sorumlu)

81.7 - Genel Başkan Yardımcısı (Yerel Yönetimlerden Sorumlu)

81.8 -**(Değişik:12.01.2002 günlü KKK.m.12)** Genel Başkan Yardımcısı (Ekonomiden Sorumlu)

81.9 - Genel Başkan Yardımcısı (Halkla İlişkilerden Sorumlu)

81.10 - Genel Başkan Yardımcısı (Partinin Mali Ve İdari İşlerinden Sorumlu)

81.11 -**(Değişik:12.01.2002 günlü KKK.m.12)** Genel Başkan Yardımcısı (Araştırma Ve Geliştirme Faaliyetlerinden Sorumlu)

81.12 - Genel Sekreter

Şeklinde Genel Başkan tarafından iş bölümü görevlendirmesi yapılır.

Hizmet ve çalışma koşulları gereği MYK'nın üye sayısını azaltmak, yeni görev alanları ihdas ederek artırmak, yukarıda yazılı iş bölümü şeklini kısmen veya tamamen değiştirmek, ayırmak yahut birleştirmek şeklinde yeniden biçimlendirmeye, genel başkanın teklifi üzerine MKYK yetkilidir.

MYK üyeleri, bulunmadıkları zamanlarda kendilerine hangi üyenin vekalet edeceğini, yazılı olarak kurul üyelerine bildirirler.

MYK Üyelerinin Görev ve Yetkileri

Madde 82 - 82.1 - Genel Başkan Yardımcılarının Görev ve Yetkileri

Genel başkan yardımcılarının bakacakları ve yapacakları iş ve faaliyet alanları, bağlı ve ilgili kurum ve kuruluşlar ile aralarındaki çalışma düzen ve koordinasyon, Genel Başkan tarafından yapılacak iş bölümü talimatında ve tüzüğün 79/son bendine göre çıkaracağı yönergede gösterilir.

82.2 - Mali ve İdari İşlerden Sorumlu Genel Başkan Yardımcısı

Mali ve idari işlerden sorumlu genel başkan yardımcısı; parti merkez teşkilatının bütün mali işlerini, harcamalarını, gelirlerin tahsilini, muhasebe esaslarına göre gerçekleştirmek ve bu işlere nezaret etmek, mali sözleşmelerin usulüne ve mevzuata uygun olarak yapılıp icra edilmesini sağlamakla yetkili, görevli ve sorumludur.

Mali ve idari işlerden sorumlu genel başkan yardımcısı Siyasi Partiler Kanunu'nun 73 ve 74. madde gereklerine uygun olarak, teşkilatın yıllık bütçesi ile bilançolarını, gelir ve gider cetvelleri ile kesin hesabını hazırlayarak MKYK tarafından karara bağlanmak üzere MYK'ya sunar. Bütçe işlemlerinin zamanında yapılmasını ve ilgili yerlere tevdi edilmesini takip eder ve gerçekleştirir.

Mali ve idari işlerden sorumlu genel başkan yardımcısı tarafından teklif edilen ve Genel Başkan tarafından atanan genel muhasip, mali ve idari işlerden sorumlu genel başkan yardımcısının haiz olduğu yetkileri ona niyabeten kullanır.

Genel muhasip, partinin muhasebe işlerine ait harcama evraklarını, mali ve idari işlerden sorumlu genel başkan yardımcısı ile, onun yokluğunda MYK üyelerinden birisi ile birlikte imza eder.

82.3 - Genel Sekreter

Genel sekreter, MKYK ve MYK toplantı tutanaklarını düzenler, kararları zapta geçirir, imza edilmelerini sağlar ve uygulanmalarını takip eder. Genel merkezin gelen-giden her türlü evrak işleri ile yazışmalarının düzenlenmesinden, MKYK ile MYK'nın gündemlerinin hazırlanmasından ve takibinden sorumludur.

Genel sekreter, davacı veya davalı olarak her tür yargı merciinde, özel veya resmi daire, kurum ve kuruluşlarda, gerçek kişiler ile özel veya resmi tüzel kişilerle olan ilişkilerde genel başkan adına bizzat veya vekille partiyi temsil eder,

Genel sekreterlik, genel evrak kaydının tutulduğu birim olarak, partinin ya-

zişma ve haberleşme ünitesidir. Partinin bütün resmi ve parti içi yazışmaları, genel sekreterin gözetim ve denetimi altında genel sekreterlik birimi aracılığıyla yapılır.

Genel sekreter, partinin sağlam bir arşive sahip olmasından sorumludur.

YEDİNCİ AYIRIM YAN KURULUŞLAR

A - KADIN VE GENÇLİK KOLLARI (SPK, m. 7)

Kadın ve Gençlik Kollarına Üye Olmak

Madde 83 – 83.1 - Kadın Koluna Üye Olmak

(Değişik:05.05.2002 günlü KKK.m.5) Tüzüğün ikinci kısmında yazılı şartlara göre parti üyeliğini kazanmış her kadın, kadın kolu üyeliğine mahsus deftere kaydı yapılmakla kadın kolu üyeliğini kazanmış olur.

83.2 - Gençlik Koluna Üye Olmak

(Değişik fıkra: 30.09.2012 günlü BKK.m.9) Tüzüğün; ikinci kısmında yazılı şartlara göre parti üyeliğini kazanmış ve 30 yaşından büyük olmayan her üye, ayrıca gençlik kolu üyeliğine mahsus deftere kaydedilmekle gençlik kolu üyeliğini kazanmış olur.

83.3 - Kadın ve Gençlik Kolları Üyeliğine Mahsus Defter

Tüzükteki istisnalar hariç partiye üye kaydı yapma yetkisi ve görevi, ilgili ilçe yönetim kuruluna aittir. İlçe üye kayıt defterinde üyelik kaydı olmayanların, doğrudan kadın veya gençlik kollarına üyelik kaydı yapılamaz.

Parti üyelerinden yukarıda yazılı nitelikleri taşıyanların, genel merkez tarafından hazırlanmış ve il başkanlığı tarafından onaylanmış ve mühürlenmiş “Kadın Kolu Üye Defteri” ve “Gençlik Kolu Üye Defteri” adı ile tanımlanan özel deftere üyelik yazımları yapılır. Böylece kadın veya gençlik kolu üyeliği kazanılmış olur. Kayıtlar, köy veya mahalle düzeni içinde ve sıra numarası verilerek yapılır. Kaydın yanına ilgilinin parti üyelik numarası ile mahallesi de, karşılıklı kontrol yapabilmek amacıyla ayrı bir sütunda belirtilir.

(Ek:12.01.2002 günlü KKK.m.13) (Değişik fıkra: 30.09.2012 günlü BKK.m.9) Gençlik kolu kademe organlarında 30 yaşından önce görev almış olanların üyelikleri görev dönemi sonuna kadar devam eder.

Parti üyeliği sona eren kişinin buna bağlı olarak kadın ve gençlik kolu üyeliği de sona ermiş olur.

Kadın ve Gençlik Kollarının Teşkilat Kademe Organları

Madde 84 - (Değişik 03.10.2003 günlü KKK.m.7)

Merkez ilçe teşkilat kademelerinin kuruluşu zorunlu olmamak üzere aşağıda yazılı idari taksimat yerlerinde, belirtilen isimler altında örgütlenip çalışmalar yapmak amacıyla partinin kadın ve gençlik kolları oluşturulur.

84.1 - Kadın/Gençlik Kolu Belde Kademesi Teşkilat Organları

- a) Kadın/Gençlik Kolu Belde Kongresi
- b) Kadın/Gençlik Kolu Belde Başkanı
- c) Kadın/Gençlik Kolu Belde Yönetim Kurulu
- d) Kadın/Gençlik Kolu Belde Yürütme Kurulu

84.2 - Kadın/Gençlik Kolu İlçe Kademesi Teşkilat Organları

- a) Kadın/Gençlik Kolu İlçe Kongresi
- b) Kadın/Gençlik Kolu İlçe Başkanı
- c) Kadın/Gençlik Kolu İlçe Yönetim Kurulu
- d) Kadın/Gençlik Kolu İlçe Yürütme Kurulu

84.3 - Kadın/Gençlik Kolu İl Kademesi Teşkilat Organları

- a) Kadın/Gençlik Kolu İl Kongresi
- b) Kadın/Gençlik Kolu İl Başkanı
- c) Kadın/Gençlik Kolu İl Yönetim Kurulu
- d) Kadın/Gençlik Kolu İl Yürütme Kurulu

84.4 - Kadın/Gençlik Kolu Genel Merkez Teşkilat Organları (**Deği-****şik:05.05.2002 günlü KKK.m.6)**

- a) Kadın/Gençlik Kolu Büyük Kongresi
- b) Genel Merkez Kadın/Gençlik Kolları Başkanı
- c) Kadın/Gençlik Kolu Merkez Karar ve Yönetim Kurulu
- d) Kadın/Gençlik Kolu Merkez Yürütme Kurulu

Kadın ve Gençlik Kolları Kademe Organlarının Oluşumu, Delegeler ve Kongrelerine İlişkin Ortak Hükümler

Madde 85 - 85.1 - Kadın ve gençlik kolları kademe organları üyelerinin asıl ve yedek sayıları ile kongre delegeliklerinin seçilmiş ve tabii delege sayıları, partide muadili teşkilat kademesi ve kongresinin aynıdır. Ancak partinin ilgili genel başkan yardımcısının olurlarını almak kaydıyla, ilgili kolun Merkez Karar ve Yönetim Kurulu, kademe organı üye sayıları ile kongre delege sayılarını artırmaya veya azaltmaya yetkilidir.

85.2 - Kadın ve gençlik kolları olağan kongre takvimi, iki yıldan önce ve üç yıldan sonra olmamak, parti kongrelerinin yapılmasını engellemeyecek ve parti büyük kongresinden önce tamamlanmış bir zamanda olmak üzere, partinin teşkilattan sorumlu genel başkan yardımcısının olurlarına göre, kolun Merkez Karar ve Yönetim Kurulu'nca kararlaştırılır.

Kararlaştırılan kongre takvimine göre il kongre tarihleri kolun Merkez Karar ve Yönetim Kurulu'nca, ilçelerin kongre tarihleri, kolun il yönetim kurulunca, belde-lerin kongre tarihleri ise kolun ilçe yönetim kurulunca kararlaştırılır.

85.3 - Kadın ve gençlik kolları delege seçimleri ve kongreleri, partinin o yerde kurulu kademe yönetim kurulunun gözetim ve denetimi altında yapılır. Parti teşkilat kademe delege seçimleriyle ilgili seçim kuruluna atfolunan tüm

onay ve yetkiler, parti kademe yürütme kurulu tarafından kullanılır. Ancak seçim işlem ve sonuçlarıyla ilgili itirazlar, partinin bir üst kademe yönetim kurulu başkanı tarafından iki gün içinde kesin olarak karara bağlanır.

85.4 - Kadın ve gençlik kollarının genel merkez kongreleri ise, parti Merkez Yürütme Kurulu'nun olur verdiği tarihte ve onun gözetim ve denetimi altında yapılır. Merkez kongresiyle ilgili delege liste onayı, seçim işlem ve sonuçlarına dair itirazları incelemek ve sonuçlandırmak, parti Merkez Yürütme Kurulu tarafından yapılır ve kesin olarak karara bağlanır.

85.5 - Tüzüğün, parti teşkilat kademe kongreleriyle ilgili kongre hazırlıkları, divan oluşumu, adaylık, adaylıkların kesinleşmesi, aday listeleri, oy pusulaları, oy şekli, oyların sayım ve dökümü, organ üyeleri arasında iş bölümü, boşalmaların doldurulması, organın düşmüş sayılması halini düzenleyen hükümleri, eş düzey kadın ve gençlik kolları organları hakkında da uygulanır.

85.6 - Kongrelerde kullanılacak oy pusula ve zarfları, seçim kurulu mührü yerine, gözetim ve denetimi yapan parti kademe organının mührü ile mühürlenir.

85.7 - Kadın ve gençlik kolları, köy ve mahalle ölçeğinde parti kademe teşkilatı ile birlikte gruplar oluşturarak parti çalışması yapabilirler.

Kadın ve Gençlik Kolları Kademe Başkan ve Üyelerinin Yetki ve Görevleri

Madde 86 - (Değişik: 11.11.2006 günlü BKK.) Kadın ve gençlik kolları kademe başkan, yönetim ve yürütme kurulları, Partinin o yerde kurulu teşkilat kademe organlarının yetkilerini, kendileri açısından aynen kullanırlar.

Bu kolların kurulu oldukları yerde Partinin temsili, Parti teşkilat kademe yönetim kurulu başkanına aittir. Kadın ve gençlik kolları, Partinin o yerde kurulu teşkilat kademesine bağlı, uyumlu ve eş güdüm içinde çalışırlar. Dış yazışmaları, Parti Yönetim Kademesi aracılığıyla yaparlar.

Kadın ve gençlik kolu başkanları görevli oldukları yerdeki teşkilat kademesi yönetimi ve yürütme kurullarının doğal üyesidirler. **(Değişik cümle: 03.10.2009 günlü BKK.)** Bu sıfatla toplantılara katılır, müzakerelere iştirak ederler, kararlar yönetimi veya yürütme kurulu üyeleri tarafından alınır.

Yan kuruluşlarla ilgili çalışmalar, Genel Başkan tarafından uygun görülecek Genel Başkan Yardımcılığına bağlı olarak yürütülür. **(Ek cümle: 03.10.2009 günlü BKK.)** Alt kademelerde yan kuruluşlarla ilgili koordinasyon çalışmaları bizzat ana kademe başkanı tarafından sağlanır.

Kadın ve Gençlik Kollarına İşten El Çektirme

Madde 87- (Değişik: 12.01.2002 günlü KKK.m.16) Tüzüğün, parti teşkilat kademeleriyle ilgili el çektirme nedenlerini düzenleyen 58, el çektirmenin usul ve esaslarını düzenleyen 59 ve geçici kurullar ile olağanüstü kongrelerini düzenleyen 60. madde hükümleri, aşağıda belirtilen koşullarla kadın ve gençlik kolları hakkında da uygulanır.

Kadın ve Gençlik Kolları alt kademe başkan ve üyelerine işten el çektirme işlemlerini birinci fıkrada atfı yapılan maddelere göre icra etmeye kadın ve gençlik kolları yönetim organları gibi eş düzey parti teşkilat yönetim organları da yetkilidir.

Parti MKYK, yan kuruluşlar alt kademe teşkilatlarıyla ilgili her tür soruna her aşamada el koymaya yetkilidir. MKYK'nun bu konuda üye tam sayısının salt çoğunluğu ile vereceği kararlar parti içi işlemler açısından kesindir.

Parti MKYK, el çektirme nedenlerinin varlığı halinde, ilgili genel başkan yardımcısının talebi üzerine veya re'sen, kolların merkez organları dahil her kademede yönetim başkan ve üyelerine kısmen veya tamamen el çektirebilir. Kolların Genel Merkez organlarına işten el çektirilmesi halinde kolun merkez organı, yapılacak ilk kongreye kadar görev yapmak üzere partinin Merkez Yürütme Kurulunca atama ile oluşturulur.

B- DİĞER YAN KURULUŞLAR (SPK, m. 7)

Parti Teşkilatının Diğer Yan Birim ve Kuruluşları

Madde 88 - (Değişik:12.01.2002 günlü KKK.m.17)

Parti teşkilat kademelerince, yukarıda sayılanlar dışında partinin tüzük, yönetmelik, program ve kararlarında belirtilen konuları tanıtmak, hayata geçirmek, yerel, ülke veya dünya ölçeğinde var olan sorunlarla ilgili araştırma, plan, proje ve stratejiler üretmek amacıyla hal ve vaziyetin gerekli kıldığı konularda ve zamanlarda, partili veya partili olmayan uzman kişilerden, iş ve amaçlanan hizmetin niteliğine göre, ücretli veya ücretsiz, sürekli veya geçici çalışacak şekilde genel merkez bünyesinde yahut il, ilçe ve beldeler düzeyinde ve yaygın şekilde çalışma grup ve komisyonları oluşturulabilir. Süreli veya süresiz yayınlar yapılabilir.

SEKİZİNCİ AYIRIM PARTİ GRUPLARI

A- TBMM PARTİ GRUBU (SPK, m. 22)

TBMM Parti Grubunun Oluşumu

Madde 89 - Grup oluşturabilmek için, partili en az yirmi milletvekili olması

gerekir. Partili milletvekillerinin tamamının oluşturduğu topluluk, TBMM Parti Grubu olarak isimlendirilir.

Grup Başkanı, Başkanvekilleri ve Grup Yönetim Kurulu

Madde 90 - AK PARTİ Genel Başkanı, partinin TBMM Grubunun da baş-

kanıdır.

Genel Başkan TBMM üyesi değilse, parti meclis grubu, üyeleri arasından birini üye tam sayısının salt çoğunluğunun oyu ile grup başkanı seçer.

TBMM Parti Grubu, grup başkan vekillerinin seçimleri ile grup organlarını, grup iç yönetmeliğine göre oluşturur.

(Değişik: 03.10.2009 günlü BKK.) Grup başkanı, grup başkan vekilleri ve grup yönetim kurulu üyeleri için bir yasama döneminde iki seçim yapılır. İlk seçilenlerin görev süresi iki, ikinci devre seçilenlerin görev süreleri ise bu seçimi takibeden ilk milletvekili genel seçimlerine kadardır. Boşalma halinde grup başkanı ile başkan vekilleri için yeniden seçim yapılır. Bu şekilde ara seçimle seçilenler, yerine seçildikleri üyenin süresi kadar görev yaparlar. Yönetim kurulunda boşalma olması halinde ise, aldıkları oy sırasına göre yedekleri grup başkanı tarafından davet edilir.

Grup Başkan vekilleri ve Grup Yönetiminin Görevleri

Madde 91 - (Değişik: 05.05.2002 günlü KKK.m.7) Grup adına konuşmaya ve beyanat vermeye, Genel Başkan, Grup Başkanı, Grup Başkanvekilleri veya görevlendirecekleri grup sözcüleri yetkilidir.

Diğer parti grup veya yetkilileriyle yasama ve yürütmeye ilişkin iletişim ve müzakereler, grup başkanı veya başkan vekillerince yürütülür.

Yasama çalışmalarının etkin ve düzenli yürütülmesi, disiplinin sağlanması için yapılacak çalışmalar, alınacak tedbirler ile tüzük ve grup iç yönetmeliğinde belirtilen işler, grup yönetiminin görevidir.

Grup Üyelerinin Görevleri

Madde 92 - Grup üyeleri TBMM çalışmalarında partinin tüzük ve programına, temel ilkelerine, gizli oyla alınmış bağlayıcı grup kararlarına uygun davranır ve bunlara destek verirler. Meclis genel kurul çalışmaları ile komisyon ve parti grubunun çalışmalarına, genel merkez tarafından hazırlanan çalışma programlarına katılmak zorundadırlar.

Yasama komisyonlarında görevli grup üyeleri, komisyon üyeliği ölçeğinde bir grup oluşturarak, aralarından birini başkan seçerler. Grup yönetimi ile gerekli temas ve koordinasyon, bu başkan aracılığıyla sağlanır.

Grupta Gizli Oylama Konuları (SPK, m. 27)

Madde 93 - Grup genel kurulunca yapılacak grup başkanı, başkan vekilleri ve grup yönetim kurulu asıl ve yedek üye seçimleri ile belli konularda bağlayıcı nitelikteki kararlar, gizli oylama ile sağlanır. Bağlayıcı grup kararlarının güven oylaması gibi istisnai olması esastır. Bu istisnalar, grup iç yönetmeliğinde gösterilir.

Grupça yapılacak seçimlerde eşit oy çıkması halinde, sonuç alınıncaya kadar oylama tekrarlanır.

TBMM Parti Grup İç Yönetmeliği (SPK, m. 23)

Madde 94 - Grubun iç yönetimi, çalışma usul ve esasları ile grup yöneti-

minin yukarıda sayılanlar dışındaki görev ve yetkileri, grup genel kurulu tarafından çıkarılacak “**AK PARTİ** TBMM Grup İç Yönetmeliği”nde gösterilir. Üye tam sayısının salt çoğunluğunca kabul edilmesi gereken iç yönetmeliğin bir örneği, TBMM Başkanlığı’na sunulur.

B - İL GENEL MECLİSİ VE BELEDİYE MECLİSİ GRUPLARI

İl Genel Meclisi Grupları

Madde 95 - İl genel meclisi grubu, her ilde partili il genel meclisi üyelerinden oluşur. Gruptan söz edebilmek için partili en az üç üyenin olması gerekir.

İl genel meclisi parti grupları, en az bir grup başkan vekili ile bir sekreter seçerek çalışırlar. Başkan vekili, parti teşkilatı ile grup arasındaki koordinasyonu sağlar.

Konu ve sorunlar, parti tüzük ve programı çerçevesinde grupta görüşülür, varılan sonuca göre genel kurulda hareket edilir. Gizli oylama ile alınan bağlayıcı grup kararlarına partili üye uymak zorundadır.

Belediye Meclisi Grupları

Madde 96 - Belediye teşkilatı olan her belediye meclisinde, partili belediye başkanı ve partili meclis üyelerinden oluşan gruba, Belediye Meclisi Parti Grubu denir. Grubun varlığı için partili en az üç üye gereklidir.

Belediye meclisi parti grupları, en az bir grup başkan vekili ile bir sekreter seçerek çalışırlar. Başkan vekili, parti teşkilatı ile grup arasındaki koordinasyonu sağlar.

Konu ve sorunlar, parti tüzük ve programı çerçevesinde grupta görüşülür, varılan sonuca göre genel kurulda hareket edilir. Gizli oylama ile alınan bağlayıcı grup kararlarına, partili belediye başkanı hariç, grubun üyeleri uymak zorundadırlar.

İl Genel Meclisi Grupları İle Belediye Meclisi Gruplarına İlişkin Ortak Hükümler

Madde 97 - İl, ilçe ve belde başkanları, kademelerindeki il genel meclisi ve belediye meclisi üyelerini, partinin yerel politikalarını tespit etmek, çalışmalarını gözden geçirmek ve bilgilenmeyi sağlamak amacıyla her zaman toplantıya çağırabilirler. Bu toplantılara, toplantının kapsamına göre, parti teşkilat kademe başkanı başkanlık eder.

DÖRDÜNCÜ KISIM PARTİ İÇİ DEMOKRASİ HAKEM KURULLARI

Parti İçi Demokrasi Hakemliği

Madde 98 - Siyasi partiler, yönetim biçimi ve uzlaşma sanatı olan demok-

rasinin vazgeçilmez unsurlarıdır. O halde öncelikle demokrasinin parti içinde gerçekleşmesi gerekir. Farklılıkları zenginlik kabul ederek parti içi çekişmelerin sulh yolu ile giderilmesi amaçlanmıştır.

Parti İçi Demokrasi Hakem Kurullarının Oluşumu

Madde 99 - İllerde ve Genel Merkez bünyesinde “parti içi demokrasi hakem kurulu” oluşturulur. Bu kurullarda üçer üye bulunur. İkişer tane de yedek üye seçilir. İl parti içi demokrasi hakem kurulu il kongrelerinde, Genel Merkez Parti İçi Demokrasi Hakem Kurulu büyük kongrede, kongre delegeleri tarafından, organ seçimlerine ilişkin usul ve esaslara göre seçilirler.

(Değişik:11.11.2006 günlü BKK.) Parti içi demokrasi hakem kurulu oluşturamayan illerle ölüm, istifa ve benzeri nedenlerle bu kurullardaki asil ve yedek üye sayısı toplamı üçten aşağı düşen illerde, olağan veya olağanüstü kongreye kadar görev yapmak üzere, Genel Merkez Parti İçi Demokrasi Hakem Kurulunca üç asil, iki yedek üye belirlenip, MKYK onayıyla göreve başlatılır.

Kurul Üyesinde Aranacak Nitelik ve Üyelik Güvencesi

Madde 100 - (Değişik: 11.11.2006 günlü BKK.) Parti İçi Demokrasi Hakem Kurullarında görev alacakların en az kırk yaşını tamamlamaları, çevrelerinde birikim ve saygınlıklarıyla temayüz etmiş olmaları esastır. Kurulda görev alacakların yüksek tahsilli olmaları esas olup, illerde yüksek tahsilli adayların bulunmaması halinde tercihen lise veya dengi okul mezunlarına aynı görev verilebilir.

Hakem Kurullarının Görevleri

Madde 101 - İl parti içi demokrasi hakem kurulu, il sınırları içinde görev yapar. İl kademe organları ile alt kademe organları veya organ üyeleri, yan kuruluş organ veya üyeleri arasında veya onlarla parti kademe organ veya üyeleri arasında parti görevinden kaynaklanan çekişmelerin çözümü için gerekli sulh ortamını hazırlar ve çözüm şeklini belirler.

Genel Merkez Parti İçi Demokrasi Hakem Kurulu, Parti Genel Merkez organları ile parti yan kuruluşlar genel merkez organları veya bu organların üyeleri, TBMM parti grup üyeleri ve bu üyelerin parti Genel Merkez ve yan kuruluşlar genel merkez organları ve üyeleri arasında parti faaliyet ve görevinden kaynaklanan çekişmelerin çözümü için sulh ortamını hazırlar ve çözüm şeklini belirler.

(Son fıkra mülga: 12.01.2002 günlü KKK.m.20)

Sorunun Hakem Kuruluna İntikali ve Hakem Kararlarının Niteliği

Madde 102 - (Değişik:11.11.2006 günlü BKK.) Parti İçi Demokrasi Hakem Kurulunun bir konuya müdahil olabilmesi için uyuşmazlığın taraflarından birisinin başvurması gerekli olup, ayrıca kademe başkanlığı veya yürütme kurulunun talebiyle de el koyabilir.

Parti İçi Demokrasi Hakem Kurulları üye tam sayısı ile toplanır, çoğunlukla karar verir. Asil üyenin mazeretli olduğu hallerde kurul, sıradaki yedek üyenin iştiraki ile toplanır.

Parti İçi Demokrasi Hakem Kurulu kararları yazılı ve gerekçeli olarak düzenlenir. Kararlar, çekişmenin tarafları açısından bağlayıcı, parti tüzel kişiliği açısından tavsiye niteliğindedir.

(Ek:12.01.2002 günlü KKK.m.21) Parti İçi Demokrasi Hakem Kuruluna başvuru şekli ile anlaşmazlıkların çözümüne ilişkin usul ve esaslar bir yönetmelik ile belirlenir.

BEŞİNCİ KISIM

BİRİNCİ BÖLÜM

PARTİ DİSİPLİN KURULLARI (SPK, m. 17, 19/7, 25, 53 ila 59)

Parti Disiplin Kurulları

Madde 103 - Kanunlara, parti tüzük, yönetmelik ve programına, parti yetkili makam ve organlarının kararlarına aykırı davranışta bulunan partililer hakkında disiplin soruşturması yapmaya ve karar vermeye yetkili ve görevli parti disiplin kurulları şunlardır:

- 103.1 - İl Disiplin Kurulları
- 103.2 - Merkez Disiplin Kurulu
- 103.3 - TBMM Parti Grup Disiplin Kurulu
- 103.4 - Müşterek Disiplin Kurulu

İKİNCİ BÖLÜM

BİRİNCİ AYIRIM

İL DİSİPLİN KURULLARI (SPK, m. 19/7)

İl Disiplin Kurullarının Oluşumu

Madde 104 - İl disiplin kurulu, her ilde il kongresi tarafından il yönetim kurulunun seçimine ilişkin usul ve esaslara göre seçilen beş asil ve beş yedek üyeden oluşur.

İl Disiplin Kurullarının Bakacağı İşler

Madde 105 - İl disiplin kurulu, tüzükte Merkez Disiplin Kurulu'nun ilk derecede bakacağı işler olarak belirtilenler ile TBMM Parti Grup Disiplin Kurulu'na bakılacak işler dışında kalan ve il çevresinde partiye kayıtlı olan üyeler hakkında birinci derecede disiplin soruşturması yapar ve karar verir.

İl disiplin kurulu kararlarına karşı, bildirimden itibaren 10 gün içinde ilgili kişi veya il yönetim kurulu tarafından Merkez Disiplin Kurulu'na itiraz edilebilir. Süresi içinde itiraz edilmeyen disiplin kurulu kararı kesinleşir.

Ancak il disiplin kurulunca verilmiş ihraç kararına karşı itiraz edilmemiş olsa bile, il disiplin kurulu başkanlığınca ilgili soruşturma dosyası, incelenmek üzere 15 gün içinde Merkez Disiplin Kurulu'na gönderilir. Çıkarma kararı, Merkez Disiplin Kurulu'nun onayı ile parti içi işlemler bakımından kesinleşir.

İKİNCİ AYIRIM

MERKEZ DİSİPLİN KURULU (MDK) (SPK, m. 17)

Merkez Disiplin Kurulunun Oluşumu

Madde 106 - Merkez Disiplin Kurulu partinin en üst disiplin kurulu olup büyük kongre tarafından Merkez Karar ve Yönetim Kurulu üyelerinin seçimlerine ilişkin usul ve esaslara göre seçilen onbir asil ve beş yedek üyeden oluşur.

Merkez Disiplin Kurulu'nun Bakacağı İşler

Madde 107 - Merkez Disiplin Kurulu, aşağıda yazılı işleri birinci derece disiplin kurulu, il disiplin kurulu kararlarına karşı yapılan itirazlar ile tüzük gereği intikal eden il disiplin kurullarının ihraç kararlarını ikinci derece disiplin kurulu olarak inceler ve parti içi işlemler açısından kesin olarak karara bağlar.

107.1 - Merkez Disiplin Kurulu'nun Birinci Derecede Bakacağı İşler

- a - Partinin Kurucu Üyeleri,
  - b - Partinin Genel Başkanı, Merkez Karar ve Yönetim Kurulu asil ve yedek üyeleri, partinin genel muhasibi,
  - c - İl yönetim kurulları ile il disiplin kurullarının başkan ve asil üyeleri, il ve ilçe belediye başkanları, yan kuruluşların il başkanları,
  - d - Kendi başkanı ile asil ve yedek üyeleri,
  - e - TBMM'nin partili eski üyeleri ve eski hükümet üyeleri,
- Hakkında birinci derecede disiplin soruşturması yapar ve parti içi işlemler açısından kesin olarak karara bağlar.

107.2 - Merkez Disiplin Kurulu'nun İkinci Derecede Bakacağı İşler

Merkez Disiplin Kurulu, il disiplin kurullarınca verilen kararlara karşı yapılan itirazlar üzerine ve tüzüğün 105/son bent hükmü gereği gönderilen disiplin dosyalarını ikinci derece disiplin kurulu olarak inceleyip, lehte veya aleyhte bozulmasına, bozmanın niteliğine göre gerekli olan cezayı tayin etmeye, değiştirmesine veya kaldırılmasına karar verebilir.

İtiraz üzerine verilen kararlar, parti içi işlemler açısından kesindir.

ÜÇÜNCÜ AYIRIM

GRUP DİSİPLİN KURULU (SPK, m. 25)

TBMM Parti Grup Disiplin Kurulunun Oluşumu

Madde 108 - Grup Disiplin Kurulu, partinin TBMM grubunca, Grup Yönetim Kurulu'na ilişkin usul ve esaslara göre kendi üyeleri arasından gizli oyla seçeceği beş kişiden oluşur. Aynı şekilde üç yedek üye seçimi yapılır.

TBMM Parti Grup Disiplin Kurulu'nun Bakacağı İşler

Madde 109 - Grup Disiplin Kurulu, grup üyelerinin partiden geçici veya kesin ihracını gerekli kılan eylemlerin dışında kalan, tüzükte yazılı ve TBMM Parti Grup İç Yönetmeliği'nde belirtilen disiplin suçlarıyla ilgili işlere bakar ve kesin olarak karara bağlar.

Tüzükte yazılı esaslar saklı kalmak kaydıyla milletvekilleri hakkında yapılacak disiplin soruşturmasının şekli ve usulleri ile soruşturmayı gerektiren sair haller, verilecek disiplin cezaları ve kesinleşme halleri, Grup İç Yönetmeliği'nde gösterilir.

DÖRDÜNCÜ AYIRIM MÜŞTEREK DİSİPLİN KURULU (SPK, m. 25/2)

Müşterek Disiplin Kurulunun Oluşumu, Görev ve Yetkileri

Madde 110 - Müşterek Disiplin Kurulu, Merkez Disiplin Kurulu ile TBMM Parti Grup Disiplin Kurulu'nun birlikte toplanmasından oluşan kuruldur. Merkez Disiplin Kurulu başkanı, başkan vekili ve sekreteri, bu kurulun başkanlık divanını oluşturur.

Kurul, TBMM Parti Grubu üyelerinin partiden geçici veya kesin ihraçlarını gerektiren eylemleri dolayısıyla disiplin soruşturması yapar ve parti içi işlemler açısından kesin olarak karar verir.

Merkez Disiplin Kurulu ile Grup Disiplin Kurulu'na ilişkin çalışma usul ve esasları, Müşterek Disiplin Kurulu için de geçerlidir.

BEŞİNCİ AYIRIM MÜŞTEREK HÜKÜMLER

Disiplin Kurullarına İlişkin Müşterek Hükümler (SPK, m. 56)

Madde 111 - 111.1 - Her disiplin kurulunun görev süresi, yeni disiplin kurulunun seçilmesiyle son bulur.

111.2 - Disiplin kurulları, seçilmelerini takiben en yaşlı üye başkanlığında yapacağı ilk toplantısında gizli oylama ile başkan, başkan vekili ve sekreter seçimi yaparak kurulun başkanlık divanını oluşturur.

111.3 - Partili hiçbir üye, aynı zaman diliminde aynı veya farklı düzeyde başka bir disiplin kurulu üyeliği yapamaz. Partinin, kongre delegelikleri ve TBMM grup üyeliği hariç, hiçbir organında görev alamazlar. Eşler ile birinci ve ikinci derece kan ve sıhri hısımlar, aynı disiplin kurulunda birlikte görev alamaz, bunlarla ilgili soruşturma ve kararlara katılamazlar.

111.4 - Disiplin kurulu üyeleri ile parti arasında hiçbir hizmet bağı kurulamaz ve partiden gelir sağlanamaz.

111.5 - Kurul üyeliklerinde boşalma olması halinde, sıradaki yedek üye, kurul başkanı tarafından göreve davet edilerek kurul üyeliği tamamlanır.

111.6 - Günü ve zamanı belli olan toplantılara, haklı mazeret olmaksızın ardarda üç kez veya bir yıl içinde aralıklı altı kez katılmayan üye, kurul üyeliğinden istifa etmiş sayılır ve yerine yedek üye davet edilir.

111.7 - **(Değişik:12.01.2002 günlü KKK.m.22; Değişik: 03.10.2009 günlü BKK.)** Disiplin kurulları, Kanunda belirtilen ayırık haller dışında üye tam sayısının en az 2/3 si ile toplanır ve üye tam sayısının salt çoğunluğu ile karar verir.

111.8 - **(Değişik:05.05.2002 günlü KKK.m.8)** Disiplin kurulu başkan ve üyeleri, kendi haklarında yürütülen soruşturmalara katılamazlar.

111.9 - **(Değişik:12.01.2002 günlü KKK.m.22)** Disiplin kuruluna sevk edilen partilinin savunması alınmadan veya savunma vermekten vazgeçtiği anlaşılmanadan karar verilemez. Savunma için gerekli süre, çağırının ilgiliye bildiriminden itibaren 15 gündür. Seçimlerde veya kamuoyu önünde açıkça veya yayın yolu ile işlenen disiplin suçları için bu süre 7 gündür. Savunma daveti kurul başkanınca yapılır; davet yazısında uygulanması istenen disiplin cezası ile buna neden gösterilen söz veya fiiller açıkça belirtilir.

111.10 - Savunma davet yazısı, ayrı adres bildirilmemişse ilgilinin parti üye kütüğünde yazılı adresine tebliğ edilir veya gönderilir. Bulunamaz veya kabulden imtina etmiş ise, savunmadan vazgeçtiğine hükmedilerek dosyadaki bilgi ve belgelere göre gerekli karar verilir.

111.11- Disiplin kurulları, kendilerine intikal ettirilen işler hakkında, yasa ve tüzük hükümleri ile zaruret hallerinden kaynaklanan durumlar saklı kalmak kaydıyla 30 gün içinde karar verirler.

111.12- Kongrelerde ve her tür parti toplantılarında, konunun tüzük gereği gündem konusu olma hali hariç, disiplin kuruluna sevk kararları ile disiplin kurullarına intikal eden işle ilgili disiplin kurulu kararı kesinleşinceye kadar bu konular hakkında görüş, tavsiye ve telkinde bulunulamaz.

111.13- Parti teşkilat ve yönetim birimleri, disiplin kurullarının incelemelerini zorlaştırmamak ve taleplerini geciktirmeksizin yerine getirmek zorundadırlar.

111.14- **(Ek fıkra:11.11.2006 günlü BKK.)** Üyenin daha önce disiplin cezası almaması ve pişmanlık duyması halinde bir alt disiplin cezası verilebilir.

111.15- Disiplin kurulları, sevk kararında tanımlanarak atfolunan eylemle bağlıdırlar. Gerek görmeleri halinde soruşturmayı genişletir ve tanık dinleyebilirler. İddia ve savunmayı kanun, tüzük ve ilgili mevzuata göre değerlendirerek vicdani kanaatlerine göre karar verirler. Ancak disiplin kurulları, sevk kararında önerilen cezadan daha ağır bir ceza veremezler.

111.16- Disiplin kurulları, gerekçeli olarak oluşturacakları kararlarını, ilgiliye ve konuyu sevk eden organa bildirirler. İlgili, parti kayıtlarında yazılı adresinden ayrılmış ve yeni adresi de belli değil ise, hüküm özeti gazete ilan ile tebliğ edilir. İlandan itibaren 15 gün içinde itiraz edilmeyen kararlar kesinleşir.

111.17- Disiplin kararlarının sonuç doğurması için kesinleşmiş olması gereklidir. Parti yetkilileri ve organları, kesinleşmiş disiplin kurulu kararlarının uygulanmasını geciktiremezler.

Disiplin Kuruluna Sevk Yetkisi

Madde 112 - Disiplin kurulları, re'sen soruşturma başlatamaz ve yapamazlar. İl disiplin kuruluna sevk yetkisi, il yönetim kuruluna, Merkez Disiplin Kurulu'na sevk yetkisi, Merkez Karar ve Yönetim Kurulu ile Merkez Yürütme Kurulu'na, TBMM Parti Grup Disiplin Kurulu ile Müşterek Disiplin Kurulu'na sevk yetkisi, TBMM Parti Grup Yönetim Kurulu ile Merkez Karar ve Yönetim Kurulu'na veya Merkez Yürütme Kurulu'na aittir.

Disiplin kuruluna sevk kararı, yetkili kurulun üye tam sayısının salt çoğunluğu ile alınır. Karardan önce ilgisini dinleyip gerek gördüğü inceleme ve araştırmaları, görevlendireceği üye veya üyeleri vasıtasıyla yaptırabilir. İhbar veya şikayet eden, sevke yetkili kurulun üyesi ise, konuyla ilgili toplantı ve müzakerelere katılamaz, kendisine inceleme ve araştırma görevi verilemez.

Disiplin kuruluna sevk kararlarının, isnat olunan fiil ile uygulanması istenen disiplin cezasını ve nedenlerini açıklar şekilde gerekçeli olması zorunludur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM BİRİNCİ AYIRIM DİSİPLİN SUÇ VE CEZALARI (SPK, m.53/1)

Parti Disiplin Cezaları

Madde 113 - Parti disiplin kurullarınca yukarıda yazılı esas ve usule göre verilebilecek disiplin cezaları şunlardır:

- 113.1 - Uyarma
- 113.2 - Kınama
- 113.3 - Partiden ve gruptan geçici ihraç
- 113.4 - Partiden ve gruptan kesin ihraç

Uyarma Cezası ve Bu Cezayı Gerektiren Haller

Madde 114 - Uyarma, partilinin yazılı olarak dikkatinin çekilmesi olup;

114.1 - Yetkili organlarca davetli olduğu toplantılara mazeret beyan etme gereği duymaksızın katılmamak,

114.2 - Durumu müsait olduğu halde taahhüt ettiği aidatını ödememek veya geç ödemek,

114.3 - Tevdi edilmiş görevin ifası konusunda lakayt davranışlar sergilemek,

114.4- **(Ek:11.11.2006 günlü BKK.)** Parti yöneticileri ve üyeleri hakkında basın yoluyla incitici beyanlarda bulunmak,

Partilinin "uyarma" cezası ile cezalandırılmasını gerektiren eylemlerdir.

Kınama Cezası ve Bu Cezayı Gerektiren Haller

Madde 115 - Kınama, partilinin "kusur" bildirimini içeren yazılı uyarılması olup;

115.1 - Yetkili organlarca verilmiş parti görevini kabul etmemek veya yapmamak,

115.2 - Parti içinde ve parti faaliyetlerinde kişisel çıkar gözetir tutumlar sergilemek,

115.3 - Parti aleyhine tazmini gerekli bir zarar doğmasa bile, tutulması gereken defter ve kayıtları kanun, tüzük ve yönetmelik hükümlerine uygun olarak tutmamak,

115.4 - Kanuni sorumlulukları ile ödeme ve tazmin sorumluluğu saklı kalmak kaydıyla, partideki göreviyle bağlı hizmet gereği kendisine teslim edilmiş eşya veya malzemenin, ihmal sonucu kaybına neden olmak,

115.5 - Bir yıl içinde iki defa uyarma cezası gerektiren eylemlerinden ötürü uyarma cezası ile cezalandırılmış olmak,

Partilinin kınama cezası ile cezalandırılmasını gerektiren eylemlerdir.

Partiden ve Gruptan Geçici İhraç Cezası ve Bu Cezayı Gerektiren Haller

Madde 116 - Partiden ve gruptan geçici ihraç cezası, eylemin niteliğine göre iki aydan az bir yıldan fazla olmamak üzere partilinin, parti ve grup çalışmalarına katılmaması, partideki görevinin sona ermesi, parti üyeliğinin ceza süresince askıya alınmış olması sonuçlarını doğuran disiplin cezasıdır.

Geçici ihraç ceza süresi karar tarihinde başlar, süresinin dolması ile yeni bir karar ve işleme gerek olmadan kalkmış sayılır.

Geçici ihraç kararı, partilinin parti tüzük ve programına, diğer mevzuatına ve organların bağlayıcı kararlarına uyma yükümlülüğünü ortadan kaldırmaz.

Parti ve gruptan geçici ihraç cezası verilmesini gerekli kılan haller :

116.1 - Partinin ve parti organlarının toplantılarında saklı kalması gereken konuları ve kararları, sebebi ne olursa olsun, açıklamak,

116.2 - Seçimlerde, partiden olur almadan bağımsız aday olmak, diğer partilerin veya bağımsız adayların propagandalarını yapmak, yahut parti adayları aleyhine çalışmak,

116.3 - Parti yöneticileri ve üyeleri hakkında gerçek dışı haber yaymak, iftira, karalama ve küçük düşürücü beyanlarda bulunmak,

116.4 - Partiyi ve parti çalışmalarını alet ederek çıkar sağlamak, partili olmayı nüfuz sayarak kötüye kullanmak,

116.5 - Kanuni sorumlulukları ile ödeme ve tazmin sorumluluğu saklı kalmak kaydıyla, partideki göreviyle bağlı hizmet gereği kendisine teslim edilmiş eşya veya malzemeyi kasıtlı olarak kaybetmek veya görevden ayrılma halinde teslim etmekten kaçınmak ve bu konuda ısrarlı davranmak,

116.6 - **(Ek:11.11.2006 günlü BKK.)** Usulüne uygun olarak alınmış grup kararlarına uymamak,

116.7 - Bir yıl içinde iki defa kınama cezası gerektiren eylemleri nedeniyle yetkili disiplin kurulunca cezalandırılmış olmak,

116.8-(**Ek: 03.10.2009 günlü BKK.**) Yan kuruluş başkanlarının, yönetim kurulu ve yürütme kurulu toplantılarına katılımlarını engellemek veya tüzüğün 86. maddesinden kaynaklanan eşgüdüm ve denetim yetkisini yan kuruluşların varlığından beklenen faydayı yok edici tarzda kullanmak,

Eylemleri, partiden ve gruptan geçici olarak ihraç edilmeyi gerektiren disiplin suçlarıdır.

Partiden ve Gruptan Kesin İhraç Cezası ve Bu Cezayı Gerektiren Haller

Madde 117 - Parti ve gruptan kesin ihraç cezası, partilinin parti kaydının ve parti ile tüm ilişkilerinin sona erdirilmesi sonucunu doğuran en ağır disiplin cezasıdır.

Kişinin, TBMM Parti Grubu'ndan ihracı, partiden ihracını, partiden ihraç gruptan ihraç sonucunu doğuran işlemlerdir.

Partiden kesin ihraç kararları kesinleştikten sonra bütün teşkilata duyurulur ve ilgilinin kayıtlı olduğu ilçedeki kütüğüne işlenir.

Parti ve gruptan kesin ihraç cezası verilmesini gerekli kılan haller :

117.1 - Partinin tüzük ve programına, demokrasi, insan hakları ve hukukun evrensel temel kural ve normlarına aykırı faaliyetlere katılmak, destek olmak yahut bizzat aykırı eylem ve işlemlerde bulunmak,

117.2 - Milletın ülkesi ve devletiyle olan birliğine ve bölünmez bütünlüğüne zarar verici faaliyetler içinde olmak, Türkiye Cumhuriyeti'nin temel niteliklerine ve Siyasi Partiler Kanunu'nun dördüncü kısmında yer alan esaslara aykırı eylem veya işlemde bulunmak,

117.3 - Siyasi Partiler Kanunu'na göre parti üyeliğine engel bir fiilden dolayı kesin mahkumiyetine rağmen partiden istifa etmemekte direnmek,

117.4 - Yetki ve görevini kötüye kullanarak partinin resmi kayıtları üzerinde tahrifat yapmak veya belgeleri yok etmek,

117.5 - Parti mal ve parasını zimmetine geçirmek, özel işlerinde kullanmak,

117.6 - (**Değişik:12.01.2002 günlü KKK.m.23**)Kongrelerde ve aday yoklamalarında menfaat karşılığı oylama sonuçlarına tesir etmek, parti içi ve dışı seçimlerde hile veya sahtecilik yapmak,

117.7 - (**Ek:05.05.2002 günlü KKK.m.9**) Parti Yöneticileri, Üyeleri veya parti tüzel kişiliği hakkında basın yayın araçları ile kamuoyu önünde gerçek dışı haber yaymak, iftira, hakaret, karalama veya küçük düşürücü beyanlarda bulunmak,

117.8- Geçici ihraç cezasıyla cezalandırılmış olmasına karşın, aynı cezayı gerektiren yeni bir fiil işlemiş olmak,

117.9- (**Ek:11.11.2006 günlü BKK.**) Parti yöneticileri ve üyelerine karşı şiddet uygulamak,

Eylem ve işlemleri, partiden ve gruptan kesin olarak ihraç edilmeyi gerektiren disiplin suçlarıdır.

İKİNCİ AYIRIM

DISİPLİN SUÇ VE CEZALARINA İLİŞKİN DİĞER HÜKÜMLER

Madde 118 - Disiplin Suçlarında Zamanaşımı

Vukuundan itibaren iki yıl, öğrenildiği tarihten itibaren altı ay içinde sevk kararı alınmamış disiplin suçlarıyla ilgili soruşturma yapılamaz.

Tedbirli Olarak Disiplin Kuruluna Sevketmek (SPK, m. 59)

Madde 119 - Tedbirli olarak disiplin kuruluna sevk, üyenin partideki görevlerinden derhal uzaklaştırılması sonucunu doğuran tedbir işlemidir.

Partiden kesin veya geçici ihracı gerektiren hallerde, disiplin kuruluna sevk yetkili kurul, tedbirli olarak sevk kararı verebilir.

Disipline sevk nedeni, Tüzüğün 117. maddesinin 117/1-2-3 bentlerinde yazılı haller dışında kalan durumlara dayalı ise, tedbir kararının sevk yetkili kurulun üye tam sayısının 2/3 çoğunluğu ile alınması gerekir.

Tedbir kararı il yönetim kurulunca verilmiş ise, hakkında tedbir kararı verilen üye, 7 gün içinde soruşturmayı yapacak disiplin kuruluna itiraz edebilir. Kurul bu itirazı 7 gün içinde karara bağlar. Taraflar, bu karara karşı 7 gün içinde Merkez Disiplin Kurulu'na itiraz edebilirler. Merkez Disiplin Kurulu'nun bu konuda 7 gün içinde vereceği karar kesindir.

Tedbirli sevk kararları, Merkez Karar ve Yönetim Kurulu veya Merkez Yürütme Kurulu yahut TBMM Grup Yönetim Kurulu tarafından verilmiş ise, yukarıda yazılı süreler içinde soruşturmayı yapacak disiplin kuruluna itiraz edebilir. İtiraz üzerine 7 gün içinde verilecek karar kesindir.

Disiplin kurulları, soruşturmanın her aşamasında tedbirin kaldırılmasına re'sen karar vermeye yetkilidirler.

Kovuşturma sonunda disiplin kurulunca ceza verilmez veya uyarma yahut kınama cezasına dönüştürülür ise, başka bir karara gerek olmadan tedbir kalkmış sayılır ve ilgilinin tedbir kararı ile sona eren bütün hakları iade edilmiş olur.

Disiplin Cezalarına Karşı Yargı Nezdinde İtiraz Hakkı (SPK, m.57)

Madde 120 - Hakkında partiden veya gruptan geçici veya kesin çıkarma cezası verilen partili üye, bu cezaya karşı, disiplin kuruluna sevk eden organ ile disiplin kurulunun görev ve yetkisizliğine veya alınan kararın kanuna, parti tüzüğüne ve iç yönetmeliğe şekil ve usul bakımından aykırı bulunduğu iddiasıyla, parti itiraz yollarını kullandıktan sonra nihai karar niteliğindeki son karara karşı 30 gün içinde nihai kararı veren kurulun bulunduğu yer asliye hukuk mahkemesine itiraz edebilir. Yasaya göre mahkemenin 30 gün içinde vereceği karar kesindir.

Disiplin Cezalarını Af Yetkisi (SPK, m. 58)

Madde 121 - Genel Başkan tarafından önerilmiş olması şartıyla, disiplin kurullarınca verilmiş disiplin cezalarını af yetkisi, Merkez Karar ve Yönetim Kurulu'na aittir. Disiplin kuruluna sevk yetkili olan kurullar ile disiplin cezası almış

olan kişinin af istemleri, Genel Başkan'ın oluruna göre MKYK gündemine alınır ve karara bağlanır.

ALTINCI KISIM SEÇİMLER VE ADAYLAR (SPK, m. 36 ile 52)

BİRİNCİ BÖLÜM SEÇİMLERE KATILMA

Seçimlerle İlgili Karar Yetkisi

Madde 122 - Partinin ülkede yapılacak her türlü seçime tamamen veya kısmen tek başına katılıp katılmamasına karar verme yetkisi, Merkez Karar ve Yönetim Kurulu'na aittir. Kısmi katılım kararının, üye tam sayısının en az 2/3 çoğunluğu ile alınmış olması gereklidir.

Yapılacak seçimle ilgili herhangi bir kararın alınmamış olması, partinin her yerde seçime katılacak olduğu anlamına gelir.

İKİNCİ BÖLÜM MİLLETVEKİLİ SEÇİMLERİNDE ADAYLIK İŞLEMLERİ

Milletvekili Adaylık Başvurusu ve Ön İnceleme

Madde 123 - Milletvekilliği için adaylık başvuru tarihleri, Merkez Karar ve Yönetim Kurulu'nca kararlaştırılır ve ilan edilir. Adaylık başvurusu, MKYK başka türlü karar vermiş olmadıkça, doğrudan genel merkezdeki ilgili birime veya il başkanlıklarına bizzat yapılır.

(Değişik:12.01.2002 günlü KKK.m.24) Adaylık başvuruları tamamlandıktan sonra Merkez Yürütme Kurulu'nca, adaylar hakkında yasal nitelikler ve uygunluk açısından gerekli ön inceleme yapılarak veya oluşturulacak bir komisyona yaptırılarak, adaylık değerlendirmesine alınacakları gösterir öneri listesi hazırlanır, Merkez Karar ve Yönetim Kurulu'na sunulur. Merkez Karar ve Yönetim Kurulu, lüzum gördüğü incelemeyi yaparak ön seçim, teşkilat yoklaması ve merkez yoklamasına katılabilecek aday adayları listelerini seçim çevresi esasına göre belirler.

Aday Tespit ve Sıralama Usulleri

Madde 124 - Genel, kısmi veya ara milletvekili seçiminde, tüzüğün 123. maddesinin son bendinde yazılı olduğu şekilde ön inceleme sonucu belirlenen aday adayları arasından parti adayları ve bu adayların liste sıralamaları;

- a) Ön Seçim
- b) Teşkilat Yoklaması

c) Merkez Yoklaması

Usüllerinden birinin, birkaçının veya tamamının; aynı seçimde seçim çevresi ölçüğüne göre aynı anda ve bir arada veya birinin ülke ölçüğünde tam olarak uygulanması suretiyle yapılır.

(Değişik:05.05.2002 günlü KKK.m.10) Hangi seçim çevresinde hangi usül veya usüllerle ve usülün hangi ölçekte uygulanacağına Merkez Karar ve Yönetim Kurulu'nca karar verilir. Ancak milletvekili seçiminde, seçim çevrelerinin en az % 50'sinde ön seçim veya teşkilat yoklaması usüllerinden birinin uygulanması ile aday belirlemesine özen gösterilir.

124.1 - Ön Seçim Usulü İle Aday ve Liste Sıralaması Yapmak

Ön seçim, her seçim çevresinde Siyasi Partiler Kanunu'nda yazılı usul ve esaslara göre, o seçim çevresinde partiye kayıtlı bütün üyelerin ön seçim seçmeni olarak; yargı gözetim ve denetimi altında gizli oy, açık tasnif esasına göre yapacakları seçimle parti adaylarını ve liste sıralamalarını belirlemeleridir.

124.2 - Teşkilat Yoklaması Usulü İle Aday ve Liste Sıralaması Yapmak

Teşkilat yoklaması, teşkilat yoklaması seçmeni olarak nitelenen partililer tarafından, Siyasi Partiler Kanununda yazılı usül ve esaslara göre yargı gözetim ve denetimi altında gizli oy, açık tasnif esasına göre, aday ve liste sıralamasının yapılmasıdır.

(Değişik:12.01.2002 günlü KKK.m.25) Teşkilat yoklaması seçmenleri :

Yoklamanın yapılacağı seçim çevresinde oturmakta olan ve parti üyeliği devam eden :

- a) Parti kurucuları,
- b) Eski bakan ve milletvekilleri,
- c) Belediye, il ve ilçe eski başkanları,
- d) Yan kuruluş eski il ve ilçe başkanları ile
- e) İlin partili bakan ve milletvekilleri,
- f) İlin parti teşkilat kademeleri yönetim kurulları başkanları ile yönetim kurullarının asıl üyeleri,
- g) İl disiplin kurulu başkanı ile asıl üyeleri,
- h) Partili belediye başkanları ve belediye meclisi üyeleri,
- ı) Partili il genel meclisi üyeleri,
- i) Parti yan kuruluşlarının il ve ilçe yönetim kurulları başkanları ile yönetim kurullarının asıl üyeleri,
- j) Parti üyeliği devam eden köy ve mahalle muhtarları,
- k) İlçe ve il kongresi asıl delegeleri,
- l) İlin büyük kongre asıl delegeleri,
- m) Partinin teşkilat yoklaması tarihinden en az bir yıl önce belirlenmiş ve görevi devam etmekte olan mahalle ve köy temsilcileri ile,
- n) Ayrıca Seçim İşleri Yönetmeliğinde teşkilat yoklama seçmeni olarak belirtilenler.

İl içinde birden fazla seçim çevresi olması halinde, yukarıda yazılı teşkilat

yoklama seçmeni, üye olarak kayıtlı olduğu ilçenin yer aldığı seçim çevresinde ve sadece bir oy kullanabilir. Partili bakan ve milletvekilleri ise, tek olan oylarını il içinde dilediği seçim çevresinde kullanabilir.

124.3 - Merkez Yoklaması Usulü İle Aday ve Liste Sıralaması Yapmak

Merkez yoklaması usulü, tüzüğün 123. maddesine göre aday adaylıkları kabul edilenlerin, seçim çevrelerine göre aday ve liste sıralamalarının, doğrudan Merkez Karar ve Yönetim Kurulu tarafından yapılmasıdır.

Aday Listelerinde Boşalmanın Doldurulması

Madde 125 - İstifa, ölüm ve kısmi iptal gibi nedenlerle aday listelerinde boşalma olması halinde, sıralama ön seçim veya teşkilat yoklaması usullerinden biri ile yapılmış ise, boşluk liste sonuna kaydırılarak en çok oy almış liste dışı adayın listeye dahil edilmesiyle doldurulur.

Ön seçim veya teşkilat yoklaması, tümünden veya seçim çevresi ölçeğinde en az 1/3 oranında iptal edilmiş ise, boşalan adaylıkları tamamlamaya Merkez Karar ve Yönetim Kurulu yetkilidir.

Merkez yoklaması usulü ile yapılan listelerde meydana gelebilecek boşalmalarda liste kaydırması yapılmaz. Boşalan sıra, Merkez Karar ve Yönetim Kurulu'nun belirlediği ismin bildirilmesiyle doldurulur.

Milletvekili Seçiminde Kontenjan Adaylığı (SPK, m. 36/son)

Madde 126 - (Değişik:05.05.2002 günlü KKK.m.11) Aday tespit ve sıralama işleminin, ön seçim veya teşkilat yoklaması usullerinden biri ile yapılmasına karar verilmiş olması hallerinde, TBMM toplam üye sayısının %5'ini aşmamak üzere ilini, seçim çevresini ve liste sırasını ön seçim veya teşkilat yoklamasından önce Yüksek Seçim Kurulu'na bildirmek koşuluyla merkez adayı göstermeye Genel Başkan yetkilidir.

Ön seçim veya teşkilat yoklamasının kısmi uygulanması halinde Genel Başkan'ın göstereceği kontenjan aday sayısı, ön seçim veya teşkilat yoklaması yapılan seçim çevrelerinden seçilecek milletvekili sayısı toplamının %5'ini aşamaz.

Bir seçim çevresinde birden fazla ve iki milletvekili seçilecek seçim çevrelerinde Genel Başkan kontenjanı kullanılamaz.

(Değişik:12.01.2002 günlü KKK.m.26) Seçimin yapılacağı tarihte milletvekili olanlar ile belediye başkanı olanlar, kontenjan yöntemi ile aday gösterilemezler.

Kontenjan adayı gösterilecek olanlar, ön seçim veya teşkilat yoklamasına katılmazlar.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YEREL SEÇİMLERDE ADAYLIK İŞLEMLERİ (SPK, m. 52)

Yerel Seçimlerde Adaylık ve Ön İnceleme

Madde 127 - Adaylık başvuruları, seçim takvimine göre Merkez Karar ve

Yönetim Kurulu'nca belirlenecek tarihler arasında büyükşehir ve il belediye başkan adaylığı için genel başkanlığa, ilçe ve belde belediye başkan adaylığı için ilgili il yönetim kurulu başkanlığına, belediye ve il genel meclisi adaylığı için ilgili ilçe yönetim kurulu başkanlığına bizzat yazılı olarak yapılır.

Büyükşehir ve il belediye başkan aday adaylarıyla ilgili ön seçim veya teşkilat yoklamasına katılacakları belirleme işlemi olan ön inceleme yapma ve karar alma yetkisi, Merkez Karar ve Yönetim Kurulu'na aittir.

İlçe ve belde belediye başkan aday adaylarıyla ilgili ön inceleme işlemi, ilgili il yönetim kurulunca yapılır. İl Yönetimince yapılacak ön inceleme işlemi, Merkez Karar ve Yönetim Kurulu onayı ile, ilçe yönetiminin yapacağı ön inceleme işlemi ise il yönetim kurulu onayı ile kesinleşir. Bu şekilde onay yetkisi olan kurullar, gerek gördükleri değişiklikleri yapabilirler.

Yerel Seçim Aday Tespit ve Sıralama Usulü

Madde 128 - Ön inceleme sonucu oluşacak aday adayları arasından, belediye başkan adayları ile belediye ve il genel meclisleri adayları ve sıralamaları, tüzüğün 124. maddesinde yazılı usüllerden birinin, birkaçının veya tamamının, aynı seçimde seçim çevresi ölçeğine göre aynı anda ve bir arada, yahut ayrı ayrı kısmi veya tam olarak uygulanması suretiyle hangi yöntemle yapılacağı, Merkez Karar ve Yönetim Kurulu'nca kararlaştırılır.

Yerel Seçimlerde Ön Seçim, Teşkilat ve Merkez Yoklaması

Madde 129 - Yerel yönetim ön seçiminde ön seçim çevresi; belde belediye başkanı ve belde belediye meclisi üyeleri için belde belediyesi sınırları; ilçe belediye başkanı ve ilçe belediye meclisi üyeleri için ilçe belediyesi sınırları; il genel meclisi üyeleri için ilçenin mülki idare sınırları; büyükşehir ve il belediye başkanları için ilin belediye sınırlarıdır.

Ön seçimlerde, büyükşehir ve il belediye başkan adaylığı için, partinin il belediyesi sınırları içindeki teşkilat kademelerinde kayıtlı bütün üyeleri; ilçe belediye başkanı ile ilçe belediye meclisi adaylıkları için ilçenin belediye sınırları içinde kayıtlı bütün üyeleri; il genel meclisi adaylıkları için ilçenin mülki sınırları içinde partiye kayıtlı bütün üyeleri, belde belediye başkanı ve belde belediye meclisi adaylıkları için belde belediyesi sınırları içinde kayıtlı bütün üyeler, ön seçim seçmeni olarak Mahalli İdareler Seçimi Kanunu ile Siyasi Partiler Kanunu'nda, Parti Tüzüğü'nde ve ilgili mevzuatta yazılı ön seçime ilişkin usul ve esaslara göre kullanacakları oylarla belediye başkan adayları ile belediye ve il genel meclisi asıl ve yedek adaylarını sıralama yaparak belirlerler.

Teşkilat yoklaması; Tüzüğün 124.2 bendinde yazılı teşkilat yoklaması seçmenleri, büyükşehir ve il belediye başkan adaylığı teşkilat yoklama seçmenidirler. İlçe belediye başkan adayları ile belediye ve il genel meclisleri adaylarının teşkilat yoklaması usulü ile belirlenmesinde ise, Tüzüğün 124.2 maddesinde yazılı olanlardan ilçede kayıtlı olanlar ile ilçe kademesi ve ilçe yan kuruluş üyele-

ri, teşkilat yoklama seçmeni olarak oy kullanırlar.

Belde belediye başkanı ile belde belediye meclisi adaylarının teşkilat yoklaması yöntemi ile belirlenmelerinde; Tüzüğün 124.2 maddesinde yazılı olanlardan; beldede kayıtlı olanlar ile belde teşkilat kademesi ve belde yan kuruluş üyeleri, teşkilat yoklama seçmeni olarak oy kullanırlar.

Ön seçim veya teşkilat yoklamasında eşit oy alanların liste sırası, çekilecek kur'a ile belirlenir.

Merkez yoklaması, adayların Merkez Karar ve Yönetim Kurulu" nca doğrudan veya bu kurulun yetki devri halinde belediye başkan adaylarının il yönetim kurullarınca, belediye ve il genel meclisi adaylarının ise ilçe yönetim kurullarınca tespit ve sıralamalarının yapılmasıdır.

Belediye meclisi kontenjan adayları, Merkez Karar ve Yönetim Kurulu' nca veya bu kurulca yetki verilmiş olması halinde il veya ilçe yönetim kurullarınca belirlenir.

Aday listelerinde meydana gelecek boşalmalar, tüzüğün 125. maddesine göre, adaylar merkez yoklaması ile belirlenmiş ise, yoklamayı yapan organın bildireceği isimle doldurulur.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM ORTAK HÜKÜMLER

Alt Kademe Teşkilat Yöneticisinin Aday Adaylığı (SPK, m. 40/4)

Madde 130 - Adayların ön seçim veya teşkilat yoklaması usullerinden biri ile belirlendiği hallerde; görev yaptıkları yerden aday adaylığı olan alt kademe teşkilat başkan ve yönetim kurulu üyelerinin, seçim takviminde belirtilen süre içinde görevlerinden istifaları zorunludur.

Partide Kayıtlı Olmayanların Adaylık Başvurusu

Madde 131 - Milletvekili ve yerel seçimlere aday adaylığı için parti üyesi olma şartı aranmaz. Parti üyesi olmadan aday gösterilip seçilenler, parti üyeliliğine alınmış sayılırlar. Milletvekili seçilenlerin üyelik kayıtları tüzüğün 11. maddesi gereği genel merkezce ikmal ettirilir.

Diğerleri ise, üyelik kaydı için gereken evrakları, seçim sonuçlarının ilanından sonra on gün içinde ilgili ilçeye verirler ve kayıt işlemlerini ikmal ettirirler.

Parti Adayı Olarak Seçilmiş Olanların Yeniden Adaylığı

Madde 132 (Değişik fıkra: 30.09.2012 günlü BKK.m.10)- AK PARTİ listelerinden aday gösterilip seçilmiş olan belediye başkanları ve milletvekilleri, kesintisiz en fazla üç dönem aynı görevi yürütebilir. Ancak, ara veren kimseler tekrar aynı görevlere aday gösterilebilir.

(Değişik 03.10.2003 günlü KKK.m.8) Yapılacak seçimde, doğacak duruma bağlı olarak merkez yoklaması usulü ile aday belirlenmesinin zorunlu olması hali hariç olmak üzere, kontenjan adayı olarak seçilmiş olan kimse, aynı usulle tekrar aday gösterilemez.

Seçim İşleri Yönetmeliği

Madde 133 - Tüzükte, seçim işleri ve adaylıklarla ilgili olarak yönetmelikle düzenleme yapılacağı belirtilen konular dahil, kanun ve parti tüzüğüne aykırı olmamak şartıyla, genel veya kısmı yerel ve milletvekili seçimlerinde adayların başvuru usul ve esasları, ön seçim ve teşkilat yoklamalarıyla ilgili üye kayıt defterleri, teşkilat yoklama seçmen listelerinin hazırlanması ve seçim kurullarına verilmesi, sandık kurulu üyeliği, adayların tanıtım çerçevesi, müşahitlik, oy pusulalarının hazırlanması, seçim sonuçlarına itiraz gibi konularda ve ayrıca Tüzükte yazılı olanlar dışında teşkilat yoklaması seçmeni olabilecekleri belirlemek, gerek adaylıklar ve gerekse seçimlerle ilgili olup, açık olmayan veya tüzükte gösterilmeyen diğer konularda nasıl hareket edileceği, Merkez Karar ve Yönetim Kurulunca çıkarılacak Seçim İşleri Yönetmeliği ile düzenlenir.

Merkez Karar ve Yönetim Kurulu, seçimlere ilişkin adaylık başvuru ve şartlarını, her seçime özgü olacak şekilde ilke kararlarıyla belirlemeye de mezun ve yetkilidir.

YEDİNCİ KISIM MALİ HÜKÜMLER

BİRİNCİ BÖLÜM PARTİNİN GELİRLERİ

Partinin Gelirleri (SPK, m. 61)

Madde 134 - Partinin gelirleri ve gelir kaynakları şunlardır;

134.1 - Giriş ve Üyelik Aidatı (SPK, m. 62)

(Değişik: 03.10.2009 günlü BKK.) Parti üyelerinden alınacak giriş aidatının miktarı ile üyelik aidatının alt ve üst sınırları aşağıdaki şekildedir:

- a)Giriş aidatı: En az 1 TL. en fazla 5.000 TL.
- b)Üyelik aidatı (aylık): En az 1 TL. en fazla 1.000 TL.

Giriş ve üyelik aidatının taban ve tavan miktarlarıyla ilgili olarak kanuni sınırlar içinde olmak kaydıyla, her yıl tüketici fiyat artış oranı kadar artırılarak uygulama yapmaya MKYK yetkilidir.

Üye adayı giriş beyannamesini imzalarken, yukarıdaki limitler arasında ne kadar aidat ödemeyi taahhüt ettiğini belirtir.

Üye hakkında, aidat borcu nedeniyle geçici ve kesin ihraç disiplin cezaları verilemez. Aidat borcu olması, aksi Merkez Karar ve Yönetim Kurulu'nca kararlaştırılmış olmadıkça, parti içi kademe seçimleri ile aday yoklamalarına katılma-

ya engel değildir. Bu konuda yapılacak kayıtlamanın geçerli olması için borçlu üyeye 10 günlük süre içeren yazılı uyarı yapılmış olması gerekir.

134.2 - Milletvekilliği Aidatı (SPK, m. 63)

Partili milletvekillerinin ödeyeceği aidattır. Bu aidatın miktarı ile ne kadarının grup giderlerine, ne kadarının parti genel merkezine ayrılacağına TBMM Parti Grubu'nca karar verilir. Ancak bu aidatın yıllık miktarı, milletvekili ödeneğinin net bir aylık tutarını aşamaz.

Parti grubunun olmaması halinde aidat miktarı, Merkez Karar ve Yönetim Kurulu'nca kararlaştırılır. Ancak bunun yıllık miktarı, milletvekillerine ödenen aylık net ödenek tutarının yarısını aşamaz.

134.3 - Tanıtıcı Unsur ve Yayınların Satışından Sağlanacak Gelirler (SPK, m. 65)

Satış fiyatları yasa gereği Merkez Karar ve Yönetim Kurulu'nca belirlenecek olan parti bayrağı, rozeti, flaması ve benzeri rumuz ve unsurların satışları ile parti yayınları, üye kimlik kartları, parti defter, makbuz ve kağıtlarının sağlanması karşılığında elde edilecek gelirlerdir.

134.4 - Etkinliklerden Sağlanacak Gelirler

Genel merkezin oluru ile parti kademe organları tarafından düzenlenecek sosyal etkinliklerden elde olunacak gelirlerdir. Bu etkinliklerden nasıl gelir temin edileceği vb. mali hususlar, faaliyetin yerel ve ulusal özelliğine göre, etkinliği düzenleyen kademe yönetim kurulunca kararlaştırılır.

134.5 - Aday Adaylarından Alınacak Özel Aidat (SPK, m. 64)

Milletvekili, belediye başkanlığı, belediye meclisi üyeliği ve il genel meclisi üyeliği aday adaylarından alınacak özel aidattır. Bu aidatın miktarı, yasadaki sınırlar içinde Merkez Karar ve Yönetim Kurulu'nca karara bağlanır.

134.6 - Mal Varlığından Elde Edilecek Gelirler

Merkez Karar ve Yönetim Kurulu, amaç ve çalışmalar için gerekli olan taşınmazları satın almaya, maliki olduğu taşınır ve taşınmaz mal varlığını satmaya, kiralamaya, her çeşit takyit yaptırmaya mezun ve yetkilidir. Bu faaliyetlerden elde edilecek gelirler, parti gelirleridir.

134.7 - Bağışlar (SPK, m. 66)

2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nun 66. maddesi hükümlerine uygun olarak yapılacak bağışların kabulü ile elde edilecek gelirlerdir.

134.8- Hazine Yardımları

Şartları taşınması halinde hazinece partiye yapılacak yardımlardır. Hazine yardımının en az %30'u, il ve ilçe kademe teşkilatlarına gönderilir.

Madde 135 - Gelirlerin Sağlanması Usulü (SPK, m. 69)

Partinin bütün gelirleri, parti tüzel kişiliği adına yapılır ve kabul edilir.

Partinin genel merkezi ile bütün teşkilat kademe organlarıncı kabul ve tahsil edilecek gelirler, Merkez Karar ve Yönetim Kurulunca bastırılan, seri ve sıra numaraları belli olan makbuz karşılığı sağlanır. Bastırılan bütün tahsilat makbuz-

ları ile alt kademe organlarına gönderilecek tahsilat makbuzlarının seri ve sıra numaraları, genel muhaseplikçe bir deftere yazılarak takip edilir.

Teşkilat kademeleri, aldıkları ve kullandıkları makbuzlar nedeniyle Merkez Karar ve Yönetim Kurulu'na karşı mali sorumluluk taşırlar.

Sağlanan gelirin türü ve miktarıyla, gelirin sağlandığı kimsenin adı, soyadı ve adresi, makbuzu düzenleyeninin sıfatı, adı, soyadı ve imzası, makbuz ile dip koçan veya kopyasında yer alır.

Makbuzların asıl kısımlarıyla kopyalarında ve dip koçanlarında aynı seri ve sıra numaraları bulunur. Makbuz dip koçan veya kopyalarını saklama süresi, Anayasa Mahkemesi'nin ilk inceleme kararının partiye bildirim tarihinden itibaren beş yıldır.

BİRİNCİ BÖLÜM PARTİ GİDERLERİ

Harcamaların Yapılmasında Gözetilecek Usul (SPK, m. 70)

Madde 136 - Partinin amaçlarına aykırı harcama yapılamaz. Partinin bütün giderleri parti tüzel kişiliği adına yapılır.

Siyasi Partiler Kanunu'nun 70. maddesinde yazılı miktarı aşan bütün harcamaların makbuz veya fatura gibi bir belge ile tevsiki gereklidir. Harcamalar, gideri yapan kademeye göre yetkili organın kararıyla yapılır. Acil hallerin gerekli kıldığı harcamanın parti muhasebesine girebilmesi için, yetkili organ kararı ile olura bağlanması gerekir.

Ancak yetkili organca onaylanmış ve teşkilat kademe bütçesinde bulunması şartıyla mevzuatta belirtilen miktarı geçmeyen harcamalar ile genel tarifeye bağlı giderler için ayrıca karar alınmasına gerek yoktur.

Parti kademe teşkilatları, bağlı buldukları üst kademeye, gelir ve giderleri hakkında altı ayı geçmeyen sürelerde hesap bildirimini yapmak zorundadırlar.

Muhafaza ve Harcamalardan Doğan Mali Sorumluluk (SPK, m. 71)

Madde 137 - Elde edilen gelirlerin, demirbaş eşya ve malzemelerin muhafazası ile yapılacak harcamalar, sözleşmeler ve girilecek yükümlülükler; genel merkezde parti tüzel kişiliği adına, illerde il yönetim kurulu, ilçelerde ilçe yönetim kurulu, beldelerde belde yönetim kurulu adına bu tüzükte yetkili kılınmış veya adına iş yapılan organca işin niteliğine göre yetkilendirilmiş kişi yahut kurulca sağlanır ve yapılır.

Parti alt kademe yönetim organları, üst kademe ve genel merkeze karşı muhafaza ve harcamadan ötürü şahsen ve müteselsilen sorumludurlar.

Parti tüzel kişiliği adına sözleşme yapılmasına ve yükümlülük altına girilmesine ilişkin usul ve esaslar, Merkez Karar ve Yönetim Kurulu'nca tespit edilir. Bu esaslara aykırı olarak veya Merkez Karar ve Yönetim Kurulu'nun yazılı oluru ile

yetkili kılmadığı yahut sonradan bir kararla onaylamadığı alt kademe organlarının yaptıkları sözleşmeler ve giriştikleri yükümlülüklerden dolayı parti tüzel kişiliği hiçbir surette sorumlu tutulamaz; Merkez Karar ve Yönetim Kurulu veya genel başkan yahut parti tüzel kişiliği aleyhine sorumluluk yollarına başvurulamaz.

Yetkilendirilmeksizin veya oluru sağlanmamış işlem ve eylemlerden doğan sorumluluk, sözleşme veya yükümlülük getiren işlem altında imzası olan kişi veya kişilere aittir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BÜTÇE VE KESİNHESAP (SPK, m. 73)

Bütçe ve Kesinhesabın Hazırlanması ve Onaylanması:

Madde 138 - Partinin hesapları bilanço esasına göre düzenlenir.

138.1 - Bütçenin Hazırlanması ve Onaylanması

Her il kademe yönetimi, bağlı ilçeleri de kapsayacak şekilde gelir tahminleri ile gider miktarlarını gösteren bir yıllık bütçe hazırlar ve ilgili takvim yılından önceki ekim ayı sonuna kadar genel merkeze gönderir. İllerden gelen bütçeler ile aynı süre içinde hazırlanacak genel merkez bütçesi, en geç ilgili takvim yılından önceki aralık ayı sonuna kadar Merkez Karar ve Yönetim Kurulu tarafından incelenir ve karara bağlanır. Yapılan bu işlemin bütünü, partinin yıllık tahmini bütçesini oluşturur.

138.2 - Kesinhesabın Hazırlanması ve Onaylanması

Her il kademe yönetimi, bağlı ilçeleri de kapsayacak şekilde bütçe yılını izleyen nisan ayı sonuna kadar, bir önceki yıla ait bütçe uygulama sonuçlarını gösteren kesinhesabını hazırlar ve Genel Merkeze gönderir. Genel merkez de aynı sürede kesin hesabını hazırlar ve illerden gelenlerle birlikte, incelenip birleştirilerek karara bağlanmak üzere, Merkez Karar ve Yönetim Kurulu'na sunar. Bu işlemlerin tamamı, partinin kesin hesabını oluşturur.

138.3 - Kesinhesabın Bildirimi

Parti genel merkezi, Merkez Karar ve Yönetim Kurulu tarafından incelenerek birleştirilen ve karara bağlanan partinin kesinhesabı ile her il ile ait kesinhesap evrak örneğinin onaylı birer suretini, haziran ayı sonuna kadar Anayasa Mahkemesi'ne verir ve bir örneğini ise bilgi amacıyla Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na gönderir.

SEKİZİNCİ KISIM

TEFTİŞ VE DENETİM

Teftiş ve Denetimin Amacı

Madde 139 - Her derecedeki parti alt kademeleri ile yan ve yardımcı kuruluş organ ve üyelerinin, parti adına yaptıkları tüm eylem ve işlemlerinin

kanun, parti tüzüğü ve yönetmelikleri ile kademe kongreleri ve Merkez Karar ve Yönetim Kurulu kararlarına uygunluğunun tespiti ile teşkilatı daha aktif hale getirmek, alınması gereken tedbirleri ve yapılması gereken çalışmaları yerinde belirlemek amacıyla yapılacak faaliyetlerin bütünü, teftiş ve denetimin konusu ve amacıdır.

Denetim Yetkisi ve Görevi

Madde 140 - Her kademenin birinci ve en yetkili teftiş ve denetim mercii, ilgili kademenin kongre genel kuruludur. Merkez Karar ve Yönetim Kurulu, yan kuruluşlarıyla birlikte partinin bütün teşkilatını doğrudan veya görevlendireceği elemanlar aracılığıyla; kademe organları da kendilerine bağlı alt kademe organları ile kademesindeki parti yan kuruluşlarını, yan kuruluş merkez teşkilatları ise, kendisine bağlı bütün alt kademe kuruluşlarını, parti tüzüğü ile partinin amaç ve ilkelerini uygunluk açısından teftiş ve denetimle yetkili ve görevlidirler.

Teftiş ve denetimle görevlendirilecek olanlar ile teftiş ve denetimin usul ve esasları, MKYK'ca belirlenir.

DOKUZUNCU KISIM DANIŞMA MECLİSLERİ VE YARDIMCI ÜNİTELER

BİRİNCİ BÖLÜM PARTİ DANIŞMA MECLİSİ, DANIŞMANLAR VE YARDIMCI ÜNİTELER

Parti Danışma Meclisi

Madde 141 - Merkez Karar ve Yönetim Kurulu, gerek gördüğü zamanda ve yılda en az bir defa olmak üzere parti faaliyetlerine ve önemli siyasal, ekonomik ve sosyal gelişmelere karşı teşkilatın ve halkın bakışını belirlemek ve ona göre politikalar oluşturmak amacıyla partililerden oluşan Parti Danışma Meclisi'ni toplar.

Danışma niteliğinde işlev gören bu meclis, hazır olanların iştiraki ile toplanır. Bu meclisin toplantılarında icrai nitelikte kararlar alınmaz.

Yapılan müzakerelerde öne sürülen ve kabul gören görüşler ve varılan sonuçlar, gerek görülmesi halinde bir bildiri ile kamuoyuna duyurulur. Uygulama için gerekli kararları alma yetkisi, Merkez Karar ve Yönetim Kurulu'na aittir.

Parti Danışma Meclisi Üyeleri

Madde 142 - Parti Danışma Meclisi, aşağıda yazılı kişilerden oluşur:

142.1 - Genel başkan, üyeliği devam eden parti kurucuları ile Merkez Karar ve Yönetim Kurulu'nun asil üyeleri.

142.2 - Partinin TBMM grup üyeleri.

142.3 - İl başkanları.

142.4 - (Değişik:05.05.2002 günlü KKK.m.12) Yan kuruluşların merkez başkanları ile merkez yürütme kurulu üyeleri.

142.5 - Yan kuruluşların il başkanları.

142.6 - Partili il belediye başkanları.

142.7 - İl belediye ve il genel meclisleri grup başkan vekilleri.

142.8 - Merkez Yürütme Kurulu'nca davet edilmelerinde yarar görülen kişiler.

İl ve İlçe Danışma Meclisleri

Madde 143 - İl ve ilçe danışma meclisleri, partinin il ve ilçe düzeyindeki çalışmalarını gözden geçirmek, kademeler arasındaki çalışma ve iş birliğini sağlamak, örnek çalışmaları duyurmak, sorunları tahlil etmek, yerel ve genel hizmetleri gözden geçirmek gibi parti ve siyasi her tür çalışma amaçlı olarak, yılda en az bir defa olmak üzere ilgili yönetim kurulunca düzenlenen toplantılardır.

Bu toplantılar danışma mahiyetinde olup çoğunluk aranmadan yapılır. İl ve ilçe danışma meclislerinin toplantı takvimleri ile gündemleri, karar organlarında belirlenir.

İlçe meclisleri, il meclisi toplantısından önce yapılır. Toplantılar sonunda toplantıda dile getirilen konuları özetleyen bir rapor hazırlanır ve üst kademeye sunulur.

143.1 - İl Danışma Meclisi Üyeleri

İl danışma meclisi aşağıda yazılı üyelere oluşur:

- İlde oturan ve parti üyeliği devam eden kurucu üyeler.
- O ilin partili TBMM üyeleri ile il çevresinde oturan partili eski milletvekilleri.

c) İl başkanı ile il yönetim kurulu üyeleri

d) İl disiplin kurulunun başkan ve üyeleri.

e) İlçe başkanları ile ilçelerin yürütme kurulu üyeleri.

f) Yan kuruluşların il başkanları ile yürütme kurulu üyeleri ve ilçe başkanları.

g) Partili il, ilçe ve belde belediye başkanları.

h) İl genel meclisi üyeleri

i) İl belediye meclisi üyeleri.

j) İl çevresinde oturan partili il eski başkanları ile il eski belediye başkanları.

k) İl yönetim kurulunca davet edilmeleri uygun görülenler.

143.2 - İlçe Danışma Meclisi Üyeleri

İlçe danışma meclisi aşağıda yazılı üyelere oluşur:

a) Yukarıda (a) ve (b) şıklarında yazılı olanlar.

b) İl yönetiminin kendi üyeleri arasından belirlemiş olduğu kişiler.

c) İlçe yönetim kurulu başkan ve üyeleri.

d) İlçede kurulu yan kuruluşların başkanları ve üyeleri.

e) İlçe belediye başkanı ile belediye ve il genel meclisi üyeleri.

f) Mahalle ve köy temsilcileri.

- g) İlçeye bağlı belde başkanları ile belde yürütme kurulu üyeleri.
- h) Partili belde belediye başkanları.
- i) İlçede oturan partili eski ilçe ve eski belediye başkanları.
- j) İlçe yönetim kurulunca davet edilmeleri uygun görülenler.

Yan Kuruluşlar Danışma Meclisleri

Madde 144 - Partinin kadın ve gençlik kolları, birlikte veya ayrı olarak parti, Merkez Karar ve Yönetim Kurulu'nun olurlarına göre Yan Kuruluş Merkez Karar ve Yönetim Kurulu kararıyla "Yan Kuruluşlar Danışma Meclisi" ismi altında geniş danışma toplantıları yapabilirler.

Yan kuruluşlar il ve ilçe düzeyinde, parti teşkilat kademe yönetiminin bilgisi dahilinde danışma toplantıları yapabilirler.

Yan kuruluşların danışma toplantılarının zamanı, gündemi ve katılacak olanlar, tüzüğün 142 ve 143. maddelerinde belirtilen eş düzey parti danışma meclislerine ilişkin düzenleme gözetilerek, toplantıyı yapacak olan yan kuruluş kademe yönetim kurulunca belirlenir.

Genel Başkan Danışmanları

Madde 145 - Genel başkan, ihtiyaç duyduğu her konuda çalışmalar yaptırmak amacıyla, partili veya partili olmayan yeteri kadar uzman kişileri, danışman olarak atayabilir.

Bu şekilde istihdam olunan danışmanlar, genel başkanın belirleyeceği gündeme göre çalışmalar yapar, yetkili organlarca alınacak kararların alt yapısını oluştururlar.

Danışmanlar, Genel Başkan'ın davetine göre Merkez Karar ve Yönetim Kurulu ile Merkez Yürütme Kurulu toplantılarına, oy hakkı olmaksızın, katılabilirler. Danışmanların ücret ve sosyal hakları, Merkez Yürütme Kurulu'nca kararlaştırılır ve parti bütçesinden ödenir.

İKİNCİ BÖLÜM YARDIMCI ÜNİTELER

Araştırma Kurulları, Komisyonlar ve Çalışma Mekanları

Madde 146 - Partinin kademe yönetim kurulları, tüzüğün 88. maddesinde belirtilen nitelik, amaç ve kapsamda, yahut kongrelerde alınmış kararlar doğrultusunda belli konular için sürekli veya geçici araştırma, inceleme, danışma kurul ve komisyonları oluşturabilirler.

Parti kademe teşkilatları, teşkilat kademe merkezine bağlı olarak araştırma merkezi, lokal ve irtibat büroları gibi hizmet sunacak mekanlar temin edip çalışma yapabilirler.

Parti teşkilatları ile parti yan kuruluş teşkilatları kongre, düşün ve toplantı salonları gibi parti dışındaki mekanlarda da gerek gördükleri toplantı ve çalışma-

lar yapabilirler.

Bürolar ve Merkezler

Madde 147 - Parti genel merkezinde yapılacak düzenleme ve faaliyetler gibi her konu ve alanda profesyonelce çalışacak hukuk bürosu, basın bürosu, seçim bürosu gibi hizmet ve faaliyetin gerekli kıldığı bürolar veya merkezler oluşturulur.

Ayrıca genel sekretere bağlı Bilgi İşlem Merkezi ile toplumsal hayatın bütün alanlarında çalışmalar yapmak üzere Genel Başkan'a bağlı Araştırma Geliştirme Merkezi (ARGE) oluşturulur.

Bu büro ve merkezler için gerekli kadrolar, Merkez Yürütme Kurulu'na belirlenir.

Benzeri büro ve merkezler, duyulan ihtiyaca göre il ve ilçe yönetim kurulu kararıyla alt kademelerde de oluşturulabilir.

ONUNCU KISIM HÜKÜMET FAALİYETLERİ

Hükümet Kurma Kararı Verme Yetkisi (SPK, m. 28)

Madde 148 - Tek başına veya koalisyon halinde hükümet kurmaya, hükümetten yahut koalisyondan ayrılmaya karar verme yetkisi, Merkez Karar ve Yönetim Kurulu'na aittir.

Hükümet kurma görevi üslenen Genel Başkan, Merkez Karar ve Yönetim Kurulu üyeleri ile TBMM Parti Grubu'nu birlikte toplayarak istişarede bulunur.

Hükümet üyeleri, hükümeti kurma görevi verilmiş kişi tarafından belirlenir.

Koalisyon hükümetinden ayrılma kararı verilmesi halinde, grup üyesi veya parti kontenjanından açıktan atanmış bakanlar, en geç üç gün içinde hükümet üyeliğinden istifa ederler. Aksi takdirde partiden istifa etmiş sayılırlar.

MYK Üyesinin Hükümet Üyeliği

Madde 149 - Merkez Yürütme Kurulu üyeliği ile hükümet üyeliği aynı kişide birleşemez. Bakanlar Kurulu üyeliğine atanan MYK üyesinin, MYK üyeliğinden istifası zorunludur. Hükümetin güven oylamasını takip eden üç gün içinde istifa beyanında bulunmayan Bakanlar Kurulu üyesi, MYK üyeliğinden istifa etmiş sayılır.

Partili Bakanlar Hakkında Parti İçi Güven Oylaması

Madde 150 - Partili bakanlar kurulu üyeleri, çalışmalarında hukuka, kanuna, yürürlükte olan amir düzenlemelere, partinin genel politikaları ile temel ilkelerine ve hükümet programına uygunlukta gerekli özeni göstermek zorundadırlar.

Yukarıda yazılı ilke ve ölçülere aykırı tutum ve uygulama içinde olan grup

üyeleri bakan hakkında, TBMM Parti Grubu'nda güven oylaması yapılabilir. Güven oylaması istemi, üyenin bizzat kendisi tarafından talep edilebileceği gibi, Grup Yönetim Kurulu veya Grup Genel Kurulu yahut Merkez Karar ve Yönetim Kurulu tarafından da talep edilebilir. Güven konusunun müzakere edilebilmesi için karar alacak kurulun üye tam sayısının salt çoğunluğunun oyu gereklidir.

Bakanın güvensizlik oyu ile düşürülebilmesi için TBMM Parti Grubu'nda yapılacak gizli güvensizlik oylamasında grup üye tam sayısının 2/3 çoğunluğunun oyu gerekir.

Grupta düşürülen bakan, üç gün içinde bakanlıktan istifa etmez ise partiden istifa etmiş sayılır.

ONBİRİNCİ KISIM PARTİ DEFTERLERİ

Parti Defterleri (SPK, m. 60)

Madde 151 - Üye Kayıt Defteri sadece ilçelerde olmak üzere, parti teşkilat kademelerinin yönetim organları tarafından aşağıda yazılı defterlerin tutulması zorunludur:

- a) Üye kayıt defteri.
- b) Karar defteri.
- c) Gelen ve giden evrak kayıt defteri.
- d) Gelir ve gider defteri.
- e) Demirbaş eşya defteri.

Defterlerin sayfaları ile kaç sayfadan ibaret oldukları, teşkilat kademesinin bulunduğu yer ilçe seçim kurulu başkanı tarafından mühürlenerek onaylanır.

Yasa gereği tutulması zorunlu defterler dışında kalan ve parti organ ve kurullarınca tutulmasında yarar görülen defterler ile kadın ve gençlik kollarının tüzükte yazılı olanlar dışında tutacakları defterler yönetmelikte gösterilir.

151.1 - Üye Kayıt Defteri

Her ilçe yönetimince, ilçeye bağlı mahalle ve köy sayısı kadar, genel merkez tarafından hazırlanan üye kayıt defterleri tutulur. Üyelerin, mahalle ve köy esasına göre kayıt sıra numarası verilerek üye defterlerine yazımları yapılır.

Üye giriş beyannameleri iki nüsha düzenlenir ve üzerine üye defterinde yer alan kayıt sıra numarası yazılır. Üye giriş beyannamesinin asıl nüshası, ilçede bu işe ayrılmış dosyada muhafaza edilir. Kopyası ise aynı şekilde muhafaza edilmek üzere il başkanlığına gönderilir.

Mevzuatın müsait olduğu ölçüde üyelik işlemleri için bilgisayar programından yararlanılır.

151.2 - Karar Defteri

İlgili organ veya kurul kararlarının, tarih ve sıra numarasına göre yazıldığı defterdir. Kararlar, toplantıya iştirak edenler tarafından imzalanır. Muhafif olan üye muhalefetini yazarak imza eder. İstek halinde karar örneği kendisine verilir.

Kongre tarafından alınan kararları içeren kongre tutanak özetleri, karar defterine geçirilir. Bu karar ve özetler, kongre divanı tarafından imzalanır.

151.3 - Gelen ve Giden Evrak Kayıt Defteri

Kademeye gelen ve giden evrakların, tarih ve numara sırası ile kayıtlarının yapıldığı defterlerdir. Gelen evrakın asılları ile giden evrakın suretleri, kayıt numara ve tarihleri şerh düşülerek dosyalarda saklanır.

151.4 - Gelir ve Gider Defteri

Parti adına elde edilen gelirin, alınış nedeninin ve yapılan giderlerin nereye harcandığının, evrakı müsbitesi belli olacak şekilde işlendiği defterdir.

151.5 - Demirbaş Eşya Defteri

Parti adına alınan veya partiye bağışlanan demirbaş eşyalar, taşıt araçları ve taşınmaz malların, ilgili belgeleri de belirtilerek tarih sırasına göre yazıldığı defterdir.

ONİKİNCİ KISIM MÜTEFERRİK HÜKÜMLER

Yetki ve Görev Devri

Madde 152 - Parti organ veya makamları, kanunun devrine olur vermedikleri dışında kalan bütün konulardaki yetki ve görevlerini, belirleyeceği esas ve usuller çerçevesinde geçici veya sürekli olarak alt kademe organ veya makamlarına devredebilir.

Yetkili organ veya makamın, alt bir organ veya makama görev vermiş olması, o görevi yapmak için gerekli olan yetkinin de devri anlamına gelir.

Tüzükte Yazılı Süreleri Kısaltma Yetkisi

Madde 153 - Tüzükte yapılacak işlemlerle ilgili ön görülmüş süreleri kısaltmaya, yasaların amir hükümlerine aykırı olmamak kaydıyla MKYK yetkilidir.

Yetki Sınırı, Bağdaşmaz ve Birleşemez Konular

Madde 154 - Hiçbir alt kademe başkan veya üyesi yahut kurulu, parti genel politikalarına aykırı ve partiyi bağlayıcı nitelikte eylem ve işlemde bulunamaz.

Belde, ilçe ve il yönetim kurulu başkan ve üyeliği, milletvekiliği, belediye başkanlığı, parti yan kuruluş başkan ve üyeliği, aynı veya farklı belde, ilçe ve ilde mevcut başka bir kurul üye veya başkanlığı ile bağdaşmaz.

(Değişik:12.01.2002 günlü KKK.m.27) Merkez organlarında görev alanlar il başkanlığı görevi dışında hiçbir alt kademede görev alamazlar.

Parti İçi Referandum

Madde 155 - Önemli politik tercihlerin söz konusu olduğu hallerde alınacak kararların partili üyelerin tamamıyla geniş kapsamlı veya teşkilatlarda görevli olanlarla sınırlı olmak üzere dar kapsamlı parti içi referandum yapılabilir. Parti

içi referandumunun usül ve esaslarını belirlemek ve referanduma karar vermek, MKYK'ya aittir.

Milletvekillerinin Halkla İrtibat Büroları

Madde 156 - Partili milletvekilleri çalışmalarını ve halkla temaslarını, teşkilat kademesine ait mekanlar ile seçim çevrelerinde, il veya ilçe ölçeğinde açacakları irtibat bürolarında gerçekleştirebilirler.

Organlarda Görev Alanların İlgili Makamlara Bildirilmesi (SPK, m. 33)

Madde 157 - Parti kongreleri ve bu kongrelerde yapılan delege seçimleri ile parti gruplarındaki görevlendirmeler, personel ve partiyi temsil yetkisi olmayan uzman atama, temsilcilik ve komisyon görevlendirmeleri hariç olmak üzere her kademedeki parti organları ile bu tüzükte yazılı parti görevine getirilenlerin adları ve soyadlarını, doğum yeri ve tarihlerini, meslek veya sanatlarını gösterir liste ile ikametgahları ve nüfus cüzdan örnekleri, ilgili kademe birim başkanlığınca mahallin en büyük mülki amirliğine seçim veya atanmadan itibaren 15 gün içinde yazı ile bildirilir.

Birinci fıkrada yazılı seçim ve görevlerin, genel merkez organlarıyla ilgili olması halinde bildirim aynı şekilde ve aynı süre içinde doğrudan İçişleri Bakanlığı ile Cumhuriyet Başsavcılığı'na yapılır.

Parti Tüzel Kişiliğinin Sona Ermesi (SPK, m. 109, 110)

Madde 158 - Parti tüzel kişiliğinin feshine ancak büyük kongre tarafından karar verilebilir. Bu karar gizli oyla alınır. Toplantı yeter sayısı ise, bu tüzükte büyük kongre ile alakalı toplantı yeter sayısının salt çoğunluğudur.

Büyük kongrenin fesih kararı aldığı tarihte parti tüzel kişiliği sona erer.

Genel başkan fesih kararını, kararın alınmasından hemen sonra TBMM Başkanlığı'na, Anayasa Mahkemesi'ne, İçişleri Bakanlığı'na ve Cumhuriyet Başsavcılığı'na yazı ile bildirir.

Parti tüzel kişiliğinin feshi kararı alınması halinde parti mal varlığının nasıl tasfiye olunacağı, Siyasi Partiler Kanunu'nun 110. maddesi gereklerine uygun olarak büyük kongrece karara bağlanır.

Tüzük ve Program Değişikliği (SPK, m. 14)

Madde 159 - Parti tüzük ve programının kısmen veya tamamen değiştirilmesine karar verme yetkisi, kanun ve tüzükte belirtilen usullere uygun olarak büyük kongreye aittir.

Parti İç Yönetmelikleri

Madde 160 - Tüzükte çıkarılması öngörülen bütün iç yönetmelikler ile iş ve faaliyetin gerekli kıldığı her tür yönetmelik, genelge ve benzeri düzenleyici metinleri oluşturmaya, Merkez Karar ve Yönetim Kurulu yetkilidir.

Her hangi bir konuda tüzükte öngörülen yönetmeliğin çıkarılmamış olması, o alanda faaliyette bulunmayı engellemez ve geciktirmez.

Parti Merkez Organlarının İlk Oluşumu

Madde 161 - Parti kurucuları, partinin tüzel kişilik kazanmasını takip eden 10 gün içinde toplanarak belirleyeceği seçim yöntemine göre üyeleri arasından veya kurucular dışındaki kişiler arasından önce partinin genel başkanını, daha sonra belirleyeceği sayıdaki MKYK üyeleri ile Merkez Disiplin Kurulu üyelerini gizli oylama ile seçer, tüzüğün 157. Maddesinde belirtilen makamlara gerekli bildirim yapılır.

Parti kurucularının bu maddeye göre yapacakları toplantılara, partinin TBMM'de bulunan grup üyeleri de katılır.

Kurucular tarafından oluşturulan ilk MKYK, yapacağı toplantıda toplantı takvimini belirler, MYK üyelerinin seçimini yapar.

Kurucular Kurulu Üyeleri (SPK, m. 14/8)

Madde 162 - Kurucular Kurulu, kuruluş bildirisinde yer alan parti kurucuları ile bunlar tarafından ilk büyük kongreye kadar oluşturulacak olan Merkez Karar ve Yönetim Kurulu ile Merkez Disiplin Kurulu'nun parti kurucuları dışından olan asil üyeleri, parti Genel Başkanı ve partili milletvekillerinden oluşan kuruldur.

Bu kurul üyeleri, göreve başlama tarihini izleyen bir ay içinde mal bildiriminde bulunurlar. Mal bildiriminde bulunma zorunluluğu, kongre sonucu oluşan Merkez Karar ve Yönetim Kurulu ile Merkez Disiplin Kurulu üyeleri için de geçerlidir. Bildirimin verileceği merci genel başkan için Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı, diğerleri için parti Genel Başkanlığı'dır.

Bildirimlerin konusu, yenilenmesi, gizliliği ve cezai hükümleri hakkında 3628 sayılı yasanın ilgili maddeleri uygulanır.

Kurucular Kurulu'nun Görev ve Yetkileri

Geçici Madde 1- Kurucular Kurulu ilk olağan büyük kongre yapılıncaya kadar, bu tüzüğe göre parti büyük kongresinin sahip olduğu bütün hak ve yetkileri kullanır.

Kademe Organlarının İlk Oluşumunda Organların Üye Sayıları

Geçici Madde 2 - Kademelerin ilk kuruluşlarında merkez organları dahil, bütün kademe organları üye sayıları, Siyasi Partiler Kanunu'nda belirtilen asgari üye sayısı esas alınarak oluşturulabilir. Kurucu kurulların oluşturulmasında yedek üye gösterilmesi zorunlu değildir.

Kurucular Kurulu'nun Çalışma Usülü

Geçici Madde 3 - Kurucular Kurulu iki ayda bir olağan toplantı yapar. Toplantı yer ve zamanı, ilk toplantılarda belirlenir. Genel başkan, MKYK veya Kurucular Kurulu'nun en az 1/3'ünün talep etmesi halinde olağanüstü toplanır. Olağanüstü toplantı tarihinin tespiti ve üyelerin daveti, Genel Başkan tarafından sağlanır. Kurul toplantılarına genel başkan başkanlık eder. Açık oylamalarda eşit-

lik halinde genel başkanın oyu çift sayılır. Sekreterlik görevi, MYK'nın sekreter üyesi tarafından yapılır.

Kurucu Kademe Organ Üyelerinin Kongre Delegeliği

Geçici Madde 4 - (Değişik: 01.02.2003 günlü KKK.m.9) Parti teşkilat kademe yönetim kurullarının, kongre sürecinde parti üyeliği devam eden kurucu üyeleri, kademenin yapılacak ilk olağan kongresinin tabii delegesidirler.

Kuruluştaki Üye Yazım Yetkisi

Geçici Madde 5 - Partinin, Siyasi Partiler Kanunu'nun 8. maddesine göre tüzel kişilik kazanmasından sonra alt kademe teşkilatları oluşturuluncaya kadar, üyelik başvuruları MYK tarafından karara bağlanır ve bu işlere özgü klasörde muhafaza edilir. Bu şekilde yapılacak üye kayıt işlemleri, alt kademelerin oluşmasından sonra ekleri ile birlikte ilgili alt kademelere gönderilir. Alt kademeler, belirtilen şekilde yapılmış üye yazım işlemlerini üye kayıt defterlerine aynen kaydetmek zorundadırlar.

Kadın ve Gençlik Kollarının İlk Oluşumu

Geçici Madde 6- (Ek : 01.02.2003 günlü KKK.m.15) Kadın ve gençlik kolları belde ve ilçe başkan ve yönetim organlarının ilk oluşumları, parti eş düzey yönetiminin görüşü alınarak kolun bir üst düzey yönetim kurulunun yapacağı atama ile, il yönetimleri ise teşkilattan sorumlu genel başkan yardımcısının olmasına göre kolun genel merkez yönetiminin yapacağı atama ile gerçekleştirilir.

Kolların genel merkez yönetim kurullarının ilk oluşumları, partinin teşkilattan sorumlu genel başkan yardımcısının hazırlayacağı listenin, parti Merkez Yürütme Kurulu tarafından onaylanması ile gerçekleşir.

(Değişik: 05.05.2002 günlü KKK.m.13) Yan Kolların Merkez Teşkilatları henüz oluşmamış ise kolların alt kademe kurucu başkan ve yönetimleri, partinin teşkilat işlerinden sorumlu genel başkan yardımcısı tarafından yapılacak atama ile gerçekleştirilir.

Tüzükte Hüküm Bulunmayan Konularda Yapılacak Uygulama

Madde 163 - Tüzükte hüküm bulunmayan hallerde Türk Medeni Kanunu ve Siyasi Partiler Kanunu'nun konuya ilişkin amir hükümleri ile Dernekler Kanunu'nun Siyasi Partiler Kanunu'na aykırı olmayan hükümleri uygulanır.

Yürütme

Madde 164 - (Değişik: 01.02.2003 günlü KKK.m.10) Bu tüzük hükümlerini Merkez Karar ve Yönetim Kurulu yürütür.

Yürürlük

Madde 165 - (Değişik: 12.01.2002 günlü KKK.m.29) (Değişik: 05.05.2002 günlü KKK.m.14) Parti kurucuları tarafından onaylanmış olan 165 esas, 6 geçici maddeden ibaret AK PARTİ Tüzüğü, parti kuruluş bildirgesinin

İçişleri Bakanlığı'na verilmesiyle 2820 sayılı yasanın 8. maddesi gereği yürürlüğe girer.

(Değişik: 01.02.2003 günlü KKK.m.11) Tüzük değişikliği Kurucular Kurulu'nun kabul ettiği tarihte yürürlüğe girer.

Eki- Yurtdışı temsilcilik açılacak yerler listesi.

ADALET VE KALKINMA PARTİSİNİN YURT DIŞI TEMSİLCİLİĞİ AÇACAĞI KENTLER

ABD

- * Washington
- * Boston
- * Chicago
- * Houston
- * Los Angeles
- * Miami
- * New York
- * New Jersey
- * San Fransisco

Afganistan

- * Kabil
- * Mezarı Şerif

Almanya

- * Berlin
- * Düsseldorf
- * Essen
- * Frankfurt
- * Hannover
- * Hamburg
- * Köln
- * Mainz
- * Münih
- * Stuttgart

Anavutluk

- * Tirana

Avusturya

- * Viyana
- * Graz
- * Salzburg

Avusturalya

- * Kanberra
- * Sidney
- * Melburn

Azerbaycan

- * Bakü

Belçika

- * Brüksel
- * Anvers
- * Gent
- * Liege

Birleşik Arap Emir- likleri

- * Abu Dhabi

Bosna-Hersek

- * Saraybosna
- * Mostar

Bulgaristan

- * Sofya
- * Filibe

Cezayir

- * Cezayir

Çek Cumhuriyeti

- * Prag

Çin Halk Cumhuriyeti

- * Pekin

Danimarka

- * Kopenhag

Endonezya

- * Cakarta

Fas

- * Rabat

Finlandiya

- * Helsinki

Fransa

- * Paris
- * Lyon
- * Marsilya
- * Strazbourg

Güney Afrika Birliği

- * Capetown

Gürcistan

- * Tiflis
- * Batum

Hollanda

- * Lahey
- * Amsterdam
- * Rotterdam

Irak

- * Bağdat

İspanya

- * Madrid
- * Barselona

İngiltere

- * Londra

İsveç

- * Stokholm

İsviçre

- * Bern
- * Cenevre

* Zürih

İtalya

* Roma

* Milano

Japonya

* Tokyo

* Osaka

Kanada

* Ottawa

* Montreal

Kazakistan

* Almati

Kıbrıs

* Lefkoşe

* Magosa

Kırgızistan

* Bişkek

Kuveyt

* Kuveyt

Lübnan

* Beyrut

Lüksemburg

* Lüksemburg

Macaristan

* Budapeşte

Makedonya

* Üsküp

* Bitola (Manastır)

Malezya

* Kuala Lumpur

Mısır

* Kahire

* İskenderiye

Moldova

* Kişinev

Norveç

* Oslo

Özbekistan

* Taşkent

Pakistan

* İslamabad

* Karaçi

Polonya

* Varşova

Portekiz

* Lizbon

Romanya

* Bükreş

* Köstence

Rusya Federasyonu

* Moskova

* Kazan

* St. Petersburg

* Ufa

Slovak Cumhuriyeti

* Bratislava

Suriye

* Şam

Suudi Arabistan

* Riyad

* Cidde

Tacikistan

* Duşanbe

Tunus

* Tunus

Türkmenistan

* Aşkabad

Ukrayna

* Kiev

Ürdün

* Amman

Yunanistan

* Atina

* Selanik

* Gümölcine

AK PARTİ

**TEŞKİLAT İÇ
YÖNETMELİĞİ**

herşey
Türkiye
için!

TEŞKİLAT İÇ YÖNETMELİĞİ

BİRİNCİ KISIM

AMAÇ, KAPSAM, HUKUKİ DAYANAK, TANIMLAR VE KISALTMALAR	105
Madde 1 - Amaç	
Madde 2 - Kapsam	
Madde 3 - Hukuki Dayanak	
Madde 4 - Tanımlar ve Kısaltmalar	

İKİNCİ KISIM

ÜYELİK.....	106
-------------	-----

BİRİNCİ BÖLÜM

ÜYELİK ŞARTLARI VE ÜYELİK İŞLEMLERİ	106
Madde 5 - Üyelikte Amaç	
Madde 6 - Üyelik Şartları	
Madde 7 - Üyelik Başvurusu	
Madde 8 - Yurt Dışında İkamet Eden Vatandaşların Üyeliği	
Madde 9 - Üyelik Başvurusunun Karara Bağlanması	
Madde 10 - Üyelik Başvurusunun Reddi Kararına Karşı İtiraz Hakkı	
Madde 11 - İlçe Yönetim Kurulu Dışında Alınan Üyelik Kararları Genel ve Yerel Seçimlerde Parti Listesinden Bir Göreve Seçilmiş Olanların Üyeliği	
Madde 12 - Genel Merkezin Üye Kayıt Yetkisi	
Madde 13 - İl Başkanlıklarının Üye Kayıt Yetkisi	
Madde 14 - Geçersiz Üye Kayıtları	
Madde 15 - Üye Kimlik Belgesi	
Madde 16 - Genel Merkez Üye Yazım Kütüğü	
Madde 17 - Üyelik İşlemlerinin Bildirimi	

İKİNCİ BÖLÜM

YAN KURULUŞLARA ÜYELİK.....	109
Madde 18 - Kadın Koluna Üyelik	
Madde 19 - Gençlik Koluna Üyelik	
Madde 20 - Kadın ve Gençlik Kolları Üyeliğinin Sona Ermesi	

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ÜYELİĞİN SONA ERMESİ	110
Madde 21 - Üyeliğin Sona Erme Sebepleri	
Madde 22 - Üyeliğin Silinmesine Karşı İtiraz	

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ÜYELERİN HAK VE YÜKÜMLÜLÜKLERİ	110
Madde 23 - Üyelerin Hak ve Yükümlülükleri	
Madde 24 - Giriş ve Üyelik Aidatı	
Madde 25 - Aidat Ödememe Halinde Yapılacak İşlem	

ÜÇÜNCÜ KISIM

PARTİ TEŞKİLATI.....	111
Madde 26 - Parti Teşkilatı	
Madde 27 - Teşkilatlanmanın Amacı	
Madde 28 - Teşkilat İlkeleri	
Madde 29 - Teşkilatın Bütünlüğü ve Temsilde Tekliği	

DÖRDÜNCÜ KISIM

TEŞKİLAT KADEMELERİ	113
---------------------------	-----

BİRİNCİ BÖLÜM

SANDIK YÖNETİM KURULU	113
Madde 30 - Sandık Yönetim Kurulunun Oluşturulması	
Madde 31 - Sandık Yönetim Kurulunun Çalışma Usul ve Esasları	
Madde 32 - Parti Müşahitleri ve Resmî Sandık Kurulu Üyelerinin Belirlenmesi	

İKİNCİ BÖLÜM

KÖY VE MAHALLE TEŞKİLATI	115
Madde 33 - Köy/Mahalle Teşkilatı	
Madde 34 - Köy/Mahalle Yönetim Kurulu Üyelerinin Görev Dağılımı, Görev ve Sorumlulukları	
1. Köy/Mahalle Başkanı	
2. Köy/Mahalle Başkan Yardımcısı (Köy/Mahalle Teşkilat Başkanı)	
3. Köy/Mahalle Başkan Yardımcısı (Köy/Mahalle Seçim İşleri Başkanı)	
4. Köy/Mahalle Başkan Yardımcısı (Köy/Mahalle Tanıtım ve Medya Başkanı)	
5. Köy/Mahalle Başkan Yardımcısı (Köy/Mahalle Sosyal İşler Başkanı)	

6. Köy/Mahalle Başkan Yardımcısı (Köy/Mahalle Yerel Yönetimler Başkanı)
7. Köy/Mahalle Başkan Yardımcısı (Köy/Mahalle Halkla İlişkiler Başkanı)
8. Köy/Mahalle Başkan Yardımcısı (Köy/Mahalle Muhasibi)
9. Köy/Mahalle Başkan Yardımcısı (Köy/Mahalle Sekreteri)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BELDE TEŞKİLATI..... 118

- Madde 35 - Belde Teşkilatı
- Madde 36 - Belde Yönetim Kurulu
- Madde 37 - Belde Yönetim Kurulunun Görev ve Yetkileri
- Madde 38 - Belde Yürütme Kurulu
- Madde 39 - Belde Yürütme Kurulunun Görev ve Yetkileri (Tüzük md. 27/4)
1. Belde Başkanı
  2. Belde Başkan Yardımcısı (Belde Siyasi ve Hukukî İşler Başkanı)
  3. Belde Başkan Yardımcısı (Belde Teşkilat Başkanı)
  4. Belde Başkan Yardımcısı (Belde Seçim İşleri Başkanı)
  5. Belde Başkan Yardımcısı (Belde Tanıtım ve Medya Başkanı)
  6. Belde Başkan Yardımcısı (Belde Dış İlişkiler Başkanı)
  7. Belde Başkan Yardımcısı (Belde Sosyal İşler Başkanı)
  8. Belde Başkan Yardımcısı (Belde Yerel Yönetimler Başkanı)
  9. Belde Başkan Yardımcısı (Belde Ekonomi İşleri Başkanı)
  10. Belde Başkan Yardımcısı (Belde Halkla İlişkiler Başkanı)
  11. Belde Başkan Yardımcısı (Belde Mali ve İdari İşler Başkanı, Belde Muhasibi)
  12. Belde Başkan Yardımcısı (Belde Araştırma ve Geliştirme Başkanı)
  13. Belde Başkan Yardımcısı (Belde Sekreteri)

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

İLÇE TEŞKİLATI..... 126

- Madde 40 - İlçe Teşkilatı
- Madde 41 - İlçe Yönetim Kurulu
- Madde 42 - İlçe Yönetim Kurulunun Görev ve Yetkileri
- Madde 43 - İlçe Yürütme Kurulu
- Madde 44 - İlçe Yürütme Kurulunun Görev ve Yetkileri

1. İlçe Başkanı
2. İlçe Başkan Yardımcısı (İlçe Siyasi ve Hukuki İşler Başkanı)
3. İlçe Başkan Yardımcısı (İlçe Teşkilat Başkanı)
4. İlçe Başkan Yardımcısı (İlçe Seçim İşleri Başkanı)
5. İlçe Başkan Yardımcısı (İlçe Tanıtım ve Medya Başkanı)
6. İlçe Başkan Yardımcısı (İlçe Dış İlişkiler Başkanı)
7. İlçe Başkan Yardımcısı (İlçe Sosyal İşler Başkanı)
8. İlçe Başkan Yardımcısı (İlçe Yerel Yönetimler Başkanı)
9. İlçe Başkan Yardımcısı (İlçe Ekonomi İşler Başkanı)
10. İlçe Başkan Yardımcısı (İlçe Halkla İlişkiler Başkanı)
11. İlçe Başkan Yardımcısı (İlçe Mali ve İdari İşler Başkanı, İlçe Muhasibi)
12. İlçe Başkan Yardımcısı (İlçe Araştırma ve Geliştirme Başkanı)
13. İlçe Başkan Yardımcısı (İlçe Sekreteri)

BEŞİNCİ BÖLÜM

İL TEŞKİLATI 136

- Madde 45 - İl Teşkilatı
- Madde 46 - İl Yönetim Kurulu
- Madde 47 - İl Yönetim Kurulunun Görev ve Yetkileri (Tüzük md. 55)
- Madde 48 - İl Yürütme Kurulu
- Madde 49 - İl Yürütme Kurulunun Görev ve Yetkileri
1. İl Başkanı
  2. İl Başkan Yardımcısı (İl Siyasi ve Hukuki İşler Başkanı)
  3. İl Başkan Yardımcısı (İl Teşkilat Başkanı)
  4. İl Başkan Yardımcısı (İl Seçim İşleri Başkanı)
  5. İl Başkan Yardımcısı (İl Tanıtım ve Medya Başkanı)
  6. İl Başkan Yardımcısı (İl Dış İlişkiler Başkanı)
  7. İl Başkan Yardımcısı (İl Sosyal İşler Başkanı)
  8. İl Başkan Yardımcısı (İl Yerel Yönetimler Başkanı)
  9. İl Başkan Yardımcısı (İl Ekonomi İşleri Başkanı)
  10. İl Başkan Yardımcısı (İl Halkla İlişkiler Başkanı)
  11. İl Başkan Yardımcısı (İl Mali ve İdari İşler Başkanı-İl Muhasibi)
  12. İl Araştırma ve Geliştirme Başkanının görev ve yetkileri 40
  13. İl Başkan Yardımcısı (İl Sekreteri)

ALTINCI BÖLÜM

İL, İLÇE VE BELDE TEŞKİLATLARINA İLİŞKİN ORTAK HÜKÜMLER.....	146
Madde 50 - Kademe Başkan ve Yönetim Kurulu Üyeliklerinin Sona Ermesi	
Madde 51 - Kademe Başkan ve Yönetim Kurulu Üyeliklerinde Meydana Gelen Kısmi Boşalmalarda Yapılacak İşlemler	
Maade 52 - Yönetim Kurulunun Müfeseh Hâle Gelmesi	
Madde 53 - Yönetim Kurulunun Müfeseh Hale Gelmesi Durumunda Yapılacak İşlem	
Madde 54 - Başkan ve Yönetim Kurulu Üyelerine İşten El Çektirme Nedenleri	
Madde 55 - İşten El Çektirmenin Usul ve Esasları	
Madde 56 - İşten El Çektirme Sonrasında Yapılacak İşlemler	

YEDİNCİ BÖLÜM

GENEL MERKEZ TEŞKİLATI	150
Madde 57 - Genel Merkez Teşkilatı	
Madde 58 - Merkez Karar ve Yönetim Kurulunun (MKYK) Oluşumu ve Çalışma Esasları	
Madde 59 - Merkez Karar ve Yönetim Kurulunun Görev ve Yetkileri	
Madde 60 - Genel Başkan	
Madde 61 - Genel Başkanın Görev ve Yetkileri	
Madde 62 - Merkez Yürütme Kurulunun Oluşumu (MYK)	
Madde 63 - Merkez Yürütme Kurulunun Görev ve Yetkileri	
Madde 64 - Genel Başkan Yardımcıları Arasında İş Bölümü	
Madde 65 - Genel Başkan Yardımcılarının Görev ve Yetkileri	

SEKİZİNCİ BÖLÜM

KADIN VE GENÇLİK KOLLARI	154
Madde 66 - Kadın ve Gençlik Kollarının Organları ve Üye Sayıları	
Madde 67 - Ana Kademe ve Yan Kuruluşlar Arasındaki İlişkilere Dair Temel İlkeler	
Madde 68 - Kadın ve Gençlik Kolları Kademe Başkanı, Yönetim ve Yürütme Kurullarının Görev ve Yetkileri	

BEŞİNCİ KISIM

PARTİ İÇİ TOPLANTILAR 156

BİRİNCİ BÖLÜM

TOPLANTILARDA OYLAMA VE KARAR YETER SAYISI 156

Madde 69 - Toplantılarda Oylama ve Karar Yeter Sayısı

İKİNCİ BÖLÜM

TEŞKİLAT KADEMELERİNİN ZORUNLU TOPLANTILARI 157

Madde 70 - Teşkilat Kademelerinin Zorunlu Toplantıları

Madde 71 - Yönetim Kurulu Toplantısı

Madde 72 - Yürütme Kurulu Toplantısı

Yönetim ve Yürütme Kurulları Toplantısı Örnek Gündemi

Madde 73 - Belediye Başkanları Toplantısı

Belediye Başkanları Toplantısı Örnek Gündemi

Madde 74 - İl Birim Başkanları Toplantısı

Madde 75 - İlçe Birim Başkanları Toplantısı

Birim Başkanları Toplantısı Örnek Gündemi

Madde 76 - Danışma Meclisi ve Gündemi

Danışma Meclisi Örnek Gündemi

Madde 77 - Danışma Meclisi Üyeleri

İl Danışma Meclis Üyeleri

İlçe Danışma Meclis Üyeleri

Belde Danışma Meclisi Üyeleri

TEŞKİLATLARIN İSTEĞE BAĞLI OLARAK YAPACAKLARI TOPLANTILAR.. 160

Madde 78 - Yan Kuruluşlar Danışma Meclisi

Madde 79 - Yerel Yönetimler Danışma Meclisi, Gündemi ve Üyeleri

Yerel yönetimler Danışma Meclisi Örnek Gündemi

Büyükşehir Yerel Yönetimler Danışma Meclisi Üyeleri

İl Yerel Yönetimler Danışma Meclisi Üyeleri

İlçe Yerel Yönetimler Danışma Meclisi Üyeleri

Belde Yerel Yönetimler Danışma Meclisi Üyeleri

ALTINCI KISIM

BELEDİYE VE İL GENEL MECLİSİ GRUPLARI 162

Madde 80 - Belediye ve İl Genel Meclisi Grupları

Madde 81 - Gruplarla İlgili Genel Hükümler

- Madde 82 - Grup Yönetimi, Grup Başkanı, Grup Başkanvekili,
Grup Sekreteri ve Grup Sözcüsü
- Madde 83 - Parti Grubu ile Grup Üyelerinin Görev, Yetki ve Sorumlulukları
- Madde 84 - Belediye ve İl Genel Meclisi Grup Yönetimlerinin
Görev ve Yetkileri
- Madde 85 - Grup ve Grup Yönetiminin Çalışma Usul ve Esasları

YEDİNCİ KISIM

- Madde 86 - KOMİSYONLAR 166
Genel Merkezde Kurulan Komisyon, Kurul ve Merkezler
Seçim Koordinasyon Merkezi (SKM)
Engelliler Koordinasyon Merkezi (EKM)
Yaşlılar Koordinasyon Merkezi (YKM)
Ak İletişim Merkezi (AKİM)
Bilgi İşlem Merkezi (BİM)
İhtiyaç Durumunda Kurulabilecek Komisyon ve Kurullar

SEKİZİNCİ KISIM

- KOORDİNE VE KONTROL 167
Madde 87 - Koordinatör

DOKUZUNCU KISIM

- DİĞER HÜKÜMLER 168
Madde 88 - Yürürlükten Kaldırılan Yönetmelik
Madde 89 - Yürürlük
Madde 90 - Yürütme

YÖNERGE: 1

- MERKEZYÜRÜTME KURULUNUN ÇALIŞMA USUL VE ESASLARI
İLE KURUL ÜYESİ GENEL BAŞKAN YARDIMCILARININ GÖREV
VE YETKİLERİNE İLİŞKİN YÖNERGE 169

- Madde 1 - Amaç
- Madde 2 - Hukuki Dayanak
- Madde 3 - MYK'un çalışma Usul ve Esasları
- Madde 4 - Genel Başkan Yardımcılarımızın Görev Yetkileri
4.1) Genel Başkan Yardımcısı (Siyasi ve Hukuki İşler Başkanı)
4.2) Genel Başkan Yardımcısı (Teşkilat Başkanı)
4.3) Genel Başkan Yardımcısı (Seçim İşleri Başkanı)
4.4) Genel Başkan Yardımcısı (Tanıtım ve Medya Başkanı)
4.5) Genel Başkan Yardımcısı (Dış İlişkiler Başkanı)

- 4.6) Genel Başkan Yardımcısı (Sosyal İşler Başkanı)
- 4.7) Genel Başkan Yardımcısı (Yerel Yönetimler Başkanı)
- 4.8) Genel Başkan Yardımcısı (Ekonomi İşleri Başkanı)
- 4.9) Genel Başkan Yardımcısı (Halkla İlişkiler Başkanı)
- 4.10) Genel Başkan Yardımcısı (Mali ve İdari İşler Başkanı)
- 4.11) Genel Başkan Yardımcısı (Araştırma ve Geliştirme Başkanı)
- 4.12) Genel Başkan Yardımcısı (Genel Sekreter)

TEŞKİLAT İÇ YÖNETMELİĞİ

BİRİNCİ KISIM AMAÇ, KAPSAM, HUKUKİ DAYANAK, TANIMLAR VE KISALTMALAR

Amaç

Madde 1- Bu Yönetmelik, Siyasi Partiler Kanunu ve AK PARTİ Tüzüğü hükümleri uyarınca; Partiye üye olma şartları, üyeliğe başvuru, üyelik kararı, kayıt işlemleri, üyelik aidatları, yan kuruluşlara üyelik, üye kimlik kartları, üyelerin hak ve yükümlülükleri ve üyeliğin sona ermesine dair hususlar ile Parti teşkilatlarının kuruluş ve çalışma ilkeleri, görev ve sorumlulukları, organlarda meydana gelebilecek boşalmalar ve boşalmaların tamamlanması, organlara işten el çektirilmesi, kademe ve yan kuruluşların birbirleriyle olan ilişkileri ile belediye ve il genel meclisleri Parti gruplarının çalışma usul ve esaslarını düzenlemek amacıyla hazırlanmıştır.

Kapsam

Madde 2- Bu Yönetmelik, Partinin tüm teşkilat kademe ve organlarını kapsar.

Hukuki Dayanak

Madde 3- Bu Yönetmelik AK PARTİ Tüzüğü'nün 7. ve 160. maddelerine dayanılarak hazırlanmıştır.

Tanımlar ve Kısaltmalar

Madde 4- Bu Yönetmeliğin uygulanmasında;

Parti: Adalet ve Kalkınma Partisini,

Tüzük: Adalet ve Kalkınma Partisi Tüzüğü'nü,

Yönetmelik: Adalet ve Kalkınma Partisi Teşkilat İç Yönetmeliğini,

MYK: Merkez Yürütme Kurulunu,

MKYK: Merkez Karar ve Yönetim Kurulunu,

YSK: Yüksek Seçim Kurulunu,

STK: Sivil Toplum Kuruluşunu,

Teşkilat: Partinin Genel Merkez organları, il, ilçe, belde, köy/mahalle teşkilatları, sandık yönetim kurulları ile Türkiye Büyük Millet Meclisi Parti Grubu, il genel meclisi ve belediye meclisi Parti gruplarından ve Tüzükte kurulması öngörülen kadın ve gençlik kollarıyla yabancı ülkelerdeki yurtdışı temsilciliklerden oluşan bütünü,

Teşkilat Kademesi: Partinin yan kuruluşları dâhil Genel Merkez organları, il, ilçe, belde, köy/mahalle teşkilatları ile sandık yönetim kurullarını,

Ana Kademe Teşkilatı: Mülki ve idari taksimata göre kurulu ana teşkilat kademesini,

Yan Kuruluş: Kadın ve Gençlik kollarından her birini,

Yan Kuruluş Teşkilat Kademesi: Mülki ve idari taksimata göre kurulu yan kuruluş teşkilat kademesini,

Sandık Yönetim Kurulu: Partinin sandık ölçeğinde çalışmalar yapmak üzere oluşturduğu kurulları,

Üye: Adalet ve Kalkınma Partisi üyesini,

e-teşkilat programı: Partinin üyeleri ile organ, kurul ve birimlerinde görev alanların ve Parti çalışmaları açısından gerekli bilgilerin işlendiği, Genel Merkezce uygulamaya konulmuş elektronik veri tabanını ifade eder.

Bu yönetmelikte tanımlanmayan deyimler için Tüzükte ve ilgili mevzuatta yapılan tanımlar geçerlidir.

İKİNCİ KISIM ÜYELİK

BİRİNCİ BÖLÜM ÜYELİK ŞARTLARI VE ÜYELİK İŞLEMLERİ (SPK md. 11, 12 ve Tüzük md. 6-15)

Üyelikte Amaç

Madde 5- Üyelikte temel amaç; Partinin Tüzük, Program ve ilkelerini benimseyen ve yasal bir kısıtlılığı olmayan herkesin AK Parti'nin hizmet üretimine katılım ve katkısını sağlamaktır.

Üyelik Şartları (Tüzük md. 6)

Madde 6- Siyasi Partiler Kanunu ile diğer kanunlara göre Parti üyesi olmaya engel bir durumu olmayan;

- Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı,
- On sekiz yaşını doldurmuş,
- Medeni ve siyasi hakları kullanma ehliyetine sahip,
- Halen başka bir partide üye olmayan,
- Partinin Tüzük ve Programını kabul ettiğini, gücü, bilgi ve tecrübesi oranında Parti çalışmalarına katılmayı üyelik giriş beyannamesinde ifade eden,
- Partiye belirli bir üyelik aidatı ödemeyi taahhüt eden,
- Disiplin nedeniyle daha önce Partiden kesin ihraç edilmemiş,
- Parti üyesi en az bir kişiyi referans gösteren herkes Parti üyesi olabilir.

Üyelik Başvurusu (Tüzük md. 7)

Madde 7- Üyelik başvurusu aşağıdaki şekilde yapılır:

- Üyelik şartlarına sahip olan kişi, ikamet ettiği ilçe başkanlığına üyeliğe giriş beyannamesi vermek suretiyle başvurur. Beyanname, iki nüsha olarak düzenlenir. İstek hâlinde, başvurana alındı belgesi verilir.

b. İnternet aracılığıyla üyelik başvurusu yapılabilir. Bu yöntemle başvuru yapılması hâlinde, elektronik imzalı başvuru incelenerek işleme alınır ve ilgili kişiye bilgi verilir. Elektronik imza taşımayan başvurularda ise ilgili ilçe teşkilatınca başvuruda bulunanın imzası alındıktan sonra işlem yapılır.

c. Doğrudan Genel Merkeze, il veya belde başkanlıklarına yapılan üyelik başvurularına ilişkin beyanname ve ekleri, ilgilinin ikamet ettiği ilçe başkanlığına gönderilir.

Yurt Dışında İkamet Eden Vatandaşların Üyeliği (Tüzük md. 10)

Madde 8- Yurtdışında oturan vatandaşların üyeliği aşağıdaki şekilde yapılır:

a. Yurtdışında oturan Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları üyelik başvurularını, varsa buldukları yerdeki Parti temsilciliği aracılığı ile veya İnternet üzerinden yapabilecekleri gibi Türkiye’de ikamet ettikleri ilçe başkanlığına üye girişi beyannamesi vermek veya göndermek suretiyle de yapabilirler.

b. Temsilciliklere yapılan başvurular Genel Merkez aracılığıyla ilgili ilçe başkanlığına gönderilir. İlçe teşkilatı, başvurularla görüşüp teyit aldıktan sonra işlem yapar.

c. Başvurularda, ilgilinin yurtdışında oturduğu yer ile Türkiye’ye geldiğinde ikamet ettiği yerin açık adresi belirtilir.

Üyelik Başvurusunun Karara Bağlanması (Tüzük md. 8)

Madde 9- Üyelik başvuruları aşağıdaki şekilde karara bağlanır:

a. Üyelik başvurularını karara bağlama yetkisi, Tüzüğün 9. ve 11. maddeleri ile bu Yönetmelikte belirtilen istisnalar dışında, yalnızca başvuruda bulunanın ikametinin bulunduğu ilçe yönetim kuruludur.

b. İlçe yönetim kurulu, 30 gün içinde üyelik başvurusunu karara bağlar. Ancak, süresi içinde karara bağlanmayan başvurular hükümsüz hâle gelmez. 30 gün geçmiş olsa bile üyelik başvurularının karara bağlanması zorunludur.

Üyelik Başvurusunun Reddi Kararına Karşı İtiraz Hakkı (Tüzük md. 8/2)

Madde 10- Üyelik talebinin reddine ilişkin karar, üyelik talebinde bulunanın beyannamesindeki adresine gönderilir. Üyelik başvurusunun reddine ilişkin karara karşı ilgili kişi, 15 gün içinde il yönetim kuruluna itiraz edebilir. İl yönetim kurulu, itirazı inceler ve 15 gün içinde karara bağlar. Bu karar, Parti içi işlemler açısından kesindir.

İlçe Yönetim Kurulu Dışında Alınan Üyelik Kararları Genel ve Yerel Seçimlerde Parti Listesinden Bir Göreve Seçilmiş Olanların Üyeliği

Madde 11- Yerel ve genel seçimlerde Parti listesinden bir göreve seçilmiş olanların üyeliği aşağıdaki şekilde olur:

a. Genel ve yerel seçimlerde, Partiye üye olmadığı halde Parti listesinden

TBMM üyeliği, belediye başkanlığı, il genel ve belediye meclisi üyeliğine seçilmiş olanlar, ayrıca bir karara gerek olmaksızın Parti üyeliliğine alınmış sayılırlar.

b. Milletvekili seçilenlerin üyelik kayıtları, Genel Merkezce tamamlandıktan sonra giriş beyannamesinin bir sureti, milletvekilinin ikametinin bulunduğu ilçe teşkilatına gönderilmesiyle üyelik kaydı yapılmış olur. Diğerleri ise, seçim sonuçlarının ilanından sonra on gün içinde üyelik kaydı için gereken evrakları ilçe teşkilatına vererek kayıt işlemlerini yaptırırlar.

Genel Merkezin Üye Kayıt Yetkisi (Tüzük md. 9/2 ve md.11)

Madde 12- Genel Merkez üye kayıt yetkisini aşağıdaki şekilde kullanır:

- Daha önce veya hâlen TBMM üyesi olarak görev yapanların,
- Kanunen zorunlu bir neden olmaksızın Parti üyeliğinden istifa eden, Partinin Kurucular Kurulu Üyeliği, Genel Merkez zorunlu ve ihtiyari organ ve kurullarının başkan ve üyeliği, milletvekilliği, il başkanlığı, büyükşehir ve il belediye başkanlığı görevlerinde bulunmuş olanların,
- Başka bir partide büyükşehir ve il belediye başkanlığı yapanlar ile daha önce bu görevlerde bulunmuş olanların,
- Başka bir siyasi partinin ihtiyari veya zorunlu merkez organları üyeliği ile il başkanlığı görevinde bulunmuş olanların,
- Partiye alınmalarında yarar görülen kişilerin Parti üyeliğine kabulü Merkez Karar ve Yönetim Kurulunca karara bağlanır.

Üyeliğe kabul kararı ile giriş beyannamesinin bir sureti, ilgilinin ikametinin bulunduğu ilçeye gönderilerek üyelik kaydı tamamlanır. Merkez Karar ve Yönetim Kurulu kararı ile Partiye alınan kişilerin, milletvekili sıfatını taşıyanlar hariç, Parti üyelikleri hakkında ilgili ilçe ve il yönetim kurulları, 30 gün içinde itiraz ve görüşlerini gerekçeli olarak MKYK'ya bildirebilirler. MKYK'nın vereceği kararlar, Parti içi işlemler açısından kesindir.

İl Başkanlıklarının Üye Kayıt Yetkisi (Tüzük md. 9/1)

Madde 13- Memuriyete girme gibi kanuni zorunlu bir neden olmaksızın Parti üyeliğinden istifa etmiş olanların üyelik başvurusu, ikamet ettiği ilçe yönetim kurulunun görüşü alınarak il yönetim kurulunca 30 gün içerisinde karara bağlanır. Üyeliğe kabul kararı ile giriş beyannamesinin bir sureti, ilgilinin ikametinin bulunduğu ilçeye gönderilerek üyelik kaydı tamamlanır. Bu karara karşı 30 gün içinde MYK'ya itiraz edilebilir. MYK'nın vereceği kararlar, Parti içi işlemler açısından kesindir.

Geçersiz Üye Kayıtları (Tüzük md. 8/3 ve 8/5)

Madde 14- 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanununun 11. Maddesi, 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 53/b maddesi, Parti Tüzüğü ve bu Yönetmelik hükümlerine aykırı olarak yapılan üye kayıtları geçersizdir. Bu kayıtlar, Genel Merkez Teşki-

lat Başkanlığınca e-teşkilat programından çıkarılır ve ilgili il ve ilçe başkanlığına bildirilerek üye hakkında işlem yapılması sağlanır.

Üye Kimlik Belgesi (Tüzük md. 12)

Madde 15- İlçe başkanlığınca, üyelik işlemleri tamamlanmış üyelere, şekli ve içeriği Genel Merkezce belirlenmiş üye kimlik belgesi verilir. Üye kimlik belgesi, Parti üyeliğini ispat dışında başka bir amaçla kullanılamaz.

Üye kimlik belgesinin kaybı hâlinde, üye, durumu yazılı olarak ilçe başkanlığına bildirir ve yeni kimlik belgesi isteyebilir.

Genel Merkez Üye Yazım Kütüğü (Tüzük md. 11)

Madde 16- Partinin üyelikle ilgili tüm işlemleri, ilçe teşkilatlarınca tutulan üye kayıt defterlerinin özetleri esas alınarak Genel Merkez e-teşkilat programı üzerinde il ve ilçe ölçeğinde mahalle, köy ve sandık esasına göre arşivlenir. Bu kayıtların Genel Merkez Teşkilat Başkanlığınca onaylı suretleri üye kayıt defteri özeti yerine geçer. Üyelikle ilgili Parti içi uyuşmazlıkların çözümünde Genel Merkez kayıtları esas alınır.

Üyelik İşlemlerinin Bildirimi

Madde 17- İlçe başkanlıkları, üyelerin üyelik durumundaki değişiklikleri ve yeni üyelere ait listeleri, e-teşkilat programı üzerinden Genel Merkezin belirlediği süre içinde il başkanlığına ve Genel Merkeze gönderirler.

İKİNCİ BÖLÜM YAN KURULUŞLARA ÜYELİK

Kadın Koluna Üyelik (Tüzük md. 83. 1)

Madde 18- Parti üyeliğini kazanmış her kadın, kadın kolu üyelik defterine kaydı yapılmakla ayrıca kadın kolu üyeliğini kazanmış olur.

Gençlik Koluna Üyelik (Tüzük md. 83. 2)

Madde 19- Parti üyeliğini kazanmış ve 29 yaşından büyük olmayan her üye, gençlik kolu üyelik defterine kaydı yapılmakla ayrıca gençlik kolu üyeliğini kazanmış olur.

Kadın ve Gençlik Kolları Üyeliğinin Sona Ermesi (Tüzük md. 83.3/3 ve 83.3/4)

Madde 20- Parti üyeliği sona eren kişinin kadın ve gençlik kolu üyeliği de sona erer. Gençlik koluna kayıtlı üye 29 yaşını doldurunca gençlik kolu üyeliği sona erer. Ancak, 29 yaşını doldurmadan önce gençlik kolu kademe organlarında görev almış olanların görevleri dönem sonuna kadar devam eder.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM ÜYELİĞİN SONA ERMESİ (Tüzük md. 13)

Üyeliğin Sona Erme Sebepleri (Tüzük md. 11)

Madde 21- Parti üyeliği, durumun belgelenmiş olması şartıyla;

- Ölüm,
- İstifa,
- Başka bir partiye üye olmak, üye olmasa bile başka bir partide görev almak veya o parti listesinden bir göreve seçilmek için aday adayı veya aday olmak,
- Disiplin kurulu kararı ile Partiden kesin ihraç edilmiş olmak hallerinden birisi ile üyelik sona ermiş olur.

Üyelikten istifanın belgelenmiş sayılması için, istifanın; noter aracılığıyla veya yazılı beyan ile şahsen yapılmış olması gerekir. Yazılı istifa bildirimlerinde, imzanın kişiye ait olduğunun tespiti yapılır.

Yukarıda yazılı hallerden birinin varlığı hâlinde, ilgili kişinin üyeliğinin son bulunduğu ilçe yönetim kurulu tarafından başkaca bir işlem yapılmadan sadece tespit kararı alınır ve sonuç üye kayıt defterine ve e-teşkilat programına işlendikten sonra yapılan işlemler il başkanlığına ve Genel Merkez Teşkilat Başkanlığına bildirilir.

Üye olma şartlarını sonradan kaybedenler ile üyeliğe giriş sırasında üyelik şartlarını taşımadıkları sonradan anlaşılana üyelik kayıtları, Kanuna göre Parti üyesi olmaya engel durumunu gösteren belgeler belirtilmek suretiyle ilçe yönetim kurulu kararıyla silinir ve Genel Merkez Teşkilat Başkanlığına bildirilir.

Üyeliğin Silinmesine Karşı İtiraz (Tüzük md. 13.5/2)

Madde 22- İlçe başkanlığı, kesinleşmiş disiplin kurulu kararı, ölüm ve istifa etme hâlleri dışında, başka nedenlerle üyelik kaydı silinenlere durumu bildirir tebligat yapar. İlgili kişi, bu karara karşı 15 gün içinde il yönetim kuruluna itiraz edebilir. İl yönetim kurulunun ret kararına karşı ise, kararın tebliğinden itibaren 15 gün içinde Merkez Yürütme Kuruluna itirazda bulunabilir. MYK'nın vereceği karar, Parti içi işlemler bakımından kesindir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM ÜYELERİN HAK VE YÜKÜMLÜLÜKLERİ (Tüzük md. 14)

Üyelerin Hak ve Yükümlülükleri (Tüzük md. 14)

Madde 23- Üyelerin hak ve yükümlülükleri:

- Her üye, Parti ile ilgili her türlü göreve aday olabilir veya aday gösterilebilir.

b. Üyeler, Parti içi ve dışı ilişkilerinde üye olmanın ön şartı olarak, Parti Tüzüğü ile Parti Programı ve yönetmelikleri ve yetkili kurum ve kurullarca oluşturulmuş ilke ve kararlar ile Anayasa ve kanunların buyurucu kuralları çerçevesinde çalışmalar yapar ve yapılan çalışmalara katkıda bulunurlar.

c. Parti üyesi, Partinin tüzel kişiliği ile onur ve itibarını zedeleyecek söz, hareket ve davranışlardan kaçınır.

d. Parti üyesi, hiçbir ayırım gözetmeksizin toplumu oluşturan her bireyin, insan olmasından kaynaklanan temel haklar ve özgürlükler önündeki engellerin kaldırılması için üzerine düşen çabayı azimle ve kararlı olarak gücü ve becerisi nispetinde ifa eder.

e. Üyeler, Türkiye Cumhuriyeti Devletinin ülkesi ve milleti ile bölünmez bir bütün olduğunu ve bu bütünlüğün; bireysel, toplumsal, ekonomik ve siyasal hak ve özgürlüklerin sağlanması ile mümkün olacağı bilinci içinde hareket eder.

Giriş ve Üyelik Aidatı (SPK md. 62 ve Tüzük md. 134.1)

Madde 24- Parti üyelerinden üyeliğe girişte en az 1 TL, en fazla 5.000 TL; üyelik aidatı olarak ise aylık en az 1 TL en fazla 1.000 TL alınır. Giriş aidatı, üyeliğe girişte bir kez, üyelik aidatı ise aylık veya yıllık olarak alınır.

Giriş ve üyelik aidatının taban ve tavan miktarlarıyla ilgili olarak, kanunî sınırlar içinde olmak kaydıyla her yıl tüketici fiyat artış oranı kadar artırılarak uygulama yapmaya MKYK yetkilidir.

Aidat Ödememe Halinde Yapılacak İşlem (Tüzük md. 134.1/4)

Madde 25- Üyeye, aidat borcu nedeniyle geçici ve kesin ihraç disiplin cezaları verilemez. Ancak aksi Merkez Karar ve Yönetim Kurulunca kararlaştırılmadıkça bu Yönetmeliğin yürürlüğe girdiği tarihten geçerli olmak üzere kesintisiz olarak aidat ödemeyen üyeler, delegelik dâhil parti içi organlara aday olamaz veya aday gösterilemezler.

ÜÇÜNCÜ KISIM PARTİ TEŞKİLATI

Parti Teşkilatı (SPK md. 7 ve Tüzük md. 16, 17)

Madde 26- Parti teşkilatı; Genel Merkez, il, ilçe, belde, köy/mahalle teşkilatları ile sandık yönetim kurulları, Türkiye Büyük Millet Meclisi Grubu ile il genel meclisi ve belediye meclisi gruplarından ve kadın ve gençlik kolları ile yurtdışı temsilciliklerinden oluşan bütünüdür.

Parti teşkilatının hiyerarşik kademeleri şu şekildedir:

- a. Genel Merkez
- b. İl
- c. İlçe

- d. Belde
- e. Köy/Mahalle
- f. Sandık Yönetim Kurulu

İl ve ilçe teşkilatları, il ve ilçe merkezlerinde; belde teşkilatı ise il ve ilçe merkezleri dışında belediyeye teşkilatı olan yerlerde kurulur.

Köy teşkilatları ilçelere bağlı köylerde, mahalle teşkilatları ise ilçe ve belde belediyesi sınırları içindeki mahallelerde kurulur.

Her sandık için bir sandık yönetim kurulu oluşturulur.

Yurtdışı temsilcilikleri, vatandaşlarımızın ve uluslararası kurum ve ilişkilerimizin yoğun olduğu ülkelerde, o ülkelerin mevzuat ve uygulamalarını gözeterek, hal ve vaziyetin gerektirdiği yerleşim yerlerinde, ilgili Genel Başkan Yardımcısının teklifi üzerine, Tüzük ekinde yer alan listede isimleri yazılı ülke ve yerlerde Merkez Karar ve Yönetim Kurulunun kararıyla açılır.

Teşkilatlanmanın Amacı

Madde 27- Partinin teşkilatlanmadaki amacı:

- a. Siyasi Partiler Kanunu, Parti Tüzüğü ve bu Yönetmelikte yer alan kural ve Parti Programı, Partinin yetkili organ ve birimlerinin genelge ve talimatları çerçevesinde çalışan,
- b. Tüzük ve Yönetmeliğe göre yapılması gereken toplantı ve faaliyetleri yapan,
- c. Halkla bütünlüşmüş, canlı, diri, etkin ve temsil görevini en iyi şekilde yerine getiren,
- d. Parti Genel Merkez yönetimi ve TBMM Grubunun çalışmalarını, Parti tarafından kurulmuş hükümetin ve Partili belediyelerin karar ve uygulamalarının tanıtımını en geniş anlamda yapan,
- e. Halkın, Parti, hükümet ve yerel politikalar ile icraatlar hakkındaki tutumunu, istek, öneri ve şikâyetlerini tespit edip yetkili üst organ ve makamlara intikal ettiren,
- f. Kendi içerisinde uyumlu, disiplinli, üretken, çalışkan, nitelikli, dürüst ve AK PARTİLİLİK şuuruna sahip bilgili kişilerden oluşan bir parti yapısı oluşturmaktır.

Teşkilat İlkeleri

Madde 28- Partide atama veya seçim yolu ile yapılacak görevlendirmelerde aşağıdaki ilkelere uyulması esastır:

- a. Partili milletvekilinin eşi ile ikinci dereceye kadar sıhrî veya kan hısımlığı olanlar ve eşleri, ilgili milletvekilinin seçim çevresindeki teşkilat kademelerinde eşzamanlı olarak kademe başkanı olamazlar.
- b. Partili belediye başkanının eşi ile ikinci dereceye kadar sıhrî veya kan hısımlığı olanlar ve eşleri, ilgili belediye seçim çevresi teşkilat kademelerinde eşzamanlı olarak kademe başkanı olamazlar.

c. İl, ilçe ve belde başkanlarının eşleri ile ikinci dereceye kadar sıhrî veya kan hısımlığı olanlar ve eşleri, görev alanına giren teşkilat kademelerinde eşzamanlı olarak ana kademe ve yan kuruluş kademe başkanı olamazlar.

d. İkinci dereceye kadar kan veya sıhrî hısımlığı bulunan Partili üyeler ve eşleri, aynı anda aynı yönetim kurullarında görev alamazlar.

e. Bir kongre döneminde, alt kongrece bir teşkilat kademesinin zorunlu veya ihtiyari organlarına başkan veya üye seçilen kişiler, aynı kongre döneminde üst kademe organlarına aday olamaz veya aday gösterilemezler.

f. Siyasi partilere üye olmasında yasal sakınca olmayan kişilerden, kamu kurum ve kuruluşlarında veya bunlara bağlı şirket, teşebbüs, teşekkül ve iştiraklerde çalışanlar, bu görev ve hizmetlerinden ayrılmadıkça teşkilat kademe başkanı olamazlar.

g. Yukarıdaki hükümlere aykırı olarak görev alanların Partideki görevine MKYK kararıyla son verilir.

Teşkilatın Bütünlüğü ve Temsilde Tekliği

Madde 29- Teşkilatın bütünlüğü ve temsilde tekliğinde:

a. AK PARTİ teşkilatı; tabandan tavana dikey ve yatay tüm kademelerdeki görevlilerden oluşan, hukuken hiyerarşik şekilde, ruhen gönül bağı ile birbirine bağlı bütünü ifade eder.

b. Her kademedeki Parti teşkilatının bütünlüğü ve dışı karşı temsilde tekliği esastır. Her kademedeki yan kuruluşlar dâhil Partinin temsili, ana kademe başkanına aittir. Kadın ve gençlik kolları, ana kademe teşkilat yönetim kuruluna bağlı ve uyum içinde çalışırlar. Yan kuruluşların hareket özgürlüğü, bütünlük ve temsilde teklik esasını bozmayacak biçimde kullanılır.

c. Yan kuruluşların kamuya yönelik faaliyetler icra edebilmeleri için, bağlı oldukları ana kademe yönetiminin oluru gereklidir.

d. Tüzüğün 86. maddesine göre yukarıdaki fıkralarda öngörülen eşgüdüm ve denetim, yan kuruluşların varlığından beklenen faydayı yok edici ve Parti çıkarlarını ihlal edici tarzda kullanılamaz.

DÖRDÜNCÜ KISIM TEŞKİLAT KADEMELERİ

BİRİNCİ BÖLÜM SANDIK YÖNETİM KURULU (Tüzük md. 19)

Sandık Yönetim Kurulunun Oluşturulması

Madde 30- Sandık yönetim kurulu, sandık bölgesinde çalışmalar yapan teşkilat birimidir.

a. İlçe ve belde teşkilatları, her sandık için ayrı ayrı olmak üzere sandık yönetim kurulu oluşturur.

b. Sandık yönetim kurulu, her sandık için ana kademe, gençlik kolları ve kadın kollarından 3'er üye olmak üzere toplam 9 kişiden oluşur. Fakat bu sayının eksik olması kurulun oluşmasını engellemez. Sandık yönetim kurulunun bir üyesi sandık başkanı olarak görevlendirilir.

c. Sandık yönetim kurulu üyelerinin, seçmen listesinde kayıtlı oldukları sandıklardan, temsil kabiliyeti ve sosyal ilişkileri başarılı olan kişiler arasından belirlenmesine özen gösterilir.

Sandık Yönetim Kurulunun Çalışma Usul ve Esasları

Madde 31- Sandık yönetim kurulunun çalışma usul ve esasları şunlardır:

a. Sandık yönetim kurulu, çalışmalarını sorumlu olduğu sandık ölçeğinde yürütür.

b. Köy/mahalle başkanı, ilçe tarafından Parti üyelerini de gösterir şekilde hazırlanan, sandık seçmen listelerini sandık başkanlarına dağıtır.

c. Sandık yönetim kurulu başkanı, seçmenleri sandık yönetim kurulu üyeleri arasında dağıtır.

d. Sandık çalışmaları seçmenle birebir görüşme şeklinde yapılır.

e. Çalışmalara seçmen listesinde kayıtlı üyelerin aktif olarak katılımı sağlanır.

f. Seçmenlerin Partiye üye olmasına veya Partiye oy vermesine çalışılır.

g. Yapılan çalışma ve hizmetlerden seçmenler haberdar edilir.

h. Sandık yönetim kurulu, sandık bölgesinde tespit edilen sorunların çözülmesine, belirlenen ihtiyaç sahiplerinin ihtiyaçlarının giderilmesine yardımcı olur.

i. Bunların yanında sandık yönetim kurulu başkan ve üyeleri;

1. Seçmen listesinde kayıtlı olduğu halde başka bir yere taşınanları,

2. Sandık bölgesine yeni taşınan seçmenleri,

3. İlk defa oy kullanacak gençleri,

4. Ölenleri,

5. Engelli ve yaşlıları,

6. Seçmen bilgi kartlarının seçmene ulaşip ulaşmadığını tespit ederek köy/mahalle teşkilatına rapor halinde sunar.

7. Sandık yönetim kurulu ayda en az iki defa toplanır, yapılan ve yapılacak olan çalışmaları değerlendirir, köy/mahalle teşkilatına aylık olarak düzenli rapor verir.

Parti Müşahitleri ve Resmî Sandık Kurulu Üyelerinin Belirlenmesi

Madde 32- İlçe seçim kurullarınca oluşturulan sandık kurullarına Parti adına katılacak bir asıl bir yedek üye ile sandık başında oy verme günü Parti adına

görev yapacak Parti müşahitleri, öncelikle sandık yönetim kurulu üyeleri arasından, bunun mümkün olmaması hâlinde o sandıkta oy kullanan seçmenler arasından belirlenir.

İKİNCİ BÖLÜM **KÖY VE MAHALLE TEŞKİLATI** **(Tüzük md. 19)**

Köy/Mahalle Teşkilatı

Madde 33- Köy/mahalle teşkilatı, köy/mahalle başkanı ve yönetim kurulundan oluşur.

a. Köy/mahalle yönetim kurulu üye sayısı, köy/mahalledeki sandık sayısına göre belirlenir.

b. Köy/mahalle yönetim kurulu, köy/mahalle başkanı dâhil, sandık sayısı;

1. 3 ve altında olan köy/mahallelerde 9,

2. 4'den 30'a kadar olan köy/mahallelerde 11,

3. 31'den 45'e kadar olan köy/mahallelerde 15 üyeden oluşturulur.

c. Seçmen sayısı 50'nin altında olan köy/mahallelerde bir köy/mahalle temsilcisi atanır. Seçmen sayısı 50 ile 200 arasında olan köy/mahallelerde 3 kişilik, 200'den fazla olan köy/mahallelerde 9 kişilik köy/mahalle yönetim kurulları oluşturulur. Sandık sayısı 45'in üzerinde olan köy/mahallelerde 45 sandığı geçmeyen köy/mahalle bölgeleri oluşturulur.

d. Köy/mahalle temsilcisi veya başkanları bağlı olduğu teşkilat kademesine göre belde veya ilçe teşkilat başkanının teklifi belde veya ilçe başkanının oluru ile görevlendirilir. Köy/mahalle yönetim kurulları ise köy/mahalle başkanının teklifi belde veya ilçe teşkilat başkanının oluru ile görevlendirilir.

e. Köy/mahalle yönetim kurullarının görev süresi bağlı olduğu ilçe olağan kongresine kadardır. Köy/mahalle başkanlığı ve yönetim kurulu üyeliklerindeki boşalmaların tamamlanmasında ya da görev süresi dolmadan tamamen veya kısmen değiştirilmesinde aynı usul uygulanır. Ancak il teşkilatının oluru alınmadan süresinden önce köy/mahalle temsilcisi veya başkan ve yönetim kurulu üyeleri görevden alınamaz.

f. Sandık sayısı 3 ve altında olan köy/mahallelerde ayrıca sandık yönetim kurulları oluşturulmaz. Köy/mahalle yönetim kurulları aynı zamanda sandık yönetim kurullarının görevlerini de yaparlar.

Köy/Mahalle Yönetim Kurulu Üyelerinin Görev Dağılımı, Görev ve Sorumlulukları

Madde 34- Köy/mahalle başkanı, yönetim kurulu üyeleri arasında aşağıdaki şekilde görev bölümü yapar:

1. Köy/Mahalle Teşkilat Başkanı

2. Köy/Mahalle Seçim İşleri Başkanı
3. Köy/Mahalle Tanıtım ve Medya Başkanı
4. Köy/Mahalle Sosyal İşler Başkanı
5. Köy/Mahalle Yerel Yönetimler Başkanı
6. Köy/Mahalle Halkla İlişkiler Başkanı
7. Köy/Mahalle Muhasibi
8. Köy/Mahalle Sekreteri

Ayrıca her köy/mahalle yönetim kurulu üyesi, sorumluluğuna verilen sandıkların yönetim kurullarını köy/mahalle teşkilat başkanı ile eşgüdümlü olarak oluşturmak ve çalışmalarını takip etmekle görevlidir.

1. Köy/Mahalle Başkanı

Partinin, köy/mahalle düzeyindeki temsilcisi ve yöneticisidir. Köy/mahallede Parti adına yapılacak çalışmalardan belde/ilçe başkanına karşı sorumludur.

Köy/Mahalle Başkanının görev ve yetkileri;

- a. Köy/mahallede Partiyi ve Parti faaliyetlerini tanıtmaya çalışmaları yürütmek,
- b. Köy/mahalledeki tüm sandık yönetim kurullarının oluşturulmasını ve düzenli çalışmasını sağlamak,
- c. Köy/mahalledeki teşkilat toplantılarının düzenli olarak yapılmasını sağlamak,
- d. Köy/mahalledeki sorunları ve talepleri tespit edip ilçe/belde başkanlığına rapor etmek,
- e. Köy/mahallede Partinin üye sayısını arttırmak için gerekli çalışmaları yürütmektir.

2. Köy/Mahalle Başkan Yardımcısı (Köy/Mahalle Teşkilat Başkanı)

Köy/Mahalle Teşkilat Başkanının görev ve yetkileri;

- a. Köy/mahalledeki üyelik başvurularını ilçe teşkilat başkanlığına teslim etmek,
- b. Köy/mahallede kayıtlı üyelerin Parti faaliyetlerine aktif katılımını sağlamak,
- c. Köy/mahalledeki sandık yönetim kurullarını seçim işleri başkanı ile eşgüdüm içerisinde kurmak,
- d. İlçe teşkilat başkanının vereceği takvime uygun olarak ilçe ve belde kongre delegelerinin seçimlerini yapmak ve delegelerin kongrelere katılımını sağlamaktır.

3. Köy/Mahalle Başkan Yardımcısı (Köy/Mahalle Seçim İşleri Başkanı)

Köy/Mahalle Seçim İşleri Başkanının görev ve yetkileri;

- a. Köy/mahalle sandık yönetim kurullarının, teşkilat başkanı ile eşgüdüm içerisinde kurulmasına katkıda bulunmak ve verimli çalışmalarını sağlamak,
- b. Parti müşahitleri ile resmî sandık kurulu üyelerini teşkilat başkanı ile birlikte belirlemek,

- c. Köy/mahalle seçmen ve üye listeleri ile seçim sonuçlarını ilçe teşkilatından temin ederek, sandık esasına göre ayırıp sandık başkanlarına dağıtmak,
- d. Seçimlerde köy/mahallede açılacak seçim iribat bürolarını ilçe/belde seçim işleri başkanları ile birlikte düzenlemek ve denetlemek,
- e. Seçim öncesi mahallede yapılacak seçmen kütüklerine yönelik güncelleştirme çalışmalarını ilçe teşkilatı ile eşgüdüm içerisinde yapmak,
- f. Müşahitler ve sandık kurullarında Parti adına görev yapacak üyeler ile mahallede seçim çalışmalarına katılan tüm teşkilat mensuplarının ilçe teşkilatının yapacağı eğitim programlarına katılımlarını sağlamaktır.

4. Köy/Mahalle Başkan Yardımcısı (Köy/Mahalle Tanıtım ve Medya Başkanı)

Köy/Mahalle Tanıtım ve Medya Başkanının görev ve yetkileri:

- a. Partinin köy/mahalle düzeyinde tanıtım ve medya ile ilgili işlerini yürütmek,
- b. Propaganda ve tanıtım malzemelerinin korunmasını ve dağıtımını sağlamak,
- c. Üst kademelerin onayı ile mahalle düzeyinde halka açık olarak yapılacak toplantı, ziyaret vb. programlar için gerekli hazırlıkları diğer birimlerle iş birliği içinde yürütmek,
- d. Parti ve Parti politikaları ile Partinin yerel yönetimler ve merkezî hükümetteki icraatlarının mahalle düzeyinde en etkin yöntemlerle tanıtımını sağlamaktır.

5. Köy/Mahalle Başkan Yardımcısı (Köy/Mahalle Sosyal İşler Başkanı)

Köy/Mahalle Sosyal İşler Başkanının görev ve yetkileri:

- a. Partinin aile, sağlık, eğitim, çalışma, kültür ve çevre gibi konulara ilişkin sosyal politikalarının halka doğru olarak aktarılmasını sağlamak,
- b. Köy/mahalledeki sosyal yapıyı ve olayları izleyerek raporlar hazırlamak, yaşanan sosyal sorunları tespit ederek mahalle başkanına sunmak,
- c. Köy/mahalledeki yoksulları, kimsesizleri, sokak çocuklarını, yaşlıları ve engellileri tespit ederek köy/mahalle başkanına sunmak,
- d. Üst kademe yetkililerinin köy/mahalledeki hastane, huzurevi, bakım yurdu vb. sosyal kurumlar ile sosyal amaçlı STK'lara yapacağı ziyaret programlarını düzenlemektir.

6. Köy/Mahalle Başkan Yardımcısı (Köy/Mahalle Yerel Yönetimler Başkanı)

Köy/Mahalle Yerel Yönetimler Başkanının görev ve yetkileri:

- a. Partinin yerel yönetimlere yönelik politika ve hizmetlerinin halka doğru olarak aktarılmasını sağlamak,
- b. Köy/mahalle sakinlerinin yerel yönetim hizmetlerine yönelik olarak iş te ve şikâyetlerini tespit ederek ilgililere aktarmak,
- c. Muhtarla diyalog kurarak mahalleye yapılması gereken hizmetleri veya bu hizmetlerdeki eksiklikleri tespit etmek ve yetkililere ulaştırmaktır.

7. Köy/Mahalle Başkan Yardımcısı (Köy/Mahalle Halkla İlişkiler Başkanı)

Köy/Mahalle Halkla İlişkiler Başkanının görev ve yetkileri:

- a. Partinin, köy/mahalledeki sivil toplum ve meslek kuruluşları ile ilişkilerini yürütmek,
- b. Parti adına sivil toplum ve meslek kuruluşlarının toplantı ve festival, şölen, şenlik, piknik gibi etkinliklerine katılmak, katkıda bulunmak, bu kuruluşlarla ortak çalışmalar yapmak,
- c. Teşkilat mensuplarının halkla ilişkiler konusunda eğitimini sağlamak,
- d. Parti üyelerinin aralarında veya halka yönelik yapacağı sosyal, sanatsal veya sportif faaliyetleri özendirmek, bu amaçla etkinlikler düzenlemek,
- e. Partinin amaç ve çalışmalarını anlatmak, halkın beklenti, istek ve şikâyetlerini tespit etmek amacıyla ilgili birimlerle eşgüdüm içerisinde seçmen, esnaf, sivil toplum, resmi kurum ve kuruluşlara yönelik ziyaret programları hazırlamak ve gerçekleştirmektir.

8. Köy/Mahalle Başkan Yardımcısı (Köy/Mahalle Muhasibi)

Köy/mahalle muhasibinin görevi ve yetkileri;

- a. Köy/mahalle teşkilatının yapacağı faaliyetler için gerekli malî kaynağı hazırlamak,
- b. Köy/mahalledeki üyelerin aidatlarını ilçeye zamanında ödemeleri için gerekli çalışmaları yapmaktır.

9. Köy/Mahalle Başkan Yardımcısı (Köy/Mahalle Sekreteri)

Köy/Mahalle Sekreterinin görev ve yetkileri;

- a. Köy/mahalle sakinlerinin tespit edilen beklenti, istek ve şikâyetlerini rapor hâlinde mahalle başkanına sunmak,
- b. Köy/mahalle toplantılarının takvimini hazırlamak ve takip etmek,
- c. Köy/mahallede yapılan tüm Parti faaliyetlerini raporlamaktır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BELDE TEŞKİLATI

(SPK md. 7/1, 20 ve Tüzük md. 21-27)

Belde Teşkilatı

Madde 35- Belde teşkilatı; belde kongresi, belde başkanı, belde yönetim kurulu, belde yürütme kurulu ile belde gençlik ve kadın kolları, mahalle yönetim kurulları ile sandık yönetim kurullarından oluşur.

Belde Yönetim Kurulu (Tüzük md. 25)

Madde 36- Belde Yönetim Kurulu,

- a. Belde başkanı dâhil;
  1. Nüfusu 5.000'e kadar olan beldelerde 11,
  2. Nüfusu 5.000'den fazla olan beldelerde 15 asıl ve aynı sayıda yedek

üyeden oluşur. Yedek üyenin eksik olması kurulun oluşmasını engellemez.

b. Yerel ihtiyaçlara göre, Genel Merkez Teşkilat Başkanlığının uygun görüşü ile belde yönetim kurulu üye sayısı Tüzüğün 25. maddesindeki sınırlar içerisinde arttırılıp eksiltilebilir.

c. Nüfusu 5.000'den fazla olan beldelerde, belde yönetim kurulu belde kongresince gizli oyla seçilir.

d. Nüfusu 5.000'den az olan beldelerde kongre yapılmaz. Bu beldelerin belde başkanı, ilçe teşkilatının görüşü alınarak il teşkilat başkanının teklifi üzerine il başkanı oluruyla atanır. Belde yönetim kurulları ise, belde başkanının teklifi ve ilçe başkanının görüşü alınarak, il teşkilat başkanının oluru ile oluşturulur. Feshedilme hâlinde de aynı usul uygulanır. İl kongresinden sonra bu beldelerde yönetim kurulları aynı usulle yenilenir.

Belde Yönetim Kurulunun Görev ve Yetkileri (Tüzük md. 26/5)

Madde 37- Belde yönetim kurulu:

- a. Belde halkına Parti hizmet ve politikalarını tanıtmak,
- b. İlçe başkanlığının onayı ile Partinin amaç ve ilkeleri doğrultusunda belde halka açık toplantı, miting, panel, seminer, sempozyum ve benzeri etkinlikler düzenlemek,
- c. Belde kongresi, Tüzük, yönetmelikler ve üst organların verdiği görevleri yapmak,
- d. İlçe başkanlığı ve Parti üst kademelerince alınan kararlara, Kanuna, Parti Tüzük ve yönetmeliklerine uygun iş ve işlemler yapmakla yükümlüdür.

Belde Yürütme Kurulu (Tüzük md. 27)

Madde 38- Belde yürütme kurulu, belde başkanının başkanlığında belde düzeyinde görev yapan yürütme organıdır.

Belde başkanı tarafından belde yönetim kurulu üyeleri arasından belirlenen belde yürütme kurulu üyeleri belde başkan yardımcısı sıfatıyla görev yaparlar.

Belde yürütme kurulu üyeleri arasındaki görev dağılımı, belde başkanı tarafından aşağıdaki şekilde yapılır:

1. Belde Siyasi ve Hukuki İşler Başkanı
2. Belde Teşkilat Başkanı
3. Belde Seçim İşleri Başkanı
4. Belde Tanıtım ve Medya Başkanı
5. Belde Dış İlişkiler Başkanı
6. Belde Sosyal İşler Başkanı
7. Belde Ekonomi İşleri Başkanı
8. Belde Yerel Yönetimler Başkanı
9. Belde Halkla İlişkiler Başkanı
10. Belde Mali ve İdari İşler Başkanı (Belde Muhasibi)

11. Belde Araştırma ve Geliştirme Başkanı

12. Belde Sekreteri

Belde yürütme kurulu üyeleri, belde başkanı tarafından gerek görülmesi hâlinde tamamen veya kısmen değiştirilebilir. Belde yürütme kurulu üyelikle-
rinde boşalma olması hâlinde belde başkanı tarafından yönetim kurulu üyeleri
arasından görevlendirme yapılır.

Belde Yürütme Kurulunun Görev ve Yetkileri (Tüzük md. 27/4)

Madde 39- Belde yürütme kurulu:

a. Belde yönetim kurulunun gündemini hazırlar, belde başkanının verdiği işleri yapar, belde kongresi ve belde yönetim kurulunca alınmış kararların ve verilen görevlerin icrasını sağlar.

b. Belde teşkilatında istihdam edilecek personelin kadro ve özlük haklarını karara bağlar.

Belde Yürütme Kurulu Üyelerinin Görev ve Yetkileri

1. Belde Başkanı

Belde başkanı, belde kongresi tarafından gizli oylama ile tek derecede seçilir. Aynı kişi, en fazla üç olağan dönem belde başkanı seçilebilir veya atanabilir.

Belde başkanının görev ve yetkileri;

a. Belde teşkilatını, beldedeki bütün özel ve resmî kurum ve kuruluşlar ile gerçek ve tüzel kişilere karşı temsil etmek,

b. Partinin, mahalle ve sandık yönetim kurulları dâhil belde teşkilatlanmasını, Tüzük ve Yönetmeliğe göre tamamlamak,

c. Beldede kadın ve gençlik kollarının teşkilatlanmalarını takip etmek, ana kademe ile uyumlu ve verimli çalışmalarını sağlamak,

d. Partinin belde düzeyindeki çalışma ve faaliyetlerinin, Siyasi Partiler Kanunu, Parti Tüzüğü, Programı ve yönetmelikleri ile Partinin üst makam ve kurullarının belirlediği Parti politikaları ve ilkeleri çerçevesinde yürütülmesini ve denetimini gerçekleştirmek,

e. Belde yönetim ve yürütme kurulları ile danışma meclislerinin düzenli olarak toplanmasını ve verimli çalışmasını sağlamak,

f. Belde başkan yardımcılarının çalışmalarını denetlemek, başkan yardımcılarının birbirleriyle uyumlu ve verimli çalışmasını sağlamak,

g. Belde teşkilatının bütün iş ve işlemlerinin düzenli yürütülmesini sağlamak,

h. Seçim çevresindeki Partili milletvekili, il genel meclisi üyeleri, belediye başkanı ve belediye meclisi üyeleri ile belde teşkilatı arasındaki eşgüdümü sağlamak,

i. Belde kongresiyle ilgili gerekli çalışmaları yapmak ve yaptırmak,

j. Belde teşkilatının hesap işlerine ait belgeleri, belde mali ve idarî işler başkanı ile birlikte imza etmektir.

2. Belde Başkan Yardımcısı (Belde Siyasi ve Hukukî İşler Başkanı)

Belde Siyasi ve Hukukî İşler Başkanının görev ve yetkileri;

- a. Belde başkanının yokluğunda, belde teşkilatını temsil etmek, yönetim ve yürütme kurullarına başkanlık etmek,
- b. Genel Başkanın grup ve basın toplantılarında yaptığı konuşmalarla, Parti yetkililerinin söylem ve demeçlerini izleyerek Partinin güncel siyasi görüşlerinin belde yönetimine aktarılmasını sağlamak,
- c. Belde düzeyinde, insan hak ve özgürlükleri ile ilgili gelişmeleri takip etmek,
- d. Beldedeki siyasi gelişmeleri takip etmek, demokrasi kültürünün beldeye yerleşmesine çalışmak,
- e. Beldedeki diğer siyasi partilerle diyalog kurmak,
- f. Parti misyon ve vizyonunu Parti üyelerine ve halka anlatmak,
- g. Belde teşkilatının karşılaştığı hukukî sorunlarla ilgilenmek,
- h. Beldedeki Parti faaliyetlerinin Kanun, Tüzük ve yönetmeliklere uygun yürütülmesini sağlamaktır.

3. Belde Başkan Yardımcısı (Belde Teşkilat Başkanı)

Belde Teşkilat Başkanının görev ve yetkileri;

- a. Beldede Tüzük ve bu Yönetmelik hükümlerine uygun olarak teşkilatlanmayı gerçekleştirmek, teşkilat çalışmalarını düzenlemek ve denetlemek,
- b. Kadın ve gençlik kollarının teşkilatlanmalarını takip etmek ve ana kademe ile uyumlu ve verimli çalışmalarını sağlamak,
- c. Beldede üye sayısının artırılması için gerekli çalışmaları yapmak ve üyelik başvurularını ilçe teşkilat başkanlığına teslim etmek,
- d. Belde sandık yönetim kurullarını seçim işleri başkanı ile koordineli olarak kurmak ve verimli çalışmalarını sağlamak,
- e. Belde kongresinin hazırlık çalışmalarını yürütmek ve kongrenin gerçekleşmesini sağlamak,
- f. Belde organlarına kongrece seçilenleri veya bu görevlerden herhangi bir nedenle ayrılanları ilçe başkanlığına gerekli evrakla birlikte 10 gün içinde bildirmek,
- g. Beldedeki teşkilat mensuplarının eğitimlerini seçim işleri ve AR-GE başkanlığı ile birlikte yapmaktır.

4. Belde Başkan Yardımcısı (Belde Seçim İşleri Başkanı)

Belde Seçim İşleri Başkanının görev ve yetkileri;

- a. Belde sandık yönetim kurullarının, teşkilat başkanı ile koordineli olarak kurulmasına katkıda bulunmak ve verimli çalışmalarını sağlamak,
- b. Beldede seçim koordinasyon merkezi kurmak,
- c. Beldede seçim irtibat büroları kurmak ve çalıştırmak,
- d. Seçim günü, oy verme işlemlerini yönetecek her resmî sandık kurulu için bir asıl, bir yedek üyeyi belirleyerek, isimlerini seçim takviminde belirtilen süre içinde ilçe başkanlığına teslim etmek,

- e. Sandıkta Parti adına görev yapacak en az iki müşahidi, her sandık kurulu için belirlemek ve seçim günü sandık başında hazır bulunmalarını sağlamak,
- f. Belde seçmen listelerini güncel ve eksiksiz biçimde ilçe başkanlığından temin etmek,
- g. İlçe seçim kurullarınca seçim öncesi yapılacak güncelleştirme çalışmalarını, ilçe teşkilatı ile eşgüdüm içerisinde yürütmek,
- h. Parti müşahitleri ve resmî sandık kurullarında görev yapacak üyeler ile seçim çalışmalarına katılacak teşkilat mensuplarının eğitimini yaptırmak,
- i. Aday adaylıklarıyla ilgili olarak belde düzeyinde yapılması gereken iş ve işlemleri, il ve ilçe teşkilatının talimatlarına uygun olarak gerçekleştirmek,
- j. Genel ve yerel seçimlerde sandık kurullarınca her seçim türü için ayrı düzenlenen sandık kurulu birleştirme tutanaklarının onaylı birer örneğinin müşahitlerce eksiksiz olarak alınmasını sağlamak,
- k. Belediye başkanlığı seçimlerinde ilçe seçim kurulunca yapılacak birleştirme işlemlerini takip etmek ve ilçe seçim kurulunca düzenlenen birleştirme tutanağını ilçe yetkilileriyle birlikte almak,
- l. Seçim sonrası müşahitlerce alınan sandık sonuç tutanaklarının, her seçim türü için ayrı olmak üzere mahalle ve köylere göre düzenli ve eksiksiz biçimde arşivlenmesini sağlamak,
- m. Seçim sonuçlarına yapılacak itirazları takip etmek, bu hususlarda derhal ilçe başkanlığına bilgi vermek,
- n. Seçim sonuçlarının sağlıklı bir şekilde ilçe teşkilatına ulaşması için gerekli düzenlemeleri yapmaktır.

5. Belde Başkan Yardımcısı (Belde Tanıtım ve Medya Başkanı)

Belde Tanıtım ve Medya Başkanının görev ve yetkileri;

- a. Partinin belde düzeyinde tanıtımını ve medya ile ilişkilerini düzenlemek,
- b. Propaganda ve tanıtım malzemelerini korumak ve dağıtımını yapmak,
- c. Belde düzeyinde halka açık yapılan miting, toplantı, panel, açık oturum vb. programları diğer birimlerle eşgüdüm içinde yürütmek,
- d. Parti politikaları ile Partinin yerel yönetim ve merkezî hükümetteki çalışmalarının beldede en etkin yöntemlerle tanıtımını sağlamak,
- e. Seçimler başta olmak üzere, belde düzeyinde yürütülecek tanıtım strateji ve malzemelerinin belirlenmesini, üretilmesini ve dağıtımını sağlamak,
- f. Beldedeki Parti etkinliklerinin görsel, işitsel ve belgesel kayıtlarının tutulması ve sekreterlikle birlikte arşivlenmesini sağlamaktır.

6. Belde Başkan Yardımcısı (Belde Dış İlişkiler Başkanı)

Belde Dış İlişkiler Başkanının görev ve yetkileri;

- a. Partinin dış politikalarının teşkilata ve halka doğru olarak aktarılmasını sağlamak,
- b. Dış politika ile ilgili gelişmeleri, dünyadaki siyasi faaliyetleri ve bu fa-

aliyetlerle ilgili Parti yetkililerinin açıklamalarını takip ederek teşkilatı ve belde halkını bilgilendirmek,

- c. Turistik yörelerde, turistlere yönelik tanıtım faaliyetlerinde bulunmak,
- d. Belde ile bağı devam eden yurt dışında çalışanlarla ve yakınlarıyla ilişkiler kurmak,
- e. Beldede yaşayan yabancılarla ilgilenmek,
- f. Belde başkanını ziyaret eden yabancı heyetlerle yapılan görüşmelerin verimli geçmesi için belde başkanına yardımcı olmaktır.

7. Belde Başkan Yardımcısı (Belde Sosyal İşler Başkanı)

Belde Sosyal İşler Başkanının görev ve yetkileri;

- a. Partinin aile, sağlık, eğitim, çalışma, kültür ve çevre ile ilgili sosyal politikalarının teşkilata ve halka doğru olarak aktarılmasını sağlamak,
- b. Beldedeki sosyal yapıyı ve olayları izleyerek raporlar hazırlamak, yaşanan sosyal sorunları tespit ederek gerektiğinde Parti üst makamlarına iletmek,
- c. Beldede faaliyette bulunan sosyal ve kültürel amaçlı sivil toplum kuruluşları ile diyalog kurmak, ortak çalışmalar yapmak,
- d. Beldedeki yoksulları, kimsesizleri, sokak çocuklarını, yaşlıları ve engellileri tespit etmek, durumlarının iyileştirilmesi ile ilgili proje ve programlar hazırlamak, etkinliklerde bulunmak,
- e. Beldenin tarihî ve kültürel değerlerinin korunması için gerekli çalışmaları yapmak, yapanlara destek olmak,
- f. Parti üyeleri arasında dayanışma, sevgi, saygı, dostluk gibi davranışların gelişmesi için faaliyette bulunmak,
- g. Doğal afetlerde veya acil durumlarda yöreye ve mağdurlara yönelik destek ve yardım çalışmalarına Parti üyelerinin katılımını sağlamak, yetkililere yardımcı olmak,
- h. Belde başkanının beldedeki hastane, huzurevi, bakım yurdu vb. sosyal kurumlar ile sosyal amaçlı STK'lara yapacağı ziyaret programlarını hazırlamaktır.

8. Belde Başkan Yardımcısı (Belde Yerel Yönetimler Başkanı)

Belde Yerel Yönetimler Başkanının görev ve yetkileri;

- a. Partinin yerel yönetimlere ilişkin genel politikalarının yerel düzeyde uygulanmasına yönelik çalışmalar yapmak,
- b. Partinin yerel yönetim politikalarının teşkilata ve halka doğru olarak aktarılmasını sağlamak,
- c. Teşkilat Başkanlığı ile eşgüdümlü olarak, Partili belediye başkanı ve belediye meclisi üyeleri ile teşkilatın uyumlu, verimli ve etkin çalışmalarını sağlamak,
- d. Belediye meclisi üyelerinin toplantı ve diğer çalışmalara düzenli olarak katılımını sağlamak ve sonucunu rapora bağlamak,
- e. Belde yerel yönetimler danışma meclisini organize etmek,
- f. Halkın yerel yönetimlerden istek ve beklentilerini tespit ederek çözüme yönelik çalışmalar yapmak,

g. Yerel yönetimler alanında faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşları ile muhtarların ve Partili belediyelerin eşgüdümlü çalışmalar yapmalarına yardımcı olmak,

h. Beldedeki partili belediye başkanı ve belediye meclisi üyelerine ait isim, meslek ve iletişim numaraları gibi bilgileri içeren kayıtları tutmak ve güncelliğini sağlamaktır.

9. Belde Başkan Yardımcısı (Belde Ekonomi İşleri Başkanı)

Belde Ekonomi İşler Başkanının görev ve yetkileri;

a. Partinin ve hükümetin ekonomi politikalarını izlemek, teşkilat mensuplarına ve halka doğru olarak anlatılmasını sağlamak,

b. Beldenin ekonomik yapısını; yatırımlar, yeni açılış ve kapanışlar, istihdamın yönü, istihdamda daralma, gerileme vb. yönlerden izlemek ve değerlendirmek,

c. Beldenin ekonomik yapısı ve kalkınması konusunda proje ve politikalar üretmek,

d. Beldedeki esnaf, sanatkâr ve küçük yatırımcıların istek ve beklentilerini tespit ederek projeler ve raporlar hazırlamaktır.

10. Belde Başkan Yardımcısı (Belde Halkla İlişkiler Başkanı)

Belde Halkla İlişkiler Başkanının görev ve yetkileri;

a. Partinin, sivil toplum ve meslek kuruluşlarıyla ilişkilerini düzenlemek,

b. Sivil toplum ve meslek kuruluşlarının festival, şölen, şenlik, piknik gibi toplantı ve etkinliklerine Parti adına katılmak, ortak çalışmalar yapmak,

c. Teşkilat mensuplarının halkla ilişkiler konusunda eğitimini sağlamak,

d. Parti üyelerinin aralarında veya halkın katılımıyla yapacağı sosyal, satsal veya sportif etkinlikleri özendirmek, bu amaçla etkinlikler düzenlemek,

e. Partinin amaç ve çalışmalarını anlatmak, halkın beklentilerini, istek ve şikâyetlerini tespit etmek amacıyla ilgili birimlerle eşgüdüm içinde seçmen, esnaf, sivil toplum, resmî kurum ve kuruluşlara yönelik ziyaret programları yapmak ve gerçekleştirmek,

f. Bayramlarda, Parti içi bayramlaşma programları düzenlemek; diğer siyasi partiler ve sivil toplum kuruluşlarına, huzurevi, yoksul ve kimsesizlere yapılacak sosyal amaçlı ziyaretlere katılacak ekipleri sosyal işler başkanlığı ile eşgüdüm içerisinde belirlemek ve ziyaretleri gerçekleştirmektir.

11. Belde Başkan Yardımcısı (Belde Mali ve İdari İşler Başkanı, Belde Muhasibi)

Belde Mali ve İdari İşler Başkanının görev ve yetkileri;

a. Muhasebe kayıtlarını muhasebe tekniğine ve mevzuata uygun olarak tutmak,

b. Üye aidatlarını düzenli olarak toplamak,

c. Makbuzların usulüne uygun düzenlenmesini sağlamak ve makbuz dip koçanlarını Partide saklamak,

d. Parti giderlerinin makbuz veya fatura gibi bir belge karşılığında ve harca kararına dayalı olarak usulüne uygun şekilde Parti tüzel kişiliği adına yapılmasını sağlamak,

e. Onaylanan bütçede öngörülmüş olmak kaydıyla, 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanununun 70. maddesinde belirtilen ve her yıl yeniden değerlendirilerek artırılarak belirlenen miktarı aşmayan harcamalar ile genel tarifeye bağlı giderler dışında yapılacak harcamalar için belde yönetim kurulu kararının çıkarılmasını sağlamak,

f. Partinin yapacağı harcamaları belde yönetim kurulu tarafından yetkili kılınmış olmak kaydıyla yapmak,

g. Belde teşkilatı adına yapılan giderlere ait belgeleri saklamak,

h. Belde teşkilatının, gelir tahminlerini ve gider miktarlarını gösteren bir yıllık bütçenin hazırlanmasına ve ilgili takvim yılından önceki 15 Eylül'e kadar ilçe başkanlığına gönderilmesine ilişkin iş ve işlemleri yürütmek,

i. Belde teşkilatının, bütçe yılını izleyen 15 Mart'a kadar, bir önceki yıla ait bütçe uygulama sonuçlarını gösteren belde kesin hesabının hazırlanmasına ve ilçe başkanlığına gönderilmesine ilişkin iş ve işlemleri yürütmek,

j. Beldenin gelir ve giderleri hakkında altı ayı geçmeyen sürelerde ilçe başkanlığına hesap bildirimini yapmak,

k. Belde teşkilatının telefon, elektrik, su, doğalgaz ve Parti binasının kirası gibi sabit giderlerinin zamanında ödenmesini sağlamak,

l. Siyasi Partiler Kanununun 61. maddesinde öngörülen şartlara uygun olarak Genel Merkezce bastırılan makbuzlar karşılığında Partiye gelir elde etmek,

m. Belde binasının bakım, onarım, temizlik ve güvenliğine ilişkin işleri yaptırmak,

n. Belde merkezindeki idari işlerin düzenli yürütülmesini sağlamak,

o. Çalıştırılan personeli kanun ve kurallara uygun olarak sevk ve idare etmek, çalışma zamanlarını düzenlemek, çalışan veya görevden ayrılanlara ait resmî bildirimleri süresi içinde yapmak,

p. Belde teşkilatının ihtiyaç duyduğu malzeme ve demirbaşları tespit etmek, satın alma kurallarına göre alımlarını yapmak,

q. Harcama evrakını, belde başkanı ile birlikte imza etmek ve arşivlemektir.

12. Belde Başkan Yardımcısı (Belde Araştırma ve Geliştirme Başkanı)

Belde Araştırma ve Geliştirme Başkanının görev ve yetkileri;

a. Partinin bilgi ve iletişim teknolojilerinden yararlanması için çalışmalar yapmak ve belde teşkilatının İnternet sitesinin kurumsal kimliğe uygun olarak düzenlenmesini ve güncellenmesini tanıtım ve medya başkanıyla birlikte yürütmek,

b. Parti içi eğitim programlarını ilgili birimlerle birlikte yapmak ve gerçekleştirmek,

- c. Seçim çalışmalarında kullanılacak yerel verilerin ve seçim sonuçlarının değerlendirmesini ilgili birimlerle iş birliği içinde yapmak ve rapora bağlamak,
- d. Partinin kullandığı elektronik veri ortamlarının sağlıklı biçimde işlerliğini ve korunmasını sağlamak,
- e. Parti çalışmalarının kaliteli, etkili ve verimli yürütülmesine yönelik olarak teknolojik altyapı ve teknikleri geliştirmek ve uygulamak, bu amaçla Parti içi eğitimler düzenlemektir.

13. Belde Başkan Yardımcısı (Belde Sekreteri)

Belde Sekreterinin görev ve yetkileri;

- a. Mevzuata göre tutulması gereken Parti defterlerini düzenli olarak tutmak,
- b. Belde teşkilatında, aylık ve haftalık olarak yapılan toplantıların gündemlerini yetkili kişi ve kurulların görüşleri doğrultusunda hazırlamak, alınan kararları karar defterine yazmak,
- c. Belde yönetim kurulu üyelerinin, belde merkezinde tutacakları aylık nöbet çizelgesini teşkilat başkanlığı ile birlikte hazırlamak ve takibini yapmak,
- d. Belde teşkilatında her türlü yazışmaları süresi içinde yapmak,
- e. Belde teşkilatı adına kamu kurum ve kuruluşlarına yapılacak resmî bildirimleri süresi içinde yapmak,
- f. Yan kuruluşlarca tutulan defter ve kayıtların Parti Tüzük ve yönetmeliklerine uygunluğunu sağlamak,
- g. Gelen-giden evrakın kayıtlarını düzenli olarak tutmak ve dosyalamak,
- h. Partinin büro hizmetlerinin verimli yürütülmesini sağlamak,
- i. Belde teşkilatının arşivini bütün birimlerle eşgüdüm içerisinde oluşturmak,
- j. Parti toplantılarının düzenlenmesi ve takibini ilgili birimlerle birlikte yapmaktır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM İLÇE TEŞKİLATI (SPK md.20, 21 ve Tüzük md. 28-33, 55)

İlçe Teşkilatı

Madde 40- İlçe teşkilatı; ilçe kongresi, ilçe başkanı, ilçe yönetim kurulu, ilçe yürütme kurulu ile ilçe gençlik ve kadın kollarından oluşur.

İlçe Yönetim Kurulu (Tüzük md. 32)

Madde 41- İlçe Yönetim Kurulu;

- a. İlçe başkanı dâhil;
  1. Nüfusu 20.000'e kadar olan ilçelerde 15,
  2. Nüfusu 20.000'den 50.000'e kadar olan ilçelerde 20,
  3. Nüfusu 50.000'den 100.000'e kadar olan ilçelerde 25,

4. Nüfusu 100.000'den fazla olan ilçelerde 30 asıl ve aynı sayıda yedek üyeden oluşur.

b. Yerel ihtiyaçlara göre, Merkez Yürütme Kurulunun uygun görmesi halinde ilçe yönetim kurulu üye sayısı Tüzükteki sınırı aşmamak kaydıyla artırılıp eksiltilebilir.

İlçe Yönetim Kurulunun Görev ve Yetkileri (Tüzük md. 55)

Madde 42- İlçe yönetim kurulu;

a. İlçe sınırları içinde Partinin faaliyet ve programlarının tanıtımı için gerekli çalışmaları yapmak,

b. Teşkilat kademesindeki Parti faaliyetlerinin genelge, yönetmelik, Tüzük ve yasalara uygunluğunu gözetmek, Tüzüğün verdiği yetkileri kullanarak denetlemek ve eşgüdümü sağlamak,

c. İl başkanlığının onayı ile ilçede Partinin amaç ve ilkeleri doğrultusunda halka açık toplantı, panel, seminer, sempozyum ve benzeri etkinlikler düzenlemek,

d. İlçe kongresi ile Tüzük, yönetmelikler ve üst organların verdiği görevleri yapmak,

e. İlçe yönetim kurulu, il yönetim kurulu ve diğer Parti üst kademelerince alınan kararlara, Kanuna, Parti Tüzük ve yönetmeliklerine uygun iş ve işlemler yapmak,

f. İlçedeki Parti çalışmalarının etkin ve verimli yürütülmesini sağlamak amacıyla geçici veya sürekli çalışma grupları ve komisyonlar oluşturmakla yükümlüdür.

İlçe Yürütme Kurulu (Tüzük md. 33)

Madde 43- İlçe yürütme kurulu, ilçe başkanının başkanlığında ilçe düzeyinde görev yapan Parti içi bir organdır. İlçe yürütme kurulu üyeleri, ilçe başkanı tarafından ilçe yönetim kurulu üyeleri arasından belirlenir. İlçe yürütme kurulu üyeleri ilçe başkan yardımcısı sıfatıyla görev yapar.

İlçe yürütme kurulu üyeleri arasındaki görev dağılımı aşağıdaki şekildedir:

1. İlçe Siyasi ve Hukukî İşler Başkanı
2. İlçe Teşkilat Başkanı
3. İlçe Seçim İşleri Başkanı
4. İlçe Tanıtım ve Medya Başkanı
5. İlçe Dış İlişkiler Başkanı
6. İlçe Sosyal İşler Başkanı
7. İlçe Yerel Yönetimler Başkanı
8. İlçe Ekonomi İşleri Başkanı
9. İlçe Halkla İlişkiler Başkanı
10. İlçe Malî ve İdarî İşler Başkanı (İlçe Muhasibi)

11. İlçe Araştırma ve Geliştirme Başkanı

12. İlçe Sekreteri

İlçe yürütme kurulu üyeleri, ilçe başkanı tarafından gerek görüldüğünde tamamen veya kısmen değiştirilebilir. İlçe yürütme kurulu üyeliklerinde boşalma olduğunda ilçe başkanı tarafından yönetim kurulu üyeleri arasından görevlendirme yapılır.

İlçe yürütme kurulu üyeleri, görevli oldukları faaliyetin kapsam ve niteliğine göre yeteri kadar yardımcı ve uzman ile çalışma yapabilirler. Yardımcı ve uzmanlar, ilgili ilçe yürütme kurulu üyesinin teklifi ve ilçe başkanının onayı ile ilçe yönetim kurulu üyeleri yahut bunların dışındaki kimseler arasından atanır. Yardımcı ve uzmanlar oy hakkı olmaksızın çağrılı oldukları ilçe yönetim kurulu ve ilçe yürütme kurulu toplantılarına katılabilirler.

İlçe Yürütme Kurulunun Görev ve Yetkileri (Tüzük md. 33)

Madde 44- İlçe yürütme kurulu, ilçe yönetim kurulunun gündemini hazırlar, ilçe başkanının verdiği işleri yapar, ilçe kongresi ve ilçe yönetim kurulunca alınmış kararların ve verilen görevlerin yapılmasını sağlar.

İlçe teşkilatında istihdam edilecek personelin kadro ve özlük haklarını karara bağlar.

1. İlçe Başkanı (Tüzük md. 31)

İlçe başkanı; ilçe kongresi tarafından gizli oylama ile tek derecede seçilir. Aynı kişi, en fazla üç olağan dönem ilçe başkanı seçilebilir.

İlçe başkanının görev ve yetkileri:

- İlçe teşkilatını, ilçedeki bütün özel ve resmî kurum ve kuruluşlar ile gerçek ve tüzel kişiler nezdinde temsil etmek,
- İlçede, belde teşkilatlarından sandık yönetim kurullarına kadar her kademede teşkilatlanmayı Tüzük ve Yönetmelik hükümlerine uygun olarak gerçekleştirmek,
- İlçe kadın ve gençlik kollarının teşkilatlanmalarına yardımcı olmak, ana kademe ile uyum içerisinde ve verimli çalışmalarını sağlamak,
- Partinin ilçe düzeyindeki çalışma ve faaliyetlerinin Siyasi Partiler Kanunu, Parti Tüzük, Program ve yönetmelikleri çerçevesinde yürütülmesini sağlamak,
- İlçe yönetim kurulunun düzenli olarak toplanmasını ve verimli çalışmasını sağlamak,
- İlçe başkan yardımcılarının çalışmalarını denetlemek, birbirleriyle uyumlu ve verimli çalışmalarını sağlamak,
- İlçe danışma meclisinin her ay toplanmasını sağlamak,
- İlçe seçim çevresindeki Partili milletvekili, il genel meclisi üyeleri, belediye başkanları ve belediye meclisi üyeleri ile ilçe teşkilatı arasındaki uyumu sağlamak,

- i. İlçe sınırları içindeki belde teşkilatları ile ilçe teşkilatının uyum içinde çalışmasını sağlamak ve denetlemek,
- j. İlçe kongresiyle ilgili hazırlıkları yürütmek ve kongrenin süresi içerisinde yapılmasını sağlamak,
- k. İlçe teşkilatının hesap işlerine ait belgeleri, malî ve idarî işler başkanı ile birlikte imzalamak,
- l. Parti üye sayısını arttırmak amacıyla gerekli çalışmaları yapmak,
- m. İlçe teşkilatının bütün iş ve işlemlerinin düzenli yürütülmesini sağlamak ve denetlemektir.

2. İlçe Başkan Yardımcısı (İlçe Siyasi ve Hukukî İşler Başkanı)

İlçe Siyasi ve Hukukî İşler Başkanının görev ve yetkileri;

- 1. İlçe başkanının bulunmadığı zamanlarda ilçe teşkilatını temsil etmek, toplantılara başkanlık etmek,
- 2. Genel Başkanın grup ve basın toplantılarında yaptığı konuşmalarla, Parti yetkililerinin söylem ve demeçlerini izleyerek Partinin güncel siyasi görüşleri hakkında ilçe yönetimini bilgilendirmek,
- 3. İlçedeki siyasi ve sosyal gelişmeleri takip etmek, ilçedeki diğer siyasi partilerle diyalog kurmak,
- 4. İlçe düzeyinde Parti görüş ve politikalarının oluşumuna katkıda bulunmak, ortak politik söylem geliştirmek ve yaymak,
- 5. İlçedeki insan hak ve özgürlükleri ile ilgili gelişmeleri takip ederek, bu konuda doğabilecek sorunların çözümüne yönelik projeler üretmek ve demokrasi kültürünün yerleşmesine çalışmak,
- 6. Partinin misyonunu ve vizyonunu teşkilata, Parti üyelerine ve halka anlatmak,
- 7. İlçedeki teşkilatların ve üyelerin Parti çalışmalarında karşılaşılabileceği hukukî sorunlara çözüm üretmek, gerektiğinde hukuk komisyonu kurmak ve çalıştırmak,
- 8. İlçedeki Parti faaliyetlerinin Kanun, Tüzük ve yönetmeliklere uygun yürütülmesi hususunda çalışmalar yapmaktır.

3. İlçe Başkan Yardımcısı (İlçe Teşkilat Başkanı)

İlçe Teşkilat Başkanının görev ve yetkileri;

- a. İlçede, belde teşkilatlarından sandık yönetim kurullarına kadar her kademede teşkilatlanmayı Tüzük ve Yönetmelik hükümlerine uygun olarak gerçekleştirmek, verimli çalışmalarını sağlamak ve denetlemek,
- b. Kadın ve gençlik kollarının teşkilatlanmalarını takip etmek, çalışmalarına yardımcı olmak,
- c. Üye sayısını arttırmaya yönelik çalışmalar yapmak ve üye kayıtlarının Genel Merkez e-teşkilat programına köy/mahalle ve sandık esasına göre işlenmesini sağlamak,
- d. İlçe danışma meclisini ilçe sekreterliği ile eşgüdüm içerisinde düzenlemek,

- e. Yeni üye kayıtları ve üyelerle ilgili diğer değişikliklere ait bilgileri altı ayda bir il teşkilat başkanlığına göndermek,
- f. İlçe kongresinin hazırlık çalışmalarını yapmak, kongre faaliyet raporu- nu hazırlamak ve kongrenin gerçekleşmesini sağlamak,
- g. Belde kongrelerinin Kanun, Tüzük, Yönetmelik ve Genel Merkez tali- matları doğrultusunda yapılmasını sağlamak,
- h. Teşkilat organlarına seçilen veya atanananların, 15 gün içinde kayma- kamlığa yazılı olarak bildirilmesini sağlamak ve görevlerde meydana gelen deği- şikliklerin de 15 gün içinde kaymakamlığa yazı ile bildirilmesini sağlamak,
- i. İlçe ve alt kademedeki teşkilat mensuplarının eğitimleriyle ilgili çalış- maları seçim işleri ve AR-GE başkanlıkları ile birlikte gerçekleştirmek,
- j. İlçe yönetim kurulu üyelerinin aylık nöbet çizelgesini ilçe sekreteri ile eşgüdüm içerisinde hazırlamak, takip etmek, belde teşkilatlarının açık olup ol- madıklarını ve nöbetin tutulup tutulmadığını denetlemektir.

4. İlçe Başkan Yardımcısı (İlçe Seçim İşleri Başkanı)

İlçe Seçim İşleri Başkanının görev ve yetkileri;

- a. Sandık yönetim kurullarının, teşkilat başkanı ile koordineli olarak kurul- masına katkıda bulunmak ve verimli çalışmalarını sağlamak,
- b. İlçe ve beldelerde seçim koordinasyon merkezleri kurmak ve çalıştır- mak,
- c. İlçe ve beldelerde seçim irtibat büroları kurmak ve çalıştırmak,
- d. Seçimde görevli olanların seçim mevzuatı konusunda eğitimlerini sağ- lamak,
- e. Yüksek Seçim Kurulunca yayımlanan genelge ve bildirimleri takip et- mek, seçim takviminde öngörülen iş ve işlemlerin gününde ve eksiksiz olarak yapılması için gerekli tedbirleri almak,
- f. Seçimlerde, ilçe başkanlığı adına itiraza yetkili kılınanları zamanında ilçe seçim kuruluna bildirmek,
- g. Seçimlerde, ilçe seçim kurullarındaki birleştirme işlemlerini veya iti- razları takip etmek üzere en az iki Parti temsilcisini belirlemek ve ilçe seçim kuruluna bildirmek,
- h. Her iki yılda bir yeniden oluşturulan ilçe seçim kurullarında Parti adına görev yapacak bir asıl bir yedek üyenin, özellikle hukukçu üyeler arasından sü- resi içinde yetkili ilçe seçim kuruluna bildirilmesini sağlamak,
- i. Parti adına resmî sandık kurullarına katılacak bir asıl, bir yedek üyenin, beldeler dâhil her sandık kurulu için ayrı ayrı belirlenmesini ve seçim takvimin- de belirtilen süre içinde yetkili ilçe seçim kurulluna verilmesini sağlamak,
- j. Seçimde sandık başında parti adına görev yapacak en az iki müşahi- din, ilçedeki her sandık kurulu için ayrı ayrı olmak üzere eksiksiz olarak belirlen- mesini ve seçimde sandık başında hazır bulunmasını sağlamak,
- k. İlçe seçmen listelerini güncel ve eksiksiz biçimde temin etmek,

l. İlçe seçim kurullarınca seçim öncesi yapılacak güncelleştirme çalışmalarını teşkilatların günlük olarak takibini sağlamak, bu çalışmalar için gerekli çalışma ekiplerini oluşturmak, aralarında eşgüdümü sağlamak ve denetlemek,

m. Seçimlerde aday adaylıklarıyla ilgili yapılması gereken iş ve işlemleri, Genel Merkez ve il başkanlığının talimatlarına uygun olarak gerçekleştirmek,

n. Yerel seçimlerde Parti adaylarına ilişkin listeleri, istenen belge ve bilgilerle birlikte ilçe seçim kuruluna süresi içinde vermek,

o. Genel ve yerel seçimlerde sandık kurulunca her seçim türü için ayrı ayrı düzenlenen sandık kurulu birleştirme tutanaklarının onaylı birer örneğinin müşahitlerce eksiksiz olarak alınmasını sağlamak, her seçim türü için ayrı olmak üzere ilçe ve belde ölçeğinde köy/mahalle esasına göre düzenli ve eksiksiz biçimde arşivlenmesini sağlamak,

p. Genel ve yerel seçimlerde ilçe seçim kurulunca her seçim türü için ayrı ayrı düzenlenen ilçe birleştirme tutanağının onaylı birer örneğini almak veya alınmasını takip etmek,

q. Seçim sonuçlarına yapılacak itirazları takip etmek, aleyhte çıkan kararlara karşı süresi içinde itiraz hakkını kullanmak,

r. Seçim sonuçlarının doğru bir şekilde il başkanlığı ve Genel Merkeze ulaşmasını sağlamak,

s. Seçimin başlangıç tarihinden itibaren Parti adına yapılacak etkinliklerle ilgili mülki makamlara ve seçim kurullarına yapılacak açık hava toplantı yerleri, ilan ve reklam yerleri vb. bildirimleri ve başvuruları yapmaktır.

5. İlçe Başkan Yardımcısı (İlçe Tanıtım ve Medya Başkanı)

İlçe Tanıtım ve Medya Başkanının görev ve yetkileri;

a. Partinin ilçede tanıtım ve medya ile ilgili işlerini yürütmek,

b. Propaganda ve tanıtım malzemelerini temin etmek, korumak ve dağıtmak,

c. Tanıtımda bilişim teknolojisinden yararlanmak için gerekli çalışmaları ve Partinin ilçe ve belde teşkilatları adına kurulu İnternet sitelerinin kurumsal kimliğe uygun olarak düzenlenmesini ve güncellenmesini AR-GE başkanlığı ve ilçe sekreterliği ile iş birliği içinde yürütmek,

d. Partinin ilçe düzeyinde halka açık olarak yapacağı miting, toplantı, panel, açık oturum vb. programların tanıtımı ve düzenlenmesi için gerekli hazırlıkları diğer birimlerle iş birliği içinde yürütmek, takip etmek,

e. Parti ve Parti politikaları ile Partinin yerel yönetim ve merkezî hükümetteki çalışmalarının ilçede en etkin yöntemlerle tanıtımını sağlamak,

f. Yerel ve ulusal medyayı takip ederek Parti ile ilgili haber, yorum ve analizleri derlemek, dağıtımını ve arşivlenmesini sağlamak,

g. Seçimler başta olmak üzere ilçe düzeyinde yürütülecek propaganda ve tanıtım stratejileri ve malzemelerinin belirlenmesini, üretilmesini ve dağıtımını sağlamak,

h. İlçedeki Parti etkinliklerinin görsel, işitsel ve belgesel kayıtlarının tutulmasını ve ilçe sekreterliği ile birlikte arşivlenmesini sağlamak,

i. Diğer siyasi partilerin ilçedeki tanıtım ve medya faaliyetlerini izlemektir.

6. İlçe Başkan Yardımcısı (İlçe Dış İlişkiler Başkanı)

İlçe Dış İlişkiler Başkanının görev ve yetkileri;

a. Partinin dış politikalarını teşkilat mensuplarına ve halka doğru olarak sunmak,

b. Dış politika ile ilgili gelişmeleri, dünyadaki siyasi faaliyetleri ve bu faaliyetlerle ilgili Parti yetkililerinin açıklamalarını takip etmek, teşkilat mensuplarını ve halkı bilgilendirmek,

c. Partinin dış politikalarına uygun olarak, ilçede çalışmalar yapan sivil toplum kuruluşları ve düşünce merkezleri ile diyalog ve işbirliği içinde olmak, ortak çalışma zemini oluşturmak,

d. Turistik yörelerde, turistlere yönelik tanıtım faaliyetlerinde bulunmak,

e. İlçedeki, yurt dışında çalışanlarla ve yakınlarıyla ilişkiler kurmak, sorunlarını tespit etmek ve il başkanlığına bildirmek,

f. İlçede yaşayan yabancılarla görüşerek Partiyi tanıtmak, politikaları hakkında bilgilendirmek, varsa sorunları ile ilgilenmek, çözümüne yardımcı olmak,

g. İlçe başkanını ziyaret eden yabancı heyetlerle yapılacak görüşmelerin verimli olması için ilçe başkanına yardımcı olmaktır.

7. İlçe Başkan Yardımcısı (İlçe Sosyal İşler Başkanı)

İlçe Sosyal İşler Başkanının görev ve yetkileri;

a. Partinin aile, sağlık, eğitim, çalışma, kültür ve çevre gibi konulara ilişkin sosyal politikalarının teşkilat mensuplarına ve halka doğru olarak aktarılmasını sağlamak,

b. İlçedeki sosyal yapıyı ve olayları izleyerek raporlar hazırlamak, yaşanan sosyal sorunları tespit ederek gerektiğinde Parti üst makamlarına iletilmek üzere ilçe başkanına sunmak,

c. İlçede faaliyette bulunan sosyal ve kültürel amaçlı sivil toplum kuruluşları ile diyalog kurmak, Parti politikalarına aykırı olmayacak şekilde ortak çalışmalar yapmak,

d. İlçedeki yoksulları, kimsesizleri, sokak çocuklarını, yaşlıları ve engellileri tespit etmek, durumlarının iyileştirilmesi ile ilgili proje ve programlar hazırlamak, etkinliklerde bulunmak,

e. İhtiyaç hâlinde engelliler ve yaşlılar koordinasyon merkezlerini kurmak ve çalıştırmak,

f. İlçenin tarihî ve kültürel değerlerinin korunması için gerekli çalışmalarını yapmak, yapanlara destek olmak,

g. Parti üyeleri arasında dayanışma, sevgi, saygı, dostluk gibi davranışların gelişmesi için faaliyette bulunmak,

h. Parti çalışmalarında kullanılacak, ilçedeki sosyal dokuya ilişkin istatistiksel bilgileri hazırlamak,

i. Doğal afetlerde veya acil durumlarda yöreye ve mağdurlara yönelik destek ve yardım çalışmalarına Parti üyelerinin katılımını sağlamak, yetkililere yardımcı olmak,

j. İlçedeki hastane, huzurevi, bakım yurdu vb. sosyal kurumlar ile sosyal amaçlı STK'lara ziyaret programları yapmaktır.

8. İlçe Başkan Yardımcısı (İlçe Yerel Yönetimler Başkanı)

İlçe Yerel Yönetimler Başkanının görev ve yetkileri;

a. Partinin yerel yönetim politikalarının ilçede uygulanmasına yönelik çalışmalar yapmak,

b. Partinin yerel yönetim politikalarının teşkilata ve halka doğru olarak aktarılmasını sağlamak,

c. Teşkilat başkanlığı ile eşgüdüm içerisinde, Partili belediye başkanları, belediye ve il genel meclisi üyeleri ile teşkilatın, Partinin program ve ilkelerine uygun olarak uyumlu, verimli ve etkin çalışmalarını sağlamak,

d. Partili belediye başkanları, belediye ve il genel meclisi üyelerinin Parti politikalarına uygun çalışmalar yapmasına yardımcı olmak,

e. Belediye ve il genel meclisi üyelerinin toplantı ve diğer çalışmalara düzenli olarak katılımını sağlamak ve sonucunu rapor etmek,

f. İlçe yerel yönetimler danışma meclisini düzenlemek, beldelerde yapılan yerel yönetimler danışma meclislerini takip etmek ve yapılmasını sağlamak,

g. Halkın yerel yönetimlerden istek ve beklentilerini tespit etmek, çözüme yönelik çalışmalar yapmak,

h. Yerel yönetimler alanında faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşları ile muhtarların ve Partili belediyelerin eşgüdümlü çalışmalar yapmalarına yardımcı olmak,

i. İlçedeki Partili belediye başkanları, belediye ve il genel meclisi üyelerine ait isim ve meslek gibi iletişim bilgilerini içeren kayıtları tutmak,

j. Partili belediye ve il genel meclisi üyelerinin görev ve yetkileri ile çalışma usul ve esaslarıyla ilgili eğitim çalışmalarını üst kademe ve ilgili birimlerle birlikte düzenlemek ve gerçekleştirmektir.

9. İlçe Başkan Yardımcısı (İlçe Ekonomi İşler Başkanı)

İlçe Ekonomi İşler Başkanının görev ve yetkileri;

a. Parti ve hükümetin ekonomik politika ve hizmetlerini teşkilat ve halka doğru olarak anlatmak,

b. Parti propagandasında kullanılacak genel ve yerel ekonomik veri ve istatistikleri hazırlamak,

c. İlçenin ekonomik yapısını yatırımlar, yeni açılış ve kapanışlar, istihdamın yönü, istihdamda daralma, gerileme vb. yönlerden izlemek ve değerlendirmek,

d. İlçenin ekonomik yapısı ve kalkınması konusunda proje ve politikalar üretmek,

e. İlçedeki esnaf, sanatkâr ve diğer yatırımcıların istek ve beklentilerini tespit ederek proje ve raporlar hazırlamaktır.

10. İlçe Başkan Yardımcısı (İlçe Halkla İlişkiler Başkanı)

İlçe Halkla İlişkiler Başkanının görev ve yetkileri;

- Partinin, sivil toplum ve meslek kuruluşları ile ilişkilerini yürütmek,
- Sivil toplum ve meslek kuruluşlarının festival, şölen, şenlik, piknik gibi toplantı ve etkinliklerine Parti adına katılmak, ortak çalışmalar yapmak,
- Teşkilat mensuplarının halkla ilişkiler konusunda eğitimini sağlamak,
- Parti üyelerinin kendi aralarında veya halkın katılımıyla yapacağı sosyal, sanatsal veya sportif etkinlikleri özendirme, bu amaçla etkinlikler düzenlemek,
- Geniş halk kitlelerinin katıldığı miting veya kapalı salon toplantılarını tanıtım ve medya başkanlığı ile eşgüdüm içerisinde yapmak,
- Partinin amaç ve hizmetlerini anlatmak, halkın beklentilerini, istek ve şikâyetlerini tespit etmek amacıyla ilgili birimlerle eşgüdüm içerisinde esnaf, sivil toplum ve resmî kurum ve kuruluşlara yönelik ziyaret programları yapmak,
- Vatandaşların Parti ile olan ilişkilerini düzenlemek, sorunlarını, istek ve şikâyetlerini tespit ederek ilgili birimlere iletmek,
- Bayramlarda, Parti içi bayramlaşma programları düzenlemek; diğer siyasi partiler ve sivil toplum kuruluşlarına, huzurevi, yoksul ve kimsesizlere yapılacak sosyal amaçlı ziyaretlere katılacak ekipleri sosyal işler başkanlığı ile eşgüdüm içerisinde belirlemek ve ziyaretleri gerçekleştirmektir.

11. İlçe Başkan Yardımcısı (İlçe Mali ve İdari İşler Başkanı, İlçe Muhasibi)

İlçe Mali ve İdari İşler Başkanının görev ve yetkileri;

- Muhasebe kayıtlarını, muhasebe tekniğine ve mevzuata uygun olarak tutmak,
- Üye aidatlarının düzenli olarak toplanmasını sağlamak,
- Partinin aidat, bağış vb. gelirlerini, usulüne uygun olarak Genel Merkez tarafından bastırılan makbuzlar karşılığında almak, aldırarak ve dip koçanlarını saklamak,
- Parti giderlerinin makbuz veya fatura gibi bir belge karşılığında ve har-cama kararına dayalı olarak usulüne uygun şekilde Parti tüzel kişiliği adına yapılmasını sağlamak ve giderlere ait belgeleri saklamak,
- Onaylanan bütçede öngörülmüş bulunmak kaydıyla, 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanununun 70. maddesinde belirtilen ve her yıl için yeniden değerlendirilerek artırılarak belirlenen miktarı aşmayan harcamalar ile genel tarifeye bağlı giderler dışında yapılacak harcamalar için ilçe yönetim kurulu kararının çıkarılmasını sağlamak,
- Partinin yapacağı sözleşmeleri ve girişecekleri yükümlülükleri, ilçe yönetim kurulu tarafından yetkili kılınmış olmak kaydıyla mevzuata uygun olarak yapmak,
- İlçe teşkilatının, gelir ve gider tahminlerini gösteren bir yıllık bütçenin

hazırlanmasına ve ilgili takvim yılından önceki eylül ayı sonuna kadar il başkanlığına gönderilmesine ilişkin iş ve işlemleri takip etmek,

h. İlçe teşkilatının, beldeleri de kapsayacak şekilde bütçe yılını izleyen mart ayı sonuna kadar bir önceki yıla ait bütçe uygulama sonuçlarını gösteren ilçe kesin hesabının hazırlanması ve il başkanlığına gönderilmesine ilişkin iş ve işlemleri yürütmek,

i. İlçe ve bağlı beldelerin gelir ve giderleri hakkında altı ayı geçmeyen sürelerde il başkanlığına hesap bildiriminde bulunmak,

j. İlçe teşkilatının genel tarifeğe bağlı telefon, elektrik, su, doğalgaz ve kira gibi belirli ödemelerini zamanında yapmak,

k. İlçe binasının bakım, onarım, temizlik ve güvenliğine ilişkin işleri yaptırmak,

l. Çalışan personeli Kanun ve kurallara uygun olarak sevk ve idare etmek, çalışma zamanlarını düzenlemek, resmî bildirimlerini süresi içinde ilçe sekreteri ile birlikte yapmak,

m. İlçe teşkilatının ihtiyaç duyduğu malzeme ve demirbaşları tespit ve temin etmek,

n. Harcama evrakını, ilçe başkanı ile birlikte imza etmek ve arşivlemek,

o. İlçe teşkilatının malî ve idarî işlerini düzenli olarak yürütmektir.

12. İlçe Başkan Yardımcısı (İlçe Araştırma ve Geliştirme Başkanı)

İlçe Araştırma ve Geliştirme Başkanının görev ve yetkileri;

a. Teşkilat çalışmalarında bilişim teknolojilerinden yararlanmak için gerekli çalışmaları ve Partinin ilçe ve belde teşkilatları adına kurulu İnternet sitelerinin kurumsal kimliğe uygun olarak düzenlenmesini ve güncellenmesini, tanıtım ve medya başkanlığı ve ilçe sekreterliği ile birlikte sağlamak,

b. Parti içi eğitim programlarının altyapısını ilgili birimlerle birlikte oluşturmak ve gerçekleştirmek,

c. Gerekğinde kamuoyu araştırmaları yaptırmak,

d. Çalışmalarda kullanılacak yerel verilerin ve seçim sonuçlarının analiz ve değerlendirmelerini ilgili birimlerle eşgüdüm içerisinde yapmak ve rapor etmek,

e. Partinin kullandığı elektronik veri ortamlarının sağlıklı biçimde işlerliğini ve korunmasını sağlamak,

f. Parti çalışmalarının kaliteli, etkili ve verimli yürütülmesine yönelik olarak teknolojik altyapı tekniklerini geliştirmek ve uygulamak, bu amaçla Parti içi eğitimler düzenlemektir.

13. İlçe Başkan Yardımcısı (İlçe Sekreteri)

İlçe Sekreterinin görev ve yetkileri;

a. Kanun, Tüzük ve ilgili Yönetmeliğine göre tutulması gereken Parti defterlerini düzenli olarak tutmak,

b. İlçeye bağlı beldelerin tuttuğu Parti defterlerinin usulüne uygun olarak tutulmasını sağlamak ve denetlemek,

- c. Yan kuruluşlarca tutulan defter ve kayıtların Parti Tüzük ve yönetmeliklerine uygunluğunu sağlamak,
- d. İlçe teşkilatında, aylık ve haftalık olarak yapılan toplantıların gündemlerini yetkili kişi ve kurulların görüşleri doğrultusunda hazırlamak, toplantıların duyurularını yapmak, alınan kararları karar defterine yazmak ve imzalatmak,
- e. İlçe teşkilatının her türlü yazışmalarını süresi içinde yapmak,
- f. İlçe teşkilatı adına kamu kurum ve kuruluşlarına yapılacak resmî bildirimleri süresi içinde yapmak,
- g. Gelen-giden evrakın kayıtlarını düzenli olarak tutmak ve dosyalamak,
- h. Partinin büro hizmetlerinin verimli yürütülmesini sağlamak,
- i. Bütün birimlerle eşgüdüm içerisinde ilçe teşkilatının arşivini oluşturmak,
- j. Parti toplantılarının organizasyon ve takibini diğer birimlerle birlikte yapmak,
- k. İlçe yönetim kurulu üyelerinin aylık nöbet çizelgesini teşkilat başkanlığı ile eşgüdüm içerisinde hazırlamak, takip etmek, belde teşkilatlarının açık olup olmadıklarını ve nöbetin tutulup tutulmadığını denetlemektir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

İL TEŞKİLATI

(SPK md. 19-21, Tüzük md. 34-38, 55)

İl Teşkilatı

Madde 45- İl teşkilatı; il kongresi, il başkanı, il yönetim kurulu, il yürütme kurulu, il disiplin kurulu, il Parti içi demokrasi hakem kurulu ile il kadın ve gençlik kollarından oluşur.

İl Yönetim Kurulu

Madde 46- İl yönetim kurulu, il başkanı dâhil;

- a. Nüfusu 200.000'e kadar olan illerde 30,
- b. Nüfusu 200.000'den 500.000'e kadar olan illerde 40,
- c. Nüfusu 500.000'den fazla olan illerde 50 asıl ve aynı sayıda yedek üyeden oluşur.

Yerel ihtiyaçlara göre, Merkez Yürütme Kurulunun uygun görmesi hâlinde il yönetim kurulu üye sayısı Tüzükteki asgari ve azami sınırları aşmamak kaydıyla arttırılıp azaltılabilir.

İl Yönetim Kurulunun Görev ve Yetkileri (Tüzük md. 55)

Madde 47- Parti üst organ ve kademelerince alınan kararlara, Kanuna, Parti Tüzük ve yönetmeliklerine uygun iş ve işlem yapmakla yükümlü olan il yönetim kurulu;

- a. İl sınırları içinde Partinin faaliyet ve programlarının tanıtımı için gerekli çalışmaları yapmak,

b. Görev alanında bulunan teşkilat kademesindeki Parti faaliyetlerinin genelgeler, yönetmelikler, Tüzük ve yasalara uygunluğunu denetlemek, uyumu sağlamak,

c. Parti üst organlarının ve il kongresinin verdiği görevleri yapmak, verdiği yetkileri kullanmak,

d. İlde Partinin amaç ve ilkeleri doğrultusunda halka açık toplantı, panel, seminer, sempozyum ve benzeri etkinlikler düzenlemek,

e. İldeki Parti çalışmalarının etkin ve verimli yürütülmesini sağlamak amacıyla geçici veya sürekli çalışma grupları ve komisyonlar oluşturmak,

f. Partinin misyonu ve vizyonu ile temel ilke ve görüşlerinin teşkilat mensuplarınca daha iyi kavranması amacıyla il içerisinde her türlü Parti içi eğitim çalışmalarını yapmakla yükümlüdür.

İl Yürütme Kurulu (Tüzük md. 38)

Madde 48- İl yürütme kurulu; il başkanının başkanlığında, il düzeyinde görev yapan bir organdır. İl yürütme kurulu üyeleri; il başkanı tarafından il yönetim kurulu üyeleri arasından belirlenir. İl yürütme kurulu üyeleri il başkan yardımcısı sıfatıyla görev yapar.

İl yürütme kurulu üyeleri arasındaki görev dağılımı aşağıdaki şekildedir:

1. İl Siyasi ve Hukukî İşler Başkanı
2. İl Teşkilat Başkanı
3. İl Seçim İşleri Başkanı
4. İl Tanıtım ve Medya Başkanı
5. İl Dış İlişkiler Başkanı
6. İl Sosyal İşler Başkanı
7. İl Yerel Yönetimler Başkanı
8. İl Ekonomi İşleri Başkanı
9. İl Halkla İlişkiler Başkanı
10. İl Mali ve İdari İşler Başkanı (İl Muhasibi)
11. İl Araştırma ve Geliştirme Başkanı
12. İl Sekreteri

İl yürütme kurulu üyeleri, il başkanı tarafından tamamen veya kısmen değiştirilebilir. İl yürütme kurulu üyeliklerinde boşalma olması hâlinde il başkanı tarafından yönetim kurulu üyeleri arasından görevlendirme yapılır.

İl yürütme kurulu üyeleri, görevli oldukları faaliyetin kapsam ve niteliğine göre yeteri kadar yardımcı ve uzman ile çalışma yapabilirler. Yardımcı ve uzmanlar, ilgili il yürütme kurulu üyesinin teklifi ve il başkanının onayı ile il yönetim kurulu üyeleri yahut bunların dışındaki kimseler arasından atanır. Yardımcı ve uzmanlar oy hakkı olmaksızın çağrılı oldukları il yönetim kurulu ve il yürütme kurulu toplantılarına katılabilirler.

Atama ve görevlendirmelerle ilgili olarak il yönetim kurulu ve teşkilat kademe başkanlıkları yazılı olarak bildirilir.

İl Yürütme Kurulunun Görev ve Yetkileri

Madde 49- İl yürütme kurulunun görev ve yetkileri;

- İl yönetim kurulunun gündemini hazırlamak,
- İl teşkilatında istihdam edilecek personelin kadro ve özlük haklarını karara bağlamak.
- İl başkanının verdiği işleri yapmak,
- İl kongresi ve il yönetim kurulunca alınmış kararların ve verilen görevlerin icrasını sağlamaktır.

1. İl Başkanı

İl başkanı, il kongresi tarafından gizli oylama ile tek derecede seçilir. Aynı kişi, en fazla üç olağan dönem il başkanı seçilebilir. İl başkanına işten el çektilmesi veya herhangi bir nedenle il başkanlığının boşalması durumunda, Merkez Karar ve Yönetim Kurulu tarafından il başkanı ataması yapılır.

İl Başkanının görev ve yetkileri:

- İl teşkilatını, ildeki bütün özel ve resmî kurum ve kuruluşlar ile gerçek ve tüzel kişiler nezdinde temsil etmek,
- Partinin il, ilçe, belde, köy/mahalle teşkilatlarından sandık yönetim kurullarına kadar teşkilatlanmasını Tüzük ve Yönetmeliğe göre tamamlamak,
- Partinin il kadın ve gençlik kollarının teşkilatlanmalarını takip etmek, ana kademe ile uyumlu ve verimli çalışmalarını sağlamak,
- Partinin il düzeyinde çalışma ve faaliyetlerinin, Siyasi Partiler Kanunu, Parti Tüzüğü, Programı ve yönetmelikleri ile Partinin üst makam ve kurullarının belirlediği Parti politika ve ilkeleri çerçevesinde yürütülmesini ve koordinasyonunu sağlamak, denetimini gerçekleştirmek,
- İl yönetim ve yürütme kurullarının düzenli olarak toplanmasını ve verimli çalışmasını sağlamak,
- İl başkan yardımcılarının çalışmalarını denetlemek, başkan yardımcılarının birbirleriyle uyumlu ve verimli çalışmasını sağlamak,
- İl danışma meclislerinin düzenli olarak toplanmasını sağlamak,
- İl seçim çevresindeki Partili milletvekili, il genel meclisi üyeleri, belediye başkanları ve belediye meclisi üyeleri ile il, ilçe ve belde teşkilatları arasındaki uyumu sağlamak,
- Genel Merkez Teşkilat Başkanlığı ile koordineli olarak, il kongresinin yasal süresi içerisinde yapılmasını sağlamak,
- İl teşkilatının hesap işlerine ait belgeleri, mali ve idari işler başkanı ile birlikte imzalamak,
- Partinin misyon ve vizyonu ile temel ilke ve görüşlerinin teşkilat mensuplarınca daha iyi kavranması amacıyla Parti içi eğitim çalışmalarını planlamak ve uygulamak,
- Partinin üye sayısını arttırıcı çalışmalar yapmak,
- İl teşkilatının bütün iş ve işlemlerinin düzenli yürütülmesini sağlamak ve denetlemektir.

2. İl Başkan Yardımcısı (İl Siyasi ve Hukuki İşler Başkanı)

İl Siyasi ve Hukuki İşler Başkanının görev ve yetkileri:

- a. İl başkanının bulunmadığı zamanlarda il teşkilatını temsil etmek, toplantılara başkanlık etmek,
- b. Genel Başkanın grup ve basın toplantılarında yaptığı konuşmalarla, Parti yetkililerinin söylem ve demeçlerini izleyerek Partinin güncel ve siyasi görüşlerini il yönetimine aktarmak,
- c. Siyasi ve hukuki konularda Parti adına yapılacak toplantıları düzenlemek,
- d. İl düzeyinde Parti görüş ve politikalarının oluşumuna katkıda bulunmak, ortak söylem geliştirmek,
- e. İl düzeyinde, insan hak ve özgürlükleri ile ilgili gelişmeleri takip etmek, bu alanda doğabilecek sorunların giderilmesi konusunda proje üretmek,
- f. İldeki siyasi ve sosyal gelişmeleri takip etmek, diğer siyasi partilerle diyalog kurmak, demokrasi kültürünün yerleşmesine çalışmak,
- g. Partinin misyon ve vizyonunun, teşkilat mensuplarına ve halka anlatılmasına yönelik çalışmalar yapmak,
- h. Parti teşkilat ve üyelerinin çalışmalarda karşılaştığı hukuki sorunlarla ilgilenmek,
- i. İldeki Parti faaliyetlerinin Kanun, Tüzük ve yönetmeliklere uygun yürütülmesini sağlamaktır.

3. İl Başkan Yardımcısı (İl Teşkilat Başkanı)

İl Teşkilat Başkanının görev ve yetkileri;

- a. İlde, ilçe teşkilatlarından sandık yönetim kurullarına kadar her kademedeki teşkilatlanmayı Tüzük ve Yönetmelik hükümlerine uygun olarak gerçekleştirmek, verimli çalışmalarını sağlamak ve denetlemek,
- b. Partinin il kadın ve gençlik kollarının teşkilatlanmalarını takip etmek, ana kademe ile uyumlu ve verimli çalışmalarını sağlamak,
- c. Partinin üye sayısını artırıcı çalışmalar yapmak, üye kayıtlarının Genel Merkez e-teşkilat programına ilçe ölçeğinde köy/mahalle ve sandık esasına göre işlenmesini sağlamak ve takip etmek,
- d. Üye kayıtları ile ilgili bilgileri altı ayda bir Genel Merkez Teşkilat Başkanlığına göndermek,
- e. İl danışma meclisini il sekreteri ile eşgüdüm içerisinde düzenlemek, ilçe danışma meclislerinin takibini yapmak,
- f. İl kongresinin hazırlık çalışmalarını yapmak, kongre faaliyet raporunu hazırlamak ve kongrenin gerçekleşmesini sağlamak,
- g. İlçe ve belde kongrelerinin Kanun, Tüzük, yönetmelikler ve Genel Merkez talimatları doğrultusunda zamanında ve sağlıklı olarak yapılmasını sağlamak ve denetlemek,
- h. İl teşkilatı ve yan kuruluşların organlarına seçilen veya atama ile ge-

tirilenlerin adı, soyadı, doğum yeri ve tarihleri, TC kimlik numaraları ile meslek veya sanatları, ikametgâh ve nüfus cüzdanı örneklerinin 15 gün içinde valiliğe yazılı olarak teslimini sağlamak,

i. Alt kademe teşkilatları içinde meydana gelebilecek sorun ve şikâyetleri çözümlenmek, önerileri değerlendirmek, gerektiğinde Parti üst yönetimine rapor etmek,

j. İl ve alt kademe teşkilat mensuplarının eğitimleriyle ilgili çalışmaları seçim işleri ve AR-GE birimleri ile birlikte gerçekleştirmek,

k. İl yönetim kurulu üyelerinin aylık nöbet çizelgesini il sekreteri ile eşgüdüm içerisinde hazırlamak, takip etmek, ilçe teşkilatlarının açık olup olmadığını ve nöbetin tutulup tutulmadığını denetlemektir.

4. İl Başkan Yardımcısı (İl Seçim İşleri Başkanı)

İl Seçim İşleri Başkanının görev ve yetkileri;

a. Sandık yönetim kurullarının, teşkilat başkanı ile koordineli olarak kurulmasına katkıda bulunmak ve verimli çalışmalarını sağlamak,

b. Genel Merkezce verilen programa göre il, ilçe ve beldelerde seçim koordinasyon merkezlerinin kurulmasını sağlamak,

c. İlçe ve beldelerde seçim irtibat bürolarının kurulmasını sağlamak ve çalıştırmak,

d. Seçim çalışmalarının başarısı için etkili ve verimli plan ve programlar yapmak,

e. Yüksek Seçim Kurulunca yayımlanan genelge ve bildirimleri takip etmek, seçim takviminde öngörülen ve Parti teşkilatları tarafından yapılması gereken iş ve işlemlerin gününde ve eksiksiz yapılmasını sağlamak,

f. Seçimlerde, il başkanlığı adına itiraza yetkili kılınanları zamanında il seçim kuruluna bildirmek,

g. Seçimlerde, il seçim kurullarındaki birleştirme işlemlerini veya itirazları takip etmek üzere en az iki Parti temsilcisini belirlemek ve il seçim kuruluna bildirmek,

h. Her iki yılda bir yeniden oluşturulan ilçe seçim kurullarında Parti adına görev yapacak bir asıl bir yedek üyenin ilçe teşkilatlarınca, özellikle hukukçu üyelerimiz arasından belirlenmesini ve süresi içinde yetkili ilçe seçim kuruluna bildirilmesini sağlamak,

i. İlçe seçim kurullarınca oluşturulan sandık kurullarına Parti adına katılacak bir asıl bir yedek üyenin, tüm ilçelerce her sandık kurulu için eksiksiz olarak belirlenmesini ve seçim takviminde belirtilen süre içinde yetkili ilçe seçim kuruluna verilmesini sağlamak,

j. Seçimlerde sandık başında Parti adına görev yapacak en az iki müşahidin, tüm ilçelerce her sandık kurulu için eksiksiz olarak belirlenmesini ve oy verme günü sandık başında hazır bulunmasını sağlamak,

k. İlçe seçim kurullarınca yapılacak güncelleştirme çalışmalarının takibini ve denetimini yapmak,

- l. Müşahitler ve sandık kurullarında Parti adına görev yapacak üyeler ile seçim çalışmalarına katılan tüm teşkilat mensuplarının eğitimini sağlamak,
- m. Aday adaylıklarıyla ilgili il düzeyinde yapılması gereken iş ve işlemleri, Genel Merkezin talimatlarına uygun olarak gerçekleştirmek,
- n. Partinin il belediye başkan ve belediye meclisi ile il genel meclisi üyelik adaylarına ilişkin bildirim istenen belge ve bilgilerle birlikte ilgili seçim kuruluna zamanında verilmesini sağlamak,
- o. Yerel seçimlerde aday gösterilenlere ait bildirimlerin istenen belge ve bilgilerle birlikte ilçe teşkilatlarınca yetkili seçim kurullarına verilmesini sağlamak,
- p. Sandık sonuç tutanakları ile ilçe seçim kurullarınca düzenlenen ilçe birleştirme tutanaklarının onaylı birer örneğinin ilçe teşkilatları tarafından eksiksiz olarak alınmasını sağlamak,
- q. Genel ve yerel seçimlerde il seçim kurulunca düzenlenen birleştirme tutanağının onaylı birer örneğini almak,
- r. İl ve ilçelerde, seçim sonuçlarına yapılacak itirazları takip etmek, aleyhte çıkan kararlara karşı süresi içinde itiraz hakkını kullanmak,
- s. Seçim sonuçlarının en sağlıklı ve hızlı şekilde Genel Merkeze ulaşmasını sağlamak,
- t. Seçim sonrası müşahitlerce alınan sandık sonuç tutanaklarının, her seçim türü için ayrı ayrı olmak üzere ilçe ve belde ölçeğinde mahalle ve köylere göre düzenli ve eksiksiz biçimde arşivlenmesini sağlamaktır.

5. İl Başkan Yardımcısı (İl Tanıtım ve Medya Başkanı)

- İl Tanıtım ve Medya Başkanının görev ve yetkileri;
- a. Partinin il düzeyinde tanıtım ve medya ile ilgili işlerini yürütmek,
  - b. Propaganda ve tanıtım malzemelerinin temini, korunması ve dağıtımını sağlamak,
  - c. Tanıtımda bilişim teknolojilerinden yararlanmak için gerekli çalışmaları ve Partinin il ve ilçe teşkilatları adına kurulu İnternet sitelerinin kurumsal kimliğe uygun olarak düzenlenmesini ve güncellenmesini AR-GE başkanlığı ve il sekreterliği ile birlikte sağlamak,
  - d. Partinin il düzeyinde halka açık olarak yapacağı toplantı, panel, açık oturum vb. programları diğer birimlerle eşgüdüm içerisinde yürütmek,
  - e. Parti ve Parti politikaları ile Partinin yerel yönetim ve merkezi hükümetteki çalışma ve hizmetlerini en etkin yöntemlerle tanıtmak,
  - f. Yerel ve ulusal medyayı takip ederek Parti ile ilgili haber, yorum ve analizleri tespit etmek, derlemek, dağıtımını ve arşivlenmesini sağlamak,
  - g. Seçimler başta olmak üzere yürütülecek tanıtım ve propaganda stratejileri ile malzemelerini belirlemek ve üretmek,
  - h. Parti etkinliklerinin görsel, işitsel ve belgesel kayıtlarının tutulması ve il sekreterliği ile birlikte arşivlenmesini sağlamak,

i. Diğer siyasi partilerin tanıtım ve medya faaliyetlerini izlemektir.

6. İl Başkan Yardımcısı (İl Dış İlişkiler Başkanı)

İl Dış İlişkiler Başkanının görev ve yetkileri;

a. Partinin dış politikalarının teşkilat mensuplarına ve halka doğru olarak aktarılmasını sağlamak,

b. Dış politik gelişmeleri, dünyadaki siyasi olayları ve bu olaylarla ilgili parti sözcülerinin açıklamalarını takip ederek teşkilatı ve halkı bilgilendirmek,

c. Partinin dış politikalarına uygun olarak ilde çalışmalar yapan sivil toplum kuruluşları ve düşünce merkezleri ile diyalog ve iş birliği içerisinde olmak, ortak çalışmalar yapmanın zeminini oluşturmak,

d. Turistik yörelerde, turistlere yönelik tanıtım faaliyetlerinde bulunmak,

e. Yurt dışında çalışanlar ve yakınlarıyla ilişki kurmak, sorunlarını tespit etmek ve Genel Merkez Dış İlişkiler Başkanlığına bildirmek,

f. İlde yaşayan yabancılarla görüşerek Partiyi tanıtmak, politikaları hakkında bilgilendirmek, varsa sorunları ile ilgilenmek, çözümüne yardımcı olmak,

g. İl başkanlığını ziyaret eden yabancı misyon ve heyet görüşmelerinin verimli olması için gerekli hazırlıkları yapmak, il başkanına yardımcı olmaktır.

7. İl Başkan Yardımcısı (İl Sosyal İşler Başkanı)

İl Sosyal İşler Başkanının görev ve yetkileri;

a. Partinin aile, sağlık, eğitim, çalışma, kültür ve çevre gibi konulara ilişkin sosyal politikalarının, teşkilat mensuplarına ve halka doğru olarak aktarılmasını sağlamak,

b. İldeki sosyal yapıyı ve olayları izleyerek raporlar hazırlamak, yaşanan sosyal sorunları tespit ederek gerektiğinde Parti üst makamlarına iletmek üzere kademe başkanına sunmak,

c. İlde faaliyette bulunan sosyal ve kültürel amaçlı sivil toplum kuruluşları ile diyalog kurmak, Parti politikalarına aykırı olmayacak şekilde ortak çalışmalar yapmak,

d. İldeki yoksulları, kimsesizleri, sokak çocuklarını, yaşlıları ve engellileri tespit etmek, durumlarının iyileştirilmesi ile ilgili proje ve programlar hazırlamak, etkinliklerde bulunmak,

e. Engelliler ve yaşlılar koordinasyon merkezleri gibi kurumları kurmak ve çalışmalarını sağlamak,

f. İlin tarihi ve kültürel değerlerinin korunması için gerekli çalışmaları yapmak, yapanlara destek olmak,

g. Parti üyeleri arasında dayanışma, sevgi, saygı, dostluk gibi davranışların gelişmesi için faaliyette bulunmak,

h. Parti çalışmalarında kullanılacak sosyal dokuya ilişkin istatistikleri hazırlamak,

i. Doğal afetlerde veya acil durumlarda yöreye ve mağdurlara yönelik destek ve yardım çalışmalarına üyelerin katılımını sağlamak, yetkililere yardımcı olmak,

j. İl başkanının ildeki hastane, huzurevi, bakım yurdu vb. sosyal kurumlar ile sosyal amaçlı STK'lara ziyaret programları hazırlamaktır.

8. İl Başkan Yardımcısı (İl Yerel Yönetimler Başkanı)

Yerel Yönetimler Başkanının görev ve yetkileri;

a. Partinin yerel yönetimlere ilişkin politikalarının ilde uygulanmasına yönelik çalışmalar yapmak,

b. Partinin yerel yönetim politikalarının teşkilata ve halka doğru olarak aktarılmasını sağlamak,

c. Teşkilat Başkanlığı ile birlikte Partili belediye başkanları, belediye ve il genel meclisi üyeleri ile teşkilatın, uyumlu, verimli ve etkin çalışmalarını sağlamak,

d. Partili belediye başkanları, belediye ve il genel meclisi üyelerinin Parti politikalarına uygun çalışmalar yapmasına yardımcı olmak,

e. Belediye ve il genel meclisi üyelerinin toplantı ve diğer çalışmalara düzenli olarak katılımını sağlamak ve sonucunu rapor etmek,

f. İl yerel yönetimler danışma meclisini düzenlemek, ilçe ve beldelerde yapılan yerel yönetimler danışma meclislerini takip etmek ve yapılmasını sağlamak,

g. Halkın yerel yönetimlerden istek ve beklentilerini tespit etmek, bunların çözümüne yönelik olarak çalışmalar yapmak,

h. Yerel yönetimler alanında faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşları ile muhtarların ve Partili belediyelerin koordineli çalışmalarına yardımcı olmak,

i. Partili belediye başkanları, belediye ve il genel meclisi üyelerine ait isim ve meslek gibi iletişim bilgilerini içeren kayıtların tutulmasını sağlamak,

j. Partili belediye ve il genel meclisi üyelerinin görev ve yetkileri ile çalışma usul ve esaslarıyla ilgili eğitim çalışmalarını ilgili birimlerle birlikte eşgüdüm içerisinde gerçekleştirmektir.

9. İl Başkan Yardımcısı (İl Ekonomi İşleri Başkanı)

İl Ekonomi İşleri Başkanının görev ve yetkileri:

a. Partinin ve hükümetin ekonomik politikalarının teşkilata ve halka doğru olarak anlatılmasını sağlamak,

b. Parti propagandasında kullanılacak genel ve yerel ekonomik verileri ve istatistikleri hazırlamak,

c. İlin ekonomik yapısını, yatırımlar, yeni açılış ve kapanışlar, istihdamın yönü, istihdamda daralma, gerilemeler, artışlar vb. yönlerden izlemek ve değerlendirmek,

d. İlin ekonomik yapısı ve kalkınması konusunda proje ve politikalar üretmek,

e. İldeki esnaf, sanatkâr, küçük, orta ve büyük ölçekli yatırımcıların istek ve beklentilerini tespit ederek proje ve raporlar hazırlamaktır.

10. İl Başkan Yardımcısı (İl Halkla İlişkiler Başkanı)

İl Halkla İlişkiler Başkanının görev ve yetkileri:

- a. Partinin, sivil toplum ve meslek kuruluşları ile ilişkilerini düzenlemek,
- b. Sivil toplum ve meslek kuruluşlarının toplantı, festival, şölen, şenlik, piknik gibi etkinliklerine parti adına katılmak, katkıda bulunmak ve ortak çalışmalar yapmak,
- c. Teşkilat mensuplarının halkla ilişkiler konusunda eğitimini sağlamak,
- d. Parti üyelerine veya halka yönelik sosyal, sanatsal ve sportif etkinlikler düzenlemek,
- e. Halka yönelik miting veya kapalı salon toplantılarını, tanıtım ve medya başkanlığı ile eşgüdüm içerisinde yürütmek,
- f. Partinin amaç ve çalışmalarını anlatmak, halkın beklentilerini, istek ve şikâyetlerini tespit etmek amacıyla ilgili birimlerle birlikte esnaf, sivil toplum kuruluşları ile resmî kurumlara ziyaret programları yapmak,
- g. Vatandaşların Parti ile olan ilişkilerini düzenlemek, sorunlarını, istek ve şikâyetlerini tespit ederek ilgili birimlere iletmek, bu amaçla AK PARTİ İletişim Merkezini (AKİM) kurmak ve çalıştırmak,
- h. Bayramlarda, Parti içi bayramlaşma programları düzenlemek; diğer siyasi partiler ve sivil toplum kuruluşlarına, huzurevi, yoksul ve kimsesizlere yapılacak sosyal amaçlı ziyaretlere katılacak ekipleri sosyal işler başkanlığı ile eşgüdüm içerisinde belirlemek ve ziyaretleri gerçekleştirmek.

11. İl Başkan Yardımcısı (İl Mali ve İdari İşler Başkanı-İl Muhasibi)

İl Mali ve İdari İşler Başkanının görev ve yetkileri:

- a. Muhasebe kayıtlarını muhasebe tekniğine ve mevzuata uygun olarak düzenlemek,
- b. Üye aidatlarının toplanmasını sağlamak,
- c. Partinin aidat, bağış vb. gelirlerinin makbuz karşılığında toplamasını sağlamak, makbuzları usulüne uygun olarak düzenlemek ve koçanlarını saklamak,
- d. Parti giderlerinin makbuz veya fatura gibi belgeler karşılığında ve harcama kararına dayalı olarak usulüne uygun şekilde yapılmasını sağlamak, giderlere ait belgeleri saklamak,
- e. Onaylanan bütçede öngörülmüş bulunmak kaydıyla, 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanununun 70. maddesinde belirtilen ve her yıl için yeniden değerlendirilme oranında artırılarak belirlenen miktarı aşmayan harcamalar ile genel tarifeye bağlı giderler dışında yapılacak harcamalar için il yönetim kurulu kararının alınmasını sağlamak,
- f. Partinin yapacağı sözleşmeleri ve girişecekleri yükümlülükleri, il yönetim kurulu tarafından yetkili kılınmış olmak kaydıyla yapmak,
- g. İl teşkilatının ilçeleri kapsayacak şekilde gelir ve gider tahminlerini gösteren bir yıllık bütçeyi hazırlamak ve ilgili takvim yılından önceki ekim ayı sonuna kadar Genel Merkeze göndermek,
- h. İl teşkilatının, ilçeleri kapsayacak şekilde bütçe yılını izleyen nisan ayı

sonuna kadar, bir önceki yıla ait bütçe uygulama sonuçlarını gösteren il kesin hesabını hazırlamak ve Genel Merkeze göndermek,

i. İl ve ilçelerin gelir ve giderleri hakkında altı ayı geçmeyen sürelerde Genel Merkeze hesap bildirimini yapmak,

j. İl teşkilatının telefon, elektrik, su, doğalgaz ve kira gibi ödemelerinin zamanında yapılmasını sağlamak,

k. Partiye gelir elde edilmesine yönelik çalışmalar yapmak,

l. İl binasının bakım, onarım, temizlik ve güvenliğine ilişkin işleri yaptırmak,

m. Personelin mevzuata uygun olarak sevk ve idaresini, çalışan veya görevine son verilenlerin süresi içinde resmî bildirimlerini il sekreterliği ile eşgüdüm içerisinde yapmak,

n. İl teşkilatının ihtiyaç duyduğu malzeme ve demirbaşları tespit etmek, satın alma kurallarına göre alımlarını yapmak,

o. Harcama evrakını, il başkanı ile birlikte imzalamak ve arşivlemek,

p. İl teşkilatının idari ve malî işlerini düzenli yürütmektir.

12. İl Araştırma ve Geliştirme Başkanının görev ve yetkileri

İl Araştırma ve Geliştirme Başkanının görev ve yetkileri:

a. Bilgi ve iletişim teknolojilerini izlemek ve Partinin bu imkânlardan yararlanması için çalışmalar yapmak, il ve ilçe teşkilatları adına kurulu internet sitelerinin kurumsal kimliğe uygun olarak düzenlenmesi ve güncellenmesini tanıtım ve medya başkanlığı ve il sekreterliği ile birlikte sağlamak,

b. Parti içi eğitim programlarının altyapısını ilgili birimlerle birlikte oluşturmak ve gerçekleştirmek,

c. Gerekliğinde kamuoyu araştırmaları yapmak,

d. Seçim çalışmalarında kullanılacak yerel verilerin ve seçim sonuçlarının analizlerini ve değerlendirmesini ilgili birimlerle iş birliği içinde yapmak ve rapora bağlamak,

e. Partinin kullandığı elektronik veri ortamlarının sağlıklı biçimde işlerliğini ve korunmasını sağlamak,

f. Parti çalışmalarının kaliteli, etkili ve verimli yürütülmesine yönelik olarak teknolojik altyapı ve teknikleri geliştirmek ve uygulamak, bu amaçla Parti içi eğitimler düzenlemektir.

13. İl Başkan Yardımcısı (İl Sekreteri)

İl Sekreterinin görev ve yetkileri:

a. Parti defterlerini düzenli olarak tutmak,

b. İlçe, belde ve yan kuruluşlarca tutulan defter ve kayıtların Parti Tüzük ve yönetmeliklerine uygunluğunu sağlamak,

c. İl teşkilatında, aylık ve haftalık olarak yapılan toplantıların gündemlerini yetkili kişi ve kurulların görüşleri doğrultusunda hazırlamak, toplantıların duyurularını yapmak, alınan kararları karar defterine yazmak ve imzalatmak,

- d. İl teşkilatında, birimlerin kendi aralarında yapacağı iç yazışmalar hariç Parti adına her türlü dış yazışmasını süresi içinde yapılmasını sağlamak,
- e. İl teşkilatı adına kamu kurum ve kuruluşlarına yapılacak resmî bildirimleri süresi içinde yapmak,
- f. Gelen-giden evrakın kayıtlarını düzenli olarak tutmak ve dosyalamak,
- g. İl teşkilatını, davacı veya davalı olarak her tür yargı merciinde, özel veya resmî kurum ve kuruluşlar nezdinde il başkanı adına bizzat veya vekil marifetiyle temsil etmek,
- h. Partinin büro hizmetlerinin verimli yürütülmesini sağlamak,
- i. İl teşkilatının arşivini diğer birimlerle eşgüdüm içerisinde oluşturmak,
- j. Parti toplantılarının organizasyon ve takibini diğer birimlerle birlikte yapmak,
- k. İl yönetim kurulu üyelerinin, teşkilat başkanlığı ile eşgüdüm içerisinde aylık nöbet çizelgesini hazırlamak, takip etmek, ilçe teşkilatlarının açık olup olmadıklarını ve nöbetin tutulup tutulmadığını denetlemektir.

ALTINCI BÖLÜM

İL, İLÇE VE BELDE TEŞKİLATLARINA İLİŞKİN ORTAK HÜKÜMLER

Kademe Başkan ve Yönetim Kurulu Üyeliklerinin Sona Ermesi (Tüzük md. 56, 57)

Madde 50- Teşkilat kademe başkan ve yönetim kurulu üyelikleri aşağıdaki hâllerde sona erer;

- a. Teşkilat kademe başkan ve yönetim kurulu üyeliği ölüm, istifa ve işten el çektirme durumunda sona erer.
- b. Teşkilat kademe başkan ve yönetim kurulu üyeliği kısıtlılık, mahkûmiyet gibi Partiye üye olma şartlarının yasal olarak kaybedilmesi durumunda sona erer.
- c. Yönetim kurulunun bir yıllık toplantı döneminde yapılan, gündemi ve tarihi üyelere bildirilmiş olağan veya olağanüstü toplantılarına özürsüz veya izinsiz olarak arka arkaya 3 veya toplam 6 defa katılmayan başkan ve üye, kurul üyeliğinden ve kademe başkanlığından istifa etmiş sayılır. İstifa etmiş sayılma durumu, yönetim kurulu kararıyla işlerlik kazanır. Bu fıkra hükmü, üst kademece belirlenmiş kongre takvimi süresince uygulanmaz.
- d. İstifalarda ise istifa dilekçesi bizzat imzalandıktan sonra kademe başkanlığına verilir ve teşkilat kademe başkan veya vekilinin yapacağı inceleme ile istifanın geçerli olduğu anlaşıldıktan sonra istifanın kabulü ile ilgili alınan karar, karar defterine işlenir. Yönetim kurulu üyelerinin topluca istifaları hâlinde, istifa beyanları üst kademece görevlendirilen en az iki üye tarafından bir tutanağa bağlandıktan sonra durum yazılı olarak il başkanlığına veya Genel Merkez Teşkilat Başkanlığına bildirilir.

e. Yönetim kurulu üyeliklerinde ölüm, kısıtlılık veya diğer kanuni sebeplerle meydana gelen boşalmalarla ilgili alınan kararlar, karar defterine işlenir.

Kademe Başkan ve Yönetim Kurulu Üyeliklerinde Meydana Gelen Kısmi Boşalmalarda Yapılacak İşlemler

Madde 51- Teşkilat kademe başkanlığının boşalması veya yönetim kurulu üyeliklerinde meydana gelen kısmi boşalmalarda yapılacak işlemler:

a. Yönetim kurulu üyeliklerinde meydana gelen kısmi boşalmalar, kademe başkanı tarafından yedek üyelerin sırayla yazılı olarak çağırılmasıyla doldurulur. Bu değişiklikler, kademe başkanlığı tarafından resmî mercilere ve üst kademe başkanlığına 15 gün içinde bildirilir.

b. Kademe başkanına işten el çektirilmesi veya herhangi bir nedenle başkanlığın boşalması hallerinde, Merkez Karar ve Yönetim Kurulu tarafından Parti üyeleri arasından başkan ataması yapılır. Beldelerde bu yetki aksi kararlaştırılmadıkça il yönetim kuruluna aittir. Atanan başkan, seçilmiş başkanın hak ve yetkilerine sahiptir.

c. Yan kuruluşlar kademe başkanına işten el çektirilmesi veya herhangi bir nedenle başkanlığın boşalması halinde, bu kuruluşların Merkez Karar ve Yönetim Kurulu tarafından başkan ataması yapılır. Bu kararlar Teşkilattan Sorumlu Genel Başkan Yardımcısının oluru ile işlerlik kazanır. Beldelerde bu yetki aksi kararlaştırılmadıkça il yönetim kuruluna aittir. Atanan başkan, seçilmiş başkanın hak ve yetkilerine sahiptir.

Yönetim Kurulunun MünfesiH Hâle Gelmesi

Madde 52- Yönetim kurulunun münfesiH hâle gelme şartları:

a. Yönetim Kurulu Üye Tamsayısının Salt Çoğunluğun Altına Düşmesi; yönetim kurulu üyeliklerinde meydana gelen boşalmaların yedek üyelerin çağırılması yoluyla doldurulmasına rağmen, yönetim kurulu üye tamsayısının yarısından aşağı düşmesi durumunda yönetim kurulu kendiliğinden münfesiH hâle gelmiş sayılır.

b. Yönetim Kurulunun Toplantı Yapamaması (Faaliyetsizlik Hâli)

1. Yönetim kurulunun, bir yıllık toplantı döneminde, Tüzük ve Yönetmeliğe göre yapılması zorunlu gündemi ve tarihi üyelere bildirilmiş olağan veya olağanüstü toplantılarını, özürsüz veya izinsiz olarak arka arkaya 3 veya toplam 6 defa üye tamsayısının salt çoğunluğuyla yapamaması hâlinde kurul, kendiliğinden münfesiH hâle gelir.

2. Bu durum, üst kademe tarafından görevlendirilen temsilciler tarafından karar defterinin incelenmesi sonucu tutulacak tutanakla belirlenir.

3. Faaliyetsiz olma hâline, belde ile ilgili olması hâlinde il yürütme kurulu, ilçe ve il ile ilgili olması hâlinde ise MYK karar verir.

4. Faaliyetsizlik hali, yan kuruluşlarla ilgili ise; bu kuruluşların Merkez Yürütme Kurullarınca karara bağlanır. Bu kararlar, Teşkilattan Sorumlu Genel Başkan Yardımcısının oluru ile işlerlik kazanır.

Yönetim Kurulunun Münfesi Hâle Gelmesi Durumunda Yapılacak İşlem

Madde 53- Yönetim kurulunun münfesi hâle gelmesi durumunda;

- Münfesi hâle gelen il ve ilçe yönetim kurulu, Merkez Karar ve Yönetim Kurulunca atama yolu ile yeniden oluşturulur. Beldelerde bu yetki il yönetim kuruluna aittir.
- Faaliyetsizlik hâli yan kuruluşların il ve ilçe yönetim kurullarında ise, bu kuruluşların Merkez Karar ve Yönetim Kurullarınca atama yolu ile yeniden oluşturulur. Beldelerde bu yetki yan kuruluş il yönetim kuruluna aittir.
- Atanan kurul, seçilmiş kurulun hak ve yetkilerine sahiptir.

Başkan ve Yönetim Kurulu Üyelerine İşten El Çektirme Nedenleri (Tüzük md. 58)

Madde 54- Kademelerde görev alanların görevden uzaklaştırılmalarını gerektiren durumlar:

- Siyasi Partiler Kanunu, Parti Tüzüğü ve yönetmelikleri uyarınca tutulması gerekli defter ve kayıtların usulüne uygun olarak tutulmaması, defter ve belgelerin muhafaza edilmemesi, kayıtlar üzerinde kasıtlı olarak tahrifat yapılmış olması ve muhasebe ile ilgili belgelerin zamanında Genel Merkeze gönderilmemiş olması,
- Kongre veya atama yoluyla oluşturulan organlarda görev alanların 15 gün içerisinde o mahallin en büyük mülki amirliğine bildirilmemesi,
- Ülke ve Parti çıkarlarını ihlal edici davranışlar sergilenmesi,
- Parti üyeliğinden ihracı gerektiren bir eylem veya işlemde bulunulması hallerinden birinin meydana gelmesi durumunda, ilçe ve il başkanı ile yönetim kurullarına kısmen veya tamamen işten el çektirmeye Merkez Karar ve Yönetim Kurulu yetkilidir. Belde başkan ve yönetimi hakkında aynı yetki il yönetim kurulunca kullanılır.

İşten El Çektirmenin Usul ve Esasları (Tüzük md. 59)

Madde 55- İşten el çektirmenin usul ve esasları;

- İşten el çektirmeyi gerektiren bir durumu tespit eden il yönetim kurulu, ilçe başkanı veya ilçe yönetim kurulunun kısmen veya tamamen işten el çektirilmelerini Merkez Karar ve Yönetim Kurulundan; ilçe yönetim kurulu ise belde başkanı veya belde yönetim kurulunun kısmen veya tamamen işten el çektirilmelerini il yönetim kurulundan talep edebilir.
- El çektirme talebini içeren kurul kararlarının, en az üye tam sayısının salt çoğunluğu ve gizli oylama ile alınmış olması gerekir. Karar, el çektirmeyi gerekli kılan olayın delillerini ve değerlendirmesini içeren gerekçeli bir rapora dayanılarak alınır.

c. İşten el çektirme kararı, Siyasi Partiler Kanunundaki istisnalar hariç, gizli oylama ile alınır. Karar yeter sayısı, kurul üye tam sayısının en az 2/3 çoğunluğudur.

d. Belde ile ilgili ilçe yönetiminin talebi üzerine il yönetim kurulu, ilçe ile ilgili il yönetiminin talebi üzerine Merkez Karar ve Yönetim Kurulu gerek görürse ayrıca inceleme yaptırarak talebi karara bağlarlar.

e. Merkez Karar ve Yönetim Kurulu aynı nedenlere bağlı olarak, doğrudan ilçe veya il başkanları ile yönetim kurullarına kısmen veya tamamen işten el çektirebilir. Beldelerde ise bu yetki il yönetim kuruluna aittir.

f. Usulüne uygun olarak alınmış el çektirme kararları, Parti içi işlemler açısından kesindir.

g. İşten el çektirme kararlarına karşı yargısal denetim yolu açıktır. Yargısal denetimde yetkili yargı mercii, işten el çektirilenin görev yaptığı yer mahkemesidir. Ancak, işten el çektirme kararına karşı yargı yoluna başvurmak, kararın yürütülmesini durdurmaz.

İşten El Çektirme Sonrasında Yapılacak İşlemler (Tüzük md. 59.5, 60)

Madde 56- İşten el çektirme ile ilgili yapılacak işlemler:

a. Kademe başkanına işten el çektirilmesi hâlinde, Merkez Karar ve Yönetim Kurulu tarafından Parti üyeleri arasından başkan ataması yapılır. Beldelerde bu yetki il yönetim kuruluna aittir. Atanan başkan, seçilmiş başkanın hak ve yetkilerine sahiptir.

b. Yönetim kurullarına tamamen veya kısmen işten el çektirme hallerinde;

1. Kısmen işten el çektirilmesi hâlinde boşalan üyelikler, kademe başkanının yazılı göreve çağrı bildirimi üzerine kongrece seçilen yedek üyeler arasından sırasına göre doldurulur.

2. Asıl ve yedek üyelerin tamamen veya organ sayılma niteliğini sona erdirecek sayıda üyenin işten el çektirilmesi hâlinde, el çektirme kararı veren kurul, aynı kararlar veya makul bir sürede vereceği kararlar geçici yönetim kurulunu oluşturur ve ilgililere tebliğini sağlar. Geçici kurullar, seçilmiş kurulların hak ve yetkilerini kullanırlar.

3. İllerde il kongresi, işten el çektirme kararının il yönetimine bildirilmesinden itibaren 45 gün içinde toplanarak yeni il yönetim kurulunu seçer.

4. İlçelerde ilçe kongresi, işten el çektirme kararının ilçe yönetim kuruluna bildirilmesinden itibaren 30 gün içinde toplanarak yeni ilçe yönetim kurulunu seçer.

5. Kongreler, yeni delege seçimi yapılmamışsa eski delegelerle toplanır. Bu şekilde seçilen yeni yönetim kurulunun görev süresi, ilgili kademenin olağan kongresine kadar devam eder.

YEDİNCİ BÖLÜM GENEL MERKEZ TEŞKİLATI (SPK md. 13)

Genel Merkez Teşkilatı (SPK md. 13)

Madde 57- Genel Merkez teşkilatı; Büyük Kongre, Genel Başkan, Merkez Karar ve Yönetim Kurulu, Merkez Yürütme Kurulu, Merkez Disiplin Kurulu, Genel Merkez Parti İçi Demokrasi Hakem Kurulu, Genel Merkez Kadın ve Gençlik Kolları ile yurt dışı temsilciliklerinden oluşur.

Merkez Karar ve Yönetim Kurulunun (MKYK) Oluşumu ve Çalışma Esasları (Tüzük md. 73)

Madde 58- Merkez Karar ve Yönetim Kurulunun (MKYK) Oluşumu ve Çalışma Esasları;

a. Merkez Karar ve Yönetim Kurulu, Büyük Kongreden sonra Partinin en üst karar ve yönetim organı olup, Büyük Kongrece gizli oyla seçilen 50 asıl ve 25 yedek üyeden oluşur.

b. MKYK'nın görev süresi, seçimli olağanüstü toplantı yapılmadığı süreçte, Büyük Kongrenin olağan toplantısına kadar devam eder.

c. Kurul üyeliklerinde oluşan boşalma, Genel Başkanın sıradaki yedek üyeyi davet etmesiyle doldurulur.

d. Parti Genel Başkanı, Merkez Karar ve Yönetim Kurulunun başkanıdır. Genel Başkanın yokluğunda, MYK'nın protokol sırasındaki Genel Başkan Yardımcısı başkanlık eder.

e. MKYK, en az ayda bir olağan toplantı yapar. Olağan toplantıların tarihi ile yer ve saati Kurulca kararlaştırılır.

f. Kurul, Genel Başkanın veya Merkez Karar ve Yönetim Kurulu üye tam sayısının 1/3'ünün talep etmesi hâlinde olağanüstü toplanır. Olağanüstü toplantının tarihi ile yer ve saati üyelere duyurulur.

g. Bir yıl içinde peş peşe 3 veya toplam 6 kez özürsüz toplantılara katılmayan üye, Kurul üyeliğinden istifa etmiş sayılır.

h. MKYK gündem esasına göre müzakere yapar, kararlar alır. Kurul üyelerinin her biri, gündem teklifinde bulunabilir. Karşı görüş olması hâlinde yapılacak oylama sonucuna göre işlem yapılır.

Merkez Karar ve Yönetim Kurulunun Görev ve Yetkileri (Tüzük md. 74)

Madde 59- Merkez Karar ve Yönetim Kurulunun görev ve yetkileri şunlardır:

a. Parti Tüzüğü, Programı ve Büyük Kongre kararlarını uygulamak, uygulamak, Partinin bütün teşkilatını uyum içinde, verim ve etkinliği sağlayıcı tedbirler olarak aktif kılmak, tabandan tavana gerekli eşgüdümü sağlamak,

b. Parti politikalarının gerekli kıldığı dokümanları hazırlamak, yürürlüğe

koymak, ihtisas komisyonları ve çalışma büroları oluşturmak, bunların çalışma usul ve esaslarını belirlemek veya belirleyeceği çerçeveye göre uygulama yapması için MYK'ya yetki vermek,

c. Parti teşkilat kademeleri ve kademe organlarının demokratik kurallara göre oluşumlarını sağlamak amacıyla yasalar çerçevesinde gerekli gördüğü her tür düzenlemeleri yapmak veya yaptırmak,

d. Gerek görülen yerlerde teşkilat kurmak,

e. Partinin ilke ve hedeflerini tanıtır yaymak için gerekli çalışmaları planlamak, uygulamak ve uygulamak,

f. Partinin ilke ve hedefleri ışığında, Türkiye ve dünya siyaseti ölçeğinde, öncelikle Parti kademelerinde görev almış olanların ve Parti üyelerinin eğitim ve bilgilennemeleri ve demokrasi kültürünün gelişmesi ve yerleşmesi amacıyla "siyaset okulu" veya "siyaset enstitüsü" oluşturmak gibi gerek göreceği her tür yasal ve siyasi çalışmalar yapmak, yaptırmak,

g. Ülke ve dünyadaki belli sorunlar hakkında Parti görüşünü belirlemek, bu görüşleri kamuoyuna açıklamak, bu anlamda gerekli olması hâlinde TBMM Parti Grubu ile ortak toplantılar yapmak,

h. Partinin çalışma ve faaliyetlerini planlamak ve bu planlar için gerekli harcamaların bütçelerini hazırlamak, hazırlatmak,

i. Kademelerden gelen görev ve yetkisi içindeki teklifleri incelemek, karara bağlamak, görevi dışında olanları takip etmek ve ilgili kademeyi bilgilendirmek,

j. Seçimlerle ilgili gerekli kararları almak, genel ve yerel seçimler için Partiden aday olanlar hakkında yetkilerini kullanmak,

k. Seçimlerle ilgili her tür seçim mekanizması ile çalışma yöntem ve stratejilerini belirlemek, Partinin seçim çalışmalarını ve seçimleri sevk ve idare etmek, ettirmek,

l. Partinin çalışma raporu, yıllık bütçe ve uygulanan bütçenin kesin hesap ve bilançoları ile diğer gündem maddelerini inceleyip onaylamak ve Büyük Kongreye sunmak,

m. Partinin çalışma ve amaçlarına uygun olarak taşınır ve taşınmaz mal alımına, satımına, işletilmesine, mevcut varlıkları üzerinde lehte veya aleyhte her tür aynî veya borçlandırıcı takyitler oluşturulmasına karar vermek,

n. Zorunlu nedenler dolayısıyla Büyük Kongrenin toplanamadığı hallerde, Partinin hukuki varlığını sona erdirmek, Tüzük ve Program değişiklikleri hariç, gerekli görülen bütün kararları almak,

o. Genel Başkanın teklifi üzerine Merkez Yürütme Kurulu ile alt kademe yürütme organlarının üye sayısını belirlemek, gerektiğinde arttırmak veya azaltmak,

p. Partinin, yasalar çerçevesinde uluslararası kuruluşlara üyeliğini ve Tüzüğün 20. maddesine göre yurt dışı temsilcilik önerilerini karara bağlamak,

q. Siyasi Partiler ve Seçim Kanunları ile diğer ilgili mevzuatın, Parti Tüzük ve programının yasaklamadığı her alanda, Parti ve ülke çıkarının gerekli kıldığı bütün yetkileri kullanıp kararlar almak, uygulamak veya uygulatmaktır.

Genel Başkan (SPK md. 15, Tüzük md. 75,76)

Madde 60- Parti Genel Başkanı, Büyük Kongre tarafından gizli oyla seçilir. Aynı kişi, kurucu genel başkanlık hariç, en fazla olağan dört dönem genel başkan seçilebilir. Genel Başkan Parti tüzel kişiliğini temsil eder.

Genel Başkan, Merkez Disiplin ve Parti İçi Demokrasi Hakem Kurulları hariç, bütün Parti teşkilatının doğal başkanı olup, büyük kongreye karşı şahsen sorumludur.

Genel Başkanın yokluğunda Partinin temsili, Merkez Karar ve Yönetim Kurulu ile Merkez Yürütme Kuruluna başkanlık etme görevi protokol sırasındaki Genel Başkan Yardımcısı tarafından yerine getirilir.

Genel Başkanın Görev ve Yetkileri (Tüzük md. 77)

Madde 61- Genel Başkanın görev ve yetkileri şunlardır:

a. Adli, idari, mali ve benzeri her tür kamusal kurum ve kuruluşlar nezdinde davalı veya davacı olarak Partiyi temsil eder veya kendi adına yetki kullanılmasına nezaret eder.

b. Parti adına yapılan işlem ve eylemlerin Anayasa, Kanun, Tüzük ve yönetmeliklerin öngördüğü hükümlere göre icra edilmesini ve Büyük Kongre ile Merkez Karar ve Yönetim Kurulu kararlarının uygulanmasını sağlar.

c. Partililer ve Parti teşkilat kademelerinin verimli ve etkin çalışmasını sağlar, Parti üst organlarının müşterek çalışmalarına başkanlık ve nezaret eder.

d. Merkez Yürütme Kurulu üyelerini, MKYK üyeleri arasından atar, aralarında iş bölümü yapar, gerek görmesi hâlinde üyeleri ve iş bölümünü değiştirir.

e. Bilgi ve tecrübelerinden yararlanacağı kimseleri danışman olarak tayin eder.

f. Gelişen durum ve olaylar karşısında Parti duruş ve görüşünü kamuya açıklar.

g. Genel Merkezde hizmet birimlerinin kuruluş, kadro ve atama işlemleri ile sürekli istihdam edilecek hizmetli ve uzmanların tayin, terfi ve işten çıkarılmaları konularını, doğrudan veya ilgili MYK üyesinin önerisine göre karara bağlar.

h. Genel Başkan; Kanun, Parti Tüzüğü ve diğer mevzuatın kendisine vermiş olduğu tüm görevleri yapar ve yetkileri kullanır.

Merkez Yürütme Kurulunun Oluşumu (MYK) (Tüzük md. 79)

Madde 62- Merkez Yürütme Kurulunun Oluşumu;

a. Merkez Yürütme Kurulu; Genel Başkan, Genel Başkan Yardımcıları ile TBMM Parti grup başkanı ve grup başkan vekillerinden oluşan en üst icra ku-

ruludur.

b. Genel Başkan ile TBMM grup başkan vekilleri dışındaki MYK üyeleri, Genel Başkan tarafından MKYK üyeleri arasından belirlenir.

c. Genel Başkan, MYK'nın başkanıdır. Genel Başkanın yokluğunda protokol sırasındaki Genel Başkan Yardımcısı kurula başkanlık eder.

d. MYK üyeleri, Genel Başkan tarafından kısmen veya tamamen değiştirilebileceği gibi MKYK'da yapılacak güven oylaması ile de değiştirilebilir. Güven-sizlik için kurul üye tam sayısının 2/3 çoğunluğunun oyu gereklidir.

e. İstifa eden veya düşürülen üye yerine, Genel Başkan tarafından MKYK üyeleri arasından yeni üye atanır.

f. MYK haftada en az bir toplantı yapar. Kurul çoğunlukla toplanır, Tüzük-te yazılı ayrık durumlar dışında üye tam sayısının salt çoğunluğu ile karar alır.

g. MYK üyeleri, yeteri kadar yardımcı veya uzman ile birlikte çalışma yapabilir. Yardımcı ve uzmanlar, ilgili MYK üyesinin teklifi ve Genel Başkanın onayı ile Parti içi seçimle yüklenilmiş idari hiçbir görevi olmayan TBMM Parti Grubu üyeleri veya MKYK üyeleri yahut bunların dışındaki kişiler arasından atanır. Atama ve görevlendirmeler konusunda MKYK üyeleri ile teşkilat kademe başkanlıkları bilgilendirilir. Yardımcılar ve uzmanlar, oy hakkı olmaksızın çağrılı oldukları MYK toplantılarına katılabilirler.

Merkez Yürütme Kurulunun Görev ve Yetkileri (Tüzük md. 80)

Madde 63- Merkez Yürütme Kurulunun görev ve yetkileri;

a. Büyük Kongre ve MKYK tarafından alınan kararların ve verilen talimatların icrasını sağlamak,

b. MKYK gündemini hazırlamak,

c. Teşkilat içi eğitim programlarını gerçekleştirmek,

d. Partinin TBMM Grubu ile Genel Merkez ve tüm teşkilat kademeleri arasındaki ilişkiyi kurmak,

e. Partinin hükümet, diğer partiler, çeşitli resmî veya sivil toplum örgüt-leri ve uluslararası kuruluşlar ile olan ilişkilerini düzenlemek, geliştirmek ve sür-dürmek,

f. Ortaya çıkacak yeni durum ve gelişmeler karşısında Partinin duruş ve görüşünü belirlemek ve Genel Başkanına sunmak,

g. Teşkilata duyurulması gerekli MKYK kararlarını, ilgili üyesi aracılığıyla tamim etmek, gereğini talep ve takip etmek,

h. Parti Tüzüğü ve MKYK'nın kararları çerçevesinde belirli takvime göre kademe teşkilatlarının kongrelerini yaptırmak,

i. MKYK kararını gerektiren konu ve talepler hakkında, MYK görüşünü açıklayan bir rapor ile konuyu MKYK gündemine taşımak,

j. Partinin faaliyet raporu ile yıllık bütçe ve uygulanan bütçenin kesin hesap ve bilançolarını, Büyük Kongreye sunulmak üzere MKYK'nın onayına sunmak,

k. Tüzükle verilmiş tüm yetkileri kullanmak ve görevleri yapmaktır.

MYK üyeleri, bulunmadıkları zamanlarda kendilerine hangi üyenin vekâlet edeceğini, yazılı olarak kurul üyelerine bildirirler.

Genel Başkan Yardımcıları Arasında İş Bölümü (Tüzük md. 81)

Madde 64 – Genel Başkan yardımcıları, Genel Başkan tarafından MKYK üyeleri arasından aşağıdaki şekilde görevlendirilir;

1. Genel Başkan Yardımcısı (Siyasi ve Hukuki İşler Başkanı)
2. Genel Başkan Yardımcısı (Teşkilat Başkanı)
3. Genel Başkan Yardımcısı (Seçim İşleri Başkanı)
4. Genel Başkan Yardımcısı (Tanıtım ve Medya Başkanı)
5. Genel Başkan Yardımcısı (Dış İlişkiler Başkanı)
6. Genel Başkan Yardımcısı (Sosyal İşler Başkanı)
7. Genel Başkan Yardımcısı (Yerel Yönetimler Başkanı)
8. Genel Başkan Yardımcısı (Ekonomi İşleri Başkanı)
9. Genel Başkan Yardımcısı (Halkla İlişkiler Başkanı)
10. Genel Başkan Yardımcısı (Mali ve İdari İşler Başkanı)
11. Genel Başkan Yardımcısı (Araştırma ve Geliştirme Başkanı)
12. Genel Sekreter

MYK'nın üye sayısını azaltmak veya arttırmak, yukarıda yazılı iş bölümünü kısmen veya tamamen değiştirmek, ayırmak yahut birleştirmek şeklinde yeni den biçimlendirmeye Genel Başkanın teklifi üzerine MKYK yetkilidir.

Genel Başkan Yardımcılarının Görev ve Yetkileri (Tüzük md. 82)

Madde 65 - Tüzüğün 77/4, 79/son,80 ve 82.1 maddeleri gereği Genel Başkan tarafından yürürlüğe konulmuş bulunan Genel Başkan Yardımcılarının görev ve yetkilerini düzenleyen 07 Kasım 2005 gün ve 1 nolu Yönergesine, Yönetmeliğin yürürlük maddesinden sonra aynen yer verilmiştir.

SEKİZİNCİ BÖLÜM KADIN VE GENÇLİK KOLLARI

Kadın ve Gençlik Kollarının Organları ve Üye Sayıları

Madde 66- Kadın ve Gençlik Kolları, merkez ilçe teşkilat kademelerinin kuruluşu zorunlu olmamak üzere mülki ve idari taksimata göre oluşturulur.

Kadın ve Gençlik Kollarının organları şunlardır:

- a. Belde Kadın/Gençlik Kolu Organları;
  1. Belde Kadın/Gençlik Kolu Kongresi,
  2. Belde Kadın/Gençlik Kolu Başkanı,
  3. Belde Kadın/Gençlik Kolu Yönetim Kurulu,
  4. Belde Kadın/Gençlik Kolu Yürütme Kurulu.

- b. İlçe Kadın/Gençlik Kolu Organları;
  1. İlçe Kadın/Gençlik Kolu Kongresi,
  2. İlçe Kadın/Gençlik Kolu Başkanı,
  3. İlçe Kadın/Gençlik Kolu Yönetim Kurulu,
  4. İlçe Kadın/Gençlik Kolu Yürütme Kurulu.
- c. İl Kadın/Gençlik Kolu Organları;
  1. İl Kadın/Gençlik Kolu Kongresi,
  2. İl Kadın/Gençlik Kolu Başkanı,
  3. İl Kadın/Gençlik Kolu Yönetim Kurulu,
  4. İl Kadın/Gençlik Kolu Yürütme Kurulu.
- d. Genel Merkez Kadın/Gençlik Organları;
  1. Genel Merkez Kadın/Gençlik Kolu Büyük Kongresi,
  2. Genel Merkez Kadın/Gençlik Kolu Başkanı,
  3. Genel Merkez Kadın/Gençlik Kolu Merkez Karar ve Yönetim Kurulu,
  4. Genel Merkez Kadın/Gençlik Kolu Merkez Yürütme Kurulu.

Yan kuruluş organlarının üye sayıları, bağlı oldukları teşkilat kademesinin üye sayısı kadardır.

Ana Kademe ve Yan Kuruluşlar Arasındaki İlişkilere Dair Temel İlkeler

Madde 67- Ana kademe ve yan kuruluşlar arasındaki ilişkilerde göz önünde bulundurulacak ilkeler;

a. Partinin kadın ve gençlik kolları, kurulu buldukları ana kademe teşkilatına bağlı, uyumlu ve eşgüdüm içinde çalışırlar.

b. Kadın ve gençlik kolları, teşkilatın bütünlüğünü ve teklifini gözeterek faaliyetlerini icra ederler.

c. Her kademede Partinin temsili, teşkilat ana kademe başkanına aittir.

d. Kadın ve gençlik kolu başkanları görevli oldukları yerdeki ana kademe yönetim ve yürütme kurullarının doğal üyesidir. Bu sıfatla toplantılara katılır, müzakerelere iştirak ederler. Kararlar ana kademe yönetim veya yürütme kurulu üyeleri tarafından alınır.

e. Yan kuruluşlarla ilgili çalışmalar, Genel Başkan tarafından uygun görülecek genel başkan yardımcılığına bağlı olarak yürütülür. Alt kademelerde yan kuruluşlarla ilgili eşgüdüm çalışmaları bizzat ana kademe başkanı tarafından sağlanır.

f. Kadın ve gençlik kolları, üst kademe kararlarına uygun olarak ana kademe yetkili kurullarınca belirlenen plan ve programlar doğrultusunda bütünlük içinde faaliyette bulunurlar.

g. Kadın ve gençlik kollarının yaptığı veya yapacağı çalışmalar, ana kademe yönetim ve yürütme kurullarınca değerlendirilir. Kadın ve gençlik kollarının dışı dönük faaliyetleri ana kademe yetkili kurullarında karar alınmadan icra edilemez.

h. Kadın ve gençlik kolları, Parti ana kademe teşkilatı ile birlikte çalışma grupları oluşturabilirler.

i. Ana kademe yönetimleri, yan kuruluşlarca yürütülen Parti faaliyetlerinin Kanuna, Parti Tüzüğü ve Programına ve yönetmeliklerine uygunluğu yönünden yan kuruluşlar üzerinde denetim yetkisine sahiptir. Bu kolların Genel Merkez teşkilatları ile ilgili denetimi Genel Merkez Teşkilat Başkanlığı tarafından gerçekleştirilir.

j. Yan kuruluşların dış yazışmaları, bağlı olduğu teşkilat kademe başkanlığı aracılığıyla yapılır.

Kadın ve Gençlik Kolları Kademe Başkanı, Yönetim ve Yürütme Kurullarının Görev ve Yetkileri

Madde 68- Kadın ve Gençlik Kolları kademe başkanı, yönetim ve yürütme kurullarının görev ve yetkileri;

a. Genel Merkez kadın ve gençlik kolları başkan, yönetim ve yürütme kurulları kendi kuruluşları bakımından;

1. Partinin Tüzük ve Programında kadınlar ve gençlerle ilgili Parti politikalarının hayata geçirilmesi için çalışmalar yapmak,

2. Yan kuruluş teşkilat birimlerinin etkili ve verimli şekilde çalışmalarını sağlamak,

3. Yan kuruluşların ana kademe teşkilatları ile uyum içinde ve bütünlük içinde çalışmalar yapmalarını sağlamakla görevlidir.

b. Kadın ve Gençlik kolları, Kanun, Parti Tüzüğü ve yönetmelikleri çerçevesinde; ana kademe teşkilatlarına ait olan yetkilerin kullanımını dışında bağlı oldukları ana kademe eş düzey organların sahip olduğu yetkilere sahiptir.

BEŞİNCİ KISIM PARTİ İÇİ TOPLANTILAR

BİRİNCİ BÖLÜM TOPLANTILARDA OYLAMA VE KARAR YETER SAYISI

Madde 69- Toplantılarda oylama ve karar yeter sayısı;

a. Toplantılar, üye tam sayısının salt çoğunluğu ile toplanır.

b. Kararlar, Kanun ve Tüzükte yer alan istisnai durumlar dışında, toplantıya katılanların salt çoğunluğu ile alınır.

c. Açık oylamalarda sonucunun eşit olması hâlinde, başkanın katıldığı görüş kabul edilmiş sayılır.

d. Gizli oylama sonucunun eşit olması hâlinde, oylama iki kez daha tekrarlanır. Eşitlik bozulmazsa sonraki toplantıda konu bir kez daha oylanır. Eşitlik yine bozulmazsa, oylama konusu reddedilmiş sayılır.

e. Yönetim kurulları, kurul başkanının veya kurul üye tam sayısının

1/3'ünün talebi hâlinde olağanüstü toplanır. Bu toplantılarda sadece toplantı nedeni olarak gösterilen konu veya konular görüşülür.

İKİNCİ BÖLÜM TEŞKİLAT KADEMELERİNİN ZORUNLU TOPLANTILARI

Madde 70- Teşkilat kademeleri haftalık ve aylık olarak;

- a. Yönetim Kurulu Toplantısı
- b. Yürütme Kurulu Toplantısı
- c. Belediye Başkanları Toplantısı
- d. Birim Başkanları Toplantısı
- e. Danışma Meclisi Toplantıları yapar.

Yönetim Kurulu Toplantısı

Madde 71- Yönetim kurulu toplantısı; teşkilatın il, ilçe ve belde kademele-
rinde kademe başkanının başkanlığında, yönetim kurulu asil üyeleri ile kadın ve
gençlik kolları başkanlarının katılımları ile yapılan haftalık toplantıdır.

Yürütme Kurulu Toplantısı

Madde 72- Yürütme kurulu toplantısı; teşkilatın il, ilçe ve belde kademele-
rinde kademe başkanının başkanlığında başkan yardımcıları ile kadın ve gençlik
kolları başkanlarının katılımları ile haftalık olarak yapılan toplantıdır.

Yönetim ve Yürütme Kurulları Toplantısı Örnek Gündemi

- a. Açılış ve yoklama
- b. Gündem tekliflerinin değerlendirilmesi
- c. Birim faaliyetlerinin takdim ve müzakeresi
- d. İlçe, belde, köy/mahalle ve sandık faaliyetlerinin takdim ve müzakeresi
- e. Takip edilecek konular
- f. Müzakere edilecek konular
- g. Görevlendirmeler
- h. Güncel ve siyasi konular
- i. Dilek ve temenniler
- j. Kapanış

Belediye Başkanları Toplantısı

Madde 73- İl başkanının başkanlığında Partili il, ilçe ve belde belediye baş-
kanları ile il yürütme kurulu üyelerinin ve belediyesi olan teşkilat kademe baş-
kanlarının katılımı ile yapılan aylık belediyeler arası koordinasyon toplantısıdır.

Belediye Başkanları Toplantısı Örnek Gündemi

- a. Açılış ve yoklama
- b. Belediye hizmetleri ile ilgili sunumlar ve müzakereleri
- c. Dilek ve temenniler
- d. Kapanış

İl Birim Başkanları Toplantısı

Madde 74- İl birim başkanları toplantısı; il birim başkanlarının başkanlığında ilçe birim başkanlarının katılımı ile ayda bir yapılan toplantıdır. İlde aşağıdaki birim toplantıları yapılır.

- a. İlçe Başkanları toplantısı
- b. İlçe siyasi ve hukuki işler başkanları toplantısı
- c. İlçe teşkilat başkanları toplantısı
- d. İlçe seçim işleri başkanları toplantısı
- e. İlçe tanıtım ve medya başkanları toplantısı
- f. İlçe dış ilişkiler başkanları toplantısı
- g. İlçe sosyal işler başkanları toplantısı
- h. İlçe yerel yönetimler başkanları toplantısı
- i. İlçe ekonomi işleri başkanları toplantısı
- j. İlçe halkla ilişkiler başkanları toplantısı
- k. İlçe mali ve idari işler başkanları toplantısı
- l. İlçe araştırma ve geliştirme başkanları toplantısı
- m. İlçe sekreterleri toplantısı

İlçe Birim Başkanları Toplantısı

Madde 75- İlçe birim başkanları toplantısı, ilçe birim başkanlarının başkanlığında belde, köy ve mahalle birim başkanlarının katılımı ile ayda bir yapılan toplantıdır. İlçede aşağıdaki birim toplantıları yapılır.

- a. Belde başkanları toplantısı
- b. Köy ve mahalle başkanları toplantısı
- c. Teşkilat başkanları toplantısı
- d. Seçim işleri başkanları toplantısı
- e. Tanıtım ve medya başkanları toplantısı
- f. Sosyal işler başkanları toplantısı
- g. Yerel yönetimler başkanları toplantısı
- h. Halkla ilişkiler başkanları toplantısı
- i. Mali ve idari işler başkanları toplantısı
- j. Sekreterler toplantısı

Birim Başkanları Toplantısı Örnek Gündemi

- a. Açılış ve yoklama

- b. Birim faaliyetlerinin takdim ve müzakeresi
- c. Güncel ve siyasi konular
- d. Dilek ve temenniler
- e. Kapanış

Danışma Meclisi ve Gündemi

Madde 76- Danışma meclisi, ilde il başkanının, ilçede ilçe başkanının başkanlığında ayda bir yapılan danışma amaçlı toplantıdır. Beldede ise istek ve ihtiyaca bağlı olarak belde danışma meclisi yapılır.

- a. Danışma meclisi toplantı takvimi, gündemi ve toplantıda görev yapacak divan heyeti kademe yürütme kurulunca belirlenir.
- b. Alt kademe danışma meclisi üst kademe danışma meclisinden önce yapılır.
- c. Danışma meclisi, basına açık kısmı dışında, üçüncü şahıslara kapalı olarak yapılır.
- d. Toplantı sonunda toplantıda dile getirilen konuları özetleyen ve katılanlarla ilgili bilgileri içeren bir rapor hazırlanır ve üst kademeye sunulur.

Danışma Meclisi Örnek Gündemi

Danışma meclisi basın toplantılı gündemli ise, danışma meclisi basına açık ve basına kapalı bölümler şeklinde yapılır. Basına ve halka kapalı bölüme yalnızca danışma meclisi üyeleri katılır.

- a) Basın toplantısı
- b) Basına ve halka kapalı bölüm
  1. Açılış ve yoklama
  2. Kademe başkanının açış konuşması
  3. Aylık teşkilat faaliyetleri raporunun sunumu
  4. Aylık yerel yönetimler raporunun sunumu
  5. Parti politikalarının ve Hükümet hizmetlerinin sunumu
  6. Güncel ve siyasi konuların değerlendirilmesi
  7. Yapılan sunumların müzakeresi, dilek ve temenniler
  8. Genel değerlendirme
  9. Kademe başkanının kapanış konuşması ve kapanış

Danışma Meclisi Üyeleri

Madde 77- Teşkilat kademesine göre yapılacak danışma meclisine aşağıdaki üyeler katılırlar.

İl Danışma Meclisi Üyeleri

- a. İlde oturan Genel Merkez Parti kurucu üyeleri
- b. İlde oturan MKYK üyeleri
- c. İlde oturan Genel Merkez Disiplin Kurulu Başkan ve üyeleri
- d. İlde oturan Genel Merkez Demokrasi ve Hakem Kurulu Başkan ve üyeleri

- e. İlin Partili TBMM üyeleri ile il çevresinde oturan eski TBMM üyeleri
- f. İl yönetim kurulu başkan ve üyeleri
- g. İl disiplin kurulu başkan ve üyeleri
- h. İl parti içi demokrasi hakem kurulu başkan ve üyeleri
- i. İlçe yürütme veya yönetim kurulu başkan ve üyeleri
- j. İl kadın ve gençlik kolları yürütme veya yönetim kurulu başkan ve üyeleri
- k. İlçe kadın ve gençlik kolları yürütme kurulu başkan ve üyeleri
- l. Büyükşehir, il, ilçe belediye başkanları
- m. İl genel meclisi başkan ve üyeleri
- n. İl belediye meclisi üyeleri, büyükşehirlerde büyükşehir belediye meclis üyeleri
- o. İl çevresinde oturan önceki il başkanları ile belediye başkanları
- p. İl yönetim kurulunca davet edilmeleri uygun görülen Parti üyeleri

İlçe Danışma Meclisi Üyeleri

- a. İlçede oturan Genel Merkez Parti kurucu üyeleri
- b. İlçede oturan MKYK üyeleri
- c. İlin Partili TBMM üyeleri ile ilçede oturan eski TBMM üyeleri
- d. İlçe yönetim kurulu başkan ve üyeleri
- e. İlçe kadın ve gençlik kolları yönetim kurulu başkan ve üyeleri
- f. İlçe belediye başkanı ile belediye meclisi üyeleri
- g. İl genel meclisi üyeleri
- h. Köy / mahalle yönetim kurulu başkan, temsilci ve üyeleri
- i. Belde yönetim kurulu başkan ve üyeleri
- j. Belde belediye başkanları
- k. Önceki ilçe başkanları ile belediye başkanları
- l. İlçe yönetim kurulunca davet edilmeleri uygun görülen Parti üyeleri

Belde Danışma Meclisi Üyeleri

- a. Belde yönetim kurulu başkan ve üyeleri
- b. Belde kadın ve gençlik kolları yönetim kurulu başkan ve üyeleri
- c. Belde belediye başkanı ve belediye meclis üyeleri
- d. Beldede oturan il genel meclisi üyeleri
- e. Mahalle yönetim kurulu başkan, temsilci ve üyeleri
- f. Önceki belde başkanları ile belediye başkanları
- g. Belde yönetim kurulunca davet edilmeleri uygun görülen Parti üyeleri

TEŞKİLATLARIN İSTEĞE BAĞLI OLARAK YAPACAKLARI TOPLANTILAR

Yan Kuruluşlar Danışma Meclisi

Madde 78- Partinin kadın ve gençlik kolları, il, ilçe ve belde düzeyinde,

Parti teşkilatı ana kademe yürütme kurulunun oluruyla kendi üyelerine yönelik danışma meclisi yapabilirler.

Yan kuruluşların danışma meclisinin zamanı, gündemi ve katılımcıları, ana kademe Parti danışma meclislerine ilişkin düzenleme örnek alınarak, toplantıyı yapacak olan yan kuruluşun kademe yürütme kurulunca belirlenir.

Yerel Yönetimler Danışma Meclisi, Gündemi ve Üyeleri

Madde 79– Yerel yönetimler danışma meclisi; ilde il başkanının, ilçede ilçe başkanının, beldede belde başkanının başkanlığında istek ve ihtiyaca göre yapılan ve konusu yerel yönetim çalışmaları olan toplantıdır.

Yerel yönetimler Danışma Meclisi Örnek Gündemi

- a. Basın toplantısı
- b. Basına ve halka kapalı bölüm
  1. Açılış ve yoklama
  2. Kademe başkanının açış konuşması
  3. Belediye ve il genel meclisi faaliyetlerinin takdimi ve müzakeresi
  4. Güncel ve siyasi konular
  5. Dilek ve temenniler
  6. Genel değerlendirme
  7. Kademe başkanının kapanış konuşması ve kapanış

Büyükşehir Yerel Yönetimler Danışma Meclisi Üyeleri

- a. Milletvekilleri
- b. İl başkanı ve yönetim kurulu üyeleri
- c. İl kadın ve gençlik kolları başkanları
- d. Büyükşehir belediye başkanı
- e. Büyükşehir belediye meclisi üyeleri
- f. İlçe belediye başkanları
- g. İlçe belediye meclisi gurup başkan vekilleri
- h. İl genel meclisi başkan ve üyeleri
- i. İlçe başkanları ile yerel yönetimlerden sorumlu başkan yardımcıları
- j. İl yönetim kurulunca davet edilmeleri uygun görülen Parti üyeleri

İl Yerel Yönetimler Danışma Meclisi Üyeleri

- a. Milletvekilleri
- b. İl başkanı ve yönetim kurulu üyeleri
- c. İl kadın ve gençlik kolları başkanları
- d. İl belediye başkanı
- e. İlçe belediye başkanları
- f. İl belediye meclisi üyeleri

- g. İl genel meclisi başkan ve üyeleri
- h. İlçe başkanları ile yerel yönetimlerden sorumlu başkan yardımcıları
- i. İl yönetim kurulunca davet edilmeleri uygun görülen Parti üyeleri

İlçe Yerel Yönetimler Danışma Meclisi Üyeleri

- a. Milletvekilleri
- b. İlçe başkanı ve yönetim kurulu üyeleri
- c. İlçe kadın ve gençlik kolları başkanları
- d. İlçe belediye başkanı
- e. Belde belediye başkanları
- f. İlçe belediye meclisi üyeleri
- g. İlçeden seçilen il genel meclisi üyeleri
- h. İlçeye bağlı köy / mahalle başkanları
- i. Belde başkanları ile yerel yönetimlerden sorumlu başkan yardımcıları
- j. İlçe yönetim kurulunca davet edilmeleri uygun görülen Parti üyeleri

Belde Yerel Yönetimler Danışma Meclisi Üyeleri

- a. Belde başkanı ve belde yönetim kurulu üyeleri
- b. Belde kadın ve gençlik kolları başkanları
- c. Belde mahalle başkanları
- d. Belde belediye başkanı
- e. Belde belediye meclisi üyeleri
- f. Belde ile ilgili il genel meclisi üyeleri
- g. Belde yönetim kurulunca davet edilmeleri uygun görülen Parti üyeleri

ALTINCI KISIM BELEDİYE VE İL GENEL MECLİSİ GRUPLARI

Belediye ve İl Genel Meclisi Grupları

Madde 80- Grup kurmak için, Partinin en az üç üyeye sahip olması gerekir.

- a. İl başkanı, Partili büyükşehir belediye başkanı ve büyükşehir belediye meclisi üyeleri büyükşehir belediye meclisi Parti grubunu,
- b. İl başkanı ile Partili il belediye başkanı ve il belediye meclisi üyeleri il belediye meclisi Parti grubunu,
- c. İlçe başkanı, Partili ilçe belediye başkanı ve ilçe belediye meclisi üyeleri ilçe belediye meclisi Parti grubunu,
- d. İlçe başkanı, belde başkanı, Partili belde belediye başkanı, belde belediye meclisi üyeleri belde belediye meclisi Parti grubunu,
- e. İl başkanı ve Partili il genel meclisi üyeleri, il genel meclisi Parti grubunu oluşturur.

Gruplarla İlgili Genel Hükümler

Madde 81- Gruplarla ilgili genel hükümler;

- a. İl başkanı, il veya büyükşehir belediye meclisi ile il genel meclisi Parti grubunun başkanıdır.
- b. İl başkanının görevi başında olmadığı zamanlarda yerel yönetimlerden sorumlu il başkan yardımcısı, bunun da bulunmaması hâlinde grup başkanvekili gruba başkanlık eder.
- c. İlçe başkanı, ilçe sınırları içindeki beldeler dâhil bütün belediye meclisi Parti gruplarının başkanıdır.
- d. İlçe başkanının görevi başında olmadığı zamanlarda; ilçe belediye meclisi Parti grubuna yerel yönetimlerden sorumlu ilçe başkan yardımcısı, bunun da bulunmaması hâlinde grup başkanvekili, belde belediye meclisi parti grubuna ise belde başkanı, bunun da bulunmaması hâlinde belde belediye meclisi grup başkanvekili başkanlık eder.
- e. Gruba başkanlık eden, gruptaki oylamalarda oy hakkına sahiptir.
- f. Grup, üyeleri arasından her yüz üye için bir başkan vekili, ayrıca gurun tamamı için bir sekreter ve bir sözcüyü gizli oylama ile seçer.
- g. Grup yönetimi seçimleri, yılın ilk toplantısından önce her yıl tekrarlanır.

Grup Yönetimi, Grup Başkanı, Grup Başkanvekili, Grup Sekreteri ve Grup Sözcüsü

Madde 82- Grup yönetimi, grup başkanı, grup başkanvekili, grup sekreteri ve grup sözcüsü ile ilgili genel hükümler:

- a. Grup yönetimi; grup başkanı, belediye başkanı, grup başkanvekili / vekilleri, grup sözcüsü ve grup sekreterinden oluşur. Grup başkanı, grup yönetiminin başkanlığını yapar.
- b. Grup başkanı veya yerel yönetimlerden sorumlu başkan yardımcısının bulunmadığı zamanlarda grup yönetimine ve gruba, grup başkanvekili başkanlık eder.
- c. Partili belediye başkanı ile il genel meclisi başkanı, kendi grup toplantılarına grubu yöneten başkan veya başkanvekili ile eş düzeyde katılırlar.
- d. Grup sözcüleri, meclislerde Parti grubunun görüş ve düşüncelerini anlatır, grup adına konuşma yapar.
- e. Grup sekreteri, grup yönetiminin ve grubun sekreterliğini yürütür, alınan kararları tutanağa geçirir ve imzalatır.

Parti Grubu ile Grup Üyelerinin Görev, Yetki ve Sorumlulukları

Madde 83- Parti grubu ile grup üyelerinin görev, yetki ve sorumlulukları:

- a. Grup üyeleri grup içi çalışmalarda, görüşlerini açıklama ve oy kullanma hakkına sahiptir.

b. Parti grubu, il genel ve belediye meclisi organ, kurul, komisyon gibi görevler için adayları seçim yoluyla belirler.

c. Grup üyeleri il, ilçe ve beldede yerel hizmet ve ihtiyaçların tespiti amacıyla seçim bölgelerinde araştırmalar yapar. Bunlar hakkında gruba rapor verir, önerilerde bulunur.

d. Grup üyeleri grup toplantılarına, belediye ve il genel meclisleri ile komisyon ve görevli oldukları diğer kurul toplantılarına düzenli olarak devam etmekle yükümlüdürler.

e. Gizli oylama ile alınan grup kararları bağlayıcı niteliktedir. Grup toplantılarında hazır bulunmamak veya kararlardan haberdar olmamak, kararlara uymamak konusunda mazeret sayılmaz. Aksine karar verilmedikçe grup üyeleri Tüzükte ve yasada yer alan istisnalar dışında, grup kararlarına aykırı davranmazlar.

f. Grup üyelerinin, grup kararı alınmayan konularda veya şahısları adına yapacakları konuşmalar Parti grubunu bağlamaz.

g. Grup üyeleri meclise verecekleri önergeleri, grup yönetiminin incelemesine sunmak zorundadır. Grup yönetimi önerge hakkındaki görüşünü bir hafta içinde önerge sahibine bildirmedikçe grup üyesi, önergesini belediye veya il genel meclis başkanlığına verebilir.

Belediye ve İl Genel Meclisi Grup Yönetimlerinin Görev ve Yetkileri

Madde 84- Belediye ve il genel meclisi grup yönetimlerinin görev ve yetkileri:

a. Parti grubunun uyum, dayanışma ve disiplin içerisinde çalışmasını sağlar.

b. Belediye ve il genel meclisinin gündemindeki konular hakkında gruba bilgi verir. Grup kararı alınması gereken hallerde konuyu grup gündemine getirerek görüşülmesini sağlar.

c. Parti grubu ile diğer parti grup yönetimleri arasındaki ilişkileri koordine eder.

d. Belediye ve il genel meclisi toplantılarında Parti grubu adına yapılacak konuşma ve değerlendirmelerin çerçevesini belirler.

e. Kanunlar gereği, il genel veya belediye meclislerince seçimi yapılan organ, kurul, komisyon gibi görev yerlerinde Partiyi temsil edecek adayların Parti grubunca seçimini sağlamak üzere adaylık ve seçimle ilgili hazırlıkları yapar.

f. Grup kararı bulunan durumlarda ve Partinin siyasi tercihleri ile ilgili konularda, grup üyeleri tarafından verilen önergeleri inceler ve gerekli görülen durumlarda geri çektirir.

g. Partinin genel ilkeleri ve yerel hizmetlerin en iyi biçimde yerine getirilmesi doğrultusunda, belediye ve il genel meclisleri komisyonlarında yer alan grup üyeleri ile ortak çalışmalar yapar.

h. İl, ilçe, belde bünyesindeki yerel hizmet ve gereksinimlerin belirlen-

mesi için üyelere, seçim bölgeleri ile ilgili öneri ve raporlar ister. Gerekli görürse kendi içinde komisyonlar oluşturur.

i. Belediye ve il genel meclisi toplantılarına, üyesi olduğu komisyon ve kurulların çalışma ve toplantılarına ve Parti grubunun toplantılarına gerekçesiz devam etmeyen ve grup kararlarına uymayan grup üyelerini il disiplin kuruluna gönderilmek üzere il başkanlığına bildirir.

j. Belediye ve il genel meclisi gündemindeki konuları takip ederek bunlar hakkında önceden karar alınması gereken bir durum varsa grup üyeleri ile görüşür ve grup kararının alınmasını sağlar.

k. Belediye ve il genel meclisi yıllık programları ile ilgili kurum ve kuruluşlar nezdinde çalışmalar yapar.

Grup ve Grup Yönetiminin Çalışma Usul ve Esasları

Madde 85- Grup ve grup yönetiminin çalışma usul ve esasları:

a. Parti grup toplantısı, meclis toplantıları ile eş zamanlı olarak ya da daha önce uygun görülen bir zamanda yapılabilir. Grup başkanı veya başkan vekillerinin çağrısı üzerine grup olağanüstü toplantı yapar. Ancak, Partili belediye başkanı davet edilmeden grup toplantısı yapılamaz.

b. Grup, üye tam sayısının salt çoğunluğuyla toplanır. İkinci toplantıda ise çoğunluk aranmaz. Kararlar toplantıya katılanların çoğunluğu ile alınır.

c. Olağan ve olağanüstü grup toplantıları gündemli olarak yapılır. Gündem, grup yönetimince hazırlanır ve üyelere duyurulur.

d. Gruplarda Partinin genel siyasi görüşü, tercihleri ve hizmet anlayışı içinde konuşmalar yapılır, öneriler hazırlanır ve kararlar alınır.

e. Grupta görüşmeler, gündeme göre yapılır. Gündem dışındaki öneri ve dilekler ayrıca dinlenir. Gündem dışı söz taleplerini, grup başkanı takdir eder. Ancak usule ilişkin talepler ile belediye başkanı ve komisyon başkanlarına beş dakika ile sınırlı söz verilir.

f. Grup başkanı, grup toplantılarında düzeni sağlamakla yükümlüdür. Görüşmeler sırasında söz alan üyenin konu dışına çıkması, kişiliğe dokunur söz söylemesi, diğer üyelerin hatibin sözünü kesmesi ve grubun düzenini bozacak davranışta bulunması önlenir. Buna aykırı davranan üyeler, başkan tarafından uyarılır, buna rağmen davranışlarında ısrar eden üye dışarı çıkarılır ve hakkında disiplin işlemi uygulanır.

g. Grup toplantılarında üyeler, görüşme konuları hakkında söz ve oylarında tamamen serbesttir. Bir konunun görüşülmesi esnasında, varsa biri aleyhte olmak üzere en az iki üye söz almadıkça verilecek yeterlilik önergesi oylanamaz. Yeterlilik önergesi oylanmadan önce, istedikleri takdirde önerge sahiplerinden birisi ile önerge aleyhine olanlardan bir kişiye beş dakikayı aşmayan söz verdikten sonra önerge oylanır.

h. Grup üyesi, grup kararı olmadıkça Parti üyesi belediye başkanı aleyhi-

ne sonuca yol açacak işlem ve eylemde bulunamaz.

i. Grup genel kurulunca, gerekli görülen durumlarda komisyonlar kurulabilir. Komisyonların çalışma konuları ile görevlendirilecek üye sayısı grup genel kurulunca belirlenir. Komisyonun çalışma usulü ve gündemi, komisyon üyeleince belirlenir. Komisyon, kendisine verilen işleri, grup genel kurulunca verilen süre içinde tamamlamak zorundadır.

j. Grup kararları, grup karar defterine tarih ve sıra numarası ile özet olarak yazılır. Toplantıda herhangi bir karar alınmamışsa toplantının yapıldığı gün, saat ve görüşülen gündem ile ilgili bilgiler karar defterine işlenmekle yetinilir.

k. Grup karar defteri, il ve ilçe başkanlıklarında bulundurulur.

l. Meclis toplantılarında, grup adına konuşmaları grup sözcüsü veya grup yönetimi tarafından görevlendirilen üyeler yapar.

m. Belediye ve il genel meclisi grupları hakkında bu Yönetmelikte açıkça yazılı olmayan durumlarda Parti Tüzüğü, TBMM İç Tüzüğü, Parti TBMM Grup İç Yönetmeliği hükümleri uygulanır.

YEDİNCİ KISIM KOMİSYONLAR

Madde 86- Parti teşkilatı, bütün kademelerde yönetim kurullarının kararı ile ihtiyaca bağlı olarak çeşitli komisyonlar, çalışma kurulları ve merkezleri kurabilir.

Genel Merkezde Kurulan Komisyon, Kurul ve Merkezler Seçim Koordinasyon Merkezi (SKM)

Seçim dönemlerinde Partinin seçim hizmetlerini yürüten bir merkezdir. Seçim İşleri Başkanlığına bağlı olarak görev yapar.

Engelliler Koordinasyon Merkezi (EKM)

Engellilerin problemlerine çözümler üreten bir merkezdir. Sosyal İşler Başkanlığına bağlı olarak görev yapar.

Yaşlılar Koordinasyon Merkezi (YKM)

Yaşlı vatandaşların problemlerine çözümler üreten bir merkezdir. Sosyal İşler Başkanlığına bağlı olarak görev yapar.

Ak İletişim Merkezi (AKİM)

Vatandaşların her türlü şikâyet, istek ve taleplerine çözümler üreten bir merkezdir. Halkla İlişkiler Başkanlığına bağlı olarak görev yapar.

Bilgi İşlem Merkezi (BİM)

Partinin bilgi işlem hizmetlerini yürüten bir merkezdir. Genel Sekreterliğe bağlı olarak görev yapar.

İhtiyaç Durumunda Kurulabilecek Komisyon ve Kurullar

İstişare Kurulu; il, ilçe ve beldelerde kanaat önderleri, Partinin çeşitli kademelerinde daha önce görev yapmış olanlar ile Partiye maddi ve manevi destekte bulunan kişilerin katılımıyla oluşan bir kuruldur. Siyasi ve Hukuki İşler Başkanlığına bağlı olarak görev yapar.

Esnaf ve Sanatkâr Komisyonu; esnaf ve sanatkârlarla sağlıklı ilişkiler kurmak ve esnaf ve sanatkârların sorunlarına çözüm üretmek amacıyla kurulan ve Halkla İlişkiler Başkanlığına bağlı olarak çalışan bir komisyondur.

Parti teşkilatının bütün kademelerinde yönetim kurulu kararı ile ihtiyaca bağlı olarak buna benzer geçici veya sürekli kurul, komisyon, büro veya merkezler kurulabilir.

SEKİZİNCİ KISIM KOORDİNE VE KONTROL

Koordinatör

Madde 87- Koordinatör; Siyasi Partiler Kanunu, Tüzük, Program ve dokümanlarda yer alan ilkeler çerçevesinde il, ilçe veya belde düzeyinde teşkilat çalışmalarını koordine, kontrol ve rehberlik yapmakla görevlendirilmiş kişidir.

a. İl Koordinatörü; Genel Merkez Teşkilat Başkanlığının teklifi üzerine Genel Başkanın oluru ile görevlendirilir. İlde yapılan çalışmaların Parti Tüzük ve yönetmeliklerine uygun olarak yapılmasına yardımcı olur, il teşkilatına rehberlik yapar, il ile Genel Merkez arasındaki koordinasyonu sağlar. Ayda en az bir kere sorumlu olduğu ile giderek çalışmalara katılır. İl danışma meclisi başta olmak üzere aylık ve haftalık toplantılara katılır. İl düzeyindeki problemlere çözümler üretir. İl teşkilatının uyum içerisinde çalışmasına yardımcı olur. Aylık olarak hazırladığı raporları ilgili genel başkan yardımcılıklarına sunar.

b. İlçe Koordinatörü; il başkanı tarafından il yönetim kurulu üyeleri arasından görevlendirilir. İlçede yapılan çalışmaların Parti Tüzük ve yönetmeliklerine uygun olarak yapılmasına yardımcı olur, ilçe teşkilatına rehberlik yapar, il ile ilçe arasındaki koordinasyonu sağlar. İl koordinatörünün ilde yaptığı çalışmaların benzerini sorumlu olduğu ilçede yürütür.

c. Belde Koordinatörü; ilçe başkanı tarafından ilçe yönetim kurulu üyeleri arasından görevlendirilir. Beldede yapılan çalışmaların Parti Tüzük ve yönetmeliklerine uygun olarak yapılmasına yardımcı olur, belde teşkilatına rehberlik yapar, belde ile ilçe arasındaki koordinasyonu sağlar. İlçe koordinatörünün yaptığı çalışmaların benzerini sorumlu olduğu beldede yürütür.

d. Köy ve Mahalle Koordinatörü; ilçe/belde başkanı tarafından ilçe/belde yönetim kurulu üyeleri arasından görevlendirilir. Köy/ mahallede yapılan çalışmaların Parti Tüzük ve yönetmeliklerine uygun olarak yapılmasına yardımcı olur, köy/ mahalle teşkilatına rehberlik yapar, köy/ mahalle ile ilçe/belde ara-

sındaki koordinasyonu sağlar. İlçe/belde koordinatörünün yaptığı çalışmaların benzerini sorumlu olduğu köy/mahallede yürütür.

e. Sandık Koordinatörü; köy/mahalle başkanı tarafından köy/mahalle yönetim kurulu üyeleri arasından görevlendirilir. Sandık bölgesinde yapılan çalışmaların Parti Tüzük ve yönetmeliklerine uygun olarak yapılmasına yardımcı olur, sandık yönetim kuruluna rehberlik yapar. Köy/mahalle ile sandık yönetim kurulu arasındaki koordinasyonu sağlar. Köy/mahalle koordinatörünün yaptığı çalışmaların benzerini sorumlu olduğu sandık bölgesinde yürütür.

DOKUZUNCU KISIM DİĞER HÜKÜMLER

Yürürlükten Kaldırılan Yönetmelik

Madde 88- Merkez Karar ve Yönetim Kurulunun 14 Ekim 2005 gün ve 101 sayılı kararı ile kabul edilen AK PARTİ Teşkilat İç Yönetmeliği yürürlükten kaldırılmıştır.

Yürürlük

Madde 89- Bu yönetmelik hükümleri, 01.05.2010 tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

Madde 90- Bu Yönetmelik hükümlerini Merkez Yürütme Kurulu yürütür.

YÖNERGE: 1

Sayı : GENSEK/81.12/2005-145

07 Kasım 2005

Yönerge : 1

GÖREV VE YETKİ YÖNERGESİ

Tüzüğümüzün 77.4, 79/Son, 80 ve 82.1 maddeleri gereği Merkez Yürütme Kurulumuzun çalışma usul ve esasları ile Genel Başkan Yardımcılarımızın sorumlu oldukları iş ve faaliyet alanlarını gösterir YÖNERGE ektedir.

Yönerge doğrultusunda bilgi ve gereğini önemle rica ederim

R. Tayyip ERDOĞAN
GENEL BAŞKAN
BAŞBAKAN

Eki : Görev ve yetki YÖNERGESİ (11 sayfadır)

MERKEZ YÜRÜTME KURULUNUN ÇALIŞMA USUL VE ESASLARI İLE KURUL ÜYESİ GENEL BAŞKAN YARDIMCILARININ GÖREV VE YETKİLERİNE İLİŞKİN YÖNERGE

Amaç

Madde – 1 Genel Başkan yardımcılarının bakacakları iş ve faaliyet alanlarını belirlemek suretiyle çalışmaların düzenli, verimli, süratli, etkin ve ekonomik olmasını sağlamaktır.

Hukuki Dayanak

Madde – 2 Bu Yönerge, Tüzüğümüzün 77.4, 79/son, 80 ve 82.1 maddeleri uyarınca hazırlanmıştır.

MYK'nun çalışma Usul ve Esasları.

Madde – 3 Merkez Yürütme Kurulumuz, Tüzükte yer alan kurallara ve bugüne kadar yerleşik uygulamalarına göre çalışmalarını sürdürecektir.

Genel Başkan Yardımcılarımızın Görev ve Yetkileri

Madde – 4 Yetkili kurul veya makamca başka şekilde görevlendirme yapılmamış ise, aşağıda yazılı çerçevede çalışmalarını sürdürürler.

4.1) Genel Başkan Yardımcısı (Siyasi ve Hukuki İşler Başkanı)

Siyasi ve Hukuki İşler Başkanlığı; Parti tüzüğünde ve Programında belirlenen ilkeler çerçevesinde Partinin siyasi ve hukuki görüşünü geliştirmek ve yaymak, temel haklar ve özgürlükler alanlarında araştırmalar yapmak ve dokümanlar oluşturmak, TBMM Parti Grubu, hükümet ve diğer siyasi partiler ile ilişkilerini koordine etmek amacıyla oluşturulmuştur.

Bu çerçevede;

- a. Partinin tanımlanan siyasi kimliğini açıklamak, geliştirmek ve kamuoyuna anlatmak,
- b. Parti görüş ve politikalarının oluşumuna katkıda bulunmak, politik söylem geliştirmek ve yaymak, bu amaçla toplantı ve etkinlikler düzenlemek,
- c. Parti politikalarının oluşturulması sürecinde bilimsel araştırma ve anketlere dayalı strateji çalışmalarına destek vermek,
- d. İnsan hak ve özgürlükleri ile ilgili gelişmeleri takip etmek, bu alanda doğabilecek sorunların giderilmesi konusunda proje üretmek,
- e. Parti sözcüleri ve milletvekillerinin siyasi ve hukuki konularda yapacakları veya katılacakları toplantıları koordine etmek, açıklama ve beyanlarının Parti kimliğine ve söylemine uygunluğu konusunda koordinasyon sağlamak,
- f. İç ve dış siyasi gelişmeleri yakından takip etmek, sıcak gelişmelerle ilgili Parti görüşü oluşturmak, kısa, orta ve uzun vadeli projeksiyonlar geliştirmek

ve Partinin ilgili tüm birimlerini bu konularda bilgilendirmek,

g. TBMM gündemini takip etmek, Genel Merkez ile Grup ilişkilerinin sağlıklı ve verimli bir şekilde yürütülmesi için gerekli zemini oluşturmak,

h. Siyasi partilerle diyalog kurmak, Partinin hükümet ile ilişkilerini koordine etmek,

i. Siyasi ve hukuki konularda Parti adına yapılacak her tür toplantıyı düzenlemek ve koordine etmek,

j. Seçim zamanı topluma deklare edilecek 'seçim beyannamesi' taslağını ilgili birimlerle birlikte hazırlamak ve yetkili kurula sunmak,

k. Parti politikalarına uygunluğunu gözetmek amacıyla kanun tasarı ve tekliflerinin hazırlık çalışmalarından itibaren kanunlaşma süreçlerini takip etmek,

Faaliyetleri ile Genel Başkan ve MYK tarafından verilecek görevleri icra eder.

4.2) Genel Başkan Yardımcısı (Teşkilat Başkanı)

Teşkilat başkanlığı, Partinin yan kuruluşları olan kadın ve gençlik kolları dahil, il, ilçe, belde, mahalle ve köy düzeyinde teşkilatlanmalarını sağlamak, tüm teşkilat kademelerinin uyumlu, verimli ve etkin bir şekilde çalışmaları için gerekli koordinasyon ve kontrolü ifa etmek, üye kayıtlarını takip etmek, kongrelerin zamanında yapılması için gerekli planlamayı yapmak, Tüzüğün yetkili kıldığı organların kararları doğrultusunda kongrelerin icrasını sağlamak, teşkilatların güçlendirilmesi ve geliştirilmesi amacıyla çalışmalar yapmak üzere oluşturulmuştur.

Bu çerçevede;

a. Yan kuruluşlar dahil her kademedeki teşkilatlanmayı Tüzük ve yönetmelik hükümlerine uygun olarak gerçekleştirmek, teşkilat çalışmalarını koordine ve kontrol etmek,

b. Partimiz teşkilat organlarının uyum içinde ve üretken olacak şekilde çalışma sürekliliğini sağlamak,

c. Partimiz organlarında görev alacak olanların, yaş, cinsiyet, eğitim ve sosyal statü bakımından temsili sağlayacak özellikte olmasını takip ve koordine etmek,

d. Partinin yan kuruluşları olan kadın ve gençlik kollarının teşkilatlanmalarını takip etmek, temel kademe ile uyumlu ve verimli çalışmalarını sağlamak,

e. Yerel Yönetimler Başkanlığı ile koordineli olarak, teşkilat ve yerel yönetimde görev yapmakta olan teşkilat mensuplarının, Partimizin Program ve ilkelerine uygun olarak, verimli ve etkin çalışmalarını sağlamak,

f. Dış İlişkiler Başkanlığı ile koordineli olarak, dış temsilciliklerin oluşturulması için hazırlık çalışmalarını yapmak ve faaliyetlerini takip etmek,

g. Ülke genelinde üye yazım çalışmalarını takip etmek, üyeliğe kabul edi-

lenler ile üyelikten ayrılan veya ihraç edilenlerin Yargıtay Başsavcılık bildirimlerini zamanında yapmak ve yaptırmak,

h. Kongre Takvimini hazırlamak, yetkili organın onayına sunmak ve uygulanma- sını sağlamak,

i. İl ve ilçe kongrelerinin yapılmasını koordine etmek, icrasını sağlamak,

j. Belde kongrelerinin planlamasını yaptırmak, mahalle/köy ve sandık bölgesi teşkilatlanmasının takibini yapmak ve yaptırmak,

k. Büyük Kongrenin hazırlık çalışmalarını yapmak, Genel Merkez birimleriyle birlikte kongre faaliyet raporunu hazırlamak ve kongrenin gerçekleşmesini sağlamak,

l. Ana kademe ile yan kuruluşların kongrelerinde seçilerek veya atama ile yönetim görevi üslenenlerin yahut istifa ederek ayrılanların mülki amirlik ve Yargıtay Başsavcılık bildirimlerini zamanında yapmak ve yaptırmak,

m. Tabandan tavana tüm teşkilat birimlerinin organik bir bütünlük içinde güçlendirilmesi, geliştirilmesi ve problemlerin çözümü için gerekli olan toplantı ve çalışmaları yapmak,

n. Teşkilat içinde meydana gelebilecek sorun ve şikayetleri çözümlemek, önerileri değerlendirmek, gerektiğinde Parti üst yönetimine rapor etmek,

o. İl, ilçe ve yan kuruluşların faaliyet raporlarını takip etmek, değerlendirmeye sunmak,

p. İl başkanları toplantılarının koordinasyon ve takibini yapmak,

r. Partimizin takip ettiği ilkel siyaset anlayışının gereği olarak, partide yönetim görevi üslenenler ve yönetim görevi üslenmiş olanlardan seçimlerde aday adayı olabilecek olanlarla ilgili ilke karar taslağı hazırlamak,

s. Her kademedeki teşkilat mensuplarının eğitimleriyle ilgili çalışmaları başta Seçim ve AR-GE Başkanlıkları olmak üzere ilgili birimlerle birlikte gerçekleştirmek,

Faaliyetleri ile Genel Başkan ve MYK tarafından verilecek görevleri icra eder.

4.3) Genel Başkan Yardımcısı (Seçim İşleri Başkanı)

Seçim İşleri başkanlığı; Anayasa, siyasi partiler kanunu ile seçim kanunları, Parti Tüzüğü ve programında ortaya konulan ilkeler çerçevesinde ve yetkili organların vereceği kararlar doğrultusunda Partinin seçim faaliyetlerini yürütmek üzere oluşturulmuştur.

Bu çerçevede;

a. Seçim Koordinasyon Merkezlerini oluşturmak, seçimde görevli olanların seçim mevzuatı konusunda eğitimlerini sağlamak, verimli çalışmalarını gerçekleştirmek, seçimin başarılı olarak sonuçlanması için gerekeni yapmak ve yaptırmak,

b. Yüksek Seçim Kurulunca yayınlanan genelge ve bildirimleri takip etmek,

'Seçim Takvimi'nde öngörülen işlerin gününde yapılması için gerekli tedbirleri almak ve gerçekleştirmek,

c. İl ve ilçe yönetim kurullarınca, il ve ilçe seçim kurullarında Partimiz adına itiraz etmeye yetkili kişilerin zamanında bildirimlerinin yapılmasını takip etmek ve sağlamak, (298 s.k. m: 17)

d. İlçe yönetim kurullarınca, ilçe seçim kuruluna üye olarak katılacak bir asil ve bir yedek üyenin zamanında bildirilmesini takip etmek ve sağlamak, (298 s. k. m: 19)

e. İlçe yönetim kurullarınca, sandık kurullarına bir asil ve bir yedek üyenin zamanında bildirilmesini takip etmek ve sağlamak, (298 s. k. m: 23)

f. İlçe yönetim kurullarınca, sandık alanında bulundurulacak, seçim işlemlerini başından sonuna kadar takip edecek ve gerektiğinde Parti adına şikayet ve itirazda bulunabilecek sandık müşahitlerinin eğitimini sağlamak, (298 s. k. m: 25 ve 72)

g. YSK nezdinde Parti adına işlem yapmaya yetkili olanları zamanında bildirmek,

h. Aday tespit yöntemine ilişkin karar tasarılarını hazırlamak, kararlaştırılacak aday tespit yöntemine göre adayların belirlenmesine yönelik teşkilat temayülü, anket mülakat gibi çalışmalarını ilgili birimlerle birlikte planlamak ve gerçekleştirmek,

i. Seçimde ihtiyaç duyulacak ve seçim çalışmalarını kolaylaştıracak 'seçim rehberi' gibi dokümanları hazırlamak ve zamanında ilgililere ulaştırılmasını sağlamak,

j. Başta Tanıtım ve Medya Başkanlığı olmak üzere ilgili merkez birimleriyle koordineli olarak, diğer partilerin seçim çalışmalarını ve kampanyalarını izlemek, takip etmek, değerlendirmek ve Genel Başkanlığa rapor etmek,

k. Aday tespiti ile ilgili altyapı çalışmalarını yapmak, seçim konusunda MKYK karar tasarılarını ve belirlenecek yönteme göre aday tespiti için program çalışmalarını hazırlamak,

l. Mali ve İdari İşler başkanlığı ile birlikte seçim bütçesi önerisini hazırlamak, Tanıtım ve Medya ve Halkla İlişkiler Başkanlıkları ile birlikte seçim kampanya plan taslağını hazırlamak, yetkili organın onayına göre icra etmek,

m. Sandık seçim sonuçlarını gösterir tutanak örneği ile seçim kurulu birleştirme tutanak örneklerinin onaylı birer suretlerinin alınması ve en seri şekilde ilçe başkanlıklarına eksiksiz olarak teslimiyle ilgili gerekli tedbirleri almak ve gerçekleştirmek,

n. Seçim sonuçlarına yapılacak itirazları takip etmek, aleyhte çıkacak kararlara karşı süresi içinde itiraz hakkını kullanmak,

o. Seçim sonuçlarının en sağlıklı şekilde genel merkeze ulaşması için gerekli organizasyonu yapmak,

p. Seçim sonuçlarıyla ilgili mukayeseli değerlendirme raporu hazırlamak,

Faaliyetleri ile Genel Başkan ve MYK tarafından verilecek görevleri icra eder.

4.4) Genel Başkan Yardımcısı (Tanıtım ve Medya Başkanı)

Tanıtım ve Medya Başkanlığı; Partinin Tüzük ve Programında yer alan ilkelere ışığında, Partinin medya ile ilişkilerini koordine etmek, internet sayfasının tasarımını yapmak ve işletmek, Partinin ve Parti kadroları tarafından gerçekleştirilen icraatlar ile yapılması planlanan faaliyetlerin yurt içinde ve dışında tanıtımını yapmak amacıyla oluşturulmuştur.

Bu çerçevede;

- a. Partimizin tanıtım ve medya ile ilgili ilişkilerinin ilke ve stratejilerini belirlemek, koordine etmek ve geliştirmek,
- b. İç ve dış medyayı takip ederek, Parti ile ilgili haber, yorum ve analizleri tespit etmek, derlemek, dağıtımını ve arşivlenmesini sağlamak,
- c. Partinin basın toplantılarını ve Siyasi ve Hukuki İşler Başkanlığı ile koordineli olarak Parti adına medya programlarına katılımları planlamak ve organize etmek,
- d. Parti Genel Merkezi'nin ve il teşkilatlarının internet sayfasının Türkçe ve yabancı dilde yayın tasarımını yapmak, Genel Merkez internet sayfasını işletmek,
- e. Gelişen olaylar ve değerlendirmeleri, günlük olarak her sabah hazırlanacak 'gündem raporu' ile başta Genel Başkan olmak üzere MYK üyelerine dağıtmak,
- f. Siyasi ve Hukuki İşler Başkanlığı ile koordineli olarak aylık 'medya izleme raporu' ve 'medya siyasi analiz raporu' hazırlamak ve MYK'ya sunmak,
- g. Partinin, parti politikalarının, parti yetkili organlarının ve Partimiz tarafından kurulmuş hükümet icraatlarının, en etkin yöntemle tanıtımını sağlamak,
- h. Seçim zamanları başta olmak üzere, propaganda ve tanıtım strateji ve malzemelerinin belirlenmesini, üretilmesini ve dağıtımını sağlamak,
- i. Halkla İlişkiler Başkanlığı ile koordine içinde Partinin sloganlarının, şarkılarının, kliplerinin tasarımlarını sağlamak, MYK'nun oluruna göre üretimlerini gerçekleştirmek,
- j. Mali ve İdari İşler başkanlığı ile koordineli olarak, Partinin tanıtımında birlikte çalışılacak reklam ajansları ile ön görüşmeler yapmak ve sonucu MYK'na sunmak,
- k. Parti etkinliklerinin görsel, işitsel ve belgesel kayıtlarının üretilmesini ve Genel Sekreterlikle birlikte arşivlenmesini sağlamak,
- l. Parti yetkili birimleri tarafından yapılacak panel, konferans, sergi ve benzeri etkinliklerin tanıtım ve iletişimini sağlamak,

Faaliyetleri ile Genel Başkan ve MYK tarafından verilecek görevleri icra eder.

4.5) Genel Başkan Yardımcısı (Dış İlişkiler Başkanı)

Dış ilişkiler başkanlığı; Parti Tüzüğü ve Programında yer alan ilkeler ışığında Partinin yurt dışında temsilini sağlamak, temsilciliklerle koordinasyonu sürdürmek, dış politikayla ilgili konulardaki görüşlerin oluşmasına ve gelişmesine katkıda bulunmak, diğer ülke siyasi partileriyle kurumsal ilişki kurmanın zeminini oluşturmak, yabancı ülke temsilcileriyle temasta bulunmak amacıyla oluşturulmuştur.

Bu çerçevede;

a. Parti programına uygun olarak, dış politikamızın belirlenmesi ve uygulanması için gerekli çalışmaları yapmak

b. Ülkemizin dış ilişkileriyle alakalı Parti politikalarının Teşkilat mensuplarına ve halka doğru olarak anlatılmasını sağlamak,

c. Dış politikadaki sorunların tespitinde, uluslararası arenada meydana gelen olaylar konusunda, Partimizin görüşlerinin oluşturulması ve gerektiğinde alternatif politikaların üretilmesinde lojistik hizmet vermek, katkıda bulunmak,

d. Tüzükte yetkili kılınmış organların kararları doğrultusunda ve ilgili birimlerle birlikte dış temsilcilikleri kurmak, koordine etmek ve bu amaçla sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliği sağlamak,

e. Yabancı ülke temsilcileriyle ilişkilerin sağlıklı olarak yürütülebilmesi için gerekli çalışmaları yapmak,

f. Yabancı ülkelerde faaliyet gösteren siyasi parti veya siyasi parti birliklerinin, Partimiz Programına ve dış politikasına uygun olanları ile işbirliğinde bulunulması için gerekli ön çalışmaları yapmak, Partimizin kararları doğrultusunda uygulamaya koymak,

g. Partimizin dış politikalarına uygun olarak, ülke içinde ve dışında çalışmalar yapan sivil toplum kuruluşları ve düşünce merkezleri ile diyalog ve işbirliği kanallarını açık bulundurmak, ortak çalışmalar yapmanın zeminini oluşturmak,

h. Siyasi ve Hukuki İşler Başkanlığı ile koordineli olarak, dış politika konulu uluslararası toplantılarla ilgili organizasyonları sağlamak,

i. Genel Başkan ve Parti yetkililerinin dış politika konularında ihtiyaç duyacakları bilgi notlarını hazırlamak veya hazırlatmak,

j. Partimizi ziyaret edecek yabancı parti temsilcilerinin ziyaret programı ile Partimizi temsilen yurt dışı partilere yapılacak ziyaretlerin programlarını hazırlamak ve uygulanmasını sağlamak,

k. Partimizi ve Genel Başkanımızı ziyaret edecek yabancı kişi ve heyetlerin ziyaretlerinin verimli olması için gereken çalışmaları yapmak,

l. Dış politik arenadaki gelişmeleri, aylık raporlara dönüştürerek MYK'ya sunmak,

Faaliyetleri ile Genel Başkan ve MYK tarafından verilecek görevleri icra eder.

4.6) Genel Başkan Yardımcısı (Sosyal İşler Başkanı)

Sosyal İşler Başkanlığı; Parti Tüzük ve Programında yer alan ilkeler doğrultusunda, insanlar arasında sevgi, saygı, dostluk ve kardeşlik duygularını güçlendirmeye çalışmak, sosyal amaçlı sivil toplum kuruluşları ile yakın diyalog kurmak, Partinin sosyal politikalarını geliştirmek ve halka tanıtmak, yoksullar, muhtaçlar, kimsesizler, engelliler, yaşlılar, sokaktakiler gibi önemli sosyal kategorilerle ilgili projeler üretmek, insan hakları ihlalleri ve yolsuzlukları izlemek, bu alanlara ilişkin politikalar geliştirmek amacıyla oluşturulmuştur.

Bu çerçevede;

a. Partimizin sosyal politikalarının belirlenmesi ve geliştirilmesine yönelik çalışmalar yapmak, ülkemizin sosyal dokusu ile ilgili gerekli araştırmaları yapmak, projeler oluşturmak,

b. Partimizin sosyal politika ve uygulamalarının, teşkilat mensuplarına ve halka doğru olarak anlatılmasını sağlamak,

c. Partimizin üyeleri arasında sevgi, saygı, dostluk ve dayanışma gibi özelliklerin yoğunlaşmasına çalışmak, dayanışmayı güçlendirmek, hep birlikte birer Ak Partili olarak 'AK PARTİ AİLESİ'ni oluşturduğumuz şuurunu hakim kılmak,

d. Ülke insanının sosyal hayatını ilgilendiren aile, sivil toplum, esnaf, sanatkar, sağlık, çalışma, sosyal güvenlik, eğitim, kültür, turizm ve çevre gibi alanlarda sosyal politikalar geliştirmek,

e. İnsan hakları ihlallerini ve yolsuzlukları izlemek, başta Siyasi ve Hukuki İşler Başkanlığı olmak üzere ilgili birimlerle eşgüdüm içinde bu alanlardaki politikaların ve Parti tutumunun belirlenmesine katkı sağlamak,

f. Aile kurumunun toplumumuzdaki önemli yerinin korunması ve daha güçlü hale getirilmesi için gerekli olan çalışmaları yapmak ve yaptırmak

g. Sosyal konular alanında faaliyette bulunan sivil toplum kuruluşları ile diyalog kurmak, birlikte çalışmalar yapmak, etkinlikler düzenlemek,

h. Ülke genelinde fakir, yoksul, kimsesiz, sokak çocukları, yaşlı ve engellilere yönelik istatistik çalışmalar yaptırmak, durumlarının iyileştirilmesi ile ilgili proje ve programlar hazırlamak, işin gereğine uygun merkezler oluşturmak,

i. Yoksulluğun giderilmesi ve israfın önlenmesine yönelik araştırmalar yapmak, uygulamaları takip etmek, değerlendirmek, çözümleyici projeler geliştirmek,

j. Ülkemizin tarihi ve kültürel değerlerinin korunması için gerekli çalışmaları yapmak,

Faaliyetleri ile Genel Başkan ve MYK tarafından verilecek görevleri icra eder.

4.7) Genel Başkan Yardımcısı (Yerel Yönetimler Başkanı)

Yerel Yönetimler Başkanlığı, Partimizin Tüzük ve programında vurgulanan ilkeler doğrultusunda katılımcı ve çoğulcu demokrasinin günümüzde yaygınlik

kazanan ilke ve uygulamalarının, çağdaş kamu yönetimi anlayışlarının yerel yönetimler alanına taşınmasını, yerel yönetimde başarı ve etkinliğin artırılmasını ve koordinesini gerçekleştirmek amacıyla oluşturulmuştur.

Bu çerçevede;

a. Partimizin yerel yönetimlere ilişkin politikalarının belirlenmesine ve uygulanmasına yönelik veriler toplamak, verilerin değerlendirilmesi ve politikaların geliştirilmesine etkin katılım ve katkıda bulunmak,

b. Partimizin yerel yönetimle ilgili politikalarını, teşkilata ve halka doğru olarak anlatılmasını gerçekleştirmek,

c. Teşkilat Başkanlığı ile koordineli olarak, yerel yönetimlerde Partimizin adayı olarak seçilmiş her düzeydeki partililerimizle merkez ve taşra teşkilatlarımızda görev yapmakta olan teşkilat mensuplarımızın, Partimizin Program ve ilkelerine uygun olarak, uyumlu, verimli ve etkin çalışmalarını sağlamak,

d. Yerel yönetimlere ilişkin mevzuatı derleyerek, bu alanda yapılacak düzenlemelerin, Parti politikalarına uygunluğu konusunda yasama ve yürütme organları nezdinde çalışmalar yürütmek ve kamuoyu oluşturmak,

e. Partili belediye başkanları ile belediye ve il genel meclisi üyelerine, ilgili birim başkanlıkları ile koordineli olarak eğitim programları düzenlemek,

f. Parti üyesi belediye başkanları, belediye ve il genel meclisi üyelerinin, Partinin yerel yönetim politikalarına uygun çalışmalar yapmalarına yardımcı olmak, yerel yönetim uygulamalarında koordinasyonu sağlamak,

g. Belediye sınırları içindeki köy ve mahalle muhtarları ile yerel yönetimler alanında faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşları ile belediyelerimizin koordineli çalışmalar yapmalarına yardımcı olmak,

h. İl, ilçe ve beldelerde yapılan Yerel Yönetimler Danışma Meclislerini takip etmek ve yapılmasını sağlamak,

ı. Partimiz mensubu belediye başkanları, belediye ve il genel meclisi üyelerinin iller ve ülke geneli itibarıyla isim, meslek ve sayısal gibi bilgileri içeren kayıtlarının tutulmasını ve güncelliğini sağlamak,

j. Partimize katılmak isteyen veya katılması uygun görülen belediye başkanları hakkında gerekli ön araştırma ve değerlendirme raporu hazırlayarak MYK'na sunmak,

k. Derlenecek veriler ve gözlenecek olgular ışığında yerel yönetim seçimleri için alt yapı hazırlığı yapmak, yerel seçimlerde Seçim İşleri Başkanlığı ile koordineli olarak çalışmak,

Faaliyetleri ile Genel Başkan ve MYK tarafından verilecek görevleri icra eder.

4.8) Genel Başkan Yardımcısı (Ekonomi İşleri Başkanı)

Ekonomi İşleri Başkanlığı, Parti Tüzüğü ve Programında yazılı ilkeler doğrultusunda, Partinin ekonomiyle ilgili dokümanlarını ve politikalarını hazırlamak, geliştirmek ve tanıtmak; ekonomik yapı ve ilişkiler sistemini reel sektör, finans

sektörü, kamu sektörü ve dış ekonomik sektör bazında, makro ve mikro seviyelerde, konjonktürel ve yapısal gelişmeler çerçevesinde izlemek ve değerlendirmek, Partimizin bu konulardaki görüşlerini oluşturmak ve alternatif politikalar üretmek, ekonomik faaliyetler alanında doğrudan veya ilgili birimler aracılığıyla haklarımızı ve teşkilat mensuplarımızı bilgilendirmek, ihtiyaç duyulan çalışmaları yapmak ve yaptırmak amacıyla oluşturulmuştur.

Bu çerçevede;

a. Dünya ve ülke ekonomisindeki gelişmeleri takip etmek, başta Genel Başkan olmak üzere ilgili Parti organlarını bilgilendirecek raporlar ve öneriler hazırlamak,

b. Partimizin ekonomik politikalarının ve hedeflerinin belirlenmesi, bunların gerçekleştirilmesi hususunda gerekli programları hazırlamak, çalışmaları koordine etmek,

c. Konsolide devlet bütçesinin hazırlık, kanunlaşma ve uygulama aşamalarını yakından takip etmek, gerekmesi halinde görüş ve alternatif yaklaşımlar geliştirmek,

d. Ekonomiyle ilgili kamu kurum ve kuruluşlarının karar ve uygulamalarını izlemek ve değerlendirmek,

e. TBMM'deki ekonomiyle ilgili ihtisas komisyonlarının ve yurtdışı komisyonların, ekonomi ile ilgili çalışmalarını izlemek ve değerlendirmek,

f. Yerli ve yabancı özel ve kamu kurum ve kuruluşları ile görüş alışverişinde bulunarak, işbirliği ortamı oluşturmak, Türkiye ve dünya ekonomisindeki gelişmeleri izlemek ve değerlendirmek,

g. Ulusal, bölgesel ve global ekonomik gelişmeleri takip etmek ve değerlendirmek,

h. Avrupa Birliği ile müzakere aşamasının, mevcut ve daha sonraki ilişkilerin ekonomik içerikli süreçlerindeki gelişmeleri takip etmek, stratejiler oluşturmak,

i. Ekonomi hukuku ile ilgili düzenlemeleri Partimizin ekonomi politikaları ve stratejileri açısından izlemek ve değerlendirmek,

j. İlgili birimlerle koordineli olarak işsizlik sorununun çözümü, verimli çalışma ve kalite konularında çalışmalar yapmak, yaptırmak,

k. Geleceğe yönelik ekonomik hedeflerin belirlenmesi ve bu hedeflere ulaşılması hususunda gerekli programların ve çalışmaların hazırlanmasında etkin olarak katılmak ve katkıda bulunmak,

l. Partimizin ekonomiyle ilgili politikalarının teşkilat mensuplarına ve halka doğru olarak aktarılmasını sağlamak,

m. Bu konularda başta Genel başkan olmak üzere Partimizin ilgili organlarını bilgilendirecek raporlar ve önerilere hazırlamak ve sunmak,

Faaliyetleri ile Genel Başkan ve MYK tarafından verilecek görevleri icra eder.

4.9) Genel Başkan Yardımcısı (Halkla İlişkiler Başkanı)

Halkla İlişkiler Başkanlığı, Tüzük ve Programda yer alan ilkeler doğrultusunda, merkez ve taşra teşkilatını ve yerel yöneticileri halkla ilişkiler konusunda bilgilendirmek, bu amaçla belirli günlerde kamuya dönük etkinliklerde bulunmak, sendikalar ve mesleki kuruluşlar başta olmak üzere sivil toplum kuruluşları ve hemşeri dernekleriyle diyalog içine girmek, vatandaşın sesini duyurmak istediği yere ulaşmasına yardımcı olmak, Partinin yapacağı açık hava toplantılarını organize etmek üzere oluşturulmuştur.

Bu çerçevede;

a. Partimizin misyonu, vizyonu, temel amaç ve ilkelerine uygun olarak halkla ilişkiler politikalarının belirlenmesi doğrultusunda çalışmalar yapmak,

b. Mesleki kuruluşlar ve sivil toplum örgütleri ile sürekli ve kalıcı ilişkiler kurmak ve geliştirmek,

c. Belirli günlerde ve uygun zamanlarda halka dönük dinlendirici ve katılımcı etkinlikler düzenlemek,

d. Partimizin Genel Merkez ve alt kademe birimlerinde çalışan personeli ni ve alt kademe teşkilat mensuplarımızı, ilgili birimlerle koordineli olarak, halkla ilişkiler konusunda bilgilendirmek, bu amaçla rehber, broşür, el kitabı vb. yayınlar hazırlamak,

e. Sessiz yığınların sesi olmak üzere, vatandaşın sesinin duyulmasının yardımcı ve takipçisi olmak,

f. Genel Merkez tarafından yapılması kararlaştırılan, açık hava toplantılarının hazırlık, organizasyon ve icrasını Tanıtım ve Medya Başkanlığı ile koordineli olarak sağlamak,

g. Taşra teşkilatlarımızın vakıf, dernek, birlik, kahvehane, iş yeri ve esnafa yönelik ziyaret programı yapmalarını takip etmek,

h. Halkımızın yoğun olarak katıldığı festival, şölen, şenlik, piknik gibi etkinliklerde Partimizin halkla birlikte olmasını ve temsilini sağlamak,

i. AK PARTİ İletişim Merkezi'ni (AKİM) uygun ve gerekli olan yerde kurmak, merkeze ulaşan bilgileri ilgililerine ulaştırmak, geri dönüşümlerini takip etmek,

j. Dini ve resmi bayramların Genel Merkez ve alt kademe teşkilatlarımızda kutlanmasını sağlamak, dini bayramlarda geleneksel hale gelen siyasi partiler arası bayramlaşma heyetlerinin oluşturulmasını takip etmek, yoksul ve kimsesizlerle ilgili bayram ziyaretlerini Sosyal İşler Başkanlığı ile koordineli olarak planlamak ve gerçekleştirmek,

k. İlgili birimlerle koordineli biçimde hükümet uygulamaları ve Parti politikalarıyla ilgili beklenti, etki ve kanaatlerin ölçümünü yapmak

l. Partimizin geniş halk kesimleri ile meslek kuruluşları nezdinde tanıtım çalışmalarını, Tanıtım ve Medya Başkanlığı ile koordineli olarak sağlamak,

Faaliyetleri ile Genel Başkan ve MYK tarafından verilecek görevleri icra eder.

4.10 Genel Başkan Yardımcısı (Mali ve İdari İşler Başkanı) (Tüzük m: 82.2)

Mali ve İdari İşler Başkanlığı; Kanun, Parti Tüzüğü ve Mali İşler Yönetmeliğinde yer alan kurallar doğrultusunda, Parti Merkez Teşkilatının bütün mali ve idari işlerini, harcamalarını ve gelirlerin tahsilini, muhasebe esaslarına göre gerçekleştirmek ve bu işlere nezaret etmek, mali sözleşmelerin usulüne ve mevzuata uygun olarak yapılıp icra edilmesini sağlamak ve Genel Merkez personeli, güvenlik, temizlik, teknik hizmet, yemek ve diğer destek hizmetlerini yürütmek, taşra teşkilatlarındaki bütün muhasebe işlemlerini takip etmek ve denetlemek amacıyla oluşturulmuştur.

Bu çerçevede;

a. Kanun, Parti Tüzüğü, Bütçe ve Kesin Hesap Yönetmeliği gereklerine uygun olarak, teşkilatın yıllık bütçesini, birleştirilmiş kesin hesap cetvelini hazırlayarak, MKYK tarafından karara bağlanmak üzere MYK'na sunmak,

b. Bütçe işlemlerinin zamanında yapılmasını ve ilgili yerlere tevdi edilmesini takip etmek ve gerçekleştirmek,

c. Yan kuruluşların merkezleri dahil olmak üzere Parti Merkez Teşkilatının, bütün mali işlerini, gelirlerinin tahsilini ve harcamaları muhasebe esaslarına göre gerçekleştirmek ve bu alanda görevli kılınmış olanlara nezaret etmek,

d. Hazine yardımından alt kademe teşkilatlarına Tüzük gereği aktarılacak olan yardımın, objektif kriterlere ve kararlara göre aktarılmasını sağlamak,

e. Bütün alt kademelerin muhasebe ve mali işlemlerinin mevzuata uygunluğunu takip etmek ve denetlemek,

f. Partinin taraf olduğu mali sözleşmelerin usulüne ve mevzuata uygun olarak yapılıp icra edilmesini sağlamak,

g. Genel Merkez'in personel, güvenlik, temizlik, teknik hizmet, yemek ve diğer destek hizmetlerini yürütmek,

h. Genel Merkez'deki idari işlerin düzenli, verimli, uyumlu ve adil ölçütlere göre sevkini gerçekleştirmek, taşınır ve taşınmaz malların muhafazasını sağlamak,

i. Çalışan personelin maaş-ücret-mesai ve sosyal haklarını, çalışma zamanlarını adalet ölçütlerine göre düzenlemek, çalışanların İş Kanunu ve Parti Tüzük ve Yönetmeliklerine ve genel ahlak kurallarına uygun olarak çalışmalarını sağlamak,

j. İhtiyaç duyulan mal, hizmet, malzeme ve demirbaşların tespitini yapmak, Tüzüğün 136. maddesi çerçevesinde satın almak,

k. MKYK tarafından incelenerek birleştirilen ve karara bağlanan Partinin kesin hesabı ile her ile ait kesin hesap cetvellerinin onaylı birer suretini, kanuni süresi içinde Anayasa Mahkemesi'ne ve Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na göndermek,

Faaliyetleri ile Genel Başkan ve MYK tarafından verilecek görevleri icra eder.

4.11) Genel Başkan Yardımcısı (Araştırma ve Geliştirme Başkanı)

Araştırma ve Geliştirme (AR-GE) Başkanlığı; Tüzük ve programda belirtilen ilkelerin, uygulanabilir politikalara dönüştürülebilmesi için stratejik çalışmalar yapmak, politikalar üretmek, imaj geliştirmek, vizyon ortaya koymak, bu amaçla think-thank grupları oluşturmak, kamu oyu araştırmaları ve anketler yaptırmak, yapılacak çalışmaların sonuçlarına göre başkanlıkların görev alanlarıyla ilgili faaliyet planlaması yapmak ve öneride bulunmak, Parti teşkilatının eğitim faaliyetini yürütmek amacıyla oluşturulmuştur.

Bu çerçevede;

a. Partimizin, bilgiye önem vermesinin gereği olan her alanda her tür araştırma ve geliştirme faaliyetlerini yürütmek,

b. Ülkede ve dünyada cereyan eden olayları ve muhtemel gelişmeleri değerlendirmek, think-thank grupları oluşturarak stratejilerin geliştirilmesine yardımcı olmak, yakın ve orta vadeli hedeflerinin ne olabileceği konusunda görüş belirlemek,

c. Uzman kişilerden çalışma grupları oluşturarak; eğitim, sağlık, enerji, tarım, hayvancılık, sosyal ve dış politika ve diğer alanlarla ilgili araştırma ve geliştirme raporları üreterek, Partimizin strateji ve politikalarının geliştirilmesine yardımcı olmak,

d. Partimiz tarafından gündeme alınan projelerin yürütülme metodunu önermek, süreç planlamasını yapmak, yapılan analiz ve değerlendirmeleri sürekli gözden geçirerek güncelleştirmek, ülke gündeminin oluşmasına etkin katkıda bulunmak,

e. Yurt içi ve yurt dışındaki uzman insan kaynakları ile interaktif iletişim ağı kurarak güncel bilgi akımını sağlamak, çeşitli kesimler tarafından Parti politikalarının ve imajının doğru algılanmasına katkıda bulunmak,

f. Parti politikalarının geliştirilmesi amacıyla belirlenmiş başlıklar altında, diğer başkanlıkların katılımları ve destekleri ile politika geliştirme sürecine destek olmak,

g. Parti programında ifade edilen hizmetlerin gerçekleştirilebilmeleri için, uygulanabilir, etkin ve verimli araştırma ve geliştirme projeleri üretmek,

h. Politika ve projelerle ilgili araştırma ve anketler yaptırmak, araştırma sonuçlarının yetkili kurullarca değerlendirilmesini sağladıktan sonra uygun görülenlerin rapor, kitap, bülten, broşür, CD, kaset haline getirilmesini sağlamak,

i. Yapılan çalışma ve araştırmalar sonucunda elde edilen tüm bilgi ve bulgulardan, Parti yetkili makamlarınca uygun görülenlerin, kullanılabilir bir biçimde Parti içi organlara ve kamuoyunun hizmetine sunmak,

j. Parti teşkilatının eğitimini planlamak ve ilgili başkanlıklarla eşgüdüm içinde gerçekleştirmek, görüntülü-sesli ve yazılı eğitim dokümanları hazırlamak

k. Eğitim çalışmalarını kurumsal hale getirmek amacıyla, Siyasi ve Hukuki İşler başkanlığı ile koordineli şekilde 'Siyaset akademisi' gibi kurumsal yapıların oluşmasına katkıda bulunmak,

l. Genel Sekreterlikle koordineli olarak 'Bilgi İşlem Merkezi'nin oluşmasına ve işler halde kalmasına katkıda bulunmak,

Faaliyetleri ile Genel Başkan ve MYK tarafından verilecek görevleri icra eder.

4.12) Genel Başkan Yardımcısı (Genel Sekreter)

Genel Sekreter; Tüzük ve Yönetmeliklerdeki kurallar çerçevesinde, MKYK ve MYK toplantı tutanaklarını düzenlemek, kararların imza edilmelerini sağlamak ve uygulamalarını takip etmek, Genel Merkez'in gelen-giden her türlü evrak ile yazışmalarının düzenini sağlamak, önerileri derleyerek MKYK ve MYK gündemlerini hazırlamak ve üyelere dağıtmak, Partinin sağlam bir arşive sahip olmasını sağlamak amacıyla oluşturulmuştur.

Bu çerçevede;

a. Genel Başkan ve ilgili birimlerle istişareli şekilde MKYK ve MYK toplantı gündemlerini hazırlamak, üyelere ulaştırmak, toplantının gerekli kıldığı hazırlık çalışmalarını yapmak, toplantı tutanaklarını düzenlemek,

b. Partimizin karar organları tarafından karara bağlanan konularla ilgili karar metinlerini hazırlamak, bu kararların imzalanmasını, karar defterine işlenmesini ve uygulanmak üzere ilgili birim ve mercilere ulaştırılmasını sağlamak,

c. Grup üeleriyle yapılan istişare ve değerlendirme toplantısı gibi toplantıların gündem yazışma ve organizasyon işlemlerini, ilgili birim başkanlıkları ile birlikte gerçekleştirmek,

d. Genel Merkeze gönderilen evrakın, istek, şikayet ve öneriler içeren yazılı başvuruların tasnifini yaparak, zamanında ilgili birimlere intikalini sağlamak,

e. Partinin bütün resmi ve iç yazışmalarının, Genel Sekreterliğin gözetim ve denetiminde olan 'genel evrak' kaydına alınarak yapılmasını sağlamak,

f. Partinin doküman ve arşivinin tertipli, düzenli ve sistematik bir şekilde oluşturulmasını sağlamak, AR-GE ve diğer ilgili birim başkanlıkları ile birlikte 'Bilgi İşlem Merkezi'ni oluşturmak ve güncelliğini sağlamak,

g. Teşkilata duyurulması gerekli MKYK ve MYK kararlarının, ilgili birim başkanlığı ile koordine içinde teşkilata duyurulmasını sağlamak,

h. Birim başkanlıklarının görev alanları dışında kalıp da MKYK tarafından görüşülüp karara bağlanması gereken konu ve taleplerle ilgili MYK görüşünü belirten raporların hazırlanmasını ve konunun MKYK gündemine alınmasını sağlamak,

i. Davacı veya davalı olarak her tür yargı merciinde, özel veya resmi daire kurum ve kuruluşlarda, gerçek kişiler ile özel veya resmi tüzel kişiliklerle olan ilişkilerde Genel Başkan adına bizzat veya vekille partiyi temsil etmek,

Faaliyetleri ile Genel Başkan ve MYK tarafından verilecek görevleri icra eder.

AK PARTİ

**YAZIŞMA
YÖNETMELİĞİ**

herşey
Türkiye
için!

YAZIŞMA YÖNETMELİĞİ

BİRİNCİ BÖLÜM

AMAÇ, KAPSAM VE TANIMLAR..... 187

- Madde 1 - Amaç
- Madde 2 - Kapsam
- Madde 3 - Hukuki Dayanak
- Madde 4 - Tanımlar

İKİNCİ BÖLÜM

YAZIŞMA ORTAMLARI, NÜSHA SAYISI, BELGE BOYUTU VE YAZI TİPİ.....188

- Madde 5 - Yazışma Ortamları ve Güvenlik
- Madde 6 - Nüsha Sayısı
- Madde 7 - Belge Boyutu
- Madde 8 - Yazı Tipi ve Karakter Boyutu

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YAZILARIN BÖLÜMLERİ..... 189

- Madde 9 - Başlık ve Amblem
- Madde 10 - Sayı ve Evrak Kayıt Numarası
- Madde 11 - Tarih
- Madde 12 - Konu
- Madde 13 - Gönderilen Makam
- Madde 14 - İlgililer
- Madde 15 - Metin
- Madde 16 - İmza
- Madde 17 - Onay
- Madde 18 - Ekler
- Madde 19 - Dağıtım
- Madde 20 - Paraf
- Madde 21 - Koordinasyon
- Madde 22 - Adres
- Madde 23 - Gizli Yazılar
- Madde 24 - İvedi, Günlü ve Tekit Yazıları
- Madde 25 - Sayfa Numarası
- Madde 26 - Aslına Uygunluk Onayı

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

YAZILARIN ALINIŞ VE GÖNDERİLİŞİNDE YAPILACAK İŞLEMLER.....	194
Madde 27 - Gelen Evrak Kayıt Kaşesi	
Madde 28 - Yazıların Gönderilmesi	
Madde 29 - Çok Gizli Dereceli ve Kişiyi Özel Yazıların Alınması	

BEŞİNCİ BÖLÜM

SON HÜKÜMLER.....	195
Madde 30 - Yürürlük	
Madde 31 - Yürütme	
Örnek - 1 - Başlık ve Amblem.....	196
Örnek - 2 - Sayı.....	197
Örnek - 3 - Tarih ve Konu.....	204
Örnek - 4 - Gönderilen Makam.....	204
Örnek - 5 - İlgili.....	205
Örnek - 6 - Metin.....	205
Örnek - 7 - İmza.....	206
Örnek - 8 - Onay.....	207
Örnek - 9 - Ekler.....	209
Örnek - 10 - Dağıtım.....	209
Örnek - 11 - Paraf.....	210
Örnek - 12 - Koordinasyon.....	210
Örnek - 13 - Adres.....	210
Örnek - 14 - Gizli Yazılar.....	211
Örnek - 15 - İvedi ve Günlü Yazılar.....	211
Örnek - 16 - Sayfa Numarası.....	211
Örnek - 17 - Aslına Uygunluk Onayı.....	211
Örnek - 18 - Sayfa Düzeni (çok gizli).....	212
Örnek - 19 - Sayfa Düzeni (gizli).....	213
Örnek - 20 - Sayfa Düzeni (kişiyi özel).....	214
Örnek - 21 - Sayfa Düzeni (aslının aynıdır).....	215
Örnek - 22 - Gelen Evrak Kayıt Kaşe Şablonu.....	216
Örnek - 22 - Gizli Evrak Alındısı.....	218

ADALET VE KALKINMA PARTİSİ (AK PARTİ) YAZIŞMA YÖNETMELİĞİ

BİRİNCİ BÖLÜM Amaç, Kapsam ve Tanımlar

Amaç

Madde 1- Bu Yönetmeliğin amacı; teşkilatta, iç ve dış yazışma kurallarını belirlemek, bilgi ve belge alışverişinin sağlıklı, hızlı ve güvenli bir biçimde yürütülmesini sağlamaktır.

Kapsam

Madde 2 - Bu Yönetmelik, Tüzüğün 16., 17. ve 18. maddelerinde belirtilen AK PARTİ teşkilatını kapsar.

Hukuki Dayanak

Madde 3 - Bu yönetmelik, Tüzüğün 160. maddesine istinaden hazırlanmıştır.

Tanımlar

Madde 4 - Bu Yönetmelikte geçen;

- a) Tüzük: AK PARTİ Tüzüğünü,
- b) Teşkilat: Tüzüğün 16., 17. ve 18. maddelerinde ifade edilen, AK PARTİ'nin tabandan tavana zorunlu ve ihtiyari birimlerinin tümünü,
- c) Genel Merkez Teşkilatı: Tüzüğün 18.4. maddesinde belirtilen teşkilat kademesini,
- d) Genel Sekreterlik: AK PARTİ Genel Sekreterliğini
- e) İl teşkilatı, ilçe teşkilatı, belde teşkilatı: Tüzüğün 17. ve 18. maddelerinde belirtilen teşkilat kademelerini,
- f) Yan kuruluşlar: Tüzüğün 18.5. maddesinde belirtilen yan kuruluşları,
- g) Elektronik ortam: Belge ve bilgilerin üzerinde bulunduğu her türlü bilgi sayarı, gezgin elektronik araçları, bilgi ve iletişim teknolojisi ürünlerini,
- h) Elektronik belge: Elektronik ortamda oluşturulan, gönderilen ve saklanan her türlü belgeyi,
- ı) Dosya planı: Yazıların hangi dosyaya konulacağını gösteren kodlara ait listeyi,
- i) Yazı alanı: Yazı kağıdının üst, alt, sol ve sağ kenarından 2,5 cm boşluk bırakılarak düzenlenen alanı,
- j) Güvenli elektronik imza: Münhasıran imza sahibine bağlı olan, sadece imza sahibinin tasarrufunda bulunan güvenli elektronik imza oluşturma aracı ile oluşturulan, nitelikli elektronik sertifikaya dayanarak imza sahibinin kimliğinin ve

imzalanmış elektronik veride sonradan herhangi bir değişiklik yapıp yapılmadığının tespitini sağlayan elektronik imzayı,

k) Arşiv: AK PARTİ teşkilatında üretilen ya da dışarıdan intikal eden yazılı ve basılı matbuat ile elektronik belge ve objenin süreli veya süresiz muhafaza işlemlerini, ifade eder.

İKİNCİ BÖLÜM

Yazışma Ortamları, Nüsha Sayısı, Belge Boyutu ve Yazı Tipi

Yazışma Ortamları ve Güvenlik

Madde 5 - Teşkilatta iç ve dış yazılı iletişim, kâğıt kullanılarak veya elektronik ortamda yapılır.

Kâğıtla yapılan yazışmalarda daktilo veya bilgisayar kullanılır. Bu tür yazışmalar, yazının içeriğine ve ivedilik durumuna göre faks ile de gönderilebilir. Faks ile gönderilen yazıda belirtilen hususlarda hemen işlem yapılabilir. Ancak, bunların beş gün içerisinde yazı ile teyidinin yapılması gerekir. Bilgilendirme veya bir davet içeren yazı asıllarının gönderilmesine gerek yoktur.

Elektronik ortamdaki yazışmalar, ilgili mevzuatta belirtilen güvenlik önlemlerine uyularak yapılır.

Elektronik ortamda yapılan yazışmalar bu ortamın özellikleri dikkate alınarak kaydedilir, dosyalanır ve ilgili yere iletilir. Gerekli durumlarda, gelen yazı kâğıda dökülerek de işleme alınır.

Her kademe ve birim kendi adına elektronik posta (e-posta) adresi belirler. Bu adreslerin belirlenmesinde koordinasyon Genel Sekreterlik tarafından yapılır. Elektronik ortamdaki yazışmalar bu adresler arasında gerçekleştirilir.

Nüsha Sayısı

Madde 6 - Kâğıt kullanılarak hazırlanan yazılar en az iki nüsha olarak düzenlenir.

Belge Boyutu

Madde 7 - Yazışmalarda A4 (210x297 mm) veya A5 (210x148 mm) boyutunda antetli kâğıt kullanılır.

Yazı Tipi ve Karakter Boyutu

Madde 8 - Bilgisayarla yazılan yazılarda "Times New Roman" yazı tipi ve 12 karakter boyutunun kullanılması esastır. Rapor, karar, form ve analiz gibi özelliği olan metinlerde farklı yazı tipi ve karakter boyutu kullanılabilir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Yazıların Bölümleri

Başlık ve Amblem

Madde 9 - Başlık, yazıyı gönderen teşkilat kademesinin/birimin adının belirtildiği bölümdür. Bu bölümde amblem de yer alabilir.

Başlık, kâğıdın yazı alanının üst kısmına ortalanarak yazılır.

İlk satıra AK PARTİ'nin açık adı büyük harflerle, ikinci satıra ise teşkilat kademesinin/birimin adı küçük harflerle ortalanarak yazılır. Başlıkta yer alan bilgiler üç satırı geçemez (Örnek: 1-A,B).

Sayı ve Evrak Kayıt Numarası

Madde 10 - Sayı ve evrak kayıt numarası, dosya planına göre verilir. Başlığın son satırından iki aralık aşağıda ve yazı alanının en solundaki "SAYI:" yan başlığından sonra yazılır.

SAYI yan başlığından sonra il trafik numarası ve teşkilat kademesinin/birimin kod harfleri araya kısa çizgi ayrıacı (-) konularak yazılır. Genel Merkezdeki birimler, il trafik numarasını yazmaksızın sadece birim kod harflerini kullanırlar. Daha sonra kısa çizgi ayrıacı (-) konularak içinde bulunulan yıl rakamla yazılır. Bundan sonra eğik çizgi ayrıacı (/) konularak giden evraka teşkilat kademesi/birim tarafından verilen giden evrak numarası her yıl birden başlanarak sıra ile verilir.

Genel Merkezde Genel Sekreterlikte, il başkanlığında ise il sekreterliğinde tutulan ve giden evrakın kaydedildiği Giden Evrak Kayıt Defterine, gönderilen evrakın her yılın başından itibaren 01'den başlanarak genel evrak sıra numarası verilip kaydı yapılır. Bu kayıta evrakın tarihi, birimi ve gideceği yer de belirtilir. İlçe ve beldelerde de benzer şekilde işlem yapılır. Ancak, nüfusu 5000'in altındaki beldelerde yazışmalar belde başkanlığınca yapılır.

Genel evrakta verilen sıra numarası teşkilat kademesi/birim tarafından verilen giden evrak numarasından sonra araya eğik çizgi ayrıacı (/) konularak yazılır (Örnek: 2-A-D).

Yazışmalarda işbu Yönetmelikte belirlenen kodlama sistemine ve dosya planına uyulması zorunludur.

Tarih

Madde 11 - Yazının, yetkili tarafından imzalanarak ilgili teşkilat kademesinden/birimden sayı verildiği zamanı belirten tarih bölümü, sayı ile aynı hizada olmak üzere yazı alanının en sağında yer alır. Tarih, evrakın genel evraka kaydı esnasında yazılır.

Tarih; gün, ay ve yıl rakamla, aralarına eğik çizgi ayrıacı(/)konularak yazılır (Örnek: 3-A).

Konu

Madde 12 - Konu, sayının bir aralık altına "KONU:" yan başlığından sonra, başlığın orta hizasını geçmeyecek biçimde yazılır. Yazının konusu, anlamlı ve kısa bir şekilde ifade edilir (Örnek:3-B).

Gönderilen Makam

Madde 13 - Gönderilen makam; yazının gönderildiği kurum, kuruluş, teşkilat kademesi, birim ve kişi ile bunların buldukları yeri belirtir.

Bu bölüm; konunun son satırından sonra, yazının uzunluğuna göre iki-dört aralık aşağıdan ve kağıdı ortalayacak biçimde büyük harflerle yazılır. Yazının gönderildiği yerin belirlenmesine ilişkin diğer hususlar parantez içinde küçük harflerle ikinci satıra yazılır.

Yazılarda, gerekiyorsa yazının gideceği yerin adresi küçük harflerle ve başlığın ilk satırının hizasında, iki aralık bırakılarak ayrıca belirtilir.

Kişilere yazılan yazılarda; "Sayın" kelimesinden sonra alt satıra ad küçük, soyadı büyük, unvan ise küçük harflerle yazılır (Örnek: 4).

İlgi

Madde 14 - İLGİ, yazılan yazının önceki bir yazıya ek ya da karşılık olduğunu veya bazı belgelere başvurulması gerektiğini belirten bölümdür.

"İLGİ:" yan başlığı, gönderilen makam bölümünün iki aralık altına ve yazı alanının soluna büyük harflerle yazılır.

İLGİ'de yer alan bilgiler bir satırı geçerse, "İLGİ" kelimesinin altı boş bırakılarak ikinci satıra yazılır.

İLGİ'nin birden fazla olması durumunda, a,b,c gibi küçük harfler yanlarına ayrıç işareti (")") konularak kullanılır.

İLGİ'de, " tarihli ve sayılı" ibaresi kullanılır.

İLGİ'de, yazının sayısı, teşkilat kademesinin veya birimin dosya kodu tam olarak belirtilir.

İLGİ, tarih sırasına göre yazılır. Yazı aynı konuda birden fazla makamın yazısına karşılık veya daha önce yazılmış çok sayıda yazıyla ilgili ise bunların hepsi belirtilir (Örnek:5).

Metin

Madde 15 - Metin, İLGİ'den sonra başlayıp imzaya kadar süren kısımdır.

Metne, İLGİ'nin son satırından itibaren iki aralık, İLGİ yoksa gönderilen yerden sonra üç aralık bırakılarak başlanır.

Metindeki kelime aralarında ve nokta, virgül, soru işareti gibi yazı unsurlarının arasında bir vuruş boşluk bırakılır.

Paragraf başlarına yazı alanının 1.25 cm içerisinden başlanır. Paragraflar arasında bir satır aralığı boşluk bırakılır (Örnek: 6-A).

Metin içinde geçen sayılar rakamla ve/veya yazı ile yazılabilir. Önemli sayılar rakam ile yazıldıktan sonra parantez içerisinde yazı ile de gösterilebilir.

Metin içinde veya çizelgelerde üçlü gruplara ayrılarak yazılan büyük sayılar da gruplar arasına nokta (22.465.660), sayıların yazılışında kesirleri ayırmak için ise virgül (25,33 - yirmi beş tam yüzde otuz üç) kullanılır.

Yazı, Türk Dil Kurumu tarafından hazırlanan İmla Kılavuzu ile Türkçe Sözlük esas alınarak dil bilgisi kurallarına göre yaşayan Türkçe ile yazılır.

Metinde zorunlu olmadıkça yabancı kelimeler yer verilmez ve gereksiz tekrardan kaçınılır. Türk Dil Kurumu tarafından hazırlanan İmla Kılavuzunda bulunmayan kısaltmaların kullanılmasının zorunlu olduğu durumlarda, kısaltmanın ilk kullanıldığı yerde parantez içinde kısaltmanın açık biçimi gösterilir.

Alt makama yazılan yazılar "Rica ederim." üst ve aynı düzey makamlara yazılan yazılar "Arz ederim." üst ve alt makamlara dağıtımlı olarak yazılan yazılar "Arz ve rica ederim." biçiminde bitirilir (Örnek:6-B).

İmza

Madde 16 - Metnin bitiminden itibaren iki-dört aralık boşluk bırakılarak yazıyı imzalayacak olan makam sahibinin adı, soyadı ve unvanı yazı alanının en sağına yazılır. İmza ad ve soyadın üzerinde bırakılan boşluğa atılır. Elektronik ortamda yapılacak yazışmalarda, imza yetkisine sahip kişi, yazıyı güvenli elektronik imzası ile imzalar.

Yazıyı imzalayanın adı küçük, soyadı büyük harflerle yazılır. Unvanlar ad ve soyadın altına küçük harflerle yazılır (Örnek:7-A). Akademik unvanlar ismin ön tarafına küçük harflerle ve kısaltılarak yazılır.

Yazıyı makam sahibi yerine yetki devredilen kişi imzaladığında, imzalayanın ad ve soyadı birinci satıra, yetki devredeninin makamı "Başkan a.", "Genel Başkan a." ve "İl Başkanı a.", biçiminde ikinci satıra, imzalayan makamın unvanı ise üçüncü satıra yazılır (Örnek:7-B).

Yazı vekâleten imzalandığında, imzalayanın ad ve soyadı birinci satıra, vekâlet bırakanın makamı "Başkan V.," "Genel Başkan V." ve "İl Başkanı V." biçiminde ikinci satıra yazılır (Örnek:7-C).

Yazının iki yetkili tarafından imzalanması durumunda üst makam sahibinin adı, soyadı, unvanı ve imzası sağda (Örnek:7-D); ikiden fazla yetkili tarafından imzalanması durumunda üst makam sahibinin adı, soyadı, unvanı ve imzası solda olmak üzere yetkililer makam sırasına göre soldan sağa doğru sıralanır (Örnek:7-E).

Onay

Madde 17 - Onay gerektiren yazılar ilgili birim tarafından teklif edilir ve yetkili makam tarafından onaylanır.

Yazı onaya sunulurken imza bölümünden sonra uygun satır aralığı bırakılır.

arak yazı alanının ortasına büyük harflerle “OLUR” yazılır. “OLUR”un altında onay tarihi yer alır.

Onay tarihinden sonra imza için uygun boşluk bırakılarak onaylayanın adı, soyadı ve altına unvanı yazılır (Örnek:8-A).

Yazıyı teklif eden birim ile onay makamı arasında makamlar varsa bunlardan onay makamına en yakın yetkili “Uygun görüşle arz ederim.” ifadesiyle onaya katılır. Bu ifade, teklif eden birim ile onay bölümü arasında uygun boşluk bırakılarak yazılır ve yazı alanının solunda yer alır (Örnek:8-B).

Elektronik ortamda hazırlanan yazıya onay verecek yetkili kişi resmî yazıyı güvenli elektronik imzası ile imzalar.

Ekler

Madde 18 - Yazının ekleri imza bölümünden sonra uygun satır aralığı bırakılarak yazı alanının soluna konulan “EK/EKLER:” ifadesinin altına yazılır. EK adedi birden fazla ise numaralandırılır (Örnek:9-A).

EK listesi yazı alanına sığmayacak kadar uzunsa ayrı bir sayfada EKLER liste halinde gösterilir.

Yazı eklerinin dağıtımdaki bazı yerlere gönderilmediği durumlarda, “EK konulmadı” ya da “EK-.... konulmadı,” bazı eklerin konulması durumunda ise, “EK-.... konuldu” ifadesi yazılır (Örnek:9-B).

Dağıtım

Madde 19 - Dağıtım, yazıların gereği ve bilgi için gönderildiği yerlerin protokol sırası esas alınarak belirtildiği bölümdür. EKLER’den sonra uygun satır aralığı bırakılarak yazı alanının soluna “DAĞITIM:” yazılır. Ek yoksa dağıtım EKLER’in yerine yazılır.

Yazının gereğini yerine getirme durumunda olanlar, “Gereği” kısmına, yazının içeriğinden bilgilendirilmesi istenenler ise “Bilgi” kısmına protokol sırasıyla yazılır. “Gereği” kısmı dağıtım başlığının altına, “Bilgi” kısmı ise aynı satırın sağ tarafına yazılır.

“Bilgi” kısmı yoksa teşkilat kademeleri/birimler “DAĞITIM” başlığının altına gönderilen protokol sırasına göre yazılır (Örnek:10-A,B).

Paraf

Madde 20 - Yazının kalan nüshası, yazıyı hazırlayan veya imzaya sunan merci tarafından paraf edilir. Paraf lar, adres bölümünün hemen üstünde ve yazı alanının solunda yer alır.

Elektronik ortamda yapılan yazışmalarda paraf lar elektronik onay yoluyla alınır.

Yazıyı paraf layan kişilerin ünvanları gerektiğinde kısaltılarak yazılır, (:) işareti konulduktan sonra büyük harfle adının baş harfi ve soyadı yazılır. El yazısı ile

tarih belirtilerek paraflanır. Birden fazla sayfalı yazılarda paraf son sayfada açılır (Örnek:11).

Koordinasyon

Madde 21 - Başka birimlerle işbirliği yapılarak hazırlanan yazılarda, paraf bölümünden sonra bir satır aralığı bırakılarak "Koordinasyon:" yazılır ve işbirliğine dahil olan birim yetkilisinin unvan, ad ve soyadları paraf bölümündeki biçime uygun olarak düzenlenir. Koordinasyon yazının aslında da yer alır (Örnek:12).

Adres

Madde 22 - Yazı alanının sınırları içinde kalacak şekilde sayfa sonuna soldan başlayarak yazıyı gönderen teşkilat kademesinin/birimin adresi, telefon ve faks numarası, e-posta adresi ve elektronik ağ sayfasını içeren iletişim bilgileri yazılır. İletişim bilgileri yazıdan bir çizgi ile ayrılır.

Gerektiğinde, yazının gönderildiği teşkilat kademesinin/birimin, yazı ile ilgili daha ayrıntılı bilgi alabilmesi için, irtibat kurulacak görevlinin adı, soyadı ve ünvanı adres bölümünün sağında belirtilir (Örnek:13).

Gizli Yazılar

Madde 23 - Yazı gizlilik derecesi taşıyorsa, gizlilik derecesi yazının üst ve alt ortasına kırmızı renkli büyük harflerle belirtilir. Gizlilik dereceleri; çok gizli, gizli, özel, hizmete özel şeklinde görev alanı ve hizmet özelliğine göre belirlenir (Örnek:14).

İvedi, Günlü ve Tekit Yazılar

Madde 24 - Öncelik verilmesi gereken durumlarda, yazıya cevap verilmesi gereken tarih metin içinde, yazının ivedi ve günlü olduğu hususu ise sayfanın sağ üst kısmında kırmızı renkli büyük harflerle belirtilir. Yazıyı alan, bu ivediliğin gereğini yapmakla yükümlüdür (Örnek:15).

Yazılara uygun sürede cevap verilmemesi durumunda tekit yazısı yazılır.

Sayfa Numarası

Madde 25 - Sayfa numarası, yazı alanının sağ altına toplam sayfa sayısının kaçınıncısı olduğunu gösterecek şekilde verilir (Örnek:16).

Aslına Uygunluk Onayı

Madde 26 - Bir yazıdan örnek çıkartılması gerekiyorsa, örneğinin uygun bir yerine "ASLININ AYNIDIR" ifadesi yazılarak imzalanır ve mühürlenir (Örnek:17).

Üçüncü bölümde belirtilen usule göre düzenlenmiş yazı örnekleri Örnek: 18,19. 20 ve 21'de bir bütün olarak gösterilmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Yazıların Alınış ve Gönderilişinde Yapılacak İşlemler

Gelen Evrak Kayıt Kaşesi

Madde 27 - Gelen evrak, kayıt kaşesi kullanılarak kaydedilir. AK PARTİ teşkilat kademeleri/birimler Örnek:22-A,B'de yer alan kaşeyi emsal olarak kendilerine uygun bir kaşe hazırlar ve kullanırlar. Bu kaşeler, evrakın uygun yer varsa ön yüzüne, yoksa arka yüzüne basıldıktan sonra evrakın tarih ve sayısı ile alınış tarihi ve sayısı yazılır, kademe içinde hangi bölümü ilgilendiriyorsa o bölümün karşısına gereği yapılmak veya bilgi vermek maksadıyla (x) işareti konulur. Ek olduğunda bunların adedi en alt sütunda rakamla belirtilir. Kayıt işlemi tamamlanan evrak bekletilmeksizin ilgili birime/kişiye gönderilir (Örnek: 22- A,B).

Elektronik ortamda yapılan yazışmalarda, doğrulama yapıldıktan sonra yazı ilgili birime/kişiye gönderilir.

Yazıların Gönderilmesi

Madde 28 - Yazıyı gönderenin iletişim bilgileri zarfın sol üst köşesinde, yazının gideceği yerin iletişim bilgileri ise zarfın ortasında yer alır. Yazının gizlilik derecesi zarfın üst ve alt ortasına, ivedilik derecesi ise sağ üst köşeye gelecek biçimde kırmızı renkli büyük harflerle belirtilir.

Çok gizli yazılar çift zarf ile gönderilir. İç zarfa yazı konulur, zarfın kapanma yerlerine hazırlayanın parafları atılır ve saydam bant ile paraflar örtülecek şekilde zarf kapatılır. İç zarfın üzerine de iletişim bilgileri yazılarak, yazının çok gizli olduğu zarfın üst ve alt ortasına, varsa ivedilik derecesi sağ üst köşeye gelecek biçimde kırmızı renkli büyük harflerle belirtilir.

İç zarf ve Örnek:23'de gösterilen iki suret gizli evrak alındısı dış zarfın içine konularak gizlilik derecesi olmayan yazılar gibi kapatılıp, üzerine gideceği yer ve evrak sayısı yazılır. Dış zarfın üzerinde gizlilik derecesi bulunmaz, varsa ivedilik derecesi kırmızı renkli büyük harflerle belirtilir.

Elektronik ortamdaki yazışmalar e-posta adresi üzerinden yapılır.

Elektronik ortamda yapılan yazışmaların ve gönderilen belgelerin gizli olması durumunda bunlar bir iletinin ekinde gönderilir ve iletinin konu kısmına gizlilik derecesi yazılır.

Çok Gizli Dereceli ve Kişiyeye Özel Yazıların Alınması

Madde 29 - "ÇOK GİZLİ" dereceli yazılarda, dış zarfı açan görevli iç zarf üzerinde yer alan "ÇOK GİZLİ" ibaresini gördüğünde zarfı açmadan yetkili makama sunar. Bu görevli dış zarfın içinde yer alan gizli evrak alındısını imzalayarak bir nüshasını gönderen makama iade eder.

"KİŞİYE ÖZEL" veya isme gelen yazılar açılmadan varsa evrak alındısı imzalanıp iade edilerek ilgisine iletilir.

BEŞİNCİ BÖLÜM Son Hükümler

Yürürlük

Madde 30 - Bu Yönetmelik AK PARTİ Merkez Karar ve Yönetim Kurulu tarafından kabul edildiği tarihte yürürlüğe girer.

Yürütme

Madde 31- Bu Yönetmelik hükümlerini AK PARTİ Merkez Yürütme Kurulu yürütür.

ÖRNEK: 1- BAŞLIK VE AMBLEM
ÖRNEK:1-A BAŞLIK

ADALET VE KALKINMA PARTİSİ
Genel Sekreterlik

ADALET VE KALKINMA PARTİSİ
Siyasi ve Hukuki İşler Başkanlığı

ADALET VE KALKINMA PARTİSİ
Yerel Yönetimler Başkanlığı

ADALET VE KALKINMA PARTİSİ
Ankara İl Başkanlığı

ADALET VE KALKINMA PARTİSİ
Kadın Kolları Başkanlığı

ADALET VE KALKINMA PARTİSİ
Gençlik Kolları Başkanlığı

ÖRNEK:1-B AMBLEM

ADALET VE KALKINMA PARTİSİ

ÖRNEK : 2- SAYI
ÖRNEK:2-A GENEL MERKEZ

BİRİM ADI	KULLANILACAK KOD VE NUMARALANDIRMA
Siyasi ve Hukuki İşler Başkanlığı	SAYI: SHİB-2011/01/01
Teşkilat Başkanlığı	SAYI: TEŞ-2011/02/02
Seçim İşleri Başkanlığı	SAYI: SEÇ-2011/03/05
Tanıtım ve Medya Başkanlığı	SAYI: TMED-2011/04/06
Dış İlişkiler Başkanlığı	SAYI: DIŞ-2011/05/07
Sosyal İşler Başkanlığı	SAYI: SOİB-2011/06/15
Yerel Yönetimler Başkanlığı	SAYI: YYÖN-2011/07/16
Ekonomik İşler Başkanlığı	SAYI: EKON-2011/08/18
Halkla İlişkiler Başkanlığı	SAYI: HİB-2011/09/19
Mali ve İdari İşler Başkanlığı	SAYI: MİİB-2011/10/20
AR-GE Başkanlığı	SAYI: AR-GE-2011/11/21
Genel Sekreterlik	SAYI: GENSEK-2011/12/30
Parti İçi Demokrasi Hakem Kurulu	SAYI: DHK-2011/13/35
Merkez Disiplin Kurulu	SAYI: MDK-2011/14/37
Genel Merkez Kadın Kolları Başkanlığı	SAYI: GMKKB-2011/15/45
Genel Merkez Gençlik Kolları Başkanlığı	SAYI: GMGKB-2011/16/53

ÖRNEK: Genel Merkez'in yazdığı bir yazı

SAYI: GENSEK-2011/12/30

GENSEK.	Birim Kodu
2011/	Yıl
12	Teşkilat kademesinin/birimin, giden evrak defterindeki kayıt numarası
30	Genel evrakta verilen giden evrak numarası

İL BAŞKANLIĞI

BİRİM ADI	KULLANILACAK KOD VE NUMARALANDIRMA
İl Başkanlığı	SAYI: ...-BŞK-.../.../...
Siyasi ve Hukuki İşler Başkanlığı	SAYI: ...-SHİB-.../.../...
Teşkilat Başkanlığı	SAYI: ...-TEŞ-.../.../...
Seçim İşleri Başkanlığı	SAYI: ...-SEÇ-.../.../...
Tanıtım ve Medya Başkanlığı	SAYI: ...-TMED-.../.../...
Dış İlişkiler Başkanlığı	SAYI: ...-DIŞ-.../.../...
Sosyal İşler Başkanlığı	SAYI: ...-SOİB-.../.../...
Yerel Yönetimler Başkanlığı	SAYI: ...-YYÖN-.../.../...
Ekonomik İşler Başkanlığı	SAYI: ...-EKON-.../.../...
Halkla İlişkiler Başkanlığı	SAYI: ...-HİB-.../.../...
Mali ve İdari İşler Başkanlığı	SAYI: ...-MİİB-.../.../...
Araştırma Geliştirme Başkanlığı (AR-GE)	SAYI: ...-AR-GE-.../.../...
İl Sekreterliği	SAYI: ...-İLSEK-.../.../...
İl Demokrasi Hakem Kurulu	SAYI: ...-İLDHK-.../.../...
İl Disiplin Kurulu	SAYI: ...-İLDK-.../.../...
İl Kadın Kolları Başkanlığı	SAYI: ...-İLKKB-.../.../...
İl Gençlik Kolları Başkanlığı	SAYI: ...-İLGKB-.../.../...

ÖRNEK:2-B İL BAŞKANLIĞI

BİRİM ADI	KULLANILACAK KOD VE NUMARALANDIRMA
İl Başkanlığı	SAYI: 06-BŞK-2011/01/01
Siyasi ve Hukuki İşler Başkanlığı	SAYI: 06-SHİB-2011/02/02
Teşkilat Başkanlığı	SAYI: 06-TEŞ-2011/03/04
Seçim İşleri Başkanlığı	SAYI: 06-SEÇ-2011/04/07
Tanıtım ve Medya Başkanlığı	SAYI: 06-TMED-2011/05/10
Dış İlişkiler Başkanlığı	SAYI: 06-DIŞ-2011/06/13
Sosyal İşler Başkanlığı	SAYI: 06-SOİB-2011/07/15
Yerel Yönetimler Başkanlığı	SAYI: 06-YYÖN-2011/08/18
Ekonomik İşler Başkanlığı	SAYI: 06-EKON-2011/09/22
Halkla İlişkiler Başkanlığı	SAYI: 06-HİB-2011/10/25
Mali ve İdari İşler Başkanlığı	SAYI: 06-MİİB-2011/11/30
Araştırma Geliştirme Başkanlığı (AR-GE)	SAYI: 06-AR-GE-2011/12/32
İl Sekreterliği	SAYI: 06-İLSEK-2011/13/38
İl Demokrasi Hakem Kurulu	SAYI: 06-İLDHK-2011/14/43
İl Disiplin Kurulu	SAYI: 06-İLDK-2011/15/46
İl Kadın Kolları Başkanlığı	SAYI: 06-İLKKB-2011/16/47
İl Gençlik Kolları Başkanlığı	SAYI: 06-İLGKB-2011/17/50

ÖRNEK: Ankara İl Başkanlığı İl Sekreterliğinin yazdığı bir yazı

SAYI:06-İLSEK-2011/13/38

06	İl Kodu
İLSEK	Birim Kodu
2011	Yıl
13	Birim Giden Evrak Defterindeki yılın ilk kayıt numarası
38	Genel Evrakta yılın ilk giden evrak kayıt numarası

İLÇE BAŞKANLIĞI

BİRİM ADI	KULLANILACAK KOD VE NUMARALANDIRMA
İlçe Başkanlığı	SAYI: ...-...-BŞK-.../.../...
Siyasi ve Hukuki İşler Başkanlığı	SAYI: ...-...-SHİB-.../.../...
Teşkilat Başkanlığı	SAYI: ...-...-TEŞ-.../.../...
Seçim İşleri Başkanlığı	SAYI: ...-...-SEC-.../.../...
Tanıtım ve Medya Başkanlığı	SAYI: ...-...-TMED-.../.../...
Dış İlişkiler Başkanlığı	SAYI: ...-...-DIŞ-.../.../...
Sosyal İşler Başkanlığı	SAYI: ...-...-SOİB-.../.../...
Yerel Yönetimler Başkanlığı	SAYI: ...-...-YYÖN-.../.../...
Ekonomik İşler Başkanlığı	SAYI: ...-...-EKON-.../.../...
Halkla İlişkiler Başkanlığı	SAYI: ...-...-HİB-.../.../...
Mali ve İdari İşler Başkanlığı	SAYI: ...-...-MİİB-.../.../...
Araştırma Geliştirme Başkanlığı (AR-GE)	SAYI: ...-...-AR-GE-.../.../...
İlçe Sekreterliği	SAYI: ...-...-İLÇESEK-.../.../...
İlçe Kadın Kolları Başkanlığı	SAYI: ...-...-İLÇEKKB-.../.../...
İlçe Gençlik Kolları Başkanlığı	SAYI: ...-...-İLÇEGKB-.../.../...

ÖRNEK:2-C İLÇE BAŞKANLIĞI

BİRİM ADI	KULLANILACAK KOD VE NUMARALANDIRMA
İlçe Başkanlığı	SAYI: 06-01-BŞK-2011/01/01
Siyasi ve Hukuki İşler Başkanlığı	SAYI: 06-01-SHİB-2011/02/02
Teşkilat Başkanlığı	SAYI: 06-01-TEŞ-2011/03/05
Seçim İşleri Başkanlığı	SAYI: 06-01-SEC-2011/04/07
Tanıtım ve Medya Başkanlığı	SAYI: 06-01-TMED-2011/05/10
Dış İlişkiler Başkanlığı	SAYI: 06-01-DİŞ-2011/06/13
Sosyal İşler Başkanlığı	SAYI: 06-01-SOİB-2011/07/14
Yerel Yönetimler Başkanlığı	SAYI: 06-01-YYÖN-2011/08/17
Ekonomik İşler Başkanlığı	SAYI: 06-01-EKON-2011/09/20
Halkla İlişkiler Başkanlığı	SAYI: 06-01-HİB-2011/10/23
Mali ve İdari İşler Başkanlığı	SAYI: 06-01-MİİB-2011/11/27
Araştırma Geliştirme Başkanlığı (AR-GE)	SAYI: 06-01-AR-GE-2011/12/29
İlçe Sekreterliği	SAYI: 06-01-İLÇESEK-2011/13/33
İlçe Kadın Kolları Başkanlığı	SAYI: 06-01-İLÇEKKB-2011/14/35
İlçe Gençlik Kolları Başkanlığı	SAYI: 06-01-İLÇEGKB-2011/15/40

ÖRNEK: İlçe Sekreterliğinin yazdığı bir yazı

SAYI:06-01-İLÇESEK-2011/13/33

06	İl Kodu
01	İlçe Kodu
İLÇESEK	Birim Kodu
2011	Yıl
13	Birimin (Yılın) ilk yazısı
33	Giden Evrak Defterindeki yılın ilk kayıt numarası

NOT: İlçeler alfabetik sıraya göre İl Sekreterliğince kodlanır.

BELDE BAŞKANLIĞI

BİRİM ADI	KULLANILACAK KOD VE NUMARALANDIRMA
Belde Başkanlığı	SAYI: ...-...-...-BŞK-.../.../...
Siyasi ve Hukuki İşler Başkanlığı	SAYI: ...-...-...-SHİB-.../.../...
Teşkilat Başkanlığı	SAYI: ...-...-...-TEŞ-.../.../...
Seçim İşleri Başkanlığı	SAYI: ...-...-...-SEÇ-.../.../...
Tanıtım ve Medya Başkanlığı	SAYI: ...-...-...-TMED-.../.../...
Dış İlişkiler Başkanlığı	SAYI: ...-...-...-DIŞ-.../.../...
Sosyal İşler Başkanlığı	SAYI: ...-...-...-SOİB-.../.../...
Yerel Yönetimler Başkanlığı	SAYI: ...-...-...-YYÖN-.../.../...
Ekonomik İşler Başkanlığı	SAYI: ...-...-...-EKON-.../.../...
Halkla İlişkiler Başkanlığı	SAYI: ...-...-...-HİB-.../.../...
Mali ve İdari İşler Başkanlığı	SAYI: ...-...-...-MiİB-.../.../...
Araştırma Geliştirme Başkanlığı (AR-GE)	SAYI: ...-...-...-AR-GE-.../.../...
Belde Sekreterliği	SAYI: ...-...-...-BELDESEK-.../.../...
Belde Kadın Kolları Başkanlığı	SAYI: ...-...-...-BELDEKKB-.../.../...
Belde Gençlik Kolları Başkanlığı	SAYI: ...-...-...-BELDEGKB-.../.../...

ÖRNEK:2-D BELDE BAŞKANLIĞI

BİRİM ADI	KULLANILACAK KOD VE NUMARALANDIRMA
Belde Başkanlığı	SAYI: 06-01-01-BŞK-2011/01/01
Siyasi ve Hukuki İşler Başkanlığı	SAYI: 06-01-01-SHİB-2011/02/02
Teşkilat Başkanlığı	SAYI: 06-01-01-TEŞ-2011/03/03
Seçim İşleri Başkanlığı	SAYI: 06-01-01-SEÇ-2011/04/06
Tanıtım ve Medya Başkanlığı	SAYI: 06-01-01-TMED-2011/05/09
Dış İlişkiler ve Dış Temsilcilikler Başkanlığı	SAYI: 06-01-01-DİŞ-2011/06/11
Sosyal İşler Başkanlığı	SAYI: 06-01-01-SOİB-2011/07/13
Yerel Yönetimler Başkanlığı	SAYI: 06-01-01-YYÖN-2011/08/17
Ekonomik İşler Başkanlığı	SAYI: 06-01-01-EKON-2011/09/20
Halkla İlişkiler Başkanlığı	SAYI: 06-01-01-HİB-2011/10/22
Mali ve İdari İşler Başkanlığı	SAYI: 06-01-01-MİİB-2011/11/25
Araştırma Geliştirme Başkanlığı (AR-GE)	SAYI: 06-01-01-AR-GE-2011/12/30
Belde Sekreterliği	SAYI: 06-01-01-BELDESEK-2011/13/34
Belde Kadın Kolları Başkanlığı	SAYI: 06-01-01-BELDEKKB-2011/14/38
Belde Gençlik Kolları Başkanlığı	SAYI: 06-01-01-BELDEGKB-2011/15/42

ÖRNEK: Belde Sekreterliğinin yazdığı bir yazı

SAYI:06-01-01-BELDESEK-2011/13/34

06	İl Kodu
01	İlçe Kodu
01	Belde Kodu
BELDESEK	Birim Kodu
2011	Yıl
13	Birimin (Yılın) ilk yazısı
34	Giden Evrak Defterindeki yılın ilk kayıt numarası

NOT: Beldeler alfabetik sıraya göre İl Sekreterliğince kodlanır.

ÖRNEK: 3- TARİH ve KONU
ÖRNEK:3-A

.../.../.....TARİH

ÖRNEK:3- B

KONU:.....

ÖRNEK: 4- GÖNDERİLEN MAKAM

..... İL BAŞKANLIĞINA
(İl Sekreterliği)

Sayın
İdris Naim ŞAHİN
Genel Sekreter
İstanbul Milletvekili

İÇİŞLERİ BAKANLIĞINA
(Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü)

ANKARA VALİLİĞİNE
(İl Millî Eğitim Müdürlüğü)
Varlık Mah. Tanzimat Cad. No:58
Yenimahalle/ANKARA

TÜRKİYE ODALAR VE BORSALAR
BİRLİĞİ BAŞKANLIĞINA

ÖRNEK: 5-İLGİ

- İLGİ: a) 13.11.2009 tarihli ve TEŞ.81.02/2009-004 sayılı yazı,
b) 18.12.2009 tarihli ve TEŞ.81.02/2009-009 sayılı yazı,
c) 28.12.2009 tarihli ve TEŞ.81.02/2009-015 sayılı yazı,
d) 30.12.2009 tarihli ve SEÇ.81.03/2009-019 sayılı YSK kararlarını açıklayan yazı.

ÖRNEK: 6-METİN
ÖRNEK: 6-A-METİN

.....
.....
.....
Bir satır aralığı
.....
.....
.....

ÖRNEK: 6-B-METİN

.....
.....
.....
Bir satır aralığı
.....
.....
.....

Bilgilerinize arz ederim.
Bilgilerinizi ve gereğini arz ederim.
Bilgilerinizi ve gereğini arz ve rica ederim.
Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

ÖRNEK: 7-İMZA
ÖRNEK: 7-A

.....
.....
İmza
Adı, Soyadı
Makam

ÖRNEK: 7-B

.....
.....
İmza
Adı, Soyadı
İl Başkanı a.
İl Başkan Yardımcısı

ÖRNEK: 7-C

.....
.....
İmza
Adı, Soyadı
İl Başkan V.

ÖRNEK:7-D

.....
.....
İmza
Adı, Soyadı
İl Başkan Yardımcısı

.....
.....
İmza
Adı, Soyadı
İl Başkanı

ÖRNEK:7-E

.....
.....
İmza
Adı, Soyadı
Genel Başkan

.....
.....
İmza
Adı, Soyadı
Genel Sekreter

.....
.....
İmza
Adı, Soyadı
Genel Sekreter Yardımcısı

ÖRNEK: 8-ONAY
ÖRNEK: 8-A

SAYI:.....

.../.../.... TARİH

KONU:.....

.....MAKAMINA

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

İmza

Adı, Soyadı

İl Başkan Yardımcısı

İl Sekreteri

OLUR

.../.../.... TARİH

İmza

Adı, Soyadı

İl Başkanı

ÖRNEK: 8-B

SAYI:.....

.../.../...TARİH

KONU:.....

.....MAKAMINA

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

İmza
Adı, Soyadı
İl Sekreter Yardımcısı

Uygun görüşle arzederim

.../.../...TARİH

İmza

Adı, Soyadı

İl Başkan Yardımcısı

İl Sekreteri

OLUR

.../.../...TARİH

İmza

Adı, Soyadı

İl Başkanı

ÖRNEK: 9 - EKLER
ÖRNEK:9-A

EK : Yazı örneği (...sayfa)

ÖRNEK: 9-B

EKLER _____ :

1-Rapor (...sayfa)

2-Disket (...adet)

DAĞITIM _____ :

Genel Merkez Birim Başkanlıklarına

İl Başkanlıklarına (EK:1 konulmadı)

Büyükşehir Belediye Başkanlıklarına (EK konulmadı)

İl Belediye Başkanlıklarına (EK:2 konuldu)

ÖRNEK: 10-DAĞITIM
ÖRNEK: 10-A

DAĞITIM _____ :

İl Başkan Yardımcılarına

ÖRNEK: 10-B

DAĞITIM _____ :

Gereği:

Bilgi:

İl Başkan Yardımcısı

İl Sekreteri

İl Başkanı

ÖRNEK:11-PARAF

.../.../...TARİH Memur :M. Yavuz (Paraf)
.../.../...TARİH Görevli :E. Aydın (Paraf)
.../.../...TARİH Uzman :H. Çelik (Paraf)

ÖRNEK:12-KOORDİNASYON

.../.../...TARİH Uzman :H.KARA (Paraf)

Koordinasyon:
.../.../...TARİH Huk.Müş. : A.Usta (Paraf)

ÖRNEK: 13-ADRES

ÖRNEK: 14- GİZLİ YAZILAR

ÇOK GİZLİ, GİZLİ, ÖZEL, HİZMETE ÖZEL

ÖRNEK: 15- İVEDİ ve GÜNLÜ YAZILAR

İVEDİ, GÜNLÜDÜR

ÖRNEK: 16- SAYFA NUMARASI

1/9, 2/7, 5/32

ÖRNEK: 17- ASLINA UYGUNLUK ONAYI

ASLININ AYNIDIR

ÖRNEK: 18-SAYFA DÜZENİ
ÇOK GİZLİ

ADALET VE KALKINMA PARTİSİ

SAYI :.....

.../.../...TARİH

KONU:.....

İki-dört satır aralığı

..... BAŞKANLIĞINA

İki satır aralığı

.....
.....
.....
.....

Bir satır aralığı

.....
.....

İki-dört satır aralığı

İmza
Adı, Soyadı
Makamı

Uygun satır aralığı

EKLER :

- 1- Yazı örneği (...sayfa)
- 2- Yönetmelik (...sayfa)

Uygun satır aralığı

DAĞITIM :

Gereği:

Bilgi:

ADRES :

ÇOK GİZLİ

Ayrıntılı Bilgi İçin İrtibat

ÖRNEK: 19-SAYFA DÜZENİ

GİZLİ

AK PARTİ

ADALET VE KALKINMA PARTİSİ

SAYI:.....

İVEDİ
.../.../... TARİH

KONU:.....

İki-dört satır aralığı

..... BAŞKANLIĞINA

İki satır aralığı

.....
.....
.....
.....

Bir satır aralığı

.....
.....
.....

İki-dört satır aralığı

İmza
Adı, Soyadı
Makamı

Uygun satır aralığı

DAĞITIM :

Gereği:

Bilgi:

.....
.....
.....
.....

ADRES :

Ayrıntılı Bilgi İçin İrtibat:

GİZLİ

ÖRNEK: 20-SAYFA DÜZENİ
KİŞİYE ÖZEL

AK PARTİ

ADALET VE KALKINMA PARTİSİ

SAYI:.....

GÜNLÜDÜR
.../.../... TARİH

KONU:.....

İki-dört satır aralığı

..... BAŞKANLIĞINA

İki satır aralığı

.....
.....
.....
.....

Bir satır aralığı

.....
.....

İki-dört satır aralığı

İmza
Adı, Soyadı
Makamı

Uygun satır aralığı

Gündem

1-.....

2 - ...

3-.....

ADRES :

Ayrıntılı Bilgi İçin İrtibat:

KİŞİYE ÖZEL

ÖRNEK: 21-SAYFA DÜZENİ

ASLININ AYNIDIR

ADALET VE KALKINMA PARTİSİ

SAYI : .....

.../.../...TARİH

KONU:.....

İki-dört satır aralığı

.....BAŞKANLIĞINA

İki satır aralığı

İLGİ: a).....

b).....

İki satır aralığı

.....
.....
.....

Bir satır aralığı

.....
.....

İki-dört satır aralığı

İmza
Adı, Soyadı
Makamı

Uygun satır aralığı

EKLER :

3- Yazı örneği (....sayfa)

4- Yönetmelik (....sayfa)

Uygun satır aralığı

DAĞITIM :

Gereği:

Bilgi:

.....
.....

.....
.....

ADRES :

Ayrıntılı Bilgi İçin İrtibat:

ÖRNEK: 22-GELEN EVRAK KAYIT KAŞE ŞABLONU
ÖRNEK: 22 - A

	<p>AK PARTİ</p> <p>GENEL MERKEZ</p>		
AK PARTİ EN EVRAKIN		KAYIT	
TARİHİ:../../...	SAYISI:.....	TARİHİ:../../...	SAYISI:.....
BİRİM	GEREĞİ	BİLGİ	
GEN.BŞK.			
SHİB			
TEŞ			
SEÇ			
TMED			
DIŞ			
SOİB			
YYÖN			
EKON			
HİB			
MİİB			
AR-GE			
GENSEK			
DHK			
MDK			
GMKKB			
GMGKB			
EK:			

ÖRNEK: 22 -B

		AK PARTİ ..... İL BAŞKANLIĞI	
GELEN EVRAKIN		KAYIT	
TARİHİ:../../...	SAYISI:.....	TARİHİ:../../...	SAYISI:.....
BİRİM	GEREĞİ	BİLGİ	
İL.BŞK.			
SHİB			
TEŞ			
SEÇ			
TMED			
DIŞ			
SOİB			
YYÖN			
EKON			
HİB			
MİİB			
AR-GE			
İLSEK			
İLDHK			
İLDK			
İLKKB			
İLGKB			
EK:			

ÖRNEK: 23-GİZLİ EVRAK ALINDISI

GÖNDEREN	TESLİM ALAN	TARİH .../.../...	ALINDIYI HAZIRLAYAN
			
NOT: Gönderen tarafından doldurulacaktır.			
ALINDIYI İADE EDENİN:		Tarih : .../.../...	
Adı ve Soyadı:		Saat :	
Görevi :			
İmzası :			
NOT: Alan tarafından doldurulacak ve bir örneği iade edilecektir.			

AK PARTİ

**DEFTERLER
YÖNETMELİĞİ**

herşey
Türkiye
için!

DEFTERLER YÖNETMELİĞİ

BİRİNCİ BÖLÜM

AMAÇ, KAPSAM VE TANIMLAR..... 223

- Madde 1 - Amaç
 Madde 2 - Kapsam
 Madde 3 - Hukuki Dayanak
 Madde 4 - Tanımlar

İKİNCİ BÖLÜM

TUTULACAK DEFTERLER VE TASDİK..... 224

- Madde 5 - Genel Merkezde Tutulacak Defterler ve Tasdiki
 Madde 6 - Grup Genel Kurulu ve Yönetim Kurulunda Tutulacak Defterler ve Tasdiki
 Madde 7 - Grup Disiplin Kurulunda Tutulacak Defterler ve Tasdiki
 Madde 8 - İl Teşkilatında Tutulacak Defterler ve Tasdiki
 Madde 9 - İl Genel Meclisi Grubunda Tutulacak Defterler ve Tasdiki
 Madde 10 - Büyükşehir Belediye Meclisi Grubunda Tutulacak Defterler ve Tasdiki
 Madde 11 - İl Belediye Meclisi Grubunda Tutulacak Defterler ve Tasdiki
 Madde 12 - İlçe Teşkilatında Tutulacak Defterler ve Tasdiki
 Madde 13 - İlçe Belediye Meclisi Grubunda Tutulacak Defterler ve Tasdiki
 Madde 14 - Belde Teşkilatında Tutulacak Defterler ve Tasdiki
 Madde 15 - Belde Belediye Meclisi Grubunda Tutulacak Defterler ve Tasdiki
 Madde 16 - Yan Kuruluşlarca Tutulacak Defterler ve Tasdiki

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DEFTERLERİN TUTULMA USULÜ..... 228

- Madde 17 - Karar Defterlerinin Tutulması
 Madde 18 - Gelen Evrak Kayıt Defterinin Tutulması
 Madde 19 - Giden Evrak Kayıt Defterinin Tutulması
 Madde 20 - Üye Kayıt Defterinin Tutulması
 Madde 21 - Gelir ve Gider Defterlerinin Tutulmasında Usul
 Madde 22 - Demirbaş Eşya Defterinin Tutulması
 Madde 23 - Arşiv Defterinin Tutulması

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SON HÜKÜMLER..... 232

Madde 23 - Yürürlük

Madde 24 - Yürütme

ADALET VE KALKINMA PARTİSİ (AK PARTİ) TEŞKİLATINDA TUTULACAK DEFTERLER VE BUNLARIN TUTULMASINDA UYGULANACAK ESAS VE USULLERE İLİŞKİN YÖNETMELİK

BİRİNCİ BÖLÜM Amaç, Kapsam ve Tanımlar

Amaç

Madde 1- Bu Yönetmeliğin amacı; teşkilatta tutulması zorunlu ve ihtiyari defterler ile bunların tutulmasında uygulanacak esas ve usulleri belirlemektir.

Kapsam

Madde 2- Bu Yönetmelik, Tüzüğün 16., 17. ve 18. maddelerinde belirtilen Adalet ve Kalkınma Partisi (AK PARTİ) teşkilatını kapsar.

Hukuki dayanak

Madde 3- Bu Yönetmelik, Tüzüğün 160. maddesine istinaden hazırlanmıştır.

Tanımlar

Madde 4- Bu Yönetmelikte geçen;

- a) Tüzük: Adalet ve Kalkınma Partisi (AK PARTİ) Tüzüğünü,
- b) Teşkilat: Tüzüğün 16., 17. ve 18. maddelerinde ifade edilen, AK PARTİ'nin tabandan tavana zorunlu ve ihtiyari birimlerinin tümünü,
- c) Kademe: Tüzüğün 17. maddesinde belirtilen teşkilat organlarını,
- d) Genel merkez: AK PARTİ Genel Merkezini,
- e) Grup: Türkiye Büyük Millet Meclisi AK PARTİ Grubunu,
- f) Grup Yönetim Kurulu: AK PARTİ Türkiye Büyük Millet Meclisi Grup Yönetim Kurulunu,
- g) Grup Disiplin Kurulu: AK PARTİ Türkiye Büyük Millet Meclisi Grubu Disiplin Kurulunu,
- h) İl teşkilatı: AK PARTİ il teşkilatını,
- ı) İlçe teşkilatı: AK PARTİ ilçe teşkilatını,
- i) Belde teşkilatı: AK PARTİ belde teşkilatını,
- j) İl Genel Meclisi Grubu: AK PARTİ il genel meclisi üyelerinin teşkil ettiği grubu,
- k) Büyükşehir Belediye Meclisi Grubu: AK PARTİ büyükşehir belediye meclisi üyelerinin teşkil ettiği grubu,
- l) İl Belediye Meclisi Grubu: AK PARTİ il belediye meclisi üyelerinin teşkil ettiği grubu,
- m) İlçe Belediye Meclisi Grubu: AK PARTİ ilçe belediye meclisi üyelerinin teşkil ettiği grubu,

- n) Belde Belediye Meclisi Grubu: AK PARTİ belde belediye meclisi üyelerinin teşkil ettiği grubu,
- o) Tutulması zorunlu defter: Siyasi Partiler Kanunu'nun 60. maddesi ve Tüzüğün 151. maddesinde belirtilen defterleri,
- ö) Tutulması zorunlu olmayan defter: Teşkilatta tutulan ve (o) bendi dışında kalan defterleri,
- p) Karar defteri: Teşkilatta tutulan, ilgili teşkilat kademesi ve yan kuruluş kararlarının tarih ve sıra numarasına göre yazıldığı, yetkili merci tarafından onaylanmış defteri,
- r) Gelen evrak kayıt defteri: Teşkilatta tutulan, gelen evrakın usulüne uygun olarak kaydedildiği, yetkili merci tarafından onaylanmış defteri,
- s) Giden evrak kayıt defteri: Teşkilatta tutulan, gönderilen evrakın usulüne uygun olarak kaydedildiği, yetkili merci tarafından onaylanmış defteri,
- ş) Evrak zimmet defteri: Gönderilen evrakın teslimi sırasında evrakın tarih ve sayısının, evrakı teslim edenin ve teslim alanın ad ve soyadı ile teslim tarihinin yazıldığı ve müştereken imzalanmış defteri,
- t) Demirbaş eşya defteri: Teşkilatta tutulan, demirbaş eşyanın kaydedildiği, yetkili merci tarafından onaylanmış defteri,
- ü) Üye kayıt defteri: İlçe teşkilatında, her bir mahalle ve köy için ayrı ayrı tutulan, üyelerin kaydedildiği, yetkili merci tarafından onaylanmış defteri,
- ü) Gelir ve gider defteri: Gelir ve giderlerin kaydedildiği, yetkili merci tarafından onaylanmış defteri,
- v) Arşiv defteri: Arşive intikal eden evrak ve dökümanın kaydedildiği defteri,
- ifade eder.

İKİNCİ BÖLÜM

Tutulacak Defterler ve Tasdik

Genel merkezde tutulacak defterler ve tasdiki

Madde 5- Genel merkezde tutulacak defterler aşağıda belirtilmiştir:

- a) Kongre karar defteri,
- b) Merkez Karar ve Yönetim Kurulu (MKYK) karar defteri,
- c) Merkez Yürütme Kurulu (MYK) karar defteri,
- d) Gelen evrak kayıt defteri (Genel evrak),
- e) Giden evrak kayıt defteri (Genel evrak),
- f) Demirbaş eşya defteri,
- g) Gelir ve gider defteri,
- h) Evrak zimmet defteri
- ı) Merkez Disiplin Kurulu karar defteri,
- i) Müşterek Disiplin Kurulu karar defteri,

- j) Parti İçi Demokrasi Hakem Kurulu karar defteri,
- k) Arşiv defteri,

Ayrıca Genel Merkez birimlerince (d), (e), (h) ve (k) bentlerinde yazılı defterler ilgili birim başkanınca tasdik edilerek tutulabilir. Bu defterlerden (h), (ı), (i), (j) ve (k) bentlerinde belirtilen defterler Genel Sekreterlikçe tasdik edilir. Diğer defterler, sayfaları ve kaç sayfadan ibaret oldukları son sayfasına yazıldıktan sonra, teşkilatın bulunduğu yerdeki ilgili ilçe seçim kurulu başkanı tarafından mühürlenir ve tasdik edilir.

Grup Genel Kurulu ve Yönetim Kurulunda tutulacak defterler ve tasdiki

Madde 6- Grup Yönetim Kurulunda aşağıda belirtilen defterler tutulur:

- a) Grup Genel Kurulu karar defteri,
- b) Grup Yönetim Kurulu karar defteri,
- c) Gelen evrak kayıt defteri,
- d) Giden evrak kayıt defteri,
- e) Demirbaş eşya defteri,
- f) Gelir ve gider defteri,
- g) Evrak zimmet defteri,

Yukarıda yazılı defterler, Grup Başkanı veya Grup Başkan Vekilleri tarafından tasdik edilir.

Grup Disiplin Kurulunda tutulacak defterler ve tasdiki

Madde 7- Grup Disiplin Kurulunda aşağıda belirtilen defterler tutulur:

- a) Karar defteri,
- b) Gelen evrak kayıt defteri,
- c) Giden evrak kayıt defteri,
- d) Evrak zimmet defteri,

Yukarıda yazılı defterler, Grup Başkanı veya Grup Başkan Vekilleri tarafından tasdik edilir.

İl teşkilatında tutulacak defterler ve tasdiki

Madde 8- İl teşkilatında tutulacak defterler aşağıda belirtilmiştir:

- a) Kongre karar defteri,
- b) Yönetim kurulu karar defteri,
- c) Yürütme kurulu karar defteri,
- d) Gelen evrak kayıt defteri,
- e) Giden evrak kayıt defteri,
- f) Demirbaş eşya defteri,
- g) Gelir ve gider defteri,

- h) Evrak zimmet defteri
- ı) Disiplin Kurulu karar defteri,
- i) Parti İçi Demokrasi Hakem Kurulu karar defteri,
- j) Arşiv defteri,

Ayrıca il teşkilat birimlerinde il başkanı tarafından tasdik edilen (d), (e), (h) ve (j) bentlerinde yazılı defterler tutulabilir.

Yukarıda yazılı defterlerden (h), (ı), (i) ve (j) bentlerinde yazılı olanlar il başkanı tarafından tasdik edilir. Diğer defterler, sayfaları ve kaç sayfadan ibaret oldukları son sayfasına yazıldıktan sonra, teşkilatın bulunduğu ilçe seçim kurulu başkanı tarafından mühürlenir ve tasdik edilir.

İl Genel Meclisi Grubunda tutulacak defterler ve tasdiki

Madde 9- İl genel meclisi grubunda aşağıdaki defterler tutulur:

- a) Karar defteri,
- b) Gelen evrak kayıt defteri,
- c) Giden evrak kayıt defteri,
- d) Evrak zimmet defteri,

Yukarıda belirtilen defterler il başkanı tarafından tasdik edilir.

Büyükşehir Belediye Meclisi Grubunda tutulacak defterler ve tasdiki

Madde 10-Büyükşehir belediye meclisi grubunda aşağıda belirtilen defterler tutulur:

- a) Karar defteri,
- b) Gelen evrak kayıt defteri,
- c) Giden evrak kayıt defteri,
- d) Evrak zimmet defteri,

Yukarıda belirtilen defterler il başkanı tarafından tasdik edilir.

İl Belediye Meclisi Grubunda tutulacak defterler ve tasdiki

Madde 11- İl belediye meclisi grubunda aşağıda belirtilen defterler tutulur:

- a) Karar defteri,
- b) Gelen evrak kayıt defteri,
- c) Giden evrak kayıt defteri,
- d) Evrak zimmet defteri,

Yukarıda belirtilen defterler il başkanı tarafından tasdik edilir.

İlçe teşkilatında tutulacak defterler ve tasdiki

Madde 12- İlçe teşkilatında aşağıda belirtilen defterler tutulur:

- a) Kongre karar defteri,
- b) Üye kayıt defteri,
- c) Yönetim kurulu karar defteri,

- d) Yürütme kurulu karar defteri,
- e) Gelen evrak defteri,
- f) Giden evrak defteri,
- g) Demirbaş eşya defteri,
- h) Gelir ve gider defteri,
- ı) Evrak zimmet defteri,
- i) Arşiv defteri,

Yukarıda yazılı defterlerden, (ı) ve (i) bentlerinde yazılı olanlar ilçe başkanı tarafından, diğer defterler, sayfaları ve kaç sayfadan ibaret oldukları son sayfasına yazıldıktan sonra, teşkilatın bulunduğu yerdeki ilgili seçim kurulu başkanı tarafından tasdik edilir.

İlçe Belediye Meclisi Grubunda tutulacak defterler ve tasdiki

Madde 13- İlçe belediye meclisi grubunda aşağıda belirtilen defterler tutulur:

- a) Karar defteri,
- b) Gelen evrak kayıt defteri,
- c) Giden evrak kayıt defteri,

Yukarıda belirtilen defterler, ilçe başkanı tarafından tasdik edilir

Belde teşkilatında tutulacak defterler ve tasdiki

Madde 14- Belde teşkilatında aşağıda belirtilen defterler tutulur:

- a) Karar defteri,
- b) Gelen evrak kayıt defteri,
- c) Giden evrak kayıt defteri,
- d) Gelir ve gider defteri,
- e) Demirbaş eşya defteri,
- f) Evrak zimmet defteri,

Yukarıda yazılı defterlerden, (f) bendinde yazılı defter beldenin bağlı olduğu ilçe başkanı tarafından, diğer defterler, sayfaları ve kaç sayfadan ibaret oldukları son sayfasına yazıldıktan sonra, teşkilatın bulunduğu yerdeki ilgili seçim kurulu başkanı tarafından tasdik edilir.

Belde Belediye Meclisi Grubunda tutulacak defterler ve tasdiki

Madde 15- Belde belediye meclisi grubunda aşağıda belirtilen defterler tutulur:

- a) Karar defteri,
- b) Gelen evrak kayıt defteri,
- c) Giden evrak kayıt defteri,

Yukarıda belirtilen defterler, beldenin bağlı olduğu ilçe başkanı tarafından tasdik edilir.

Yan kuruluşlarca tutulacak defterler ve tasdiki**Madde 16-** Yan kuruluşlarda aşağıda belirtilen defterler tutulur:

- Kadın / Gençlik kolları üye kayıt defteri,
- Kadın / Gençlik kolları yönetim kurulu karar defteri,
- Gelen evrak kayıt defteri,
- Giden evrak kayıt defteri,
- Evrak zimmet defteri,
- Demirbaş eşya defteri,
- Arşiv defteri,

Genel Merkez kadın ve gençlik kollarınca tutulacak defterlerin tasdiki Genel Sekreterlikçe, taşra teşkilatı kadın ve gençlik kollarınca tutulacak defterler ise ilgili il ve ilçe kademe başkanlığınca tasdik edilir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM Defterlerin Tutulma Usulü

Karar defterlerinin tutulması**Madde 17-** Karar Defterine;

- Kongrenin / toplantının yapıldığı tarih,
- Karar numarası,
- Kongrenin / toplantının yapıldığı yer,
- Kongrenin / toplantının olağan / olağan üstü olup olmadığı,
- Kongre / toplantı gündemi,
- Kongre divan üyelerinin/ toplantıya katılan üyelerin ad ve soyadları,
- Kongre / toplantı gündemine ilişkin tutanak özetleri,
- Kongrede aday olan liste veya listeler ve aldıkları oy oranları,
- Seçimi kazanan listenin yedek üyelerinin seçimde aldıkları oylar, yazılır.

Karar, toplantıya katılan üyelerce / Kongre karar defteri divan üyelerince imzalanır. Toplantıda karar alınmamışsa, toplantının gündeme uygun olarak yapıldığı, karar alınmadığı hususları belirtilerek katılan üyeler veya ilgili kademe sekreteri tarafından imzalanır.

Teşkilatta karar organları tarafından alınan kararlar el ile yazılabilir veya bilgisayar ortamında yazılıp çıktı alınarak deftere yapıştırılır.

Kararların el ile yazılması halinde, mavi veya siyah renkli kalemle okunaklı bir şekilde yazılır.

Kararların bilgisayar ortamında yazılması halinde, bilgisayardan A4 kağıdına çıktı alınarak karar defterine düzgün ve çıkartılmayacak bir şekilde yapıştırılır ve köşelerine kademe başkanlığının kaşesi vurulur.

Karar numarası partinin kuruluş tarihinden itibaren 1 (bir) sayı numarası ile başlar ve kesintisiz (yıl sonu kapanışı ve kongre başlangıç tarihi dikkate alınmaksızın) devam eder.

Aynı toplantıda alınan birden fazla kararın olması halinde her bir karar aynı sayfa içerisinde maddeler halinde yazılabilir.

Karar defteri, ilgili teşkilat kademesinde saklanır. Sayfaları dolan karar defteri son sayfasına kapanış notu yazılarak arşive intikal ettirilir.

Alınan kararların usulüne uygun olarak kaydedilmesinden ve karar defterinin saklanmasından ilgili kademe sekreteri ve kademe başkanı birlikte sorumludur.

Toplantıda ifade edilen kişisel fikir, görüş ve öneriler karar defterine yazılmaz.

Ölüm, istifa veya disiplin kurulu kararıyla partiden ilişiği kesilen üyeler hakkında tespit mahiyetinde kararlar alınır. Bu kararlar ilgili birimlere bildirilir.

Gelen evrak kayıt defterinin tutulması

Madde 18- Teşkilatta, gelen evrakın kaydedileceği gelen evrak kayıt defteri tutulur.

Gelen evrak defterine kayıt, aşağıdaki usul dairesinde yapılır:

a) Gelen evrak kayıt sıra numarası her yılın başında bir (1) sayı numarası ile başlar.

b) Her yılın sonunda, en son sayı numarası kaydedilerek defterin kapanışı yapılır ve o yıl tamamlanır. Yeni yılda yeni sayı numarası ile kayıt yapılır.

c) Evrakın nereden geldiği, tarihi ve sayısı ile içeriği özet halinde deftere yazılır.

d) Gelen evrak, ön sayfada boşluk varsa buraya, yoksa arka sayfaya kaşe vurulmak suretiyle ilgili birim başkanlığına havale edilir ve zimmetle imza karşılığında verilir.

e) Gelen evrakla ilgili bilgiler matbu olarak kullanılan gelen evrak defterine el ile mavi veya siyah renkli kalem çeşitlerinden biriyle okunaklı ve düzgün bir şekilde yazılır.

f) Bilgisayar ortamında oluşturulmuş gelen evrak kayıt defteri, bilgisayar ortamında yazılır ve yetkili seçim kurulu tarafından tasdik edilmiş olan kağıtlara yazdırılır ve muhafaza altında tutulur.

g) Kutlama, tebrik ve açılış duyurusu vb. içerikli evrak, gelen evrak defterine kaydedilmez. Bu tür evrak ilgisine ulaştırılır.

Giden evrak kayıt defterinin tutulması

Madde 19-Teşkilatta, gönderilen yazıların kaydedildiği giden evrak kayıt defteri tutulur.

Giden evrak defterine kayıt, aşağıdaki usul dairesinde yapılır:

a) Giden evrakla ilgili bilgiler matbu olarak kullanılan giden evrak defterine el ile mavi veya siyah renkli kalem çeşitlerinden biriyle okunaklı ve düzgün bir şekilde yazılır.

b) Bilgisayar ortamında oluşturulmuş giden evrak kayıt defteri bilgisayar ortamında yazılır ve yetkili seçim kurulu tarafından tasdik edilmiş olan kağıtlara yazdırılır ve muhafaza altında tutulur.

c) Giden evrak kayıt sıra numarası her yılın başında bir(1) sayı numarası ile başlar.

d) Her yılın sonunda, en son sayı numarası kaydedilerek defterin kapanışı yapılır ve o yıl tamamlanır. Yeni yılda yeni sayı numarası ile kayıt başlatılır.

e) Giden evrak, sayı numarası verilerek deftere kaydedilir. Evrakın nereye gittiği, içeriği ve konusu özet olarak deftere yazılır.

f) Giden evrak, en az 2 nüsha olarak tanzim edilir.

g) Giden evrakın 2. nüshası, giden evrak klasörüne takılır ve muhafaza edilir.

h) Kutlama, tebrik vb. mahiyetteki matbu evrak giden evrak defterine kaydedilmez. Bu tür evrak ilgisine ulaştırılır.

Üye kayıt defterlerinin tutulması

Madde 20-

a) Üye kayıt defteri, partinin kurumsal kimliğine ve mevzuata uygun olarak Genel Merkez tarafından bastırılır ve ilçelere gönderilir. Üye kayıt defteri, sadece ilçe teşkilatınca tutulur.

b) Üye kayıt defteri, mahalle ve köy esasına göre tutulur. Her ilçede, ilçe-ye bağlı mahalle ve köy sayısı kadar üye kayıt defterinin tutulması zorunludur. Ancak, nüfusu az olan mahalle ve köyler birleştirilerek bir deftere kaydedilebilir.

c) Üyelik başvurusunun kabulüne karar verilenler, üye kayıt defterine yazılır.

d) Üye giriş beyannameleri iki nüsha halinde düzenlenir ve üzerine üye defterinde yer alan kayıt sıra numarası yazılır. Üye giriş beyannamesinin asıl nüshası, ilçede bu işe ayrılmış dosyada muhafaza edilir. Kopyası ise ayrı şekilde muhafaza edilmek üzere il başkanlığına gönderilir.

e) Üye kayıt defterine her üyenin;

1- İlçe üye sıra numarası,

2- Mahalle /köy sıra numarası,

3- TC kimlik numarası,

4- Adı ve soyadı,

5- Doğum yeri ve tarihi,

6- Baba ve ana adı,

7- Nüfusa kayıtlı olduğu yer,

8- İkametgah adresi,

9- Üyelige giriş ve çıkış tarihleri ile bu işlemlere dayanak kararların numaraları,

yazılır.

f) Tüzükte ve bu Yönetmelikte belirtilen istisnalar dışında, üyelik talebinin kabulüne ilişkin yetkili kurul kararı olmayan hiç kimse, üye kayıt defterine kaydedilemez.

g) Üye kayıt defterleri, 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanununun 42. maddesi gereğince, ilçe seçim kurulu başkanının denetimi altındadır. Üye kayıt defterleri, en az altı ayda bir defa ilçe seçim kurulu başkanı tarafından incelenir ve kayıtların usule uygun olarak tutulup tutulmadığı bir tutanakla tespit edilir.

h) İlçe üye kayıt defterinde üyelik kaydı olmayanların, doğrudan kadın veya gençlik kollarına üyelik kaydı yapılamaz.

ı) Parti üyelerinden yukarıda yazılı nitelikleri taşıyanların, Genel Merkez tarafından hazırlanmış ve il başkanlığı tarafından onaylanıp mühürlenmiş "Kadın Kolu Üye Kayıt Defteri" ve "Gençlik Kolu Üye Kayıt Defteri" adı ile tanımlanan özel deftere üyelik yazımları yapılır. Böylece kadın veya gençlik kolu üyeliği kazanılmış olur. Kayıtlar, köy veya mahalle düzeni içinde ve sıra numarası verilerek yapılır. Ayrıca karşılıklı kontrol yapabilmek amacıyla kaydın yanına ilgili parti üyelik numarası ile köy/mahalle ayrı bir sütunda belirtilir.

Gelir ve Gider defterlerinin tutulmasında usul

Madde 21- Gelir ve gider defterine, AK PARTİ adına elde edilen gelirler ile yapılan giderler tarih ve numara sırasıyla ve dayanak belgeleri belirtilerek işlenir.

Demirbaş eşya defterinin tutulması

Madde 22- AK PARTİ adına satın alınan veya bağışlanan taşınır ve taşınmaz mallar, (bilgisayar, masa, sandalye, telefon, sunum cihazları gibi) tarih ve numara sırasıyla ve dayanak belgeleri belirtilerek demirbaş eşya defterine işlenir.

Bu defterin ayrı bir bölümüne AK PARTİ teşkilat kademe başkanlığınca kullanılan mühür, başlık, kaşe gibi malzemeler de kaydedilir. Bunların kaybolması veya iptali hâlinde, deftere gerekli kayıt düşülerek, üst kademe başkanlığının onayı ile kademe başkanlığınca yaptırılacak mühür, başlık, kaşe gibi malzemeler deftere yeniden kaydedilir. Genel Merkezde bu işlemler Genel Sekreterlik tarafından yerine getirilir.

Arşiv defterinin tutulması

Madde 23- Arşiv defterine kayıt, aşağıdaki usul dairesinde yapılır:

a) Arşive konacak evrak, matbu olarak kullanılan arşiv defterine el ile mavi veya siyah renkli kalem çeşitlerinden biriyle okunaklı ve düzgün bir şekilde, kayıt sayı numarası, işlem tarihi ve benzeri bilgiler yazılarak kaydedilir.

b) Bilgisayar ortamında oluşturulmuş arşiv defteri, bilgisayar ortamında yazılır ve yetkili kişi tarafından tasdik edilmiş kağıtlara yazdırılarak muhafaza edilir.

c) Evrak kayıt sıra numarası her yılın başında (1) sayı numarası ile başlar

ve yılın sonunda en son sayı numarası kaydedilerek defterin kapanışı yapılır.

d) Arşiv defterine kaydı yapılan evrak, arşiv dosyasına/klasörüne konularak güvenli bir ortamda muhafaza edilir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Son Hükümler

Yürürlük

Madde 23- Bu Yönetmelik, AK PARTİ Merkez Karar ve Yönetim Kururlu kararı ile yürürlüğe girer.

Yürütme

Madde 24- Bu Yönetmelik hükümlerini AK PARTİ Merkez Yürütme Kurulu yürütür.

AK PARTİ

**ARŞİV
YÖNETMELİĞİ**

herşey
Türkiye
için!

ARŞİV YÖNETMELİĞİ

BİRİNCİ BÖLÜM

AMAÇ, KAPSAM VE TANIMLAR..... 237

- Madde 1 - Amaç
 Madde 2 - Kapsam
 Madde 3 - Hukuki Dayanak
 Madde 4 - Tanımlar

İKİNCİ BÖLÜM

ARŞİVİN KURULMASI, DÜZENLENMESİ, KORUNMASI, SAKLANMA SÜRESİ, GİZLİ EVRAK VE ARŞİVDEN YARARLANMA..... 238

- Madde 5 - Genel Merkez, Kademe ve Birim Arşivleri
 Madde 6 - Arşivin Düzenlenmesi
 Madde 7 - Koruma Yükümlülüğü
 Madde 8 - Gizli Evrak
 Madde 9 - Arşiv Malzemesinin Saklanma Süresi
 Madde 10 - Arşivlerden Yararlanma

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BİRİM ARŞİVİ İŞLEMLERİ..... 241

- Madde 11 - Arşive Verilecek Malzemenin Ayırımı ve Hazırlanması
 Madde 12 - Uygunluk Kontrolü
 Madde 13 - Arşivlik Malzemenin Birim Arşivine Devri
 Madde 14 - Arşivlik Malzemenin Kademe Arşivine Devri

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KADEME ARŞİVİ İŞLEMLERİ..... 242

- Madde 15 - Kademe Arşivinde Tasnif ve Yerleştirme
 Madde 16 - Elektronik Ortamlarda Kaydedilen Arşiv Malzemesi
 Madde 17 - Elektronik Arşiv Yazılımlarının Temini ve Kullanılması
 Madde 18 - Arşiv Malzemesi Devir - Teslim ve Envanter Formunun Düzenlenmesi

BEŞİNCİ BÖLÜM

MUHAFAZASINA LÜZUM KALMAYAN ve İMHA EDİLECEK MALZEME, AYIKLAMA ve İMHA KOMİSYONLARI, İMHA İŞLEMLERİ..... 244

- Madde 19 - İmha İşlemine Tabi Tutulacak ve Tutulmayacak Malzeme
 Madde 20 - Ayıklama ve İmha Komisyonlarının Teşkili, Çalışma Esasları, Yetki ve Görevleri
 Madde 21 - Ayırma, Tasnif ve İmha Listesinin Düzenlenmesi
 Madde 22 - İmha Edilecek Malzemenin Ayıklanması, İmhası ve İmha Tutanağı
 Madde 23 - İmha Listeleri ve Tutanakların Saklanması ve Denetleme

ALTINCI BÖLÜM

ÇEŞİTLİ VE SON HÜKÜMLER.....245

- Madde 24 - Yönetmelikte Hüküm Bulunmayan Haller
 Madde 25 - Faaliyet Raporu
 Madde 26 - Yürürlük
 Madde 27 - Yürütme
 Ek 1 - Arşiv Yer Damgası
 Ek 2 - Dosya Muhteviyatı Döküm Formu
 Ek 3 - Etiket
 Ek 4 - Arşiv Malzemesi Devir - Teslim ve Envanter Formu
 Ek 5 - Arşiv Malzemesi İmha Listesi
 Ek 6 - İmha Tutanağı
 Ek 7 - Arşiv Evrakı İstek Formu
 Ek 8-1 - Elektronik Arşiv Yönetim Programında Kullanılan Birim Kodları Genel Merkez
 Ek 8-2 - Elektronik Arşiv Yönetim Programında Kullanılan Birim Kodları İl Başkanlığı
 Ek 8-3 - Elektronik Arşiv Yönetim Programında Kullanılan Birim Kodları İlçe Başkanlığı

ADALET VE KALKINMA PARTİSİ (AK PARTİ) ARŞİV YÖNETMELİĞİ

BİRİNCİ BÖLÜM

Amaç, Kapsam ve Tanımlar

Amaç

Madde 1- Bu Yönetmeliğin amacı; teşkilatın faaliyetleri sonucu oluşan evrak ve malzemedan arşivlenmesi gerekenlerin tespiti, arşivlenmesi, arşivden yararlanma ile muhafazasına lüzum görülmeyen evrak ve malzemenin ayıklama ve imhasına ilişkin usul ve esasları düzenlemektir.

Kapsam

Madde 2 - Bu Yönetmelik, Tüzüğün 16., 17. ve 18. maddelerinde belirtilen AK PARTİ teşkilatını kapsar.

Hukuki dayanak

Madde 3 - Bu Yönetmelik, Tüzüğün 160. maddesine istinaden hazırlanmıştır.

Tanımlar

Madde 4 - Bu Yönetmelikte geçen;

- a) Tüzük: AK PARTİ Tüzüğünü,
- b) Teşkilat: Tüzüğün 16. maddesinde ifade edilen, AK PARTİ'nin tabandan tavana zorunlu ve ihtiyari birimlerinin tümünü,
- c) Kademe: Tüzüğün 17. maddesinde belirtilen teşkilat organlarını,
- d) Birim: Teşkilat kademelerindeki birim başkanlıklarını,
- e) Genel Sekreterlik: AK PARTİ Genel Sekreterliğini,
- f) Arşiv Malzemesi: AK PARTİ Tüzüğünün 16. ve 17. maddelerinde belirtilen teşkilat birimlerinin ve kademelerinin işlem ve faaliyetleri sonucunda teşekkül eden, kesin sonuca bağlanmış, hukuki, idari, ilmi, edebi, tarihi, kültürel, biyografik, istatistik, demografik ve teknik açıdan, herhangi bir konuyu aydınlatmaya, düzenlemeye ve tespite yarayan, her türlü yazılı evrak, defter, resim, plan, harita, proje, mühür, damga, fotoğraf, film, ses ve görüntü bandı, disk (CD) ve benzeri belgeleri ve malzemeyi,
- g) Arşivlik Malzeme: (f) fıkrasında yazılı her türlü evrak ve malzemedan henüz arşiv malzemesi evsafını kazanmamış olması sebebiyle, muhafaza edilmek üzere yetkililerce ayrılanları,
- h) Birim Arşivi: Birimlerin faaliyetleri sonucu oluşan, aktüalitesini kaybetmemiş ve aktif olarak günlük iş akışı içinde kullanılan arşivlik malzemenin, birimde belirli bir süre saklandığı yeri,
- ı) Kademe Arşivi: Kademelerin faaliyetleri sonucu oluşan, aktüalitesini kay-

betmemiş ve aktif olarak günlük iş akışı içinde kullanılan arşivlik malzeme ile, kademe birimlerinin arşivlerindeki arşiv malzemesinin, birimlerin arşivlerinden alınarak ilgili teşkilat kademesinde saklandığı yeri,

i) Genel Merkez Arşivi: Genel Merkez faaliyetleri sonucu oluşan arşivlik malzeme ile, Genel Merkez birimlerinin arşivlerinde bulunan arşiv malzemesinin, birim arşivlerinden alınarak daha uzun süreli saklandığı yeri, ifade eder.

İKİNCİ BÖLÜM

Arşivin Kurulması, Düzenlenmesi, Korunması, Saklanma Süresi, Gizli Evrak ve Arşivden Yararlanma

Genel merkez, kademe ve birim arşivleri

Madde 5 – Birimlerde, teşkilat kademelerinde ve Genel Merkezde arşiv oluşturulması esastır. Ancak, işlem hacmi küçük birimler arşiv kurmayabilirler. Arşiv oluşturamayan birimlerde bulunan arşivlik malzemenin, altı ayda bir ve her yılın Ocak ve Temmuz aylarında olmak üzere ilgili kademe arşivine teslim edilmesi şarttır.

Arşiv oluşturan birimler, altı aylık sürelerle ve her yıl Ocak ve Temmuz aylarında, birimlerindeki arşivlik malzemeyi birim arşivlerine devrederler. Söz konusu evrak ve malzemenin varsa bir örneği de ilgili kademe arşivine, Genel Merkezde Genel Merkez arşivine teslim edilir.

Kademeler, faaliyetleri sonucu oluşan arşivlik malzeme ile, birimlerden gelen arşiv malzemesini daha uzun süre muhafaza etmek için kademe arşivlerini kurarlar.

Genel Merkez faaliyetleri sonucu oluşan arşivlik malzeme ile, Genel Merkez birimlerinin arşivlerinde bulunan arşiv malzemesinin daha uzun süre saklanması için Genel Sekreterlikçe Genel Merkez arşivi kurulur.

Arşivin düzenlenmesi

Madde 6 - Arşiv aşağıda belirtilen usule göre düzenlenir:

- a. Arşivde bulunan arşiv malzemesi, numerik veya alfabetik olarak, kronolojik bir sistem içerisinde, faaliyet dönemleri esas alınıp, özel zarf, dosya, klasör ve kutulara konularak sıralanır.
- b. Arşivde bulunan dolap ve rafların kolayca görülebilecek yerlerine ve belirli bir düzenle, orada bulunan arşiv malzemesinin niteliklerini gösteren bilgileri içeren karton, plastik veya madeni etiketler konur.
- c. Birimlerin kodlarının tespitinde, Teşkilat Yazışma Yönetmeliğindeki kodlar esas alınır. (EK:8)
- d. Evraka ekli olan harita, plân, proje ve benzerleri, asıl evrak ve belgeden ayrılmaz. Bu tür ekler asıl evrak ve belge ile birlikte arşivlenir.

- e. Birden fazla sayfa ve yapraktan ibaret olan evrakın, dağılmasına mani olmak, yerlerinin kaybolmasını önlemek ve aidiyetlerini sağlamak, dolayısıyla kullanılmalarını kolaylaştırmak için yaprak ve sayfalar numaralandırılır. Her dosyada evrak 1'den başlamak üzere sıra numarası alır. Evrakın ekleri kendi içerisinde sayıldıktan sonra, asıl evrakın ön yüzünün sol alt köşesine adet olarak kurşun kalemle yazılır.
- f. Evrak ve belge, kendi içerisinde "gün, ay, yıl" sırasına göre kronolojik sıraya konulur. Bu işlem yapılırken aşağıdaki hususlar göz önüne alınır;
  - i) Kronolojik sıralama işlemi, küçük tarihten büyük tarihe doğru yapılır. Birden fazla eki bulunan evrak ve belgelerin sıralamasında da aynı usul uygulanır.
  - ii) Üzerinde yalnızca "ay"ı olup günü belli olmayan evrak, sıralamada evrakın sayısı gibi ipucu olacak bir unsura sahip değilse, bunlar buldukları ayın en sonuna toplu olarak konulur. Üzerinde gün ve ay olmayıp, sadece yıl yazılı olanlar, ait oldukları yılın en sonuna konulur.
- g. Ayırma neticesinde, arşiv malzemesinin ait olduğu birimine kadar daha önceden belirlenmiş kodlarını ihtiva eden lastikten yapılmış "Arşiv Yer Damgası" (EK:1), evrakın ön yüz alt bölümüne, ön yüzde yer yoksa arka yüzüne siyah ıstampa mürekkebi kullanılmak suretiyle basılır. "Klasör Numarası", "Dosya Numarası" ve "Evrak Sıra Numarası" bölümleri ise kurşun kalemle doldurulur.
- h. "Klasör Numarası" bölümüne, evrak ve belgenin dosyalar içerisinde konulacağı klasöre verilecek müteselsil numara yazılır.
- ı. "Dosya Numarası" bölümüne, bir klasörde yer alacak dosyalara verilecek müteselsil numara yazılır.
- İ. "Evrak Sıra Numarası" bölümüne ise, her bir dosyaya yerleştirilecek evraka verilecek sıra numarası yazılır. Her bir dosya içerisinde yer alacak evrak birden başlamak üzere sıra numarası alır. "Arşiv Yer Damgası" aidiyet ve bütünlüğü sağlaması bakımından evrakın eklerine de basılır.
- j. Kodlamada, "Klasör Numarası", "Dosya Numarası" ve "Evrak Sıra Numarası" bölümleri kurşun kalemle doldurulur. Boyalı, sabit tükenmez veya mürekkepli kalemle evrak üzerine yazı yazılmaz.
- k. Her bir dosya içerisine, o dosyada yer alacak evrakın dökümünü verecek bir "Dosya Muhteviyatı Döküm Formu" (EK:2) konulur.
- l. İstenen belgelere süratli bir şekilde ulaşmayı sağlamak için belgelerin dosyalar içerisinde yerleştirileceği klasörlerin, sırtlarında bulunan etiketler üzerine yukarıda belirtilen kodlamanın "Evrak Sıra Numarası" hanesine kadar olan bilgiler kaydedilir. Bu etiketlerde (EK:3), "Dosya Numarası" hanesine, bir klasörde yer alacak dosyaların ilk ve son numaralarıyla, "İşlem Dönemi" yazılır. Aynı şekilde, dosya gömleklerinin ön yüzlerinde de, kodlamanın "Dosya Numarası" dahil "İşlem Dönemi" yazılır.

- m. Klasörlere ve dosyalara verilecek sıra numaraları, dosyalama sistemleri devam ettiği sürece müteselsil olarak devam ettirilir.
- n. Tasnifi tamamlanmış olan evrak, standart dosya gömleği içerisinde klasörlere konmuş olarak gerekli şartları haiz arşiv depolarında ve madeni raflarda tasnif planına uygun olarak, bir yerleştirme planı dâhilinde yerleştirilir.
- o. Yerleştirme işlemi, arşiv deposuna girildiğinde, sol taraftaki ilk rafın sol üst köşesinden başlamak üzere yapılır. Bu işlem her raf grubu için tekrarlanır.
- ö. Arşiv deposunun yerleşim şeması çıkarılır ve depo girişinin uygun bir yerine asılır.

Koruma yükümlülüğü

Madde 7 – Kademeler ve birimler, ellerinde bulundurdukları arşiv malzemesini her türlü zararlı tesir ve unsurlardan korumak, mevcut asli düzenleri içerisinde tasnif etmek ve saklamakla yükümlüdürler. Kademelerde, kademe sekreteri arşivden sorumludur. Birimlerde arşivden sorumlu birim görevlisi, birim başkanı tarafından belirlenir.

Kademeler ve birimler, arşiv malzemesinin korunması ile ilgili olarak;

- a) Yangın, hırsızlık, rutubet, su baskını, toz ve her türlü hayvan ve haşarların tahriplerine karşı gerekli tedbirlerin alınmasından,
  - b) Yangın söndürme cihazlarının yangın talimatı çerçevesinde daimi çalışır durumda bulundurulmasından,
  - c) Arşivin her bölümünde uygun yerlerde higrometre bulundurmak suretiyle, rutubetin %50-60 arasında bulundurulmasından,
  - d) Fazla rutubeti önlemek için, rutubet emici cihaz ve kimyevi maddelerin kullanılmasından,
  - e) Yılda en az bir defa mikroorganizmalara karşı koruyucu tedbir olarak arşiv depolarının dezenfekte edilmesinden,
  - f) Işık ve havalandırma tertibatının elverişli bir şekilde düzenlenmesinden,
  - g) Isının mümkün olduğu kadar kağıt malzeme için gerekli olan 12-15 derece arasında tutulmasından,
- imkanları dahilinde sorumludurlar.

Gizli evrak

Madde 8- Kademelerin ve birimlerin elinde bulunan ve cari olduğu dönemde gizli kabul edilmiş ve halen bu özelliklerini koruyan arşiv malzemesi, birim ve kademe arşivine geçtikten sonra da gizli kalır. Arşiv malzemesinin gizliliğinin kaldırılması, ilgili birimin görüşü alındıktan sonra, Genel Merkezde Genel Sekreterlik, diğer kademelerde ise ilgili kademe sekreterlikleri ile birim başkanlıkları tarafından belirlenir.

Arşiv malzemesinin saklanma süresi

Madde 9 – Birim arşivlerindeki arşiv malzemesi beş yıl süre ile saklanır. Her yılın Ocak ayında, Ayıklama ve İmha Komisyonu tarafından birim arşivinde saklama süresini dolduran arşiv malzemesi belirlenir ve kademe arşivine teslim edilir.

Belde ve ilçe kademelerindeki arşiv malzemesi on yıl süre ile saklanır. Her yılın Ocak ayında, Ayıklama ve İmha Komisyonu tarafından Belde ve İlçe kademelerindeki on yıllık saklama süresini dolduran arşiv evrakı belirlenir ve ilgili il başkanlığı arşivine teslim edilir. Ancak, isteyen belde ve ilçe teşkilat kademesi söz konusu arşiv malzemesini muhafaza etmeye devam edebilir.

İl Başkanlıklarında ve Genel Merkezde arşiv malzemesi süresiz muhafaza edilir.

Arşivlerden yararlanma

Madde 10 - Arşiv malzemesinin aslı, hiçbir sebep ve suretle, arşivden dışarıya çıkarılamaz.

Talep halinde, ilgili birimin görüşü alınarak Genel Sekreterlik veya kademe sekreterlikleri tarafından arşiv malzemesinin bir örneği dışarıya verilebilir.

Arşiv Evrakı İstek Formu örneği EK:7'de gösterilmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Birim Arşivi İşlemleri

Arşive verilecek malzemenin ayırımı ve hazırlanması

Madde 11 - Her yılın Ocak ve Temmuz ayları içerisinde, önceki döneme ait arşivlik malzeme, birimlerince gözden geçirilir. İşlemi tamamlananlar, işlemi devam edenler ve işlemi tamamlanmış olmasına karşılık elde bulundurulması gerekli olanlar şeklinde bir ayırıma tâbi tutulur.

Ayırım işlemlerini müteakip, birim arşivine devredilecek malzeme, ilgili birimlerde işin ve malzemenin özelliklerine göre;

- a) Birimi,
- b) İşlem dönemi (teşekkül ettiği yarıyıl),
- c) İşlem tarihi,

İtibariyle kronolojik olarak sıralanır, Ekler için de aynı usul uygulanır.

İçerisinde tamamen veya kısmen gizlilik derecesi taşıyan evrakın bulunduğu dosyanın sağ üst köşesine kırmızı ıstampa mürekkebi ile "GİZLİ" damgası vurulur. Gizlilik dereceli malzeme, arşivdeki tasnif ve yerleştirme sırasında normal malzeme gibi işleme tabi tutulur.

Gizlilik derecesi kaldırılan malzemeye, "Gizliliği Kaldırıldı" damgası vurularak, gizlilik damgası iptal edilir.

Uygunluk kontrolü

Madde 12 - Ayırım sonucu, işlemi tamamlanmış ve birim arşivine devredilecek malzeme uygunluk kontrolünden geçirilir. Bu kontrolde;

- Arşive devredilecek malzemenin işlem dönemi itibariyle, kaydına mahsus "Kayıt Defteri" ve "Föyleri" gözden geçirilerek, sıra numaralarında atlama, tekerrür veya eksiklik olup olmadığına,
- Dosya içerisinde bulunan evrakin, gerektiği biçimde dosyalanıp dosyalanmadığına,
- Klasörler veya dosyalar üzerine, devirden önce klasör ve dosyalara verilmiş numaraların, birim adının, ait olduğu işlem döneminin yazılıp yazılmadığına,
- Ciltli olarak saklanması düşünülmüş olanların, ciltlenip ciltlenmediğine,
- Sayfaların ve eklerin yırtık, kopuk veya eksik olup olmadığına, bakılır, eksiklik varsa tamamlanır.

Uygunluk kontrolü, ilgili birim yetkilisi ile ilgili kademe sekreteri veya görevlendireceği kişi/kişiler tarafından müştereken yapılır.

Arşivlik malzemenin birim arşivine devri

Madde 13 – Birimde işlemi tamamlanmış ve uygunluk kontrolü yapılarak eksiklikleri giderilmiş arşivlik malzeme, işlem dönemini takip eden Ocak ve Temmuz ayları içinde, arşiv kayıt defteri ve/veya föylerine kaydedilerek birim arşivine alınır. Arşivlik malzeme, birim arşivlerinde, işlem gördüğü tarihlerdeki asli düzenleri bozulmadan saklanır.

Arşivlik malzemenin kademe arşivine devri

Madde 14 - İlgili birimlerde, işlemi tamamlanmış ve uygunluk kontrolü yapılarak eksiklikleri giderilmiş arşivlik malzemenin varsa bir örneği, işlem dönemini takip eden Ocak ve Temmuz ayları içinde, 6., 11. ve 12. maddelerdeki esaslara göre ve arşiv kayıt defteri ve/veya föyleri ile kademe arşivine devredilir.

Bu yönetmelik hükümlerine göre yapılacak ayıklama ve imha işlemlerinden sonra arşiv kayıt defteri ve/veya föyleri ile kademe arşivine devredilir.

Teslim-tesellüm işlemleri, birim arşiv görevlileri ile ilgili kademe sekreterliği tarafından yerine getirilir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Kademe Arşivi İşlemleri

Kademe arşivinde tasnif ve yerleştirme

Madde 15 – Genel Merkez ve diğer kademe arşivlerinde arşivleme sistemi, ana kademe birim başkanlıkları ve yan kuruluşlara göre oluşturulur.

Kademenin faaliyetleri sonucu oluşan arşivlik malzeme ile, birim arşivlerin-

den kademe arşivine devredilen arşiv malzemesi, bütünlükleri bozulmadan asli düzenleri içinde 6., 11. ve 12. maddelere göre tasnif edilip arşivlenir.

Elektronik ortamlarda kaydedilen arşiv malzemesi

Madde 16- Elektronik ortamlarda teşekkül eden bilgi ve belgelerden arşiv malzemesi özelliği taşıyanların kaybını önlemek, devamlılığını sağlamak amacıyla bir kopyası cd, dvd veya benzeri kayıt ortamlarına aktararak ve bilgi işlem merkezinde yedeklemesi yapılmak suretiyle muhafaza edilir.

Bu tür malzemenin muhafaza, tasnif, devir ve benzeri arşiv işlemlerinde diğer tür malzemeler için uygulanan hükümler uygulanır.

Elektronik arşiv yazılımlarının temini ve kullanılması

Madde 17- Teşkilatta alımı ve uygulaması yapılacak elektronik arşiv yazılımları Genel Sekreterlik ve AR-GE birimleri tarafından yapılır.

Birimlerdeki yazılım kullanıcıları, basılı doküman ve belgelerini taratarak elektronik ortama taşırlar ve arşiv yazılımına yüklerler.

Arşivlenecek dokümanın künye bilgileri, yükleme esnasında arşiv yazılımına doğru ve eksiksiz kaydedilmelidir.

Arşivlenecek doküman ile ilgili kayıt yapılırken daha sonra aramalarda kolaylıkla dokümana ulaşmak açısından açıklayıcı bilgiler girmek zorunludur. Arşiv yazılımına yüklenen elektronik dokümanlar ihtiyaç duyulduğunda yazılım içerisinde künye bilgilerine göre aranarak bulunabilirler.

Arşiv yazılımındaki yüklenmiş elektronik dokümanların yazılımdaki diğer kullanıcılar tarafından okunabilmesi ve düzenlenmesi haklarının yönetimi, elektronik dokümanı kaydeden ve yükleyen kullanıcı tarafından yerine getirilir.

Arşiv yazılımının teknik altyapısının işletilmesi ve güvenliği Bilgi İşlem tarafından sağlanır.

Arşiv malzemesi devir -teslim ve envanter formunun düzenlenmesi

Madde 18- Arşiv malzemesi devir-teslim ve envanter formu örneği EK:4'te düzenlenmiştir.

Aynı tür arşiv malzemesi, aynı forma kaydedilir. Değişik türde arşiv malzemesi bulunması halinde her biri için ayrı form düzenlenir.

Form üzerindeki, teslim edilen arşiv malzemesinin;

- "Kademesi" bölümüne arşiv malzemesini devreden kademenin adı,
- "Birimi" bölümüne arşiv malzemesini devreden birimin adı,
- " Türü" bölümüne, dosya, defter, plân, fotoğraf, film, kaset, cd, dvd v.b.,
- " İşlem dönemi" bölümüne, arşiv malzemesinin oluşturulduğu dönem,
- "Kademe Kodu" bölümüne, her dikdörtgen içine sırayla kademe, birim kodları, yanındaki "Klasör" ve "Dosya" bölümüne de klasör ve dosya numarası,

- f) "Envanter Sıra Numarası" bölümüne, ekleri dışında evraka teslim dönemi ile ilgili olarak envanter dökümünde verilen müteselsil sıra numarası,
- g) "İşlem Tarihi" bölümüne, evrakin gün/ay/yılı olarak aldığı tarih,
- h) "Sayı" bölümüne, evraka verilen sayı,
- i) "Gizlilik Derecesi" bölümüne, evrakin gizli olup olmadığı, (gizli evrak "G" kısaltmasıyla gösterilir.)
- j) "Konusu" bölümüne, o evrakin konusunu ifade edecek kısa açıklama,
- k) "Adedi" bölümüne, evrakin toplam sayfa sayısı, diğer belgeler için toplam adet, sayısı, diğer tüm belgeler için de toplam adet,
- l) "Açıklama" bölümüne, belge ile ilgili açıklayıcı detaylı metinler,
- m) "Evrak Sıra Numarası" bölümüne, evrakin dosya içerisindeki sıra numarası,
- n) "Raf Numarası" bölümüne, evrakin fiziksel olarak hangi rafta tutulduğuna dair bilgi, yazılır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Muhafazasına Lüzum Kalmayan ve İmha Edilecek Malzeme, Ayıklama ve İmha Komisyonları, İmha İşlemleri

İmha işlemine tabi tutulacak ve tutulmayacak malzeme

Madde 19- Teşkilat kademelerinde, Siyasi Partiler Kanunu, tüzük ve yönetmelikler çerçevesinde tutulan defterler, imha işlemlerine tabi tutulmazlar. Bunun dışında kalan arşiv malzemesi ayıklama ve imha komisyonu kararıyla imha edilebilir.

Ayıklama ve imha komisyonlarının teşkili, çalışma esasları, yetki ve görevleri

Madde 20- Kademe arşivinde, kullanılmasına ve muhafazasına lüzum görülmeyen her türlü malzemenin ayıklanması ve imhası, kademe sekreterinin başkanlığında, birim arşiv görevlileri arasından kademe başkanınca belirlenecek üç kişilik Arşiv Ayıklama ve İmha Komisyonu kararı ile yapılır. Bu Komisyon Genel Merkezde Genel Sekreter tarafından kurulur.

Ayıklama ve imha komisyonları, birim ve kademe arşivlerinde saklama süresini dolduran arşiv malzemesinden kullanılmasına ve muhafazasına lüzum görülmeyenleri ayırma, ayıklama ve imha etme yetkisine sahiptir.

Komisyonlar, üye tam sayısı ile toplanır ve kararlarını oy birliği ile alırlar.

Kullanılmasına ve muhafazasına lüzum görülmeyen her türlü malzemenin imhası, ayıklama ve imha komisyonlarının kararı ile yapılır.

İmhası uygun görülmeyen malzeme, sonraki yıllarda ilgili komisyonlarca yeniden gözden geçirilebilir.

Ayırma, tasnif ve imha listesinin düzenlenmesi

Madde 21- İmha edilecek malzeme için iki nüsha olarak EK:5'te örneği bulunan Arşiv Malzemesi İmha Listesi düzenlenir. İmha listeleri ayıklama ve imha komisyonlarının başkan ve üyeleri tarafından imzalanır.

Kademe arşivinde hazırlanan imha listeleri, Genel Merkezde Genel Sekreter diğer kademelerde kademe sekreterliği ve kademe başkanlığının bilgisine sunulur.

İmha edilecek malzemenin ayıklanması, imhası ve imha tutanağı

Madde 22- İmha edilecek malzeme iğne, raptiye, tel gibi madeni kısımlardan ve karbon kâğıtlarından ayıklanır. Kullanma imkânı bulunan klasör ve dosyalar ayrılır.

İmha edilecek malzeme, başkaları tarafından görülüp okunması mümkün olmayacak şekilde özel makinelerle kıyılarak, kağıt hammaddesi olarak kullanılmak üzere değerlendirilir.

İmha işlemi, örneği EK:6'da bulunan İmha Tutanağı ile tespit edilir. İki nüsha olarak düzenlenen İmha Tutanağı, Ayıklama ve İmha Komisyonu başkan ve üyelerince müştereken imzalanır.

İmha listeleri ve tutanakların saklanması ve denetleme

Madde 23- İkışer nüsha olarak düzenlenen imha listeleri ve tutanakları, bir nüshası birim arşivinde, diğer nüshası kademe arşivinde olmak üzere 10 yıl süre ile denetime hazır olarak saklanır.

ALTINCI BÖLÜM

Çeşitli ve Son Hükümler

Yönetmelikte hüküm bulunmayan haller

Madde 24- Bu Yönetmelikte hüküm bulunmayan hallerde Genel Sekreterliğin görüşüne müracaat edilir.

Faaliyet raporu

Madde 25- Genel Merkezde Genel Sekreterlik, kademelerde kademe sekreterlikleri, yıl içindeki arşiv faaliyetleri ile ilgili bilgileri, müteakip takvim yılının Ocak ayında Merkez Yürütme Kuruluna ve kademe yürütme kurulu'na yazılı olarak sunar.

Geçici madde 1: Bu Yönetmeliğin yayımı tarihinden itibaren altı aylık süre içinde, teşkilat birimi ve kademelerinin faaliyetleri sonucu oluşan arşivlik malzeme, bu Yönetmelik hükümlerine göre değerlendirilir ve ilgili birim, kademe ve Genel Merkez arşivlerine devredilir.

Yürürlük

Madde 26- Bu Yönetmelik hükümleri, AK PARTİ Merkez Karar ve Yönetim Kurulu tarafından kabul edildiği tarihte yürürlüğe girer.

Yürütme

Madde 27- Bu Yönetmelik hükümlerini AK PARTİ Merkez Yürütme Kurulu yürütür.

EK:1**ARŞİV YER DAMGASI**

1	2	3	4	5

Burada;

- 1 Kademe Kodu
- 2 Birim Kodu
- 3 Klasör Sıra Numarası
- 4 Dosya Sıra Numarası
- 5 Evrak Sıra Numarası

EK:3

ETİKET

Kademe Kodu	
Birim Kodu	
Klasör Sıra Numarası	
Dosya Sıra Numarası	
İşlem Dönemi	

EK:5

**ARŞİV MALZEMESİ İMHA LİSTESİ
(İmha Edilecek Arşiv Malzemesinin)**

Kademesi:

Birimi:

Sıra No	Tarihi	Dosya No	Konusu	Sayfa/ Adedi	Açıklamalar

ARŞİV AYIKLAMA VE İMHA KOMİSYONU KARARI

Yukarıda yazılı arşiv malzemesinin kullanılmasına ve muhafazasına lüzum olmadığı anlaşıldığından imha edilmesine karar verilmiştir. ... / ... / ...

İmza

İmza

İmza

İsim

İsim

İsim

Üye

Üye

Ayıklama ve İmha
Komisyonu Başkanı

EK:6

İMHA TUTANAĞI

İlişikte bulunan Arşiv Malzemesi İmha Listesinde kayıtlı arşiv malzemesi AK PARTİ Arşiv Yönetmeliği hükümleri uyarınca imha edilmiştir.

İşbu tutanak tarafımızdan iki nüsha olarak düzenlenmiş ve müştereken imzalanmıştır.

....Gün /... Ay... /Yıl....

İmza

İmza

İmza

İsim

İsim

İsim

Üye

Üye

Ayıklama ve İmha
Komisyonu Başkanı

EK:7

ARŞİV EVRAKI İSTEK FORMU

				TARİH: / /.....	
İSTENEN EVRAKIN					
Klasör No	Dosya No	Tarihi	Konusu		Eki
Not: Evrak klasör olarak verilecekse, toplam klasördeki evrak adeti yazılacaktır.					
TALEP EDENİN					
Adı Soyadı	Adresi	Mesleği	Tel No	İmzası	
Yukarıda kayıtlı evrak istekliye ... / ... / .... tarihinde tarafımdan teslim edilmiştir.					
Teslim Eden Arşiv Görevlisi					
Adı Soyadı İmzası					
EVRAKIN İADE İŞLEMİ					
Yukarıda kayıtlı evrak ... / ... / .... tarihinde teslim alınmıştır.					
TESLİM EDENİN Adı Soyadı İmzası			TESLİM ALAN ARŞİV GÖREVLİSİ Adı Soyadı İmzası		

EK:8**ELEKTRONİK ARŞİV YÖNETİM PROGRAMINDA
KULLANILAN BİRİM KODLARI**

BİRİM ADI	KULLANILACAK KOD VE NUMARALANDIRMA
Siyasi ve Hukuki İşler Başkanlığı	Sayı: ARŞ-SHİB-
Teşkilat Başkanlığı	Sayı: ARŞ-TEŞ-
Seçim İşleri Başkanlığı	Sayı: ARŞ-SEÇ-
Tanıtım ve Medya Başkanlığı	Sayı: ARŞ-TMED-
Dış İlişkiler Başkanlığı	Sayı: ARŞ-DIŞ-
Sosyal İşler Başkanlığı	Sayı: ARŞ-SOİB-
Yerel Yönetimler Başkanlığı	Sayı: ARŞ-YYÖN-
Ekonomik İşler Başkanlığı	Sayı: ARŞ-EKON-
Halkla İlişkiler Başkanlığı	Sayı: ARŞ-HİB-
İdari ve Mali İşler Başkanlığı	Sayı: ARŞ-MİİB-
AR-GE Başkanlığı	Sayı: ARŞ-ARGE-
Genel Sekreterlik	Sayı: ARŞ-GENSEK-
Parti İçi Demokrasi Hakem Kurulu	Sayı: ARŞ-DHK-
Merkez Disiplin Kurulu	Sayı: ARŞ-MDK-
Genel Merkez Kadın Kolları Başkanlığı	Sayı: ARŞ-GMKKB-
Genel Merkez Gençlik Kolları Başkanlığı	Sayı: ARŞ-GMGKB-

Örnek: ARŞ-GENSEK-25

ARŞ	Arşiv Kodu
GENSEK	Birim Kodu
25	Birime göre müteselsil kayıt numarası

AK PARTİ

**KONGRE
YÖNETMELİĞİ**

herşey
Türkiye
için!

KONGRE YÖNETMELİĞİ

BİRİNCİ KISIM

GENEL ESASLAR.....	261
Madde 1 - Amaç	
Madde 2 - Kapsam	
Madde 3 - Hukuki Dayanak	
Madde 4 - Tanımlar	
Madde 5 - Kongre Kademeleri	
Madde 6 - Alt Kademenin Üst Kademe Kongresinde Temsili	
Madde 7 - Kongre Deleğeliğinin Süresi	
Madde 8 - Kongre Tarihlerinin Tespiti	
Madde 9 - Yönetim Organlarına Seçilecek Üye Sayısını Belirleme Yetkisi	
Madde 10 - Seçim İşlerinin Yürütülmesi	

İKİNCİ KISIM

KONGRE DELEGELERİ.....	264
------------------------	-----

BİRİNCİ BÖLÜM

KONGRE DELEGELERİNİN TESBİT USULÜ.....	264
Madde 11 - Belde Kongresi Delege Sayısı ve Tespit Usulü Delege Dağılım Sayısını Hesaplama Örnekleri	
Madde 12 - İlçe Kongresi Delege Sayısı ve Tespit Usulü İlçe Kongresi Delege Dağılım Sayısını Hesaplama Örneği (X) İlçesi Delege Dağılım Tablosu	
Madde 13 - İl Kongresi Delege Sayısı Ve Tespit Usulü İl Delege Dağılım Sayısını Hesaplama Örneği (X) İli Delege Dağılım Tablosu	
Madde 14 - Büyük Kongre Delege Sayısı ve Tespit Usulü	

İKİNCİ BÖLÜM

BELDE VE İLÇE KONGRESİ DELEGE SEÇİMLERİ.....	272
Madde 15 - Seçim Usulü	
Madde 16 - Seçim Çevresi ve Seçilecek Delege Sayısı	
Madde 17 - Seçimin Yapılacağı Yer	
Madde 18 - Kongre Delege Seçmeni	

- Madde 19 - Delege Seçmen Listelerinin Hazırlanması
Madde 20 - Delege Seçmen Listesinin İlanı
Madde 21 - Delege Seçimlerinde Adaylık ve Oy Pusulası

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

- DELEGE SEÇİMLERİNİ YÖNETECEK SANDIK KURULLARI.....274
Madde 22 - Sandık Kurulları
Madde 23 - Sandık Kurulunda Çoğunluğun Sağlanması
Madde 24 - Sandık Sayısı
Madde 25 - Sandık Alanında Bulunabilecekler
Madde 26 - Oy Verme Başlamadan Önce Sandık Kurulunun Yapacağı İşler

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

- OY VERME İŞLEMLERİ..... 275
Madde 27 - Oy Verme Yetkisi
Madde 28 - Delege Seçiminde Oy Verme Süresi
Madde 29 - Delege Seçmen Kimliğinin Tespiti
Madde 30 - Oy Verme Düzeni
Madde 31 - Sandıkların Açılması
Madde 32 - Oyların Sayım ve Dökümü
Madde 33 - Delege Seçimi Sonuç Tutanağı
Madde 34 - Geçerli Sayılmayacak Oylar ve Oy Pusulaları

BEŞİNCİ BÖLÜM

- SEÇİME İTİRAZ - SEÇİMİN İPTALİ VE SEÇİM YASAKLARI..... 277
Madde 35 - Delege Seçimlerine İtiraz
Madde 36 - Delege Seçimlerinin İptali
Madde 37 - Seçim Yasakları

ÜÇÜNCÜ KISIM

- KONGRELER..... 277

BİRİNCİ BÖLÜM

- BELDE KONGRESİ..... 279
Madde 38 - Kongrenin Oluşumu
Madde 39 - Belde Kongresi Delegeleri

- Madde 40 - Belde Kongre Delege Listesinin Onaylanması
 Madde 41 - Belde Kongresinin İlanı
 Madde 42 - Denetim ve Gözetim
 Madde 43 - Seçimler

İKİNCİ BÖLÜM

- İLÇE KONGRESİ.....279
 Madde 44 - Kongrenin Oluşumu
 Madde 45 - İlçe Kongresi Delegeleri
 Madde 46 - İlçe Kongre Delege Listesinin Seçim Kurulunca Onaylanması
 Madde 47 - İlçe Kongresinin İlanı
 Madde 48 - Seçimler

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

- İL KONGRESİ..... 280
 Madde 49 - Kongrenin Oluşumu
 Madde 50 - İl Kongresi Delegeleri
 Madde 51 - İl Kongre Delege Listesinin Seçim Kurulunca Onaylanması
 Madde 52 - İl Kongresinin İlanı
 Madde 53 - Seçimler

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

- DELEGE LİSTELERİNE İTİRAZ..... 281
 Madde 54 - Delege Listelerin İlanı ve İtirazlar

BEŞİNCİ BÖLÜM

- İLÇE VE İL KONGRELERİNE İLİŞKİN ORTAK HÜKÜMLER..... 282

BİRİNCİ AYIRIM

- SANDIK KURULLARINA DAİR HÜKÜMLER.....282
 Madde 55 - Sandık Kurullarının Oluşturulması
 Madde 56 - Oy Sandıkları ve Seçim Araç ve Gereçleri

İKİNCİ AYIRIM

- KONGRENİN İŞLEYİŞ USUL VE ESASLARI..... 283
 Madde 57 - Kongre Gündemlerini Belirleme Yetkisi

- Madde 58 - Kongre Toplantı ve Karar Yeter Sayısı
58.1 Kongre Toplantı Yeter Sayısı
58.3 Kongre Karar Yeter Sayısı
- Madde 59 - Kongrenin Açılışı
- Madde 60 - Kongre Divanı Seçimleri ve Divanın Yetki ve Görevleri
- Madde 61 - Kongrelerin Görev ve Yetkileri

ÜÇÜNCÜ AYIRIM

- KONGRELERDE ADAYLIK VE SEÇİM USULÜ..... 285
- Madde 62 - Adaylık
- Madde 63 - Adaylık ve Seçim Usulü
- Madde 64 - Kongrelerde Oy Hakkını Kullanma Şekli
- Madde 65 - Seçimlerle İlgili İtiraz
- Madde 66 - Kongre Sonuçları ve Tutanaklarının Üst Organa Bildirilmesi

ALTINCI BÖLÜM

- BÜYÜK KONGRE 287
- Madde 67 - Büyük Kongre
- Madde 68 - Büyük Kongre Delegeleri
- Madde 69 - Büyük Kongre Gündemi ve Delege Listesinin İlanı
- Madde 70 - Tüzüğün ve Yönetmeliğin, Büyük Kongre Hakkında Uygulanacak Diğer Hükümleri
- Madde 71 - Genel Başkan'ın Açılış Konuşması ve Komisyon Oluşturulması
- Madde 72 - Gündem Maddelerinde Değişiklik ve Kongre Müzakereleri
- Madde 73 - Büyük Kongre'de Yapılacak Seçimler
- Madde 74 - Büyük Kongre'de Adaylık ve Seçim Hazırlıkları
- Madde 75 - Büyük Kongre Tutanakları
- Madde 76 - Büyük Kongre Seçimleri İle İlgili İtiraz
- Madde 77 - Genel Başkan Seçimi

YEDİNCİ BÖLÜM

- YAN KURULUŞLARIN DELEGELERİ VE KONGRELERİ..... 292
- Madde 78 - Yan Kuruluşların Kongre Seçimlerine İlişkin Esaslar
- Madde 79 - Yürürlük
- Madde 80 - Yürütme

AK PARTİ KONGRE YÖNETMELİĞİ

BİRİNCİ KISIM GENEL ESASLAR

Amaç

Madde 1 - Bu Yönetmelik, ADALET VE KALKINMA PARTİSİ'nin tüm teşkilat kademelerinde yapılacak kongrelerle ilgili uyulacak usul ve esasları belirlemek ve bir araya toplamak amacıyla düzenlenmiştir.

Kapsam

Madde 2 - Bu Yönetmelik, Partinin; Genel Merkez, il, ilçe ve belde teşkilatları ve bunlara bağlı yan kuruluşlar organ seçimleri ile Büyük Kongre, il, ilçe ve belde delegelerinin seçimlerine ilişkin usul ve esasları kapsar.

Hukuki Dayanak

Madde 3 - Bu Yönetmelik AK PARTİ Tüzüğü'nün 160. maddesinin verdiği yetkiye dayanılarak düzenlenmiştir.

Tanımlar

Madde 4 - Bu Yönetmelikte geçen deyim ve kısaltmalardan;

SPK : 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanununu,

Parti : Adalet ve Kalkınma Partisi'ni,

Tüzük: Adalet ve Kalkınma Partisi Tüzüğü'nü,

Yönetmelik: Adalet ve Kalkınma Partisi Kongre Yönetmeliğini,

MKYK.: Merkez Karar ve Yönetim Kurulunu,

MYK: Merkez Yürütme Kurulunu

Üye: Adalet ve Kalkınma Partisi üyesini,

Delege: Kongrelerde oy kullanma yetkisine sahip partili üyeleri,

Liste yöntemi: Asıl ve yedekleri belirtilmiş şekilde aday önerilerini ihtiva eden listelerden her birini,

Çarşaf liste: Adayların tamamının soyadına göre alfabetik sırada tek bir liste halinde yazılı olduğu listeyi,

Yan Kuruluş: Gençlik ve Kadın Kollarını,

ifade eder.

Bu yönetmelikte sözü geçen ve tanımlanmayan deyimler hakkında, ilgili mevzuatta yapılan tanımlar geçerlidir.

Kongre Kademeleri

Madde 5 – Kongreler, alt kademededen başlamak üzere;

- a- Belde kongreleri,
  - b- İlçe kongreleri,
  - c- İl kongreleri,
  - d- Büyük Kongre,
- Olarak icra edilir.

Alt Kademenin Üst Kademe Kongresinde Temsili (Tüzük md. 51)

Madde 6- Üst kademe kongresinin yapıldığı tarihe göre, kongresi yapılmamış olmakla birlikte azami seçilmişlik süresi olan üç yıl dolmamış ise; alt kademe, var olan delegeleriyle üst kademe kongresinde temsil olunur. Ancak, yetkili makamca kongre tarihinin belirlenmiş olmasına karşın; belirlenen kongre takvim süresi içinde, kendi kademesinin kongresini yapmamış olan ilçe veya il teşkilatı, üst kademe kongresinde delege ile temsil olunamaz.

Kongre Delegeliğinin Süresi (Tüzük md. 39/4)

Madde 7- Kongre delegeliği, parti üyeliği devam etmek şartıyla, onu seçen kongrenin olağan toplantısına kadar devam eder. Delegelik sıfatı, kongre için azami süre olan üç yılın sonunda sona ermiş olur.

Kongre Tarihlerinin Tespiti (Tüzük md. 21/1, 39)

Madde 8 - 8.1) Olağan Kongreler:

Kongrelerin başlatılabilmesi ve icrası için, Genel Merkezin talimatı gereklidir. Genel Merkez tarafından hazırlanmış ve işlerliğe konmuş kongre takvimi olmadıkça, alt kademe kongreleri başlatılamaz. Aksine işlemler hükümsüzdür..

A)Belde Olağan Kongrelerini Toplama Yetkisi ve Zamanı(Tüzük md.23)

Belde kongresi, iki yıldan az, üç yıldan fazla olmayan bir sürede ve ilçe kongresinden önce Genel Merkez tarafından hazırlanacak ‘kongre takvimine’ uygun olarak, ilçe yönetim kurulunca hazırlanır ve il yürütme kurulunun oluru ile işlerlik kazanır.

B) İl ve İlçe Olağan Kongrelerini Toplama Yetkisi ve Zamanı(Tüzük md.39)

İlçe ve il kongrelerinin olağan kongre takvimi, üst kademe kongresinin yapılmasından önce gerçekleşecek şekilde, Merkez Karar ve Yönetim Kurulunca kararlaştırılır. Bu süre iki yıldan az, üç yıldan fazla olamaz.

MKYK’ nun yetki vermesi ve belirleyeceği kongre takvimi içinde olması şartıyla; il’e bağlı ilçelerde yapılacak ilçe kongrelerinin takvimi, ilçenin görüşü alınarak, il yönetim kurulunca belirlenir ve Genel Merkez Teşkilat Başkanlığı’nın oluru ile işlerlik kazanır.

C) Büyük Kongre'yi Olağan Toplama Yetkisi ve Zamanı(Tüzük md.63)

Büyük Kongreyi olağan toplama yetkisi MKYK'na aittir. Merkez Karar ve Yönetim Kurulu; iki yıldan az, üç yıldan fazla olmamak kaydıyla Büyük Kongreyi toplamak zorundadır.

8.2)Olağanüstü Kongreler:

A) İlçe ve İl Kongrelerinin Olağanüstü Toplanması (Tüzük md. 50)

İlçe ve il kongrelerinin olağanüstü toplanması, MKYK kararıyla veya kademe delege tam sayısının en az 1/5'i kadar delegenin, Parti İçi Demokrasi Hakem Kurulunca veya noterlikçe tevsik edilmiş yazılı isteği ile yapılır.

Şartların oluşması halinde, kademe yönetim kurulunun; gerekli hazırlıkları yaparak, talebin tebliğinden itibaren 45 gün içinde olağanüstü kongreyi toplanması zorunludur.

Olağanüstü toplantının gündemi, toplantıyı talep edenlerce belirlenir. Gündemin neden ibaret olduğu karar veya talep yazısında belirtilir. Olağanüstü toplantı gündemine başka gündem maddesi eklenemez, sadece üst kademe delege seçimini yenilemek amacıyla olağanüstü kongre yapılamaz.

B)Büyük Kongrenin Olağanüstü Toplanması (SPK m.14/6-Tüzük md. 70)

Büyük Kongre; Genel Başkan'ın, veya MKYK'nun, yahut büyük kongre delegelerinin en az 1/5'inin yazılı talebi üzerine olağanüstü toplantıya çağırılır.

Olağanüstü toplantı gündemi çağırıcı yapan tarafından belirlenir ve gündem dışında başka konu görüşülemez.

Delegeler tarafından yapılacak olağanüstü toplantı talepleri ile gündem ve delege imzalarının noter onaylı olmaları zorunludur. Bu taleplerin aynı konuyu içerir olmaları yeterli olup, ayrı zamanlarda ve parçalı olmaları talebin geçerli olmasına engel olarak yorumlanamaz. Ancak, işlem görmüş ve yeterli sayıya ulaşamamış talepler, sonraki başka bir toplantı isteminde imza eksikliğini gidermek için kullanılamaz.

Şartların oluşması halinde Merkez Karar ve Yönetim Kurulu, olağanüstü kongreyi bir hafta içinde ilan ederek, çağrı tarihinden itibaren, en geç 45 gün içinde yapmak zorundadır.

Yönetim Organlarına Seçilecek Üye Sayısını Belirleme Yetkisi

Madde 9 - Kongrelerde, teşkilat yönetim kademelerine seçilecek asil ve yedek üye sayılarını SPK ve Tüzükte öngörülen asgari ve azami sayıları dikkate alarak belirlemeye MKYK veya yetki verdiği kademe teşkilat yönetim kurulu yetkilidir. Tüzükte asgari ve azami sayıları belirli olan yönetim kurullarının kaç üye ile oluşturulacağı, kongre talimat yazısında belirtilir.

Belde, ilçe ve il kongrelerinde, üst kademe kongresi için seçilmesi gereken sayıda asil, bu sayının yarısı kadar yedek delege seçimi yapılır.

Seçim İşlerinin Yürütülmesi

Madde 10 - 10.1) Partinin Genel Merkez, il ve ilçe kongrelerinde yapılacak seçimler, gizli oy ve açık tasnif esasına göre; yetkili seçim kurulunun gözetimi ve denetiminde yapılır (SPK.m.21/1, Tüzük md. 46/1).

10.2) Belde kongresi, ilçe yönetim kurulunun, aday olmayanlar arasından görevlendireceği üç kişilik bir heyetin gözetimi ve denetimi altında gizli oy, açık tasnif esasına göre yapılır (Tüzük md. 22/5).

10.3) Mahalle ve köylerde yapılacak ilçe ve belde kongre delege seçimleri, kademe yönetim kurulunun görevlendireceği partili üyelere en az üç kişilik delege seçimi sandık kurullarınca yapılır (Tüzük md. 30.7).

İKİNCİ KISIM KONGRE DELEGELERİ

BİRİNCİ BÖLÜM KONGRE DELEGELERİNİN TESBİT USULÜ

Belde Kongresi Delege Sayısı ve Tespit Usulü(2820 SPK md. 19, Ek Madde 2, Tüzük md. 22)

Madde 11- 11.1) Belde Kongresi Delege Sayısı:

Belde kongresi için en fazla 100 delege seçimi yapılır.

11.2) Delege Dağılımını Tespit Usulü:

Seçilmiş delegelerin mahalle dağılımları şu yöntemle hesaplanır: Seçilmiş delege sayısı olan 100 rakamı; Partinin son genel seçimde beldede almış olduğu oya bölünerek kat sayı elde edilir. Kat sayının, mahallede Partinin almış olduğu oyla çarpımından elde edilecek rakam, o mahallenin seçeceği delege sayısını oluşturur. Eksikler, küsurat büyüğüne göre dağıtılır. Küsuratlarda eşitlik halinde kur'a çekilir. Asıl delege sayısının yarısı kadar yedek delege seçimi yapılır.

Çeşitli nedenlerle partinin almış olduğu oy belli değil ise; son yerel seçim sonuçlarına göre, onun da belli olmaması halinde, belde kongresi delegeliklerinin mahalle dağılımları; seçmen sayısı oranlarına göre yukarıdaki yöntemle belirlenir.

Beldeye bağlı mahallelerde kayıtlı üye sayısı 100'den fazla değil ise, üyelerin tamamı; belde kongresi delegesi sayılır.

DELEGE DAĞILIM SAYISINI HESAPLAMA ÖRNEKLERİ:

1. YÖNTEM:

(DELEGE KAT SAYISI= delege sayısı / partinin en son genel seçimde beldede aldığı oy)

(X) Beldesinde, Partinin en son genel seçimde aldığı oy 15.000 ise; delege katsayısı: $100/15.000=0.00666$ 'dır.

(X) beldesinin 5 mahallesi ve bu mahallelerde Partinin en son genel seçimlerde almış olduğu oy oranı ise aşağıdaki gibi olsun:

A mahallesinde	: 1257
B mahallesinde	: 3564
C mahallesinde	: 4751
D mahallesinde	: 1892
E mahallesinde	: 3536

TOPLAM : 15.000 Oy.

(MAHALLENİN ÇIKARACAĞI DELEGE SAYISI = Partinin o mahallede en son genel seçimlerde aldığı toplam oy (x) delege katsayısı)

Buna göre mahallelerin çıkaracağı delege sayısı şu şekilde belirlenir:

A mahallesinde	: $1257(x) \cdot 0.00666 = 8,296$
B mahallesinde	: $3564(x) \cdot 0.00666 = 23,522$
C mahallesinde	: $4751(x) \cdot 0.00666 = 31,356$
D mahallesinde	: $1892(x) \cdot 0.00666 = 12,487$
E mahallesinde	: $3536(x) \cdot 0.00666 = 23,337$

Çarpım sonucu çıkan tam sayılar, ilgili mahallenin çıkaracağı delege sayısını teşkil eder. Bunların toplamı 100'ü teşkil ediyorsa başka bir işlem yapılmaz.

Çarpma işlemi sonucu elde edilen tam sayılara göre mahallelerin delege sayısı toplamı :

$$(8 + 23 + 31 + 12 + 23 = 97) \text{ olmaktadır.}$$

Beldenin toplam delege sayısı 100 olduğundan $100-97=3$ üyelik ise bölüm neticesinde en yüksek küsürata göre mahallelere dağıtılabacaktır.

Buna göre en yüksek küsürat sıralaması:

B mahallesi	: 0.522
D mahallesi	: 0.487
C mahallesi	: 0.356

olduğundan 3 delegelik bu mahallelere tahsis edilerek $97+3 = 100$ rakamı bulunur.

Böylece mahallelerin çıkaracağı delege sayısı:

A mahallesinde	: 8
B mahallesinde	: $23+1 = 24$

C mahallesinde : $31+1=32$

D mahallesinde : $12+1=13$

E mahallesinde : 23

2.YÖNTEM:

(DELEGE KATSAYISI= Partinin en son genel seçimde beldede aldığı oy / delege sayısı)

(X) Beldesinde, Partinin en son genel seçimde aldığı oy 15.000 ise; delege katsayısı $15.000:100=150$ 'dir.

Delege katsayısı olan 150 rakamı, mahallelerde alınan oy sayısının içinde kaç tane varsa o mahalle o kadar delege seçilecektir Buna göre;

Mahalle adı	Alınan oy	Çıkaracağı delege sayısı	Artık oy	Artık oy tahsisi	Mahalle kongresinde seçilecek delege toplamı
A Mahallesi	1257	$1257:150=8$	57	-	8
B Mahallesi	3564	$3564:150=23$	114	1	24
C Mahallesi	4751	$4751:150=31$	101	1	32
D Mahallesi	1892	$1892:150=12$	92	1	13
E Mahallesi	3536	$3536:150=23$	86	-	23
TOPLAM	15.000	97		3	100

İlçe Kongresi Delege Sayısı ve Tespit Usulü (Tüzük md. 29)

Madde 12- 12.1) İlçe Kongresi Delege Sayısı

İlçe kongresi için en fazla 400 delege seçimi yapılır.

12.2) Delege Dağılımını Tespit Usulü

İlçeye kayıtlı üye sayısı 400'den az ise, üyelerin tamamı; ilçe kongre delegesi sayılır. İlçeye kayıtlı üye sayısı 400' den fazla ise; önce her mahalle ve köy için birer delege tahsis edilir. Tahsis toplamı, 400 sayısından düşülür. Arta kalan delege sayısı, partinin son milletvekili genel seçiminde o ilçede almış olduğu toplam oy rakamına bölünür. Bölüm sonucu çıkan kat sayının, o ilçeye bağlı her mahalle veya köyde alınmış oyla çarpımı sonucu çıkan sayı ile tahsis olunan sayının toplamı, ilgili mahalle veya köyün ilçe kongresi için seçeceği delege sayısını teşkil eder. Delege dağılımında eksikler, küsurat büyüğüne göre yapılan sıralama ile tamamlanır. Asil delege sayısının yarısı kadar da yedek delege seçilir.

Beldesi olan ilçelerde, beldeye bağlı mahallelerden belde kongresi tarafından seçilecek ilçe kongresi delege sayısı; belde kongresinden önce ilçe yönetim kurulunca belirlenir ve belde başkanlığına bildirilir.

Çeşitli nedenlerle partinin almış olduğu oyun belli olmaması halinde; son yerel seçim sonuçlarına göre, onun da belli olmaması halinde, ilçenin toplam sayısı ile mahalle ve köy seçmen sayılarına göre aynı yöntem uygulanmak su-

retiyile delege dağılımı belirlenir. İlçe yönetim kurulu; kongreden üç ay önce kongre delege dağılım listesini hazırlar ve il yönetim kurulunun onayına sunar ve onaydan sonra ilan eder. Listenin ilanından itibaren 15 gün içinde yapılacak itirazları, il yönetim kurulu kesin olarak karara bağlar.

İLÇE KONGRESİ DELEGE DAĞILIM SAYISINI HESAPLAMA ÖRNEĞİ:

(X) İlçesinin; 6 mahallesi, 2 köyü ile 1 beldesi ve bu beldeye bağlı 3 mahallesi, Partinin ilçede enson genel seçimde aldığı oy 25.000 olsun.

Bu verilere göre ilçenin delege katsayısı şu şekilde bulunur. Önce her mahalle ve köy için birer delege tahsis edilir. Tahsis toplamı, 400 sayısından düşülür. Arta kalan delege sayısı, partinin son milletvekili genel seçiminde o ilçede almış olduğu toplam oy rakamına bölünür. Bölüm sonucu çıkan kat sayısının, o ilçeye bağlı her mahalle veya köyde alınmış oyla çarpımı sonucu çıkan sayı ile tahsis olunan sayının toplamı, ilgili mahalle veya köyün ilçe kongresi için seçeceği delege sayısını teşkil eder.

(DELEGE KATSAYISI = Toplam delege sayısı (400) (-) köy ve mahallelere tahsis edilen delege sayısı (:) partinin en son genel seçimde ilçede aldığı toplam oy).

İlçe delege sayısı 400 olduğundan ve (x) ilçesine bağlı (6+2+3) toplam 11 mahalle ve köy için önce 1'er delege tahsis edilir.

$400-11=389$ yukarıda açıklanan yöntemle dağılımı yapılacak delege sayısıdır.

$$\text{DELEGE KATSAYISI} = 389/25.000 = 0.0155$$

(X) İLÇESİ DELEGE DAĞILIM TABLOSU

Toplam oy	: 25.000
Delege Katsayısı	: 0.0155
Mahalle ve köylere tahsis edilen delege sayısı	: 11
Dağılımı yapılacak delege sayısı	: 389

Mah./Köy/Belde Adı	Alınan Oy	Çıkaracağı delege sayısının hesaplanması	Bölüm sonucu bulunan delege	Küsürat büyüğüne göre tahsis edilen delege	Her mahalle ve köye tahsis edilen delege	Seçilecek Toplam Delege	
A Mahallesi	2316	$2316(x)0.0155=35,898$	35	1	1	$35+1+1=37$	
B Mahallesi	3243	$3243(x)0.0155=50,266$	50		1	$50+1=51$	
C Mahallesi	2797	$2797(x)0.0155=43,353$	43		1	$43+1=44$	
D Mahallesi	4741	$4741(x)0.0155=73,485$	73	1	1	$73+1+1=75$	
E Mahallesi	1592	$1592(x)0.0155=24,676$	24	1	1	$24+1+1=26$	
F Mahallesi	1370	$1370(x)0.0155=21,235$	21		1	$21+1=22$	
A KÖYÜ	1351	$1351(x)0.0155=20,940$	20	2	1	$20+2+1=23$	
B KÖYÜ	682	$682(x)0.0155=10,571$	10	1	1	$10+1+1=12$	
A BELDESİ	A 1 mahallesi	3165	$3165(x)0.0155=49,057$	49		1	$49+1=50$
	A 2 mahallesi	2156	$2156(x)0.0155=33,418$	33		1	$33+1=34$
	A 3 mahallesi	1587	$1587(x)0.0155=24,598$	24	1	1	$24+1+1=26$
TOPLAM	25 000		382	7	11	400	

Delege tam sayısı bulunurken eksik kalan delegelikler, küsurat büyüklüğüne göre dağıtılacağından küsuratlar; kalan delegelik sayısına ulaşıncaya kadar önce 1'e sonra 2'ye sonra 3'e ... bölünerek kalan delegelik sayısınca büyükten küçüğe sıralanır ve ilçelere tahsis edilir.

Küsurat büyüğüne göre 7 adet delegenin dağılım hesabı aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Mah/ köy/belde adı	Bölüm sonucunu kalan küsurat	(:1)	(:2)	(:3)	Kalan 7 delegeliğin tahsisi
A mahallesi	898	898	449		+ 1 delege
B mahallesi	266	266	133		
C mahallesi	353	353	176.5		
D mahallesi	485	485	242.5		+ 1 delege
E mahallesi	686	686	338		+ 1 delege
F mahallesi	235	235	117.5		
A KÖYÜ	940	940	470		+ 2 delege
B KÖYÜ	571	571	285.5		+ 1 delege
A BELDESİ/ A mahallesi	57	57	28.5		
A BELDESİ/ B mahallesi	418	418	209		
A BELDESİ/ C mahallesi	598	598	299		+ 1 delege

İl Kongresi Delege Sayısı Ve Tespit Usulü (Tüzük md. 35)

Madde 13 - 13.1) İl Kongresi Delege Sayısı

İl kongresi için, ilçe kongrelerinde en fazla 600 delege seçimi yapılır.

13.2) Delege Dağılımı Tespit Usulü

Hangi ilçenin kaç delege ile il kongresinde temsil olunacağı şöyle belirlenir: Önce her ilçeye beşer delegelik tahsis edilir. Tahsis toplamı, 600'den düşülmür. Kalan delegelik sayısı, kongre öncesi yapılmış son milletvekili genel seçiminde partinin o ilde almış olduğu toplam oya bölünmesi sonucu kat sayı elde edilir. Bu kat sayının, partinin ilçede almış olduğu toplam oyu ile çarpımı sonucu elde edilecek rakama beş adet tahsisin ilavesiyle ulaşılabilecek rakam; o ilçenin il kongresi için seçeceği delege sayısını oluşturur.

İl teşkilat başkanınca hazırlanacak ilçelerin il kongresi delege dağılım listelerine karşı yapılacak itirazlar, il yürütme kurulunca karara bağlanır.

İl bünyesinde, seçimlerden sonra üçten fazla yeni ilçe kurulmuş olması veya il kongresinin yapılacağı tarihe göre genel seçim yapılmamış veya partinin seçimlere katılmamış olması gibi hallerin varlığı halinde; yapılmış son yerel se-

çimler, bu seçimlerle ilgili birinci cümlede yer alan nedenlerin varlığı halinde ise il ve ilçe seçmen sayıları esas alınarak yukarıda yazılı yöntemle ilçelerin temsil olunacağı il kongresi delege sayıları belirlenir.

İL DELEGE DAĞILIM SAYISINI HESAPLAMA ÖRNEĞİ :

(X) İlinin 12 ilçesi, Partinin ilçede en son genel seçimde aldığı oy 325.000 olsun.

(DELEGE KATSAYISI = Toplam delege sayısı(600)/(-) ilçelere tahsis edilen delege sayısı (:)) partinin en son genel seçimde o ilde aldığı toplam oy)

İl delege sayısı 600 olduğundan ve (x) iline bağlı 12 ilçe olduğundan önce her ilçeye 5'er delege tahsis edilir.

Toplam oy	: 325.000
İlçelere tahsis edilen Delege toplamı	: 12 (x) 5 = 60
Kalan ve dağılımı Yapılacak delege sayısı	: 600-60 = 540
Delege katsayısı	: 540 (:) 325 000 = 0.00166

(X) İLİ DELEGE DAĞILIM TABLOSU

İlçe Adı	Alınan Oy	İlçe kongresinde seçilecek il kongresi delege sayısının hesabı	Bölüm Sonucu Bulunan Delege	Küsurat Büyüğüne Göre Tahsis Edilen Delege	Tahsis edilen delege	Toplam Delege
A	23165	23165 (x)0.00166= 38,453	38	1	5	38+1+5=44
B	17946	17946(x)0.00166= 29,790	29	2	5	29+2+5=36
C	12341	12341(x)0.00166=20,486	20	1	5	20+1 +5=26
D	9645	9645(x)0.00166=16,010	10		5	10+5=15
E	16371	16371(x)0.00166=27,175	27		5	27+5= 32
F	38924	38924(x)0.00166=64,613	64	1	5	64+1+5=70
G	20946	20946(x)0.00166=34,770	34	2	5	34+2+5=41
H	28983	28983(x)0.00166=48,111	48		5	48+5=53
I	58720	58720(x)0.00166=97,475	97	1	5	97+1+5=103
İ	21936	21936(x)0.00166=36,413	36	1	5	36+1+5=42
K	39628	39628(x)0.00166=65,782	65	2	5	65+2+5=72
L	36395	36395(x)0.00166=60,415	60	1	5	60+1+5=66
Toplam	325000		528	12	60	600

Küsurat sayılarına göre kalan delegeliklerin dağılım hesabı, aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

İLÇE ADI	Küsurat	(:1)	(:2)	(:3)	Kalan 12 Delegeliğin Tahsisi
A İlçesi,	453	453	226.5	151	+ 1 delege
B İlçesi	790	790	395	263.3	+ 2 delege
C İlçesi	486	486	243	162	+ 1 delege
D İlçesi	10	10	5	3.3	
E İlçesi	175	175	87.5	58.3	
F İlçesi	613	613	306.5	204.3	+ 1 delege
G İlçesi	770	770	385	256.6	+ 2 delege
H İlçesi	111	111	55.5	37	
I İlçesi	475	475	237.5	158.3	+ 1 delege
İ İlçesi	413	413	206.5	137.6	+ 1 delege
K İlçesi	782	782	391	260.6	+ 2 delege
L İlçesi	415	415	207.5	138.3	+ 1 delege

Büyük Kongre Delege Sayısı ve Tespit Usulü (Tüzük md. 62)

Madde 14 - 14.1) Büyük Kongre Delege Sayısı

Büyük Kongre delegesi olmak üzere il kongrelerinde seçilecek delege sayısı, TBMM üye tam sayısının iki katından fazla olamaz.

14.2) Delege Dağılımı Tespit Usulü

Hangi ilin kaç adet seçilmiş delege ile Büyük Kongrede temsil olunacağı, aşağıda yazılı usul ve esaslara göre belirlenir:

Seçilmesi gereken toplam delege sayısının yarısı olan 550 delegelik; illerden seçilecek Milletvekili sayısına göre illere tahsis edilir. Tahsisten sonra kalan delege sayısının; partinin son milletvekili genel seçiminde almış olduğu toplam oy'a bölünmesiyle kat sayı elde edilir. Kat sayısının, partinin ilde almış olduğu toplam oyla çarpımı sonucu bulunacak rakam ile yapılmış tahsisin toplamı, o il kongresinde seçilecek büyük kongre delege sayısını teşkil eder.

Büyük Kongrenin yapılacağı tarihe göre, Partinin katıldığı genel seçim olmamış veya partinin seçimlere katılmamış olması gibi hallerin varlığında, her il; seçmesi gereken milletvekili sayısının iki katı delege ile Büyük Kongrede temsil olunur.

İl kongrelerinde ilin kaç adet Büyük Kongre delegesi seçeceği, kongre seçim takvimine karar verildiğinde; Teşkilat Başkanlığınca hesaplanır ve Merkez Karar ve Yönetim Kurulu'nca onaylandıktan sonra il başkanlıklarına bildirilir. Hatalı hesaplamalar, aynı yöntemle düzeltilir.

İKİNCİ BÖLÜM BELDE VE İLÇE KONGRESİ DELEGE SEÇİMLERİ

Seçim Usulü (Tüzük md. 22,29,30)

Madde 15 - İlçe ve belde kongresi delege seçimleri; Genel Merkez'in hazırlayacağı kongre takvimi talimatına göre; gizli oy, açık tasnif şeklinde, 'liste yöntemi' esas alınarak gerçekleştirilir. "Liste" şeklinde öneri yapılmamış ise, ferdi adaylar, "çarşaf liste" de sıralanarak seçim yapılır.

Seçim Çevresi ve Seçilecek Delege Sayısı (Tüzük md. 29, 30.2)

Madde 16 - Delege seçimi, mahalle ve köy ölçeğinde yapılır.

Seçimlerde, mahalle ve köylere tahsis edilen ilçe ve belde kongresi delege tam sayısı kadar asıl ve bu sayının yarısı kadar yedek delege seçilir. Ancak partiye kayıtlı üyesi bulunmayan mahalle ve köylerde delege seçimi yapılmaz. Bu delegelikler boş bırakılır veya üyesi fazla olan mahalle ve köylerden başlamak üzere dağıtılır.

Kongreden önce her mahalle ve köyün kaç delege ile kongreye katılacağı hesaplanır ve askıya çıkarılmak suretiyle ilan olunur. Bu işleme karşı yapılacak itirazlar Tüzüğe göre karara bağlanır.

Seçimin Yapılacağı Yer

Madde 17- Kongre delege seçimleri, teşkilat kademe binası ya da köy ve mahallelerde temin edilecek uygun mekanlarda yapılır. Şartların elverişli olması halinde bütün mahalle ve köylerin delege seçimleri aynı anda ve aynı mekanda yapılabilir.

Kongre Delege Seçmeni

Madde 18 - Partinin, Yönetmelikte belirtilen sayıdaki belde ve ilçe kongre delegelerinin tespiti amacıyla, mahalle ve köylerde yapacağı delege seçimlerinde; ilgili ilçe karar defteri ile üye kayıt defterlerinde, usulüne uygun olarak partiye üyelik kaydı yapılmış ve Genel Merkez Teşkilat Başkanlığı'na bildirilerek AK ÜYE Programı'na aktarılmış üyeler oy kullanabilirler

Delege Seçmen Listelerinin Hazırlanması (Tüzük md. 29, 30)

Madde 19 - İlçe yönetim kurulu; mahalle ve köylerde kayıtlı parti üyelerinin listelerini, 18. maddeye göre Genel Merkez üye yazım programı ve üye kayıt defterine uygun olarak hazırlayıp, köy ve mahalle temsilcisi ya da yönetimine

gönderir. İlçeğe bağlı belde varsa, belde mahalle listeleri, belde başkanlığına gönderilir. Belde başkanlığı, listeleri mahalle temsilcisi veya yönetimine gönderir.

Mahalle ve köy ölçeğinde 4 nüsha olarak düzenlenen delege seçmen listelerinde; üyelerin adları, soyadları, doğum yer ve tarihleri, meslek veya sanatları ile ikametgahları yer alır. Bu listeler ilçe başkanlığınca onaylanır.

Delege Seçmen Listesinin İlanı (Tüzük md. 30)

Madde 20 - Listeler, delege seçiminden en az 15 gün önce mahalle veya köylerde uygun bir yerde ve kademe teşkilatı binasında askıya çıkarılmak suretiyle duyurulur. Listeler, seçim yapılana kadar askıda kalır. Listelerin askıya çıkarıldığı tarih ile indirildiği tarih, askı yapılan yerlerde birer tutanakla tespit edilir.

Partiye kayıtlı olduğu halde listede yer verilmeyen veya üye olmadığı halde listede yer verilen kişilerle ilgili olarak, askı tarihinden itibaren 5 gün içinde kademe yönetim kuruluna partili her üye tarafından itiraz edilebilir.

Kademe yönetim kurulu, itirazı iki gün içinde karara bağlar. İtirazın kabulünde, listede gerekli düzeltmeyi yapar. Kademe yönetim kurulu iki gün içinde karar vermez veya kararı red şeklinde olursa, ilgili kişi; 3 gün içinde bir üst kademe başkanlığına itiraz edebilir. Üst kademe yürütme kurulunca verilecek karar, parti içi işlemler açısından kesindir. Alt kademe başkanlığının, bu karara uyması zorunludur. İlgili kişi, kademe yürütme kurulunca verilmiş kararın ibrazı ile delege seçimine iştirak edebilir. İtiraz üzerine düzeltme yapılan listeler, ilan edilir.

Mahalle ve köy delege seçimlerinin nerede ve hangi saatler arasında yapılacağı, delege seçmen listesinin askısında belirtilir. Belli edilmiş gün ve saatte, delege seçimi yapabilmek için, kesinleşmiş delege seçmen listesinde yer alan üyelerin salt çoğunluğunun katılımı aranır. Yapılacak yoklamaya göre salt çoğunluk yok ise, aynı gün ve aynı yerde iki saat sonra hazır bulunan üyelerin katılımı ile delege seçimi yapılır.

Delege Seçimlerinde Adaylık ve Oy Pusulası (Tüzük md. 30, 46)

Madde 21 - Partiye kayıtlı her üye, kongre delegeliğine aday olabilir veya aday gösterilebilir.

Adaylık başvurularının, aday olunan mahalle veya köy delege seçimlerini yönetmekle görevli sandık kurulu başkanlığına seçim günü seçim başlamadan önce yapılması zorundadır. Bu süreden sonra yapılan başvurular nazara alınmaz.

Delege seçiminde adaylık önerisi, mahalle veya köyün seçeceği delege sayısı kadar asil ve yarısı kadar yedek adayı gösterir şekilde "liste yöntemi" esasına göre yapılır. Böyle bir öneri yapılmamış ise, delege seçimleri "çarşaf liste" esasına göre yapılır.

Sandık kurulu başkanı, liste halinde önerilen adayların yer aldığı ve öneren tarafından yeterince çoğaltılıp kendisine teslim edilen listeleri oy verme kabi-

nine koyar. Bu liste veya listelerin birer nüshası ile varsa ferdi adayların isimleri başka bir kağıda yazılıp imzalanmak suretiyle sandık kurulu başkanı tarafından oy verme kabinine ve seçim mahalline asılır.

Adaylıklar, asıl ve yedekleri belirtir şekilde liste veya listeler halinde önerilmiş ise seçmen; oyunu, Yönetmeliğin 30/2. maddesine göre kullanır.

Çarşaf liste usulünün uygulanacağı hallerde, adayların tamamı soyadına göre alfabetik sırada tek bir liste halinde yazılıp her ismin karşısına işaret koymaya elverişli kare veya daireler konulmak suretiyle liste hazırlanır ve bu listeler aynı zamanda oy pusulası olarak kullanılır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DELEGE SEÇİMLERİNİ YÖNETECEK SANDIK KURULLARI

Sandık Kurulları

Madde 22- Delege seçimleri, ilçe ve belde yönetiminin görevlendireceği bir başkan ile iki asıl üyeden oluşan sandık kurulunca yapılır. Asıl üyenin mazeretli olması halinde kurula katılmak üzere her sandık için iki yedek üye belirlenir.

Sandık Kurulunda Çoğunluğun Sağlanması

Madde 23 - Seçim mahallinde oy verme başlamadan önce sandık kurulu üyelerinden gelmeyen olur veya sonradan kurulda boşalma olursa, kurul yedek üye ile tamamlanır. Yedek üyelerin de bulunmaması halinde sandık kurulu başkanı, hazır bulunan bir partiliyi, görevlendirerek kurulu tamamlar. Sandık başkanı bulunmuyor ise, aynı işlem yaşça kıdemli olan üye tarafından icra edilir. Kurulun hiçbir üyesi hazır değil ise, kademe başkanı; hazır bulunan partililerden derhal yeni bir kurul oluşturur ve seçim yapılır.

Sandık Sayısı

Madde 24 - Seçim yapılacak her mahalle veya köy için en az bir sandık ve kapalı oy verme yeri hazırlanır. Sandıklar ile seçim için gerekli diğer araç ve gereçler, oy zarflar; ilçe ve belde başkanlıklarınca hazırlanır, zarflar ilçe mührü ile mühürlenir.

Sandık Alanında Bulunabilecekler

Madde 25 - Sandık mahallinde, oy vermek üzere gelen delege seçmenleri ile Parti kademe yönetim kurulu başkan ve üyeleri ile görevli ve aday üyeler bulunabilir.

Oy Verme Başlamadan Önce Sandık Kurulunun Yapacağı İşler

Madde 26 - Sandık kurulu başkanı, yeterli çoğunluk sağlanıp sağlanmadığını, sağlanamamış ise saat kaçta seçime geçildiğinin zaptını düzenler. Oy kullanma kabin veya kabinlerini kontrol eder. Adayların isimlerini okumak su-

retile duyurur, aday önerisine göre seçimin hangi yöntemle yapılacağını, 28. maddeye göre oy kullanmanın ne zaman sona ereceğini açıklar, sandığın boş olduğunu, sandık kurulu üyeleri ile oy verme yerinde hazır bulunan üyeler önünde tespit ederek sandığı kapatır. Yapılan işlemleri tutanağa geçirir ve seçimi başlatır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM OY VERME İŞLEMLERİ

Oy Verme Yetkisi

Madde 27 - Yönetmeliğin 20. maddesine göre düzenlenecek mahalle ve köy delege seçmen listesinde yer alan her üye, delege seçimlerinde oy verme hakkına sahiptir. Kesinleşen delege seçmen listesinde kaydı olmayan, delege seçiminde oy kullanamaz.

Bir mahalle veya köyde kayıtlı delege seçmeni başka bir mahalle veya köy delege seçiminde oy kullanamaz.

Delege Seçiminde Oy Verme Süresi

Madde 28 - Oylama, kongre takviminde gösterilen süreler içinde yapılır. Ancak sürenin sona ermesine rağmen, oy kullanmak için süresi içinde sırada yer alanların oy kullanmaları sağlanır.

Delege Seçmen Kimliğinin Tespiti

Madde 29 - Seçimlerde oy vermek için parti üye kartının veya resmi dairelerce verilen kimlik kartının (nüfus hüviyet cüzdanı, sürücü belgesi vb.) gösterilmesi şarttır.

Oy Verme Düzeni

Madde 30 - Sandık başına gelen partili seçmene, sandık kurulu başkanı veya görevlendireceği kurul üyesi, kimlik veya parti üye kartını gördükten ve delege seçmen listesinde isminin bulunduğu birinci imza sütununu imzaladıktan sonra oy zarfını verir. Partili seçmen, sandık kurulunca kendisine verilen mühürlü oy zarfını alarak, oyunu kullanmak üzere kapalı oy verme yerine geçer.

Oy kullanma hakkına sahip partili üye oyunu, kapalı oy verme yerinde bulunan ve oy pusulası olarak kullanılacak listeyi aynen veya listedeki aday veya adayları çizerek dilediği ferdi adayları yahut başka liste var ise o listeden istediği aday veya adayları yazarak, listeyi zarfa koymak suretiyle kullanabilir.

“Liste usulü” aday teklifinin yapılmamış olması nedeniyle “Çarşaf liste usulü” nün uygulanacağı hallerde seçmen; oyunu, aday listesindeki isimlerin yanında yer alan daire veya karelerin içine (x) koymak suretiyle kullanır.

Zarfı sandığa atan seçmen, seçmen listesindeki ikinci imza sütununu imzalar.

Sandıkların Açılması

Madde 31 - Oylama bitiminde, masa üzerinde, sandıktan başka ne varsa kaldırılır. Oy sandığı, oy verilen yerde bulunanların gözleri önünde açılır. Sayım ve döküm açık olarak yapılır. Oy verme yerinde hazır bulunanlar sayım ve dökümü takip edebilirler. Oyların sayım ve dökümü, aralıksız devam eder.

Oyların Sayım ve Dökümü

Madde 32 - Sandıktan çıkan zarfların toplamı Yönetmelik ekinde yer alan (Örnek: 33/1 nolu) tutanağa geçirilir. Sandıktan çıkan zarf sayısı, oy kullanan seçmen sayısı ile karşılaştırılır. Zarf sayısı, oy veren seçmen sayısından fazla olursa, mühür taşımayan ve seçmenin kimliğini belli edecek şekilde işaretlenmiş bulunan zarflar ayrılır. Ayrılan bu zarfların, toplam zarf sayısından düşülmesi fazlalığın giderilmesine yetmiyorsa kurul başkanı eşitliği sağlayacak sayıda zarfı gelışı güzel çeker ve bu zarfları açmadan imha ederek eşitliği sağlar.

Delege Seçimi Sonuç Tutanağı

Madde 33 - Oy sayımı matbu sonuç tutanaklarına her adayın aldığı oy miktarı, isim sütununa işlendikten sonra sandık kurulunca imzalanıp derhal ilçe veya belde başkanlığına teslim edilir. Beldesi olan ilçelerde, belde başkanlıkları kendilerine ulaşan sonuç tutanaklarının bir suretini derhal ilçe başkanlığına gönderirler.

Seçimler, "liste yöntemi" uygulanarak yapılmış ise, adaylar; listede teklif edildikleri yere (asıl-yedek) seçilmiş olurlar. Asıl üye adayları kendi aralarında, yedek üye adayları kendi aralarında statü kategorisi oluştururlar. Aldıkları oya göre asıl adaylar kendi aralarında, yedekler de kendi aralarında sıralanır. Yedek listede aday gösterilen (x), asıl listede aday gösterilen (y) den daha fazla oy almış olsa bile, asılın yerine geçemez.

Seçim, "çarşaf liste" yöntemi uygulanarak yapılmış ise, sayım döküm sonucu en çok oya göre yapılacak sıralama ile asıl ve yedekler belirlenir. Eşit oy halinde sandık kurulunca kur'a çekilir. Seçilen delegeler Yönetmelik ekinde yer alan (Örnek: 32/2 nolu) tutanağa geçirilir ve sandık kurulunca imzalanır, bağlanır.

Geçerli Sayılmayacak Oylar ve Oy Pusulaları:

Madde 34- 34.1-Oyların liste halinde kullanılmasında, listedeki adayların yarından fazlasının silme veya çizme sonucu boş bırakılmış olması, yahut mahalle veya köy asıl ve yedek delege sayısından fazla ilave yapılmış olan liste halindeki oy pusulaları geçersizdir.

34.2- Sandık kurulunca verilmiş zarftan başka zarflar ile hangi seçmen tarafından kullanıldığı belli olacak şekilde imza, mühür ve benzeri işaret taşıyan zarflar, açılmadan geçersiz sayılır. Aynı nitelikte olan oy pusulası da geçersiz sayılır.

34.3- Oyların çarşaf liste halinde kullanılmasında, asıl ve yedekleri dahil, seçilmesi gereken sayıdan fazla veya yarısından eksik işaretli oylar geçersizdir.

34.4- "Liste yöntemi" ne göre yapılan seçimde, asıl üye adayını "yedek" yahut yedek üye adayını "asıl" üye yazarak kullanılmış oylarda, diğer şartlar saklı kalmak kaydıyla, sadece böyle tercihler geçersiz sayılır.

34.5- Sandık kurulunca imzalanıp oy verme yerine asılan aday listesi veya ferdi adaylar haricinde, oy pusulasına yazılan isme verilen oy nazara alınmaz. Oy pusulasında başka bir eksiklik yok ise, diğer adaylara verilen oylar geçerli sayılır.

34.6- Bir zarf içine konulan farklı listelerden hiçbiri geçerli sayılmaz.

BEŞİNCİ BÖLÜM

SEÇİME İTİRAZ - SEÇİMİN İPTALİ VE SEÇİM YASAKLARI

Delege Seçimlerine İtiraz (Tüzük md. 30.8, 30.9)

Madde 35 - Delege seçimlerine karşı seçimden itibaren üç gün içinde il yönetim kuruluna itiraz edilebilir. İl yönetim kurulunun vereceği karar kesindir.

İtirazlarda; itiraz edene, isteği halinde, alındı belgesi verilir ve verilen karar itiraz edene bildirilir.

Delege Seçimlerinin İptali (Tüzük md. 39/Son)

Madde 36 - Merkez Karar ve Yönetim Kurulu; delege seçimlerinde Kanun, Tüzük ve Yönetmelik hükümlerine aykırılık olmasının saptanmış olmasına münhasır olmak üzere, belde, ilçe, il ve Büyük Kongre delege seçimleri ile yan kuruluşların kongrelerini veya delege seçimlerini, ilçe ve il ölçeğine göre, kısmen veya tamamen iptal edip yeniden yapılmasına, yapacağı gizli oylamada üye tam sayısının en az 2/3 çoğunluğunun oyu ile karar verebilir.

Seçim Yasakları

Madde 37 - Delege seçimlerinde, sandık kurullarının kararlarına uymayanlar, oy verme düzenini bozanlar, mükerrer oy kullananlar hakkında, eylemin niteliğine göre, Tüzükte öngörülen disiplin cezaları uygulanır.

ÜÇÜNCÜ KISIM

KONGRELER

BİRİNCİ BÖLÜM

BELDE KONGRESİ

Kongrenin Oluşumu (2820 SPK md. 7/3, Tüzük md. 21)

Madde 38 – Belde kongresi, belde teşkilatının en üst karar ve denetim organıdır.

Nüfusu 5000'den az olan beldelerde kongre yapılmaz. Bu beldelerin yönetim organları, ilçe yönetim kurulunca atama yolu ile oluşturulur.

Belde Kongresi Delegeleri (SPK md. 19, Ek madde 2, Tüzük md. 22)

Madde 39 – Belde Kongresi, seçilmiş en fazla 100 delege ile tabii delegelerden oluşur. 39.1) Belde Kongresinin Seçilmiş Delegeleri:

Yönetmeliğin 11. maddesine göre seçilmiş delegelerdir.

39.2) Belde Kongresinin Tabii Delegeleri:

Beldenin seçimle görev yapmakta olan başkan ve yönetim kurulu üyeleri ile partili belde belediye başkanı; belde kongresinin tabii delegesidirler.

Belde Kongre Delege Listesinin Onaylanması (2820 SPK md. 21, Tüzük md. 23,41,42)

Madde 40 - Belde başkanlıkları; kongrelerinin seçilmiş ve tabii delegeler listesini, kongreden en az 15 gün önce iki nüsha olarak, ilçe başkanlığına verirler. Bu listeye kongre gündemi ile kongrenin yapılacağı yer, gün ve saati, çoğunluk olmaması halinde en fazla 7 gün sonra yapılacak ikinci toplantıya ilişkin aynı bilgileri içeren yazı eklenir. Listenin bir örneği, belde merkezinde ilan edilir. Bağlantı var ise, ayrıca internette yayımlanır. İlçe başkanı; eksiklik yok ise, listeyi ve eklerini onaylar.

Belde Kongresinin İlanı

Madde 41 - Belde yönetimi; kongre gününden en az 15 gün önce alışılmış ilan araçları ile ve bağlantı var ise ayrıca internet yolu ile yer, gün, saat ve gündemi belli edecek şekilde kongre yapılacağına duyurusunu yapar. Ayrıca kongrenin gün, saat ve yeri, en az 7 gün önce, gerekli güvenlik önlemlerinin alınması amacıyla yetkili mülki amirliğe bildirilir.

İlk toplantıda yeterli çoğunluk sağlanmadığı takdirde, ikinci toplantının hangi gün, yer ve saatte yapılacağı, ilanda belirtilir.

Belde kongresinin gazete ile ilanı zorunlu değildir. Belde başkanlığı, kongrenin sağlıklı ve demokratik olmasını sağlayacak gerekli sözlü veya yazılı duyuruda bulunmakla yetkili ve görevlidir.

Denetim ve Gözetim

Madde 42 - Belde kongresi; ilçe yönetim kurulunun, aday olmayanlar arasından görevlendireceği üç kişilik bir heyetin gözetim ve denetimi altında gizli oy, açık tasnif esasına göre yapılır.

Seçimler

Madde 43 - Belde kongresinde;

1-Belde Başkanı,

2-Belde Yönetim Kurulu asıl ve yedek üyeleri,

3-Beldeyi ilçe kongresinde temsil edecek ilçe kongresi asıl ve yedek delegeleri, seçimleri yapılır.

Gündemdeki diğer konular görüşülür, karara bağlanır.

Beldeye bağlı mahallelerden belde kongresi tarafından seçilecek ilçe kongresi delege sayısı; belde kongresinden önce ilçe yönetim kurulunca belirlenir ve belde başkanlığına bildirilir.

İKİNCİ BÖLÜM İLÇE KONGRESİ

Kongrenin Oluşumu (Tüzük md. 28)

Madde 44 – İlçe teşkilatının en üst karar ve denetim organı olan ilçe kongresi, seçilmiş ve tabii delegelerden oluşur.

İlçe Kongresi Delegeleri (Tüzük md. 29)

Madde 45 – İlçe kongresi, seçilmiş en fazla 400 delege ile tabii delegelerden oluşur.

45.1) İlçe Kongresinin Seçilmiş Delegeleri:

Seçilmiş delegelerin mahalle dağılımları bu Yönetmelikte öngörülen usule göre belirlenir. Ancak İlçeye kayıtlı üye sayısı 400'den az ise, üyelerin tamamı; ilçe kongresi delege sayısıdır.

45.2) İlçe Kongresinin Tabii Delegeleri:

Seçimle görev almış ilçe yönetim kurulu başkan ve üyeleri, ilçe belediye başkanı ile ilçeye bağlı belde belediye başkanları ilgili ilçenin; Partili büyükşehir belediye başkanları dışındaki il belediye başkanları ise, merkez ilçe kongresinin tabii delegesidirler.

İlçe Kongre Delege Listesinin Seçim Kurulunca Onaylanması (2820 SPK md. 21, Tüzük md. 41)

Madde 46 – İlçe başkanlıkları; kongrelerinin seçilmiş ve tabii delegeler listesini, kongreden en az 15 gün önce iki nüsha olarak, yetkili seçim kurulu başkanlığına verirler. Bu listeye kongre gündemi ile kongrenin yapılacağı yer, gün ve saati, çoğunluk olmaması halinde en fazla 7 gün sonra yapılacak ikinci toplantıya ilişkin aynı bilgileri içeren yazı eklenir. Listenin bir örneği, İlçe başkanlıklarında ilan edilir. Bağlantı var ise, ayrıca internette yayımlanır. Seçim kurulu başkanı; eksiklik yok ise, listeyi ve eklerini onaylar.

İlçe Kongresinin İlanı (Tüzük md. 42)

Madde 47 – İlçe Başkanlıkları; kongre gününden en az 15 gün önce alışılmış ilan araçları ile ve bağlantı var ise ayrıca internet yolu ile yer, gün, saat ve gündemi belli edecek şekilde kongre yapılacağına duyurusunu yapar. Ayrıca

kongrenin gün, saat ve yeri, en az 7 gün önce, gerekli güvenlik önlemlerinin alınması amacıyla yetkili mülki amirliğe bildirilir.

İlk toplantıda yeterli çoğunluk sağlanamadığı takdirde, ikinci toplantının hangi gün, yer ve saatte yapılacağı, ilanda belirtilir.

İlçe kongrelerinin gazete ile ilanı zorunlu değildir. İlçe başkanlığı, kongrenin sağlıklı ve demokratik olmasını sağlayacak gerekli sözlü veya yazılı duyuruda bulunmakla yetkili ve görevlidir.

Seçimler

Madde 48 - İlçe kongresinde;

1-İlçe Başkanı,

2-İlçe Yönetim Kurulu asıl ve yedek üyeleri,

3-İlçeyi il kongresinde temsil edecek il kongresi asıl ve yedek delegeleri, seçimleri yapılır.

Gündemdeki diğer konular görüşülür, karara bağlanır.

İlçe kongresinde seçilecek il kongresi delege sayısı; her ilçe için ayrı ayrı hesap edilmek suretiyle ilçe kongresinden önce il teşkilat başkanlığınca belirlenir. Yapılan itirazlar, il yürütme kurulunca karara bağlanır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM İL KONGRESİ

Kongrenin Oluşumu (Tüzük md. 34)

Madde 49 - İl teşkilatının en üst karar ve denetim organıdır.

İl Kongresi Delegeleri (Tüzük md. 35)

Madde 50 – 50.1)İl Kongresinin Seçilmiş Delegeleri:

İl kongresi, seçilmiş en fazla 600 delege ile tabii delegelerden oluşur.

50.2)İl Kongresinin Tabii Delegeleri:

İlin partili milletvekilleri, seçimle görev almış il yönetim ve il disiplin kurulu başkan ve üyeleri ile partili il ve büyükşehir belediye başkanları, il kongresinin tabii delegeleridirler.

İl Kongre Delege Listesinin Seçim Kurulunca Onaylanması (2820 SPK md. 21, Tüzük md. 41)

Madde 51 – İl başkanlıkları; kongrelerinin seçilmiş ve tabii delegeler listesini, kongreden en az 15 gün önce iki nüsha olarak, yetkili seçim kurulu başkanlığına verirler. Bu listeye kongre gündemi ile kongrenin yapılacağı yer, gün ve saati, çoğunluk olmaması halinde en fazla 7 gün sonra yapılacak ikinci toplantıya ilişkin aynı bilgileri içeren yazı eklenir. Listenin bir örneği, il başkanlıklarında ilan edilir. Bağlantı var ise, ayrıca internette yayımlanır. Seçim kurulu başkanı; eksiklik yok ise, listeyi ve eklerini onaylar.

İl Kongresinin İlanı (Tüzük md. 42)

Madde 52 – İl Başkanlıkları; kongre gününden en az 15 gün önce alışılmış ilan araçları ile ve bağlantı var ise ayrıca internet yolu ile yer, gün, saat ve gündemi belli edecek şekilde kongre yapılacağıının duyurusunu yapar. Ayrıca kongrenin gün, saat ve yeri, en az 7 gün önce, gerekli güvenlik önlemlerinin alınması amacıyla yetkili mülki amirliğe bildirilir.

İlk toplantıda yeterli çoğunluk sağlanamadığı takdirde, ikinci toplantının hangi gün, yer ve saatte yapılacağı, ilanda belirtilir.

İl kongrelerinin gazete ile ilanı zorunlu değildir. İl başkanlığı, kongrenin sağlıklı ve demokratik olmasını sağlayacak gerekli sözlü veya yazılı duyuruda bulunmakla yetkili ve görevlidir.

Seçimler

Madde 53 - İl kongresinde;

1-İl Başkanı,

2-İl Yönetim Kurulu asıl ve yedek üyeleri,

2-İl Disiplin Kurulu asıl ve yedek üyeleri,

4-İl Büyük kongrede temsil edecek büyük kongre asıl ve yedek delegeleri,

5-İl Parti İçi Demokrasi Hakem Kurulu üyeleri, seçimleri yapılır.

Gündemdeki diğer konular görüşülür, karara bağlanır.

İl kongrelerinde ilin kaç adet büyük kongre delegesi seçeceği, kongre seçim takvimine karar verildiğinde; Teşkilat Başkanlığınca hesaplanır ve Merkez Karar ve Yönetim Kurulu'nca onaylandıktan sonra il başkanlıklarına bildirilir. Hatalı hesaplamalar, aynı yöntemle düzeltilir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM DELEGE LİSTELERİNE İTİRAZ

Delege Listelerin İlanı ve İtirazlar (Tüzük md. 41,42)

Madde 54 - 54.1) Belde kongrelerinde, Yönetmeliğin 41. maddesinde belirtilen usule göre ilçe başkanınca onaylanan ve ilan edilen listelere karşı ilan süresi içinde yapılacak itirazlar, ilçe başkanı tarafından incelenir ve kesin olarak karara bağlanır. Bu suretle kesinleşen listeler ile toplantıya ilişkin diğer hususlar, ilçe başkanı tarafından onaylanarak belde başkanlığına gönderilir. Onaylanan liste, belde kongresinin delege yoklama çizelgesini oluşturur.

54.2) Yönetmeliğin 47 ve 52. maddelerinde düzenlenen seçim kurulu denetim ve gözetiminde yapılan kongrelerde, seçim kurulu başkanınca onaylanan liste ile toplantıya ilişkin diğer hususlar kongre tarihinden yedi gün önce kademe teşkilatının bulunduğu binada asılmak suretiyle ilan edilir. İlan süresi üç gündür.

İlan süresi içinde yapılacak itirazlar, yetkili seçim hakimi tarafından incele-

nir ve kesin olarak karara bağlanır. Bu suretle kesinleşen listeler ile toplantıya ilişkin diğer hususlar, hakim tarafından onaylanarak ilçe başkanlığına gönderilir.

Delege listesinde adları bulunsun veya bulunmasın parti üyeleri,delege listelerine ilan süresi içinde, yazılı olarak itiraz edebilirler. İlan süresi içinde, listeye yapılacak itirazlar hakim tarafından incelenir ve en geç iki gün içinde kesin olarak karara bağlanır.

Bu suretle kesinleşen listeler ile toplantıya ilişkin diğer hususlar, hakim tarafından onaylanarak partinin ilgili teşkilatına gönderilir. Böylece onaylanan liste, ilçe kongresinin delege yoklama çizelgesini oluşturur.

54.3) Kesinleşen listeler üzerinde hiçbir değişiklik yapılamaz. Şu kadar ki; aynı zamanda birden fazla partiye veya partinin birden fazla teşkilat birimine üye olduğu tesbit edilenlerin delegelikleri iptal edilir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

İLÇE VE İL KONGRELERİNE İLİŞKİN ORTAK HÜKÜMLER

BİRİNCİ AYIRIM

SANDIK KURULLARINA DAİR HÜKÜMLER

Sandık Kurullarının Oluşturulması (Tüzük md. 46/2-3)

Madde 55 – Seçim kurulu başkanı, kongrelerde görev yapacak bir başkan ile iki üyeden oluşan yeteri kadar seçim sandık kurulu oluşturur. Sandık kurulu başkanı ile bir üyesi memurlar, diğer üyesi de aday olmayan parti üyeleri arasından seçilir. Ayrıca her sandık için aynı şekilde üçer yedek üye de belirlenir. Seçim sandık kurulu başkanının yokluğunda, kurula memur üye başkanlık eder.

Sandık kurulu, kanunun ve parti tüzüğü'nün öngördüğü esaslara göre seçimlerin yürütülmesi, yönetimi ve oyların tasnifi ile görevli olup, bu görevleri seçim ve tasnif işleri bitinceye kadar aralıksız olarak devam eder.

Oy Sandıkları ve Seçim Araç ve Gereçleri

Madde 56 - Kongrelerde yapılacak seçimlere göre yeteri kadar sandık oluşturulur. Sandıkların konulacağı kapalı oy verme yeri hazırlanır.Kapalı oy verme yerlerinin her birinde masa veya benzeri gereçler ile kalem bulundurulur.

Birden fazla sandık kullanılan seçimlerde her sandığın üzerinde seçimi yapılan organın yazılı olduğu bir levha bulundurulur.

Seçim için gerekli tüm malzeme ile farklı renkteki oy zarfları kademe başkanlıklarınca hazırlanarak, oylama günü seçim kuruluna teslim edilir.

İKİNCİ AYIRIM KONGRENİN İŞLEYİŞ USUL VE ESASLARI

Kongre Gündemlerini Belirleme Yetkisi (Tüzük md. 43)

Madde 57 – Kongre gündemleri, ilgili kademe yönetim kurulunca belirlenir. Ancak en geç kongre divanı oluşturulup, gündem okunduktan hemen sonrasına kadar divan başkanlığına verilmiş ve kongrede hazır bulunan delegenin en az %5 i tarafından yapılan ilave gündem teklifleri, müzakereye açılır ve yapılacak oylama sonucuna göre karara bağlanır.

Üst kademelerce belirtilen konuların, alt kademe kongre gündemine alınması zorunludur.

Gündem prensip olarak aşağıdaki şekilde oluşturulur. Kongreye katılan parti üst yöneticileri ile milletvekillerinin konuşma sıraları ile gündemdeki yeri, duruma göre belirlenir.

GÜNDEM:

1. Açılış,
2. Kongre başkanlık divanı seçimi,
3. Saygı duruşu ve İstiklal Marşı'nın okunması,
4. Yönetim kurulu faaliyet raporunun okunması,
5. Gelir-Gider hesap raporunun okunması,
6. Raporlar üzerinde görüşmeler,
7. Yönetim kurulunun ibrası,
8. Adayların tanıtımı,
9. Seçimler için tasnif komisyonu seçimi,
10. Seçimler:

Kongresi yapılan teşkilat kademesine göre;

- a) İl,ilçe veya belde başkanı seçimi,
- b) İl,ilçe veya belde yönetim kurulu asıl ve yedek üyelerinin seçimi,
- c) İl disiplin kurulu asıl ve yedek üyeleri seçimi,
- d) İl parti içi demokrasi hakem kurulu üyeleri seçimi,
- e) Büyük Kongre, il veya ilçe delegelerinin seçimi,

11. Dilek ve temenniler,

12. Kapanış.

Kongre Toplantı ve Karar Yeter Sayısı (Tüzük md. 43)

Madde 58 - 58.1) Kongre Toplantı Yeter Sayısı

Kongrelerin toplantı yeter sayısı, üye tam sayısının dörtte biridir.

İlk toplantıda yeterli katılım olmaması halinde, ikinci toplantı çoğunluk aranmadan katılanlarla yapılır.

58.2) Kongre Karar Yeter Sayısı

Kongrede kararlar, Tüzükte yazılı ayrı durumlarda saklı olmak üzere, oylamaya katılanların salt çoğunluğu ile alınır.

Kongrenin Açılışı (Tüzük md. 44)

Madde 59 - İlan edilen kongre gün ve saatinde kongre toplantı salonuna gelen delegelerin kimlikleri kademe sekreteri ve hazır bulunanlar arasından kademe başkanınca tesbit edilen en az iki delege tarafından kontrol edilmek suretiyle delege yoklama cetveline imzaları alınır. Büyük Kongre ile ilgili bu işlemler, kongre komitesince gerçekleştirilir.

Kongre toplantı yeter sayısı yoksa, toplantı; kongre takviminde ilan edilen ikinci toplantı tarihinde çoğunluk aranmadan katılanlarla yapılır.

Kongrenin açılışı, kongresi yapılan teşkilat kademe başkanı veya onun görevlendireceği kademe yönetim kurulu üyesi tarafından yapılır.

Kongre Divanı Seçimleri ve Divanın Yetki ve Görevleri (Tüzük md. 44)

Madde 60 - 60.1) Kongre açıldıktan sonra, divan başkanlığı seçimine geçilir. Divan başkanlığı için tek aday var ise, oylaması işari yolla açık olarak yapılır. Birden fazla aday olması halinde, divan başkanının ne şekilde seçileceğine genel kurul açık oylama ile karar verir. Ancak üye tam sayısının onda birinin yazılı istemi halinde divan başkanı, gizli oylama ile seçilir. Böyle bir durumda, öncelikle gizli oylamanın gerektirdiği tedbirler derhal alınır ve üç kişiden az olmayan sayım ve tasnif kurulu açık oylama ile oluşturulur.

60.2) Seçilen divan başkanı yönetiminde, bir divan başkan yardımcısı ile toplam sayısı tek rakamlı olmak üzere yeteri kadar katip üye seçimi açık oylama ile yapılarak divan oluşturulur.

60.3) Kongreyi, divanı temsil eden divan başkanı yönetir. Divanda kararlar, çoğunlukla alınır. Eşitlik olması halinde divan başkanının katıldığı görüş uygulanır.

60.4) Kongrenin düzen ve ahenk içinde yürütümü, Parti Tüzüğü ile ilgili yasa ve mevzuata uygun olarak gerçekleşmesini temin için gerekli önlemleri almak ve düzeni sağlamak, kongre gündemini icra etmek, tutanağı düzenlemek ve tevdi etmek; kongre divanının yetki ve görevidir.

60.5) Divan başkanlığı, Siyasi Partiler Kanunu'nun 4. kısmında yazılı yasaklara ve Parti Tüzüğüne aykırı konuşma yapan kongre üyelerine veya huzur ve sükunu bozucu davranışta bulunan herkese, derhal müdahale eder; delege olanları, oy hakkı saklı kalmak kaydıyla, salondan çıkarabilir. Gerekli olması halinde toplantıya ara verebilir, dinleyici yerlerinin boşaltılmasını temin ederek, düzeni sağladıktan sonra kaldığı yerden kongrenin devamını sağlar.

60.6) Divan başkanı, divan tarafından onaylı kongre tutanak örneğinin bir nüshasını ekleri ile birlikte ilgili kademe başkanına, bir nüshasını ise üst kademe yönetimine teslim eder.

Kongrelerin Görev ve Yetkileri (Tüzük md. 45)

Madde 61 – 61.1) Kongre; ilgili teşkilat kademe yönetim organının faaliyet

ve hesapları ile yeni dönem bütçelerini müzakere edilip karara bağlayan, yeni yönetim organlarını ve üst kademe delegelerini seçen kuruldur.

61.2) İlgili kademenin en üst karar ve denetim organı olan kongrelerde; parti tüzük ve programı çerçevesinde yerel, genel her türlü hizmet ve faaliyet hakkında görüşmeler yapılabilir ve kararlar alınabilir.

61.3) Yönetim kurulunun ibrası, kongrede karara bağlanır. İbra oylamasına, ilgili yönetim kurulu başkan ve üyeleri katılamazlar.

61.4) Görüşmelerde istek sırasına göre söz verilir. Üst kademe görevlilerine öncelik tanınır. Faaliyet ve hesap raporunda karşı oy yazısı olmayan yönetim kurulu üyesi, rapor aleyhine konuşmak için söz alamaz ve konuşamaz.

61.5) Kongrelerde aday olan özörlüer için kendilerini ifade edecek imkanlar ve ayrıca işitme özörlüer için tercümanlık hizmetleri gibi gerekli hizmetler, imkanlar ölçüsünde sağlanır.

61.6) Kongreler, gündemdeki konuların gerekli kıldığı çalışma komisyonları kurabilirler. Komisyonlar en az 3 en fazla 5 üyeden oluşur. Komisyonlar kendilerine havale edilen işlerle ilgili raporunu hazırlayıp kongre başkanlık divanına tevdi ederler. Gerekli görülürse komisyonun kendi üyeleri arasından seçeceği başkan, kongreye komisyon raporu ile ilgili takdimde bulunur.

ÜÇÜNCÜ AYIRIM

KONGRELERDE ADAYLIK ve SEÇİM USULÜ (Tüzük md. 46)

Adaylık

Madde 62 – 62.1) Seçilme yeterliliğine sahip partili her üye, yer kaydı aranmaksızın, kongrede yapılacak seçimlerde aday olabilir veya aday gösterilebilir.

62.2) Kongrelerde adaylık başvurusu, divan oluşuktan sonra belli edilmiş süre dolmadan divana yapılır. Divan başkanlığı, gündemin “seçimler” maddesinde veya daha önce aday başvurularının en son ne zamana kadar yapılabileceğini ilan eder ve ilan edilmiş saat gelince aday başvuruları için sürenin dolduğunu, varsa verilmesini tekrar duyurur ve sonraki aday başvurularını işleme koyamayacağını ilan eder.

62.3) Divan, aday başvurularını verilmiş sırasına göre ayrı ayrı okumak suretiyle kongre genel kurulunun bilgisine sunar.

62.4) Kongrede yapılacak seçimler, başladıktan sonra ara verilmeksizin sonuçlanıncaya kadar devam eder.

62.5) Divan; adaylıktan çekilme ve itirazlar varsa, karara bağlayarak adaylıkları kesinleştirir. Kesinleşmiş adaylar, okunmak suretiyle duyurulur ve ayrıca salonda uygun yerde ilan edilir. Divan tarafından onaylı liste örneği ise, hazır bulunan seçim kuruluna verilir.

62.6) Aday listelerinin kesinleşmesi için belli edilen süre içinde yapılacak yazılı çekilme beyanları, divanca kimlik tespiti ile tutanağa geçirilir ve hazırlanacak kesinleşmiş aday listesi tutanağında belirtilir.

62.7) Adaylıkların kesinleşmesinin ilanından sonra ve seçim süresince yapılacak yazılı çekilme beyanları, sayım dökümde nazara alınmaz. Ancak bunlardan seçilenler olur ise, istifa etmiş sayılırlar.

Adaylık ve Seçim Usulü

Madde 63 - 63.1) Organ ve delege seçimleri "liste yöntemi" ne göre yapılır. Kademe başkan adayı, yönetim kurulu asıl ve yedek üye adayları ile belde, ilçe ve il kongrelerinde ayrıca üst kurul kongre delege asıl ve yedek adaylarını gösterir şekilde "liste yöntemi" esasına uygun öneri yapılmamış ise, her organ ve delegelikler için yapılan ferdi adaylıklar tamamlanıp kesinleştirildikten sonra, divanca soyadı esasına göre "çarşaf liste" sıralaması yapılır. Sıralamanın hangi soyadından başlayacağı çekilecek kur'a ile belirlenir. Böylece her organ için yapılan adaylıklar, ayrı sütunlar halinde tek veya birden fazla sayfada sıralanır. İsimlerin yanına işaret konacak kare veya daire boşluklara yer verilir ve yeteri kadar çoğaltılır. Birer örneği divanca onaylı yeterli sayıdaki listeler, mühürlenmek ve oy pusulası olarak kullanılmak üzere, zarflarıyla birlikte yetkili seçim kuruluna teslim edilir.

63.2) Çarşaf liste uygulamasında oylar, seçim kurulunca mühürlü listedeki isimlerin yanında yer alan kare veya daire içi işaretlenerek, mühürlü zarfa konduktan sonra sandığa atmak suretiyle kullanılır. Asıl ve yedekleri dahil, seçilmesi gereken sayıdan fazla veya yarısından eksik işaretli oylar geçersizdir. Sayım döküm sonucu en çok oya göre yapılacak sıralama ile asıl ve yedekler belirlenir. Eşit oy halinde seçim kurulunca kur'a çekilir.

63.3) Adaylar, "liste yöntemi" ne uygun olarak önerilmiş ise, bu takdirde oylar, listenin zarfa konup sandığa atılması suretiyle kullanılır. Delege; oyunu, listeyi aynen veya listedeki aday veya adayları çizerek dilediği ferdi veya varsa diğer listelerdeki adaylardan yazmak suretiyle kullanabilir.

63.4) Oyların liste halinde kullanılmasında, listedeki adayların yarından fazlasının silme veya çizme sonucu boş bırakılmış olması, yahut organ üye sayısından fazla ilave yapılmış olan liste halindeki oy pusulaları geçersizdir. Divan başkanınca kesinleştirilmiş aday listelerinde yer almayanlara verilecek oylar, nazara alınmaz.

63.5) Seçimlerin, liste yöntemi uygulanmak suretiyle yapılması halinde; ferdi adayların isimleri, soyada göre sıralanır ve ayrı bir kağıda yazılarak oy kabin veya kabinlerinde asılı olmaları sağlanır.

63.6) Adaylıkların kesinleştirilmesinden önce usulüne uygun vaki çekilmeler sonucu, organ üye tam sayısının salt çoğunluğundan fazla boşalma olan listeler, liste olma özelliğini kaybeder.

63.7) Belde, ilçe ve il kongrelerinde bütün seçimler birlikte yapılır. Oylar, 'çarşaf liste' yönteminin uygulanır olması halinde; başkan aday veya adaylarının oyu bir zarfa, diğerlerinin hepsi ayrı bir zarfa konarak, ayrı sandıklara, imkan

olmaması halinde aynı sandığa atmak suretiyle aynı anda kullanılır. Oylar aynı sandığa atılarak kullanılacak ise, zarfların farklı renkte olmalarına özen gösterilir.

63.8) Belde, ilçe ve il başkanlığı için tek aday olması, organ ve delege seçimleri için "liste" şartlarının varlığı halinde; aday isimlerinin baş tarafına kare veya daire oluşturulmasına gerek kalmaz. Adaylar, listede aday olarak gösterilen yere (asıl veya yedek üye) seçilmiş olurlar. Yönetmeliğin 33/2. fıkralarında yazılı esaslar, belde, ilçe ve il seçimlerinde de gözetilir.

Kongrelerde Oy Hakkını Kullanma Şekli (Tüzük md. 47)

Madde 64 – Delege; nüfus cüzdanı, resimli üye kimlik kartı, ehliyet ve benzeri kimlik belgesini ibraz ederek, kesinleşmiş delege listesine göre delege olduğunu ispat ettikten sonra oy kullanmaya başlar. Kendisine mühürlü oy pusulası ve zarfı verilir, imzası alınır. Oyunu sandığa atar, imzası alınır ve kimlik belgesi iade edilir.

Özürlüler; oylarını, ikinci derece yakınlıkta kan veya sıhrı hısımlarının yardımıyla kullanabilirler.

Seçimlerle İlgili İtiraz (2820 SPK md. 21/10, Tüzük md. 48)

Madde 65 – Seçimin devamı sırasında yapılan işlemler ile tutanakların düzenlenmesinden itibaren 2 gün içinde seçim sonuçlarına karşı, ilgili seçim kurulu başkanına itiraz edilebilir. Bu itirazlar hakim tarafından aynı gün incelenir ve kesin olarak karara bağlanır.

Hakimin kararı, seçimlerin iptali ve yenilenmesi yönünde ise, seçimler için belirleyeceği günde, kongrede kesinleşmiş aday listelerine göre sadece seçim yapılır.

Kongre Sonuçları ve Tutanaklarının Üst Organa Bildirilmesi (Tüzük md. 49)

Madde 66 – İlçe başkanları; kongre divan başkanı tarafından kendisine tevdi olunacak ilçe kongresi tutanak örnekleri ile kongrede yapılan seçim sonuçlarını gösteren seçim kurulu tutanak örneğini, itiraz süresi geçtikten, itiraz edilmiş ise sonuçlandıktan hemen sonra Teşkilat Başkanlığına gönderilmek üzere il başkanlığına verir. İl başkanlığı da il kongresiyle ilgili aynı bildirimini yapar.

ALTINCI BÖLÜM

BÜYÜK KONGRE (2820 SPK md. 14, Tüzük md. 61)

Büyük Kongre (2820 SPK md. 14/5, Tüzük md. 61)

Madde 67 – Partinin en yüksek organı büyük kongredir. Büyük kongre, il kongrelerince seçilmiş delegeler ile tabii delegelerden oluşur.

Büyük Kongre Delegeleri (Tüzük md. 62)

Madde 68 – Büyük Kongre, il kongrelerince seçilmiş delegeler ile tabii delegelerden oluşur.

68.1) Büyük Kongrenin Seçilmiş Delegeleri:

Seçilmiş delegeler toplamı, TBMM üye tam sayısının iki katından fazla olmaz.

Hangi ilin kaç adet seçilmiş delege ile Büyük Kongrede temsil olunacağı, aşağıda yazılı usul ve esaslara göre belirlenir:

Seçilmesi gereken toplam delege sayısının yarısı olan 550 delegelik; illerden seçilecek Milletvekili sayısına göre illere tahsis edilir. Tahsisten sonra kalan delege sayısının; partinin son milletvekili genel seçiminde almış olduğu toplam oy'a bölünmesiyle kat sayı elde edilir. Kat sayısının, partinin ilde almış olduğu toplam oyla çarpımı sonucu bulunacak rakam ile yapılmış tahsisin toplamı, o il kongresinde seçilecek büyük kongre delege sayısını teşkil eder.

Büyük kongrenin yapılacağı tarihe göre, Partinin katıldığı genel seçim olmamış veya partinin seçimlere katılmamış olması gibi hallerin varlığında, her il; seçmesi gereken milletvekili sayısının iki katı delege ile Büyük Kongrede temsil olunur.

İl kongrelerinde ilin kaç adet büyük kongre delegesi seçeceği, kongre seçim takvimine karar verildiğinde; Teşkilat Başkanlığınca hesaplanır ve Merkez Karar ve Yönetim Kurulu'nca onaylandıktan sonra il başkanlıklarına bildirilir. Hatalı hesaplamalar, aynı yöntemle düzeltilir.

68.2) Büyük Kongrenin Tabii Delegeleri (SPK md. 14/3-Tüzük md. 62.2)

1. Genel Başkan,
2. Merkez Karar ve Yönetim Kurulu Asıl Üyeleri,
3. Merkez Disiplin Kurulu Başkan ve Asıl Üyeleri,
4. Üyeliği devam eden Parti Kurucuları,
5. Partili bakan ve milletvekilleri,

Büyük Kongrenin tabii delegeleridirler.

Taşdıkları sıfat dolayısıyla büyük kongre üyesi olan kimseler, ayrıca il kongrelerince delege olarak seçilemezler. (SPK.md. 14/4)

68.3) Büyük Kongrenin onur üyeleri (Tüzük md. 62.2)

Parti ile üyelik bağı devam etmek kaydıyla, Genel Başkanlık, Başbakanlık, Bakanlık, TBMM üyeliği, Merkez Karar ve Yönetim Kurulu üyeliği, Merkez Disiplin Kurulu Başkan ve Üyeliği, Kadın ve Gençlik Kolu Genel Başkanlığı yapmış olanlar, Büyük Kongrenin onur üyesidirler. Bunlar; kongrede söz alabilir, fakat delegelik sıfatları olmadıkça oy kullanamazlar.

Büyük Kongre Gündemi ve Delege Listesinin İlanı (Tüzük md. 64)

Madde 69 – Büyük Kongrenin gündemi, Merkez Karar ve Yönetim Kurulunca hazırlanır. Kongrenin tarihi, yeri ve saati, nisap olmaz ise ertesi gün yapı-

lacak ikinci toplantının tarih, yer ve saati, en az 15 gün önce ulusal bir gazetede ilan edilir ve il başkanlıklarına yazı ile duyurulur. Ayrıca kongrenin tarih, yer ve saati; gerekli güvenlik önlemlerinin alınması için, en az 7 gün önce yetkili mülki amirliğe bildirilir.

Genel Merkez Teşkilat Başkanlığı; seçilmiş ve tabii delegeler belli olacak şekilde, Büyük Kongre delege listesini ve gündemi yetkili kılınmış seçim kuruluna kongreden 15 gün önce vermek suretiyle tüzüğün 41. maddesinde belirtilen askı ve işlemleri, Büyük Kongre açısından aynen ikmal eder.

Böylece yetkili seçim kurulunca onaylanarak kesinleşen liste, Büyük Kongrenin delege yoklama çizelgesini oluşturur.

Tüzüğün ve Yönetmeliğin, Büyük Kongre Hakkında Uygulanacak Diğer Hükümleri (Tüzük md. 65)

Madde 70 – İl ve ilçe kongrelerine ilişkin ortak hükümler faslında yer alan kongrenin açılışı, toplantı ve karar yeter sayıları, divan başkanı seçimi, divan heyetinin oluşumu ile kongre divanının yetki ve görevlerine ilişkin hükümler, Büyük Kongre hakkında da aynen uygulanır.

Genel Başkan'ın Açılış Konuşması ve Komisyon Oluşturulması (Tüzük md. 66)

Madde 71 – 71.1) Büyük Kongrede; kongre divanı oluşup, gündem okuduktan sonra, açılış konuşmasını yapmak üzere Genel Başkan'a söz verilir.

71.2) İşin önem ve niteliği itibariyle gündemde komisyon kurulmasına yer verilmiş veya usulüne uygun teklifle komisyon kurulması gündeme alınmış ise divan; Genel Başkan'ın konuşmasının ardından, genel kurulda aksine bir karar alınmazsa, beşer kişiden oluşacak komisyon üyelerinin seçimini, açık oylama ile gerçekleştirir. Her komisyon, bir başkan, bir sözcü ve bir raportör seçerek çalışma yapar.

71.3) Komisyonların çalışma zamanı; gündem maddelerinin görüşülmesini aksatmayacak şekilde, divan heyeti tarafından belirlenir. Belirlenmiş sürede raporun hazırlanıp sunulmamış olması; tek başına, kongrenin uzaması nedeni olarak öne sürülemez.

71.4) Komisyonlar, üye tam sayısı ile toplanır ve salt çoğunlukla karar alır. Her delege, çalışmaları aksatmayacak şekilde komisyon çalışmalarına katılıp görüş beyan edebilir. Komisyon belli edilmiş süre içinde raporunu hazırlar ve Genel Kurul'a sunulmak üzere kongre divan başkanlığına teslim eder. Komisyon raporları görüşülür ve oylanır. Genel kurulca kabul edilen komisyon raporları, genel kurul kararı niteliği kazanır.

71.5) Büyük Kongre çalışmalarıyla ilgili olarak, MKYK; belli konuların daha önce oluşturulacak komisyonlarca incelenmesini ve rapora bağlanmasını kararlaştırabilir. Bu takdirde 5 kişilik komisyon; ilçe, il, merkez ve yan kuruluşları

temsil edecek şekilde büyük kongre delege sıfatı taşıyanlar arasından MYK'ca oluşturulur. Komisyonlar bu şekilde oluşturulmuş ise, Genel Kurulda sadece raporların müzakeresi ve oylaması yapılır.

Gündem Maddelerinde Değişiklik ve Kongre Müzakereleri (2820 SPK md. 14/Son, Tüzük md. 67)

Madde 72 – 72.1) İlan edilmiş gündem maddeleri arasında sıra değişikliği veya başka bir konunun gündeme alınması, genel kurul kararıyla mümkündür.

72.2) Gündem değişikliği taleplerinin görüşülüp karara bağlanabilmesi için, yazılı olarak kongre açılış başkanlığına veya gündemin okunmasından hemen sonra divana verilmiş olması zorunludur.

72.3) Parti Tüzük ve Programında değişiklik yapılmasına ilişkin veya parti politikalarını ilgilendiren gündem maddesi tekliflerinin müzakereye açılabilmesi için; bu tekliflerin, Genel Başkan veya MKYK tarafından yahut Büyük Kongre delegelerinin en az yirmide biri tarafından önerilmiş olması gerekir.

72.4) Siyasi Partiler Kanunu'nun 14. maddesinin son bendinin ikinci cümlesinde yer alan konularla ilgili müzakere şartı oluşan teklifler, Büyük Kongrenin seçeceği bir komisyonda görüşüldükten sonra, komisyon raporu ile birlikte incelenir ve karara bağlanır.

72.5) Seçimler; gündemin 'kapanış' şeklinde son maddesi hariç gündemin en son maddesi olarak yapılır.

72.6) Görüşmeler, gündem sırasına göre yapılır. Müzakerelere katılım, talep sırasına göre yürütülür. Parti Genel Başkanı'na, MYK ile MKYK adına söz isteyen kurul üyesine, komisyon başkanı ve sözcülerine, konuşma taleplerinde, öncelik verilir.

72.7) Faaliyet raporuna muhalefet şerhi bulunmayan MKYK üyesi, faaliyet raporu aleyhine söz alamaz ve konuşamaz.

72.8) Büyük Kongre için tek bir gün öngörülmüş ise, kongre; gündem maddeleri bitinceye kadar aralıksız devam eder.

Büyük Kongre'de Yapılacak Seçimler (2820 SPK md. 14/, 21, Tüzük md. 68)

Madde 73 - Büyük Kongre;

1. Parti Genel Başkanı,
  2. Merkez Karar ve Yönetim Kurulu asıl ve yedek üyeleri,
  3. Merkez Disiplin Kurulu asıl ve yedek üyeleri,
  4. Genel Merkez Parti İçi Demokrasi Hakem Kurulu üyeleri
- seçimlerini yapar.

Büyük Kongre'de Adaylık ve Seçim Hazırlıkları (Tüzük md. 69)

Madde 74 - 74.1) Büyük Kongre delegesi olsun veya olmasın, partiye ka-

yıtlı her üye, parti organlarına aday olabilir veya aday gösterilebilir.

74.2) Aynı kişi, aynı kongrede seçimi yapılacak farklı organlara aynı anda aday olamaz ve aday gösterilemez. Böyle bir durumda, divan başkanı tarafından adaya tercih yapması gerektiği bildirilir. Tercihini belli etmeyen adayın hiçbir adaylığı işleme konmaz. Ancak genel başkanlık seçimini kazanamayan partili, diğer organ seçimleri için aday olabilir.

74.3) Büyük Kongrede; Genel Başkan seçimi hariç, diğer bütün seçimler aynı anda ve birlikte yapılır.

74.4) Yönetmeliğin, aday ve organ seçimlerine ilişkin 33/2, 62 ve 63. maddelerinin, yukarıda yazılı olanlara aykırı olmayan hükümleri, Büyük Kongre seçimlerinde de aynen uygulanır.

Büyük Kongre Tutanakları (Tüzük md. 71)

Madde 75 – Seçim kurulunca ilan edilen seçim sonuçları ile kongreye ait bütün tutanak ve evraklar; divan üyelerinin imzalarını taşıyan bir tutanağa bağlanarak, divan başkanı tarafından dizin listesi ekinde Parti Genel başkanına tevdi olunur.

Büyük Kongre Seçimleri İle İlgili İtiraz (2820 SPK md. 21/10,11, Tüzük md. 72)

Madde 76 – Seçimin devamı sırasında yapılan işlemler ile seçim sonuçlarına karşı, tutanakların düzenlenmesinden itibaren iki gün içinde, seçim kurulu başkanına itiraz edilebilir. Bu itirazlar hakim tarafından aynı gün incelenir ve kesin olarak karara bağlanır.

Hakimin kararı, seçimlerin iptali ve yenilenmesi yönünde ise, seçimler için belirleyeceği günde, kongrede kesinleşmiş aday listelerine göre sadece seçimler yapılır.

Genel Başkan Seçimi (2820 SPK md. 15 Tüzük md. 75-76)

Madde 77 - 71.1) Genel Başkan, Büyük Kongre tarafından gizli oyla ve üye tam sayısının salt çoğunluğu ile seçilir. İlk iki oylamada hiçbir aday salt çoğunluğa ulaşamamış ise, ikinci oylamada en çok oy alan iki adayla üçüncü tur oylama yapılır. Üçüncü tur oylamada en çok oy alan aday, Genel Başkan seçilmiş olur.

77.1) Aynı kişi; Kurucu Genel Başkanlık hariç, en fazla olağan dört dönem Genel Başkan seçilebilir.

77.2) Genel Başkanlık için adaylık başvuruları, kongre divan başkanlığına yapılır. Divan başkanlığı, adaylık başvurularını Tüzüğün 69. maddesine göre ilan edip kesinleştirir. Genel Başkan adaylarının isimleri, divan tarafından, soyadı esasına göre bir kağıda yazılarak yeteri kadar çoğaltılır. İsimlerin baş tarafına kare veya daire şeklinde işaret konacak yerler oluşturulur. Bu listeler ile yeteri kadar zarf, oy pusulası olarak kullanılmak üzere hazır bulunan seçim kuruluna verilir. Oy pusulaları seçim kurulu mührü ile mühürlenir. Oylar, aday isimlerin-

den birinin yanındaki kare veya daire içinin işaretlenmesi suretiyle kullanılır. Birden fazla ismin işaretlendiği oylar ile mühürsüz olarak kullanılmış oy pusulaları geçersizdir. Aday tek ise, işaret koyma şartı aranmaz.

77.3) Kongre gündeminin “seçimler” maddesinde; önce, Genel Başkan seçimi yapılır. Genel Başkan seçimi tamamlanmadan diğer organ seçimlerine geçilemez.

77.4) Seçilen Genel Başkan; yerine yenisi seçilinceye kadar görevine devam eder.

YEDİNCİ BÖLÜM

YAN KURULUŞLARIN DELEGELERİ VE KONGRELERİ

Yan Kuruluşların Kongre Seçimlerine İlişkin Esaslar

Madde 78 - 78.1) Partinin kuruluş kademelerine göre yapılacak Kadın ve Gençlik Kolları kongrelerinde, bu Yönetmelikte temel teşkilat kademesi için öngörülen kurallar, eş düzey yan kuruluş kongresi hakkında da uygulanır. şu kadar ki, yargı gözetimi ve denetimi altında yapılması öngörülen seçimlerde, bu görev, eş düzey yürütme kurulunun belirleyeceği en az üç kişilik bir kurul tarafından yerine getirilir.

78.2) Yan kuruluş kongre delege seçmenleri, kolun ilçe teşkilatınca tutulan Kadın/ Gençlik Kolu üye kayıt defterine kayıtlı ve Tüzükte belirtilen şartları taşıyan partili üyelerdir. Kongre delegeleri, bu üyelerce, eş düzey yönetim kademesi için bu Yönetmelikte belirlenen sayıda seçilir.

78.3) Yan kuruluş kongreleri, eş düzey yönetim kademesi kongreleri ile birlikte veya ayrı yapılmasını belirleme yetkisi MKYK'ya aittir. Bu yetki, il yönetim kurullarına da devredilebilir.

78.4) Yan kuruluş kongrelerinin yapılmamış olması, esas teşkilat kademe kongrelerinin yapılmasına engel teşkil etmez.

Yürürlük

Madde 79 - Yönetmelik hükümleri MKYK'nca kabul edildiği tarihte yürürlüğe girer.

Yürütme

Madde 80 - Yönetmelik hükümlerini MYK yürütür.

Yönetmelik md. 20**Örnek : 20**

ADALET VE KALKINMA PARTİSİ
Köy ve Mahalle
DELEGE SEÇMEN LİSTESİ

SEÇİMİN YAPILACAĞI

İli:.....

A- YER.....

İlçesi : .....

B-TARİH.....

Beldesi:.....

C-SAAT.....

Köy veya Mahallesi

SEÇİLECEK DELEGE SAYISI:

.....

A)ASIL:.....

B)YEDEK.....

ÜYELİK BİLGİLERİ

Sıra No	Adı So- yadı	Doğum Yeri	Doğum Tarihi	Meslek Veya Sanatı	İkamet- gah Ad- resi	1.İmza	2.İmza

*Köy ve mahallelerde yapılacak kongre delege seçimlerinde oy kullanacak olan üyeleri gösterir listedir.

**Üye kayıt defterleri esas alınarak mahalle ve köy ölçüğünde 4 nüsha olarak düzenlenen delege seçmen listelerinde üyelerin adları, soyadları, doğum yer ve tarihleri, meslek veya sanatları ile ikametgahları yer alır. Bu listelerin her sayfası ilçe başkanlığınca mühürlenir ve imzalanır.

***Delege seçiminde oy kullanacak olan üye listede isminin bulunduğu 1. imza sütununu imzaladıktan sonra oyunu kullanacak,oyunu kullandıktan sonra 2. imza sütununu imzalayacaktır.

Yönetmelik md. 33/1**Örnek : 33/1**

ADALET VE KALKINMA PARTİSİ

Köy ve Mahalle Delege Seçimlerinde Sandık Kurulunca Düzenlenecek

OY SAYIM VE DÖKÜM CETVELİ

İli:..... İlçesi (Beldesi):..... Köy veya Mahallesi	SEÇİMİN YAPILDIĞI: A-YER..... B-TARİH..... C-SAAT.....		
Sandık No:..... Delege seçmen sayısı:	SEÇİLECEK DELEGE SAYISI: A)ASIL:		
Oy kullanan seçmen sayısı..... İmha edilen zarf sayısı:.....	B)YEDEK.....		
Geçersiz oy sayısı:			
Geçersiz zarf sayısı:			
ADAYLARIN			
SIRA ¹	ADI SOYADI	ALDIĞI OY	
		Rakamla	Yazıyla

¹ Önce liste olarak önerilen adaylar, sonra ferdi adaylar başvuru sırasına göre yazılacaktır.

Yönetmelik md. 33/2**Örnek: 33/2**

ADALET VE KALKINMA PARTİSİ
Köy ve Mahalle Delege Seçimlerinde Sandık Kurulunca Düzenlenecek
DELEGE SEÇİM TESBİTTUTANAĞI

İli:..... İlçesi (Beldesi):..... Köy veya Mahallesi ..... Sandık No:..... Delege seçmen sayısı: ..... Oy kullanan seçmen sayısı.....	SEÇİMİN YAPILDIĞI: A-YER..... B-TARİH..... C-SAAT..... SEÇİLECEK DELEGE SAYISI: A)ASIL: ..... B)YEDEK.....
---	--

SEÇİLEN DELEGELER

ASİL DELEGELER				YEDEK DELEGELER			
SIRA NO	ADI SOYADI	ALDIĞI OY		SIRA NO	ADI SOYADI	ALDIĞI OY	
		Rakamla	Yazıyla			Rakamla	Yazıyla
1				1			
2				2			
3				3			
4				4			
5				5			
6				6			
7							
8							
9							
10							
11							
12							

Sayım ve döküm sonucunda adayların almış oldukları oylara göre seçilen delegelerin tesbitine dair üst kurula verilmek üzere tanzim edilen bu tutanak tarafımızdan imzalandı.

BAŞKAN

Üye

Üye

AK PARTİ

**TBMM GRUP İÇ
YÖNETMELİĞİ**

herşey
Türkiye
için!

TBMM GRUP İÇ YÖNETMELİĞİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KURULUŞ, BAŞKANLIK, TOPLANTIYA KATILABİLECEKLER.....	303
Madde 1 - Grubunun Kuruluşu	
Madde 2 - Kısaltmalar	
Madde 3 - Parti Grubunun Organları	
Madde 4 - Grup Genel Kurulu	
Madde 5 - Grup Başkanlığı	
Madde 6 - Grup Başkanının Görev ve Yetkileri	
Madde 7 - Grup Başkan Vekillerinin Görev ve Yetkileri	
Madde 8 - Milletvekili Olmayanların Toplantıya Katılmaları	

İKİNCİ BÖLÜM

GRUP GENEL KURULUNUN ÇALIŞMA YÖNTEMİ.....	305
Madde 9 - Toplantılar	
Madde 10 - Grup Genel Kurulunda Başkanlık Divanı Teşkili	
Madde 11 - Toplantı ve Karar Yeter Sayısı	
Madde 12 - Görüşmelerin Gizliliği	
Madde 13 - Tutanaklar	
Madde 14 - Karar Defteri	
Madde 15 - Görüşme Konuları	
Madde 16 - Gündem	
Madde 17 - Görüşme Yöntemi	
Madde 18 - Gündem Dışı Konuşmalar	
Madde 19 - Gündem ve Usûl Hakkında Söz	
Madde 20 - Grupta Söz Serbestliği	
Madde 21 - Seçim Yöntemleri	
Madde 22 - Oylama Yöntemleri	
Madde 23 - Grup Görüşmelerinin Düzeni	

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

GRUP ÜYELERİNİN YÜKÜMLÜLÜKLERİ.....	309
Madde 24 - Devam Mecburiyeti	
Madde 25 - Grup Disiplini	

- Madde 26 - Söz ve Oy Disiplini
Madde 27 - Bağlayıcı Grup Kararlarına Uyma Mecburiyeti
Madde 28 - Kanun ve İçtüzük Teklifi Verilmesinde ve Gündem Dışı Konuşmalarda Disiplin
Madde 29 - TBMM'de Genel Görüşme, Meclis Araştırması Açılmasında Disiplin
Madde 30 - TBMM'de Soru ve Benzeri Önergeler Hakkında Disiplin
Madde 31 - Sair Konularda Disiplin
Madde 32 - Gensoru ve Güvenoyunda Disiplin
Madde 33 - Seçimlerin Yenilenmesi ve Dönemin Uzatılmasında Disiplin
Madde 34 - Birlikte Oturma Disiplini

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

- GRUP VE HÜKÜMET İLİŞKİLERİ..... 312
Madde 35 - Hükümet Kurma ve Hükümete Katılmadaki Disiplin
Madde 36 - Grupta Güven İsteme
Madde 37 - Grupta Gensoru
Madde 38 - Grupta Hükümetle Genel Görüşme
Madde 39 - Grupta Hükümetten Soru
Madde 40 - Grup Yöneticilerine Güvensizlik Yöneltilmesi
Madde 41 - Grup Yöneticilerinin Güvenoyu İstemi
Madde 42 - Ortak Kurallar

BEŞİNCİ BÖLÜM

- GRUP YÖNETİM KURULU..... 315
Madde 43 - Seçim
Madde 44 - Yönetim Kurulunda İş Bölümü
Madde 45 - Toplantı ve Karar Yeter Sayısı
Madde 46 - Toplantılar
Madde 47 - Grup Yönetim Kurulunun Görevleri
Madde 48 - Araştırma ve Uzmanlar
Madde 49 - Diğer Görevler
Madde 50 - Grup Denetçileri
Madde 51 - Grup Denetçilerinin Görev ve Yetkileri

ALTINCI BÖLÜM

ALTINCI BÖLÜM.....	317
Madde 52 - Grup İçi Komisyonlar, Komisyon Grupları	
Madde 53 - Grup Geçici Komisyonları	
Madde 54 - Yönetim Kurulunun Gözetimi	

YEDİNCİ BÖLÜM

YEDİNCİ BÖLÜM.....	318
Madde 55 - Grup Disiplin Kurulu	
Madde 56 - İş Bölümü	
Madde 57 - Toplantılar	
Madde 58 - Başvurma	
Madde 59 - Usül	
Madde 60 - Disiplin Cezaları	
Madde 61 - TBMM Dışındaki Disiplin	
Madde 62 - Müeyyideler	

SEKİZİNCİ BÖLÜM

MALİ HÜKÜMLER.....	319
Madde 63 - Bütçe	
Madde 64 - Aidat	

DOKUZUNCU BÖLÜM

DİĞER HÜKÜMLER.....	320
Madde 65 - Resmî Yurt Dışı Gezilere Katılacak Üyelerin Belirlenmesi	
Madde 66 - Parlamentolararası Dostluk Gruplarına Katılma	
Madde 67 - Açıklık Olmayan Haller	
Madde 68 - Yürürlüğe Giriş	
Madde 69 - Değişirme	
Madde 70 - Uygulama	

AK PARTİ TBMM GRUP İÇ YÖNETMELİĞİ

BİRİNCİ BÖLÜM

Kuruluş, Başkanlık, Toplantıya Katılabilecekler

Grubun Kuruluşu

Madde 1 - Adalet ve Kalkınma Partisine mensup Milletvekilleri, Adalet ve Kalkınma Partisi Türkiye Büyük Millet Meclisi Grubunu teşkil ederler.

Türkiye Büyük Millet Meclisi içindeki her türlü parti faaliyeti ve çalışmalarında Adalet ve Kalkınma Partisinin yetkili organı Adalet ve Kalkınma Partisi TBMM Grubudur. Grubun bu faaliyet ve çalışmalarında; parti tüzük ve programı, büyük kongrenin genel nitelikteki bağlayıcı kararları ve bu iç yönetmelik hüküm ve esasları çerçevesinde hareket edilir.

Parti grubunun ilk kuruluşunda ve her yasama dönemi başında, grup iç yönetmeliği ile gruba mensup milletvekillerinin adı, soyadı ve seçim çevrelerini gösterir liste TBMM Başkanlığına verilir.

Sonradan meydana gelecek değişiklikler de en kısa zamanda TBMM Başkanlığına yazı ile bildirilir.

Kısaltmalar

MADDE 2 - Bu yönetmelikte:

- a) Türkiye Büyük Millet Meclisi kısaca (TBMM)
- b) Adalet ve Kalkınma Partisi Türkiye Büyük Millet Meclisi Grubu kısaca (Parti Grubu)
- c) Adalet ve Kalkınma Partisi kısaca (Parti)
- d) Adalet ve Kalkınma Partisine mensup olanlar kısaca (Partili) olarak zikredilmiştir.

Parti Grubunun Organları

MADDE 3 - Parti Grubunun başlıca organları şunlardır :

- a) Grup Genel Kurulu
- b) Grup Başkanı
- c) Grup Başkan Vekilleri
- d) Grup Yönetim Kurulu
- e) Grup Denetçileri
- f) Grup Disiplin Kurulu

Grup Genel Kurulu

MADDE 4 - Grup Genel Kurulu Partili Milletvekillerinin tamamından oluşur ve Grup Genel Kurulu adıyla toplanır.

Grup Başkanlığı

MADDE 5 - Adalet ve Kalkınma Partisi Genel Başkanı Milletvekili ise, Parti Grubunun da başkanıdır. Parti Genel Başkanı Milletvekili değilse, Grup Genel Kurulu partili milletvekilleri arasından, grup üye tam sayısının salt çoğunluğu ile bir Grup Başkanı seçer. Grup Başkanı dönem başında iki yıl için seçilir. İki yıl sonra seçilecek Grup Başkanının görev süresi dönem sonuna kadardır. **(Değişik: 01.10.2008)**

Herhangi bir şekilde Grup başkanlığında bir boşalma olursa, yeni seçilen Grup Başkanı eskisinin görev süresini tamamlar.

Grup Başkanı seçimi, en yaşlı üyenin başkanlığında ve en genç iki üyenin katipliğinde yapılır. İlk iki oylamada sonuç alınamazsa, üçüncü oylamada en çok oyu alan iki aday arasında oylama yapılır. En çok oyu alan seçilmiş olur.

Ayrıca her yasama döneminde beş Grup Başkanvekili seçilir. Grup Başkanvekilleri için bir yasama döneminde iki seçim yapılır. İlk seçilenlerin görev süresi iki yıl, ikinci devre seçilenlerin görev süreleri ise dönem sonuna kadardır. İkinci devre seçimlerinin Türkiye Büyük Millet Meclisinin tatilde olduğu döneme rastlaması halinde, yenisi seçilinceye kadar eskisi görevine devam eder. Ancak, ara seçimle seçilenlerin görev süresi, yerine seçildikleri Grup Başkan Vekilinin kalan süresi kadardır. **(Değişik: 01.10.2008)**

İlk iki oylamada sonuç alınamazsa, üçüncü oylamada en çok oyu alan beş aday seçilmiş olur. Başkanlık Divanında grubun en genç iki üyesi bulunur.

Grup Başkanının Görev ve Yetkileri

MADDE 6 -

- Grup Başkanı, Parti Grubu ve Grup organları ile Parti Genel Merkezi organlarının, Parti tüzüğü ve bu iç yönetmelik çerçevesinde düzenli ve uyumlu çalışmasını sağlar.
- Grubun doğal sözcüsüdür, ancak gerektiğinde belli konular için sözcü görevlendirebilir.
- Grup Başkanı yasama çalışmaları ile ilgili olarak partili milletvekillerine gerekli gördüğü görevleri verebilir.
- Gerekli gördüğünde Grup Genel Kurulu ve Grup Yönetim Kurulu toplantılarına başkanlık eder.

Grup Başkan Vekillerinin Görev ve Yetkileri

MADDE 7 -

- Grup Başkanına yardımcılık ve vekalet ederler
- Grup Başkan Vekilleri TBMM içinde ve dışında grubun tabii sözcüleridir.
- Grup Başkan Vekilleri Grup Yönetim Kurulu Üyeleri değildir. Ancak Genel Başkanın Grup Yönetim Kuruluna başkanlık etmediği zaman, vekaleten bir Grup Başkan Vekili Genel Başkan adına Grup Toplantısını yönetir.
- Grup Başkan Vekilleri arasındaki görev bölümü Grup Başkanı tarafından yapılır, Grup Genel Kuruluna sırası ile başkanlık ederler.

Milletvekili Olmayanların Grup Toplantısına Katılmaları

MADDE 8 - Grup Toplantısına katılma ve söz alma hakkı esas itibarıyla partili milletvekillerine aittir. Ancak milletvekili olmayan parti Genel Başkanı, Genel Başkan Yardımcıları, Genel Sekreter ve partili bakanlar ile Genel Başkanın gerekli gördüğü hallerde Merkez Karar ve Yönetim Kurulu ile Merkez Yürütme Kurulu Üyeleri de Parti Grubunun Genel Kurul ve Yönetim Kurulu toplantılarına katılabilirler. Bu durumdakilerin toplantılarda söz hakları vardır. Ancak oy kullanamazlar.

Partili TBMM Başkan ve Başkan Vekilleri Parti Grubunun faaliyetlerine katılamazlar. Milletvekili adayı olma yönüyle faaliyetler bu kapsamda değerlendirilmez.

İKİNCİ BÖLÜM

Grup Genel Kurulunun Çalışma Yöntemi

Toplantılar

MADDE 9 -

- Grup Genel Kurulu TBMM toplantı halinde iken haftada bir kere, Grup Yönetim Kurulunca tespit edilen gün ve saatte olağan toplantısını yapar. Ayrıca olağan toplantı dışında Genel Başkanın, Grup Başkanının veya Grup Başkan Vekillerinden birinin veya grup üyelerinin en az 1/5 milletvekilinin yazılı isteği ile de Grup Genel Kurulu toplanır.
- TBMM'nin yasama faaliyetlerine ara verme veya tatilde bulunduğu durumlarda da (a) fıkrasının 2. paragrafında vuku bulan davet ve istek üzerine Grup Genel Kurulu olağanüstü toplanır. Olağanüstü toplantılarda sadece grubu toplantıya çağırانların belirlendiği gündem görüşülür.
- Olağanüstü Grup Toplantıları uygun vasıtalarla ve mümkün olursa yazılı ve sözlü yayın organlarında en az bir gün önceden ilan olunur.

Grup Genel Kurulunda Başkanlık Divanı Teşkili

MADDE 10 - Grup Genel Kurulu Toplantılarına Grup Başkanı veya Başkan Vekillerinden birisi sıra ile başkanlık eder. Sırası gelenin mazereti halinde diğer Başkan Vekili başkanlık görevini üstlenir.

Grup Yönetim Kurulu üyeleri arasından sıra ile belirlenen **üç** kişi Başkanlık Divanında üye sıfatı ile yer alır. Bunların sırası ve süresi Grup Yönetim Kurulu kararı ile belirlenir. Sırası gelenin mazereti halinde sonraki üye görevi üstlenir.

Toplantı ve Karar Yeter Sayısı

MADDE 11 -

- Grup Genel Kurulu, grup üye tam sayısının salt çoğunluğu ile toplanır.
- TBMM'nin Genel Kurul Toplantıları sırasında yapılması zorunlu olan Grup Genel Kurulu, Grup Başkanı veya Başkan Vekilinin takdiri ile mevcut üyelerle gerçekleştirilebilir.

- c. Aksi belirtilmemiş hallerde Grup Genel Kurulu toplantıya katılan üyelerin salt çoğunluğu ile karar alır.
- d. Grup Genel Kurul Toplantısında toplantı yeter sayısının bulunmaması durumunda toplantı; Divan Başkanı tarafından, takip eden olağan toplantıdan evvelki bir tarihe ertelenebilir. Ertelemeye rağmen çoğunluk sağlanmazsa toplantı yapılamaz.

Görüşmelerin Gizliliği

MADDE 12 - Grup Genel Kurulu, Yönetim Kurulu ve Disiplin Kurulu Toplantılarında görüşmeler gizli yapılır. Bu toplantılar Genel Kurulun kararıyla açık olarak da yapılabilir.

Tutanaklar

MADDE 13 -

- a. Grup Genel Kurulunun tutanakları tamamen veya özet olarak Divan Üyeleri veya Yeminli Stenograflar tarafından tutulur veya görüntülü veya sesli olarak kayda alınır ve başkanlıkça saklanılır.
- b. Gizli Toplantı tutanakları veya ses ve görüntü bantlarının diğer kişilerce okunması, dinlenmesi veya izlenmesi ancak Grup Yönetim Kurulunun kararı ile mümkündür.
- c. Grubun toplantıları hakkında basınla temasa veya gerekli bilgileri vermeye Grup Başkanı, Grup Başkan Vekilleri ya da Grup Basın Sözcüsü müferiden veya birlikte yetkilidirler.

Karar Defteri

MADDE 14 - Grup Genel Kurulu, Yönetim ve Disiplin Kurulları Toplantılarında alınan kararlar, her kurul için ayrı ayrı tutulacak Karar Defterine tarih ve numara sırasına göre yazılır, tutanaklar hakkındaki gizlilik hükümleri bu defterler için de geçerlidir.

Görüşme Konuları

MADDE 15 - Grup Genel Kurulunda, Anayasa ve Siyasi Partiler Kanununun hükümleri saklı kalmak üzere, parti grubunun yetkisi dahilinde olan ve Genel Başkan, Grup Başkanı veya Grup Başkan Vekilleri, Grup Yönetim Kurulu, Merkez Karar ve Yönetim Kurulu, partili Başbakan ile bakanlar tarafından teklif edilen konular ve bu iç yönetmelik gereğince gündeme alınması gereken diğer hususlar görüşülür ve karara bağlanır.

Gündem

MADDE 16 - Grup Genel Kurulu Toplantılarında hazırlanan gündem en az bir gün önce üyelere dağıtılır. Acele hallerde ve TBMM Toplantıları esnasında yapılan Grup Genel Kurulu Toplantılarında bu hüküm uygulanmaz. Bu durumda gündem, toplantının başında grup üyelerine duyurulur.

Herhangi bir konunun gündeme alınmasını isteyen grup üyesi bir önerge ile Yönetim Kuruluna başvurur. Yönetim Kurulu uygun görürse bu önergeyi gelecek toplantının gündemine alır. Uygun görmezse ve önerge sahibi itiraz ederse, gelecek toplantıda önerge gündem dışı olarak Genel Kurula sunulur ve Genel Kurul önergenin gündeme alınıp alınmaması konusunda karar verir. Genel Kurulun, önergenin gündeme alınmasına karar vermesi durumunda önerge bir sonraki toplantı gündemine alınır.

Görüşme Yöntemi

MADDE 17 - Grup görüşmelerinde konuşma, başkandan söz alma biçiminde olur. Söz alanların isimleri toplantının başında okunur. Genel Başkan, Grup Başkanı, Grup Başkan Vekilleri, Genel Başkan Yardımcıları, Genel Sekreter, partili Başbakan ve Bakanlar Kurulu Üyeleri, Grup Yönetim Kurulu Sözcüsü ve ayrıca görüşülen konu Grup Komisyonlarının birinin raporu ise, o komisyonun başkanı ve sözcüsü zaman sınırlamasına tâbi olmaksızın söz alabilir. Ancak son söz her halükârda grup üyesidir.

Gündem Dışı Konuşmalar

MADDE 18 - Gündem dışı konuşmalarda söz verip vermemek, söz sırası ve süresi o toplantıyı yöneten başkanın takdirine bağlıdır.

Partili hükümet adına, partili Başbakan veya bakanlardan biri tarafından veya bir karma hükümete dahil bulunan, partili bakanlar adına bir bakan tarafından veya bir partili bakan tarafından veya Grup Yönetim Kurulu veya Merkez Karar ve Merkez Yürütme Kurulu adına bu kurulların bir üyesi tarafından, Genel Başkan veya Genel Başkan yardımcıları tarafından yapılacak olan gündem dışı konuşmalar yukarıda yer alan sınırlamalara tâbi olmaz ve diğer gündem dışı konuşmalardan önce yapılır.

Gündem ve Usûl Hakkında Söz

MADDE 19 - Gündem hakkında söz istekleri ile görüşmeye gerek olmadığı veya iç yönetmelik hükümlerine uymaya davet ile takdim veya tehir talepleri öncelikle dikkate alınır. Böyle bir teklif yapıldığı takdirde en fazla aleyhte iki ve lehte iki grup üyesine beşer dakikayı geçmemek üzere söz verilir. Başkan konuyu Genel Kurulun oyuna sunup sunmamaya karar verir.

Grupta Söz Serbestliği

MADDE 20 - Grup Toplantılarında grup üyeleri, görüşme konuları üzerindeki söz ve oylarında tamamen serbest olup, fikirlerini kayıtsız şartsız söyleyebilirler. Bir konunun görüşülmesinde en az üç grup üyesi konuşmadıkça yeterlik önergesi oylanamaz. Yeterlik önergesi oylanmadan önce okunur ve istedikleri takdirde 17. maddede belirtilenlere söz verilir. Daha sonra yeterlik önergesinin

aleyhinde konuşmak isteyen bir üyeye söz verilir. Önergenin oylanması ancak bundan sonra yapılabilir.

Seçim Yöntemleri

MADDE 21 - Grup Genel Kurulunda seçimler gizli oyla yapılır. **(Değişik: 6 Mayıs 2003)**

Herhangi bir konuda seçim yapılacağı en az iki gün önceden üyelere duyurulur. Toplantı yılı başında yapılacak Grup Başkanlığı, Grup Başkan Vekillikleri, Grup Yönetim ve Disiplin Kurulları üyelikleri seçimleri için bu hüküm uygulanmaz.

Oy pusulalarına fazla yazılı isimler alttan itibaren sayılarak iptal edilir, eksik yazılmış oy pusulaları ise tamamen iptal edilir.

Seçimlerde adaylar önceden belirlenir. Talep gelirse adaylar tanıtılır. Tanıtma işini aday olanlar veya diğerleri yapabilir. Başkalarının aday göstermesi durumunda, aday gösterilen itiraz etmedikçe adaylığı kabul etmiş sayılır. Aday gösterilenlerin isimleri üyelerin görebileceği bir yere yazılarak asılır. Seçim yapılacak toplantıda kullanılacak oy pusulaları, Grup Başkanlığı mührü ile mühürlenerek üzerine oy verilecek kişilerin adları yazılır ve divan üyeleri tarafından zarflara koyularak dağıtılır.

Başkanlık Divanı isim sırasına göre üyelerinin oy kullanmasını sağlar. Oy verme işleminin bittiğini tebliğ ederek daha önce ad çekmek suretiyle tespit ettiği üç üyeden oluşan tasnif komisyonunu göreve davet eder, komisyonca oyların tasnifi ve sayımı yapılır.

Yapılacak seçimlerde eşit oy çıkması halinde sonuç alınıncaya kadar oylama tekrarlanır.

Oylama Yöntemleri

MADDE 22 - Grup Genel Kurulunda, milletvekillerini bağlayıcı nitelikteki konulara ilişkin kararların oylamaları gizli oyla yapılır. Diğer kararlar işaret oyu ile alınır. Ancak 10 üye tarafından yazılı olarak istenirse açık oya başvurulur. 20 üye tarafından yazılı olarak istenirse gizli oylama yapılır.

Grup Görüşmelerinin Düzeni

MADDE 23 - Grup Genel Kurulunda söz kesmek, sükûneti bozmak ve karışıklık çıkarmak yasaktır. Bu yasalara uymayan üyeye Başkan ikazda bulunur. Bir defa ikaz edilen grup üyesi açıklamada bulunmak isterse toplantı sonunda kendisine söz verilir.

Kürsüde konuşan üyenin sözü başkan tarafından ancak iç yönetmeliğe uymaya ve konudan ayrılmamaya davet için kesilebilir.

Bir toplantıda iki defa ikaz edilen grup üyesinin o birleşimin sonuna kadar söz söylemekten yasaklanmasına, başkanın teklifi üzerine Genel Kurulun görüşmesiz işaret oyu ile karar verilir.

Aynı toplantıda iki defa ikaz edildiği halde hareketlerden vazgeçmemek,

Grup Genel Kurulunda gürültüye sebep olmak ve grup üyelerini tahkir, tezyif ve tehdit etmek gibi durumlarda bu fiili işleyen üye, başkanın önerisi ile görüşmesiz olarak işaret oyu ile Genel Kurulca toplantıyı terk etmeye davet olunabilir. Oylamaya geçilmeden önce ilgili üye bizzat veya bir başkası vasıtasıyla açıklamada bulunmak isterse açıklamasına izin verilir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Grup Üyelerinin Yükümlülükleri

Devam Mecburiyeti

MADDE 24 - Partili TBMM Üyeleri, Meclis ve Grup Genel Kurullarının, seçildikleri Meclis Komisyonlarının ve bu komisyonların partili üyelerinden kurulu komisyon gruplarının çalışmalarına ve Grup Yönetim Kurulunca görevlendirildikleri Grup Komisyonlarının toplantılarına devam etmek zorundadır.

Yönetim Kurulu, grup üyelerini Meclis Genel Kurulunun ve Komisyonların belli toplantılarına katılmaya mecbur tutabilir ve bu kararlarını üyelere uygun şekilde duyurur. Bu takdirde ilgili üye, katılması mecburi kılınan toplantıya geçeri bir mazereti bulunmadığı sürece katılmak zorundadır.

Yukarıda belirtilen toplantılar için Grup Yönetim Kurulunca düzenli kayıt tutulur. Partili üyelerin devam durumu takip edilir ve bu kayıtlar her Grup Toplantısının başında açıklanır. Bu kayıtlara karşı, açıklanışından sonraki 7 gün içinde yapılacak itirazlar, Grup Yönetim Kurulunda sonuçlandırıldıktan sonra devam etmeyenlerin kesin listeleri oluşturulur.

1. ve 2. fıkradaki toplantıların her birine özürsüz olarak ayda 3 defa veya bir yasama yılında 12 defa katılmayan üyeye Grup Yönetim Kurulunca yazılı uyarı yapılır ve bu uyarı seçim çevresinde duyurulmak üzere Parti Merkez Karar ve Yönetim Kuruluna bildirilir. Bu uyarı gerektiğinde basına da açıklanabilir.

Bu uyarılara rağmen mazeretsiz devamsızlıkta ısrar eden üyeler bu yönetmelik hükümleri gereğince Grup Disiplin Kuruluna sevk edilir.

Grup Disiplini

MADDE 25 - Grup üyeleri, Meclis toplantı halinde iken engelli olarak 3 günden fazla ayrılacak iseler Grup Başkan Vekillerine bilgi verirler. Üyeler bilgi vermeksizin Meclis Başkanlığından izin talep edemezler.

Hükümetteki, parti kademesindeki veya gruptaki görevi sebebiyle devam mecburiyetine uymayanlar bu madde hükümlerine tâbi değildir.

Söz ve Oy Disiplini

MADDE 26 - Grup üyeleri, Meclis Genel Kurulunda ve Komisyonlardaki görüşme ve oylamalarda; Parti Programının, Büyük Kongrenin genel nitelikteki bağlayıcı kararlarını, Grubun bağlayıcı kararlarını yürütmek, bunlara uymak ve

bunları desteklemek mecburiyetinde oldukları gibi Meclis Genel Kurulu ve Komisyonlarında yapılacak seçimlerde de grup adına gösterilecek adayları desteklemekle yükümlüdürler.

Grup üyeleri, Grubun Genel Kurul toplantıları dışında Parti Tüzüğüne, Programına, Büyük Kongrenin genel nitelikteki bağlayıcı kararlarına ve grubun yetkili organlarının bağlayıcı kararlarına uyulmamasını teşvik edici beyan, yayın ve hareketlerde bulunamazlar.

Meclisteki görüşmelerde Grup Başkanı, Başkan Vekilleri veya Grup Yönetim Kurulunca sözcülük görevi verilmiş kişilerden başkası grup adına konuşamaz.

Üyeler, Meclis Genel Kurulu ve Komisyonlarda Grup Genel Kurulunu bağlayıcı kararları yönünde oy kullanmak ve Genel Kurul Toplantısına katılmak zorundadır.

Grup Genel Kurulunca alınan kararlar partili hükümet ve partili Başbakan ve bakanlar tarafından savunulur ve yürütülmesine çalışılır.

Bağlayıcı Grup Kararlarına Uyuma Mecburiyeti

MADDE 27 - Grup Genel Kurulunun bağlayıcı kararlarının alındığı toplantıda hazır bulunmama veya alınan karardan haberdar olmama halleri, bağlayıcı grup kararına uymamanın özrü olamaz.

Kanun ve İhtüzük Teklifi Verilmesinde ve Gündem Dışı Konuşmalarda Disiplin

MADDE 28 - Grup üyeleri TBMM Başkanlığına vermek istedikleri Kanun Tekliflerini, gerekçesi ile birlikte Grup Başkanlığına yazı ile bildirirler. Bu teklifler ayrı bir deftere kaydedilir ve bir sayı alır. Başkanlık bu Kanun Tekliflerini Grup Yönetim Kuruluna sunar. Grup Yönetim Kurulu, Kanun Teklifi hakkında Grup Başkanlığına iletildiği tarihten itibaren en çok 15 gün içinde bir karar vererek bu kararını yazı ile ilgili üyeye bildirir. Aksi takdirde teklif sahibi üye Kanun Teklifini doğrudan doğruya TBMM Başkanlığına verebilir.

Grup Yönetim Kurulu, Kanun Teklifinin partiye veya gruba zararı olacağı, parti veya grubun bu konudaki bağlayıcı karar ve tebliğlerine aykırı düşeceği gerekçesiyle TBMM Başkanlığına verilmesinin uygun olmayacağı mütalâasında bulunabilir. Bu takdirde keyfiyetin kendine yazı ile bildirilmesini takip eden bir hafta içinde teklif sahibinin, yazı ile itiraz hakkı vardır. İtiraz, Grup Genel Kurulunun ilk toplantısında gündeme alınır ve konu hakkında kesin karar verilir.

Üyelerin Grup Başkanlığına verecekleri Kanun Teklifleri Grup Başkanlığının onayı alınmadan basına da açıklanamaz.

Meclis Genel Kurullarında ve Komisyonlarında, Kanun Tasarı ve Tekliflerinin görüşülmesi esnasında, grup üyelerince verilecek önergeler bahis konusu olduğunda, oturum esnasında ortaya çıkan acele hallerde, o konuda grubun bağlayıcı kararı varsa önerge sahibi önergesini vermeden önce, görüşme konusu üzerin-

de grubun sözcülüğünü yapan üye ile, ayrı bir Grup Sözcüsü yoksa Grup Başkanı veya Başkan Vekillerinden birisi ve Komisyon oturumunda da Komisyon Başkanı ile görüşür. Muvafakat edilmediği takdirde bahis konusu önerge o oturumda verilmez.

TBMM İçtüzüğü Teklifleri ve grup üyelerinin TBMM'de yapacakları gündem dışı konuşmalarda da bu madde hükümleri uygulanır.

TBMM'de Genel Görüşme, Meclis Araştırması Açılmasında Disiplin

MADDE 29 - Grup üyelerinin Mecliste Genel Görüşme açılmasına dair talepleri hakkında, Kanun Teklifleri ile ilgili 28. madde hükümleri uygulanır.

Grup üyelerinin Mecliste belli bir konuda Araştırma Komisyonu kurulmasına dair önergeleri hakkında 1. fıkra hükümleri uygulanır.

TBMM'de Soru ve Benzeri Önergeler Hakkında Disiplin

MADDE 30 - Meclise verilecek Soru Önergeleri ile bu iç yönetmelikte ayrıca düzenlenmeyen diğer önergeler için önerge sahibi, Grup Başkanına veya Başkan Vekillerine danışır. Grup Başkanı veya Başkan Vekillerinin uygun bulmaması halinde önerge sahiplerinin bu karara karşı Grup Genel Kuruluna itiraz hakkı vardır. Önerge sahibinin itirazı Yönetim Kurulunda görüşüldükten sonra, ilk Grup Toplantısının Gündemine alınır ve Grup Genel Kurulunun alacağı karara göre hareket edilir. Bu konularda önerge sahiplerinden bir kişi ile grup yönetiminden bir kişi dinlendikten sonra karar verilir.

Grup Başkanı veya Vekilleri önerge hakkındaki görüşlerini bir hafta içinde bildirmemeleri halinde, önerge sahibi önergesini TBMM Başkanlığına verebilir.

Sair Konularda Disiplin

MADDE 31 - Anayasanın ve diğer kanunların TBMM Genel Kuruluna verdiği yetkilere ilişkin diğer konularda, 28. maddedeki usul ve esaslara uyulması kaydıyla Parti Grup Genel Kurulu yetkilidir.

Gensoru ve Güvenoyunda Disiplin

MADDE 32 - Anayasanın 99. maddesi uyarınca Gensoru Önergesi verilmesi, Gensoru Açılması ve Güven Oylaması hakkında görüşme yapılması ve bu hususlarda bağlayıcı karar alınması yetkisi Grup Genel Kuruluna aittir.

Partili Milletvekilleri tarafından Hükümet veya bir Bakan hakkında Gensoru açılması için verilecek önergeler Grup Yönetim Kurulunca Genel Kurul gündemine alınır. Bu konuda Yönetim Kurulunun görüşü alındıktan sonra Grup Genel Kurulunca verilecek karar kesindir.

Seçimlerin Yenilenmesi ve Dönemin Uzatılmasında Disiplin

MADDE 33 - Anayasanın 77. maddesi gereğince seçimlerin yenilenmesi

veya 78. maddesi uyarınca seçimlerin 1 yıl geriye bırakılması konularında, TBMM tarafından alınacak kararlar hakkında 32. madde hükümleri uygulanır. Ancak bu konularda Grup Genel Kurulu, Merkez Yürütme Kurulunun uygun görüşünü almadan bir karar veremez.

Birlikte Oturma Disiplini

MADDE 34 - Grup üyeleri TBMM toplantılarında toplu halde birlikte otururlar. Grup Başkanı, Grup Başkan Vekilleri, Grup Yönetim Kurulu Üyeleri, Genel Başkan Yardımcıları ve Genel Sekreter, Meclis Genel Kurulunda görüşme, danışma kolaylığı sağlayacak şekilde, Grup Yönetim Kurulunca kendilerine ayrılan yerlerde otururlar.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Grup ve Hükümet İlişkileri

Hükümet Kurma ve Hükümete Katılmadaki Disiplin

MADDE 35 - Partili Bakanlar Kurulu veya partili Başbakan veya bakanlar, Parti Meclis Grubunun güvenine dayanırlar. Hükümet kurmakla veya bu amaçla çalışmalarda bulunmakla görevlendirilen parti üyesi, bu konuda çalışmaya başlamadan önce Grup Genel Kurulunun görüşünü almak zorundadır.

Hükümet kurmaya ve koalisyonlara katılmaya veya hükümetten ya da koalisyonlardan ayrılmaya karar verme yetkisi, Parti Meclis Grubunun görüşü de alınmak kaydıyla Merkez Yönetim Kuruluna aittir.

Partili Başbakan veya koalisyon ortağı parti Başkanı, beraber çalışacağı bakanları seçmekte serbesttir. Partili Başbakan yoksa partili bakanlar, Hükümet Programı TBMM'de okunmadan önce bu programı Grup Genel Kuruluna sunarlar. Görüşmeden sonra oylama yapılır. Grup, Hükümet Programını uygun bulmadığı takdirde Partili Başbakan ve partili bakanlar, Anayasanın 113. maddesi uyarınca Millet Meclisinde güvenoyuna başvurulmadan önce hükümetten çekilirler.

Koalisyon hükümetinde yer alan parti üyeleri, Grup Genel Kurulunun kararı ile Bakanlar Kurulundan toplu olarak çekilmeye davet edilirlerse bu talebe uymak zorundadırlar. Bu konudaki görüşme Grup Genel Kurulunca yapılır.

Grupta Güven İsteme

MADDE 36 - Partili hükümet veya partili Başbakan ya da bakanlar tarafından herhangi bir mesele üzerinde Grup Genel Kurulunda güvenoyu görüşmesi açılması istenirse bu talep ilk toplantıda ele alınır.

Güvenoyu görüşmesi sırasında partili Başbakan tarafından partili bakanlar adına veya teker teker partili bakanlar tarafından yapılan açıklama üzerine toplantının sonunda açık oylama yapılır. Açıklamaların tatmin edici olmadığı yö-

nünde grubun üye tam sayısının salt çoğunluğu ile verilecek karar, güvensizlik oyu sayılır. Gruptan güvenoyu alamayan partili hükümet, partili Başbakan, partili bakanlar veya partili bakan derhal çekilmek zorundadır. Güvensizlik oyunun verilmemesi sonucu güvenoyu verildiği anlamına gelir.

Grupta Gensoru

MADDE 37 - Partili milletvekillerinin 1/5'i tarafından partili bakanlar kurulu, partili Başbakan veya partili bakanlar veya bir bakan hakkında Gensoru görüşmesi açılması gruptan istenebilir. Bu talep Grup Genel Kurulunun ilk oturumunun gündemine alınır ve görüşülür. Bu görüşmede önergedeki birinci imza sahibi milletvekili ile hükümet veya partili bakanlar adına bir bakan veya ilgili bakandan başkası konuşamaz. Görüşmeden hemen sonra oylama yapılır. Gensoru açılmasına karar verilirse önerge grubun 2 gün sonraki birleşiminin gündemine alınır ve görüşülünceye kadar gündemde kalır.

Gensoru görüşmesi sırasında partili Başbakan, partili bakanlar adına bir bakan veya ilgili partili bakan tarafından gerekçeli güvenoyu isteminde bulunmamış veya milletvekilleri tarafından gerekçeli güvensizlik önergeleri verilmemiş ise görüşmenin sonunda başkanlık partili Başbakana, bakanlara ve ilgili partili bakana grubun güveninin bildirildiğini söyleyerek görüşmeleri kapatır.

Gensoru görüşmesi sırasında partili Başbakan, partili bakanlar adına hareket eden bir bakan veya ilgili bakan tarafından gerekçeli güvenoyu isteminde bulunulmuşsa, bu istem güvensizlik önergeleri dikkate alınmaksızın derhal oynlanır.

Güvensizlik oyu grup üye tam sayısının salt çoğunluğu ile verilir. Oylama sırasında toplantı yeter sayısı yoksa bu, güvenoyu verildiği anlamına gelir.

Güvenoyu alamayan partili hükümet, partili bakanlar veya ilgili partili bakan derhal çekilmek zorundadır.

Grupta Hükümetle Genel Görüşme

MADDE 38 - Grup üyelerinin 1/5'i Grup Genel Kurulunda, herhangi bir konu üzerinde Genel Görüşme açılmasını isteyebilirler. Bu istek derhal grup Üyelerine duyurulur. Bir sonraki toplantının gündemine alınır. Genel Görüşme açılması, Grup Genel Kurulunun bu önergeyi kabul etmesine bağlıdır. Bu konuda sadece önergedeki birinci imza sahibi veya onun göstereceği bir diğer imza sahibi Grup Yönetim Kurulu ve partili hükümet veya partili bakanlar adına bir bakandan başkası konuşamaz. Önergenin kabul edilmesi durumunda, Genel Görüşme Önergesi bir sonraki toplantının gündemine alınır. Acele durumlarda partili Başbakanın veya partili ilgili bakanların kabulü veya Grup Genel Kurulunun kararı ile Genel Görüşmeye derhal başlanabilir. Genel Görüşmede ilgili bütün partili bakanlar hazır bulunur.

Grupta, hükümetten sorulan bir Sözlü Sorunun Genel Görüşmeye çevril-

mesi, grup üyelerinin 1/10'unun istemi üzerine Grup Genel Kurulunun kararına bağlıdır. Tasvip halinde Genel Görüşme bir sonraki görüşmenin gündemine alınır. Partili hükümet, Başbakan veya bakanlar bir konuda Grup Genel Kuruluna açıklama yapmak isterlerse bu istek gündem dışı olarak yerine getirilir. Yapılacak açıklamadan sonra Genel Görüşme bir sonraki toplantıda kendiliğinden açılır. Hükümetin gündem dışı olarak veya Genel Görüşme esnasında ya da Yönetim Kurulunda aynı şekilde yaptığı açıklamalar üzerine hükümet veya parti politikasının uygun görüldüğüne dair grup kararları alınabilir.

Grupta Hükümetten Soru

MADDE 39 - Grup üyeleri herhangi bir konu hakkında aydınlanmak için partili bakanlara bir önerge ile sözlü veya yazılı soru sorabilirler. Sorunun sözlü olarak cevaplanması istenmişse soru Grup Genel Kurulunda cevaplandırılır. Soru üzerinde sadece soruya muhatap olan bakanla soru sahibi en çok ikişer defa konuşabilirler.

Grup Yöneticilerine Güvensizlik Yöneltilmesi

MADDE 40 - Parti grubunca seçilmiş Grup Başkanı ile Başkan Vekilleri veya Yönetim Kurulu hakkında güvensizlik önergesi verilerek Genel Kurulda görüşme isteminde bulunulabilir. Bu istem grup üye tam sayısının en az 1/5'i oranında milletvekilinin Grup Başkanlığına vereceği bir önerge ile uygulanır.

Güvensizlik önergesi, Grup Genel Kurulunun ilk birleşiminde okunur ve gündeme alınması konusunda görüşme açılır. Bu görüşmede önergeyi veren milletvekillerinden biri ile güvensizlik yöneltilenlerden birine söz verilir. Görüşme tamamlandıktan sonra önergenin gündeme alınıp alınmaması oylanır. Güvensizlik önergesinin gündeme alınmasına karar verildiğinde konu bir sonraki toplantıda görüşmeye açılır.

Grup Yöneticilerinin Güvenoyu İstemi

MADDE 41 - Parti grubunca seçilmiş Grup Başkanı ile Başkan Vekilleri veya Yönetim Kurulu, Grup Genel Kurulundan güvenoyu isteyebilirler. Yönetim Kurulu, güvenoyu istemi konusunda üye tam sayısının salt çoğunluğu ile karar verir.

Güvenoyu istemi Grup Genel Kurulunun ilk birleşiminde okunur ve gündeme alınması konusunda görüşme açılır. Bu görüşmede güvenoyu isteminde bulunan Yönetim Kurulu üyelerinden biri ya da Başkan Vekili ile karşı görüşte olan bir milletvekiline söz verilir. Görüşme tamamlandıktan sonra istemin gündeme alınıp alınmaması oylanır.

Güvenoyu isteminin gündeme alınmasına karar verildiğinde konu bir sonraki toplantıda görüşmeye açılır.

Ortak Kurallar

MADDE 42 - Güvensizlik Önergesi ya da Güvenoyu istemi gündeme alındığında görüşme genel hükümlere uyularak yapılır. Görüşmeler tamamlandığında oylamaya geçilir. Grup Genel Kurulunda güvensizlik kararı ancak grup üye tam sayısının salt çoğunluğuyla alınır. Bu durumda iç yönetmelikte belirtilen kurallara uyularak seçim yapılır. Yeni seçilenler ayrılanların görev sürelerini tamamlarlar. Herhangi bir nedenle çekilen Grup Başkanı, Başkan Vekili, Yönetim Kurulu veya Yönetim Kurulu Üyesi, yerine yenisi seçilinceye kadar görevine devam eder.

BEŞİNCİ BÖLÜM Grup Yönetim Kurulu

Seçim

MADDE 43 - Grup Genel Kurulu her yasama dönemi başında bu iç yönetmeliğin 3. maddesinde belirtildiği gibi Başkan ve Başkan Vekillerinin seçimini müteakip 15 üyeden oluşan Grup Yönetim Kurulunu seçer. Ayrıca 5 yedek üye seçilir.

Grup Yönetim Kurulu için bir yasama döneminde iki seçim yapılır. İlk seçilenlerin görev süresi iki yıl, ikinci devre seçilenlerin görev süreleri dönem sonuna kadardır. Ancak, ikinci devre seçimlerinin Türkiye Büyük Millet Meclisinin tatilde olduğu döneme rastlaması halinde, yenisi seçilinceye kadar eskisi görevine devam eder. Seçimler grup iç yönetmeliğinin seçim yöntemlerine ilişkin maddesine göre yapılır. Grup Yönetim Kurulu üyeliklerinde boşalma olması halinde, aldıkları oy sırasına göre yedekleri Grup Başkanı tarafından davet edilir. Bu suretle Grup Yönetim Kurulu üyesi olan kimse, eski üyenin kalan görev süresini tamamlar. **(Değişik: 01.10.2008)**

Merkez Karar ve Yönetim Kurulu, Merkez Yürütme Kurulu, Yüksek Disiplin Kurulu Üyeleri Grup Yönetim Kurulunda görev alamazlar.

Yönetim Kurulunda İş Bölümü

MADDE 44 - Yönetim Kurulu, seçimlerden sonraki ilk toplantısında üyeleri arasından bir basın sözcüsü, bir kâtip ve bir muhasip üye seçer.

Basın Sözcüsü, Grup Genel Kurulu ve Grup Yönetim Kurulu çalışmalarından bildirilmesi uygun görülenleri basma duyurmakla görevlidir.

Kâtip Üye, Grup Genel Kurulunda Başkanlık Divanı teşkili, tutanakların tutulması, karar defterlerinin ayrı ayrı tutulması gibi görevleri ve yazışmalarla ilgili işleri yerine getirir.

Muhasip Üye, Grup Bütçe Tasarısını hazırlar, gelirlerin tahsilini sağlar, harcamaları yapar ve muhasebe kayıtları ile ilgili diğer belgeleri düzenler ve saklar. Para tahsili ve harcanması Başkan Vekillerinden birisi ve Muhasip Üyenin ortak imzası ile yapılır.

Toplantı ve Karar Yeter Sayısı

MADDE 45 - Grup Yönetim Kurulunun toplantı yeter sayısı, Başkan veya Başkan Vekilleri dahil üye tam sayısının salt çoğunluğudur. Karar yeter sayısı ise, toplantıya katılanların yarısından bir fazlasıdır.

Toplantılar

MADDE 46 - TBMM toplantı halinde iken Yönetim Kurulu, belirleyeceği günde haftada en az bir defa toplanır. TBMM'nin ara verme veya tatilde bulunduğu zamanlarda toplantı gün ve süreleri ayrıca tespit edilir. Yönetim Kurulu Grup Başkanı veya Başkan Vekillerinden her biri ya da partili Başbakan tarafından her zaman toplantıya çağırılabilir.

Grup Yönetim Kurulunun Görevleri

MADDE 47 -

- a. Grup Toplantılarının gündemini hazırlar.
- b. Grup olarak ele alınması uygun görülen konular hakkında grup üyelerine önerge, teklif veya rapor hazırlar ve yurt içinde bir konuyu incelemek üzere teker teker veya komisyon halinde görev verir ve bu çalışmalarını takip eder.
- c. Grup üyelerince Grup Yönetim Kuruluna yönelik sözlü ve yazılı soruları cevaplandırır.
- d. Grubun bütçesini ve kesin hesabını düzenleyip Genel Kurulun onayına sunar ve kabul edilen bütçeyi uygular.
- e. Yasama çalışmaları kapsamında parti ve grubun amaç ve menfaatine uygun gördüğü tedbirleri alır.
- f. Başbakan ve bakanlarla, diğer siyasi parti grupları ile, parti mensubu olmayan TBMM Başkanı ve üyeleri ile, Grup Başkanının veya Başkan Vekillerinin talimatı dahilinde temasları yürütür.
- g. Meclis Komisyonlarına grup adına aday gösterir ve Komisyon Başkanlığı, Başkan Vekilliği, Sözcülük ve Kâtiplerin bölüşülmesi konusunda gerekiyorsa diğer siyasi parti grupları ile anlaşmalar yapar.
- h. Grup salonları, kitaplık ve diğer idari işlerin yürütülmesinde Grup Başkan ve Başkan Vekillerine yardımcı olur.
- i. Parti tüzüğü ve bu iç yönetmelikte gösterilen görevleri yerine getirir ve yetkileri kullanır.

Araştırma ve Uzmanlar

MADDE 48 - Yönetim Kurulu partinin araştırma ve yayın bürosundan faydalanır ve gerekiyorsa ücretli uzman, memur ve müstahdem çalıştırır.

Diğer Görevler

MADDE 49 - Yönetim Kurulu, grup üyelerinin TBMM Genel Kurul ve Komisyonlarına, Grup Genel Kurulu ve komisyonlarına katılımlarını, parti tüzüğüne, programına, büyük kongrenin genel nitelikteki bağlayıcı kararlarına ve bu yönetmelik ile Grup Genel Kurulunun ve Grup Yönetim Kurulunun bağlayıcı kararlarına ve genel olarak parti ve grup menfaatlerine uygun hareket etmelerini sağlayıcı her türlü tedbirleri alır.

Grup Denetçileri

MADDE 50 - Grup Genel Kurulu kendi üyeleri arasından 2 denetçi seçer. Süreleri Yönetim Kurulunun süreleri kadardır.

Grup Denetçilerinin Görev ve Yetkileri

MADDE 51 -

- a. Denetçiler, grubun gelir giderlerinin bütçeye uygunluğunu denetler ve sona eren bütçe uygulaması ile ilgili olarak düzenlediği raporu Grup Genel Kuruluna sunarlar.
- b. Bu raporlar üzerinde yapılacak görüşmelerden sonra Yönetim Kurulunun ibrası hususunun karara bağlanmasını sağlarlar.
- c. Yönetim Kurulunun ibrası denetçi raporunun olumlu olmasına bağlıdır.
- d. Yönetim Kurulunun ibrası ile o dönemin hesabı kapatılmış olur.

ALTINCI BÖLÜM

Grup İçi Komisyonlar, Komisyon Grupları

MADDE 52 - TBMM Komisyonlarına seçilen grup üyeleri o komisyonun partili grubunu oluştururlar. Komisyonun partili başkanı yoksa başkan vekili, yoksa sözcüsü yoksa kâtibi bu komisyon grubunun başkanıdır. Aksi halde komisyon grubu başkanını kendi üyeleri arasından seçer. Komisyon grupları, komisyon çalışmalarında gerekiyorsa grup üyelerinin ortak hareket etmelerini sağlayıcı önlemleri alırlar. Komisyon Grupları aynı zamanda grup içi ihtisas komisyonlarıdır.

Grup Geçici Komisyonlar

MADDE 53 - Grup Yönetim Kurulu veya Genel Kurulu ayrıca grup içi geçici komisyonlar kurabilir.

Yönetim Kurulunun Gözetimi

MADDE 54 - Yukarıda yazılı 52 ve 53. maddelerde söz konusu olan komisyon grupları, grup içi ihtisas komisyonları ve geçici komisyonlar, Grup Yönetim Kurulunun gözetimi altında çalışırlar.

YEDİNCİ BÖLÜM

Grup Disiplin Kurulu

MADDE 55 - Grup üyelerinin aralarındaki anlaşmazlıkları, parti tüzüğü, programı, büyük kongrenin bağlayıcı kararları, bu iç yönetmeliğe ve grubun bağlayıcı kararlarına aykırı hareketleri, parti ve grubun haysiyet ve şerefine uymayan hallere dair şikâyetleri inceleyip karara bağlamak üzere; ilk yasama yılı başında Grup Genel Kurulunca, 2 yıl için, **5** kişilik bir Grup Disiplin Kurulu seçilir. **Ayrıca 3 yedek üye seçilir. 2. Devre seçilenlerin görev süreleri dönem sonuna kadardır.**

İş Bölümü

MADDE 56 - Grup Disiplin Kurulu ilk toplantısında kendisine bir başkan, bir ikinci başkan ve bir de sekreter seçer.

Toplantılar

MADDE 57 - Disiplin Kurulu, kendisine bir iş havale edilir edilmez başkanın veya yokluğunda ikinci başkanın çağrısı üzerine toplanır. Toplantı nisabı üye tam sayısının en az 2/3'üdür. Gruptan geçici veya kesin çıkarma kararları Müşterek Disiplin Kurulunun tüzükte belirtilmiş çoğunluğu ile ve diğer kararlar Grup Disiplin Kurulunun salt çoğunluğu ile verilir.

Başvurma

MADDE 58 - Grup üyeleri hakkında ihbar ve şikâyet Grup Disiplin Kuruluna, Grup Yönetim Kurulunca verilecek karar üzerine yazı ile havale edilir.

Usûl

MADDE 59 - Disiplin Kurulu kendisine sevk olunan üyenin 15 gün içinde yazılı veya sözlü savunmasını aldıktan sonra dosya üzerinde yapacağı inceleme ile veya lüzum görürse olayı heyet halinde veya üyelerinden birinin yada bir kaçının niyabeten tahkik ve tetkiki ile, gerekirse ilgili çevrelerden yazı ile bilgi toplayarak veya ilgili şahısları dinleyerek karar verir. Ancak seçimlerde veya herkesin gözü önünde açık olarak ya da yayım yoluyla işlenen fiillerde savunma süresi 7 gündür. Üyeden savunması, Disiplin Kurulu Başkanı tarafından yazı ile istenir. Karar verme yetkisi Müşterek Disiplin Kuruluna ait olan fiillerde, tüzükte aksine hüküm bulunmadığı takdirde aynı usule riayet olunur.

Disiplin Kurulu kararları kesindir.

Disiplin Cezaları

MADDE 60 - Disiplin Cezaları Şunlardır:

a) Uyarma

- b) Kınama
- c) Gruptan geçici çıkarma
- d) Gruptan kesin çıkarma

(a) ve (b) bentlerindeki cezalar, parti tüzüğüne aykırı olarak yapılan hareketin mahiyetine ve vehamet derecesine veya grup üyesinin o işteki ilgisine göre sırası ile verileceği gibi sıra gözetmeksizin de verilebilir. (c) ve (d) bentlerindeki cezaları verme yetkisi müşterek disiplin kuruluna aittir. Ancak sevk yazısında istenen cezadan daha ağırı verilemez.

TBMM Dışındaki Disiplin

MADDE 61 - Partili TBMM üyelerinin, Meclis ve Meclisteki parti grupları dışında, parti program ve tüzüğüne aykırı hareketleri hakkında Müşterek Disiplin Kurulunca karar verilir. Bu hallerde Merkez Disiplin Kurulunun tâbi olduğu yönetmelik ve usuller uygulanır. Başkanlık Divanı, Merkez Disiplin Kurulu Başkanlık Divanıdır. Yukarıda belirtilen ortak toplantıya sevk kararları Grup Yönetim Kurulu tarafından verilir.

Müeyyideler

MADDE 62 - Grup toplantılarından çıkarma ve gruptan çıkarma cezasına uğrayan grup üyesi, cezası süresince gruba, grup toplantılarına ve grup faaliyetlerine katılamaz.

Herhangi bir disiplin cezasına uğrayan grup üyesinin grup disiplinine uyma yükümlülüğü devam eder.

SEKİZİNCİ BÖLÜM

Mali Hükümler

Bütçe

MADDE 63 - Grubun mali işleri, her yasama yılı için Grup Yönetim Kurulunca taslağı hazırlanıp Grup Genel Kurulunun tasvibi ile kesinleşen bir bütçe ile yürütülür. Her yasama yılı sonunda Grup Yönetim Kurulunca hazırlanan kesin hesap özeti Genel Kurulun tasvibine sunulur.

Aidat

MADDE 64 - Partili TBMM üyeleri Siyasi Partiler Kanunu'ndaki hükümlere göre, Yönetim Kurulunun teklifi üzerine Grup Genel Kurulunca tespit edilen aidatı öder. Bu aidatın ne kadarının parti grubuna, ne kadarının Parti Genel Merkezine kesileceği aynı şekilde tespit edilir. Bu aidatın TBMM üyelerine yapılan ödenek ve yolluktan kesilmesi Grup Yönetim Kurulunun kararı ile TBMM saymanlığından istenebilir.

DOKUZUNCU BÖLÜM

Diğer Hükümler

Resmî Yurtdışı Gezilere Katılacak Üyelerin Belirlenmesi

MADDE 65 - Yabancı parlamentolardan ve kuruluşlardan TBMM'ye yapılan resmi ziyaret davetlerine uyulmasına TBMM Genel Kurulunda karar verilmesinden sonra davete partiye ayrılan kontenjandan katılacak üyelerle, Cumhurbaşkanının, Başbakanın ve diğer resmi heyetlerin dış gezilerine parti adına katılacak üyelerin belirlenmesi için grup üyeleri arasından, Grup Genel Kurulu toplantısı sırasında, o toplantıyı yöneten başkan tarafından kura çekilir. Çok acil durumlarda kura çekimi Grup Yönetim Kurulunca yapılır.

Ancak bu kurum ve kuruluşlardan ismen yapılan davetler ile grup başkanının bizzat katılmayı uygun gördükleri kura çekiminden muaf tutulurlar.

Dış komisyonlarda ve uluslararası kuruluşlarda görevli grup üyeleri ile bir önceki kurada ismi çıkan grup üyeleri kuralara katılamazlar.

Parlamentolararası Dostluk Gruplarına Katılma

MADDE 66 - Grup üyeleri, grup başkanlığına bilgi vererek ilgili yasa ve yönetmelik hükümlerine göre diledikleri yabancı ülke parlamentosu ile dostluk grupları kurabilirler ve kurulmuş olanlara da katılabilirler.

Grup üyelerinin katıldıkları dostluk grubu nedeniyle ilgili ülkeye yapacağı geziye bu iç yönetmeliğin 65. maddesinin son fıkrası uygulanmaz.

Açıklık Olmayan Haller

MADDE 67 - Bu iç yönetmelikle açıklık getirilmeyen durumlarda TBMM'de uygulanan İç tüzük hükümleri tatbik edilir.

Yürürlüğe Giriş

MADDE 68 - Bu iç yönetmelik TBMM grubunca kabul edilerek TBMM Başkanlığına sunulduktan sonra yürürlüğe girer.

Değişirme

MADDE 69 - Bu iç yönetmelik ancak TBMM Parti Grubu Genel Kurulunca değiştirilir. Bu konudaki değişiklik teklifleri Grup Yönetim Kurulunca veya en az 10 üyenin yazılı teklifi ile verilebilir. Değişiklik teklifi, en az 2 üyesi hukukçu olmak üzere, grupça seçilecek 5 kişilik komisyon tarafından hazırlanır. Grup Genel Kurulunda bu komisyon raporları görüşülür. Değişiklik, Grup Genel Kurulunca kabul edilerek TBMM Başkanlığına takdim ile yürürlüğe girer.

Uygulama

MADDE 70 - Bu iç yönetmelik Parti Meclis Grubunca yürütülür.

GEÇİCİ MADDE 1. - Bu iç yönetmeliğin yürürlüğe girdiği tarih yasama yılı başlangıcına tesadüf etmediği takdirde dahi Grup Genel Kurulunca kabul edilerek aynen yürürlüğe girer ve yasama yılı başlangıcında tekrar yeni bir işlem yapılmasına gerek bulunmaz.

GEÇİCİ MADDE 2. - Bu iç yönetmelik değişikliklerinin yürürlüğe girdiği tarih yasama yılı başlangıcına tesadüf etmediği takdirde dahi Grup Genel Kurulunca kabul edilerek TBMM Başkanlığı'na takdim edildikten sonra aynen yürürlüğe girer ve yasama yılı başlangıcında tekrar yeni bir işlem yapılmasına gerek kalmaz. **(İhdas. 6 Mayıs 2003)**

AK PARTİ

**SEÇİM İŞLERİ
ADAYLIK İŞLEMLERİ
YÖNETMELİĞİ**

herşey
Türkiye
için!

SEÇİM İŞLERİ ADAYLIK İŞLEMLERİ YÖNETMELİĞİ

AK PARTİ SEÇİM İŞLERİ ADAYLIK İŞLEMLERİ YÖNETMELİĞİ.....	329
Madde 1 - Amaç	
Madde 2 - Kapsam	
Madde 3 - Hukuki Dayanak	
Madde 4 - Tanımlar	

BİRİNCİ BÖLÜM

BİRİNCİ KISIM

GENEL ESASLAR.....	329
Madde 5 - Seçimlerle İlgili Karar Verme Yetkisi	
Madde 6 - Adayların Tespit ve Sıralama Usülleri	
Madde 7 - Aday Tespitine İlişkin Bildirim	
Madde 8 - Seçim Çevresi	

İKİNCİ KISIM

ADAYLIK BAŞVURULARI.....	331
Madde 9 - Adaylık Başvuru Tarihleri	
Madde 10 - Adaylığa İlişkin Yasaklar	
Madde 11 - Alt Kademe Teşkilat Yöneticisinin Aday Adaylığı	
Madde 12 - Partide Kayıtlı Olmayanların Adaylık Başvurusu	
Madde 13 - Parti Adayı Olarak Seçilmiş Olanların Yeniden Adaylığı	
Madde 14 - Adaylık Başvuru Usulü	

ÜÇÜNCÜ KISIM

ÖN İNCELEME.....	332
Madde 15 - Ön İnceleme Kurulları	

İKİNCİ BÖLÜM

ADAY TESPİT YÖNTEMLERİNE İLİŞKİN ESASLAR.....	333
---	-----

BİRİNCİ KISIM

İLKELER.....	333
I- ÖNSEÇİM USULÜ İLE ADAY VE LİSTE SIRALAMASI YAPMAK	333
Madde 16 - Önseçim	

Madde 17 - nseim Parti Seçmeni	
II - TEŞKİLAT YOKLAMASI USULÜ İLE ADAY VE LİSTE SIRALAMASI	333
Madde 18 - Teşkilat Yoklaması	
Madde 19 - Teşkilat Yoklaması Seçmenleri	
III - MERKEZ YOKLAMASI USULÜ İLE ADAY VE LİSTE SIRALAMASI YAPMAK	334
Madde 20 -	

İKİNCİ KISIM

SEÇİMLER	334
Madde 21 - nseim İlçe Seçim Ve Sandık Kurullarında Gevlendirilecek Partili yeler	
Madde 22 - Parti Seçmen Listeleri	
Madde 23 - Seçmen Listelerinin Askıya ıkarılması	
Madde 24 - Seçmen Listelerine İtiraz ve Listelerin Kesinleştirilmesi	
Madde 25 - Bir Kimsenin Birden Fazla Siyasi Parti Seçmen Listesine Yazılması	
Madde 26 - Aday Adayı Listelerinin Seçim Kurullarına Verilmesi	
Madde 27 - Basılı Oy Pusulası ve Zarfların Verilmesi	
Madde 28 - Bildirilecek Aday Adayı Sayısı	
Madde 29 - Aday Adaylığından ekilme	

ÜÇÜNCÜ KISIM

ÖNSEÇİMDE PROPAGANDA İLE İLGİLİ HÜKÜMLER	338
Madde 30 - Propaganda Yasakları	

DÖRDÜNCÜ KISIM

OYLAMA İŞLEMLERİ	339
Madde 31 - nseim Müşahitleri	
Madde 32 - Oy Vermeye Ait Esaslar	
Madde 33 - Oy Verme	
Madde 34 - Oy Verme Süresi, Oyların Dökümü ve Sayımı	
Madde 35 - İtiraz Hakkı	
Madde 36 - Yerel Seçimlerde nseim Tutanağı ve İtirazın Sonuçları	
Madde 37 - Milletvekili Seçiminde nseim Tutanaklarının Düzenlenmesi ve Tutanağın İptali	
Madde 38 - Mahalli Seçimlerde nseim Sonuçlarının Siyasi Partilere ve Kazananlara Bildirilmesi	

- Madde 39 - Genel Seçimlerde Önseçim Sonuçlarının Siyasi Partilere Bildirilmesi

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

- ADAY LİSTELERİNİN SEÇİM KURULLARINA VERİLMESİ..... 343

BİRİNCİ KISIM

- YEREL SEÇİMLERDE ADAY LİSTELERİNİN VERİLMESİ VE İTİRAZLAR.... 343

- Madde 40 - Yerel Seçimlerde Aday Listelerinin Verilmesi
 Madde 41 - Yerel Seçimlerde Adaylara Karşı İtiraz
 Madde 42 - Yerel Seçimlerde Adayların İncelenmesi
 Madde 43 - Yerel Seçimlerde Eksik Adayların Tamamlanması
 Madde 44 - Belediye Meclisi Üyeliği Seçimlerinde Kontenjan Adaylığı

İKİNCİ KISIM

- GENEL SEÇİMLERDE ADAY LİSTELERİNİN VERİLMESİ VE İTİRAZLAR.... 345

- Madde 45 - Milletvekili Seçimlerinde Aday Listelerinin Verilmesi
 Madde 46 - Milletvekili Seçiminde Kontenjan Adaylığı
 Madde 47 - Milletvekili Seçimlerinde Adaylara Karşı İtiraz
 Madde 48 - Adayların İncelenmesi
 Madde 49 - Adayların İlanı
 Madde 50 - Adaylıktan İstifa ve Ölüm

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

- MÜTEFERRİK HÜKÜMLER..... 347

- Madde 51 - Aday Adaylarından Alınacak Aidat
 Madde 52 - MKYK'nın Seçimlere Dair İlke Kararları Verme Yetkisi
 Madde 53 - Yürürlük
 Madde 54 - Yürütme
 Örnek Form - 1
 Örnek Form - 2

AK PARTİ SEÇİM İŞLERİ ADAYLIK İŞLEMLERİ YÖNETMELİĞİ

Amaç

Madde 1 - Bu Yönetmelik, ADALET VE KALKINMA PARTİSİ'nde seçim iş ve işlemleriyle ilgili uyulacak usul ve esasları düzenlemek amacıyla hazırlanmıştır.

Kapsam

Madde 2 - Bu Yönetmelik, milletvekili ve mahalli idareler genel, kısmî ve ara seçimlerinde, Genel Merkez yoklaması ile seçim kurullarının yönetim ve denetimi altında önseçim veya teşkilat yoklaması yöntemiyle yapılacak aday tespitleri ile Tüzükte yazılı olanlar dışında teşkilat yoklaması seçmeni olabilecek Parti üyelerinin belirlenmesi, adaylık nitelikleri ve adaylık başvuruları ile adaylıkla ilgili itirazlara dair usûl ve esasları kapsar.

Hukuki Dayanak

Madde 3 - Bu Yönetmelik AK PARTİ Tüzüğü'nün 133. maddesinin verdiği yetkiye dayanılarak düzenlenmiştir.

Tanımlar

Madde 4 - Uygulama ilgili olarak bu Yönetmelikte geçen deyimlerden;

Parti: (AK PARTİ) Adalet ve Kalkınma Partisi'ni,

Tüzük: AK PARTİ Tüzüğünü,

Üye: Adalet ve Kalkınma Partisi üyesini,

MYK: AK PARTİ Merkez Yürütme Kurulunu,

MYK: AK PARTİ Merkez Karar ve Yönetim Kurulunu,

YSK: Yüksek Seçim Kurulu'nu,

Yönetmelik: Adalet ve Kalkınma Partisi Seçim İşleri Başkanlığı Adaylık İşlemleri Yönetmeliğini ifade eder.

Bu yönetmelikte sözü geçen ve tanımlanmayan deyimlerde, ilgili mevzuatta yapılan tanımlar geçerlidir.

BİRİNCİ BÖLÜM

BİRİNCİ KISIM GENEL ESASLAR

Seçimlerle İlgili Karar Verme Yetkisi

Madde 5 - Partinin, Ülke'de yapılacak her türlü seçime; tamamen veya kısmen tek başına katılıp katılmamasına karar verme yetkisi, Merkez Karar ve Yönetim Kurulu'na aittir. Kısmi katılım kararının, üye tam sayısının en az 2/3 çoğunluğu ile alınmış olması gereklidir.

Yapılacak seçimle ilgili herhangi bir kararın alınmamış olması, Partinin; her yerde seçime katılacak olduğu anlamına gelir.

Adayların Tespit ve Sıralama Usülleri (Tüzük md. 123 - 127 - 128)

Madde 6 - Milletvekili ve mahalli idareler seçimlerinde; Tüzüğün 123.,127. ve 128. maddeleri uyarınca yapılacak "ön inceleme" sonucu belirlenen aday adayları arasından Parti adayları ve bu adayların liste sıralamaları;

1 - Önseçim,

2 - Teşkilat yoklaması,

3 - Merkez yoklaması,

usüllerinden birinin, birkaçının veya tamamının; aynı seçimde seçim çevresi ölçeğine göre aynı anda ve bir arada veya birinin ülke ölçeğinde tam olarak uygulanması suretiyle yapılır.

Hangi seçim çevresinde hangi usül veya usüllerle ve usülün hangi ölçekte uygulanacağına Merkez Karar ve Yönetim Kurulunca karar verilir. Ancak milletvekili seçiminde, seçim çevrelerinin en az % 50'sinde "önseçim" veya "teşkilat yoklaması" usüllerinden birisinin uygulanması ile aday belirlemesine özen gösterilir.

Partinin Tüzükte ve Yönetmelikte gösterilen merkez yoklaması dışındaki Parti aday seçimleri seçim kurullarının yönetim ve denetimi altında yapılır.

Önseçim ve teşkilat yoklaması yöntemiyle yapılacak aday tespitleri, Yüksek Seçim Kurulu tarafından seçim takviminde belirlenip ilan edilen günde yapılır (2820 SPK. 37/4).

Aday Tespitine İlişkin Bildirim

Madde 7 - Partinin gerek milletvekili, gerekse mahalli idareler seçimleri için hangi seçim çevrelerinde, hangi usul ve esaslarla aday tespiti yapacağı Genel Merkez tarafından Yüksek Seçim Kuruluna bildirilir. Bu bildirim, il seçim kurulları aracılığı ile ilçe seçim kurullarına iletilir (2820 SPK. 37, 2972 S.K. 10/e).

Bildirim, Yönetmelik ekinde yer alan örnek 1 nolu forma göre yapılır.

Seçim Çevresi

Madde 8 - Önseçim ve teşkilat yoklamasında seçim çevreleri; milletvekili seçimleri için il veya varsa il içerisindeki seçim çevresi; il genel meclisi üyeliği için ilçe; belediye meclisi üyeliği ve başkanlığı için belde; büyükşehir belediye başkanlığı için de o büyükşehir belediye hudutları içi'dir (2972 S.K. 3, 4, 10/b - 2820 SPK. 37/son - 2839 S.K. 4, 5).

İKİNCİ KISIM ADAYLIK BAŞVURULARI

Adaylık Başvuru Tarihleri (Tüzük md.123/127)

Madde 9 - Milletvekili ve mahalli idareler seçimlerinde adaylık başvuru tarihleri, Yüksek Seçim Kurulunca ilan edilen seçim takvimi dikkate alınarak Merkez Karar ve Yönetim Kurulunca kararlaştırılır ve ilan edilir.

Adaylığa İlişkin Yasaklar (2820 SPK.md.40)

Madde 10 - Bir kimse, aynı zamanda, önseçimlerde ve merkez adaylığına da değişik siyasi partilerden veya aynı partiden, aynı seçim için birden fazla seçim çevresinden önseçime katılamaz.

Bir kimse, bir partiden önseçim veya merkez adaylığı yoklamasına katıldıktan sonra başka bir partiden merkez adayı gösterilemez ve partisinden istifa etmedikçe bağımsız aday olamaz.

Alt Kademe Teşkilat Yöneticisinin Aday Adaylığı (2820 SPK md. 40/4-Tüzük. md.130)

Madde 11 - Adayların "önseçim" veya "teşkilat yoklaması" usûllerinden birisi ile belirlendiği hallerde; görev yaptıkları yerden aday adayı olan alt kademe teşkilat başkan ve yönetim kurulu üyelerinin; seçim takviminde belirtilen süre içinde görevlerinden istifaları zorunludur.

Partide Kayıtlı Olmayanların Adaylık Başvurusu (Tüzük. md. 131)

Madde 12 - Milletvekili ve yerel seçimlere aday adaylığı için parti üyesi olma şartı aranmaz. Parti üyesi olmadan aday gösterilip seçilenler, parti üyeliliğine alınmış sayılırlar. Milletvekili seçilenlerin üyelik kayıtları, Tüzüğün 11. maddesi gereği Genel Merkezce ikmal ettirilir. Diğerleri ise, üyelik kaydı için gereken evrakları, seçim sonuçlarının ilanından sonra on gün içinde ilgili ilçeye verirler ve kayıt işlemlerini ikmal ettirirler.

Parti Adayı Olarak Seçilmiş Olanların Yeniden Adaylığı (Tüzük. md. 132)

Madde 13 - AK PARTİ listelerinden aday gösterilip seçilmiş olan belediye başkanları ve milletvekilleri, en fazla üç dönem aday gösterilebilir.

Yapılacak seçimde, doğacak duruma bağlı olarak merkez yoklaması usulü ile aday belirlenmesinin zorunlu olması hali hariç olmak üzere; merkez yoklaması veya kontenjan usûllerinden birisi ile aday gösterilip seçilmiş olan kimse, aynı usûllerden birisi ile tekrar aday gösterilemez.

Adaylık Başvuru Usulü

Madde 14 - Adaylık başvuruları, bu Yönetmelik ekinde yer alan örnek 2 nolu form doldurulmak suretiyle yapılır.

a) Milletvekili Adaylık Başvurusu

Milletvekilliği için adaylık başvurusu; MKYK başka türlü karar vermiş olmadıkça, doğrudan Genel Merkezdeki Seçim İşleri Başkanlığına veya il başkanlıklarına bizzat yapılır.

b) Yerel Seçimlerde Adaylık Başvurusu

Yerel Seçimlerde adaylık başvuruları;

aa - Büyükşehir ve il belediye başkan adaylığı için MKYK başka türlü karar vermiş olmadıkça, doğrudan Genel Merkezdeki Seçim İşleri Başkanlığına veya il başkanlıklarına,

bb- İlçe ve belde belediye başkan adaylığı için ilgili il başkanlıklarına,

cc- Belediye ve il genel meclisi adaylığı için ilgili ilçe başkanlıklarına, bizzat yazılı olarak yapılır.

Milletvekilliği, büyükşehir ve il belediye başkan adaylığı için il başkanlıklarına yapılan başvurular; adayların evrakları tamamlanarak derhal Genel Merkeze gönderilir.

ÜÇÜNCÜ KISIM ÖN İNCELEME

Ön İnceleme Kurulları

Madde 15 - a) Milletvekili seçimlerinde ön inceleme (Tüzük md.123)

Adaylık başvuruları tamamlandıktan sonra Merkez Yürütme Kurulunca; Parti üyesi adaylar hakkında yasal niteliklerle sınırlı, Parti üyesi olmayanlar hakkında ise hem yasal nitelikler ve hem de uygunluk açısından gerekli ön inceleme yapılarak veya oluşturulacak bir komisyona yaptırılarak, adaylık değerlendirilmesine alınacakları gösterir öneri listesi hazırlanır, Merkez Karar ve Yönetim Kurulu'na sunulur. Merkez Karar ve Yönetim Kurulu, lüzum gördüğü incelemeyi yaparak; önseçim, teşkilat yoklaması ve merkez yoklamasına katılabilecek aday adayları listelerini seçim çevresi esasına göre belirler.

b)- Yerel seçimlerde ön inceleme (Tüzük md.127)

aa - Büyükşehir ve il belediye başkan aday adaylarıyla ilgili "önseçim" veya "teşkilat yoklaması"na katılacakları belirleme işlemi olan "ön inceleme" yapmak ve karar alma yetkisi MKYK'na aittir.

bb - İlçe ve belde belediye başkan aday adaylarıyla ilgili "ön inceleme" işlemi, ilgili il yönetim kurulunca, belediye ve il genel meclisleri aday adaylarıyla ilgili "ön inceleme" işlemi, ilgili ilçe yönetim kurulunca yapılır.

İl yönetimince yapılacak ön inceleme işlemi, Merkez Karar ve Yönetim Kurulu onayı ile, ilçe yönetiminin yapacağı ön inceleme işlemi ise, il yönetim kurulu onayı ile kesinleşir. Bu şekilde onay yetkisi olan kurullar, gerek gördükleri değişiklikleri yapabilirler.

İKİNCİ BÖLÜM ADAY TESPİT YÖNTEMLERİNE İLİŞKİN ESASLAR

BİRİNCİ KISIM İLKELER

I- ÖNSEÇİM USULÜ İLE ADAY VE LİSTE SIRALAMASI YAPMAK

Önseçim

Madde 16 - Önseçim; her seçim çevresinde, Siyasi Partiler Kanununda yazılı usul ve esaslara göre, o seçim çevresinde Partiye kayıtlı bütün üyelerin "önseçim seçmeni" olarak; yargı gözetim ve denetimi altında gizli oy, açık tasnif esasına göre yapacakları seçimle Parti adaylarını ve liste sıralamalarını belirlemeleridir.

Önseçim Parti Seçmeni

Madde 17 - Önseçim Parti seçmeni; önseçimlerin yapılacağı seçim çevresinde oturan ve üye kayıt defterlerinde Parti üyesi olarak kayıtlı olup, önseçimlerin yapılacağı tarih itibarıyla bir önceki yılın son gününe kadar 2820 sayılı Kanunun 10. maddesine göre Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığına bildirilen ve Başsavcılıkla ilçe seçim kuruluna gönderilen listelerde yer alan üyelere (2820 SPK. md. 42/4).

II- "TEŞKİLAT YOKLAMASI" USULÜ İLE ADAY VE LİSTE SIRALAMASI YAPMAK

Teşkilat Yoklaması

Madde 18 - Teşkilat yoklaması; "teşkilat yoklaması seçmeni" olarak nitelenen partililer tarafından, Siyasi Partiler Kanununda yazılı usul ve esaslara göre yargı gözetim ve denetimi altında gizli oy, açık tasnif esasına göre, aday ve liste sıralamasının yapılmasıdır (Tüzük md. 124/2).

Teşkilat Yoklaması Seçmenleri

Madde 19 - Teşkilat yoklaması seçmenleri, yoklamanın yapılacağı seçim çevresindeki ilçe teşkilatına kayıtlı aşağıda yazılı Parti üyelerinden oluşur:

1. Parti üyeliği devam eden parti kurucuları,
2. İlin Partili bakan ve milletvekilleri,
3. İlin Partili eski bakan ve milletvekilleri,
4. İl disiplin kurulu başkanı ile asil ve yedek üyeleri,
5. İl yönetim kurulları başkanları ile yönetim kurullarının asil ve yedek üyeleri,

6. İlçe yönetim kurulları başkanları ile yönetim kurullarının asıl ve yedek üyeleri,
7. Belde yönetim kurulları başkanları ile yönetim kurullarının asıl ve yedek üyeleri,
8. Parti yan kuruluşlarının il ve ilçe yönetim kurulları başkanları ile yönetim kurullarının asıl ve yedek üyeleri,
9. Partili il genel meclisi üyeleri,
10. Partili belediye başkanları ve belediye meclisi üyeleri,
11. İl ve ilçe kongresi asıl ve yedek delegeleri,
12. İlin büyük kongre asıl ve yedek delegeleri,
13. Partili belediye, il, ilçe ve belde eski başkanları,
14. Partili yan kuruluş eski il ve ilçe başkanları,
15. Parti üyeliği devam eden köy ve mahalle muhtarları,
16. Partinin teşkilat yoklaması tarihinden en az bir yıl önce belirlenmiş ve görevi devam etmekte olan mahalle ve köy temsilcileri,
17. İlçe yönetim kurulu kararıyla görevlendirilen müşahitler,

İl içinde birden fazla seçim çevresi olması halinde, yukarıda yazılı "teşkilat yoklama seçmenleri"; üye olarak kayıtlı olduğu ilçenin yer aldığı seçim çevresinde ve sadece bir oy kullanabilir. Partili bakan ve milletvekilleri ise, tek olan oylarını, il içinde dilediği seçim çevresinde kullanabilir.

III-"MERKEZ YOKLAMASI" USULÜ İLE ADAY VE LİSTE SIRALAMASI YAPMAK

Madde 20 - Merkez yoklaması usulü; Tüzüğün 123. maddesine göre aday adaylıkları kabul edilenlerin, seçim çevrelerine göre aday ve liste sıralamalarının, doğrudan Merkez Karar ve Yönetim Kurulu tarafından yapılmasıdır.

İKİNCİ KISIM SEÇİMLER

Önseçim İlçe Seçim ve Sandık Kurullarında Görevlendirilecek Partili Üyeler (2820 SPK. md.41)

Madde 21 - Önseçim ilçe seçim kurulunun kurulması için öngörülen sürenin başında, önseçim ilçe seçim kurulu başkanı'nın Partinin ilçe başkanlıklarına üye bildirimini için yapacağı tebligattan itibaren 2 gün içinde; önseçim ilçe seçim kurulunda ve herbir önseçim sandık kurulu için Parti adına görevlendirilecek 2'şer asıl ve 2'şer yedek üye; belirlenerek kurula yazılı olarak bildirilir. Bu üyeler Parti adına, Parti adayları için yapılacak olan önseçim işlemleri ile ilgili olarak kurula katılırlar (2820 SPK. 41/a).

Önseçim ilçe seçim ve sandık kurullarında görevlendirilecek üyeler, önseçimlerde aday adayı olmayan Parti üyeleri arasından seçilir.

Parti Seçmen Listeleri

Madde 22 - a) Önseçim Parti Seçmen Listeleri

Partinin ilçe ve ilçeye bağlı herhangi bir beldede bütün üyelerinin katılımıyla yapacağı önseçimlerde, üye kayıt defterlerinde Parti üyesi olarak kayıtlı olup, önseçimlerin yapılacağı tarih itibarıyla bir önceki yılın son gününe kadar 2820 sayılı Kanununun 10. maddesine göre Cumhuriyet Başsavcılığına bildirilen ve Başsavcılığa ilçe seçim kuruluna gönderilen listelerde yer alan üyeler oy kullanabilirler (2820 SPK. 42).

Yukarıda sözü edilen partili seçmenlere ait listeler, Yüksek Seçim Kurulunun bildirmesi üzerine Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığınca önseçimden en az 30 gün önce elinde olacak şekilde ilgili ilçe seçim kurullarına gönderilir (2820 SPK. md. 42/5).

Cumhuriyet Başsavcılığınca gönderilen listeler alındığında, ilgili partinin üye kayıt defterleri getirilerek bu defterlerdeki kayıtlar ile Cumhuriyet Başsavcılığından alınan listeler, ilgili parti yöneticilerinin ve gerektiğinde onların sağlayacağı personelin katılımıyla, ilçe seçim kurulu başkanının yönetimi ve gözetimi altında incelenir. Cumhuriyet Başsavcılığınca gönderilen listelerde, ilçe bazında ilgili parti üyeleri gösterilmekle birlikte üyelerin ikametgahlarını içeren bilgilerin yer almaması halinde, üye kayıt defterlerindeki ikametgah adreslerinden de yararlanılmak suretiyle siyasi partinin önseçim yapacağı seçim çevreleri (merkez ve beldeler) için ayrı ayrı seçmen listeleri hazırlanır. Bu listeler dörder örnek olarak düzenlenir.

b) Teşkilât Yoklaması Seçmen Listeleri

Aday belirlemesi ve liste sıralaması teşkilât yoklaması usulüyle yapılırsa, Genel Merkez oy kullanacak teşkilat yoklaması seçmen listelerini ve seçmenler o seçim çevresinin dahil olduğu ilçe parti teşkilatına kayıtlı ise, üye kayıt defterleri ile birlikte teşkilat yoklaması yapacağı her seçim ve çevresi için ve yalnız o seçim ve çevresinden oy kullanacakları içerir biçimde dörder nüsha olmak üzere Yüksek Seçim Kurulunun belirleyeceği tarihte önseçim ilçe seçim kurulu başkanlığına vermek zorundadır. İlçe seçim kurulu başkanlığına bu listeler üzerinde herhangi bir işlem yapılmaksızın onaylanarak seçim takviminde belirlenen tarihte askıya çıkarılır (2820 SPK. 42).

Seçmen Listelerinin Askıya Çıkarılması

Madde 23 - Önseçim ilçe seçim kurulu başkanlığına hazırlanan önseçim seçmen listeleriyle, teşkilat yoklaması yapılan yerlerde ilçe seçim kurulu başkanlığına siyasi partilerce verilen teşkilat yoklaması seçmeni parti üyelerini içeren listelerin birer örneği ait oldukları önseçim ve çevresi belirtilmek suretiyle Yüksek Seçim Kurulunca belirlenen tarihler arasında ilgili parti ilçe yönetim kurulu ile ilçe seçim kurulu binaları önüne asılır (2820 SPK. 42/7).

Seçmen Listelerine İtiraz ve Listelerin Kesinleştirilmesi

Madde 24 - Parti seçmen listesinde adları bulunsun veya bulunmasın Parti üyeleri, askıya çıkarılan Parti seçmen listelerine askı süresi içinde, yazılı olarak itiraz edebilirler. İtirazlar, önseçim ilçe seçim kurulu tarafından Parti Tüzük ve Yönetmelikleri çerçevesi içinde incelenir ve seçim takviminde belirlenen süre içinde kesin olarak karara bağlanır. İtirazın yerinde görülmesi halinde Parti seçmen listesi düzeltilir (2820 SPK. 42/son - 298 S.K. 112).

Bu listeler kesinleştikten sonra, ilçe seçim kurulu başkanlığınca, yeteri kadar seçmen için bir liste hesabıyla sandık seçmen listelerine ayrılır.

Listeler üçer örnek olarak düzenlenir.

Ayrıca, seçmen listeleri kesinleştikten sonra, bu listelere göre 141 örnek sayılı Parti seçmen kartı, belli süre içinde düzenlenerek ilçe seçim kurulu başkanlığınca üyelere dağıtılır.

Kesinleşen listeler üzerinde aşağıdaki maddenin uygulanması dışında hiçbir değişiklik yapılamaz.

Bir Kimsenin Birden Fazla Siyasi Parti Seçmen Listesine Yazılması

Madde 25 - Birden fazla siyasi parti için ayrı ayrı düzenlenmiş ve kesinleşmiş olan siyasi parti seçmen listelerinde aynı isimlerin bulunması ve bu isimlerin başka başka kişilere ilişkin bulunmaması halinde, bu isimler bütün partilere ait seçmen listelerinden silinir ve bu kişilerin bu partilerin hepsinde birden üyelik sıfatları kalkar.

Ayrıca bu kişilere verilmiş olan siyasi parti seçmen kartları iptal edilerek durum önseçim ilçe seçim kurullarınca, ilgili siyasi partilerin ilçe yönetim kurullarına ve ilgili sandık kurulları başkanlıklarına derhal bildirilir (2820 SPK. 6).

Aday Adayı Listelerinin Seçim Kurullarına Verilmesi

Madde 26 - Aday adayları listeleri soyadına göre alfabetik sırayla düzenlenir.

a - Milletvekili Seçimlerinde

Milletvekili seçimi için, MKYK'nca seçim çevreleri esas alınarak belirlenen önseçim ve teşkilat yoklamasına katılabilecek tüm seçim çevrelerine ait aday adayları listeleri Genel Başkanlık tarafından Yüksek Seçim Kuruluna; ilgili seçim çevrelerine ait listelerin de o çevrelerin parti ilçe başkanlıklarınca, il ve ilçe seçim kurullarına verilmesi gerekir.

b - Belediye Başkanı ve Meclis Üyesi Seçimlerinde

Parti ilçe başkanlıkları; önseçimle veya teşkilat yoklamasıyla aday belirlecek belde ve ilçe belediye başkanı ve belediye meclisi aday adayları listelerini ilçe seçim kurulu;

Parti il başkanlıkları; büyükşehir belediye başkan aday adayları listelerini de, büyükşehir hudutları içindeki ilçe seçim kurullarına da iletilmek üzere il seçim kurulu başkanlıklarına verirler.

c - İl Genel Meclisi Üyesi Seçimlerinde

İl genel meclisi için; 2972 sayılı Kanununun 5'inci maddesi uyarınca, il seçim kurullarınca belirlenen sayıdan az olmamak üzere asıl ve yedek ayırımı yapılmaksızın, aday adayları listeleri Parti ilçe başkanlıkları tarafından ilçe seçim kurulu başkanlığına verilir.

Basılı Oy Pusulası ve Zarfların Verilmesi

Madde 27 - a) Parti Genel Merkezi veya yetki vereceği teşkilat kademeleeri, önseçim veya teşkilat yoklaması yapılacak seçim çevreleri ile seçimlere ait aday adaylarını içeren ve ilçe seçim kurulu başkanlığına verilen listelere uygun olarak, önseçim seçmen sayısı dikkate alınarak, yeterli sayıdaki basılı oy pusulası ile zarfları, Yüksek Seçim Kurulunca ilan edilen takvimde belirlenen tarihte ilçe seçim kurulu başkanlığına verir.

Bu oy pusulaları; milletvekili, belde belediye başkanlığı, ilçe belediye başkanlığı, büyükşehir belediye başkanlığı, belde ve ilçe belediye meclisleri ile il genel meclisi üyesi aday adayları için ayrı ayrı olmak üzere bastırılır. Oy pusulasının baş tarafına Partinin adıyla birlikte hangi seçim çevresine ve hangi seçime ait olduğu da yazılır.

Ayrı ayrı verilecek belediye meclisi ve il genel meclisi üyeliği aday adaylığı oy pusulasında asıl ve yedek ayırımı yapılmadan, yukarıdaki esaslara göre mevcut adaylar sıralanarak yazılır.

b) Önseçimle aday tespiti halinde, belediye başkanı ile belediye meclisi üye aday adayları müşterek liste ile önseçime katılabilirler. Bu halde, Partili seçmen bu müşterek listeyi aynen veya bu müşterek listedeki mevcut aday adaylarından istediklerini çizmek ve bunların yerine diğer aday adaylarından isimler yazmak veya 2820 sayılı Siyasal Partiler Kanununun 46'ncı maddesinde belirtilen aday adayları listesine işaret koymak suretiyle oyunu kullanabilir. Bu durumda yukarıda anılan Parti yetkili organları 2820 sayılı Siyasal Partiler Kanununun 46 ncı maddesinde belirtilen aday adayları listesi ile birlikte müşterek listeli aday adayları listelerini de ilçe seçim kurulu başkanlıklarına verirler (2972 S.K. md.10/d).

Bu halde belediye başkan aday adayları içermeyen listeler müşterek liste sayılmaz ve işleme konulmaz.

Siyasal Partiler, yukarıda belirlenmiş olduğu üzere düzenlenmiş müşterek listeleri, belediye başkan aday adayları sayısınca verebilirler (2972 S.K.10/c-d - 2820 SPK. 40).

Bildirilecek Aday Adayı Sayısı

Madde 28 - Milletvekili seçimi için siyasi partilerce yapılacak önseçimler de gösterilecek aday adayları sayısı o çevrede seçilecek milletvekili sayısından az olamaz (2820 SPK. 46/son).

Ancak 2820 sayılı Kanun'un 37'nci maddesinin 4381 sayılı Kanunla değişik ikinci fıkrası gereğince gösterilecek merkez kontenjan adayları, o seçim çevresi için bildirilecek toplam aday sayısından düşülür.

Mahalli seçimlerde de o seçim çevresi için öngörülen aday sayısı kadar aday adayı gösterilir.

Aday Adaylığından Çekilme

Madde 29 - Aday adaylarının ilçe seçim kuruluna bildirilmesinden sonra, önseçim sonuçlanıncaya kadar, aday adaylığından çekilme dikkate alınmaz. Ancak bu gibiler önseçimde aday seçilmişlerse çekilmeleri hüküm ifade eder ve onların yerine, oy sıralamasında daha sonra gelenler aday seçilmiş sayılırlar. Ölüm halinde de aynı hüküm uygulanır (2820 SPK. 40/son).

ÜÇÜNCÜ KISIM ÖNSEÇİMDE PROPAGANDA İLE İLGİLİ HÜKÜMLER (SPK.md.43)

Propaganda Yasakları

Madde 30 - Aday yoklamalarına katılan aday adayları için propaganda yapmak amacı ile açık hava toplantıları, örf ve adete göre sohbet toplantısı sayılanlar hariç olmak üzere kapalı salon toplantıları tertiplenemez, duvar ilanı, el ilanı ve her nevi matbua, ses ve görüntü bantlarıyla propaganda yapılamaz. Bu tür toplantılarda başka aday adaylarına karşı kötüyeyici beyanlarda bulunulması yasaktır.

Parti, aday adayları için bunların vereceği bilgileri de esas alarak aday adaylarının meslek veya sanat hayatlarındaki derece, başarı ve eserlerini, memlekette yaptığı hizmetleri gösterir, vesikalık fotoğraflarını taşıyan matbualar bastırıp dağıtabilir. Aday adaylarının soyadı alfabe sırasına göre düzenlenecek benzer bilgileri içeren matbualar sandık başlarına asılabilir.

Aday adayları, partinin programı, büyük kongresinin ve yetkili merkez organlarının kararları ile partinin seçim bildirisi dışında, milli, mahalli yahut mesleki çapta herhangi bir vaadde bulunamazlar ve Türkçe'den başka dil ve yazı kullanamazlar.

Aday adayları, önseçimlerde oy kullanacak partili üyelere veya yakınlarına maddi çıkar sağlama amacı güdemezler; önseçimlerde oy kullanacakları etkilemek maksadıyla meşru ve hukuka uygun olmayan davranışlarda bulunamazlar.

Yukarıdaki fıkralar ve Tüzük hükümlerine aykırı beyan ve faaliyette bulunduğu tesbit edilen aday adaylarının önseçim veya teşkilat yoklamasında aldığı sonuca bakılmaksızın MKYK tarafından adaylığı iptal edilir.

DÖRDÜNCÜ KISIM OYLAMA İŞLEMLERİ

Önseçim Müşahitleri

Madde 31 - Önseçim sırasında siyasi partilerin birer müşahidi, kendi partilerine ait sandık başı işlemlerini takip etmek üzere hazır bulunabilir. Önseçimde aday olanlar, müşahit sıfatıyla sandık başında bulunamazlar(2820 SPK. md.45).

Oy Vermeye Ait Esaslar

Madde 32 - Parti önseçim sandık seçmen listesine kayıtlı her seçmen önseçimde oy verme hakkına sahiptir. Sandık listesinde kaydı olmayanlar oy kullanamazlar.

Önseçimde oy vermek için parti seçmen kartının gösterilmesi şarttır. Bu belgeyi göstermeyenlerden veya belgenin sahibi olduğunda tereddüt edilenlerden parti üye kimlik kartı istenir (298 S.K. 87).

Sandık başına gelen partili seçmene, sandık kurulu başkanı veya görevlendirileceği kurul üyesi, kimlik ve parti seçmen kartını gördükten sonra oy pusulasını sandık kurulu başkanlığının mühürü ile mühürleyerek verir (2820 SPK. 46/2).

Partili seçmen, sandık kurulunca kendisine verilen (ilçe seçim kurulu ile sandık kurulu mühürünü içeren) oy pusulalarını ve ilçe seçim kurulunca mühürlü zarfı alarak, oyunu kullanmak üzere kapalı oy verme yerine geçer.

Oy Verme

Madde 33 - Aynı sandığa atılacak oy pusulalarını ve zarfını aldıktan sonra kapalı oy verme yerine giren seçmen oyunu aşağıdaki şekillerde kullanır:

a-Milletvekili Adaylığı İçin:

Partili seçmen oyunu kullanırken,oy pusulasında adları yazılı bulunan aday adaylarının karşısına (X) çarpı işareti koymak suretiyle tercihini belli eder. İşaret sayısı; o seçim çevresinin çıkaracağı milletvekili sayısından çok ve bu sayının yarısından az olamaz (2820 SPK. 37).

2820 Sayılı Kanununun 37'nci maddesi uyarınca siyasi parti genel başkanlıklarınca Yüksek Seçim Kuruluna bildirilen önseçim merkez aday isimleri o seçim çevresinin çıkaracağı milletvekili sayısından düşüldükten sonra, işaretleme kalan milletvekili sayısından çok ve bu sayının yarısından az olamaz.

İşaretlemede bu miktarlara ve nisbetlere uyulmaması, oy pusulasının geçersiz sayılmasını gerektirir.

b-İl Genel Meclisi Üyeliği Adaylığı İçin:

Partili seçmen, asil ve yedek ayrımı yapılmaksızın sıralanmış bulunan aday adaylarının isimlerinin karşısına (X) çarpı işareti koyarak tercihini kullanır. İşaretleme o seçim çevresinin çıkaracağı asil ve yedek üye toplam sayısından çok ve yarısından az olamaz.

Belirtilen bu oranlara uyulmaması, oy pusulasının geçersiz sayılmasını gerektirir (2820 SPK. 46/son).

c - Belediye Meclisi Üyeliği Adaylığı İçin:

Parti önseçim ilçe seçim kurullarına müşterek oy pusulası vermemiş ise tercih işaretlemesi, il genel meclisi üyeliği adaylığı için yapılanın aynı olacaktır. Ancak 2972 sayılı Kanununun 10 uncu maddesinin (d) bendinde öngörülen kontenjan adaylığı nedeniyle, işaretlenecek aday sayısı, kontenjandan gösterilecek aday sayısı asıl üye sayısından çıkarıldıktan sonra kalacak sayı üzerinden hesaplanacaktır (2972 S.K. 10/c – 2820 SPK. 46/son).

Parti önseçim ilçe seçim kurullarına müşterek oy pusulaları da vermiş ise, parti seçmeni hem bunları hem de basılı oy pusulasını sandık kurulu başkanından alarak kapalı oy verme yerine girecek ve orada tercihini yapacaktır.

Seçmen basılı oy pusulasını kullanmaya karar verdiği taktirde oy verme işlemini yukarıda (1) numaralı bentte belirtildiği üzere yapacak, aksi halde yani müşterek oy pusulasını kullanacak ise seçmen, müşterek oy pusulasını olduğu gibi üzerinde hiçbir değişiklik yapmadan ve işaret koymadan zarfa koyabileceği gibi, listede mevcut aday adaylarından (belediye başkanı adayı dahil) istediğini çizmek ve bunların yerine diğer aday adaylarından isimler yazmak suretiyle oyunu kullanabilir.

Partili seçmen, müşterek oy pusulasını kullanmaya karar verip oy pusulasında bazı isimleri çizmek ve yerlerine başka aday adaylarını yazmak suretiyle değişiklik yaptığı takdirde, sonuçta müşterek oy pusulasındaki aday sayısı, kontenjandan gösterilecek aday sayısı hariç olmak üzere, seçim çevresinin çıkaracağı asıl ve yedek üye toplam sayısından çok ve bu sayıdan az olamayaacağı gibi yeni yazılan isimlerin mutlaka basılı aday listesinde bulunan adaylardan olması da şarttır.

Bu şartlara uygun olmayan değişiklikler, oy pusulasını geçersiz kılar.

d - Belediye Başkanlığı ve Büyükşehir Belediyesi Başkanlığı Adayları Önseçimi İçin:

Bu seçimlerde partili seçmen, basılı oy pusulasında yazılı aday adaylarından yalnızca birinin isminin karşısına (X) çarpı işareti koyarak tercihini kullanır.

Birden fazla aday adayının isminin karşısına işaret konulması veya birden fazla aday olduğu halde oy pusulasında tercih işareti konulmamış bulunması, oy pusulasını geçersiz kılar. Seçmen müşterek oy pusulasını kullanmayı tercih etmiş ise onu; aksi halde işaretlediği belediye başkan adayları ile belediye meclisi üye adaylarına ait basılı oy pusulalarını aynı zarfa koyarak sandığa atar.

Büyükşehir belediye başkan adaylığı için de önseçim yapılması halinde seçmen bu maddenin "C" bendinin 1. fıkrasına göre işaretlediği oy pusulasını ilçe belediye başkanlığı ve meclisi üyeliği adaylarına ait oy pusulalarını koyduğu zarfa koyarak ilçe belediye önseçimi için ayrılmış sandığa atar.

Oy pusulası işaretlendikten sonra zarfa konular, zarf kapatılır ve kapalı oy verme yerinden çıkılarak oy zarfı ait olduğu sandığa atılır. Seçmen, sandık listesindeki adının karşısını imza ederek oyunu kullandığını belli eder.

Oy Verme Süresi, Oyların Dökümü ve Sayımı

Madde 34 - Oy verme süresi, oyların dökümü ve sayımı oy kullanma usulü, geçersiz oylar ve sandık başı işlemleri ile tutanakların birleştirilmesinde, 298

sayılı Kanun hükümleri ile YSK tarafından yayımlanan genelge hükümleri uygulanır.

İtiraz Hakkı

Madde 35 - Seçim ve sandık kurullarıyla kurul başkanlarının kesin olmayan kararlarına karşı Parti Genel Merkezi ile önseçimde aday adayı olanlar veya Partinin teşkilat kademelerinin başkanları veya vekilleri ile Parti müşahitleri itiraz edebilirler (2820 SPK. 50).

Yerel Seçimlerde Önseçim Tutanağı ve İtirazın Sonuçları

Madde 36 - Önseçimlerde her siyasi parti ve her önseçim için seçim çevreleri dikkate alınarak ayrı ayrı düzenlenecek sayılı basılı tutanak kağıdında, o partiden aday adayı olmuş bulunanların, herbirinin aldıkları oyların toplamı, rakam ve yazı ile belirtilir. Bu tutanak ilçe seçim kurulu başkanı ve üyelerince imzalanır.

Adaylık tutanağına yapılan itiraz, oyların dökümüne veya sayımına ilişkin olduğu ve yeniden yapılan döküm ve sayım sonunda tutanakların iptaline karar verildiği takdirde, yeniden yapılan döküm ve sayım sonucuna göre seçildikleri anlaşılana veya aldıkları oy sayısı değişenlere ilçe seçim kurulunca tutanakları verilir veya oy sayısı düzeltilir.

İlçe seçim kurulunca bu konuda verilen kararlara karşı aynı kurula yalnız şikayet yoluyla başvurulabilir.

İlçe seçim kurulunun şikayet üzerine verdiği karar kesindir.

Büyükşehir belediye başkanlığı adayları için düzenlenen ilçe birleştirme tutanaklarına karşı yapılan itirazlar, il seçim kurulunca incelenir ve kesin olarak karara bağlanır. İl seçim kurulunun birleştirme tutanağına karşı ancak il seçim kuruluna şikayet yoluna gidilebilir. Şikayet üzerine verilen kararlar kesindir.

Bu itiraz ve şikayetlerin ilgili seçim kurullarınca sonuçlandırılmalarına ilişkin süreler, Yüksek Seçim Kurulunca seçim takviminde belirtilir.

Büyükşehir belediye başkanlığı aday adaylığı önseçim sonuçları için ilçe seçim kurullarınca düzenlenen tutanaklar, birleştirilmek üzere il seçim kurulu başkanlığına gönderilir.

Önseçimin önseçim işlemleri sebebiyle iptali halinde önseçim yenilenmez ve bu seçim ve çevresi için bütün adaylar, Parti Tüzüğünde gösterilen yöntemlerle Parti yetkili organları tarafından belirlenir.

Tutanakları iptal edilenler yerine, adayların önseçimde aldıkları oy sırasına göre tutanak verilir. Sırada olan yoksa veya sıradakiler yetmezse boşluklar Tüzüğün 125. maddesine göre, adaylar merkez yoklaması ile belirlenmiş ise, yoklamayı yapan organın bildireceği isimle doldurulur (2820 SPK. 51).

Ön seçim veya teşkilat yoklamasında eşit oy alanların liste sırası, çekilecek kur'a ile belirlenir (Tüzük md.129/5).

Milletvekili Seçiminde Önseçim Tutanaklarının Düzenlenmesi ve Tutanağın İptali

Madde 37 - Önseçim sandık kurulları 146 nolu cetvelde oyların döküm ve sayımını yaparak 146/1 numaralı tutanağı düzenler ve bunları aynı gün önseçim ilçe seçim kuruluna iletir.

Önseçim ilçe seçim kurulları her siyasi parti için ayrı ayrı düzenlenecek 146/2 numaralı birleştirme tutanaklarında, o partiden aday adayı olanların her birinin aldıkları oyların toplamını rakam ve yazı ile belirtirler. Bu tutanaklar önseçim ilçe seçim kurulu başkanı ve üyeleri tarafından imzalanarak il seçim kuruluna iletilir.

İl seçim kurulları kendilerine önseçim ilçe seçim kurullarından gelen tutanakları her bir seçim çevresi itibariyle birleştirerek, 146/3 numaralı birleştirme tutanağını düzenler ve sonuçları 146/4 numaralı tutanak ile en seri şekilde (telgraf, telefax) Yüksek Seçim Kuruluna bildirirler.

Aynı miktarda oy almış olanlar arasındaki sırayı Partinin Merkez Karar ve Yönetim Kurulu tesbit eder.

Adaylık tutanağına yapılan itiraz, oyların dökümüne veya sayımına ilişkin olduğu ve yeniden yapılan döküm ve sayım sonucunda tutanakların iptaline karar verildiği takdirde, yeniden yapılan döküm ve sayım sonucuna göre seçildikleri anlaşılana Yüksek Seçim Kurulu tarafından tutanakları verilir.

Bir seçim çevresinde önseçimin, önseçim işlemleri sebebiyle iptaline karar verildiği takdirde, önseçim yenilenmez ve bu seçim çevresi için bütün adaylar ilgili siyasi partinin yetkili kurulları tarafından tesbit edilir.

Adayların yalnız birinin veya birkaçının tutanağının iptaline karar verildiği hallerde, tutanakları iptal olunan adayların yerine, önseçimde alınan oy sırasına göre tutanak verilir. Sırada olanlar yetmediği takdirde boş kalan yerlerin doldurulması için bu maddenin yukarıdaki fıkrası uygulanır.

Belli bir seçim için Parti adaylarının Yüksek Seçim Kuruluna bildirilmesinden sonra önseçim ve adaylarla ilgili itiraz ve şikayetler dikkate alınmaz. Daha önce yapılmış olan itiraz ve şikayetler üzerine başlamış olan işlemler dondurulur (2820 SPK. 51).

Mahalli Seçimlerde Önseçim Sonuçlarının Siyasi Partilere ve Kazanılmalara Bildirilmesi

Madde 38 - Her siyasi partinin önseçimine katıldığı her seçim ve çevresi için aday adaylarının aldığı oy sayısını içeren tutanaklar, ilçe seçim kurulu başkanlığınca partinin ilçe başkanlığına gönderilir.

Kazanan aday adaylarına da formu düzenlenerek verilir.

Büyükşehir belediye başkanlığı aday adaylığı sonuçları ise, il seçim kurulu başkanlığı tarafından ilgili parti il başkanlığına ve kazanan aday adayına bildirilir.

Genel Seçimlerde Önseçim Sonuçlarının Siyasi Partilere Bildirilmesi

Madde 39 - Yüksek Seçim Kurulu, il seçim kurullarından gelen önseçimle tespit edilmiş parti adayları listelerinin tasdikli birer örneğini derhal ilgili partilerin genel başkanlıklarına teslim eder. Parti genel başkanlıkları, parti mevzuatı gereğince merkez adayı olarak seçilen parti adaylarını bu listelere dahil ederek seçim çevrelerine göre düzenleyecekleri parti adayı cetvellerini, kanun hükümlerine göre Yüksek Seçim Kuruluna süresi içerisinde bildirirler (2820 SPK. md.48).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM ADAY LİSTELERİNİN SEÇİM KURULLARINA VERİLMESİ

BİRİNCİ KISIM YEREL SEÇİMLERDE ADAY LİSTELERİNİN VERİLMESİ VE İTİRAZLAR

Yerel Seçimlerde Aday Listelerinin Verilmesi

Madde 40 - Bu Yönetmelik ile Parti Tüzüğünde belirtilen usul ve esaslara göre belirlenen adaylara ait listeler Yüksek seçim Kurulunca ilan edilen seçim takviminde belirtilen süre içinde;

Büyükşehirlerde, büyükşehir belediye başkan adayları parti il başkanlıklarınca il seçim kurullarına,

Belediye başkanlığı, belediye meclisi üyeliği ve il genel meclisi üyeliği seçimlerine ait aday listeleri, Parti ilçe başkanlıklarınca ayrı ayrı listeler halinde ilçe seçim kurullarına, verilir.

Her aday için, 2972 sayılı Kanununun 9'uncu maddesi göndermesi ile uygulanması gerekli 2839 sayılı Kanununun 11'inci maddesine göre, seçilme yeterliliği ile ilgili sabıka kayıtlarının bulunup bulunmadığını gösterir belgelerle nüfus cüzdanı örnekleri seçim kurullarına verilecek listelere eklenir.

Yukarıda belirtilen Parti teşkilat kademeleri, her seçim çevresi için düzenleyecekleri aday listelerini 4 nüsha halinde, seçim takviminde belirlenen süre içinde alındı belgesi karşılığında seçim kurullarına verirler.

Aday listelerinin her sayfasının Parti mühürünü ve yetkili imzayı taşıması şarttır.

İl ve ilçe seçim kurulları, listeleri kendilerine verilen geçici adayları ilgili yerlerde alışımlı usullerle ilan ederler (2972 S.K. 12).

Yerel Seçimlerde Adaylara Karşı İtiraz

Madde 41 - Adayların geçici olarak ilanı üzerine adaylara karşı ilçe seçim kuruluna itiraz edilebilir. İlçe seçim kurulu kararlarına karşı ilgililer il seçim kuruluna itiraz edebilirler. İl seçim kurulunun itiraz üzerine verdiği karar kesindir.

Büyükşehir belediye başkan adayları hakkındaki itirazlar, il seçim kurulunca

incelenir. Bu inceleme sonucunda verilen kararlara karşı Yüksek Seçim Kurulu na itiraz yoluna başvurulabilir. İtiraz üzerine verilen bu kararlar kesindir.

İtiraz ve şikayetler ile bunların ilgili seçim kurullarınca incelenmelerine ilişkin süreler Yüksek Seçim Kurulunca seçim takviminde belirtilir (2972 S.K. 14).

Yerel Seçimlerde Adayların İncelenmesi

Madde 42 - İlçe seçim kurulları, kendi seçim çevrelerinin adayları hakkında yapacakları inceleme sonucunda kanunda yazılı adaylık şartlarında noksanlık veya aykırılık bulunduğunu görürlerse, durumu ilgili adaya ve siyasi partilerin ilçe başkanlıklarına bildirirler.

Büyükşehir belediye başkan adaylarına ilişkin inceleme il seçim kurulunca yapılır. Noksanlık ve aykırılık görülürse bu kurulca, siyasi partinin il başkanlığına bildirilir.

İlgili aday ve siyasi parti bu bildirimler üzerine büyükşehir belediye başkanlığı adaylığı yönünden Yüksek Seçim Kuruluna, diğer adaylar yönünden de il seçim kuruluna itiraz edebilirler. İtiraz üzerine verilen kararlar kesindir.

Yerel Seçimlerde Eksik Adayların Tamamlanması (Tüzük. md.125)

Madde 43 - Siyasi partilerin aday listelerinde, 24 ve 25 inci maddelerdeki durumlar nedeniyle eksiklikler husule geldiği takdirde keyfiyet ilçe seçim kurulu başkanlığınca, büyükşehir belediye başkanlığı adayı yönünden il seçim kurulu başkanlığınca ilgili siyasi parti yönetim kurulu başkanlığına bildirilerek eksikliğin tamamlanması istenir.

İstifa, ölüm ve kısmi iptal gibi nedenlerle aday listelerinde boşalma olması halinde; sıralama ön seçim veya teşkilat yoklaması usüllerinden biri ile yapılmış ise; boşluk liste sonuna kaydırılarak, en çok oy almış liste dışı adayın listeye dahil edilmesiyle doldurulur. Önseçim veya teşkilat yoklaması, tümünden veya seçim çevresi ölçüğünde en az 1/3 oranında iptal edilmiş ise, boşalan adaylıklar Merkez Karar ve Yönetim Kurulu veya yetki verdiği diğer herhangi bir merkez veya taşra teşkilatı yönetim kademesi tarafından tamamlanır.

Merkez yoklaması usûlü ile yapılan listelerde meydana gelebilecek boşalmalarda liste kaydırması yapılmaz. Boşalan sıra, Merkez Karar ve Yönetim Kurulu'nun belirlediği ismin bildirilmesiyle doldurulur.

Belediye Meclisi Üyeliği Seçimlerinde Kontenjan Adaylığı

Madde 44 - Parti, 2972 Sayılı Kanununun 10/c maddesi uyarınca; belediye meclis üye sayısı 9 ve 11 olan beldelerde bir, 15 olan beldelerde iki, 25 ve 31 olan beldelerde üç, 37 olan beldelerde dört, 45 olan beldelerde beş, 55 olan beldelerde altı adet kontenjan adayı gösterebilir.

Kontenjan adayları MKYK veya yetki verdiği teşkilat kademeleri tarafından

merkez yoklaması ile tesbit edilir.

Kontenjan adaylarının isimleri parti ilçe yönetim kurulları tarafından ilçe seçim kurullarına verilen aday listelerinin sonuna yedek üye adaylarının isimlerinden sonra yazılır.

İKİNCİ KISIM GENEL SEÇİMLERDE ADAY LİSTELERİNİN VERİLMESİ VE İTİRAZLAR

Milletvekili Seçimlerinde Aday Listelerinin Verilmesi

Madde 45 - Partinin seçime katılacağı yerlere ilişkin aday listelerinin, her ilin ve bir il birden fazla seçim çevresine bölünmüş ise, her bir seçim çevresinin adayları ayrı ayrı kağıtta gösterilmek suretiyle YSK'nca ilan edilen seçim takviminde öngörülen süre içinde Yüksek Seçim Kuruluna teslim edilmesi gerekir.

İllere ait bu listeler, alfabe sırasıyla dizilerek listenin baş tarafına ilin adı, il birkaç seçim çevresine bölünmüş ise (her bir çevre ayrı ayrı olmak üzere) ilin adıyla birlikte bölünen seçim çevresinin numarasının yazılması, bunun altına da adayların adları, soyadları, öğrenim durumları (ilk, orta, yüksek biçiminde) ve meslekleri (birden çok meslek varsa yalnız biri) gösterilerek sıra numarasıyla alta yazılmak suretiyle düzenlenir.

Listelerin her sayfasının Parti mühürünü ve yetkili imzayı taşıması gerekir.

Her aday için, 2839 Sayılı Kanunun 11'inci maddesine göre, seçilme yeterliliği ile ilgili, sabıka kayıtlarının bulunup bulunmadığını gösterir belgelerle nüfus cüzdanı örnekleri, listelere eklenir.

2839 Sayılı Kanunun 13'üncü maddesi gereğince; Partinin, iller toplamının en az yarısında ve aynı Kanunun 12'nci maddesinde öngörülen seçim çevrelerinin çıkaracakları milletvekili sayısı kadar aday göstermesi gerekir.

Eksik aday gösterilmesi halinde, bu eksiklik Yüksek Seçim Kurulunca Partiye verilen sürede tamamlanır.

Milletvekili Seçiminde Kontenjan Adaylığı (SPK md. 36/son Tüzük md. 26)

Madde 46 - Aday tesbit ve sıralama işleminin, önseçim veya teşkilat yoklaması usüllerinden biri ile yapılmasına karar verilmiş olması hallerinde; TBMM toplam üye sayısının %5'ini aşmamak üzere, ilini, seçim çevresini ve liste sırasını ön seçim veya teşkilat yoklamasından on gün önce Yüksek Seçim Kuruluna bildirmek koşuluyla merkez adayı göstermeye Genel Başkan yetkilidir.

Önseçim veya teşkilat yoklamasının kısmi uygulanması halinde Genel Başkan'ın göstereceği kontenjan aday sayısı, ön seçim veya teşkilat yoklaması yapılan seçim çevrelerinden seçilecek milletvekili sayısı toplamının %5'ini aşamaz.

Bir seçim çevresinde birden fazla ve iki milletvekili seçilecek seçim çevrelerinde Genel Başkan kontenjanı kullanılamaz.

Seçimin yapılacağı tarihte milletvekili olanlar ile, parti listelerinden üç dönem belediye başkanlığı yapmış olanlar, kontenjan yöntemi ile aday gösterilemezler.

Kontenjan adayı gösterilecek olanlar, "önseçim" veya "teşkilat yoklaması" na katılmazlar.

Milletvekili Seçimlerinde Adaylara Karşı İtiraz

Madde 47 - Adayların geçici olarak ilanından itibaren iki gün içinde il seçim kuruluna itiraz edilebilir. İtirazlar, il seçim kurullarınca, en geç iki gün içinde karara bağlanır.

İlgililer, bu kararlara karşı iki gün içinde Yüksek Seçim Kuruluna itiraz edebilirler.

Yüksek Seçim Kurulu, üç gün içinde ve en geç, kesin aday listelerinin ilanı gününe kadar bu itirazları karara bağlar (2839 S.K. md. 22).

Adayların İncelenmesi

Madde 48 - Bir il, birkaç seçim çevresine bölünmüş olsa bile il seçim kurulları, kendi seçim çevrelerinin adayları hakkında yaptıkları inceleme sonunda, bu Kanunda yazılı adaylık şartlarında noksanlık veya aykırılık bulunduğunu görürlerse, durumu geçici ilan tarihinden itibaren iki gün içinde ilgili adaya, siyasi partilerin il başkanlarına ve Yüksek Seçim Kuruluna bildirirler (2839 S.K.md.23).

Adayların İlanı

Madde 49 - Adaylıklar kesinleştikten sonra, Yüksek Seçim Kurulu tarafından seçim takviminde belirtilen süre zarfında seçim çevreleri itibarıyla Resmi Gazete ve radyo ile ilan edilir (2839 S.K. md. 24).

İl seçim kurulları da kendi seçim çevrelerindeki adayları, Yüksek Seçim Kurulunun belirttiği tarihte, alışılmış araçlarla ilan ederler.

Adaylıktan İstifa ve Ölüm

Madde 50 - Aday listelerinin kesinleştiği tarihten, oy verme günü saat 17.00'ye kadar ölüm veya istifa nedeniyle aday listelerinde meydana gelecek eksilmeler, listelerin tamamlanmasını gerektirmez. Ancak, aday listelerinde yukarıdaki nedenlerle boşalma olması halinde listedeki adaylar liste sırasına göre kaydırılmak suretiyle boşalan yerler doldurulur (2839 S.K. md. 25).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM MÜTEFERRİK HÜKÜMLER

Aday Adaylarından Alınacak Aidat (2820 SPK. md. 64 - Tüzük md.134/5)

Madde 51 - Milletvekili, belediye başkanlığı, belediye meclisi üyeliği ve il genel meclisi üyeliği aday adaylarından Merkez Karar ve Yönetim Kurulu'nca yasal sınırlar çerçevesinde belirlenecek miktarda başvuru aidatı alınabilir. MK-YK'nca belirlenen aidat miktarları adaylık başvuru tarihlerinden önce il başkanlıklarına bildirilir.

MKYK'nın Seçimlere Dair İlke Kararları Verme Yetkisi (Tüzük md.133)

Madde 52 - Merkez Karar ve Yönetim Kurulu, seçimlere ilişkin adaylık başvuru ve şartlarını, her seçime özgü olacak şekilde "ilke kararları" yla belirlemeye mezun ve yetkili bulunmaktadır.

Geçici Madde 1 - 22'nci dönem milletvekili genel seçimlerinde "Milletvekilliği Aday Adaylığı" aidatı 1.000.000.000 (Bir Milyar) TL olarak belirlenmiştir.

Yürürlük

Madde 53 - İşbu Yönetmelik MKYK tarafından kabul edildiği tarihte yürürlüğe girer.

Yürütme

Madde 54 - Bu Yönetmelik hükümleri, Merkez Karar ve Yönetim Kurulu'nca yürütülür.

Örnek Form 1

ADALET VE KALKINMA PARTİSİ'NİN 3 KASIM 2002 PAZAR GÜNÜ YAPILACAK MİLLETVEKİLİ GENEL SEÇİMLERİNDE 2820 SAYILI SPK'NUN 37. MADDESİ UYARINCA YAPACAĞI ADAY TESPİTLERİNİN HANGİ USÛL VE ESASLARLA YAPILACAĞINI GÖSTERİR CETVEL			
SEÇİM ÇEVRESİ	SEÇİM USÛLLERİ		
	MERKEZ YOKLAMASI	TEŞKİLAT YOKLAMASI	ÖNSEÇİM
Adana			
Adıyaman			
Afyon			
Ağrı			
Amasya			
Ankara (1)			
Ankara (2)			
Antalya			
Artvin			
Aydın			
Balıkesir			
Bilecik			
Bingöl			
Bitlis			
Bolu			
Burdur			
Bursa			
Çanakkale			
Çankırı			
Çorum			
Denizli			
Diyarbakır			
Edirne			
Elazığ			
Erzincan			
Erzurum			

Eskişehir			
Gaziantep			
Giresun			
Gümüşhane			
Hakkari			
Hatay			
Isparta			
İçel			
İstanbul (1)			
İstanbul (2)			
İstanbul (3)			
İzmir (1)			
İzmir (2)			
Kars			
Kastamonu			
Kayseri			
Kırklareli			
Kırşehir			
Kocaeli			
Konya			
Kütahya			
Malatya			
Manisa			
Kahramanmaraş			
Mardin			
Muğla			
Muş			
Nevşehir			
Niğde			
Ordu			
Rize			

Sakarya			
Samsun			
Siirt			
Sinop			
Sivas			
Tekirdağ			
Tokat			
Trabzon			
Tunceli			
Şanlıurfa			
Uşak			
Van			
Yozgat			
Zonguldak			
Aksaray			
Bayburt			
Karaman			
Kırıkkale			
Batman			
Şırnak			
Bartın			
Ardahan			
İğdir			
Yalova			
Karabük			
Kilis			
Osmaniye			
Düzce			

Örnek Form 2

ADALET ve KALKINMA PARTİSİ GENEL BAŞKANLIĞI'NA
ANKARA

Yapılması kararlaştırılan 23. Dönem Milletvekilliği Genel Seçiminde milletvekili
aday olmak istiyorum.
Gereğini arz ederim.

FOTOĞRAF

... / ... / 2007

Adı Soyadı :

İmza :

KİMLİK BİLGİLERİ	TC. KİMLİK NO		Baba Adı								
	ADI SOYADI		Ana Adı								
	DOĞUM YERİ ve TARİHİ		Medeni hali								
ADAY OLMAK İSTEDİĞİ	İL / SEÇİM ÇEVRESİ		İKAMET ETTİĞİ TARİHLER	TANINDIĞI İLÇELER							
	1. Tercih										
	2. Tercih										
ÖĞRENİM DURUMU ve MESLEKİ BİLGİLER	TAHSİLİ	İLK	ORTA	LİSE	LİSANS	LÜSTÜ	BİLDİĞİ YABANCI DİLLER	AZ	İNGLİZ	FRANSUZCA	ARABCA
	EN SON MEZUN OLDUĞU OKUL	☐	☐	☐	☐	☐	1.	☐	☐	☐	☐
	MESLEĞİ						2.	☐	☐	☐	☐
	ŞU ANDAKİ İŞİ						3.	☐	☐	☐	☐
							4.	☐	☐	☐	☐
DARALANCA ADAY ADAYI - ADAY YEA SEÇİLDİ İSE	PARTİ ADI	İL / SEÇİM ÇEVRESİ		MİLLETVEKİLLİĞİ - BELEDİYE BAŞKANLIĞI İL GENEL MECLİSİ ÜYELİĞİ veya MECLİS ÜYELİĞİ			ADAY ADAY	SEÇİLDİ	TARİHİ		
GÖREVLİ ALIYORSA ALIYORSA TOPLUM KURULUŞU	KURULUŞUN ADI		GÖREVİ			GÖREV TARİHİ					
AK PARTİ'DEKİ GÖREVİ (Varsa)											
BİREKLENME	ADI SOYADI		GÖREVİ			TELEFONU					
SABİKA BİLGİLERİ	Mahkûmiyeti var mı? (Varsa konusu, süresi ve mahkemesi)										
	Hakkında açılmış ceza davası var mı? (Varsa konusu ve mahkemesi)										
ADRES	EV	TEL	GSM								
	İŞ	TEL	PAX		e-mail						
KISA ÖZGEÇMİŞ	.....										
	.....										
Formdaki bilgilerin doğruluğunu beyan ederim.											
Tarih:						İmza:					

EKLER : 1- Dört Adet Renkli Fotoğraf, NOT : Noksan kalan bölümler için yeni bir sayfa kullanılabilir

2- Nüfus Cüzdan sureti (T.C. Kimlik Numarası),

3- Sabıka Sicil Kaydı Belgesi,

4- Nöter Tasdikli Diploma Sureti,

5- Vakıflar Bankası Ankara Yenişehir Şubesi 2020000 nolu Milletvekili aday adayı özel aidaat geliri hesabına 2.000 (iki Bin) YTL yatırıldığını gösterir makbuz. aslı

AK PARTİ

**2820 SAYILI SİYASİ
PARTİLER KANUNU**

herşey
Türkiye
için!

2820 SİYASİ PARTİLER KANUNU

BİRİNCİ KISIM

GENEL ESASLAR.....	361
Madde 1 - Amaç	
Madde 2 - Kapsam	
Madde 3 - Tanım	
Madde 4 - Siyasi Partilerin Vazgeçilmezliği ve Niteliği	
Madde 5 - Siyasi Parti Kurma Hakkı	
Madde 6 - Üye Olma ve Üyelikten Çekilme Hakkı	
Madde 7 - Siyasi Partilerin Teşkilatı	

İKİNCİ KISIM

SİYASİ PARTİLERİN TEŞKİLATLANMASI.....	362
--	-----

BİRİNCİ BÖLÜM

KURULUŞ.....	362
Madde 8 - Partilerin Kurulması	
Madde 9 - Cumhuriyet Başsavcılığının Partilerin Kuruluşunu Denetlemesi	
Madde 10 - Siyasi Parti Sicili	

İKİNCİ BÖLÜM

ÜYELİK.....	364
Madde 11 - Siyasi Partilere Üye Olma	
Madde 12 - Üyelğe Kabul Şartları	

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MERKEZ TEŞKİLATI.....	365
Madde 13 - Partilerin Genel Merkez Teşkilatı	
Madde 14 - Büyük Kongre	
Madde 15 - Genel Başkan	
Madde 16 - Merkez Karar, Yönetim ve İcra Organları	
Madde 17 - Merkez Disiplin Kurulu	
Madde 18 - Küçük Kongre	

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

İL VE İLÇE TEŞKİLATI.....	367
Madde 19 - İl Teşkilatı	
Madde 20 - İlçe Teşkilatı	
Madde 21 - Seçimlerin Yapılması	

BEŞİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ SİYASİ PARTİ GRUPLARI.....	371
Madde 22 - Grup Kurma	
Madde 23 - Grup İç Yönetmeliği	
Madde 24 - Grup Genel Kurulu	
Madde 25 - Grup Yönetim ve Disiplin Kurulları	
Madde 26 - Grup Başkanı	
Madde 27 - Grupta Gizli Oylama	
Madde 28 - Grup ve Hükümet İlişkileri	

ALTINCI BÖLÜM

TEŞKİLATLA İLGİLİ DİĞER HÜKÜMLER.....	372
Madde 29 - Kongrelerle İlgili Genel Hükümler	
Madde 30 - İbra İçin Oya Katılamayacak Olanlar	
Madde 31 - Teşkilatın Merkezleri	
Madde 32 - Bağdaşmayan Görevler	
Madde 33 - Organlarda Görev Alanların İlgili Makamlara Bildirilmesi	
Madde 34 - Kamu Yararına Dernek Sayılmama	
Madde 35 - Anamuhalefet Partisi ve Genel Başkanı	

YEDİNCİ BÖLÜM

SİYASİ PARTİLERİN SEÇİMLERE KATILMASI VE ADAYLARIN TESPİTİ.....	374
Madde 36 - Siyasi Partilerin Seçimlere Katılması	
Madde 37 - Parti Adaylarının Tespiti	
Madde 38 - Kontenjan Adaylığı	
Madde 39 - Adayların Tespitinde Uygulanacak Hükümler	
Madde 40 - Siyasi Partilerde Aday Adaylığı ve Merkez Adaylığı	
Madde 41 - Kurulların Oluşumu	
Madde 42 - Parti Seçmen Listesi	
Madde 43 - Önceçimde Propaganda İle İlgili Hükümler	

- Madde 44 - Kuruldaki Parti Üyesinin Görevini Yerine Getirmemesi
 Madde 45 - Müşahitler
 Madde 46 - Oy Pusulası
 Madde 47 - Kimliğin Tespiti
 Madde 48 - Son İşlemler
 Madde 49 - Önseçim Evrakının Saklanması
 Madde 50 - İtiraz Hakkı
 Madde 51 - Önseçim Tutanağı ve Tutanağın İptali
 Madde 52 - Mahalli Seçimler Yoklaması

SEKİZİNCİ BÖLÜM

- DİSİPLİN İŞLERİ..... 379
 Madde 53 - Disiplin Suçları ve Cezaları
 Madde 54 - Disiplin Kurulları Üyelerinin Seçilmesi
 Madde 55 - Disiplin Kurullarının Çalışması
 Madde 56 - Disiplin İşleriyle İlgili Görüşme ve Karar Yasağı
 Madde 57 - Disiplin Cezalarına İtiraz
 Madde 58 - Af Yetkisi
 Madde 59 - Disiplin Konusunda Tedbir Kararı

DOKUZUNCU BÖLÜM

- PARTİ DEFTERLERİ..... 381
 Madde 60 - Tutulacak Defter ve Kayıtlar

ÜÇÜNCÜ KISIM

- MALİ HÜKÜMLER..... 382

BİRİNCİ BÖLÜM

- PARTİLERİN GELİRLERİ..... 382
 Madde 61 - Gelirler ve Kaynakları
 Madde 62 - Giriş ve Üyelik Aidatı
 Madde 63 - Milletvekili Aidatı
 Madde 64 - Milletvekili Aday Adaylığı Aidatı
 Madde 65 - Satış Bedelleri
 Madde 66 - Bağışlar
 Madde 67 - Ticari Faaliyet, Kredi ve Borç Alma Yasağı

- Madde 68 - Taşınmaz Mal Edinme
Madde 69 - Gelirlerin Sağlanması Usulü

İKİNCİ BÖLÜM

- PARTİLERİN GİDERLERİ..... 385
Madde 70 - Giderlerin Yapılmasında Usul
Madde 71 - Mali Sorumluluk
Madde 72 - Borç Verme Yasağı

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

- PARTİ İÇİ MALİ İŞLEMLER..... 386
Madde 73 - Parti Bütçeleri ve Kesinhesabı

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

- ANAYASA MAHKEMESİNCE YAPILACAK MALİ DENETİM..... 386
Madde 74 - Kesinhesabın Gönderilmesi
Madde 75 - Denetim

BEŞİNCİ BÖLÜM

- MALİ HÜKÜMLERİN MÜEYYİDELERİ..... 388
Madde 76 - Hazinece Elkoyma
Madde 77 - Paraya Çevirme

DÖRDÜNCÜ KISIM

- SİYASİ PARTİLERLE İLGİLİ YASAKLAR..... 389

BİRİNCİ BÖLÜM

- AMAÇLAR VE FAALİYETLERLE İLGİLİ YASAKLAR..... 389
Madde 78 - Demokratik Devlet Düzeninin Korunması İle İlgili Yasaklar

İKİNCİ BÖLÜM

- MİLLİ DEVLET NİTELİĞİNİN KORUNMASI..... 390
Madde 79 - Bağımsızlığın Korunması
Madde 80 - Devletin Tekliği İlkesinin Korunması
Madde 81 - Azınlık Yaratılmasının Önlenmesi
Madde 82 - Bölgecilik ve İrkçılık Yasağı
Madde 83 - Eşitlik İlkesinin Korunması

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ATATÜRK İLKE VE İNKILAPLARININ VE LAİK DEVLET NİTELİĞİNİN
KORUNMASI.....391

- Madde 84 - Atatürk İlke ve İnkılaplarının Korunması
 Madde 85 - Atatürk'e Saygı
 Madde 86 - Laiklik İlkesinin Korunması ve Halifeliğin İstenemeyeceği
 Madde 87 - Dini ve Dince Kutsal Sayılan Şeyleri İstismar Yasağı
 Madde 88 - Dini Gösteri Yasağı
 Madde 89 - Diyanet İşleri Başkanlığının yerinin korunması

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ÇEŞİTLİ YASAKLAR..... 392

- Madde 90 - Tüzük ve Programlar İle Parti Faaliyetlerine İlişkin Sınırlamalar
 Madde 91 - Yan Kuruluşlar Yasağı
 Madde 92 - Dernek, Sendika, Vakıf, Kooperatif ve Meslek Kuruluşlarıyla Siyasi İlişki ve İşbirliği Yasağı
 Madde 93 - Parti İçi Çalışmaların Demokrasi Esaslarına Uygun Olma Zorunluluğu
 Madde 94 - Üniforma Giydirme ve Güvenlik Kuvvetlerinin Görevlerini Üstlendirme Yasağı
 Madde 95 - Kapatılan Siyasi Partiler ve Mensuplarının Durumu
 Madde 96 - Kullanılamayacak Parti Adları ve İşaretler
 Madde 97 - 12 Eylül 1980 Harekatına Karşı Beyan ve Tutum Yasağı

BEŞİNCİ KISIM

SİYASİ PARTİLERİN KAPATILMASI..... 394

- Madde 98 - Görevli Mahkeme ve Savcılık
 Madde 99 - Siyasi Partilerle İlgili Yasakları İnceleme Kurulu
 Madde 100 - Siyasi Partilerle İlgili Yasaklara Aykırılık Halinde Dava Açılması
 Madde 101 - Anayasadaki Yasaklara Aykırılık Halinde Partilerin Kapatılması
 Madde 102 - Cumhuriyet Başsavcılığının İsteklerine Uyulmaması Halinde Yapılacak İşlem
 Madde 103 - Bir Siyasi Partinin Yasak Eylemlere Odak Olması Hali
 Madde 104 - Diğer Sebeplerle Başvuru
 Madde 105 - Seçimlere Katılmama Nedeniyle Dava Açılması
 Madde 106 - İdari Mercilerin, Savcılarının ve Mahkemelerin Görevi
 Madde 107 - Kapatılan Partinin Malları

Madde 108 - Kapanma Kararının Kapatmaya İlişkin Hükümün Sonuçlarına Etkili Olamayacağı

ALTINCI KISIM

SİYASİ PARTİLERİN KAPANMASI..... 398

Madde 109 - Kapanma Kararı

Madde 110 - Kapanan Siyasi Partilerin Malları

YEDİNCİ KISIM

CEZA HÜKÜMLERİ..... 399

Madde 111 - Cumhuriyet Başsavcılığına ve Anayasa Mahkemesine Gerekli Bilgilerin Verilmemesi

Madde 112 - Oylamaya Hile Karıştırılması

Madde 113 - Parti Defter ve Kayıtlarının Tutulmaması, Tahrifi, Defterlerin Yok Edilmesi veya Gizlenmesi

Madde 114 - Mükerrer Kayıt

Madde 115 - Organlarda Görev Alanların Bildirilmemesi

Madde 116 - Kanuna Aykırı Bağış, Kredi veya Borç Alınması, Borç Verilmesi

Madde 117 - Kanuna Aykırı Sair Davranışlar

Madde 118 - Genel Ceza Hükümleri

Madde 119 - Özel Yasaklılarla İlgili Cezalar

Madde 120 - Seçimlerde Alınan Tedbirlere Uymama

SEKİZİNCİ KISIM

ÇEŞİTLİ HÜKÜMLER..... 401

Madde 121 - Diğer Kanunların Genel Olarak Uygulanacak Hükümleri

Madde 122 - Uygulanmayacak Kanun Hükümleri

DOKUZUNCU KISIM

GEÇİCİ HÜKÜMLER..... 403

ONUNCU KISIM

YÜRÜRLÜK VE YÜRÜTME..... 408

Madde 123 - Yürürlük

Madde 124 - Yürütme

2820 SİYASİ PARTİLER KANUNU

Kanun Numarası : 2820

Kabul Tarihi : 22/4/1983

Yayımlandığı R. Gazete : Tarih: 24/4/1983 Sayı: 18027

Yayımlandığı Düstur : Tertip : 5 Cilt : 22 Sayfa : 290

Bu Kanunun yürürlükte olmayan hükümleri için bakınız "Yürürlükteki Bazı Kanunların Mülga Hükümleri Külliyesi" Cilt: 2 Sayfa: 1217

BİRİNCİ KISIM Genel Esaslar

Amaç:

Madde 1 – Bu Kanunun amacı, siyasi partilerle ilgili esasları düzenlemektir.

Kapsam:

Madde 2 – (Değişik: 12/8/1999 - 4445/1 md.)

Bu Kanun, siyasi partilerin kurulmaları, teşkilatlanmaları, faaliyetleri, görev, yetki ve sorumlulukları, mal edinimleri ile gelir ve giderleri, denetlenmeleri, kapanma ve kapatılmalarıyla ilgili hükümleri kapsar.

Tanım:

Madde 3 – Siyasi partiler, Anayasa ve kanunlara uygun olarak; milletvekili ve mahalli idareler seçimleri yoluyla, tüzük ve programlarında belirlenen görüşleri doğrultusunda çalışmaları ve açık propagandaları ile milli iradenin oluşmasını sağlayarak demokratik bir Devlet ve toplum düzeni içinde ülkenin çağdaş medeniyet seviyesine ulaşması amacını güden ve ülke çapında faaliyet göstermek üzere teşkilatlanmış tüzel kişiliğe sahip kuruluşlardır.

Siyasi partilerin vazgeçilmezliği ve niteliği:

Madde 4 – Siyasi partiler, demokratik siyasi hayatın vazgeçilmez unsurlarıdır. Atatürk ilke ve inkılaplarına bağlı olarak çalışırlar.

Siyasi partilerin kuruluşu, organlarının seçimi, işleyişi, faaliyetleri ve kararları Anayasada nitelikleri belirtilen demokrasi esaslarına aykırı olamaz.

Siyasi parti kurma hakkı:

Madde 5 – Vatandaşlar siyasi parti kurma hakkına sahiptirler.

Siyasi partiler, Anayasa ve kanunlar çerçevesinde, önceden izin almaksızın serbestçe kurulurlar.

(Üçüncü fıkra mülga: 12/8/1999 - 4445/2 md.)

Üye olma ve üyelikten çekilme hakkı:

Madde 6 – Her Türk vatandaşı, kanunda ve parti tüzüğünde gösterilen şartlara ve usullere göre siyasi partilere üye olma ve dilediği anda üyelikten çekilme hakkına sahiptir.

Kimse, aynı zamanda birden fazla siyasi partinin üyesi olamaz, aksi halde üyelik sıfatı bu siyasi partilerin hepsinde birden sona ermiş sayılır.

Kimse, bir partinin birden fazla teşkilat birimine üye kaydolamaz, aksi halde son kayıt tarihinden önce yapılmış olan üyelik kayıtları geçersizdir.

Siyasi partilerin teşkilatı:**Madde 7 – (Değişik: 21/5/1987 - 3370/1 md.)**

Siyasi partilerin teşkilatı; merkez organları ile il, ilçe ve belde teşkilatlarından; Türkiye Büyük Millet Meclisi Grubu ile il genel meclisi ve belediye meclisi gruplarından ibarettir. **(Ek Cümle: 12/8/1999 - 4445/3 md.)** Siyasi partilerin tüzüklerinde ayrıca kadın kolu, gençlik kolu ve benzeri yan kuruluşlarla, yabancı ülkelerde yurtdışı temsilciliği kurulması öngörülebilir.

Belde teşkilatı il ve ilçe merkezleri dışında belediye teşkilatı olan yerlerde kurulur.

Belde teşkilatları ilçe başkanlığına bağlıdır. Bu teşkilatların seçim tarzı, kuruluş ve faaliyet şekil ve şartları, üye sayısı, il ve ilçe teşkilatlarıyla münasebetleri siyasi partilerin tüzüklerinde gösterilir.

Şu kadar ki, belde teşkilatının üye sayısı üçten az olamaz.

(Beşinci fıkra mülga: 12/8/1999 - 4445/3 md.)

İKİNCİ KISIM**Siyasi Partilerin Teşkilatlanması****BİRİNCİ BÖLÜM****Kuruluş****Partilerin kurulması:**

Madde 8 – (Değişik birinci fıkra: 2/1/2003-4778/6 md.) Siyasî partiler, partiye üye olma yeterliğine sahip en az otuz Türk vatandaşı tarafından kurulur.

Siyasi partilerin genel merkezi Ankara'da bulunur.

Siyasi partiler, aşağıda belirtilen bildiri ve belgelerin, İçişleri Bakanlığına verilmesiyle tüzelkişilik kazanırlar.

Bildiride, kurulacak siyasi partinin adı, genel merkez adresi, kurucuların adı, soyadı, doğum yeri ve tarihi, öğrenim durumları, meslek veya sanatlarıyla ikametgahlarının belirtilmesi ve bu bildirin bütünü kurucular tarafından imzalanması ve bildiriye beşer adet olmak üzere kurucuların nüfus kayıt örnekleri, adli sicil belgeleri ve kurucuların ayrı ayrı düzenledikleri siyasi parti kurucusu olabil-

me şartlarını taşıdıklarını belirten imzalı beyannameler ile kurucular tarafından imzalanmış parti tüzüğü ve programının eklenmesi şarttır.

Bilgi ve belgelerin alındığı anda, İçişleri Bakanlığınca bir alındı belgesi verilir.

İçişleri Bakanlığı, kuruluş bildirisi ve alındı belgesinin onaylı birer örneği ile bildiri eklerinin birer takımını üç gün içinde Cumhuriyet Başsavcılığı ile Anayasa Mahkemesine gönderir.

Cumhuriyet Başsavcılığının partilerin kuruluşunu denetlemesi:

Madde 9 – (Mülga: 12/8/1999 - 4445/25 md.)

Siyasi parti sicili:

Madde 10 – Cumhuriyet Başsavcılığınca her siyasi parti için bir sicil dosyası tutulur.

Bu sicil dosyasında:

a) Kuruluş bildirisi ve ekleri;

b) **(Değişik: 21/5/1987 - 3370/2 md.)** Merkez organları ile, teşkilat kurdukları il, ilçe ve beldeleri, bunların organlarında görev alanların adlarını, soyadlarını, doğum yer ve tarihlerini, meslek veya sanatlarını ve ikametgahlarını gösterir onaylı listeleri,

c) Partinin faaliyetlerini düzenleyen her türlü yönetmelikler ve diğer yayınları,

d) Partiye kayıtlı üyelerin, ilçelere göre (b) bendindeki bilgileri içeren listeleri,

Bulunur.

Cumhuriyet Başsavcılığınca istenilen sicille ilgili diğer bilgi ve belgeler de bu dosyaya konulur.

Siyasi partiler, (b) ve (c) bentlerindeki bilgi ve belgeler ile bunlarda ve parti tüzük ve programlarında yapılan değişiklikleri, yayın veya değişiklik tarihinden itibaren onbeş gün içinde; (d) bendindeki listeler ile bunlarla ilgili değişiklikleri ise, altı ayda bir Cumhuriyet Başsavcılığına gönderirler. Siyasi partilerin kapatılmaları veya kapanmaları sicillerine işlenir. Bu sicil herkese açıktır. Soruşturma ile ilgili bilgilerin gizliliğine ilişkin hükümler saklıdır.

(Ek:31/3/1988 - 3420/2. md.) Siyasi Partilerin bu Kanuna göre yapacakları kongre delege seçimlerinde ve ön seçimlerde (b) ve (d) bentleri gereğince Cumhuriyet Başsavcılığına bildirilmiş üye listeleri esas alınır.

(Ek:31/3/1988 - 3420/2. md.) Cumhuriyet Başsavcılığı, üye listelerinin düzenlenmesi, yazımı, bunların ilçe seçim kurullarına gönderilmesi ve buna ait işlerde 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanunun 31 inci maddesinin üçüncü fıkrasındaki esaslar dairesinde personel

görevlendirebileceği gibi, bu işlerin yürütülmesinde kamu kurum ve kuruluşlarına ait teknik araçlardan da yararlanabilir. Görevlendirilecekler 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanununun 182 nci maddesine göre ücret ödenir. Bu ücretler ile hizmetin ifası için gerekli ödenek Genel Bütçeden ödenir.

İKİNCİ BÖLÜM

Üyelik

Siyasi partilere üye olma:

Madde 11 – (Değişik birinci fıkrası: 12/8/1999 - 4445/4 md.) Onsekiz yaşını dolduran, medeni ve siyasi hakları kullanma ehliyetine sahip bulunan her Türk vatandaşı bir siyasi partiye üye olabilir.

Ancak;

a) **(Değişik: 12/8/1999 - 4445/4 md.)** Hakimler ve savcılar, Sayıştay dahil yüksek yargı organları mensupları, kamu kurum ve kuruluşlarının memur statüsündeki görevlileri, yaptıkları hizmet bakımından işçi niteliği taşımayan diğer kamu görevlileri, Silahlı Kuvvetler mensupları ile yükseköğretim öncesi öğrenimleri siyasi partilere üye olamazlar.

b) 1 – Kamu hizmetlerinden yasaklılar,

2 – **(Değişik: 2/1/2003-4778/7 md.)** Basit ve nitelikli zimmet, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, inancı kötüye kullanma, dolanlı iflas gibi yüz kızartıcı suçlar ile istimal ve istihlak kaçakçılığı dışında kalan kaçakçılık suçları, resmî ihale ve alım satımlara fesat karıştırma veya Devlet sırlarını açığa vurma suçlarından biriyle mahkûm olanlar,

3 – **(Değişik: 2/1/2003-4778/7 md.)** Taksirli suçlar hariç beş yıl ağır hapis veya beş yıl ve daha fazla hapis cezasına mahkûm olanlar,

4 – Türk Ceza Kanununun İkinci Kitabının birinci babında yazılı suçlardan veya bu suçların işlenmesini aleni olarak tahrik etme suçundan mahkûm olanlar,

5 – **(Değişik: 2/1/2003-4778/7 md.)** Terör eyleminden mahkûm olanlar,

6 – **(Mülga: 12/8/1999 - 4445/4 md.)** Siyasi partilere üye olamazlar ve üye kaydedilemezler. **(Ek: 12/8/1999 - 4445/4 md.)** Yükseköğretim elemanları, yasaklamanın dışındadır. Bunlar hakkında Yükseköğretim Kanunu uygulanır.

Üyeliğe kabul şartları:

Madde 12 – Siyasi parti üyesi olmaya kanuna göre engel hali bulunmayanların, üyeliğe kabul şartları parti tüzüklerinde gösterilir. Tüzükte üyelik için başvuranlar arasında dil, ırk, cinsiyet, din, mezhep, aile, zümre sınıf ve meslek farkı gözetilen hükümler bulunamaz.

Siyasi partiler üye olma istemlerini sebep göstermeksizin de reddedebilirler. Ancak, üyeliğe kaydını isteyen, istemini reddeden teşkilatın bir üst ka-

demesine, parti tüzüğünde gösterilen şekilde itiraz hakkı vardır. İtiraz üzerine verilen karar kesindir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM Merkez Teşkilatı

Partilerin genel merkez teşkilatı:

Madde 13 – (Değişik: 21/5/1987 - 3370/3 md.) Siyasi partilerin merkez organları büyük kongre, genel başkan ile diğer karar, yönetim, icra ve disiplin organlarından ibarettir. Bu organların isimleri ve üye sayıları tüzüklerinde gösterilir. Parti tüzüğünde, partinin gayesine uygun olarak, danışma ve araştırma amaçlı ihtiyari kurullar da teşkil olunabilir. İhtiyari kurulların görev ve yetkileri ile üyelerinin sayısı ve seçilme usulleri tüzüklerinde gösterilir.

Büyük kongre:

Madde 14 – Siyasi partinin en yüksek organı büyük kongredir.

Büyük kongre, seçilmiş üyeler ile tabii üyelerden oluşur.

Seçilmiş üyeler, Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının iki katından fazla olmamak kaydıyla, parti tüzüğünde gösterilen şekilde ve sayıda il kongrelerince seçilen delegelerdir. Tabii üyeler; parti genel başkanı, merkez karar ve yönetim kurulu ile merkez disiplin kurulu üyeleri ve partinin üyesi olan bakanlar ve milletvekilleridir.

Taşındıkları sıfat dolayısıyla büyük kongre üyesi olan kimseler, ayrıca il kongrelerince delege olarak seçilemezler.

Parti genel başkanını, partinin merkez karar ve yönetim kurulu ile merkez disiplin kurulu üyelerini gizli oyla seçmek; partinin tüzük ve programında değişiklik yapmak; partinin gelir - gider kesinhesabını kabul ve merkez karar ve yönetim kurulunu ibra etmek veya kesinhesabı reddetmek; kanunlar, parti tüzük ve parti programı çerçevesinde toplumu ve Devleti ilgilendiren konularla kamu faaliyetleri ve parti politikası hakkında genel nitelikte olmak şartıyla temenni kararları veya bağlayıcı kararlar almak; kanunun veya parti tüzüğünün gösterdiği sair hususları karara bağlamak; partinin kapanmasına veya başka bir partiyle birleşmesine ve böylece hukuki varlığı sona erecek partinin mallarının tasfiye veya intikal şekline dair kararlar vermek, büyük kongrenin yetkilerindedir.

(Değişik: 28/3/1986 - 3270/3 md.) Büyük kongre parti tüzüğünün göstereceği süreler içerisinde toplanır. Bu süre iki yıldan az üç yıldan fazla olamaz. Olağanüstü toplantılar, genel başkanın veya merkez karar ve yönetim kurulunun lüzum göstermesi veya büyük kongre üyelerinin en az beşte birinin yazılı istemi üzerine yapılır.

(Değişik: 21/5/1987 - 3370/4 md.) Parti kurucuları seçilmiş delegelerin % 15'inden fazla olmamak kaydıyla, parti üyelikleri devam ettiği müddetçe, ilk büyük kongre dahil büyük kongrenin tabii üyesidirler. Parti kurucuları seçilmiş

delegenin % 15'inden fazla ise tabii delegelerin kurucular arasından nasıl seçileceği siyasi partilerin tüzüklerinde gösterilir. Parti kurucuları ilk büyük kongreyi, partinin tüzelkişilik kazanmasından başlayarak iki yıl içinde toplamak zorundadırlar.

Büyük kongre ilk toplantısını yapıncaya kadar, bu kongrenin yetkilerini kurucular kurulu kullanır. Partinin genel başkanı ile yaş kaydı aranmaksızın kuruculuk şartlarını haiz merkez karar ve yönetim kurulu ile merkez disiplin kurulu üyeleri ve milletvekilleri, bu kurulun tabii üyeleridir.

Büyük kongrenin toplantı yeter sayısı, büyük kongre üye tamsayısının salt çoğunluğudur. İlk çağrı üzerine yapılan toplantıda toplantı yeter sayısı bulunmuyorsa, ikinci çağrı üzerine yapılacak toplantıda toplantı yeter sayısı aranmaz. Büyük kongrenin karar yeter sayısı, kanunda veya parti tüzüğünde daha büyük bir sayı gösterilmediği hallerde, hazır bulunan üyelerin salt çoğunluğudur.

Parti tüzük ve programında değişiklik yapılmasına ilişkin olan veya parti politikasını ilgilendiren konularda karar alınmasına dair teklifleri karara bağlamak için, bunların genel başkan, merkez karar ve yönetim kurulu veya büyük kongre üyelerinin en az yirmide biri tarafından ileri sürülmüş olması gerekir. Kanunlar, parti tüzük ve parti programı çerçevesinde toplumu ve Devleti ilgilendiren konularla kamu faaliyetleri konularında karar alınmasına dair teklifleri karara bağlamak için bu tekliflerin büyük kongrede hazır bulunan üyelerin üçte biri tarafından yapılmış olması şarttır. Bu teklifler, büyük kongrece seçilecek bir komisyonda görüşüldükten sonra, komisyon raporuyla birlikte incelenir ve karara bağlanır.

Genel başkan:

Madde 15 – Parti genel başkanı, büyük kongrece gizli oyla ve üye tamsayısının salt çoğunluğu ile seçilir. İlk iki oylamada sonuç alınamazsa, üçüncü oylamada en çok oy alan seçilmiş sayılır.

(Değişik: 28/3/1986 - 3270/4 md.) Genel başkan en çok üç yıl için seçilir.
(Mülga: 17/5/1990 - 3648/1 md.)

Partiyi temsil yetkisi genel başkana aittir. Kanunlardaki özel hükümler saklı kalmak kaydı ile parti adına dava açma ve davada husumet yetkisi, genel başkana veya ona izafeten bu yetkileri kullanmak üzere parti tüzüğünün göstereceği parti mercilerine aittir. Parti genel başkanı, merkez karar ve yönetim kurulunun tabii başkanıdır.

Parti tüzüğü, genel başkana görevinin yerine getirilmesinde ve yetkilerinin kullanılmasında yardımcılık etmek üzere genel başkan yardımcısı ve genel sekreter adlarıyla gerekli gördüğü sayıda yardımcıları öngörebilir. Bunların ne suretle seçileceği, görev ve yetkileri parti tüzüğünde gösterilir.

Genel başkanlığın herhangi bir sebeple boşalması halinde, büyük kongre toplantıncaya kadar, merkez karar ve yönetim kurulu partiyi temsil yetkisini ken-

di içinden seçeceği bir üyeye tevdi eder ve en geç kırkbeş gün içerisinde büyük kongreyi toplantıya çağırır.

Merkez karar, yönetim ve icra organları:

Madde 16 – (Değişik: 21/5/1987 - 3370/5 md.)

Siyasi partilerin merkez karar, yönetim ve icra organları parti tüzüğünde belirtilen isim, şekil ve sayıda kurulur. Büyük Kongrece seçilecek merkez organlarının herbirinin üye sayısı 15'den az olamaz.

Bu organlar iki büyük kongre arasında, parti tüzük ve programına ve büyük kongre kararlarına uymak şartıyla, partiyi ilgilendiren hususlarda karar almak ve alınan kararları uygulamak yetkisine sahiptirler.

Merkez karar organı, zorunlu sebepler dolayısıyla büyük kongrenin toplanmadığı hallerde, partinin hukuki varlığına son verilmesi ve tüzük ve programının değiştirilmesi dışındaki bütün kararları alabilir.

Parti işlerini düzenleyen parti iç yönetmelikleri merkez karar organı tarafından yapılır.

Merkez karar ve yönetim organlarının üyeleri büyük kongrece seçilir. Diğer merkez organlarının seçim usul ve esasları parti tüzüğünde belirtilir. Parti genel başkanı merkez karar, yönetim ve icra organlarının herbirinin de başkanlığını yapar. Büyük kongrece seçilen merkez organlarının herbirinin üyeleri büyük kongrenin ve büyük kongre yetkilerini kullanan kurucular kurulunun tabii üyeleridir.

Organların toplanma ve çalışma usulleri, görev ve yetkileri, birbirleriyle münasebetleri parti tüzüğünde gösterilir.

Merkez disiplin kurulu:

Madde 17 – Siyasi partinin merkez disiplin kurulu, bu Kanunda ve parti tüzüğünde gösterilen şekilde kurulur. Bu kurulun üye sayısı yediden az olamaz.

Küçük kongre:

Madde 18 – (Mülga: 21/5/1987 - 3370/9 md.)

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM İl ve İlçe Teşkilatı

İl teşkilatı:

Madde 19 – Siyasi partilerin il teşkilatı; il kongresi, il başkanı, il yönetim kurulu ve il disiplin kurulundan oluşur.

İl kongresi, sayısı altıyüzden fazla olmamak üzere, parti tüzüğüne göre ilçe kongrelerince seçilen delegelerden oluşur. O ilin partili milletvekilleri ile yönetim ve disiplin kurulları başkan ve üyeleri, il kongresinin tabii üyeleridir. Geçici yönetim kurulu başkan ve üyeleri de kongreye katılma hakkına sahiptirler. Ancak geçici il yönetim kurulu başkanı ve üyelerinden delege sıfatı olmayanların kongrede oy kullanma hakları yoktur.

(Değişik: 23/5/1987 - 3377/11 md.) İl kongresi, büyük kongrenin yapılmasına engel olmayacak şekilde parti tüzüğünde gösterilen süreler içinde toplanır.

(Değişik: 21/5/1987 - 3370/6 md.) İl yönetim kurulu, parti tüzüğünün göstereceği sayıda üyeden oluşur. Bu sayı 7'den az olamaz.

İl başkanı ile il yönetim kurulu il kongresince seçilir. İl başkanı ile yönetim kurulunun, seçim şekli ve merkez karar ve yönetim kurulunca hangi hallerde ve nasıl işten el çektirileceği ve geçici yönetim kurulunun nasıl oluşturulacağı parti tüzüğünde gösterilir. El çektirme kararı, 101 inci maddenin (d - 1) bendinde gösterilen haller dışında, yetkili kurulların üye tamsayısının üçte iki çoğunluğu ve gizli oyla alınır. İşten el çektirme kararının il yönetim kuruluna bildirilmesinden itibaren kırkbeş gün içinde il kongresi toplanarak yeni il yönetim kurulunu seçer. Bu süre içerisinde il kongresi için yeni delegeler seçilmiş değilse, kongre eski delegelerle toplanır.

(Değişik:28/3/1986 - 3270/5 md.) İl başkanı en çok üç yıl için seçilir. **(Mülga: 17/5/1990- 3648/1 md.)**

İl teşkilatında bir il disiplin kurulu bulunur. İl disiplin kurulunun üye sayısı ve bu üyelere aranacak nitelikler parti tüzüğünde belirtilir.

Bu maddede yazılı kurulların; görev ve yetkileriyle yedek üyelerinin sayısı, nasıl seçileceği ve ne suretle göreve çağrılacağı parti tüzüğünde açıklanır.

İlçe teşkilatı:

Madde 20 – (Değişik: 31/3/1988 - 3420/3 md.) Siyasi partilerin ilçe teşkilatı, ilçe kongresi, ilçe başkanı, ilçe yönetim kurulu ve belde teşkilatından meydana gelir. Parti tüzüğünde ilçe disiplin kurulu teşkili de öngörülebilir. Bir ilçede teşkilatlanma, ilçe sınırları içerisindeki beldelerin en az yarısında teşkilat kurmayı gerektirir. Belde sayısı üç veya daha az ise beldenin sadece birinde teşkilat kurulmuş olması yeterlidir.

(Değişik: 31/3/1988 - 3420/3 md.) İlçe kongresi, ilçe ve çevresindeki köy ve mahallelerde partinin son genel seçimde aldığı oy sayısına göre, seçime katılmamış partilerde ise üye sayısına göre, bu Kanununun 10 uncu maddesinde gösterilen siyasi partiler sicilinde kayıtlı ilgili parti üyelerinin seçtikleri, sayısı 400'ü aşmayan delegelerden oluşur. İlçe yönetim kurulu ve varsa ilçe disiplin kurulu başkan ve üyeleri ilçe kongresinin tabii üyeleridir. Geçici ilçe yönetim kurulu başkan ve üyeleri de kongreye katılma hakkına sahiptir. Ancak geçici ilçe yönetim kurulu başkan ve üyelerinden delege sıfatı olmayanların kongrede oy kullanma hakkı yoktur.

(Değişik: 28/3/1986-3270/6 md.) Delege seçimleri; köy ve mahallelerde partinin bu yerlerde son genel seçimde aldığı oy miktarı, seçime katılmamış partilerde ise üye sayısı esas alınmak suretiyle bu yerlere verilecek kontenjanlara göre yapılır. Köy ve mahallelerdeki üye sayısı delege kontenjanı verilmesini

gerektiren nispetin altında ise bu durumdaki köy ve mahallelerin diğer köy ve mahallelerle birleştirilerek delege seçilmesi mümkündür.

Yapılan delege seçimleri bir tutanakla tespit edilerek, tutanak parti ilçe başkanlığına gönderilir.

Parti tüzüğünde, münhasıran delege seçimi işlemlerini yürütmek üzere köy veya mahallelerdeki üyelere birinin görevlendirilmesi öngörülebilir.

Delege seçimiyle ilgili diğer hususlar parti tüzüğünde gösterilir.

(Değişik: 23/5/1987 - 3377/12 md.) İlçe kongresi, il kongresinin yapılmasına engel olmayacak şekilde parti tüzüğünde gösterilen süreler içinde toplanır.

(Değişik: 21/5/1987 - 3370/7 md.) İlçe yönetim kurulu, parti tüzüğünün göstereceği sayıda üyeden oluşur. Bu sayı 5'ten az olamaz.

İlçe başkanı ile ilçe yönetim kurulu ilçe kongresince seçilir. İlçe başkanı ile ilçe yönetim kurulunun; seçim şekli ve il yönetim kurulunca veya merkez karar ve yönetim kurulunca hangi hallerde ve nasıl işten el çektirileceği ve geçici yönetim kurulunun nasıl oluşturulacağı parti tüzüğünde gösterilir. El çektirme kararı 101 inci maddenin (d-1) bendinde gösterilen haller dışında yetkili kurulun üye tamsayısının üçte iki çoğunluğu ve gizli oyla alınır. İşten el çektirme kararının ilçe yönetim kuruluna bildirilmesinden itibaren otuz gün içinde ilçe kongresi toplanarak yeni ilçe yönetim kurulunu seçer. Bu süre içerisinde ilçe kongresi için yeni delegeler seçilmiş değilse, kongre eski delegelerle toplanır.

(Değişik:28/3/1986 - 3270/6 md.) İlçe başkanı en çok üç yıl için seçilir.
(Mülga: 17/5/1990 - 3648/1 md.)

Bu maddede yazılı kurulların görev ve yetkileri ile yedek üyelerinin sayısı ve ne suretle göreve çağrılacağı parti tüzüğünde gösterilir.

Siyasi partilerin, illerin merkez ilçelerinde teşkilat kurmaları hususunda ilçe teşkilatına ilişkin hükümler uygulanır.

Seçimlerin yapılması:

Madde 21 – Siyasi partilerin genel merkez, il ve ilçe organları seçimleri ile il kongresi ve büyük kongre delegelerinin seçimleri, yargı gözetimi altında gizli oy ve açık tasnif esasına göre aşağıdaki şekilde yapılır.

Seçim yapılacak büyük kongreyle il ve ilçe kongrelerinin toplantılarından en az onbeş gün önce, kongreye katılacak parti üyelerini belirleyen listeler, büyük kongreyle il kongreleri için Yüksek Seçim kurulunun önceden belirleyeceği seçim kurulu başkanına, ilçe kongreleri için o yer ilçe seçim kurulu başkanına ilçede birden fazla ilçe seçim kurulunun bulunması halinde birinci ilçe seçim kurulu başkanına iki nüsha olarak verilir. Ayrıca toplantının gündemi, yeri, günü, saati ile çoğunluk sağlanamadığı takdirde yapılacak ikinci toplantıya ilişkin hususlar da bildirilir.

Seçim kurulu başkanı, gerektiğinde ilgili kayıt ve belgeleri de getirip ince-

lemek suretiyle varsa noksanları tamamlattırdıktan sonra seçime katılacakları belirleyen liste ile yukarıdaki fıkrada belirtilen diğer hususları onaylar. Onaylanan liste ile toplantıya ilişkin diğer hususlar kongrenin toplantı tarihinden yedi gün önce siyasi partinin ilgili teşkilatının bulunduğu binada asılmak suretiyle ilan edilir. İlan süresi üç gündür.

İlan süresi içinde, listeye yapılacak itirazlar hakim tarafından incelenir ve en geç iki gün içinde kesin olarak karara bağlanır. Bu suretle kesinleşen listeler ile toplantıya ilişkin diğer hususlar, hakim tarafından onaylanarak siyasi partinin ilgili teşkilatına gönderilir.

(Değişik: 28/3/1986 - 3270/7 md.) Kongrelerde yapılacak seçimler ilgili seçim kurulunun gözetimi ve denetiminde yapılır. Bu seçimlerin usul ve şekilleri ile seçimlerde kullanılacak oy pusulası ve listelerin tanzim tarzı siyasi partilerin tüzük ve kongre yönetmelikleri ile düzenlenir.

(Değişik: 28/3/1986 - 3270/7 md.) Seçim kurulu başkanı, bir başkan ile iki üyeden oluşan yeteri kadar seçim sandık kurulu oluşturur. Sandık kurulu başkanı ile bir üyesi memurlar, diğer üyesi de aday olmayan parti üyeleri arasından seçilir. Ayrıca her sandık için aynı şekilde üçer yedek üye de belirlenir. Seçim sandık kurulu başkanının yokluğunda, kurula memur üye başkanlık eder.

Seçim sandık kurulu, kanunun ve parti tüzüğünün öngördüğü esaslara göre seçimlerin yürütülmesi, yönetimi ve oyların tasnifi ile görevli olup, bu görevleri seçim ve tasnif işleri bitinceye kadar aralıksız olarak devam eder.

(Değişik: 31/10/1990 - 3673/1 md.) Listede adı yazılı bulunmayanlar oy kullanamazlar. Oylar, oy verenin nüfus hüviyet cüzdanı veya resimli üyelik kimlik kartı veya kimlik tespiti amacıyla düzenlenmiş resmi belge ile ispat edilmesinden ve listedeki isminin karşısındaki yerin imzalanmasından sonra kullanılır. Oylar, oy verme sırasında sandık kurulu başkanınca verilen, seçim kurulu başkanınca mühürlenmiş ve adayları gösterir listelerin tüzük ve kongre yönetmeliklerinde gösterilen usule uygun bir şekilde işleme tabi tutularak sandığa atılması suretiyle kullanılır. Oy kullanma ve oyların muteberlik şekil ve şartları siyasi partilerin tüzük ve kongre yönetmelikleri ile düzenlenir.

Seçim süresinin sonunda seçim sonuçları tutanakla tespit edilip, seçim sandık kurulu başkan ve üyeleri tarafından imzalanır. Tutanakların bir örneği seçim yerinde asılmak suretiyle ilan edilir. Kullanılan oylar ve diğer belgeler, tutanağın bir örneği ile birlikte üç ay süre ile saklanmak üzere seçim kurulu başkanlığına verilir.

Seçimin devamı sırasında yapılan işlemler ile tutanakların düzenlenmesinden itibaren iki gün içinde seçim sonuçlarına yapılacak itirazlar hakim tarafından aynı gün incelenir ve kesin olarak karara bağlanır.

Hakim, seçim sonuçlarını etkileyecek ölçüde bir usulsüzlük veya kanuna aykırı uygulama nedeniyle seçimlerin iptaline karar verdiği takdirde bir aydan az ve iki aydan fazla bir süre içinde olmamak üzere seçimlerin yenileneceği tarihi

tespit ederek ilgili siyasi partiye bildirir. Belirlenen günde yalnız seçim yapılır ve seçim işlemleri bu madde ile kanunun öngördüğü diğer hükümlere uygun olarak yürütülür.

İlçe seçim kurulu başkanı ve seçim sandık kurulu başkanı ile üyelerine, "Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun" da belirtilen esaslara göre Genel Bütçeden ücret ödenir.

Seçimler sırasında sandık kurulu başkan ve üyelerine karşı işlenen suçlar. Devlet memurlarına karşı işlenmiş gibi cezalandırılır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Türkiye Büyük Millet Meclisi Siyasi Parti Grupları

Grup kurma:

Madde 22 – En az yirmi milletvekiline sahip siyasi partiler, Türkiye Büyük Millet Meclisinde grup kurabilirler. Bir siyasi partinin grup kurduğu, o partinin genel başkanlığı tarafından Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına yazılı olarak bildirilir.

Grup iç yönetmeliği:

Madde 23 – Grup iç yönetmeliği, grubun kurulduğunun bildirildiği tarihten itibaren onbeş gün içinde, grubu oluşturan milletvekilleri tarafından hazırlanır. Bu içyönetmeliğin, milletvekillerinin salt çoğunluğu tarafından kabul edilmesi zorunludur. Bu şekilde hazırlanan içyönetmelik, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına gönderilir.

Grup içyönetmeliğine, parti tüzük ve programına aykırı hükümler konulamaz.

Grup genel kurulu:

Madde 24 – Bir siyasi partinin grup genel kurulu, o partinin milletvekillerinden oluşur.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı ve başkanvekilleri, üyesi buldukları siyasi partinin ve parti grubunun Meclis içinde veya dışındaki faaliyetlerine katılamazlar. Ancak, yeniden milletvekili adayı olmaya ilişkin faaliyetleri bu hükmün dışındadır.

Grup yönetim ve disiplin kurulları:

Madde 25 – Her siyasi parti grubunda; kuruluşu, görev ve yetkileri grup içyönetmeliğinde belirtilen birer yönetim ve disiplin kurulu bulunur. Grup disiplin kurulunun, hangi hallerde merkez disiplin kurulu ile bir arada çalışacağı, parti tüzüğünde gösterilir.

Grup başkanı:

Madde 26 – Partinin genel başkanı milletvekili ise parti grubunun da başkanıdır; değilse grup başkanı grup üyeleri arasından içyönetmelikte gösterilen yöntemle seçilir.

Grupta gizli oylama:

Madde 27 – Grup genel kurulunda, seçimlere ait oylamalar ile milletvekillerini bağlayıcı nitelikteki konulara ilişkin kararların oylamaları, gizli oyla yapılır.

Grup ve hükümet ilişkileri:

Madde 28 – Bakanlar Kuruluna veya bir bakana Türkiye Büyük Millet Meclisinde veya grupta güven veya güvensizlik oyu verilmesi konusunda karar alma yetkisi, grup genel kuruluna aittir. Bu yetki, başka bir organa veya mercie bırakılamaz. Bakanlar Kuruluna katılacak üyeler, parti gruplarında ve diğer parti organlarında tespit edilemez.

ALTINCI BÖLÜM

Teşkilatla İlgili Diğer Hükümler

Kongrelerle ilgili genel hükümler:

Madde 29 – 22 Kasım 1972 tarihli ve 1630 sayılı Dernekler Kanununun bu Kanuna aykırı olmayan hükümleri, siyasi partilerin her kademedeki kongreleri için de uygulanır.

Şu kadar ki, parti tüzükleri ve yönetmelikleri, parti kongreleri için gerekli ilanın gazete ile yapılması şartını kaldırabileceği gibi, toplantı yeter sayısını ve yeter sayının sağlanamadığı hallerde birinci ve ikinci toplantı arasındaki süreyi de azaltabilir. Bu Kanundaki özel hükümler saklıdır.

İbra için oya katılamayacak olanlar:

Madde 30 – Değişik kademelerdeki kongrelerde tabii üye olarak bulunan merkez karar ve yönetim kurulu ile yönetim kurulları üyeleri, mensup oldukları, kurulun ibrası için yapılan oylamalara katılamazlar.

Teşkilatın merkezleri:**Madde 31 – (Değişik: 12/8/1999 - 4445/5 md.)**

Siyasi partilerin merkez teşkilatı Ankara il merkezinde; il ve ilçe teşkilatları, ilgili il ve ilçe merkezlerinde; belde teşkilatları, il ve ilçe merkezleri hariç olmak üzere, belediye teşkilatı olan yerlerde;yan kuruluşları ve yurtdışı temsilcilikleri ise tüzüklerinde belirtilen yerlerde bulunur.

Bağdaşmayan görevler:

Madde 32 – Siyasi partilerin merkez karar ve yönetim kurullarına üye olanlar, o partinin Türkiye Büyük Millet Meclisi parti grubu yönetim kurulunda görev alamazlar. Siyasi partilerin disiplin kurullarında görev alanlar, kongreler, Türkiye Büyük Millet Meclisindeki parti grubu üyelikleri hariç, partinin diğer organ, kurul ve görevlerinde bulunamaz, partiye bir hizmet bağıyla bağlı olamaz ve partiden herhangi bir suretle gelir sağlayamazlar. Bir disiplin kurulunda görev alan kimse, diğer bir disiplin kurulunda görev alamaz. Eşler ile bir ve ikinci derecedeki kan ve sıhrî hısımlar, aynı disiplin kurulunda görev alamazlar. Bunlarla ilgili kararlara katılamazlar. Siyasi partilerin il ve ilçe yönetim kurullarından birinde üye olan kimse, diğer bir il veya ilçe yönetim kurulunda üye olamaz. İl ve ilçe başkanları hakkında da aynı hüküm uygulanır.

Organlarda görev alanların ilgili makamlara bildirilmesi:

Madde 33 – Parti kongreleri hariç olmak üzere, her kademedeki parti organlarıyla parti tüzüğünde belirtilen bir göreve getirilenlerin adları, soyadları, doğum yer ve tarihleri, meslek veya sanatları, ikametgahları ve nüfus cüzdanı örnekleri; o mahallin en büyük mülki amirliğine seçim veya atanmadan başlayarak onbeş gün içinde yazı ile bildirilir. Valiliklerce birleştirilen bu bilgi ve belgeler İçişleri Bakanlığına ve Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilir.

Merkez organlarında görevlendirilenlerle ilgili bilgi ve belgeler de aynı süre içinde doğrudan İçişleri Bakanlığına ve Cumhuriyet Başsavcılığına verilir.

Kamu yararına dernek sayılmama:

Madde 34 – 22 Kasım 1972 tarihli ve 1630 sayılı Dernekler Kanununun kamu yararına çalışan dernek sayılma hükümleri siyasi partiler hakkında uygulanmaz.

Anamuhalefet partisi ve genel başkanı:

Madde 35 – Bakanlar Kuruluna katılmayan ve grubu bulunan siyasi partiler arasında en fazla milletvekiline sahip olan partiye anamuhalefet partisi, genel başkanına da anamuhalefet partisi genel başkanı denir. Bu siyasi partilerin milletvekili sayılarının eşit olması halinde, son milletvekili seçimlerinde aldıkları muteber oy sayısına bakılır.

YEDİNCİ BÖLÜM

Siyasi Partilerin Seçimlere Katılması ve Adayların Tespiti

Siyasi partilerin seçimlere katılması:

Madde 36 – (İptal:Anayasa Mahkemesinin 22/5/1987 tarih ve E. 1986/17. K. 1987/11 sayılı Kararı ile.)¹ (Yeniden düzenleme: 31/3/1988 - 3420/4. md.) Siyasi partilerin seçimlere katılabilmesi için illerin en az yarısında oy verme gününden en az altı ay evvel teşkilat kurmuş ve büyük kongrelerini yapmış olması veya Türkiye Büyük Millet Meclisinde grubu bulunması şarttır.

Bir ilde teşkilatlanma, merkez ilçesi dahil o ilin ilçelerinin en az üçte birinde teşkilat kurmayı gerektirir.

Parti adaylarının tespiti:

Madde 37 – (Değişik: 28/3/1986 - 3270/9 md.)

Siyasi partiler, milletvekilliği genel veya ara seçimlerinde, adaylık için müracaat eden ve adaylığı uygun bulunanlar arasından, adayların tespitini; serbest, eşit, gizli oy, açık tasnif esasları çerçevesinde, tüzüklerinde belirleyecekleri usul ve esaslardan herhangi biri veya birkaçı ile yapabilirler.

(Ek: 31/7/1998 - 4381/7 md.) Siyasi partiler, ön seçim ya da aday yoklaması yaptıkları seçim çevrelerinde, toplam olarak Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının % 5'ini aşmamak üzere, ilini, seçim çevresini, aday listesindeki sırasını, ön seçim veya aday yoklaması tarihinden en az on gün önce Yüksek Seçim Kuruluna bildirmek koşuluyla merkez adayı gösterebilirler. Ön seçim ya da aday yoklaması yapılmayan yerlerde, siyasi partilerin merkez yoklaması veya diğer usullerden biri veya bir kaçını ile aday belirleme yetkileri saklıdır. (...)², partilerin tüzüklerinde gösterilen merkez yoklaması dışındaki parti aday seçimleri seçim kurullarının yönetim ve denetimi altında yapılır.

Partilerin tüzüklerinde herhangi bir seçim çevresinde bütün üyelerin iştiraki ile yapacakları ön seçimde bu Kanunun ön seçimlerle ilgili hükümleri uygulanır.

Aday tespitinin yapılacağı gün, Yüksek Seçim Kurulu tarafından genel seçimlerden en az yetmişbeş gün önceki bir tarih olarak belirlenip ilan edilir. Seçime katılacak bütün siyasi partilerin tüzüklerindeki usullere göre il ve ilçelerde yapacakları aday tespitleri bütün yurttaki aynı günde yapılır. Genel seçimler için kabul edilen seçim çevresi, aday tespiti için de esas alınır.

1 - Bu iptal kararı 18/9/1987 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanmış olup yayımlandığı tarihten başlayarak altı ay sonra yürürlüğe gireceği söz konusu Anayasa Mahkemesi kararında hükme bağlanmıştır.

2 - Bu fıkra yer alan, "Bu Kanunun 38 inci maddesinde yazılı kontenjan adaylığı ile" ibaresi, 27/10/1995 tarih ve 4125 sayılı Kanunun 21 inci maddesiyle yürürlükten kaldırılmış olup, metinden çıkarılmıştır.

Kontenjan adaylığı:**Madde 38 – (Mülga: 27/10/1995 - 4125/21 md.)****Adayların tespitinde uygulanacak hükümler:**

Madde 39 – 26 Nisan 1961 tarihi ve 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanunun bu Kanuna aykırı olmayan hükümleri, önseçimlerde ve kullanılacak parti seçmen kütükleri hakkında da uygulanır.

Siyasi partilerde aday adaylığı ve merkez adaylığı:

Madde 40 – (Değişik birinci fıkra: 28/3/1986 - 3270/11 md.) Siyasi partiler, Anayasa ve kanunlarda belirtilen şartlara aykırı olmamak kaydıyla adaylarda daha başka ne gibi şartlar bulunması gerektiğini tüzüklerinde gösterebilirler.

Bir kimse, aynı zamanda, önseçimlerde ve merkez adaylığında değişik siyasi partilerden veya aynı partiden, aynı seçim için birden fazla seçim çevresinden önseçime katılamaz.

Bir kimse, bir partiden önseçim veya merkez adaylığı yoklamasına katıldıktan sonra başka bir partiden merkez adayı gösterilemez ve partisinden istifa etmedikçe bağımsız aday olamaz.

(Değişik: 25/12/1993 - 3945/1 md.) Mahalli teşkilatın yönetim kurulu başkan ve üyelerinden, görev yaptıkları yerden aday adayı olmak isteyenlerin görevlerinden istifa etmelerine ilişkin usul ve esaslar siyasi partilerin tüzüklerinde belirlenir.

Bu hükümlere aykırı hareket edenlerin adaylığı Yüksek Seçim Kurulu tarafından iptal edilir.

Siyasi partilerin genel başkanlığı; partilerinin, aday adayları listelerini ve seçim çevrelerini önseçimin yapılacağı tarihten en az yirmi gün önce saat onyediye kadar Yüksek Seçim Kuruluna ve ilgili il ve ilçe seçim kurullarına bildirir. Kurullarca ilgiliye bir alındı belgesi verilir.

Bu bildirimden sonra adaylıktan çekilmek önseçime kadar dikkate alınmaz. Ancak, bu gibiler aday seçilmişlerse çekilmeleri hüküm ifade eder. Ölüm halinde de aynı hüküm uygulanır.

Kurulların oluşumu:**Madde 41 – Önseçimde:**

a) İlçe seçim kurulu; ilçe seçim kurulu başkanı ile dört üyeden oluşur.

(Değişik: 28/3/1986 - 3270/12 md.) Üyelerden ikisi o ilçede görev yapan Devlet memurları arasından seçilir. Bunlar kurulun devamlı üyesidirler. İki üye ise aday adayı olmayan parti üyeleri arasından belirlenir. Bunlar, üyesi buldukları parti adına o parti adayları için yapılacak önseçim işlemleri ile ilgili olarak kurula katılırlar.

Aynı usulle ikişer yedek üye de seçilir.

Birden fazla ilçe seçim kurulu bulunan ilçelerde, bu Kanunla ilçe seçim kurulu başkanına veya ilçe seçim kuruluna verilmiş bulunan görevler, birinci ilçe seçim kurulu başkanı veya kurulu tarafından yerine getirilir.

b) Sandık kurulu; bir başkan ile dört asıl ve dört yedek üyeden oluşur. Sandık başkanı ile iki asıl, iki yedek üye Devlet memurları arasından, iki asıl iki yedek üye de partiler tarafından yukarıdaki fıkra esaslarına göre belirlenir.

Kurullardaki üyelerin gelmemesi halinde yedekleri alınır; noksanlık yedeklerle giderilemiyorsa durum bir tutanakla tespit edilir ve kurul başkanı tarafından yukarıda nitelikleri açıklanan kimselerden seçilmek suretiyle tamamlanır.

Önseçimlere hangi siyasi partilerin hangi seçim çevrelerinden katılacakları, partilerin aday adayları listelerinin Yüksek Seçim Kuruluna bildirildiği tarihten itibaren üç gün içinde ilan edilir. İlçe seçim kurulunca siyasi partilerin her biri için parti seçmen listesinde kayıtlı her bin seçmene bir sandık ve kapalı hücre bulundurulur ve sandıkların yerleri tespit edilerek mutata vasıtalarla ilan olunur. Bu husus ayrıca ilgili siyasi partilere de duyurulur.

Parti seçmen listesi:

Madde 42 – Siyasi partilerin ilçe teşkilatı, kendi çevrelerindeki üyelerini muntazam kayıt ve sıra numarası ve partiye giriş çıkış tarihleri ve üye hakkında diğer bilgileri ihtiva eden bir üye kayıt defterine kaydederler.

Üye kayıt defterleri, ilçe seçim kurulu başkanının denetimi altındadır. Üye kayıt defterleri, en az altı ayda bir defa ilçe seçim kurulu başkanı tarafından incelenir ve kayıtların usule uygun olarak tutulup tutulmadığı bir tutanakla tespit edilir.

(Değişik: 31/3/1988 - 3420/5 md.) Üye Kayıt Defterinde Parti üyesi olarak kayıtlı bulunan ve Cumhuriyet Başsavcılığınca seçim kurullarına gönderilen listelerde yer alan üyeler önseçimde oy kullanabilir.

(Değişik: 31/3/1988 - 3420/5 md.) Önseçimlerin yapılacağı tarih itibarıyla bir önceki yılın son gününe kadar bu Kanunun 10 uncu maddesine göre Cumhuriyet Başsavcılığına bildirilen üyeler önseçimde oy kullanabilir.

(Değişik: 31/3/1988 - 3420/5 md.) İlçe Seçim Kurulları üye listelerini önseçimden en az otuz gün evvel elinde olacak şekilde Cumhuriyet Başsavcılığından temin eder.

(Değişik: 31/3/1988 - 3420/5 md.) Siyasi Partiler kayıtlı üyelerin tamamı dışında başka bir usulle aday yoklaması yapacaksa bu halde oy kullanacak seçmen listelerini önseçimden en az otuz gün önce ilçe seçim kurulu başkanlığına üye kayıt defterleri ile birlikte vermek zorundadırlar.

(Değişik: 31/3/1988 - 3420/5 md.) Bu listeler önseçim tarihinden 25 gün önce parti yönetim kurulu ve ilçe seçim kurulu binaları önüne asılır. Sekizinci fıkradaki itiraz süresinden sonra kesinleşen listelere göre parti seçmen kartları ilçe seçim kurulu başkanlığına her üyeye dağıtılır.

Parti üyeleri, parti seçmen listesine, asıldığı tarihten itibaren onbeş gün içinde yazıyla itiraz edebilirler. İtirazlar ilçe seçim kurulu tarafından incelenir ve en geç iki gün içinde kesin olarak karara bağlanır. İtirazın yerinde görülmesi halinde parti seçmen listesi düzeltilir.

Önseçimde propaganda ile ilgili hükümler:

Madde 43 – Aday yoklamalarına katılan aday adayları için propaganda yapmak amacı ile açık hava toplantıları, örf ve adete göre sohbet toplantısı sayılanlar hariç olmak üzere kapalı salon toplantıları tertiplenemez, duvar ilanı, el ilanı ve her nevi matbuat, ses ve görüntü bantlarıyla propaganda yapılamaz. Bu tür toplantılarda başka aday adaylarına karşı kötüleyici beyanlarda bulunulması yasaktır.

Siyasi partiler, tüzüklerinde gösterilmek kaydıyla aday adayları için bunların vereceği bilgileri de esas alarak aday adaylarının meslek veya sanat hayatlarındaki derece, başarı ve eserlerini, memlekete yaptığı hizmetleri gösterir, vesikalık fotoğraflarını taşıyan matbualar bastırıp dağıtabilir. Aday adaylarının soyadı alfabe sırasına göre düzenlenecek benzer bilgileri içeren matbualar sandık başlarına asılabilir.

Aday adayları, mensup oldukları partinin programı, büyük kongresinin ve yetkili merkez organlarının kararları ile partinin seçim bildirisi dışında, milli, mahalli yahut mesleki çapta herhangi bir vaadde bulunamazlar ve Türkçe'den başka dil ve yazı kullanamazlar.

Aday adayları, önseçimlerde oy kullanacak partili üyelere veya yakınlarına maddi çıkar sağlama amacı güdemezler; önseçimlerde oy kullanacakları etkilemek amacıyla meşru ve hukuka uygun olmayan davranışlarda bulunamazlar.

Kuruldaki parti üyesinin görevini yerine getirmemesi:

Madde 44 – Önseçim günü oy verilmesine başlanmazdan önce veya verme sırasında ilçe seçim kuruluna dahil siyasi parti üyesi görevini yapmazsa, ceza hükümleri saklı kalmak üzere, yerine siyasi partilerin sıradaki yedek üyesi getirilir. Bu da mümkün olmazsa, bu husus tutanağa geçirilir ve eksikler sandık alanı çevresindeki parti üyesi olabilme yeterliğine sahip ve okur - yazar olanlar arasından ilçe seçim kurulu başkanının seçeceği kimse ile tamamlanır.

Müşahitler:

Madde 45 – Önseçim sırasında siyasi partilerin birer müşahidi, kendi partilerine ait sandık başı işlemlerini takip etmek üzere hazır bulunabilir. Önseçimde aday olanlar, müşahit sıfatıyla sandık başında bulunamazlar.

Oy pusulası:

Madde 46 – Siyasi partiler, 40 ıncı maddeye göre bildirdikleri aday adayları

listelerini içeren oy pusulalarını çoğaltarak il ve ilçe seçim kurulu başkanlıklarına yeteri kadar zarf ile birlikte verirler. İlçe seçim kurulu başkanlıkları oy pusulalarını ve zarfları mühürledikten sonra, seçim günü sandık başkanlıklarında hazır bulundurulur.

Sandık başına gelen partili seçmene, sandık kurulu başkanı veya görevlendireceği kurul üyesi oy pusulasını, sandık kurulu başkanlığının mühürü ile mühürledikten sonra verir.

(Değişik: 28/3/1986 - 3270/14 md.) Partili seçmen, aday adaylarının karşısına işaret koymak suretiyle tercihini kullanır. İşaretleme, (...)’ o seçim çevresinin çıkaracağı milletvekili sayısından çok ve yarısından az olamaz. İşaretlemede belirlenen miktar ve nispetlere uyulmaması, oy pusulalarının geçersiz sayılmasını gerektirir.

Kimliğin tespiti:

Madde 47 – Önseçimlerde oy vermek için parti seçmen kartının gösterilmesi şarttır. Bu belgeyi göstermeyenlerden veya belgenin sahibi olduğunda tereddüt edilenlerden parti hüviyet cüzdanı, o da yoksa nüfus hüviyet cüzdanı istenir.

Son işlemler:

Madde 48 – Yüksek Seçim Kurulu, il seçim kurullarından gelen önseçimle tespit edilmiş parti adayları listelerinin tasdikli birer örneğini derhal ilgili partilerin genel başkanlıklarına teslim eder. Parti genel başkanlıkları, 38 inci madde ve parti mevzuatı gereğince merkez adayı olarak seçilen parti adaylarını bu listelere dahil ederek seçim çevrelerine göre düzenleyecekleri parti adayı cetvellerini, kanun hükümlerine göre Yüksek Seçim Kuruluna süresi içerisinde bildirirler.

Önseçim evrakının saklanması:

Madde 49 – Hesaba katılan, katılmayan ve itiraza uğramış olan oy pusulaları; sayım ve döküm cetvelleri ve adaylığa seçilme tutanaklarıyla diğer her türlü evrak, milletvekili seçimlerinin kesin sonuçlarının ilanı tarihinden itibaren üç ay süreyle ilçelerde ilçe seçim kurulu başkanı ve illerde il seçim kurulu başkanı tarafından saklanır. Bu evrak, Yüksek Seçim Kurulunun istemi olmaksızın hiçbir yere gönderilmez.

İtiraz hakkı:

Madde 50 – Seçim ve sandık kurullarının veya kurul başkanlarının kesin olmayan kararlarına karşı ilgili siyasi parti, o siyasi partiden önseçimde aday aday olanlar veya o siyasi partilerin teşkilat kademelerinin başkanları veya vekilleri ile parti müşahitleri itiraz edebilirler.

1- Bu fıkrada yeralan “kontenjan adayları hariç” ibaresi, 27/10/1995 tarih ve 4125 sayılı Kanununun 21 inci maddesiyle yürürlükten kaldırılmış olup, metinden çıkarılmıştır.

Önseçim tutanağı ve tutanağın iptali:

Madde 51 – Önseçimlerde, her siyasi parti için ayrı ayrı düzenlenecek basılı tutanak kağıdında o partiden aday olmak üzere önseçimde aday olmuş bulunanların aldıkları oyların toplamı, rakam ve yazı ile belirtilir. Bu tutanak ilçe seçim kurulu başkanı ve üyelerince imzalanır.

Aynı miktarda oy almış olanlar arasındaki sırayı ilgili siyasi partinin merkez karar ve yönetim kurulu tespit eder.

Adaylık tutanağına yapılan itiraz, oyların dökümüne veya sayımına ilişkin olduğu ve yeniden yapılan döküm ve sayım sonucunda tutanakların iptaline karar verildiği takdirde, yeniden yapılan döküm ve sayım sonucuna göre seçildikleri anlaşılanlara Yüksek Seçim Kurulu tarafından tutanakları verilir.

Bir seçim çevresinde önseçimin, önseçim işlemleri sebebiyle iptaline karar verildiği takdirde, önseçim yenilenmez ve bu seçim çevresi için bütün adaylar 38 inci maddede yazılı kurul tarafından tespit edilir.

Adaylardan yalnız birinin veya birkaçının tutanağının iptaline karar verildiği hallerde, tutanakları iptal olunan adayların yerine önseçimde aldıkları oy sırasına göre başta gelenlere tutanak verilir. Sırada olanlar yetmediği takdirde boş kalan yerlerin doldurulması için bu maddenin yukarıdaki fıkrası uygulanır.

Belli bir seçim için parti adaylarının Yüksek Seçim Kuruluna bildirilmesinden sonra, önseçim ve adaylarla ilgili itiraz ve şikayetler dikkate alınmaz. Daha önce yapılmış olan itiraz ve şikayetler üzerine başlamış olan işlemler durdurulur.

Mahalli seçimler yoklaması:

Madde 52 – Siyasi partilerin, mahalli idareler seçimleri için aday gösterebilecekleri hallerde, bu adayların nasıl seçilecekleri ve yoklamalarının nasıl yapılacağı ilgili kanundaki esaslara göre belirlenir.

SEKİZİNCİ BÖLÜM**Disiplin işleri****Disiplin suçları ve cezaları:**

Madde 53 – Siyasi partilerin disiplin kurullarınca verilebilecek cezalar, uyarı, kınama, partiden veya gruptan geçici veya kesin olarak çıkarma cezalarıdır.

Disiplin kurullarının vermeye yetkili oldukları disiplin cezaları ile hangi halde ne tür disiplin cezası verileceğinin parti tüzüğünde belli edilmesi zorunludur.

Partinin hangi organ ve mercilerinin kimler hakkında ve hangi disiplin kurullarında disiplin cezası isteminde bulunabileceği ve disiplin cezalarına karşı yapılan itirazları incelemeye yetkili üst disiplin kurulları ve itirazın usul ve şartları, kanunda belirtilmeyen hallerde, parti tüzüğü ile düzenlenir.

Disiplin kurullarınca parti üyeleri hakkında verilen kararlar gerekçeleriyle birlikte en geç otuz gün içinde ilgiliye tebliğ olunur.

Bir partiye mensup milletvekilinin; o partinin Türkiye Büyük Millet Meclisi grubu üyeliğinden kesin olarak çıkarılması, partiden çıkarılmayı ve partiden kesin olarak çıkarılması da Türkiye Büyük Millet Meclisi parti grubu üyeliğinden çıkarılmayı gerektirir.

Bir üyenin, Türkiye Büyük Millet Meclisi parti grubundan geçici olarak çıkarılması hakkında verilen ceza, bu üyenin ceza süresince gruptaki çalışmalara katılmamasını gerektirir.

Hakkında geçici çıkarma cezası verilen parti üyesi, faaliyetine katılmayacağı parti organlarına hiçbir teklif yapamaz. Ancak bu hüküm o üyenin parti tüzüğüne, programına, partinin diğer mevzuatına ve organlarının bağlayıcı kararlarına uyması zorunluğunu ortadan kaldırmaz. Geçici çıkarma cezası verilen parti üyelerine, parti içinde hiçbir görev verilemez.

Disiplin kurulları üyelerinin seçilmesi:

Madde 54 – Siyasi partilerin disiplin kurullarının üyeleri kongrelerce gizli oyla seçilir. Türkiye Büyük Millet Meclisi grubu disiplin kurulu üyelerinin seçimi, en az iki yıl için olmak üzere, parti tüzüğünde gösterildiği şekilde yapılır.

Disiplin kurullarının çalışması:

Madde 55 – Disiplin kurulları, üye tamsayısının en az üçte iki çoğunluğuyla toplanır ve hazır bulunanların çoğunluğuyla karar verir. Ancak 101 inci maddenin (d - 1) bendinde gösterilen haller dışında, partiden kesin çıkarma cezaları için üye tamsayısının çoğunluğunun kararı gereklidir.

Disiplin kuruluna sevk edilen partili, yazılı veya sözlü savunma hakkına sahiptir. Savunma için süre, savunmaya çağrı belgesinin ilgiliye tebliği tarihinden başlamak üzere onbeş gündür. Ancak, seçimlerde veya herkesin gözü önünde açıkça veya yayın yoluyla işlenen disiplin suçlarında bu süre yedi gündür. Savunma süresini geçirenler, savunma hakkından vazgeçmiş sayılırlar. Savunmaya çağırma, disiplin kurulu başkanlığınca yazı ile yapılır. Bu yazıda uygulanması istenen disiplin cezası ile bu cezanın istenmesine sebep olan fiiller açıkça gösterilir.

Disiplin işleriyle ilgili görüşme ve karar yasağı:

Madde 56 – Disiplin kurullarına sevk yetkisine sahip bulunan parti organ ve mercilerinin kararları ile disiplin kurullarınca verilen disiplin cezaları hakkında, siyasi partilerin her kademesindeki kongrelerinde görüşme yapılamaz ve bu konularda karar alınamaz. 58 inci madde hükmü saklıdır.

Disiplin cezalarına itiraz:

Madde 57 – (Değişik: 28/3/1986 - 3270/15 md.)

Hakkında partiden veya gruptan geçici veya kesin çıkarma cezası verilen

parti üyesi, bu cezaya karşı disiplin kuruluna sevkeden organ veya merci veya disiplin kurulunun görev ve yetkisizliği veya alınan kararların kanuna, parti tüzüğüne ve içyönetmeliğe şekil ve usul bakımından aykırı bulunduğu iddiasıyla, parti itiraz yollarını kullandıktan sonra nihai karar niteliğindeki son karara karşı otuz gün içinde nihai kararı veren merciin bulunduğu yer asliye hukuk mahkemesine itiraz edebilir. Mahkeme bu itirazları, diğer işlerden önce ve en geç otuz gün içinde basit muhakeme usulüne göre inceleyerek karara bağlar, bu karar kesindir.

Af yetkisi:

Madde 58 – Disiplin kurullarınca verilen cezaların partinin hangi organı tarafından ve ne şekilde affedileceği siyasi partilerin tüzüklerinde gösterilir.

Disiplin konusunda tedbir kararı:

Madde 59 – Partiden geçici çıkarmayı veya kesin çıkarmayı gerektiren hallerde, disiplin cezası verilmesi için sevk kararı almaya yetkili olan parti organları, tedbir niteliğinde olmak üzere, disiplin kuruluna sevk edilen üyeyi parti içindeki görevlerinden derhal uzaklaştırabilirler.

İlgili, bu tedbir kararının kaldırılmasını sevk edildiği disiplin kurulundan isteyebilir. Bu istek, disiplin kurulu tarafından yedi gün içinde karara bağlanır.

DOKUZUNCU BÖLÜM

Parti Defterleri

Tutulacak defter ve kayıtlar:

Madde 60 – Her kademedeki parti organları üye kayıt defteri, karar defteri, gelen ve giden evrak kayıt defteri, gelir ve gider defteri ile demirbaş eşya defteri tutmak zorundadırlar.

Üye kayıt defteri, mahalle ve köy esasına göre tutulur.

Karar defteri, ilgili organın kararlarını, tarih ve numara sırasıyla ihtiva eder. Kararlar oylamaya katılanlar tarafından imzalanır. Kongrece alınan kararları da ihtiva etmesi gereken kongre tutanak özetleri başkanlık divanı üyelerince imzalanır.

Gelen ve giden evrak tarih ve numara sırasıyla gelen ve giden evrak kayıt defterine kaydedilir ve gelen evrakın asılları ile gönderilen evrakın örnekleri bu tarih ve numaralar altında dosyalarda saklanır.

Parti adına elde edilen gelirlerin alındığı ve yapılan giderlerin ne gibi işlere ve yerlere harcandığı ilgili defterlere sıra ile ve belgeleri de belirtilerek geçirilir.

Bütün defterlerin sayfaları ve kaç sayfadan ibaret oldukları teşkilatın bulunduğu ilgili seçim kurulu başkanı tarafından mühürlenir ve tasdik edilir.

Partiye giriş işlemlerini gösteren üyelik beyannamelerinin birer örneği ilçe ve il kademesinde, alfabetik sıra esasına göre tasnif edilmiş olarak ayrı bir dosyada saklanır.

Parti organ ve kurullarınca tutulmasında fayda görülen diğer defterler, parti tüzük ve içyönetmeliklerinde gösterilir.

Parti genel merkezinde üye kayıt defterlerinin özetinin nasıl tutulacağı, bütçe ve kesinhesabın nasıl hazırlanıp düzenleneceği parti içyönetmeliğiyle belirtilir.

ÜÇÜNCÜ KISIM Mali Hükümler

BİRİNCİ BÖLÜM Partilerin Gelirleri

Gelirler ve kaynakları ¹

Madde 61 – (Birinci fıkra Ek: 12/8/1999 - 4445/6 md.) Siyasi partilerin gelirleri amaçlarına aykırı olamaz.

Siyasi partiler aşağıda belirtilen gelirleri elde edebilirler:

- Parti üyelerinden alınacak giriş aidatı ile üyelik aidatı,
- Partili milletvekillerinden alınacak milletvekilliği aidatı,
- (Değişik: 31/3/1988 - 3420/6. md.)** Milletvekili, belediye başkanlığı,

belediye meclis üyeliği ve il genel meclis üyeliği aday adaylarından alınacak özel aidat, (Bu aidatlar 64 üncü maddedeki esaslar dahilinde siyasi partilerin yetkili merkez karar organlarıncı tespit ve tahsil olunur.)

d) Parti bayrağı, flaması, rozeti ve benzeri rumuzların satışından sağlanacak gelirler,

e) Parti yayınlarının satış bedelleri,

f) Üye kimlik kartlarının ve parti defter, makbuz ve kağıtlarının sağlanması karşılığında alınacak paralar,

g) Partice tertiplenen balo, eğlence ve konser faaliyetlerinden sağlanacak gelirler,

h) Parti mal varlığından elde edilecek gelirler,

i) Bağışlar.

j) **(Ek: 27/6/1984 - 3032/1 md.)** Devletçe yapılan yardımlar.²

(h) bendinde yazılı parti mal varlığından elde edilen gelirler hariç olmak üzere, diğer bentlerde yazılı kaynaklardan elde edilen gelirlerden hiçbir surette vergi, resim ve harç alınmaz.³

1- Bu madde başlığı, "Gelir Kaynakları" iken; 12/8/1999 tarih ve 4445 sayılı Kanunun 6 ncı maddesiyle metne işlendiği şekilde değiştirilmiştir.

2- Bu hükmün uygulanmasında ek 1 inci maddeye bakınız.

3- İthalde alınan her türlü vergi, resim ve harç muafiyeti hükümleri, 6/5/1986 tarih ve 3283 sayılı Kanunun 1 inci maddesi ile yürürlükten kaldırılmıştır.

Giriş ve üyelik aidatı:

Madde 62 – Parti üyelerinden alınacak giriş aidatının miktarı ile üyelik aidatının alt ve üst sınırları parti tüzüğünde gösterilir.

Her üye, aylık veya yıllık olarak üyelik aidatı ödemeyi partiye girişinde kabul etmek zorundadır.

Parti üyesi, vermeyi kabul ettiği aidatın miktarını, parti tüzüğüne uygun olmak şartıyla, kayıtlı bulunduğu teşkilat kademesi başkanlığına yazı ile bildirerek artırabilir.

Partiye borçlu olduğu yıla ait aidatın tamamını veya bir kısmını ödemeyen parti üyesi hakkında, partiden geçici veya kesin olarak çıkarmaya dair disiplin cezaları uygulanmaz. Aidatını ödemesi için yapılan yazılı tebligata rağmen belirtilen süre içerisinde ödemede bulunmayan üye hakkında yapılacak işlem ve uygulanacak yasaklamalar parti tüzüğünde gösterilir.

Milletvekili aidatı:

Madde 63 – Bir siyasi partiye mensup milletvekillerinin, ne miktar aidat ödeyeceği ve bu suretle toplanan paraların grup faaliyetlerine ve parti merkezine hangi miktarlarda ayrılacağı, Türkiye Büyük Millet Meclisi parti grubu kararıyla belli edilir. Ancak, bu miktarın yıllık tutarı milletvekili ödeneğinin net bir aylık tutarını geçemez.

Grubu olmayan milletvekillerinin ödeyeceği aidat, yukarıdaki fıkrada belirtilen miktarın yarısını geçmemek kaydıyla merkez karar ve yönetim kurulunca tespit edilir.

Milletvekili aday adaylığı aidatı:

Madde 64 – Milletvekili aday adaylarından alınacak özel aidat, milletvekili ödeneğinin net bir aylık tutarını aşmamak kaydıyla parti içyönetmeliklerinde gösterilir.

Satış bedelleri:

Madde 65 – Bu Kanunun 61 inci maddesinin (d), (e) ve (f) bentlerinde gösterilen satış bedelleri, merkez karar ve yönetim kurulunun kararı ile tespit edilir.

Bağışlar:**Madde 66 – (Değişik: 12/8/1999 - 4445/7 md.)**

Genel ve katma bütçeli dairelerle mahalli idareler ve muhtarlıklar, kamu iktisadi teşebbüsleri, özel kanunla veya özel kanunla verilen yetkiye dayanılarak kurulmuş bankalar ve diğer kuruluşlar, kamu iktisadi teşebbüsü sayılmamakla beraber ödenmiş sermayesinin bir kısmı Devlete veya bu fıkrada adı geçen kurum, idare, teşebbüs, banka veya kuruluşlara ait müesseseler, siyasi partilere hiçbir suretle taşınır veya taşınmaz mal veya nakit veya haklar bağışlayamaz

ve bu gibi mal veya hakların kullanılmasını bedelsiz olarak bırakamazlar; bağılı oldukları kanun hükümleri dışında siyasi partilere aynı hakların devrine dair tasarruflarda bulunamazlar. Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, işçi ve işveren sendikaları ile bunların üst kuruluşları, dernekler, vakıflar ve kooperatifler, özel kanunlarında yer alan hükümlere uymak koşuluyla siyasi partilere maddi yardım ve bağışta bulunabilirler.

Yukarıdaki fıkranın dışında kalan gerçek ve tüzel kişilerin her birinin bir siyasi partiye aynı yıl içerisinde iki milyar liradan fazla kıymette aynı veya nakdi bağışta bulunması **(Ek ibare: 2/1/2003-4778/8 md.)** veya yayınları kullanması yasaktır. Bağış veya bağışların bağışta bulunana veya yetkili temsilcisine veya vekiline ait olduğunun partice verilen makbuzda açıkça belirtilmesi gerekir. Böyle bir belgeye dayanılmaksızın siyasi partilerce bağış kabul edilemez.**(Ek cümle: 13/2/2011-6111/181 md.)** Siyasi partilerin adına açılmış banka hesaplarına yapılan bağışlar için ayrıca gelir makbuzu düzenlenmez.

Siyasi partiler, yabancı devletlerden, uluslararası kuruluşlardan, Türk uyrukluğunda olmayan gerçek ve tüzel kişilerden herhangi bir suretle aynı veya nakdi yardım ve bağış alamazlar.

Ticari faaliyet, kredi ve borç alma yasağı¹

Madde 67 – (Değişik birinci cümle: 12/8/1999 - 4445/8 md.) Siyasi partiler ticari faaliyette bulunamazlar, kredi veya borç alamazlar. Ancak, ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla 66 ncı maddenin 1 ve 3 üncü fıkralarında gösterilenler dışında kalan gerçek ve tüzel kişilerden kredili veya ipotek karşılığı mal satın alabilirler.

Taşınmaz mal edinme:

Madde 68 – Siyasi partiler, ikametleri ile amaç ve faaliyetleri için gerekli olanlardan başka taşınmaz mal edinemezler. Partiler, amaçları içinde olmak şartıyla sahip oldukları taşınmaz mallardan gelir sağlayabilirler.

(İkinci fıkra Mülga: 12/8/1999 - 4445/25 md.)

Gelirlerin sağlanmasında usul:

Madde 69 – Bir siyasi partinin bütün gelirleri, o siyasi partinin tüzel kişiliği adına elde edilir.

Siyasi partilerin genel merkezlerinin ve teşkilat kademelerinin gelirleri, parti merkez karar ve yönetim kurulunca bastırılan makbuzlar karşılığında alınır. Bastırılan ve parti teşkilat kademelerine gönderilen gelir makbuzlarının seri ve sıra numaralarına ait kayıtlar parti genel merkezinde tutulur. Parti teşkilat kademeleri aldıkları ve kullandıkları makbuzlar dolayısıyla parti merkez karar ve yönetim kuruluna karşı mali sorumluluk taşırlar.

1- Bu maddenin başlığı, "kredi ve borç alma yasağı" iken, 12/8/1999 tarih ve 4445 sayılı Kanunun 9 uncu maddesiyle metne işlendiği şekilde değiştirilmiştir.

Sağlanan gelirin türü ve miktarıyla, gelirin sağlandığı kimsenin adı, soyadı ve adresi, makbuzu düzenleyenin sıfatı, adı, soyadı ve imzası, makbuzda ve dip koçanlarında yer alır.

Makbuzların asıl kısımlarıyla dip koçanlarında aynı sıra numarası bulunur. Makbuz dip koçanlarının saklama süresi, Anayasa Mahkemesinin ilk inceleme kararının ilgili partiye bildirilme tarihinden itibaren beş yıldır.

İKİNCİ BÖLÜM Partilerin Giderleri

Giderlerin yapılmasında usul:

Madde 70 – (Ek: 12/8/1999 - 4445/9 md.) Siyasi partilerin giderleri amaçlarına aykırı olamaz. Bir siyasi partinin bütün giderleri, o siyasi parti tüzel kişiliği adına yapılır.

Beşmilyon liraya kadar harcamaların makbuz veya fatura gibi bir belge ile tevsik edilmesi zorunlu değildir. Ancak, bütün harcamaların yetkili organ veya merciin kararına dayanması şarttır. Şu kadar ki, yetkili organca onaylanan bütçede öngörülmüş bulunmak kaydıyla beşmilyon lirayı aşmayan harcamalar ile genel tarifeye bağlı giderler için ayrıca karar alınmasına gerek yoktur.¹

Giderlere ait belgeleri saklama süresi, özel kanunlarda gösterilen daha uzun süreye ilişkin hükümler saklı kalmak üzere, kesinhesabın Anayasa Mahkemesinin ilk inceleme kararının ilgili partiye bildirilme tarihinden itibaren beş yıldır.

Parti teşkilatı bağlı bulunduğu üst kademeye, gelir ve giderleri hakkında parti tüzüğünde gösterilen sürede hesap vermekle yükümlüdür. Bu süre altı aydan fazla olamaz.

Mali sorumluluk:

Madde 71 – Siyasi partilerin yapacakları giderler, sözleşmeler ve girişcekleri yükümlülükler; genel merkezde parti tüzel kişiliği adına, illerde il yönetim kurulu adına ve ilçelerde ilçe yönetim kurulu adına yetkili kılınan kişi veya kurulca yapılır.

Siyasi partilerin il ve ilçelerdeki teşkilat kademeleri tarafından parti tüzel kişiliği adına sözleşme yapılmasına ve yükümlülük altına girilmesine ilişkin esaslar, merkez karar ve yönetim kurulunca tespit olunur. Bu esaslara aykırı olarak yahut siyasi partilerin tüzüklerine göre merkez karar ve yönetim kurulunca önceden yazılı yetki verilmediği veya sonradan bir kararla onaylanmadığı takdirde, partinin teşkilat kademelerinin yaptıkları sözleşme ve giriştikleri yükümlülüklerden dolayı, parti tüzel kişiliği hiçbir suretle sorumlu tutulamaz; merkez karar ve yönetim kurulu veya genel başkan veya parti tüzel kişiliği aleyhine takipte

1- Bu fıkrada yeralan "beşbin" ibaresi, 12/8/1999 tarih ve 4445 sayılı Kanununun 9 uncu maddesiyle "beşmilyon" olarak değiştirilmiş ve metne işlenmiştir.

bulunulamaz. Bu takdirde sorumluluk, sözleşmeyi yapan veya yükümlülük altına giren kişi veya kişilere ait olur.

Borç verme yasağı:

Madde 72 – Siyasi partiler, üyelerine ve diğer gerçek ve tüzel kişilere hiçbir şekilde borç veremezler.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM **Parti İçi Mali İşlemler**

Parti bütçeleri ve kesinhesabı:

Madde 73 – Siyasi partilerin, bağlı ilçeleri de kapsamak üzere iller teşkilatı ayrı ayrı gelir tahminlerini ve gider miktarlarını gösteren bir yıllık bütçe hazırlarlar ve ilgili takvim yılından önceki Ekim ayı sonuna kadar genel merkeze gönderirler. Bu bütçeler ile aynı süre içinde hazırlanacak genel merkez bütçesi en geç ilgili takvim yılından önceki Aralık ayı sonuna kadar parti merkez karar ve yönetim kurulunca incelenir ve karara bağlanır.

Siyasi partilerin hesapları bilanço esasına göre düzenlenir.

Parti merkezi ve bağlı ilçeleri de kapsamak üzere iller teşkilatı her bütçe yılını izleyen Nisan ayı sonuna kadar, bir evvelki yıla ait uygulama sonuçlarını gösteren kesinhesaplarını hazırlarlar. İller teşkilatından gönderilenler ve parti merkezine ait olan kesinhesaplar, merkez karar ve yönetim kurulunca incelenerek karara bağlanır ve birleştirilir.

Siyasi partilerin bütçeleri, bilançoları, gelir ve gider cetvelleri ile kesinhesaplarının nasıl düzenleneceği partilerin iç yönetmeliklerinde gösterilir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM **Anayasa Mahkemesince Yapılacak Mali Denetim**

Kesinhesabın gönderilmesi:

Madde 74 – (Değişik: 12/8/1999 - 4445/10 md.)

Siyasi partilerin mali denetimi Anayasa Mahkemesince yapılır. Anayasa Mahkemesi, siyasi partilerin mal edinimleri ile gelir ve giderlerinin Kanuna uygunluğunu denetler. **(Ek cümleler: 13/2/2011-6111/180 md.)** Ancak yapılacak kanuna uygunluk denetimi siyasi partilerin amaçlarına ulaşmak için yapılmasında fayda görülen faaliyetleri daraltacak veya bu faaliyetlerin yerindeliliğini içerecek şekilde yapılamaz. Denetimde harcamaların gerçek mahiyeti esas alınır. Şekle ve usule ilişkin eksiklikler harcamaların kabul edilmemesini gerektirmez.

Siyasi partilerin genel başkanları, karara bağlanarak birleştirilmiş bulunan kesin hesap ile parti merkez ve bağlı ilçeleri de kapsayan iller teşkilatının kesin hesaplarının onaylı birer örneğini Haziran ayı sonuna kadar Anayasa Mahke-

mesine ve bilgi için Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığına vermek zorundadırlar. Bu belgelere, ilgili siyasi partinin aynı hesap döneminde edindiği taşınmaz ve değeri yüz milyon lirayı aşan taşınır malların, menkul kıymetlerin ve her türlü hakların değerleri ile edinim tarihlerini ve şekillerini de belirten listeleri eklenir.

(Ek fıkra: 13/2/2011-6111/180 md.) Siyasi parti hakkında kapatma kararı verilmiş olması halinde kapatma kararının verildiği tarihe kadar olan döneme ilişkin hesaplar da Anayasa Mahkemesi tarafından denetlenerek karara bağlanır. Bu takdirde denetime esas kesin hesabın verilmesi ve denetime ilişkin diğer esas ve usuller Anayasa Mahkemesi tarafından belirlenir.

(Ek fıkra: 13/2/2011-6111/180 md.) Siyasi partiler amaçlarına ulaşmak için gerekli gördükleri siyasi faaliyetleri kapsamında her türlü harcama yapabilirler.

(Ek fıkra: 13/2/2011-6111/180 md.) Siyasi partiler mal ve hizmet alımı ile yapım işlerini, açık ihale, kapalı zarf usulü ve yazılı veya sözlü olmak üzere doğrudan veya pazarlık usullerinden herhangi biri ile yapabilir.

(Ek fıkra: 13/2/2011-6111/180 md.) Siyasi partiler harcamalarını fatura, fatura yerine geçen belgeler ile bu belgelerin temin edilmesinin mümkün olmadığı hallerde harcamanın doğruluğunu gösterecek muhtevaya sahip olmak şartıyla diğer belgelerle tevsik ederler. Ancak kaybolma, yırtılma ve yanma gibi mücbir sebeplerle aslının temin edilemediği hallerde, fatura ve fatura yerine geçen belgeler yerine bu belgeleri düzenleyenlerden alınacak tasdikli örnekleri kullanılabilir.

(Ek fıkra: 13/2/2011-6111/180 md.) Siyasi partiler ücret mukabili geçici veya sürekli olarak çalıştırdıkları kişilere ödedikleri ayni ve nakdi sağlık ve sosyal yardım giderleri ile amaçlarına ulaşmak için görevlendirdikleri kişiler tarafından yapılan yurt içi ve yurt dışı seyahatlere ilişkin konaklama, yol masrafları ve diğer zorunlu harcamaları gider olarak kayıt edebilirler.

(Ek fıkra: 13/2/2011-6111/180 md.) Siyasi partiler, mal ve hizmet alım sözleşmelerinden kaynaklanan mahkeme kararları ile ödedikleri miktarı ve masraflarını gider olarak kaydedebilirler.

Denetim:

Madde 75 – Anayasa Mahkemesi, kesinhesaplara ait bilgilerin belgelendirilmesini siyasi partilerden her zaman isteyebilir.

Anayasa Mahkemesi denetimini evrak üzerinde yapar. **(Değişik ikinci cümle: 12/8/1999- 4445/11 md.)** Bu denetimi, Sayıştaydan yardım sağlanarak hazırlatacağı raporlar üzerinden yapabileceği gibi, siyasi partilerin genel merkezlerinde ve mahalli teşkilatlarında doğrudan doğruya veya kendi üyeleri arasından görevlendireceği bir naip üye veya mahallin en kıdemli adli veya idari yargı hakimi niyabetinde yaptıracağı inceleme ve araştırmalar üzerinden de yapabilir. Bu maksatla, yeminli bilirkişi görevlendirebilir.

Anayasa Mahkemesi, ilgili siyasi partinin başkanından veya temsilcisinden yazılı mütalaa isteyebilir; gerekli görürse sorumlu uzman muhاسبler de dahil ilgililerin sözlü açıklamalarını dinleyebilir.

Anayasa Mahkemesi denetimi sonunda, o siyasi partinin gelir ve giderlerinin doğruluğuna ve kanuna uygunluğuna veya kanuna uygun olmayan gelirler ile giderler dolayısıyla da bunların Hazineye gelir kaydedilmesine karar verir.

Siyasi partilerin büyük kongrelerinin kesinhesaplar hakkındaki kararları, Anayasa Mahkemesinin denetimini etkilemez. **(Ek cümle: 12/8/1999 - 4445/11 md.)** Anayasa Mahkemesinin bu denetim sonucunda vereceği kararlar kesindir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Mali Hükümlerin Müeyyideleri

Hazinece elkoyma:

Madde 76 – (Değişik birinci fıkra: 12/8/1999 - 4445/12 md.) Bu Kanun hükümlerine aykırı olarak bağış kabul ettiği, mal veya gelir edindiği Anayasa Mahkemesince tespit edilen siyasi partilerin, bu yolla elde ettikleri gelirlerin tamamının, Kanunda belirtilen miktarlardan fazla gelirlerle, taşınmaz malların kanuni miktarı geçen kısmının karşılığının Hazineye irat kaydedilmesine, taşınmaz malların ise Hazine adına tapuya tesciline karar verilir.

Bu Kanunun 67 nci maddesi hükmüne aykırı olarak siyasi partilere sağlanan kredi veya borçlar üzerine Anayasa Mahkemesi kararıyla Hazinece elkonulur, kredi veya borcu verene karşı Hazine hiçbir yükümlülük altına girmez.

Bu Kanunun 69 uncu maddesinde belirtilen esaslara aykırı olarak bir siyasi partinin tevsik edilmeyen kaynaklardan gelir sağladığı anlaşılırsa, Anayasa Mahkemesi kararıyla bu gelir Hazineye irat kaydedilir.

Belgelendirilmesi gerektiği halde belgelendirilmeyen parti giderleri miktarınca parti malvarlığı, Anayasa Mahkemesi kararıyla Hazineye irat kaydedilir.

Paraya çevirme:

Madde 77 – Bu Kanunun 68 inci maddesinde belirtilen esaslara aykırı olarak bir siyasi partinin taşınmaz mallara sahip olduğu anlaşılırsa, Anayasa Mahkemesinin kararıyla ve bu Mahkemenin göstereceği süre içinde siyasi parti tarafından bu malların paraya çevrilmesi yoluna gidilir.

DÖRDÜNCÜ KISIM Siyasi Partilerle İlgili Yasaklar

BİRİNCİ BÖLÜM Amaçlar ve Faaliyetlerle İlgili Yasaklar

Demokratik Devlet düzeninin korunması ile ilgili yasaklar:

Madde 78 – Siyasi partiler:

a) Türkiye Devletinin Cumhuriyet olan şekli; Anayasanın başlangıç kısmında ve 2 nci maddesinde belirtilen esaslarını; Anayasanın 3 üncü maddesinde açıklanan Türk Devletinin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, diline, bayrağına, milli marşına ve başkentine dair hükümlerini; egemenliğin kayıtsız şartsız Türk Milletine ait olduğu ve bunun ancak, Anayasanın koyduğu esaslara göre yetkili organları eliyle kullanılabileceği esasını; Türk Milletine ait olan egemenliğin kullanılmasının belli bir kişiye, zümreye veya sınıfa bırakılmayacağı veya hiçbir kimse veya organın, kaynağını Anayasadan almayan bir Devlet yetkisi kullanamayacağı hükmünü; seçimler ve halkoylamalarının serbest, eşit, gizli, genel oy, açık sayım ve döküm esaslarına göre, yargı yönetim ve denetimi altında yapılması esasını değiştirmek;

Türk Devletinin ve Cumhuriyetin varlığını tehlikeye düşürmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, dil, ırk, renk, din ve mezhep ayrımı yaratmak veya sair herhangi bir yoldan bu kavram ve görüşlere dayanan bir devlet düzeni kurmak;

Amacını güdemezler veya bu amaca yönelik faaliyette bulunamazlar, başkalarını bu yolda tahrik ve teşvik edemezler.

b) Bölge, ırk, belli kişi, aile, zümre veya cemaat, din, mezhep veya tarikat esaslarına dayanamaz veya adlarını kullanamazlar.

c) Sosyal bir sınıfın diğer sosyal sınıflar üzerinde egemenliğini veya zümre egemenliğini veya herhangi bir tür diktatörlüğü savunmayı ve yerleştirmeyi amaçlayamazlar ve bu amaca yönelik faaliyette bulunamazlar.

d) Askerlik, güvenlik veya sivil savunma hizmetlerine hazırlayıcı nitelikte eğitim ve öğretim faaliyetlerinde bulunamazlar.

e) Genel ahlak ve adaba aykırı, amaçlar güdemezler ve bu amaca yönelik faaliyette bulunamazlar.

f) Anayasanın hiçbir hükmünü, Anayasada yer alan hak ve hürriyetleri yok etmeye yönelik bir faaliyette bulunma hakkını verir şekilde yorumlayamazlar.

İKİNCİ BÖLÜM

Milli Devlet Niteliğinin Korunması

Bağımsızlığın korunması:

Madde 79 – Siyasi partiler:

a) Türkiye Cumhuriyetinin, milletlerarası hukuk alanında bağımsızlık ve eşitlik ilkesine dayanan hukuki ve siyasi varlığını ortadan kaldırmak yahut milletlerarası hukuk gereğince münhasıran Türkiye Cumhuriyetinin yetkili olduğu hususlara diğer devletlerin, milletlerarası kuruluşların ve yabancı gerçek ve tüzel kişilerin karışmasını sağlamak amacını güdemezler ve bu amaçlara yönelik faaliyette bulunamazlar.

b) (Mülga: 12/8/1999 - 4445/25 md.)

c) (Değişik: 12/8/1999 - 4445/13 md.) Yabancı devletlerden, uluslararası kuruluşlardan Türk uyuğunda olmayan gerçek ve tüzel kişilerden herhangi bir suretle, doğrudan doğruya veya dolaylı olarak yardım kabul edemezler, bunlardan emir alamazlar ve bunların Türkiye'nin bağımsızlığı ve ülke bütünlüğü aleyhindeki karar ve faaliyetlerine katılamazlar.

Devletin teklifi ilkesinin korunması:

Madde 80 – Siyasi partiler, Türkiye Cumhuriyetinin dayandığı Devletin teklifi ilkesini değiştirmek amacını güdemezler ve bu amaca yönelik faaliyette bulunamazlar.

Azınlık yaratılmasının önlenmesi:

Madde 81 – Siyasi partiler:

a) Türkiye Cumhuriyeti ülkesi üzerinde milli veya dini kültür veya mezhep veya ırk veya dil farklılığına dayanan azınlıklar bulunduğunu ileri süremezler.

b) Türk dilinden veya kültüründen başka dil ve kültürleri korumak, geliştirmek veya yaymak yoluyla Türkiye Cumhuriyeti ülkesi üzerinde azınlıklar yaratarak millet bütünlüğünün bozulması amacını güdemezler ve bu yolda faaliyette bulunamazlar.

c) Tüzük ve programlarının yazımı ve yayınlanmasında, kongrelerinde, açık veya kapalı salon toplantılarında, mitinglerinde, propagandalarında Türkçe'den başka dil kullanamazlar; Türkçe'den başka dillerde yazılmış pankartlar, levhalar, plaklar, ses ve görüntü bantları, broşür ve beyannameler kullanamaz ve dağıtamazlar; bu eylem ve işlemlerin başkaları tarafından da yapılmasına kayıtsız kalamazlar. Ancak, tüzük ve programlarının kanunla yasaklanmış diller dışındaki yabancı bir dile çevrilmesi mümkündür.

Bölgecilik ve ırkçılık yasağı:

Madde 82 – Siyasi partiler, bölünmez bir bütün olan ülkede, bölgecilik veya ırkçılık amacını güdemezler ve bu amaca yönelik faaliyette bulunamazlar.

Eşitlik ilkesinin korunması:

Madde 83 – Siyasi partiler, herkesin dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşit olduğu prensibine aykırı amaç güdemez ve faaliyette bulunamazlar.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM**Atatürk İlke ve İnkılaplarının ve Laik Devlet Niteliğinin Korunması****Atatürk ilke ve inkılaplarının korunması:**

Madde 84 – Siyasi partiler, Türk toplumunu çağdaş uygarlık seviyesinin üstüne çıkarmak ve Türkiye Cumhuriyetinin laiklik niteliğini korumak amacını güden:

- a) 3 Mart 1340 tarihli ve 430 sayılı Tevhidi Tedrisat Kanunu,
  - b) 25 Teşrinisani 1341 tarihli ve 671 sayılı Şapka İktisası Hakkında Kanun,
  - c) 30 Teşrinisani 1341 tarihli ve 677 sayılı Tekke ve Zaviyelerle Türbelerin Seddine ve Türbedarlıklar ile Bir Takım Unvanların Men ve İlgasına Dair Kanun,
  - d) 17 Şubat 1926 tarihli ve 743 sayılı Türk Kanunu Medenisiyle kabul edilen, evlenme akdinin evlendirme memuru önünde yapılacağına dair medeni nikah esasını ile aynı Kanununun 110 uncu maddesi,
  - e) 20 Mayıs 1928 tarihli ve 1288 sayılı Beynelmilel Erkamın Kabulü Hakkında Kanun,
  - f) 1 Teşrinisani 1928 tarihli ve 1353 sayılı Türk Harflerinin Kabul ve Tatbiki Hakkında Kanun,
  - g) 26 Teşrinisani 1934 tarihli ve 2590 sayılı Efendi, Bey, Paşa gibi Lakap ve Unvanların Kaldırıldığına Dair Kanun,
  - h) 3 Kanunuevvel 1934 tarihli ve 2596 sayılı Bazı Kisvelerin Giyilemeyeceğine Dair Kanun,
- Hükümlerine aykırı amaç güdemezler ve faaliyette bulunamazlar.

Atatürk'e saygı:

Madde 85 – Siyasi partiler, Türk Milletinin Kurtarıcısı, Türkiye Cumhuriyetinin Kurucusu Atatürk'ün şahsiyet ve faaliyetlerini veya hatırasını kötölemek veya küçük düşürmek amacını güdemez ve buna yol açabilecek davranış ve faaliyetlerde bulunamazlar. Parti adları ile amblemlerinde Atatürk'ün adını veya resmini kullanamazlar.

Laiklik ilkesinin korunması ve halifeliğin istenemeyeceği :

Madde 86 – Siyasi partiler, Türkiye Cumhuriyetinin laiklik niteliğinin değiştirilmesi ve halifeliğin yeniden kurulması amacını güdemez ve bu amaca yönelik faaliyetlerde bulunamazlar.

Dini ve dince kutsal sayılan şeyleri istismar yasağı:

Madde 87 – Siyasi partiler, Devletin sosyal veya ekonomik veya siyasi veya hukuki temel düzenini, kısmen de olsa dini esas ve inançlara uydurmak amacıyla veya siyasi amaçla veya siyasi menfaat temin ve tesis eylemek amacıyla dini veya dini hissiyatı veya dince mukaddes tanınan şeyleri alet ederek her ne suretle olursa olsun propaganda yapamaz, istismar edemez veya kötüye kullanamazlar.

Dini gösteri yasağı:

Madde 88 – Siyasi partiler, herhangi bir şekilde dini tören ve ayin tertiplemez veya parti sıfatıyla bu gibi tören ve ayinlere katılamazlar.

Siyasi partiler, dini bayramları, ayinleri ve cenaze törenlerini parti gösterilerine ve propagandalarına vesile yapamazlar.

Devlet protokolünce düzenlenen cenaze törenleri ile partisinden bir üyenin ölümü halinde veya parti nezaketinin gereği olarak bir diğer parti üyesinin veya bağımsız kişinin cenaze töreninde partinin temsili ve parti adına çelenk gönderilmesi ile anma törenleri, bayramlaşmalar, siyasi propagandaya dönüştürülmek şartıyla birinci fıkradaki yasağın dışındadır.

Diyanet İşleri Başkanlığının yerinin korunması:

Madde 89 – Siyasi partiler, laiklik ilkesi doğrultusunda, bütün siyasi görüş ve düşüncülerin dışında kalarak ve milletçe dayanışma ve bütünleşmeyi amaç edinerek özel kanunda gösterilen görevleri yerine getirmek durumunda olan Diyanet İşleri Başkanlığının, genel idare içinde yer almasına ilişkin Anayasanın 136 ncı maddesi hükmüne aykırı amaç güdemezler.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Çeşitli Yasaklar

Tüzük ve programlar ile parti faaliyetlerine ilişkin sınırlamalar:

Madde 90 – Siyasi partilerin tüzük, program ve faaliyetleri Anayasa ve bu Kanun hükümlerine aykırı olamaz.

Siyasi partiler, tüzük ve programları dışında faaliyette bulunamayacakları gibi seçimlerde başka bir partiyi destekleme kararı da alamazlar.

Yan kuruluşlar yasağı:

Madde 91 – (Mülga: 12/8/1999 - 4445/25 md.)

Dernek, sendika, vakıf, kooperatif ve meslek kuruluşlarıyla siyasi ilişki ve işbirliği yasağı:

Madde 92 – (Mülga: 12/8/1999 - 4445/25 md.)

Parti içi çalışmaların demokrasi esaslarına uygun olma zorunluluğu:

Madde 93 – Siyasi partilerin parti içi çalışmaları, parti yönetimi, denetimi; parti organları için yapılacak seçimler ile parti genel başkanlığınca, genel merkez organlarınınca ve parti gruplarınınca alınan kararları ve yapılan eylem ve işlemleri parti tüzüğüne, parti üyeleri arasındaki eşitlik ilkesine ve demokrasi esaslarına aykırı olamaz.

Üniforma giydime ve güvenlik kuvvetlerinin görevlerini üstlendime yasağı:

Madde 94 – Siyasi partiler, üyeleri ve personeli için üniforma, üniforma niteliğinde kıyafet veya kol bağı ve benzeri alametler ihdas edemez ve bunları kullanılamazlar. Ancak her kademedeki parti kongreleri ile toplantılarında görevlendirilen parti üyeleri ve personel bu görevleri gereği olarak şerit, kurdela ve benzeri işaretler kullanabilirler.

Siyasi partiler herhangi bir kimseye veya topluluğa güvenlik kuvvetlerinin görev veya yetkilerini üstlenmesi görevini veremezler ve parti kongre ve toplantılarında üyelerinin bu şekilde hareketlerine müsaade edemezler.

Kapatılan siyasi partiler ve mensuplarının durumu¹**Madde 95 – (Değişik: 12/8/1999 - 4445/14 md.)**

Kapatılan siyasi parti bir başka ad altında kurulamaz. Bir siyasi partinin kapatılmasına söz veya eylemleriyle neden olan kurucuları dahil üyeleri, Anayasa Mahkemesinin kapatmaya ilişkin kesin kararının Resmi Gazetede gerekçeli olarak yayımlanmasından başlayarak beş yıl süreyle bir başka partinin kurucusu, üyesi, yöneticisi ve denetçisi olamazlar. Siyasi partiler bu kişileri hiçbir suretle seçimlerde aday gösteremezler.

Kullanılmayacak parti adları ve işaretler:

Madde 96 – (Değişik birinci fıkra : 19/6/1992 - 3821/8 md.) Anayasa Mahkemesince temelli kapatılan veya siyasi parti siciline kayıtlı bulunan siyasi partilerin isimleri, amblemleri, rumuzları, rozetleri ve benzeri işaretleri başka bir siyasi partice kullanılmayacağı gibi, daha önce kurulmuş Türk devletlerine ait topluma mal olmuş bayrak, amblem ve flamalar da siyasi partilerce kullanılmaz.

(Değişik: 19/6/1992 - 3821/8 md.) Kurulacak siyasi partiler Anayasa Mahkemesince kapatılan siyasi partilerin devamı olduklarını beyan edemez ve böyle bir iddiada bulunamazlar.

Komünist, anarşist, faşist, teokratik, nasyonal sosyalist, din, dil, ırk, mezhep ve bölge adlarıyla veya aynı anlama gelen adlarla da siyasi partiler kurulamaz veya parti adında bu kelimeler kullanılmaz.

1- Bu madde başlığı, "Temelli kapatılan siyasi partiler mensuplarının durumu" iken, 12/8/1999 tarih ve 4445 sayılı Kanunun 14 üncü maddesiyle metne işlendiği şekilde değiştirilmiştir.

12 Eylül 1980 Harekatına karşı beyan ve tutum yasağı:

Madde 97 – (Mülga: 12/8/1999 - 4445/25 md.)

BEŞİNCİ KISIM
Siyasi Partilerin Kapatılması

Görevli mahkeme ve savcılık:

Madde 98 – (Değişik: 12/8/1999 - 4445/15 md.) Siyasi partilerin kapatılması davaları, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı tarafından Anayasa Mahkemesinde açılır. **(Ek cümle: 2/1/2003-4778/9 md.)** Siyasî partilerin kapatılması davalarında kapatılmaya karar verilebilmesi için beşte üç oy çokluğu şarttır.

Anayasa Mahkemesince verilen kararlar kesindir.

Cumhuriyet Başsavcılığı, iddianamesine esas teşkil edecek olayların araştırılması ve soruşturulmasında ve davanın açılması ve yürütülmesinde Cumhuriyet savcılarında ve sorgu hakimlerine tanınan bütün yetkilere sahiptir. Ancak; Anayasanın ve kanunların sadece hakimler tarafından kullanılabilceğini belirttiği yetkiler bunun dışındadır.

(Değişik: 12/8/1999 - 4445/15 md.) Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı siyasi partilerden incelenmek üzere gerekli gördüğü belgeleri isteyebilir.

Siyasi partiler, Cumhuriyet Başsavcılığının isteklerine en geç onbeş gün içinde cevap vermek zorundadırlar.

Cumhuriyet Başsavcısı, soruşturmayı Cumhuriyet Başsavcivekili veya yardımcılarını eliyle de yürütebilir.

Cumhuriyet Başsavcısının soruşturma için görevlendirdiği Başsavcı yardımcılarının, Yargıtay üyeliğine seçilmeleri hali hariç, soruşturma sonuçlanıncaya kadar süreli veya süresiz başka bir göreve atanmaları Cumhuriyet Başsavcısının yazılı muvafakatına bağlıdır.

Siyasi partilerle ilgili yasakları inceleme kurulu:

Madde 99 – Siyasi partilerin kapatılmasına ilişkin isteklerin, Cumhuriyet Başsavcılığınca reddi halinde, yapılan itirazları incelemek üzere Siyasi Partilerle İlgili Yasakları İnceleme Kurulu kurulmuştur.

Bu Kurul, Yargıtay ceza daireleri başkanlarından kurulur. Bunların en kıdemlisi Kurulun Başkanıdır. Daire başkanlarının özürleri halinde dairenin en kıdemli üyesi Kurula katılır. Kurul üye tamsayısı ile toplanır. Karar yeter sayısı, üye tamsayısının salt çoğunluğudur.

Siyasi partilerle ilgili yasaklara aykırılık halinde dava açılması:

Madde 100 – (Değişik birinci fıkra: 2/1/2003-4778/10 md.) Anayasada yazılı nedenlerle Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından bir siyasî partinin kapatılması davasının açılması;

- a) Re'sen,
  - b) Bakanlar Kurulu kararı üzerine Adalet Bakanının istemiyle,
  - c) Bir siyasî partinin istemi üzerine,
- Olur.

Ancak, bir siyasi partinin Cumhuriyet Başsavcılığından dava açılmasını isteyebilmesi için, bu partinin son milletvekili genel seçimlerine katılmış olması, Türkiye Büyük Millet Meclisinde grubu bulunması, ilk büyük kongresini yapmış olması, partinin merkez karar ve yönetim kurulunun üye tamsayısının salt çoğunluğunun oyu ile dava açılmasının istenmesi yolunda karar alınmış bulunması ve istemin parti adına parti genel başkanı tarafından Cumhuriyet Başsavcılığına yazılı olarak yapılmış olması gerekir.

Cumhuriyet Başsavcılığı, Adalet Bakanının veya partinin yazılı isteminde yeterli delil bulunduğu kanısına varırsa davayı açar. Yeterli delil bulunmadığı kanısına varırsa dava açmayacağını istemde bulunan Adalet Bakanına veya siyasi parti genel başkanlığına yazı ile bildirir.

Adalet Bakanının veya siyasi partinin, cumhuriyet Başsavcılığının bildirim üzerine, bu bildirim tebliği tarihinden başlayarak otuz gün içinde Siyasi Partilerle İlgili Yasakları İnceleme Kuruluna yazı ile itirazda bulunma hakkı vardır.

Kurul, itirazı ivedilikle en geç otuz gün içinde inceler; itirazı haklı görmezse dava açılmaz; haklı görürse, Cumhuriyet Başsavcılığı Anayasa Mahkemesine dava açmakla yükümlüdür.

Bu maddenin birinci fıkrasının (b) ve (c) bentlerinde yer alan hükümler milletvekili genel seçimiyle, bu seçimin yenilenmesine veya milletvekili ara seçimlerine dair verilen kararın Resmi Gazetede yayımlandığı tarihten başlayarak oy verme gününün ertesi gününe kadar geçecek süre içinde uygulanamaz.

Anayasadaki yasaklara aykırılık halinde partilerin kapatılması ¹

Madde 101 – (Değişik: 12/8/1999 - 4445/16 md.)

Anayasa Mahkemesince bir siyasi parti hakkında kapatma kararı;

a) Bir siyasi partinin tüzük ve programının Devletin bağımsızlığına, ülkesi ve milletle bölünmez bütünlüğüne, insan haklarına, eşitlik ve hukuk devleti ilkelerine, millet egemenliğine, demokratik ve laik cumhuriyet ilkelerine aykırı olması, sınıf veya zümre diktatörlüğünü veya herhangi bir tür diktatörlüğü savunmayı ve yerleştirmeyi amaçlaması, suç işlenmesini teşvik etmesi,

b) Bir siyasi partinin, Anayasanın 68 inci maddesinin dördüncü fıkrasına aykırı eylemlerin işlendiği odak haline geldiğinin Anayasa Mahkemesince tespiti,

c) Bir siyasi partinin, yabancı devletlerden, uluslararası kuruluşlardan ve Türk uyruklığında olmayan gerçek ve tüzel kişilerden maddi yardım alması, Hallerinde verilir.

(Ek:26/3/2002-4748/4 md.) Anayasa Mahkemesi, yukarıdaki fıkranın (a)

1- Bu madde başlığı 12/8/1999 tarihli ve 4445 sayılı Kanununun 16 ncı maddesiyle metne işlendiği şekilde değiştirilmiştir.

ve (b) bentlerinde sayılan hallerde temelli kapatma yerine, dava konusu fiillerin ağırlığına göre ilgili siyasî partinin almakta olduğu son yıllık Devlet yardımı miktarının (...)¹ (...)¹ kısmen veya tamamen yoksun bırakılmasına, yardımın tamamı ödenmişse aynı miktarın Hazineye iadesine karar verebilir.

Cumhuriyet Başsavcılığının isteklerine uyulmaması halinde yapılacak işlem:

Madde 102 -(Değişik birinci fıkra:26/3/2002-4748/4 md.) Siyasî partilerin faaliyetlerinin izlenmesi amacıyla Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının istediği bilgi ve belgeleri bildirilen süre içinde vermeyen siyasî partiye Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından ikinci bir yazı tebliğ olunur. Bu yazıda, bildirilen süre içinde cevap verilmediği ve istek yerine getirilmediği takdirde o siyasî partinin (...)² Devlet yardımından kısmen veya tamamen yoksun bırakılması için dava açılacağı de belirtilir. Bu tebliğde bildirilecek süre içinde yine istek yerine getirilmez veya cevap verilmezse Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı o siyasî partinin (...)² Devlet yardımından kısmen veya tamamen yoksun bırakılması için Anayasa Mahkemesinde re'sen dava açabilir. **(Ek cümle: 2/1/2003-4778/11 md.)** Siyasî parti, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının bu istemlerine karşı Anayasa Mahkemesine itiraz edebilir.

(Ek:12/8/1999-4445/17 md.) Parti büyük kongresi, merkez karar ve yönetim kurulu veya bu kurulun iki ayrı kurul olarak oluşturulduğu haller, Türkiye Büyük Millet Meclisi grup yönetim kurulu, Türkiye Büyük Millet Meclisi grup genel kurulu, parti genel başkanı dışında kalan parti organı, mercii veya kurulu tarafından Anayasanın 68 inci maddesinin dördüncü fıkrasında yer alan hükümlere aykırı fiilin işlenmesi halinde, fiilin işlendiği tarihten başlayarak iki yıl geçmemiş ise Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı söz konusu organ, mercii veya kurulun işten el çektilmesini yazı ile o partiden ister. Parti üyeleri 68 inci maddenin dördüncü fıkra hükümlerine aykırı fiil ve konuşmalarından dolayı hüküm giyerler ise Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı bu üyelerin partiden kesin olarak çıkarılmasını o partiden ister.³

(Değişik:26/3/2002-4748/4 md.) Siyasî parti, tebliğ tarihinden itibaren otuz gün içinde istem yazısında belirtilen hususu yerine getirmediği takdirde, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı Anayasa Mahkemesinde o siyasî partinin (...)⁴ Devlet yardımından kısmen veya tamamen yoksun bırakılması için dava açar. Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığınca düzenlenen iddianamenin tebliğinden itibaren otuz gün içinde ilgili siyasî parti tarafından söz konusu parti organı, mercii

1- Bu arada bulunan "... yarısından az olmamak kaydıyla,..." ve "... bu yardımdan ..." ibareleri; Anayasa Mahkemesinin 16/7/2003 tarihli ve E.:2002/104, K.:2003/72 sayılı Kararı ile iptal edildiğinden madde metninden çıkarılmıştır.

2- Bu arada geçen, "kapatılması ya da" ibareleri, 2/1/2003 tarihli ve 4778 sayılı Kanunla metinden çıkarılmıştır.

3- Bu fıkrada geçen "Cumhuriyet Başsavcılığı" ibaresi, 26/3/2002 tarih ve 4748 sayılı Kanunun 4 üncü maddesiyle "Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı" olarak değiştirilmiş ve metne işlenmiştir.

4- Bu arada geçen, "kapatılması ya da" ibareleri, 2/1/2003 tarihli ve 4778 sayılı Kanunla metinden çıkarılmıştır.

veya kurulun işten el çektilmesi ve parti üyesi veya üyelerin partiden kesin olarak çıkarılmaları halinde, o partinin (...)² Devlet yardımından kısmen veya tamamen yoksun bırakılması için açılan dava düşer. Aksi takdirde Anayasa Mahkemesi, dosya üzerinde inceleme yaparak, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının ve siyasî parti temsilcilerinin sözlü açıklamalarını, gerekli gördüğü hallerde diğer ilgilileri ve konu üzerinde bilgisi olanları da dinlemek suretiyle açılmış bulunan davayı karara bağlar.

Bir siyasî partinin yasak eylemlere odak olması hali:

Madde 103 - (Değişik:12/8/1999-4445/18 md.)

Bir siyasî partinin Anayasanın 68 inci maddesinin dördüncü fıkrası hükmüne aykırı eylemlerin odak halini oluşturup oluşturmadığı hususu Anayasa Mahkemesince belirlenir. **(İptal: Ana.Mah.`nin 12/12/2000 tarihli ve E.: 2000/86, K.:2000/50 sayılı kararı ile.) (Ek:26/3/2002-4748/4 md.)** Bir siyasî parti, bu nitelikteki fiiller o partinin üyelerince yoğun bir şekilde işlendiği ve bu durum o partinin büyük kongre veya genel başkan veya merkez karar veya yönetim organları veya Türkiye Büyük Millet Meclisindeki grup genel kurulu veya grup yönetim kurulunca zımnen veya açıkça benimsendiği yahut bu fiiller doğrudan doğruya anılan parti organlarıncaya kararlılık içinde işlendiği takdirde, söz konusu fiillerin odağı haline gelmiş sayılır.

Diğer sebeplerle başvuru

Madde 104 - (Değişik birinci fıkra:12/8/1999-4445/19 md.)

Bir siyasî partinin bu Kanunun 101 inci maddesi dışında kalan emredici hükümleriyle diğer kanunların siyasî partilerle ilgili emredici hükümlerine aykırılık halinde bulunması sebebiyle o parti aleyhine Anayasa Mahkemesine, Cumhuriyet Başsavcılığınca re`sen yazı ile başvurulur.

(Değişik: 2/1/2003-4778/12 md.) Anayasa Mahkemesi, söz konusu hükümlere aykırılık görürse bu aykırılığın giderilmesi için ilgili siyasî parti hakkında ihtar kararı verir. **(İptal ikinci cümle: Ana.Mah.`nin 11/6/2009 tarihli ve E.: 2008/5, K.:2009/81 sayılı kararı ile.)**

Seçimlere katılmama nedeniyle dava açılması:

Madde 105 - (İptal: Ana. Mah.nin 1/4/2003 tarihli ve E.:2003/21, K.:2003/13 sayılı Kararı ile)

İdari mercilerin, savcılarının ve mahkemelerin görevi:

Madde 106 - Bu Kanunun 101, 103 ve 104 üncü maddelerinde belirtilen fiil ve haller hakkında bilgi edinen idari merciler, bu bilgileri mahalli Cumhuriyet savcılığına derhal ve yazılı olarak intikal ettirirler. Mahkemeler de, bu gibi fiil ve halleri öğrendikleri zaman durumu derhal mahalli Cumhuriyet savcılığına yazı

ile duyururlar. Cumhuriyet savcılıkları, bu bilgileri hemen Adalet Bakanlığına ve belgeleriyle birlikte Cumhuriyet Başsavcılığına yazı ile bildirirler.

Kapatılan partinin malları:

Madde 107 – Anayasa Mahkemesi kararıyla kapatılan siyasi partinin bütün malları Hazineye geçer. Kapatma kararını Bakanlar Kurulu uygular.

Kapanma kararının kapatmaya ilişkin hükmün sonuçlarına etkili olmayacağı:

Madde 108 – (İptal: Anayasa Mahkemesi'nin 8/12/2010 tarihli ve E.: 2010/17, K.: 2010/112 sayılı Kararı ile.)

ALTINCI KISIM

Siyasi Partilerin Kapanması

Kapanma kararı:

Madde 109 – Bir siyasi partinin kapanmasına ancak büyük kongrece karar verilebilir. Bu karar gizli oyla alınır; karar yeter sayısı, parti tüzüğünde belirtilen toplanma yeter sayısının salt çoğunluğudur.

Siyasi partinin kapanmasına karar verilirse, bu karar derhal kapanan partinin genel başkanlığı tarafından, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı, Anayasa Mahkemesi Başkanlığı, Cumhuriyet Başsavcılığı ve İçişleri Bakanlığına bildirilir.

Siyasi partinin tüzelkişiliği, büyük kongrenin kapanma kararını aldığı tarihte sona erer.

Kapanan siyasi partilerin malları:

Madde 110 – Kapanan bir siyasi partinin malları, büyük kongre toplanma yeter sayısının salt çoğunluğunun oyu ile alacağı bir karar üzerine, bir diğer siyasi partiye veya başka bir parti ile birleşmek için kapanma kararı alınmışsa, birleşeceği partiye, ilgili partinin de kabul etmesi şartıyla devredilebilir. Aksi halde kapanan siyasi partinin malları Hazineye geçer.

Kapanma kararları, Hükümetin devamlı gözetim ve denetimi altında, büyük kongrenin görevlendireceği bir tasfiye kurulu eliyle uygulanır.

Kapatılması için hakkında soruşturma veya dava açılmış olan bir siyasi parti, kapanma ve buna bağlı olarak parti mallarının devrine dair karar aldığı takdirde, soruşturma veya dava sonuçlanıncaya kadar devir işlemi yapılmaz.

YEDİNCİ KISIM

Ceza Hükümleri

Cumhuriyet Başsavcılığına ve Anayasa Mahkemesine gerekli bilgilerin verilmemesi:

Madde 111 – Siyasi partilerin:

a) Cumhuriyet Başsavcılığınca tutulacak siciller için istenen bilgi ve belgeleri vermeyen veya 102 nci madde hükümlerine aykırı hareket eden sorumluları hakkında, üç aydan altı aya kadar hafif hapis ve onbeş milyon liradan otuz milyon liraya kadar hafif para cezası,¹

b) 74 üncü madde hükümlerine aykırı hareket eden sorumluları hakkında, üç aydan altı aya kadar hafif hapis ve onbeş milyon liradan otuz milyon liraya kadar hafif para cezası,¹

c) 75 inci madde gereğince yapılan inceleme ve araştırmaları engelleyen sorumluları ile aynı madde gereğince istenen bilgileri vermeyen sorumluları hakkında altı aydan bir yıla kadar hapis ve altmış milyon liradan az olmamak üzere ağır para cezası,²

d) **(Ek: 2/1/2003-4778/13 md.)** 104 üncü maddeye göre verilen ihtar kararının gereğini yerine getirmeyerek partiyi Devlet yardımından kısmen veya tamamen yoksun bırakan sorumlular ile Devlet yardımından faydalanmayan siyasî partilerin sorumluları hakkında üç aydan altı aya kadar hafif hapis cezası, Verilir.

Tekerrür halinde, bu cezalar yarı nispette artırılarak hükmolunur.

Oylamaya hile karıştırılması:

Madde 112 – Önseçimler ile siyasi parti kongrelerinin seçimleri ve kararları için yapılan oylamalarla, her kademedeki her çeşit parti görevlileri ve yedeklerinin seçimi için yapılan oylamalara ve bu oylamaların sayım ve dökümüne hile karıştıranlar, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılırlar.

Parti defter ve kayıtlarının tutulmaması, tahrifi, defterlerin yok edilmesi veya gizlenmesi:

Madde 113 – Bu Kanunun 60 ıncı maddesinde yazılı defter ve kayıtları tutmayanlar, altı aydan bir yıla, bu defter ve kayıtları tahrif veya yok edenler veya gizleyenler, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılırlar.

1- Bu fıkalarda yeralan "beşbin liradan onbin liraya kadar hafif para cezası" ibareleri; 12/8/1999 tarih ve 4445 sayılı Kanunun 22 nci maddesi ile metne işlendiği şekilde değiştirilmiştir.

2- Bu fıkrada yeralan "ellibin" ibaresi, 12/8/1999 tarih ve 4445 sayılı Kanunun 22 nci maddesi ile metne işlendiği şekilde değiştirilmiştir.

Mükerrer kayıt:

Madde 114 – Bu Kanunun 6 ncı maddesinin 2 nci ve 3 üncü fıkralarına aykırı hareket edenler, otuz milyon liradan yetmişbeşmilyon liraya kadar hafif para cezası ile cezalandırılırlar.¹

Aynı kişiyi bilerek mükerreren üye kaydedenler ile başvurusu bulunmayan veya mevcut olmayanları üye gibi gösterip kaydedenler, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılırlar.

Organlarda görev alanların bildirilmemesi:**Madde 115 – (Değişik: 28/3/1986 - 3270/19 md.)**

Bu Kanunun 33 üncü maddesinde yazılı bildirimini yerine getirmeyen parti sorumluları, onbeşmilyon liradan otuzmilyon liraya kadar hafif para cezasına mahkum edilirler.²

Aynı hüküm, her kademedeki parti görevlileri ile yedeklerinin seçimi için yapılacak toplantıların gün ve yerlerini, kongre veya toplantıdan yedi gün önce mahallin en büyük mülki amirliğine bildirmeyen parti sorumluları hakkında da uygulanır.

Kanuna aykırı bağış, kredi veya borç alınması, borç verilmesi:**Madde 116 – (Değişik: 12/8/1999 - 4445/20 md.)**

Bu Kanun hükümlerine aykırı olarak bağışta bulunan kimse ve bağışı kabul eden parti sorumlusu, altı aydan bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

Bu Kanun hükümlerine aykırı olarak kredi veya borç veren veya alanlar ile bu krediyi veya borcu alan veya veren parti sorumlusu hakkında da yukarıdaki fıkra hükmü uygulanır.

Yabancı devletlerden, uluslararası kuruluşlardan, Türk uyrukluğunda olmayan gerçek ve tüzel kişilerden yardım veya bağış kabul eden parti sorumlusu veya aday veya aday adayı bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

Kanuna aykırı sair davranışlar:³

Madde 117 – (İptal: Anayasa Mahkemesi'nin 12/1/2012 tarihli ve E.: 2011/62, K.: 2012/2 sayılı Kararı ile.)

Genel ceza hükümleri:

Madde 118 – Bu Kanunla, 22 Kasım 1972 tarihli ve 1630 sayılı Dernekler Kanununa yapılan atıflar hakkında, söz konusu Kanunda yer alan ve bu Kanun

1- Bu fıkroda yeralan "onbin liradan yirmibeşbin liraya" ibaresi 12/8/1999 tarih ve 4445 sayılı Kanunun 22 nci maddesi ile metne işlendiği şekilde değiştirilmiştir.

2- Bu fıkroda yeralan "beşbin liradan onbin liraya kadar" ibaresi, 12/8/1999 tarih ve 4445 sayılı Kanunun 22 nci maddesi ile metne işlendiği şekilde değiştirilmiştir.

3- Bu madde Anayasa Mahkemesi'nin 12/1/2012 tarihli ve E.: 2011/62, K.: 2012/2 sayılı Kararı ile iptal edilmiş olup, iptal hükmünün, Kararın Resmi Gazete'de yayımlandığı 5/7/2012 tarihinden başlayarak altı ay sonra yürürlüğe girmesi hüküm altına alınmıştır.

hükümlerine aykırı bulunmayan ceza müeyyideleri, siyasi partiler ve sorumluları hakkında da uygulanır.

Özel yasaklılarla ilgili cezalar:

Madde 119 – (Mülga: 21/5/1987 - 3370/9 md.)

Seçimlerde alınan tedbirlere uymama:

Madde 120 – Bu Kanun hükümlerine göre yapılan seçimlerin düzen içerisinde ve sağlıklı biçimde yürütülmesi amacıyla hakimin ve sandık kurulunun aldığı tedbirlere uymayanlara, eylem daha ağır bir cezayı gerektirmediği takdirde üç aydan altı aya kadar hafif hapis cezası verilir.

SEKİZİNCİ KISIM

Çeşitli Hükümler

Diğer kanunların genel olarak uygulanacak hükümleri:

Madde 121 – Türk Kanunu Medenisi ile Dernekler Kanununun ve dernekler hakkında uygulanan diğer kanunların bu Kanuna aykırı olmayan hükümleri, siyasi partiler hakkında da uygulanır.

Bu Kanunun hükümlerine göre soruşturma yapan Cumhuriyet Başsavcısı, Cumhuriyet Başsavcivekili ile Cumhuriyet Başsavcı Başyardımcısı veya Cumhuriyet Başsavcı yardımcılarına verilecek yol giderleri, tazminat ve gündelikler hakkında, 4/2/1983 tarihli ve 2797 sayılı Yargıtay Kanununun 67 nci maddesi hükümleri uygulanır.

Uygulanmayacak kanun hükümleri:

Madde 122 – 22 Kasım 1972 tarihli ve 1630 sayılı Dernekler Kanununun 40 ıncı maddesi ile 24 Temmuz 1953 tarihli ve 6187 sayılı Vicdan ve Toplanma Hürriyetinin Korunması Hakkında Kanunun 2 ve 3 üncü maddelerinin hükümleri, siyasi partiler hakkında uygulanmaz.

Devletçe yardım:

Ek Madde 1 – (27/6/1984 - 3032/2 md. ile gelen Ek Madde hükmü olup teselsül için numaralandırılmıştır.)

Yüksek Seçim Kurulunca son milletvekili genel seçimlerine katılma hakkı tanınan ve 2839 sayılı Milletvekili Seçimi Kanununun 33 üncü maddesindeki genel barajı aşmış bulunan siyasi partilere her yıl Hazine'den ödenmek üzere o yılki genel bütçe gelirleri "(B) Cetveli" toplaamının beşbinde ikisi oranında ödenek mali yıl için konur.¹

¹ - Bu fıkradaki "beşbinde biri" ibaresi, 24/3/1992 tarih ve 3789 sayılı Kanunla "beşbinde ikisi" olarak değiştirilmiş ve metne işlenmiştir.

(Değişik birinci cümle: 12/8/1999 - 4445/21 md.) Bu ödenek, yukarıdaki fıkra gereğince Devlet yardımı yapılacak siyasi partiler arasında, bu partilerin genel seçim sonrasında Yüksek Seçim Kurulunca ilan edilen toplam geçerli oy sayıları ile orantılı olarak bölüştürülmek suretiyle her yıl ödenir. Bu ödemelerin o yılki genel bütçe kanununun yürürlüğe girmesini takiben on gün içinde tamamlanması zorunludur.

(Mülga üçüncü fıkra: 12/8/1999 - 4445/21 md.)

Bu yardım sadece parti ihtiyaçları veya parti çalışmalarında kullanılır.

(Ek fıkralar: 7/8/1988 - 3470/1 md.)

Milletvekili genel seçimlerinde toplam geçerli oyların % 7'sinden fazlasını alan siyasi partilere de Devlet yardımı yapılır. Bu yardım en az Devlet yardımı alan siyasi partinin ikinci fıkra gereğince almış olduğu yardım ve genel seçimlerde aldığı toplam geçerli oy esas alınarak kazandıkları oyla orantılı olarak yapılır. Ancak bu yardım üçyüzelli milyon liradan az olamaz. Bunun için her yıl Maliye ve Gümrük Bakanlığı bütçesine yeterli ödenek konulur.

Yukarıdaki fıkralarda öngörülen yardım miktarları; bu yardımdan faydalanabilecek siyasi partilere, milletvekili genel seçiminin yapılacağı yıl üç katı, mahalli idareler genel seçim yılı için iki katı olarak ödenir. Her iki seçim aynı yıl içerisinde yapıldığında bu ödemenin miktarı üç katı geçemez. Bu fıkra gereğince yapılacak katlı ödemeler, Yüksek Seçim Kurulunun seçim takvimine dair kararının ilanını izleyen 10 gün içinde yapılır.

(Ek fıkra: 12/8/1999 - 4445/21 md.) Bu Kanunun 76 ncı maddesi hükmü dairesinde gelirleri Hazineye irat kaydedilen ve taşınmaz malları Hazine adına tapuya tescil edilen siyasi partilere, bu madde gereğince yapılacak Devlet yardımından, Hazineye irat kaydedilen gelirin Hazine adına tapuya tescil edilen taşınmazların toplam değerinin iki katı indirilir.

Ek Madde 2 - (21/5/1987 - 3370/10 md. ile gelen Ek 1 inci Madde hükmü olup numarası teselsül ettirilmiştir.)

İlçe belediye başkanı ile ilçeye bağlı diğer belediyelerin başkanları, üyesi olduğu partinin ilçe kongresinin; büyükşehir belediye başkanları dışındaki il belediye başkanları ile merkez ilçe çevresindeki diğer belediyelerin başkanları merkez ilçe kongresinin; büyükşehir belediye başkanları il kongresinin tabii üyesidirler.

Ek Madde 3 - (21/5/1987 - 3370/10 md. ile gelen Ek 2 nci Madde hükmü olup numarası teselsül ettirilmiştir.)

Bu Kanunun çeşitli maddelerinde adı geçen merkez karar ve yönetim kurulu deyiminden 13 üncü maddedeki merkez karar, yönetim ve icra organları anlaşılır.

Ek Madde 4 – (Ek: 31/3/1988 - 3420/12 md.; Mülga: 12/7/1999 - 4445/25 md.)

Ek Madde 5 – (Ek: 31/10/1990 - 3673/3 md.)

2972 sayılı Mahalli İdareler ile Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanununun 29 uncu maddesi gereğince yapılan seçimlerin yenilenmesi hallerinde, 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanununun 63,64 ve 65 inci maddelerindeki yasaklar Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumunun radyo ve televizyon yayınları hakkında uygulanmaz.

Ek Madde 6 – (Ek: 12/8/1999 - 4445/23 md.)

Bu Kanununun 66 ve 70 inci maddelerinde yer alan parasal değerler her takvim yılı başından geçerli olmak üzere, o yıl için 4.1.1961 tarihli ve 213 sayılı Vergi Usul Kanunu hükümleri uyarınca tespit ve ilan olunan yeniden değerlendirme oranında artırılır.

DOKUZUNCU KISIM

Geçici Hükümler

Geçici Madde 1 – (Mülga: 21/5/1987 - 3370/9 md.)

Geçici Madde 2 – Bu Kanunun geçici 1 inci maddesi kapsamında olup da maddede gösterilen süreler içerisinde siyasi parti kuramayacakları belirtilenlerin, herhangi bir siyasi partinin kurucuları arasında bulunmaları halinde, o siyasi parti tüzeldiğilik kazanamaz.

Geçici Madde 3 – Bu Kanunun geçici 1 inci maddesi uyarınca kendilerine özel yasak getirilen kişilerin kimlikleri, statüleri ile hukuki durumları belirtilmek suretiyle Kanunun yayımı tarihinden itibaren yedi gün içinde İçişleri Bakanlığınca tespit edilerek Resmi Gazetede yayımlanır.

Resmi Gazetede yayım tarihinden itibaren onbeş gün içinde ilgililerin İçişleri Bakanlığına itiraz hakları vardır. İçişleri Bakanlığı yapılan itirazları onbeş gün içinde inceleyerek karara bağlar.

Özel yasaklamaya tabi olduğu sonradan anlaşılınlar hakkında da yukarıdaki hükümler uygulanır.

Geçici Madde 4 – Bu Kanunun yürürlüğe girmesini müteakip yapılacak ilk milletvekili genel seçimlerinin sonucunun Yüksek Seçim Kurulu tarafından ilanına kadar, Milli Güvenlik Konseyi;

Siyasi parti kurmak üzere İçişleri Bakanlığınca verilen kuruluş bildirisinde adı yazılı bulunan parti kurucuları üzerinde incelemede bulunmak yetkisine sahiptir. Bu inceleme sonucunda bu görevler için uygun görülmeyenler hakkında; Milli Güvenlik Konseyi, temelli kapatılan siyasi partilerin her kademedeki yöneticileri ile üyelerine parti faaliyetlerine katılma kısıtlılığı getiren Anayasanın 69 uncu

maddesi hükümlerine dayalı olarak, üye tamsayısı ile karar alır. Bu suretle hakkında olumsuz karar alınan kurucu yerine, diğer kurucular tarafından yenileri önerilebilir.

Bu inceleme işlemi, kuruluş bildirisinin İçişleri Bakanlığına verilmesi ile birlikte partinin tüzelkişilik kazanması hakkını önlemez ve geciktirmez.

İçişleri Bakanlığı, kendisine verilen kuruluş bildirisi ve eklerinin (Program ve tüzük hariç) birer örneğini yirmidört saat içinde Milli Güvenlik Konseyi Başkanlığına ulaştırır.

Milli Güvenlik Konseyi inceleme sonucunu ilgili partiye iletmek üzere İçişleri Bakanlığına ve aynı zamanda Cumhuriyet Başsavcılığına yirmi gün içinde bildirir.

Tebliğ tarihinden itibaren beş gün içinde Milli Güvenlik Konseyinin kararını yerine getirmeyen siyasi partiler hakkında Cumhuriyet Başsavcılığınca Anayasa Mahkemesinde kapatma davası açılır.

Geçici Madde 5 – Bu Kanunun yürürlüğe girmesini müteakip kurulacak siyasi partilerin teşkilatlanmaları aşağıdaki esaslara göre yapılır:

a) İlk genel seçimler sonucu Türkiye Büyük Millet Meclisi toplanıp, Başkanlık Divanı oluşuncaya kadar geçecek süre içinde kurulan siyasi partilerin, genel başkan, merkez karar ve yönetim kurulu ve merkez disiplin kurulu üyeleri; partinin tüzelkişilik kazanmasını takip eden yedi gün içinde ilgili siyasi parti tarafından İçişleri Bakanlığı ile Cumhuriyet Başsavcılığına bildirilir. Bu organlarda meydana gelen değişiklikler de, değişikliğin yapıldığı tarihten itibaren yedi gün içinde aynı makamlara bildirilir.

Yukarıdaki fıkrada belirtilen süre içinde gerekli bildirimini yapmayan parti sorumluları hakkında bu Kanunun 115 inci maddesi hükümleri uygulanır.

b) Bu Kanuna göre kurulacak siyasi partiler ilçe, il ve büyük kongrelerini ilk genel seçimler sonucu Türkiye Büyük Millet Meclisi toplanıp, Başkanlık Divanı oluşumundan sonra ve bu tarihten itibaren iki yıl içinde yaparlar.

c) Bu Kanunun öngördüğü şekilde çeşitli parti kademelerinin kongreleri yapıncaya kadar, partilerin geçici il ve ilçe teşkilatına ait zorunlu organları, kurucular kurulu (genel başkan, merkez karar ve yönetim kurulu ile merkez disiplin kurulu üyeleri ve bu kurullara katılmayan kurucular) tarafından oluşturulur.

Geçici Madde 6 – (Değişik: 10/6/1983 - 2839/62 md.)

Bu Kanunun yürürlüğe girmesini müteakip, yapılacak ilk milletvekili genel seçimleri için önseçim yapılmaz.

Milletvekili adayları, seçim çevrelerinin çıkaracakları milletvekili sayısı kadar gösterilir.

Milletvekili adayları; doğrudan kurucular kurulu üyelerinin en az üçte iki

çoğunluğu tarafından milletvekili genel seçim tarihinden en az yetmiş gün önce tespit edilir ve Yüksek Seçim Kurulu Başkanlığı ile Adalet Bakanlığına bildirilir. Seçimle ilgili müteakip işlemler seçim mevzuatına göre yürütülür.

Bu Kanunun ve Seçim Kanununun çeşitli hükümlerinde yer alan seçim çevrelerinde iki kat aday gösterilmesine ilişkin hükümler, ilk milletvekili genel seçimlerinde uygulanmayıp seçim çevrelerinin çıkaracakları milletvekili sayısı şeklinde uygulanır.

Geçici Madde 7 – Bu Kanunun yayımlanmasını müteakip yapılacak ilk milletvekili genel seçim tarihinden yetmiş gün öncesine kadar geçecek süre içinde bir siyasi partinin; bir başka siyasi partinin kapatılmasına ilişkin dava açma isteminde bulunabilmesi için bu Kanunun 100 üncü maddesinde öngörülen;

- a) Milletvekili genel seçimlerine katılmış olmak,
- b) Türkiye Büyük Millet Meclisinde grubu bulunmak,
- c) İlk büyük kongresini yapmış olmak,

Şartları aranmaz.

İlk milletvekili genel seçimlerinden sonra Türkiye Büyük Millet Meclisi toplanıp Başkanlık Divanı oluşuncaya kadar geçecek süre içinde, bu Kanunun dördüncü kısmında yer alan hükümleri ihlal sebebiyle Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından bir partinin kapatılması için dava açılması konusunda Milli Güvenlik Konseyi de Adalet Bakanı kanalıyla istemde bulunabilir.

100 üncü maddede gösterilen itiraz ve itirazın incelenmesiyle ilgili süreler, bu geçici madde kapsamına giren istemler bakımından onar gün olarak uygulanır.

Geçici Madde 8 – Kurulacak siyasi partilerin tüzelkişilik kazanabilmeleri için bu Kanunun 8 inci maddesine göre, düzenlemekle yükümlü buldukları kuruluş bildirisi ve buna eklenecek belgeler 16 Mayıs 1983 gününden itibaren İçişleri Bakanlığına verilir.

Bu tarihe kadar olan süre içerisinde siyasi parti kurmak için gerekli olan ve bu Kanunda öngörülen hazırlık çalışmalarında ve temaslarda bulunulabilir.

Geçici Madde 9 – 29 Haziran 1981 tarih ve 2485 numaralı Kurucu Meclis Hakkında Kanunun Danışma Meclisi üyelerinin ilk genel seçimlerde herhangi bir siyasi partinin kontenjan adayı olamayacaklarına ilişkin 31 inci maddesi yürürlükten kaldırılmıştır.

Geçici Madde 10 – 16 Ekim 1981 tarih ve 2533 sayılı Kanunla feshedilmiş bulunan siyasi partilerin 11 Eylül 1980 tarihindeki il ve ilçe başkanlarından,

- a) 11 Eylül 1980 tarihine kadar beş defa arka arkaya seçilmiş bulunanların,

bu Kanuna göre kurulacak yeni bir partideki aynı görevlere yeniden seçilebilmeleri için aradan dört yıllık bir sürenin geçmesi gerekir. Bu sürenin başlangıç tarihi olarak 16 Ekim 1981 tarihi kabul edilir.

b) On yıldan az süreyle il veya ilçe başkanlığı yapmış olanlar ise bu Kanun hükümlerine göre kurulacak siyasi partilerde il veya ilçe başkanlığı yapabilirler, ancak 16 Ekim 1981 tarihinden önce yapmış oldukları il veya ilçe başkanlığı süreleri bu Kanun hükümlerine göre yapabilecekleri azami il ve ilçe başkanlığı sürelerinin hesabında göz önünde bulundurulur.

Bu madde hükümlerine uymayan siyasi partiler hakkında bu Kanunun 104 üncü maddesi hükümleri uygulanır.

Geçici Madde 11 – Bu Kanunun yürürlüğe girmesini müteakip yapılacak ilk milletvekili genel seçimleri tarihinden önce kurulacak siyasi partilerin çeşitli kademedeki kongreleri yapıncaya kadar geçecek sürede genel başkanlık ile il ve ilçe başkanlığına getirilenlerin bu görevlerde bulunmaları arka arkaya altı veya beş defa seçilme haklarında herhangi bir kayba sebep teşkil etmez.

Geçici Madde 12 – Bu Kanunun yürürlüğe girmesini müteakip kurulacak siyasi partilerin, il ve ilçe yönetim kurulu başkan ve üyelik görevlerine getirilenlerden, geçici 6 ncı madde hükümlerine göre partilerinin kurucular kurulu tarafından görev yaptıkları yerden milletvekili adayı olarak tespit edilip Yüksek Seçim Kuruluyla Adalet Bakanlığına bildirilenlerin, bildirim tarihinde buldukları il ve ilçe yönetim kurulu başkanlıkları ile üyelik görevleri sona erer.

Geçici Madde 13 – (27/6/1984 - 3032/3 md. ile gelen Geçici 11 inci Madde hükmü olup madde numarası teselsül ettirilmiştir.)

1984 yılı içinde siyasi partilere Devletçe yapılacak yardım bu Kanun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren on gün içerisinde genel bütçe gelirleri “B” Cetveli toplamı dikkate alınmak suretiyle Maliye ve Gümrük Bakanlığı bütçesinde yer alan yedek ödenekten karşılanır.

Bu Kanun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren yapılacak, ilk genel milletvekili seçimine kadar, 25 Mart 1984 tarihinde yapılmış olan; Mahalli İdareler seçimine katılmış siyasi partilere o yılın bütçesine, siyasi partilere Devlet yardımı için konan ödeneğin % 30'u ayrılır ve ayrılan bu ödenek Siyasi Partilerin İl Genel Meclisi seçimlerinde kazandıkları sandalye sayısına göre paylaştırılır.

Ödeneğin geri kalan % 70'i ise T. B. M. M.'nde grubu bulunan partilere 6 Kasım 1983 tarihinde yapılmış olan genel seçimlerde aldıkları geçerli oyların, bu partilerin toplam olarak aldıkları geçerli oylara oranına göre bölüştürülerek ödenir.

(Ek fıkralar: 9/4/1987 - 3349/1 md.):

Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarih itibarıyla Türkiye Büyük Millet Meclisi

sinde Grubu bulunan Siyasi Partiler yukarıdaki fıkralarda ifade edilen seçimlere katılmamış olsalar bile Devlet yardımından faydalanırlar. Bu miktar 150 000 000 (yüzelli milyon) TL. sından aşağı olamaz. Bu maksatla gerekli ödenek 27/6/1984 tarih ve 3032 sayılı Kanunla konulan Ek Maddede öngörülen sınırlamaya bağlı olmaksızın Maliye ve Gümrük Bakanlığı Bütçesinin yedek ödenek tertibinden karşılanır.

Siyasi Partiler Kanununa 27/6/1984 tarih ve 3032 sayılı Kanunla Eklenen Ek 1 inci maddede yazılı beşbinde bir oranındaki yardım miktarı bu Kanun yürürlüğe girdiği tarihten sonra yapılacak ilk milletvekili genel seçimi yılı için üç misline çıkartılır. Artırılan miktar bu Kanunun Türkiye Büyük Millet Meclisinde kabul edildiği tarihte Grubu Bulunan Siyasi Partilere milletvekili sayılarına göre taksim edilerek ödenir.

Geçici Madde 14 - (28/3/1986 - 3270/20 md. ile gelen Geçici 13 üncü Madde hükmü olup madde numarası teselsül ettirilmiştir.)

Siyasi Partiler Kanununda yapılan değişikliklerin yürürlüğe girmesini müteakip, siyasi partilerin olağan büyük kongreleri toplanıncaya kadar, partilerin merkez karar ve yönetim kurulları bu değişikliklerin gerektirdiği tüzük tadilatını yapmaya yetkilidir.

Geçici Madde 15 – (21/5/1987 - 3370/11 md. ile gelen Geçici 14 üncü Madde hükmü olup numarası teselsül ettirilmiştir.)

Bu Kanunda yapılan değişikliklerin yürürlüğe girmesini müteakip siyasi partilerin olağan büyük kongreleri toplanıncaya kadar, Merkez Karar ve Yönetim Kurulları bu değişikliğin gerektirdiği tüzük tadilatını yapmaya yetkilidir.

Geçici Madde 16 – (Ek: 31/10/1990 - 3673/4 md; Mülga: 29/4/2005 – 5341/1 md.)

Geçici Madde 17 – (Ek: 25/12/1993 - 3945/2 md.)

Siyasi partiler tüzüklerinde gerekli değişiklikleri yapıncaya kadar merkez karar organları istifaya ilişkin usul ve esasları tespiti yetkilidir.

Geçici Madde 18 – (Ek: 12/8/1999 - 4445/24 md.)

Siyasi partilerin merkez karar ve yönetim kurulları, bu Kanunun yürürlüğe girmesinden itibaren altı ay içerisinde gerekli görülen tüzük değişikliğini yapmaya yetkilidir. Bu değişiklikler izleyen ilk büyük kongrenin onayına sunulur.

ONUNCU KISIM Yürürlük ve Yürütme

Yürürlük:

Madde 123 – Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme:

Madde 124 – Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

22/4/1983 TARİHLİ VE 2820 SAYILI KANUNA İŞLENEMEYEN HÜKÜMLER:

1 – 31/3/1988 tarih ve 3420 sayılı Kanunun geçici maddeleri:

Geçici Madde 1 – Cumhuriyet Başsavcılığının, Siyasi Partiler Kanununun 10 uncu maddesine bu Kanunla eklenen fıkra gereğince 1988 yılı içinde yapacağı harcamalarını karşılayacak miktarı, Adalet Bakanlığı 1988 yılı bütçesi seçim giderleri ödeneğinden, bu Bakanlığın talebi üzerine Yargıtay Başkanlığı bütçesine aktarmaya ve bu konuda gerekli işlemleri yapmaya Maliye ve Gümrük Bakanlığı yetkilidir.

Geçici Madde 2 – Siyasi Partiler, bu Kanunun 5 inci maddesi ile değiştirilen 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanununun 42 nci maddesine göre önseçime esas üye listelerinin eksiklerini tamamlayarak bu Kanunun yayımı tarihinden itibaren iki ay içinde 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanununun 10 uncu maddesi gereğince Cumhuriyet Başsavcılığına bildirirler.

Geçici Madde 3 – Bu Kanunda yapılan değişikliklerin yürürlüğe girmesini müteakip, siyasi partilerin olağan büyük kongreleri toplanıncaya kadar Merkez Karar ve Yönetim Kurulları bu değişikliğin gerektirdiği tüzük tadilatını yapmaya yetkilidir.

2 – 17/5/1990 tarih ve 3648 sayılı Kanunun geçici maddesi:

Geçici Madde – Siyasi partilerin merkez karar ve yönetim kurulları, bu Kanunun yürürlüğe girmesinden itibaren üç ay içerisinde, gerekli görülen tüzük değişikliğini yapmaya yetkilidir.

3 – 31/10/1990 tarih ve 3673 sayılı Kanunun geçici maddesi:

Geçici Madde – Siyasi partilerin merkez karar, yönetim ve icra organları, bu Kanunun yürürlüğe girmesinden itibaren üç ay içerisinde gerekli görülen tüzük değişikliğini yapmaya yetkilidir.

2820 SAYILI KANUNDA EK VE DEĞİŞİKLİK YAPAN MEVZUATIN YÜRÜRLÜKTEN KALDIRDIĞI KANUN VE HÜKÜMLERİ GÖSTERİR LİSTE

Yürürlükten Kaldıran Mevzuatın

Yürürlükten Kaldırılan Kanun veya Kanun Hükümleri	Tarihi	Sayısı	Madde
2820 sayılı Siyasi Partiler Kanununun: a) 18 inci maddesi b) 119 ve Geçici 1 inci maddeleri (Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Geçici 4'üncü maddesinin yürürlükten kaldırıldığı tarihte)	21/5/1987	3370	9
2972 sayılı Mahalli İdareler ve Mahalle Muhtarları ve İhtiyar Heyetleri Hakkında Kanununun 10 uncu maddesinin (c) bendi	31/3/1988	3420	
22/4/1983 tarih ve 2820 sayılı Siyasi Par- tiler Kanununun 15 inci maddesinin ikinci fıkrası, 19 uncu maddesinin altıncı fıkrası ile 20 nci maddesinin onuncu fıkrasındaki birinci cümleler hariç bu fıkraların diğer hükümleri	17/5/1990	3648	1
2820 sayılı Siyasi Partiler Kanununun a) 5 inci maddesinin birinci fıkrası, b) 11 inci maddesinin ikinci fıkrasının (b)/(6) alt bendi c) 79 uncu maddenin (b) bendi d) Ek 1 inci maddenin üçüncü fıkrası e) 9 uncu madde, 68/son fıkra, 79/b, 91, 92, 97 ve Ek 4 üncü madde	12/8/1999	4445	25

2820 SAYILI KANUNA EK VE DEĞİŞİKLİK GETİREN MEVZUATIN YÜRÜRLÜĞE GİRİŞ TARİHİNİ GÖSTERİR LİSTE

Değiştiren Kanun Yürürlüğü

No.	2820 sayılı Kanunun değişen maddeleri	Giriş Tarihi
2839	-	13/6/1983
3032	-	9/7/1984
3270	-	15/4/1986
3349	-	22/4/1987
3370	-	26/5/1987
3377	-	3/6/1987
3420	-	13/4/1988
3470	1/1/1988 tarihinden geçerli olmak üzere	13/8/1988
3648	-	25/5/1990
3673	-	2/11/1990
3789	-	28/3/1992
3821	-	3/7/1992
3945	-	28/12/1993
4125	-	28/10/1995
4381	-	2/8/1998
4445	-	14/8/1999
4748	-	9/4/2002
4778	-	11/1/2003
5341	Geçici Madde 16	7/5/2005
6111	66, 74	25/2/2011

AK PARTİ

**298 SAYILI
SEÇİMLERİN TEMEL
HÜKÜMLERİ VE SEÇMEN
KÜTÜKLERİ HAKKINDA
KANUN**

herşey
Türkiye
için!

298 SAYILI SEÇİMLERİN TEMEL HÜKÜMLERİ VE SEÇMEN KÜTÜKLERİ HAKKINDA KANUN

BİRİNCİ BÖLÜM

İLKELER.....	421
Madde 1 - Kanunun Kapsamı	
Madde 2 - Seçim Esasları	
Madde 3 - Seçim Çevresi	
Madde 4 - Seçim Bölgesi	
Madde 5 - Sandık Bölgesi	
Madde 6 - Seçmen	
Madde 7 - Oy Kullanamayacak Olanlar	
Madde 8 - Seçmen Olamayanlar	

İKİNCİ BÖLÜM

SEÇİM KURULLARI.....	422
Madde 9 - Seçim İşlerinin Yürütülmesi	
Madde 10 - Seçim Kurulları	
Madde 11 - Yüksek Seçim Kurulu	
Madde 12 - Üye Seçimi Zamanı	
Madde 13 - Karar Verme	
Madde 14 - Görev ve Yetkileri	
Madde 15 - İl Seçim Kurulu	
Madde 16 - Görev ve Yetkileri	
Madde 17 - Siyasi Parti Temsilcileri	
Madde 18 - İlçe Seçim Kurulu	
Madde 19 - İlçe Seçim Kurulu Üyelikleri	
Madde 20 - Görev ve Yetkileri	
Madde 21 - Sandık Kurulu	
Madde 22 - Sandık Kurulu Başkanının Seçimi	
Madde 23 - Sandık Kurulu Üyelikleri	
Madde 24 - Sandık Kurullarının Kurulması ve Görev Süresi	
Madde 25 - Adaylar ve Müşahitleri	
Madde 26 - Kurullarda Görev Alamayacak Olanlar	
Madde 27 - And İçme	

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SEÇİM ÖNCESİ İŞLERİ..... 433

BİRİNCİ KESİM

SEÇMEN KÜTÜKLERİ..... 433

- Madde 28 - Kuruluş Ve Tanımlar
A - Kuruluş
B - Tanımlar
- Madde 29 - Seçmen Kütüğü Genel Müdürlüğü Çalışma Amaç ve İlkeleri
- Madde 30 - Seçmen Kütüğü Genel Müdürlüğü İle Seçmen Kütük Bürolarının Kuruluşu ve Yönetimi
- Madde 31 - Devamlı veya Geçici Personel ve Görevlendirme Yetkisi
- Madde 32 - Yüksek Seçim Kurulunun Kararlarının Bağlayıcılığı
- Madde 33 - Seçmen Kütüğü Düzenlenmesi
- Madde 34 - Kütüğe Yazılma Esasları
- Madde 35 - Yurt Dışı Seçmen Kütüğü
- Madde 36 - Genel Yazım ve Denetleme
- Madde 37 - Yazımda Esas Bilgi Kaynakları
- Madde 38 - Muhtarlık Krokisi ve Binalar Cetveli
- Madde 39 - Muhtarlık Bölgesi Askı Listesi
- Madde 40 - Askı Zamanı ve Süresi
- Madde 41 - Mükerrer Yazım
- Madde 42 - Sandık Bölgesi Askı Listesi
- Madde 43 - Sandık Seçmen Listesi
- Madde 44 - Seçmen Bilgi Kağıdı
- Madde 45 - Seçmen Kütüğü İl ve İlçe Listesi
- Madde 46 - Çalışmaların Görüşülmesi
- Madde 47 - Seçmen Kütüğünün Saklanması ve İlgililere Verilmesi
- Madde 48 - Mülga: 17/5/1979 - 2234/5 md.

İKİNCİ KESİM

SEÇİM PROPAGANDASI..... 443

- Madde 49 - Propaganda Serbestliği ve Süresi
- Madde 50 - Açık Yerlerde Propaganda
- Madde 51 - Kapalı Yerlerde Propaganda
- Madde 51/A - Seçim Büroları
- Madde 52 - Radyo ve Televizyonla Propaganda

Madde 53	-	Müracaat	
Madde 54	-	Yayın Zamanının Tesbiti	
Madde 55	-	Radyo ve Televizyon Konuşmalarının Tesbiti	
Madde 55/A-		Özel Radyo ve Televizyonlarla Yayın	
Madde 55/B-		Basın, İletişim Araçları ve İnternette Propaganda	
Madde 56	-	Hoparlörle Propaganda	
Madde 57	-	Propaganda Amaçlı Yayın ve Malzeme Dağıtım	
Madde 58	-	Propaganda Yayınlarına İlişkin Yasaklar	
Madde 59	-	Muafiyet	
Madde 60	-	İlan ve Reklam Yerleri	
Madde 61	-	İlan ve Reklam Yerleri İle İlgili Yasaklar	
Madde 62	-	Matbua Dağıtımı	
Madde 63	-	Seçim Süresince Yapılamıyacak İşler	
Madde 64	-	Törenlere Ait Yasaklar	
Madde 65	-	Başbakan ve Bakanlara İlişkin Yasaklar	
Madde 66	-	Memurların Gezilere Katılma Yasağı	

ÜÇÜNCÜ KESİM

ARAÇLAR.....	452
Madde 67	- Araçların Sağlanması
Madde 68	- Oy Verme Araçları ve Teslimi
Madde 69	- Tutanak Defteri

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SEÇİM GÜNÜ İŞLERİ.....	454
------------------------	-----

BİRİNCİ KESİM

SANDIK BAŞI İŞLERİ.....	454
Madde 70	- Andçme
Madde 71	- Görev ve Yetkiler
Madde 72	- Müşahitler
Madde 73	- Kurulda Çoğunluğun Sağlanması
Madde 74	- Sandığın Konulacağı Yer
Madde 75	- Kapalı Oy Verme Yeri
Madde 76	- Oy Verme Yerinin Nitelikleri
Madde 77	- Sandığın, Birleşik Oy Pusulalarının ve Zarfların Kurulda Mühürlenmesi
Madde 78	- Birleşik Oy Pusulası ve Zarflar

İKİNCİ KESİM

YASAKLAR VE SANDIK BAŞI DÜZENİ.....	457
Madde 79 - İçki ve Silah Taşıma Yasağı	
Madde 80 - Yayın Yasağı	
Madde 81 - Sandık Alanı ve Sandık Çevresi	
Madde 82 - Sandık Çevresinde Düzenin Sağlanması	
Madde 83 - Sandık Alanında Alınacak Güvenlik Önlemleri ve Yasaklar	
Madde 84 - Sandık Alanında İnzıbat Tedbirleri	
Madde 85 - Sandık Alanı Dışındaki İnzıbat Tedbirleri	

ÜÇÜNCÜ KESİM

OY VERME.....	460
Madde 86 - Oy Verme Yetkisi	
Madde 87 - Kimliğin Tespiti	
Madde 88 - Oy Verme Düzeni	
Madde 89 - Oy Verme Süresi	
Madde 90 - Oy Vermede Sıra	
Madde 91 - Oy Vermeden Önceki İşler	
Madde 92 - Kapalı Oy Verme Yerinde Seçmenin Uyması Gereken Kurallar	
Madde 93 - Birleşik Oy Pusulasının Atılması Ve İşaretleme	
Madde 94 - Sandık Seçmen Listesinde Kayıtlı Olmayan Seçmenlerin Oy Kullanması	
Madde 94/A - Yurt Dışı Seçmenlerin Oy Verme Yöntemleri Ve Genel İlkeler	
Madde 94/B - Yurt Dışı Seçmenlerin Mektupla Oy Vermesi	
Madde 94/C - Yurt Dışı Seçmenlerin Sandıkta Oy Vermesi	
Madde 94/D - Yurt Dışı Seçmenlerin Elektronik Ortamda Oy Vermesi	
Madde 94/E - Yurt Dışı Seçmenlerin Gümrük Kapılarında Oy Vermesi	

DÖRDÜNCÜ KESİM

OYLARIN SAYIMI VE DÖKÜMÜ.....	469
Madde 95 - Sayım Tedbirleri	
Madde 96 - Oy Verenler Sayısının Kontrolü	
Madde 97 - Kullanılmayan Birleşik Oy Pusulaları ve Zarflar	
Madde 98 - Sandığın Açılması ve Zarfların Sayımı	
Madde 99 - Oyların Sayımı ve Dökümü	
Madde 100 - Zarfların Açılması, Oyların Sayım ve Dökümü	

- Madde 101 - Geçerli Olmayan Oy Pusulaları
 Madde 102 - Hesaba Katılan Ve Katılmayan Oy Pusulaları
 Madde 103 - Muteber Olmayan Zarf ve Birleşik Oy Pusulaları
 Madde 104 - Hesaba Katılan ve Katılmayan Oy Pusulaları
 Madde 105 - Sandık Sonuç Tutanağının Düzenlenmesi ve İlanı
 Madde 106 - Tutanağın Asılması
 Madde 107 - Sayıma İlişkin Evrak ve Belgelerin Teslimi

BEŞİNCİ BÖLÜM

SEÇİM SONRASI İŞLERİ.....477

BİRİNCİ KESİM

Madde 108 - Seçim Sonuçlarının İlçe Seçim Kurullarınca Birleştirilmesi ve Denetlenmesi..... 477

İKİNCİ KESİM

İL SEÇİM KURULUNDA BİRLEŞTİRME..... 480

Madde 109 - İl Seçim Tutanakları

ALTINCI BÖLÜM

İTİRAZLAR VE ŞİKAYETLER..... 480

BİRİNCİ KESİM

GENEL HÜKÜMLER.....480

Madde 110 - Kimlerin İtiraz Edebileceği

Madde 111 - İtiraz Mercileri

Madde 112 - İtirazın Şekli

Madde 113 - İtiraz Üzerine Verilecek Karar

Madde 114 - Kararların Bildirilmesi ve Tebliği

Madde 115 - Resim ve Harç

İKİNCİ KESİM

ŞİKAYET..... 482

Madde 116 - Tarifi ve Mercii

Madde 117 - Şikayetin İncelenmesi

Madde 118 - İtiraz ve Şikayetin İşlemleri Durduramaması

ÜÇÜNCÜ KESİM

- KURULLARIN TEŞEKKÜL VE İŞLEMLERİNE KARŞI ŞİKAYET VE İTİRAZ.....482
- Madde 119 - Sandık Kurullarına Ait İtiraz ve Şikayet
- Madde 120 - İlçe Seçim Kurullarına Ait İtiraz ve Şikayet
- Madde 121 - İl Seçim Kurullarına Ait İtiraz ve Şikayet

DÖRDÜNCÜ KESİM

- SANDIK SEÇMEN LİSTELERİNE İTİRAZ.....483
- Madde 122 - Muhtarlık Bölgesi Askı Listelerine İtiraz
- Madde 123 - Sandık Bölgesi Askı Listelerine İtiraz
- Madde 124 - Listelere İtirazların Yöntemi
- Madde 125 - Adaylığa İtiraz
- Madde 126 - İtirazın İncelenmesi Süresi

BEŞİNCİ KESİM.....485

- Madde 127 - Sandık Kurullarının veya Başkanlarının Şikayet Üzerine Verecekleri Kararlara İtiraz
- Madde 128 - Sandık Kurulu Kararlarına ve Tutanağa İtiraz

ALTINCI KESİM.....485

- Madde 129 - İlçe Seçim Kurullarının veya Başkanlarının Şikayet Üzerine Verecekleri Kararlarla Sair Kararlarına ve İlçe Birleştirme Tutanaklarına İtiraz

YEDİNCİ KESİM.....486

- Madde 130 - İl Seçim Kurulu ve Başkanlarının Şikayet Üzerine Verecekleri Kararlarla, Sair Kararlarına ve Tutanaklara İtiraz Ve Olağanüstü İtiraz

SEKİZİNCİ KESİM.....487

- Madde 131 - Yüksek Seçim Kurulunun İşlem ve Tedbirlerine Karşı Şikayet
- Madde 132 - Tetkik ve Tahkik Usulü

YEDİNCİ BÖLÜM

SEÇİM SUÇLARI VE CEZALARI.....488

- Madde 133 - Kurullara Karşı Suçlar
- Madde 134 - Kurulların Tedbirlerine Riayetsizlik
- Madde 135 - Kurul Üyelerinin Kurul Kararlarına Riayetsizliği
- Madde 136 - Kurul Üyelerinin Göreve Gelmemesi

- Madde 137 - Araç ve Gereçlerin Vaktinde Gönderilmemesi
Madde 138 - Görevi Kötüye Kullanma
Madde 139 - Memur Olanların Cezaları
Madde 140 - Seçmen Kütüğü Hazırlıklarına İlişkin Suçlar
Madde 141 - Seçmen Kütüğünün Düzenlenmesi
Madde 142 - Kütük Düzenlemekle Görevli Olanların Suçları
Madde 143 - Seçme Yeterliği Olmayanların Seçmen Kütüğüne Kaydı
Madde 144 - Seçmen Kütüğüne Birden Fazla Kayıt
Madde 145 - Seçmen Kütüğüne Kaydolunmamaya Teşvik
Madde 146 - Seçmen Listeleri Üzerinde İşlenen Suçlar
Madde 147 - Seçmen Listesine İlişkin Suçlar
Madde 148 - Seçmen Kütüğü, Seçmen Listeleri ve Diğer Belgeler Üzerinde İşlenen Suçlar
Madde 149 - Propaganda Toplantılarına Karşı Suçlar
Madde 150 - Toplantı Heyetlerine Karşı Suçlar
Madde 151 - Yasak Propaganda
Madde 152 - Haksız Oy Temini
Madde 153 - Oy Kullanmaya Engel Olmak
Madde 154 - Adaylık Hükümlerine Aykırı Hareketler ve Propaganda Yapamayacak Olanlar
Madde 155 - Başbakan ve Bakanların Yasaklara Uymamaları
Madde 156 - Sair Propaganda Suçları
Madde 157 - Matbu ve İlanların Tahribi
Madde 158 - Sandık Düzeni ve Oy Verme İle İlişkin Suçlar
Madde 159 - Sandık Başında Müdahale ve İhtara Riayetsizlik
Madde 160 - Seçmen Olmayanların Oy Vermesi
Madde 161 - Oy Sandığı Üzerinde Suçlar
Madde 162 - Siyasi Partilerle Bağımsız Adayların Oy Puslaları Üzerinde İşlenecek Suçlar
Madde 163 - Kurul Başkan ve Üyelerinin Seçim İşlerini Bozması
Madde 164 - Oy Verme Sonucuna Tesir Edecek Haller
Madde 165 - İtirazları ve Şikayetleri Kabul Etmemek
Madde 166 - Kötü Niyetle İtiraz
Madde 167 - Kötü Niyetle Şikayet
Madde 168 - Çeşitli Hükümler
Madde 169 - Resmi Makamların Bildirilerine Karşı İşlenen Suçlar
Madde 170 - İçki Yasağına Aykırı Hareketler

- Madde 171 - Silah Taşıyanlar
Madde 172 - Kovuşturma Usullerine Aykırı Hareket

SEKİZİNCİ BÖLÜM

- SORUŞTURMA VE KOVUŞTURMA USUL VE ŞEKİLLERİ..... 498
Madde 173 - Soruşturma ve Kovuşturma Zamanı
Madde 174 - Genel Hükümlerin Uygulanması
Madde 175 - İdarı Para Cezasına Karar Verme Yetkisi
Madde 176 - Seçim Zamanında Cevap Hakkı
Madde 177 - Kurulda Görevli Yargıcın Bakamıyacağı Davalar
Madde 178 - Tutanakların Delil Kıymeti
Madde 179 - Seçim Suçu
Madde 180 - Dava Süresi

DOKUZUNCU BÖLÜM

- ÇEŞİTLİ HÜKÜMLER..... 500
Madde 181 - Seçim Giderleri
Madde 182 - Ödenecek Ücretler
Madde 183 - Satın Alma ve Avans
Madde 184 - Seçim Eşyasının Muhafazası
Madde 185 - Muaflık
Madde 186 - Siyasi Partilerin Kağıt İhtiyacı

ONUNCU BÖLÜM

- GEÇİCİ HÜKÜMLER..... 504

ON BİRİNCİ BÖLÜM

- SON HÜKÜMLER..... 508
Madde 187 - Kaldırılan Kanunlar
Madde 188 - Yürürlük
Madde 189 - Yürütmekle Görevli Makam

SEÇİMLERİN TEMEL HÜKÜMLERİ VE SEÇMEN KÜTÜKLERİ HAKKINDA KANUN¹

Kanun Numarası	: 298
Kabul Tarihi	: 26/4/1961
Yayımlandığı R. Gazete	: Tarih : 2/5/1961 Sayı : 10796
Yayımlandığı Düstur	: Tertip : 4 Cilt : 1 Sayfa : 2553

Bu Kanunun yürürlükte olmayan hükümleri için bakınız."Yürürlükteki Bazı Kanunların Mülga Hükümleri Külliyesi"

Cilt: 2 Sayfa: 657

BİRİNCİ BÖLÜM İlkeler

Kanunun kapsamı²:

Madde 1 – (Değişik: 28/3/1986 - 3270/21 md.)

Özel kanunlarına göre yapılacak Cumhurbaşkanı, milletvekili, il genel meclisi üyeliği, belediye başkanlığı, belediye meclisi üyeliği, muhtarlık, ihtiyar meclisi üyeliği, ihtiyar heyeti üyeliği seçimlerinde ve Anayasa değişikliklerine ilişkin kanunların halk oyuna sunulmasında bu Kanun hükümleri uygulanır.

Seçim esasları:

Madde 2 – Seçimler, serbest, eşit, tek dereceli genel oy esaslarına göre yapılır.

Seçmen oyunu kendisi kullanır.

Oy gizli verilir.

Oyların sayımı, dökümü ve tutanaklara bağlanması açık olarak yapılır.

Seçim çevresi:

Madde 3 – Özel kanunlarındaki çevre ayırmaları saklı kalmak şartıyla, seçimlerde her il bir seçim çevresidir.

Seçim bölgesi:

Madde 4 – Seçimlerde, her muhtarlık, bir seçim bölgesidir.

1- Bu Kanunun maddelerinde geçen "Cumhuriyet Senatosuna dair hükümler "10/6/1983 tarih ve 2839 sayılı Kanunun 43 üncü maddesi ile kaldırılmıştır.

2- 19/1/2011 tarihli ve 6271 sayılı Kanunun 22 nci maddesiyle, bu maddenin birinci fıkrasında yer alan "milletvekili" ibaresinden önce gelmek üzere "Cumhurbaşkanı" ibaresi eklenmiştir.

Sandık bölgesi:**Madde 5 – (Değişik: 17/5/1979 - 2234/1 md.)¹**

Seçimlerde, her seçim bölgesi gerektiği kadar sandık bölgesine ayrılır.

(Değişik İkinci fıkra: 28/12/1993 - 3959/1 md.) Bir sandık bölgesi esas itibarıyla köylerde (200), kasaba ve şehirlerde (150) seçmeni kapsar. Birden çok mahalle veya semt gibi toplu yerleşim birimlerinden oluşan muhtarlıklar, her birinde yukarıdaki seçmen sayılarının varlığı aranmaksızın, mesafe durumu ve ulaşım güçlükleri dikkate alınarak, gereken sayıda sandık bölgesine ayrılabilir.

(Son fıkra Mülga: 28/12/1993 - 3959/1 md.)**Seçmen:****Madde 6 – (Değişik: 27/10/1995 - 4125/1 md.)**

Onsekiz yaşını dolduran her Türk vatandaşı seçme ve halk oylamasına katılma hakkına sahiptir.

Oy kullanamıyacak olanlar:**Madde 7 – Aşağıda yazılı olanlar oy kullanamazlar:**

1. Silah altında bulunan erler, onbaşılar ve kıta çavuşları (Her ne sebeple olursa olsun, izinli bulunanlar da bu hükme tabidir),
2. Askeri öğrenciler.
3. **(Ek: 10/6/1983 - 2839/44 md. Değişik: 27/10/1995-4125/2 md.)** Ceza infaz kurumlarında hükümlü olarak bulunanlar

Seçmen olamıyanlar:**Madde 8 – Aşağıdaki kimseler seçmen olamazlar:**

1. Kısıtlı olanlar,
2. Kamu hizmetinden yasaklı olanlar.

İKİNCİ BÖLÜM

Seçim Kurulları

Seçim işlerinin yürütülmesi**Madde 9 – (Değişik: 17/5/1979 - 2234/1 md.)**

Seçim işleri, seçim kurullarınca yürütülür.

Valiler, kaymakamlar, belediye başkanları, muhtarlar ve bütün kamu görevlileri her türlü seçim işleri ve seçmen kütükleri yazımında, seçim kurullarının istediği bilgileri ve belgeleri, gecikmeden, süresinde ve doğru olarak göndermeye mecburdur.

¹- Bu maddede, 28/12/1993 tarih ve 3959 sayılı Kanunla yapılan değişikliğin ilk genel yerel seçimlerde uygulanmayacağı aynı Kanunun geçici 2 nci maddesi ile hükme bağlanmıştır.

Seçim kurulları**Madde 10 – (Değişik: 17/5/1979 - 2234/1 md.)**

Ankara'da bir Yüksek Seçim Kurulu, her seçim çevresinde bir il seçim kurulu, her ilçede bir ilçe seçim kurulu ve seçim bölgelerine konulacak her sandık için bir sandık kurulu bulunur. **(Ek cümle: 13/3/2008-5749/1 md.)** Yurt dışında bulunan vatandaşların oy kullanmalarıyla ilgili seçim işlerini yönetmek üzere Ankara İl Seçim Kuruluna bağlı Yurt Dışı İlçe Seçim Kurulu oluşturulur. İhtiyaç duyulması halinde birden fazla yurt dışı ilçe seçim kurulu teşkil edilebilir.

İl merkezlerinde, ayrıca bir merkez ilçe seçim kurulu teşkil olunur.

Son nüfus sayımına göre nüfusu 200.000'i aşan ilçelerde, köy ve mahalle sınırları (seçim bölgeleri) esas alınarak ve mümkün olduğu nispette nüfus sayısında eşitlik gözetilerek; birden fazla ilçe seçim kurulu teşkil edilir.

İl belediyeleri ile ilçe belediyeleri dışında; ilçe dahilindeki (merkez ilçe dahil) diğer belediyeler; bölünme yapılmaksızın, mahalleleri ile birlikte bir bütün olarak ilçe seçim kurullarından birine bağlanır.

Yüksek seçim kurulu:**Madde 11 – (Değişik: 19/2/1987 - 3330/1 md.)**

Yüksek Seçim Kurulu yedi asıl ve dört yedek üyeden oluşur. Üyelerin altısı Yargıtay, beşi Danıştay Genel Kurullarınca kendi üyeleri arasından üye tamsayılarının salt çoğunluğunun gizli oyu ile seçilir. Bu üyeler salt çoğunluk ve gizli oylarlarından bir başkan ve bir başkanvekili seçerler.

Yüksek Seçim Kurulu üyelerinin görev süresi altı yıldır. Süresi biten üyeler yeniden seçilebilir.

Yeni üyelerin tamamının seçilmelerine kadar eski üyeler görevlerine devam ederler.

Başkanvekili, başkanlık görevlerinin yapılmasında başkana yardım ve bulunmadığı zaman ona vekillik eder. Başkanvekilinin de engeli halinde, asıl üyelerin en yaşlısı başkanlık görevini yerine getirir.

Her yenileme seçiminden sonra, Yüksek Seçim Kuruluna Yargıtay ve Danıştay'dan seçilmiş üyeler arasından ad çekme ile ikişer yedek üye ayrılır. Başkan ve başkanvekili ad çekmeye girmezler.

Başkan veya başkanvekilinin bu görevi bırakması halinde, boşalan yer için Yüksek Seçim Kurulunca yeniden seçim yapılır; başkan veya başkanvekilliğinden ayrılan üye, bu göreve yeni seçilen üyenin yerini alır.

(Ek: 5/6/1997 - 4265/1 md.) Yüksek Seçim Kurulu Başkanı, Başkanlık görevi süresince kurumundan izinli sayılır. Ancak kurumundaki aylık, ödenek ve her türlü zam ve tazminatlar ile diğer özlük haklarından aynen yararlanmaya devam eder.

(Ek fıkralar: 11/9/1987- KHK 290/1 md.; aynen kabul: 26/8/1999 - 4448/1 md.)

Yüksek Seçim Kurulunun sekreterlik ile idari, mali ve diğer yardımcı hizmetlerini yürütmek üzere, kurul bünyesinde "İdari ve Mali İşler Dairesi Başkanlığı" kurulmuştur.

Daire Başkanı ile şube müdürleri, Yüksek Seçim Kurulu Başkanının teklifi üzerine, Yüksek Seçim Kurulu kararı ile, diğer personel ise Yüksek Seçim Kurulu Başkanı tarafından atanır. Bu Kanununun 30 uncu maddesinin ikinci fıkrası ile üçüncü fıkrasının personelin başka kurumlara nakli ile ilgili hükümleri Daire ve personeli hakkında da uygulanır.

Üye seçimi zamanı:

Madde 12 – (Değişik: 19/2/1987 - 3330/2 md.)

Yüksek Seçim Kurulunun görev süresi biten üyeleri yerine yenilerinin belirlenmesi için üç yılda bir ocak ayının ikinci yarısında seçim yapılır.

Bu süre içinde üye sayısında azalma olursa, eksiklik yukarıdaki madde gereğince tamamlanır. Bu yoldan seçilen kimse, yerine seçildiği üyenin süresini tamamlar. Seçim, başkan veya başkanvekilinin kuruldan ayrılmış olması nedeniyle yapılmış ise, yeni üyenin de katılmasıyla başkan veya başkanvekili seçimi yapıldıktan sonra, bu seçimin sonucuna ve 11 inci maddenin son fıkrasında belirtilen esasa göre yeni üyenin yeri belirlenir.

Karar verme:

Madde 13 – Yüksek Seçim Kurulu, kararlarını salt çoğunlukla verir; oyların eşitliği halinde başkanın katıldığı taraf üstün tutulur.

Yüksek Seçim Kurulunun nihai kararları ile, prensip kararları Resmi Gazete'de, en kısa zamanda yayınlanır.

Görev ve yetkileri:

Madde 14 – (Değişik: 17/5/1979 - 2234/1 md.)

Yüksek Seçim Kurulunun görev ve yetkileri şunlardır:

1. **(Değişik: 31/3/1988 - 3420/1 md.)** Seçimlerde, içine oy pusulası konulacak olan zarfların, icabında her seçim için başka başka renk ve ölçüde olmak ve gerek piyasada, gerek Devlet Malzeme Ofisinde imal edilen veya ettirilen veya depolarında bulunan zarfların renklerinden ve ölçülerinden farklı ve kağıdında "Türkiye Cumhuriyeti Yüksek Seçim Kurulu" filigranı bulunmak üzere, yeteri kadar özel zarf imal ettirmek ve bu imalatı, kağıt hamurundan başlıyarak zarfın, imaline ve teslim alınmasına kadar olan safhalarını; yapılacak işin hacmi, süresi ve niteliği dikkate alınarak belirleyeceği kendi üye veya üyelerinin veya imal ve teslim yerinde yetki vereceği ilçe seçim kurulu başkanının, il seçim kurulu başkanı ya da üyesi hakim veya hakimlerinin devamlı gözetim ve denetimi altında yaptırmak ve bu zarfları il seçim kurullarına, her ilin ihtiyacına yetecek sayıda, alındı belgeleri karşılığında göndermek,

2. Özel zarfların imali için gerekli "Türkiye Cumhuriyeti Yüksek Seçim Kurulu" filigran kalıpları ile zarf ölçü kalıplarını yaptırıp gerekli miktarda kağıt ve zarf imalinden sonra saklamak,

Katlanıp bir kenarı yapıştırıldıktan sonra zarf haline gelebilen "Türkiye Cumhuriyeti Yüksek Seçim Kurulu" filigranını taşıyan birleşik oy pusulalarını, her (400)'ü ve her (400)'lük paketi, aynı numarayı taşımak üzere bastırmak ve her sandık için bir paket, ilçe seçim kurullarına zamanında ulaştırmak,

(Mülga son paragraf: 13/3/2008-5749/15 md.)

3. Bu Kanunda sözkonusu edilen bütün işlemlerin gerektirdiği form, evrak, liste gibi her türlü basılı kağıdın tasarım ve baskısını yaptırmak, il ve ilçe seçim kurullarına zamanında ve ihtiyacı kadar ulaşımını sağlamak,

4. **(Değişik: 31/3/1988 - 3420/1 md.)** Tüzüklerine göre ilk genel kongresini yapmış olup, illerin en az yarısında ve en az altı ay evvel il ve ilçe teşkilatını kurmuş bulunan siyasi partilerin adlarını, ilçe seçim kurullarının yeniden kurulması için öngörülen ayların ikinci haftasında tespit ve ilan etmek,

5. İl ve İlçe seçim kurullarının teşekkülünü sağlamak, İl seçim kurullarının teşekkülüne, işlemlerine ve kararlarına karşı yapılacak itirazları, oy verme gününden önce ve itiraz konusunun gerektirdiği süratle, kesin karara bağlamak,

6. Adaylığa ait itirazlar hakkında bu Kanun ve özel kanunları gereğince kesin karar vermek,

7. İl seçim kurullarınca, oy verme günü işlemleri hakkında verilmiş olan kararlara karşı yapılan itirazları derhal inceleyip kesin karara bağlamak,

8. İl seçim kurullarınca düzenlenen tutanaklara karşı yapılan itirazları inceleyip kesin karara bağlamak,

9. Seçimlerden sonra, kendisine süresi içinde yapılan, seçimin sonucuna müessir olacak ve o çevre seçiminin veya seçilenlerden bir veya birkaçının tutanağının iptalini gerektirecek mahiyette itirazları, altkurullara yapılan itirazların silsilesine ve sürelerine uygunluğunu araştırmaksızın inceleyip kesin karara bağlamak,

10. İl seçim kurulları başkanlıklarınca seçim işlerinin yürütülmesi hakkında sorulacak hususları derhal cevaplandırmak ve seçimin bütün yurttta düzenle yapılmasını sağlayacak tedbirleri almak ve bu hususta gereken genelgeleri zamanında yapmak,

11. **(Değişik: 31/3/1988 - 3420/1 md.)** Siyasi partilerin milletvekili genel ve ara seçimlerine ve belediye başkanlığı ile belediye meclisi, il genel meclisi üyelikleri genel ve ara seçimlerine katılabilmeleri için illerin en az yarısında, oy verme gününden en az altı ay evvel teşkilat kurmuş ve büyük kongrelerini yapmış olmaları veya Türkiye Büyük Millet Meclisinde gruplarının bulunması şarttır.

Bir ilde teşkilatlanma, merkez ilçesi dahil o ilin ilçelerinin en az üçte birinde teşkilat kurmayı gerektirir. Bu esaslar dairesinde seçime katılabilecek siyasi partiler tespit ve seçimin başlangıç tarihinden on gün, seçimin yenilenmesi

halinde yenileme kararının ilanından sonraki beş gün içinde ilan etmek.

(Ek fıkralar: 17/5/1979 - 2234/1 md.)

12. Seçmen Kütüğü Genel Müdürlüğü kuruluş ve işleyişi ve diğer çalışma konuları ile ilgili ilkeleri belirlemek, yönetmelikleri yayınlamak, programlarını yapmak ve denetlemek.

13. **(Ek: 13/3/2008-5749/2 md.)** Yurt Dışı İlçe Seçim Kurulunun oluşturulmasını ve yurt dışında bulunan vatandaşların oy kullanmalarını sağlamak üzere gerekli düzenlemeleri yapmak.¹

14. **(Ek: 9/5/2012-6304/1 md.)** Yurt dışı seçim iş ve işlemlerinde seçim takvimi süresince Yurt Dışı İlçe Seçim Kurulunun verdiği görevleri yapmak üzere, ihtiyaç görülmesi halinde, Dışişleri Bakanlığının görüşü alınarak bu Bakanlık mensupları arasından en az daire başkanı seviyesinde görevlendirme yapmak.

15. Kanunla kendisine verilen başkaca görevleri yapmak.¹⁻²

İl seçim kurulu:

Madde 15 – (Değişik: 22/12/2005 - 5435/44 md.)

İl seçim kurulu, iki yılda bir ocak ayının son haftasında, il merkezinde görev yapan en kıdemli hâkimin başkanlığında merkez ilçe seçim kurulu başkanlarından sonra gelen en kıdemli iki üyeden oluşur. Kurulun, hâkimlerden iki de yedek üyesi vardır. Bu suretle kurulan il seçim kurulu iki yıl süre ile görev yapar. Hâkimlerin kıdemi, 24.2.1983 tarihli ve 2802 sayılı Hâkimler ve Savcılar Kanununun 15 inci maddesine göre belirlenir. Ancak, bu kıdemin belirlenmesinde, kınama veya daha ağır disiplin cezası almış olanlar diğerlerinden kıdemsiz sayılırlar.

İl seçim kurulu başkanlığı ile asil ve yedek üyeliklerini ve ilçe seçim kurulu başkanlığını yapacak olan hâkimlerden biri, herhangi bir sebeple bu görevi yapamaz ve o yerde bu görevi yapabilecek başka bir hâkim de bulunmazsa, o yerin bağlı olduğu ağır ceza mahkemesinin yargı çevresi içerisinde bulunan ve görevinden ayrılmasında sakınca görülmeyen bir hâkime, merciince bu yetki verilir.

Eksiklerin, ağır ceza çevresi içerisindeki hâkimlerden tamamlanmasına imkân bulunmayan hâllerde, bu ağır ceza merkezine en yakın ağır ceza mahkemelerinin yargı çevresi içerisindeki hâkimlerden biri, yukarıdaki usûle göre yetki verilerek gönderilir.

Bu suretle kendisine yetki verilen hâkimin gelip görevine başlamasına kadar seçim kurulu başkanlığını, kurulun kendi arasından gizli oyla seçeceği bir üye yapar.

1- Bu hükmün uygulanmasında ek 1 ve 5 nci maddelere bakınız.

2- 13/3/2008 tarihli ve 5749 sayılı Kanunun 2 nci maddesiyle bu fıkraya (12) numaralı bentten sonra gelmek üzere (13) numaralı bent eklenmiş ve mevcut (13) numaralı bendin numarası (14) olarak teselsül ettirilmiştir.

Görev ve yetkileri:

Madde 16 – İl seçim kurulunun başlıca görev ve yetkileri şunlardır:

1. İl seçim çevresi içinde seçimin düzenle yürütülmesini sağlamak için gereken bütün tedbirleri almak ve seçim işlerini denetlemek,
2. İlçe seçim kurullarına oy sandıklarını ve bu kanunda yazılı diğer seçim araç ve gereçlerini göndermek,
3. İlçe seçim kurullarının teşekkülüne, işlemlerine ve kararlarına karşı yapılan itirazları inceliyerek derhal karara bağlamak,
4. İlçe seçim kurulları başkanlıklarınca seçim işlerinin yürütülmesi hakkında sorulacak hususları derhal cevaplandırmak,
5. Aday beyanname veya listelerini almak ve ilan etmek, bunlar hakkında yapılacak itirazları incelemek ve bu beyanname veya listelerden kanuna göre muteber olmıyanlar hakkında karar vermek, geçici ve kesin aday listelerini yerlerine göndermek ve ilan etmek,
6. İle bağlı ilçe seçim kurullarından gelen tutanakları birleştirerek il seçim çevresi için bir tutanak düzenlemek,
7. Kanunla kendisine verilen başkaca görevleri yapmak.

Siyasi parti temsilcileri:

Madde 17 – (Değişik: 17/5/1979 - 2234/1 md.)

Son Milletvekili ve Cumhuriyet Senatosu genel ve ara seçimlerinde kendi listesinden yasama meclislerinden birine seçilmiş en az bir üyeye sahip olan veya 14 üncü maddenin dördüncü bendi gereğince Yüksek Seçim Kurulunca tespit ve ilan edilen siyasi partilerden o il ve ilçede teşkilatı bulunanlar, il ve ilçe seçim kurullarında birer temsilci bulundurulur. **(Ek ikinci cümle: 8/4/2010-5980/1 md.)** Ayrıca seçime katılan siyasi partilerden, en son yapılan milletvekili genel seçimlerinde en çok oy almış dört siyasi parti ve Türkiye Büyük Millet Meclisinde grubu bulunan siyasi partiler, o siyasi parti genel başkanları tarafından yazılı olarak yetki verilmiş olması şartıyla Yüksek Seçim Kurulunda da bir asıl bir yedek temsilci bulundurabilir. Bu temsilciler kurulun bütün çalışmalarına ve görüşmelerine katılırlar, oy kullanamazlar. Ancak, Yüksek Seçim Kurulunca 14 üncü maddenin onbirinci bendi gereğince yapılan ilandan seçime katılmayacağı anlaşılan veya o seçim çevresinde seçime katılmayan partilerin bu kurullarda temsilci bulundurma hakları sona erer.

Görüşülen iş hakkında siyasi partiler temsilcileri görüşlerini bildirirlerse, kurul, bunları da dinledikten sonra, kendi arasında işi görüşerek karar verir ve kararı temsilcilere bildirir.

Siyasi parti temsilcilerinin toplantılara katılmamaları, işlerin görüşülmesini durdurmaz.

İlçe seçim kurulu:**Madde 18 – (Değişik: 22/12/2005 - 5435/45 md.)**

İlçe seçim kurulu, iki yılda bir ocak ayının son haftasında, bir başkan ile altı asıl ve altı yedek üyeden kurulur ve iki yıl süre ile görev yapar. İlçedeki en kıdemli hâkim kurulun başkanıdır. Bu kurul asıl üyeleriyle toplanır. Bir asıl üyenin katılmadığı toplantıya, öncelikle o üyenin yedeği çağırılır.

İl merkezlerinde kurulacak merkez ilçe seçim kurullarına, il seçim kurullarına başkanlık edecek hâkimden sonra gelen en kıdemli hâkim başkanlık eder.

Seçmen sayısı 25 000'i aşan ilçelerde seçim evrakının dağıtım ve toplanması sandık kurul başkanları ve en az bir üyenin eğitimi ile sandık kurullarından sonuçların alınması ve birleştirilerek bağlı olduğu ilçe seçim kuruluna teslim görevini niyabeten yerine getirmek amacıyla geçici ilçe seçim kurulları oluşturulabilir. Bu kurullar bir başkanla altı üyeden oluşur. İl ve ilçe seçim kurullarında görev almış hâkimlerden sonra gelen en kıdemli hâkimler bu kurullara başkanlık eder. Kurulun iki üyesi kurul başkanınca kamu görevlileri arasından belirlenir. Dört üye ise dört yedeği ile birlikte 19 uncu madde esaslarına göre siyasî partilerden alınır. Bu kurulların çalışma usûl ve esasları, kurulacağı ilçeler ile sayısı ve görev süresi Yüksek Seçim Kurulu tarafından kararlaştırılır.

Hâkimlerin kıdemi 2802 sayılı Kanununun 15 inci maddesine göre belirlenir. Ancak, bu kıdemin belirlenmesinde, kınama veya daha ağır disiplin cezası almış olanlar diğerlerinden kıdemsiz sayılırlar.

İlçe seçim kurulu üyelikleri:**Madde 19 – (Değişik: 17/5/1979 - 2234/1 md.)**

1. İlçe seçim kurulunun dört asıl ve dört yedek üyesi siyasî partilerden alınır. Bu üyeler aşağıda yazılı olduğu gibi belli edilir:

İlçe seçim kurulu başkanı, bu kurulun yeniden kurulması için yukarıdaki maddede öngörülen sürenin başında, ilçede teşkilatı bulunan ve son milletvekili genel seçiminde o ilçede en çok oy almış olan dört siyasî partiye birer asıl ve birer yedek üye adını iki gün içinde bildirmelerini tebliğ eder.

Bu işlemlerle belirlenen veya süresi içinde ad bildiren siyasî parti sayısı dörtten az olduğu takdirde, eksik kalan üyelikler, aynı şartları taşıyan diğer siyasî partilerden, o ilçede aldıkları oyların büyüklük sırasına göre, aynı usulle tamamlanır.

Oylarda eşitlik halinde ad çekilir.

Yukarıdaki hükümlerin uygulanmasına rağmen dört asıl ve dört yedek üyenin tümü belirlenemediği takdirde, 14 üncü maddenin dördüncü bendi gereğince Yüksek Seçim Kurulunun ilan ettiği siyasî partilerden o ilçede teşkilatı bulunanlar tespit edilerek bunlar arasında ad çekilir. Ad çekmedeki sıraya göre, adı çıkan, eksik üyelik sayısı kadar siyasî partinin, yukarıda yazılan usulle bildireceği kimseler ilçe seçim kurulu üyesi olur.

İlçe seçim kurulunun bu bentte gösterilen üyeliklerinden eksik kalanlar, ikinci bent hükümleri gereğince tamamlanır.

2. Diğer iki asıl ve yedek üyelikle yukarıdaki bentte yazılan işlemler sonucunda eksik kalan asıl ve yedek üyelikler, ilçe merkezinde görev yapan ve toplam memuriyet süresi on yıldan fazla olan, yasama meclisleri veya yerel idare seçimlerinden birine siyasi parti adayı veya aday adayı olarak katılmamış ve evvelce hiç bir siyasi partiye kaydolmamış Devlet memurlarını gösteren, o ilçedeki görev süreleri esas alınarak düzenlenecek listenin ilk sekiz sırasında yer alanlar arasından ad çekme ile belli edilir. Ad çekme, birinci bent hükümleri gereğince tespit edilen asıl üyeler huzurunda ilçe seçim kurulu başkanı tarafından yapılır. Ad çekme sırasında, adları önce çıkanlar asıl, sonrakiler sıra ile yedek üye olur. Bu yoldan her asıl üyenin yedeği belirlenir. Ancak, aynı bakanlığa mensup memurlardan birden fazla asıl üye olamaz; zorunlu durumlar saklıdır.

3. İlçe seçim kurulu başkanı, siyasi partiler arasında yapılan ad çekmenin gün ve saatini, ad çekmeye katılan siyasi partilere tebliğ eder.

Görev süresi içinde asıl üyeliklerde vukubulacak boşalmalar, eksilen asıl üyenin yerine kendi yedeği getirilmek suretiyle doldurulur. Yedek üyeliklerdeki eksilmeler, eksilen üyenin niteliğine göre, seçilmesinde uygulanan hükümler gereğince tamamlanır.

14 üncü maddenin onbirinci bendi gereğince yapılan tespit ve ilandan seçime katılamayacağı anlaşılan veya o seçim çevresinde seçime katılmayan partinin ilçe seçim kurulundaki üyelerinin görevi sona erer. Bu yoldan boşalan üyelikler, o seçim çevresinde seçime katılan ve ilçe seçim kurulunda üyesi bulunmayan partiler hakkında birinci bentte yazılan hükümlerin uygulanmasıyla belirlenir.

İlçe seçim kurulunda boşalan göreve getirilen kimse, yerine geldiği üyenin süresini tamamlar.

Görev ve yetkileri:

Madde 20 – İlçe seçim kurullarının, başlıca görev ve yetkileri şunlardır:

1. İlçe çevresinde seçimin düzenle yürütülmesini sağlamak için gereken bütün tedbirleri almak ve seçim işlerini denetlemek,

2. Sandık kurullarını kurmak,

3. İlçedeki sandık kurullarına, oy sandıklarını ve bu kanunda yazılı diğer seçim araç ve gereçlerini göndermek,

4. Sandık kurullarının teşekküllerine, işlemlerine ve kararlarına karşı yapılan itirazları inceliyerek karara bağlamak,

5. Sandık kurulları başkanlıklarınca seçim işlerinin yürütülmesi hakkında sorulacak hususları derhal cevaplandırmak,

6. İlçe çevresindeki sandık kurullarından gelen tutanakları birleştirerek, ilçe seçim tutanağını düzenlemek ve bu tutanağı seçim işlerine ait diğer evrak ile birlikte il seçim kuruluna derhal teslim etmek,

7. Kanunla kendisine verilen başkaca görevleri yapmak.

Yurt Dışı İlçe Seçim Kurulunun görev ve yetkileri

Madde 20/A – (Ek: 9/5/2012-6304/2 md.)

Yurt Dışı İlçe Seçim Kurulunun görev ve yetkileri şunlardır:

1. Yurt dışı seçmen kütüğüne kayıtlı vatandaşların oy kullanmalarıyla ilgili seçim iş ve işlemlerinin düzenle yürütülmesini sağlamak ve gereken bütün tedbirleri almak.

2. Yurt dışı sandık kurullarını kurmak.

3. Oy pusulaları ile arkası kendi mührüyle mühürlenmiş oy zarflarını ve diğer seçim araç ve gereçlerini oy verme işleminin başlayacağı günden en geç yedi gün önce Dışişleri Bakanlığı aracılığıyla ilgili yurt dışı temsilciliklerinde hazır bulunacak şekilde göndermek veya gerekli görülmesi halinde oy sandığı, oy verme kabinleri gibi araçların mahallinden teminini Dışişleri Bakanlığından istemek.

4. Yurt dışı sandık kurullarının işlemlerine ve kararlarına karşı yapılan itiraz ve şikâyetleri incelemek ve karara bağlamak.

5. Yurt dışı sandık kurulu başkanlıklarınca seçim iş ve işlemleri hakkında sorulacak hususları derhal cevaplandırmak.

6. Yurt dışı seçmen kütüğüne, askı süresinde doğrudan ya da konsolosluklar aracılığıyla yapılacak itirazları sonuçlandırmak, verilecek kararları Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğüne göndermek ve bu kararlara uygun gerekli kayıt ve düzeltme işlemlerini yaptırmak.

7. Yerleşim yeri adresi yurt dışında olup da, yurt dışı seçmen kütüğünün askı süresi içinde herhangi bir nedenle yurt içerisinde bulunan seçmenlerin, yurt dışı seçmen kütüğüne kayıtlarının yapılması için doğrudan ya da ilçe seçim kurulları aracılığıyla iletilen adres beyan formlarını onaylayarak Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğüne göndermek.

8. Askerlikten terhis olanlardan yurt dışı seçmen kütüğünde kaydı bulunmayanlar ile kısıtlılık hali sona erenlerin, doğrudan ya da ilçe seçim kurulları aracılığıyla iletilen başvurularını kabul etmek ve yurt dışı seçmen kütüğüne kaydını sağlamak.

9. Yurt dışı seçmen kütüğüne kayıtlı olmakla beraber, (izinli olsalar bile) silah altında bulunan erler, erbaşlar ve askeri öğrenciler ile kesinleşmiş mahkeme kararı ile kısıtlanan seçmenlerin yurt dışı seçmen kütüğündeki kayıtlarının dondurulmasına karar vermek.

10. Yurt dışı seçmen kütüğüne yazılması için askı süresi içinde yapılan başvuruların kütüğe kaydedilmesine karar verildiği hâlde, kesinleşen yurt dışı seçmen kütüğünde ismi yer almayan seçmenlerin, yurt dışı seçmen kütüğünün kesinleşmesine bakılmaksızın kütüğe ilave edilmelerine karar vermek ve Seçmen Kütüğü Genel Müdürlüğüne göndermek.

11. Yurt dışından ağız mühürlü olarak gelen oy torbalarını genel esaslara uygun bir şekilde yurt içerisinde oy verme süresi bittikten sonra; bir başkan,

bir kamu görevlisi üye ve son milletvekili genel seçiminde Türkiye genelinde en çok oy alan üç siyasi partinin bildirdiği bir asil bir yedek üyeden oluşan yeterli kadar sandık kurulu kurmak suretiyle denetimi altında açtırarak sayım ve dökümünü yaptırmak, tutanak tutturmak ve birleştirme işlemlerini yapmak, ayrıca geçici gümrük kapısı seçim kurullarından gelen sonuçları birleştirmek ve Ankara İl Seçim Kuruluna iletmek.

12. Kanunlarla kendisine verilen başkaca görevleri yapmak.

Sandık kurulu:

Madde 21 – (Değişik: 17/5/1979 - 2234/1 md.)

Sandık kurulu bir başkan ile altı asil ve altı yedek üyeden kurulur. Bu kurul asıl üyeleriyle toplanır.

Sandık kurulu başkanının seçimi:

Madde 22 – (Değişik: 17/5/1979 - 2234/1 md.)

İlçe seçim kurulu başkanı, ilçe seçim kuruluna siyasi partiler dışından getirilen asıl üyelerle görüşerek sandığın kurulacağı seçim bölgesi içindeki veya dışındaki seçmenler arasından iyi ün sahibi olmakla tanınmış, okur - yazar kimselerden, kurula bağlı seçim bölgelerindeki sandıklardan her biri için birer kişi olmak üzere bir liste düzenler.

Kurulun, siyasi partilerden seçilmiş asıl üyelerinden her biri de, ilçe seçim kurulu başkanınca belirlenecek süre içinde, yukarıdaki fıkrada gösterilen nitelikte birer liste düzenleyerek başkanlığa verir. Belirlenen süre içinde liste vermeyen parti temsilcisi, bu hakkından vazgeçmiş sayılır.

Yukarıdaki fıkralar gereğince düzenlenen listelerde her sandık için adı önerilen başkan adayları arasında ad çekilerek sandık kurulu başkanları belirlenir.

Şu kadar ki, 648 sayılı Siyasi Partiler Kanununa göre partilere üye olamayacak kimseler ile köy muhtarları, görev yaptıkları köylerde sandık kurulu başkanı olamazlar.

Sandık kurulu başkanının görevi başına gelmemesi halinde, yerine kurul üyelerinden en yaşlısı başkanlık eder.

Sandık kurulu üyelikleri:

Madde 23 – (Değişik: 17/5/1979 - 2234/1 md.)

Sandık kurulu üyelikleri aşağıdaki şekilde belli edilir:

İlçe seçim kurulu başkanı, o seçim çevresinde seçime katılan ve ilçede teşkilatı bulunan siyasi partilerden, son milletvekili genel seçiminde o ilçede en çok oy almış olan beş partiye, her sandık için birer asil ve birer yedek üye adını beş gün içinde bildirmelerini tebliğ eder.

Bu yoldan tespit edilen sandık kurulu üye sayısı beşten az olduğu takdirde, eksik kalan üyelikler, aynı şartları taşıyan diğer siyasi partilerden, aldıkları oyların büyüklük sırasına göre, aynı usulle tamamlanır.

Oylarda eşitlik halinde ad çekilir.

Yukarıdaki hükümlerin uygulanmasına rağmen beş asıl ve beş yedek üyenin tümü belirlenemediği takdirde, o ilçede seçime katılan ve teşkilatı bulunan diğer siyasi partiler arasında ad çekilir. Ad çekmedeki sıraya göre, adı çıkan, ek-sik üyelik sayısı kadar siyasi partinin yukarıda yazılan usulle bildireceği kimseler, sandık kurulu üyesi olur.

Bundan başka, sandığın bulunduğu köy ve mahalle ihtiyar heyeti ve ihtiyar meclisi asıl ve yedek üyelerinden keza ad çekme ile iki kişi seçilir. Bu ad çekme sırasına göre ilki asıl, diğeri yedek üyedir. Şu kadar ki; bu fıkra gereğince görevlendirilecek sandık kurulu asıl ve yedek üyeliklerine yetecek kadar ihtiyar heyeti ve ihtiyar meclisi asıl ve yedek üyesi bulunmayan köy ve mahallelerde noksan üyelikler, yukarıdaki fıkralarda yazılan hükümlerin sandık kurullarına üye vermemiş partiler hakkında uygulanmasıyla tamamlanır.

Yukarıdaki fıkralar gereğince belirlenen sandık kurulu asıl üyelerinden gö-reve gelmeyenine yerine, öncelikle, gelmeyen üyenin yedeği alınır.

Sandık kurulu başkan ve üyelikleri için ad çekme işlemleri, ilçe seçim ku-rulu huzurunda, bu kurulun başkanı tarafından yapılır.

Üyeliklerin bu şekilde doldurulması mümkün olmazsa, eksikler, ilçe seçim kurulu başkanı tarafından, o çevrede bulunan ve sandık kurulunda görev verilmesinde sakınca olmayan kimselerden doldurulur.

Sandık kurullarının kurulması ve görev süresi:

Madde 24 – (Değişik: 17/5/1979 - 2234/1 md.)

Sandık kurulları Yüksek Seçim Kurulunca tespit ve ilan edilen tarihte ku-rulur.

Bu kurulların asıl ve yedek üyeleri, her seçim çevresinin yerel özellikleri gözönüne alınarak Yüksek Seçim Kurulunca tespit edilecek tarihlerde göreve başlarlar ve sayıma ilişkin evrak ve belgeler ilçe seçim kuruluna teslim edilince-ye kadar aralıksız çalışmaya devam ederler.

Adaylar ve müşahitleri:

Madde 25 – Sandık başı işlemlerini takibetmek üzere, siyasi partiler ve bağımsız adaylar, birer müşahit gönderebilirler.

Kurullarda görev alamayacak olanlar:

Madde 26 – (Değişik: 17/5/1979 - 2234/1 md.)

İdare amirleri, zabita amir ve memurları, Askeri Ceza Kanununun 3 üncü maddesinde yazılı askeri şahıslar, Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri ve aday-lar, bu Kanunda gösterilen kurullara seçilemezler.

648 sayılı Siyasi Partiler Kanununa göre, siyasi partilere üye olamayacak kimseler; bu kurullarda üye, müşahit veya temsilci olarak, siyasi partiler tarafın-dan görevlendirilemezler.

And içme:

Madde 27 – Yüksek Seçim Kurulu, il ve ilçe seçim kurulları başkan, asıl ve yedek üyeleri, görevlerine başlamadan önce, kurul önünde birer birer şöyle and içerler:

(Hiçbir tesir altında kalmaksızın, hiç kimseden korkmadan, seçim sonuçlarının tam ve doğru olarak belirmesi için görevimi kanuna göre, dosdoğru yapacağıma namusum, vicdanım ve bütün mukaddesatım üzerine and ederim.)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Seçim Öncesi İşleri

BİRİNCİ KESİM

Seçmen Kütükleri

Kuruluş ve tanımlar:

Madde 28 – (Değişik: 17/5/1979 - 2234/1 md.)

A) Kuruluş:

Yüksek Seçim Kuruluna bağlı olarak Ankara’da bir “Seçmen Kütüğü Genel Müdürlüğü” ile her ilçede “Seçmen Kütükleri Bürosu” kurulmuştur.

B) Tanımlar:

1. Bu Yasaya göre seçmen olan vatandaşları tek olarak tanımlayan ve seçmenin oturduğu yeri belirleyen bilgileri kapsayan bilgisayar ortamına “Seçmen Kütüğü” denilir.

2. Seçmen Kütüğü, Yüksek Seçim Kuruluna bağlı olarak kurulan Seçmen Kütüğü Genel Müdürlüğü tarafından, bu Yasaya uygun olarak tasarlanacak, planlanacak, Yönetilecek ve yürütülecek çalışmalarla elde edilir.

3. Bir seçmene ait ve seçmeni tanımlamak için kullanılan; adı, soyadı, doğum yılı ve doğum yeri gibi kayıtların her birine “Veri” denilir.

4. Bir seçmeni tek olarak tanımlayan verilerin bütününe “Seçmene Ait Bilgi” denilir.

5. Seçmenin devamlı oturduğu konutun bulunduğu ilçe, muhtarlık, sokak isimleri ile binanın kapı ve varsa daire numarası “Seçmenin Adresi” dir.

6. Her seçmen; seçmen kütüğü sıra numarası, adı, soyadı, ana ve babasının adı, doğduğu ilçe, doğum yılı ile belirlenir ve tanımlanır.

7. Seçmen kütüğündeki bilgilerin; bu Kanunda yazıldığı şekilde değiştirilmesi, düzeltilmesi ve tamamlanmasına Seçmen Kütüğünün “Güncelleştirilme” si denilir.

8. **(Ek: 13/3/2008-5749/3 md.)** Bu Kanuna göre seçmen olup, yurt dışında bulunan vatandaşların adres kayıt sistemindeki bilgilerine dayalı olarak oluşturulan bilgiler topluluğuna “Yurt Dışı Seçmen Kütüğü” denilir.

Seçmen Kütüğü Genel Müdürlüğü çalışma amaç ve ilkeleri:

Madde 29 – (Değişik: 17/5/1979 - 2234/1 md.)

Seçmen Kütüğü Genel Müdürlüğü kuruluşunun çalışma amacı; yasalara uygun olarak seçmen vatandaşın eksiksiz belirlenmesini, mükerrer yazımın önlenmesini, seçmenin kolay, hızlı, doğru oy vermesini, seçimin çabuk sonuçlanmasını, mükerrer oy kullanan seçmenlerin tespitini, vatandaşların görev ve sorumluluklarına uygun siyasal haklarını yüksek oranda kullanmalarını sağlayacak bilginin; toplanması, düzenlenmesi, saklanması, işlenmesi, kullanılabilir hale getirilmesi ve gerekli yerlere ulaştırılmasını ve dağıtımını sağlamaktır.

Seçmen Kütüğü Genel Müdürlüğü; çalışmalarını, proje, program, raporlama ve gelişmiş yönetim tekniklerine uygun olarak Yüksek Seçim Kurulunca tespit edilen ilkeler içinde yürütür. Genel Müdür, Yüksek Seçim Kurulunca onaylanan programına uygun, aylık ve haftalık raporlarla çalışmalarını Yüksek Seçim Kuruluna sunar.

Genel Müdürlüğün denetleme ilke ve yöntemi, Yüksek Seçim Kurulunca belirlenir ve uygulanır.

Yüksek Seçim Kurulunca; seçmen kütüğünün önemi, düzenleme yöntemleri, seçmenlerin görevleri, bu çalışmanın vatandaşa ve devlet hayatına katkı ve yararları, bu çalışmada uygulanan teknikler ve gerekli bilgiler; bütün ülke ve vatandaşları kapsayan, sürekli tanıtma programları ile yaygınlaştırılır.

Seçmen Kütüğü Genel Müdürlüğü ile Seçmen Kütük Bürolarının kuruluşu ve yönetimi:

Madde 30 – (Değişik: 17/5/1979 - 2234/1 md.)

Seçmen Kütüğü Genel Müdürlüğü, Yüksek Seçim Kurulunca sözleşmeli veya devamlılık esasına göre atanan ve bu kurula bağlı bir genel müdür; merkez ilçe ve diğer ilçelerdeki seçmen kütük büroları da bağlı buldukları ilçe seçim kurulu başkanı tarafından, bu Kanunda yazılı esaslar dairesinde yönetilir.

Seçmen Kütüğü Genel Müdürlüğü ile seçmen kütük bürolarının kuruluş şeması, birimleri, birimler arasındaki ilişkiler, görev tanımlamaları, yetki ve sorumlulukları, mensuplarının nitelikleri, göreve alınmaları, yükseltilmeleri, nakilleri, haklarında disiplin kovuşturması yapılması ve sair özlük işlemlerine dair hükümler, bu Kanunun 31 inci maddesi ile 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun ilgili hükümleri gözönünde tutularak genel müdürlükçe hazırlanıp, Yüksek Seçim Kurulunca kabul edilip onaylanacak bir genelgeyle düzenlenir.

(Değişik Üçüncü fıkra: 11/9/1987 - KHK 290/2 md.; aynen kabul: 26/8/1999 - 4448/2 md.) Seçmen Kütüğü Genel Müdürü, Genel Müdür Yardımcısı ve şube müdürleri Yüksek Seçim Kurulu kararı ile, diğer personel ise, Yüksek Seçim Kurulu Başkanı tarafından atanır. Seçmen kütük büroları personeli, İlçe Seçim Kurulu Başkanının teklifi üzerine veya re'sen Yüksek Seçim Kurulu Başkanı tarafından atanır. Genel Müdürlük personeli, gerektiğinde yukarıda

belirtilen atamaya yetkili merciin teklifi üzerine kamu kurumlarına bu kurumların atamaya yetkili amirlerince 657 sayılı Kanun hükümlerine göre atanabilirler.

(Dördüncü ve beşinci fıkralar Mülga: 11/9/1987 - KHK 290/2 md.; aynen kabul: 26/8/1999 - 4448/2 md.)

Seçmen kütük bürolarında görevli (...)¹ memurların sicil amirleri bağlı buldukları ilçe seçim kurulu başkanıdır. Bunlar hakkında uyarma ve kınama cezalarını doğrudan doğruya uygulamaya ilçe seçim kurulu başkanı yetkilidir.

İlçe seçim kurulu başkanı işlerin müsaadesi nispetinde seçmen kütükleri bürosu memurlarının o yerdeki adalet hizmetlerinde geçici olarak çalıştırılmalarına müsaade edebilir.

(Ek: 13/9/1991 - KHK - 455/1 md.; aynen kabul: 26/8/1999 - 4448/2 md.) İlçelerin seçim bürolarında birer seçim müdürü bulunur.

(Ek: 31/7/1998 - 4381/4 md.) İlçe seçmen kütük büroları ve il seçim kurulları için öncelikle adliye ve hükümet konaklarında yeterli nitelikte yer ayırmakla Cumhuriyet Başsavcılığı ile mülki amirler görevlidir.

(Ek: 22/12/2005- 5435/46 md.) Seçim büroları, seçim kurulu başkanları tarafından ve seçim iş ve işlemleri dışında Yüksek Seçim Kurulunun görüşü alınmak suretiyle Adalet Bakanlığınca çıkartılacak yönetmelikle belirlenecek usul ve esaslara göre adalet müfettişleri vasıtası ile denetlenir.

(Ek: 22/12/2005- 5435/46 md.) Seçim büroları, seçim kurulu başkanlarıncı yılda en az bir defa denetlenir. Bu denetim, geçen bir yıllık işlemlere şâmil olmak üzere her yıl ocak ayı içinde yapılır. Denetim sonucunda düzenlenecek raporların bir örneği seçim bürolarında saklanır, birer örneği de en geç o ayın sonuna kadar Yüksek Seçim Kurulu Başkanlığına gönderilir.

Devamlı veya geçici personel ve görevlendirme yetkisi:

Madde 31 – (Değişik: 17/5/1979 - 2234/1 md.)

Yüksek Seçim Kurulu; 657 sayılı Devlet Memurları Kanununa göre; Seçmen Kütüğü Genel Müdürlüğünde; devamlı, geçici ve sözleşmeli, diğer seçim işlerinde devamlı ve geçici personel çalıştırabilir.

Genel Müdürlüğün devamlı, geçici ve sözleşmeli personeli, evvelce herhangi bir siyasi partiye üye, herhangi bir seçimde siyasi parti listesinden aday olmamış kişiler arasından seçilir.

Seçim işlerinde ve seçmen kütüğü yazım, düzenleme, denetleme ve güncelleştirilmesinde, il ve ilçe seçim kurulu başkanları; Yüksek Seçim Kurulunun belirleyeceği ilkeler içinde; mahalle ve köy muhtar ve ihtiyar heyet veya meclisleri üyelerini; Devlet, katma bütçeli idare, özel idare, belediye, iktisadi devlet teşekkülleri ve kamu tüzelkişiliklerindeki (hakimler, cumhuriyet savcılığı, vali ve kaymakamlar, nahiy müdürleri, askeri şahıslar, zabıta amir ve memurları hariç) bütün memur, işçi ve hizmetlileri görevlendirebilir; bunlar dışında da gerekli gördüğü kimseleri çalıştırabilir.

1- Bu aradaki "şef ve" ibaresi 13/9/1991 tarih ve 455 sayılı KHK'nin 1 inci maddesi ve 26/8/1999 tarih ve 4448 sayılı Kanununun 2 nci maddesi ile kaldırılmış olup, metinden çıkarılmıştır.

Yüksek seçim kurulunun kararlarının bağlayıcılığı:**Madde 32 – (Değişik: 17/5/1979 - 2234/1 md.)**

Seçmen kütüğünün kurulması, güncelleştirilmesi ve bundan elde edilecek liste, çizelge ve diğer malzemenin gerekli yerlere ulaştırılması ve dağıtılması için, Yüksek Seçim Kurulunca alınacak kararlar bütün kamu kuruluşlarını ve görevlilerini bağlar.

Yazım ve denetleme işlerinde görevlendirileceklerin ödev ve yetkileriyle yazım hazırlıkları, yazım ve denetimin yapılış ve yazım ve denetim formlarının şekilleri ve bunların ne gibi bilgileri taşıyacağı, ne suretle doldurulacağı, yazımda, denetlemede ve sürekli ara çalışmalarda ne cins evrak kullanılacağı, evrakın teslimi, yazımın denetlenmesi ilke, yöntem ve kuralları Yüksek Seçim Kurulunca belirtilir.

Seçmen kütüğü düzenlenmesi:**Madde 33 – (Değişik: 17/5/1979 - 2234/1 md.)****(Değişik birinci fıkra: 13/3/2008-5749/4 md.)** Seçmen kütüğü; adres ka-

ryıt sistemindeki bilgiler esas alınarak Yüksek Seçim Kurulunca belirlenecek usul ve esaslara göre her yıl yeniden düzenlenir, sürekli bilgi toplama ile her seçim döneminde güncelleştirilir.

Düzenleme, sürekli güncelleştirme ve genel denetleme kural, yöntem ve teknikleriyle Seçmen Kütüğü Genel Müdürlüğünün bilgi işlem; ilke, kural ve yöntemleri Yüksek Seçim Kurulunca düzenlenecek genelleme ile belirlenir.

Yazım ve denetlemede toplanan bilgileri, seçmene ait bilgilerin verilerindeki değişimleri belirleyen ad, soyad, yaş, cinsiyet tashihi, seçme ehliyetini kaybetme, (kısıtlanma, kamu hizmetinden yasaklanma) veya yeniden kazanma gibi yargı kararlarına, vatandaşlıktan iskat veya yeniden vatandaşlık hakkını kazandığını gösteren bilgiler ile vefat ettiğini tespit eden bilgilere seçim bölgesi içinde ve dışında vukubulan ikametgah değişikliklerine ait verilere, Yüksek Seçim Kurulunun belirleyeceği kural ve yöntemine uygun olarak toplanacak diğer belgelere dayanılarak, seçmen kütüğü kurulur ve güncelleştirilir.

Kütüğe yazılma esasları:**Madde 34 – (Değişik: 17/5/1979 - 2234/1 md.)**

Seçmenlik sıfatının tayininde esas, seçmen kütüğüdür.

Seçmen kütüğünde; seçmenin; adı, soyadı, baba adı, ana adı doğum yılı, doğduğu ilçe adı, oturduğu yer adresi bulunması esastır.

(Değişik: 27/10/1995 - 4125/3 md.) Bu Kanunun uygulanmasında her-

kes, nüfus kütüğünde yazılı bulunan doğduğu ay ve güne göre işleme tabi tutulur. Ancak, o yıl seçim yapılması durumunda seçmen listeleri hazırlanırken on sekiz yaşın doldurulmuş olmasının hesabında seçim günü (o gün dahil) esas alınır.

Seçmene ait bilgi eksik ise; bilgi tamamlanıncaya kadar seçmen, sandık seçmen listesine yazılmaz.

Tamamlama kuralları; Yüksek Seçim Kurulunca belirlenir ve yayınlanır.

Sandık bölgesinde oturan seçmenlere ait bilgileri kapsayan sandık seçmen listeleri seçmen kütüğünden çıkarılır.

Sandık seçmen listesinde yazılı olmayan seçmen oy veremez.

Seçmen kütüğüne seçmen bir kez yazılır ve birden fazla oy kullanamaz.

Yazım, görevlilerin insan oturan yerleri birer birer gezip seçmenleri görme-leri suretiyle yapılır.

Yazım memuru yazım sırasında, yazım yerinde bulunan seçmeni yazar. Seçmenin bildireceği oturduğu yerin adresi yazılır. Seri numaralı yazım formu her seçmene imzalatılır.

Yurt dışı seçmen kütüğü ve seçmen listeleri¹

Madde 35 – (Değişik: 13/3/2008-5749/5 md.)

Yurt dışı seçmen kütüğü, adres kayıt sistemindeki bilgiler esas alınarak Yüksek Seçim Kurulunca belirlenecek usul ve esaslar çerçevesinde oluşturulur.

(Ek fıkra: 9/5/2012-6304/3 md.) Yurt dışı seçmen listeleri, yurt dışında sandık kurulmasına karar verilen temsilciliklerin görev çevreleri gözetilerek ve yurt dışı seçmen kütüğü esas alınarak Yüksek Seçim Kurulunca oluşturulur ve elektronik ortamda ilan edilir.

Genel yazım ve denetleme:

Madde 36 – (Değişik: 17/5/1979 - 2234/1 md.)

(Değişik birinci fıkra: 13/3/2008-5749/6 md.) Seçmen kütüğü; adres

kayıt sistemindeki bilgiler esas alınarak her yıl güncelleştirilerek oluşturulur. Gerekliğinde, seçmen kütüğünün dört yılda bir yeniden düzenlenmesi ve iki yılda bir denetlenmesi için gerekli bilgileri toplamak amacıyla, bütün Türkiye’de aynı zamanda Nisan ayının ikinci pazar günü yazım yapılmasına Yüksek Seçim Kurulunca karar verilir.

Yazım günü, saat 05.00’ten itibaren yazımın bittiği alışılmış araçlarla ilan edilinceye kadar görevlilerden başka kimselerin buldukları yerden ayrılmaları yasaktır.

Ancak yazım ve denetim işleminin her halde aynı gün saat 19.00 a kadar bitirilmiş olması gerekir.

Yüksek Seçim Kurulu, kütüğün düzenlenmesi ve yazım sırasında, bu Kanunda öngörülen gereklerle göre genelgelerle belirteceği diğer yöntem, teknik ve kuralları uygular.

1- 13/3/2008 tarihli ve 5749 sayılı Kanununun 5 inci maddesiyle; bu madde başlığı “Yurt dışında oturan vatandaşların yazımı:” iken “Yurt dışı seçmen kütüğü” şeklinde, daha sonra 9/5/2012 tarihli ve 6304 sayılı Kanununun 3 üncü maddesiyle metne işlendiği şekilde değiştirilmiştir.

Yüksek Seçim Kurulunun bu Kanununun 14 üncü maddesinin dördüncü fıkrasına göre ilan edeceği siyasi parti ilçe başkanları, yazım memurunun yanına bir temsilci verebilirler.

Temsilci isimleri, ilçe seçim kurulunun isteği üzerine bildirilen sürede liste halinde teslim edilir. İsimleri bildirilen siyasi parti temsilcileri ilçe seçim kurulu başkanlığından aldıkları belge ile temsilcilik görevini yaparlar. Bu listedeki isimler ve görev yerleri sonradan değiştirilmez.

(Ek: 30/5/1997 - KHK - 572/26 md.) Seçmen kütüğü yazımı sırasında, seçmenin oyunu kullanmasını engelleyecek bir engelliliği varsa, forma kaydedilir.

Yazımda esas bilgi kaynakları:

Madde 37 – (Değişik: 17/5/1979 - 2234/1 md.)

Seçmen kütüğü yazımı sırasında, formlara yazılacak bilginin tespitinde resmi belgeler esas tutulur.

Yazım sırasında 38 inci maddeye göre düzenlenmiş kroki ve cetvelden yararlanılır.

Seçmenin devamlı oturduğu adresin tespitinde muhtarlıkların, varsa apartman yöneticilerinin kayıtlarından faydalanılır.

Muhtarlık krokisi ve binalar cetveli:

Madde 38 – (Değişik: 17/5/1979 - 2234/1 md.)

Şehir ve kasabalarda, ilçe seçim kurulu başkanının denetlemesi altında belediyeler, her muhtarlık için, iki yılda bir "Muhtarlık Krokisi" düzenlemek zorundadırlar.

A) Krokide:

1. Muhtarlık sınırları ile, bu sınırlar içindeki sokakların adları ve her sokağın baş ve sonundaki binaların numaraları.

2. Muhtarlık, sokaklara ayrılmamış dağınık yapılardan ibaret ise, bu dağınık yapılar numaraları ile birlikte, okunaklı şekilde gösterilir.

B) Köylerde ve kroki yapılmasına teknik imkan bulunmayan şehir ve kasabalarda kroki yerini tutmak üzere, her muhtarlık için (Binalar Cetveli) düzenlenir.

(Binalar Cetveli) ilçe seçim kurulu başkanının denetimi altında, şehir ve kasabalarda belediyelerce, köylerde muhtarlıklarca yapılır.

C) Muhtarlıkta, numarası olmayan ve içinde insan oturan yerler bulunduğu takdirde, bu yerler numaralanır.

Yukarıda (B) bendinde yazılı (Binalar Cetveli), (C) bendinde numarasız yerlerin numaralanması işlemi, İstatistik Genel Müdürlüğünün (Numaralama Yönetmeliği) esaslarına göre yapılır.

Muhtarlık krokisi ve binalar cetveli, yıl sonu durumunu gösterecek şekilde düzenlenir.

Yukarıdaki madde gereğince, her muhtarlık için düzenlenen kroki veya binalar cetvelinin onaylı birer örneği, ilçe seçim kurulu başkanı tarafından 14 üncü maddenin dördüncü fıkrasına göre ilan edilen siyasi partilerin ilçe başkanlıklarına, her iki yılda bir, Yüksek Seçim Kurulunun belirleyeceği ayda alındı belgesi karşılığı verilir.

Muhtarlık bölgesi askı listesi:

Madde 39 – (Değişik: 17/5/1979 - 2234/1 md.)

Seçmen kütüğündeki yanlışların düzeltilmesi ve eksiklerin tamamlanması amacıyla;

Seçmen kütüğünde yazılı adreslere göre aynı muhtarlıkta oturan ve seçmen kütüğünde yazılı seçmenlerin; seçmen kütüğü numarası, adı ve soyadı, ana ve baba adı, doğum yılı, doğum yeri, adresi yazılı olduğu ve seçmen soyadı alfabe sırasına göre sıralanmış listeye “Muhtarlık Bölgesi Askı Listesi” denir.

Muhtarlık bölgesi askı listesi her yıl sonundaki kesinleşmiş mevcut bilgilerle dayanılarak seçmen kütüğünden elde edilir.

Muhtarlık bölgesi askı listesi; her yıl mart ayında;

1. a) Ait olduğu muhtarlığa iki nüsha,
- b) 14 üncü maddenin dördüncü fıkrasına göre ilan edilen siyasi partilerin o ilçedeki ilçe başkanlarına bir nüsha,
- c) İlçe seçim kurulu işlerinde kullanılmak üzere iki nüsha, ilçe seçim kurulu başkanlıklarına,
2. İşlemlerde kullanılmak üzere bir nüsha il seçim kurulu başkanlıklarına, Gönderilir.

Askı zamanı ve süresi:

Madde 40 – (Değişik: 17/5/1979 - 2234/1 md.)

(Değişik birinci fıkra: 13/3/2008-5749/7 md.) Muhtarlık bölgesi askı listesi, seçim dönemlerinde muhtarlıklarda askıya çıkarılır ve iki hafta süreyle askıda kalır.

Muhtarlık bölgesi askı listeleri, ait oldukları mahalle veya köylerde, halkın kolaylıkla görüp okuyabileceği yerlere asılır. Bunların asıldıkları tarih ve yerler, seçim bölgelerinin ayrıldığı sandık bölgelerini gösteren cetvel ile birlikte, mahalli gazetelerle ve ayrıca alışılmış araç ve usullerle ilan edilir.

Listelerin hangi tarihlerde ve nerelere asıldığı, ilanın ne suretle yapıldığı, ilçe seçim kurulu başkanı tarafından görevlendirilen kimselerce bir tutanakla tespit olunur. Listelerin askıdan indirildiği tarih de ayrı bir tutanakla tespit edilir. Bu tutanaklar, ilçe seçim kurulu başkanı tarafından ayrı bir dosyada saklanır.

İlçe seçim kurulu başkanı, askı listelerinin asıldıkları tarih ve yerleri bir yazı ile mahallin mülki amirine derhal bildirir.

Asılı kaldıkları sürece, muhtarlık bölgesi askı listelerinin korunmasından; idare amirleriyle zabıta amir ve memurları sorumludur.

İlçe seçim kurulu başkanı, askı devam ettiği sürece muhtarlık bölgesi seçmen sayısını da gözönünde tutarak seçmenlerin adlarını aramalarını ve incelemelerini kolaylaştırmak üzere gerekli tedbirleri alır. Muhtar veya ihtiyar heyeti üyelerinden veya bu iş için görevlendirilmiş kimselerden birinin, müracaatlar için uygun düşen belli saatlerde askı yerinde devamlı olarak hazır bulunmasını sağlar ve durumu askı yerinde ilan eder.

Mükerrer yazım:

Madde 41 – (Değişik: 17/5/1979 - 2234/1 md.)

Seçmen kütüğünde; adı ve soyadı, ana ve baba adı, doğum yeri ve doğduğu yılı belirten verileri aynı olan seçmene ait iki bilgi bir tek seçmeni tanımlar.

Bu takdirde Yüksek Seçim Kurulu Seçmen Kütüğü Genel Müdürlüğü, seçmen sıra numarası büyük olan bilgiyi seçmen kütüğünde bırakır, diğerini mükerrer listesine alır.

Mükerrer listesinde bilgi iki yıl saklanır.

Askı listesinde; seçmene ait bilgilerde;

a) Adı ve soyadı aynı olup da, baba adı, ana adı, doğum yılı, doğduğu ilçeye ait verilerden biri veya ikisi farklı,

b) Adı ve soyadında bir veya iki harf ve (a) fıkrasında yazılı diğer verilerden biri farklı,

c) Adı, ve soyadı, aynı, diğerinde bir isim fazla, (a) da yazılı diğer veriler aynı veya biri farklı,

d) Adresi farklı, (a) da yazılı diğer verilerden biri veya ikisi farklı,

e) Ayrıca Yüksek Seçim Kurulunun belirleyeceği,

Durumlar bulunduğu; itiraz üzerine veya resen; ilçe seçim kurulu başkanı; bilginin tek veya birden fazla seçmeni tanımlamış olup olmadığına karar verir. Karar işlenmek üzere Yüksek Seçim Kurulu Seçmen Kütüğü Genel Müdürlüğüne gönderilir.

Sandık bölgesi askı listesi:

Madde 42 – (Değişik: 17/5/1979 - 2234/1 md.)

Bu Kanunun 122 nci maddesine göre seçmen kütüğüne işlenmesi gereken kararların, seçmen kütüğüne işlenmesinden sonra elde edilen kütükten, sandık bölgesi askı listesi çıkarılır.

Sandık bölgesi askı listelerinde, 43 üncü maddede yazılı, sandık seçmen listesindeki bilgiler aynı sıra ile bulunur.

Bu liste il ve ilçe seçim kurulu başkanlıklarına gönderilir. İlçe seçim kurulu başkanları 14 üncü maddenin dördüncü fıkrasına göre ilan edilen siyasi partilerin o ilçedeki başkanlarına bu listenin bir suretini teslim eder.

Sandık seçmen listesi:**Madde 43 – (Değişik: 17/5/1979 - 2234/1 md.)**

Seçmen kütüğünde yazılı adreslerine göre aynı sandık bölgesinde oturan, seçmen kütüğünde yazılı seçmenleri; seçmen kütüğü numarası, adı, soyadı, ana ve baba adı, doğum yılı, doğum yeri, adresinin yazılı olduğu ve soyadı alfabe sırasına göre sıralanmış listeye "Sandık Seçmen Listesi" denilir. Sandık seçmen listesinin her sayfasında ait olduğu, il, ilçe, muhtarlık isimleri ve sandık numarası ile geçerlik süresi belirtilir. Sandık kuruluna verilecek nüshalarda ayrıca sandık başı işlemleri için gerekli sütunlar bulunur.

Sandık seçmen listeleri; oy verme gününden 120 gün önce seçmen kütüğünde kesinleşmiş mevcut bilgilere dayanılarak çıkarılır.

Sandık seçmen listesi oy verme gününden 30 gün önce,

1. a) Her sandık için iki nüsha sandık kurulu başkanına,
b) Birer nüsha seçime katılan siyasi partilerin ilçe başkanlıklarına, oy verme gününden 20 gün önce,

c) Bir nüsha ilgili muhtarlığa, oy verme gününden 20 gün önce.

Teslim edilmek üzere ilgili seçim kurulu başkanlıklarına,

2. İlçe seçim kurulu işlemlerinde kullanılmak üzere iki nüsha ilgili ilçe seçim kurulu başkanlıklarına,

3. İşlemlerde kullanılmak üzere bir nüsha ilgili il seçim kurulu başkanlıklarına,

Gönderilir.

Muhtarlıklardaki sandık seçmen listelerini vatandaşlar her zaman inceleyebilir.

Muhtarlar, oy verme gününden 10 gün önceden oy verme günü saat 17.00'ye kadar; çalışma saatleri içinde seçmenlerin sandık numarası, sandık yeri ve oy verme hakkındaki suallerini cevaplandırmak; seçim kurullarının yayınlarını dağıtmak; seçim kurullarının vatandaşın kolay ve doğru oy vermesi için hazırlayacağı afiş, işaret, levha ve benzerlerini asmak ve dağıtmak, bu işlem için seçim kurulu ayrıca personel görevlendirirse, bu personele yardımcı olmak zorundadırlar.

Seçmen bilgi kağıdı:**Madde 44 – (Değişik: 17/5/1979 - 2234/1 md.)**

Seçmen kütüğünde kayıtlı her seçmen için, seçmene hangi seçim bölgesinde, kaç numaralı sandıkta oy vereceğini, seçmen sıra numarası ve diğer bilgileri bildirmek amacıyla bir seçmen bilgi kağıdı hazırlanır ve seçim çevrelerinin özelliklerine göre Yüksek Seçim Kurulunca tespit edilen esaslar dairesinde gönderilir veya dağıtılır.

Seçmen bilgi kağıdı hiçbir surette kimlik belirlemede belge olarak kullanılmaz; bu husus kağıdın üzerine yazılır.

Seçmen kütüğü il ve ilçe listesi:**Madde 45 – (Değişik: 17/5/1979 - 2234/1 md.)**

Seçmen kütüğünde yazılı seçmenlere ait bilgiler; her yıl seçmenlerin oturdukları il ve ilçeye göre ayrılmış listeler halinde, il ve ilçe seçim kurulu başkanlıklarına birer nüsha gönderilir.

Bu listelerin son iki yıllık olanı kurul üyelerinin incelemelerine açık tutulur.

Bu listelerin çıkarılma, gönderilme ve saklanma kural ve yöntemleri Yüksek Seçim Kurulunca belirlenir.

Yüksek Seçim Kurulu Seçmen Kütüğü Genel Müdürlüğü; ülke, il ve ilçe düzeyinde seçmen soyadı alfabe ve seçmen kütüğü sıra numarasına göre düzenlenmiş listelerin; düzenleme, siyasi partilerin inceleme kural ve sürelerini belirler.

Çalışmaların görüşülmesi:**Madde 46 – (Değişik: 17/5/1979 - 2234/1 md.)**

Seçmen Kütüğü Genel Müdürlüğünün program, tasarım, alınan sonuçlar, hazırlanan genelgeler ve tüm uygulamalarını tanıtan raporu, 14 üncü maddenin dördüncü fıkrasına göre ilan edilen siyasi partilerin gönderecekleri birer temsilcinin, Yüksek Seçim Kurulu üyelerinin, Seçmen Kütüğü Genel Müdürü ve gerekli gördüğü üç personelinin katılacağı ve Yüksek Seçim Kurulu Başkanı başkanlığında yapılacak toplantıda görüşülür.

Toplantı günü üç ayda bir olmak üzere, Yüksek Seçim Kurulu Başkanı tarafından saptanır. Toplantı, belirlenen gün ve saatte gelenlerle yetinilerek açılır. Bu toplantılarda, katılanların, çalışmalar hakkında bilgi alması amaçlanır, karar alınmaz.

Toplantı, bu maddede yazılı olanlar dışındakilere kapalıdır. Görüşme özeti Yüksek Seçim Kurulunca katılanlara toplantıdan sonraki bir ay içinde gönderilir.

Toplantının toplanma ve görüşme kuralları, Yüksek Seçim Kurulu tarafından belirlenir ve katılacaklara bildirilir.

Seçmen kütüğünün saklanması ve ilgililere verilmesi:¹**Madde 47 – (Değişik: 17/5/1979 - 2234/1 md.)**

Yüksek Seçim Kurulu Seçmen Kütüğü Genel Müdürlüğü; her yıl sonuna göre seçmen kütüğünü ve bu kütükten elde edilmiş listenin bir suretini Yüksek Seçim Kurulu Başkanına teslim eder.

Seçmen kütüğünün suretleri Seçmen Kütüğü Genel Müdürlüğünde kalır.

Yüksek Seçim Kurulu Başkanına teslim edilen seçmen kütüğünü saklama ve inceleme kuralları Yüksek Seçim Kurulu tarafından belirlenir ve yayınlanır.

(Ek : 29/11/2000 - 4609/1 md.) Seçmen kütükleri; seçimlere katılma yeterliliğini taşıyan siyasi parti merkezlerinin yahut yetkilendirilmiş il veya ilçe

1- Bu madde başlığı, "Seçmen kütüğünün saklanması" iken 29/11/2000 tarihli ve 4609 sayılı Kanunla metne işlendiği şekilde değiştirilmiştir.

başkanlarınca, talep edildiğinde; Yüksek Seçim Kurulu tarafından belirlenen gideri Maliye veznesine yatırılmak ve makbuzu ibraz edilmek kaydı ile, bir seçim döneminde iki defadan fazla olmamak üzere ilçe seçim kurulu başkanınca, bilgisayar ortamında veya liste düzeyinde imza mukabilinde, istek sahibine verilir.

Seçmen Kütüğü Genel Müdürlüğündeki bilgilerden, diğer devlet kuruluşlarının yararlanma yöntem ve kuralları, yasa ile düzenlenir.

Seçmen kartlarının dağıtılması:

Madde 48 – (Mülga: 17/5/1979 - 2234/5 md.)

İKİNCİ KESİM

Seçim Propagandası

Propaganda serbestliği ve süresi:

Madde 49 – (Değişik: 25/8/1961 - 356/1 md.)

Seçimlerde propaganda, bu kanun hükümleri dairesinde serbesttir.

(Değişik: 10/9/1987 - 3403/1 md.) Propaganda, oy verme gününden önceki onuncu günün sabahında başlar ve oy verme gününden önceki günün saat 18.00'ünde sona erer.

Açık yerlerde propaganda:

Madde 50 – Seçim zamanında, genel yollar üzerinde, mabetlerde, kamu hizmeti görülen bina ve tesislerde ve ilçe seçim kurullarınca gösterileceklerden başka meydanlarda toplu olarak sözlü propaganda yapılması yasaktır.

İlçe seçim kurulları, gidiş - geliş bozmıyacak ve pazarların kurulmasına engel olmayacak surette toplantıların genel olarak yapıldığı ve varsa elektrik tesisatı olan yerleri seçmek suretiyle hangi meydanlarda toplu olarak sözlü propaganda yapılabileceğini tesbit ederler.

Siyasi partilerin toplu olarak sözlü propaganda yapmak için müracaatları üzerine, toplantı, meydan, gün, sıra ve saatlerini ilçe seçim kurulu ad çekme ile belirtir ve ilgililere tebliğ eder. Bağımsız adaylar için de aynı suretle haftada bir gün ayrılır.

(Değişik son fıkra: 8/4/2010-5980/2 md.) Açık yerlerde, güneşin batmasını müteakip ikinci saatin sonundan güneşin doğmasına kadar toplu olarak sözlü propaganda yapılamaz.

Kapalı yerlerde propaganda:

Madde 51 – Seçimlere katılan siyasi partiler veya bağımsız adaylar adına kapalı yer toplantısı yapılabilir.

Kapalı yer toplantısı yapmak isteyenler, üç kişilik bir heyet kurar ve en yakın zabıta amir veya memuruna haber verirler. Köylerde, muhtara veya vekiline haber vermek kafidir.

Heyetin görevleri, toplantının düzenini sağlamak, kanunlara karşı hareketleri, edep törelerine aykırı veya suç işlemeye kışkırtıcı mahiyet taşıyan söz veya fiilleri, önlemektir.

Heyet, yukarıki fıkraya aykırı bir durum baş gösterdiğinde, bunu önlemeye çalışır, gerekirse zabıtayı çağırır.

Heyet, toplantıda hazır bulunanlardan söz alacak olanları tayin ve tahdit edebilir.

Bu toplantılarda yapılacak konuşmalar, 56 ncı madde hükmü saklı kalmak üzere, hoparlörle yayınlanabilir.

Kapalı yer toplantılarına, toplantıyı idare eden heyetin isteği veya yetkili seçim kurullarının kararı dışında, zabıta amir ve memurları, muhtar veya ihtiyar meclisleri, hiçbir suretle müdahale edemezler.

Mabetlerde, okullarda, kışla, karargah, ordugah gibi askeri bina ve tesislerle askeri mahfillerde ve kamu hizmeti görülen diğer yerlerde, kapalı yer toplantısı yapılamaz.

Seçim büroları

Madde 51/A – (Ek: 8/4/2010-5980/3 md.)

Seçimin başlangıç tarihinden itibaren, seçime katılan siyasi partiler ve bağımsız adaylar, katıldıkları seçim çevrelerinde seçim çalışmalarını yürütmek üzere seçim büroları açabilirler. Ancak Devlet ve diğer kamu tüzel kişileri ve bunlara bağlı kuruluşlara, Devletin veya diğer kamu tüzel kişilerinin doğrudan doğruya ya da dolaylı olarak katıldığı teşebbüs ve ortaklıklara, özel gelir kaynakları ve özel imkanları kanunla sağlanmış kamu yararına çalışan derneklere ve Devletten yardım sağlayan ve vergi muafiyeti olan vakıflara, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ile üretici birlikleri, kooperatif birlikleri, bankalar ve sendikalara ait bina ve tesisler bu amaçla kullanılamaz.

Seçim bürosu, siyasi partilerin il veya ilçe başkanlıkları ile bağımsız adayların, büronun adresini ve en az bir sorumlusunun kimlik ve iletişim bilgilerini içeren bildirim seçimin başlangıcından yazılı propagandanın başlangıç tarihine kadar mahallin en büyük mülki amirine, propaganda süresinin başlamasından sonra ilçe seçim kuruluna vermeleriyle açılmış sayılır. Bildirim suretiyle açılan seçim bürolarının listesi, mahallin en büyük mülki amiri tarafından ilçe seçim kurullarına gönderilir.

Açılma şartlarını taşımayan seçim bürolarının ilgisine bu eksikliklerin üç gün içinde tamamlanması için süre verilir. Bu süreye uyulmaması halinde bürolar, şartları tamamlanıncaya kadar mülki amirlerce kapatılır.

Diğer seçim faaliyetleri saklı kalmak üzere seçim bürolarında görüntülü ve sesli propaganda yapılabilir. Ancak, seçim bürolarında yapılacak sesli yayınlar, çevresel gürültü ile ilgili mevzuata uygun olmak zorundadır.

Seçim büroları saat 09.00'dan 23.00'e kadar halka açık faaliyette bulunabilir.

Radio ve televizyonla propaganda:**Madde 52 – (Değişik: 17/5/1979 - 2234/1 md.)**

(Değişik: 10/6/1983 - 2839/46 md.) Özel kanunlardaki hükümler saklı kalmak üzere, seçime katılan siyasi partiler, oy verme gününden önceki 7 nci günden itibaren oy verme gününden önceki gün saat 18.00'e kadar radyo ve televizyonda propaganda yapabilirler.

(Değişik: 23/5/1987 - 3377/3 md.) Seçime katılan;

a) Siyasi partilere ilk gün 10, son gün 10 dakikayı geçmemek üzere, programlarını ve yapacakları işleri anlatan iki konuşma,

b) Mecliste grubu bulunan siyasi partilerin herbirine ilaveten 10'ar dakikalık propaganda,

c) **(Değişik: 27/10/1995 - 4125/4 md.)** İktidar partisine veya iktidar partilerinden büyük olanına 20 dakikalık, iktidar partilerinden diğerlerine 15'er dakikalık ilave propaganda.

d) Ana muhalefet partisine ilaveten 10 dakikalık propaganda, Hakkı verilir. Bu propaganda sürelerinin yarısını aşmamak üzere siyasi partiler bu propagandalarını görüntülü olarak da verebilirler. Görüntülü propagandalar TRT dışında hazırlatılır. Görüntülü propagandalarda siyasi partiler yaptıkları ve yapacakları icraatı anlatırlar. Bu propagandalarda suç teşkil edecek görüntülere yer verilemez. Siyasi partilerin bu propagandaları bir defada iki dakikadan az olamayacağı gibi bir günde toplam süresi on dakikayı geçemez. Siyasi partiler propaganda haklarını TRT'nin birden fazla kanalına dağıtabilirler. Yüksek Seçim Kurulu, TRT imkanlarına göre bu görüntülerin hangi süre içinde TRT'ye teslim edileceğini ve TRT'deki gösterilme zamanlarını tanzim eder. Bu görüntülerde suç teşkil eden bir husus bulunduğu takdirde Yüksek Seçim Kurulu bunların yayımına izin vermez.

Siyasi partiler radyo ve televizyonla ilk konuşmalarında seçim beyannamelelerini izah ederler.

Radyo ve televizyon konuşmaları Türkiye'deki bütün radyo ve televizyon postaları ile aynı zamanda yayınlanır.

Radyo ve televizyonda, yayınlanacak propaganda konuşmalarının her gün hangi saatte, hangi parti adına yapılacağı, Türkiye Radyo ve Televizyonları tarafından haber yayınları sırasında, önceden duyurulur.

(Değişik: 10/6/1983 - 2839/46 md.) Radyo ve televizyonda yapılacak propaganda yayınlarının, tam bir tarafsızlık ve eşitlik içinde yapılması, Yüksek Seçim Kurulu ile Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu tarafından sağlanır.

(Değişik: 28/3/1986 - 3270/22 md.) Televizyonda seçime katılan siyasi partiler adına (...)¹ yukarıdaki fıkralar gereğince yayınlanacak propaganda konuşmalarında Türk Bayrağı ile Yüksek Seçim Kurulunun tespit edeceği yere asılacak olan bu kurulun belirlediği büyüklükteki parti bayrağı ve konuşmayı yapan kişi

1- Bu fıkradaki "2 nci fıkranın (d) bendi dışında" ibaresi Anayasa Mahkemesinin 22/5/1987 tarih ve E. 1987/3, K. 1987/13 sayılı kararı ile iptal edilmiştir.

dışında hiçbir görüntüye yer verilmez. Konuşmacılar, ceket giyme ve kravat takmak zorundadırlar; bayanlar tayyör giyerler.

(Mülga fıkra: 10/9/1987 - 3403/2 md.)

(Ek: 27/10/1995 - 4125/4 md.) Özel radyo ve televizyonlarda siyasi partilerin propaganda konuşmaları TRT'de uygulanan usul ve esaslara göre yapılır. Bu yayınlar ulusal nitelikte olanlarda Yüksek Seçim Kurulunca, yerel nitelikte olanlarda İl Seçim Kurullarınca tanzim ve denetlenir. Bu hüküm dışında propandaya ilişkin yayın yapılamaz. Bu hükmeye aykırı davranışlar hakkında 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanununun 151/2 hükmü uygulanır.

Müracaat:

Madde 53 – (Değişik: 17/5/1979 - 2234/1 md.)

Seçimlere katılan siyasi partilerin genel merkezleri radyo ve televizyonda propaganda yapmak istediklerini oy verme gününden önceki yirmi birinci gün akşamına kadar Yüksek Seçim Kuruluna yazılı olarak bildirirler.

Yayın zamanının tesbiti:

Madde 54 – (Değişik: 17/5/1979 - 2234/1 md.)

Yüksek Seçim Kurulu, radyo ve televizyonda yayın için başvuran partiler arasında, bunların birer temsilcisiyle Türkiye Radyo - Televizyon Kurumu temsilcilerinin önünde ad çekerek yayın zaman ve sıralarını tayin eder. Bu ad çekme, oy verme gününden en az yirmi gün önce yapılır. Radyo ve televizyon yayınlarının başlangıç saati, partilerin sayısı ve en uygun dinleme imkanları gözönüne alınarak Yüksek Seçim Kurulunca kararlaştırılır. Radyo ve televizyon yayınları en geç saat 22.00 ye kadar devam eder.

Radyo ve televizyon konuşmalarının tesbiti:

Madde 55 – (Değişik: 17/5/1979 - 2234/1 md.)

Siyasi partiler adına radyo ve televizyon ile yapılacak konuşmalar, Yüksek Seçim Kurulunun görevlendireceği bir kurul üyesi huzurunda adına konuşma yapılacak siyasi partinin isteğine uygun olarak yayından önce veya yayın sırasında ses ve görüntü alma cihazı ile tespit edilir. Konuşmanın hangi parti adına ve kimin tarafından yapıldığına dair görevli kurul üyesiyle radyo ve televizyon idaresinde görevli en az iki kişi tarafından tutanak düzenlenir. Konuşmaları tespit eden bant ve sair tespit araçları Yüksek Seçim Kurulu tarafından saklanır.

Konuşmalar bir dava konusu yapıldığı ve istenildiği takdirde merciine verilir.

Suç teşkil eden konuşmaları yapanlar hakkında kanunen belli olan cezalar bir mislinden iki misline kadar artırılarak hükmolunur.

Özel radyo ve televizyonlarla yayın:^{1 2}**Madde 55/A- (Yeniden düzenleme: 15/7/2003-4928/3 md.)**

Seçimlerin başlangıç tarihinden oy verme gününün bitimine kadar özel radyo ve televizyon kuruluşları, yapacakları yayınlarda 2954 sayılı Türkiye Radyo ve Televizyon Kanununun 5, 20, 22 ve 23 üncü maddeleri ile 31 inci maddesinin ikinci fıkrası hükümlerine tâbidir.

(Ek ikinci fıkra: 8/4/2010-5980/4 md.) Seçimin başlangıç tarihinden itibaren oy verme gününden önceki yirmi dört saate kadar olan sürede, siyasi partiler veya adaylar radyo ve televizyonlarda birlikte veya ayrı ayrı açık oturum, röportaj, panel gibi programlara katılarak görüşlerini açıklayabilirler. Siyasi partiler veya adayların açık veya kapalı yer toplantıları, radyo ve televizyonlarda canlı olarak yayınlanabilir.

Yukarıdaki fıkra hükümlerine göre özel radyo ve televizyonların yayın ilkelelerinin belirlenmesinde, Yüksek Seçim Kurulu görevli ve yetkilidir.

Yapılacak yayınların yukarıdaki esaslara uygunluğunun gözetim, denetim ve değerlendirilmesinde, ülke çapında yayın yapan özel radyo ve televizyonlar için Yüksek Seçim Kurulu; bunun dışında yayın yapan özel radyo ve televizyonlar için yayının yapıldığı yer ilçe seçim kurulları görevli ve yetkilidir.

İlçe seçim kurullarının verdiği kararlara karşı, yirmidört saat içinde il seçim kurullarına itiraz edilebilir. İl seçim kurulu kararları kesindir.

Ülke çapında yayın yapan özel radyo ve televizyonların hangileri olduğunu belirlemeye Yüksek Seçim Kurulu yetkilidir. Yüksek Seçim Kurulunun buna ilişkin kararı Resmî Gazetede yayımlanır.

Basın, iletişim araçları ve internette propaganda**Madde 55/B – (Ek: 8/4/2010-5980/5 md.)**

Seçime katılan siyasi partiler ve bağımsız adaylar, seçim propaganda süresinin sona ermesine kadar, yazılı basında ilan ve reklam yoluyla veya internet sitesi açarak sözlü, yazılı veya görüntülü propaganda yapabilirler.

Vatandaşların, elektronik posta adreslerine gönderilecek mesajlarla, taşınabilir veya sabit telefonlarına sesli, görüntülü veya yazılı mesaj göndermek suretiyle propaganda yapılamaz. Ancak, siyasi partilerin kendi üyelerine gönderdiği sesli, görüntülü veya yazılı mesajlar her zaman serbesttir.

Oy verme gününden önceki on günlük sürede, yazılı, sözlü ve görsel basın ve yayın araçları ile kamuoyu araştırmaları, anketler, tahminler, bilgi ve iletişim telefonları yoluyla mini referandum gibi adlarla bir siyasi partinin veya adayın lehinde veya aleyhinde veya vatandaşın oyunu etkileyecek biçimde yayın yapılması ve herhangi bir surette dağıtımı yasaktır. Bu sürenin dışında yapılacak

1- Bu madde başlığı "Özel Radyo ve Televizyonlarla Yayın:" iken, 15/7/2003 tarihli ve 4928 sayılı Kanunun 3 üncü maddesiyle metne işlendiği şekilde değiştirilmiştir.

2- Bu maddeye, 8/4/2010 tarihli ve 5980 sayılı Kanunun 4 üncü maddesiyle ikinci fıkra olarak bir fıkra eklenmiş ve sonraki fıkralar buna göre teselsül ettirilmiştir.

yayınların; tarafsızlık, gerçeklik ve doğruluk ilkelerine uygun olması şarttır. Kamuyu araştırmaları ve anketlerin yayınlanması sırasında, araştırmacının hangi kuruluş tarafından yapıldığının, denek sayısının, araştırmacının kim tarafından finanse edildiğinin açıklanması zorunludur.

Bu madde hükümlerine göre yapılacak propagandaların ve yayınların ilkelere Yüksek Seçim Kurulunca belirlenir.

Hoparlörle propaganda:¹

Madde 56 – (Değişik: 17/5/1979 - 2234/1 md.)

Seçim takviminin başlangıcından itibaren seçim propagandasının sona erdiği ana kadar Hoparlörle propaganda, halkın huzur ve rahatını bozmamak ve 50 nci maddenin son fıkrası hükümlerine uymak şartıyla serbesttir. Şu kadar ki, başka bir parti veya bağımsız aday adına açık veya kapalı yer toplantısı yapılan saatlerde, bu toplantıların yapıldığı yer veya binalardan işitilecek ve bu toplantıları rahatsız edecek biçimde hoparlörle propaganda yapılamaz.

İlçe seçim kurulları kendiliğinden veya siyasi partilerin istekleri üzerine mahallin özelliklerini gözönünde tutarak hoparlörle yayının yerini, zamanını, süresini ve diğer şartlarını tespitte yetkilidir.

Siyasi partiler isterlerse ilçe seçim kurulunun düzenleyeceği programa göre varsa belediye hoparlörlerinden bedeli karşılığında eşit surette faydalanabilirler.

Propaganda amaçlı yayın ve malzeme dağıtma²

Madde 57 – (Değişik: 8/4/2010-5980/6 md.)

Seçime katılan siyasi partiler ve adaylar, seçimin başlangıç tarihinden seçim propaganda süresinin sona ermesine kadar, kendilerini tanıtıcı nitelikte broşür, el ilanları, parti bayrağı, poster, afiş veya ses ve görüntü içeren CD, DVD gibi her türlü yayını dağıtmakta serbesttir. Siyasi partiler ve adayların, bu fıkrada belirtilenler dışında herhangi bir hediye ve eşantıyon dağıtmaları, dağıtırmaları veya bunların üçüncü şahıslar ya da kurum ve kuruluşlar aracılığı ile dağıtılması yasaktır.

Bu maddede belirtilen yayın veya malzemeleri dağıtacak kimselerin on sekiz yaşını doldurmuş olması şarttır.

Propaganda yayınlarına ilişkin yasaklar:

Madde 58 – (Değişik: 8/4/2010-5980/7 md.)

Propaganda için kullanılan el ilanları ve diğer her türlü matbuat üzerinde

1- 13/3/2008 tarihli ve 5749 sayılı Kanununun 8 inci maddesiyle; bu maddenin başına "Seçim takviminin başlangıcından itibaren seçim propagandasının sona erdiği ana kadar" ibaresi eklenmiş ve metne işlenmiştir.

2- Bu madde başlığı "El ilanları:" iken, 8/4/2010 tarihli ve 5980 sayılı Kanununun 6 ncı maddesiyle metne işlendiği şekilde değiştirilmiştir.

Türk Bayrağı ve dini ibareler bulundurulması yasaktır.

Siyasi partiler ve adayların yapacakları propagandalarda Türkçe kullanılması esastır.

Muafiyet:

Madde 59 – (Değişik: 17/5/1979 - 2234/1 md.)

Propaganda için kullanılan el ilanı mahiyetindeki matbualar, seçimin başlangıcından propaganda süresinin sonuna kadar her türlü harç ve resimlerden muafır.

İlan ve reklam yerleri ¹

Madde 60 – (Değişik: 8/4/2010-5980/8 md.)

Siyasi partiler ve adaylar, seçim bürolarına, seçimin başlangıç tarihinden itibaren, seçim propaganda süresinin sona erdiği tarihe kadar, parti bayrağı, afiş, poster, pankart ve benzeri malzemeleri asabilir veya yapıştırabilirler. Siyasi partiler genel merkez, il, ilçe ve belde binalarına sayılan malzemeleri her zaman asabilir veya yapıştırabilir.

Siyasi partiler ve adaylar seçimin başlangıç tarihinden seçim propaganda süresinin sona ermesine kadar, açık veya kapalı yer toplantıları ile taşıtlarında; parti bayrağı, afiş, poster, pankart ve benzeri ilan ve reklam malzemesi kullanmakta serbesttirler.

Miting günü, miting alanı çevresindeki güzergâhlarda, toplantı bitimine kadar bu malzemelerin kullanılması serbesttir.

Yukarıda sayılan yerler dışında, propaganda ilan ve reklam malzemeleri, ancak, seçim kurullarınca gösterilecek yerlere aşağıdaki fıkralarda belirtilen usul ve esaslara göre asılır ve yapıştırılır.

Seçime katılan siyasi partiler ve bağımsız adaylar, oy verme gününden önceki otuzuncu günden itibaren, kendilerini tanıtıcı poster, parti bayrağı, ilan, pankart veya afiş gibi malzemeleri asmak veya yapıştırmak amacıyla, o seçim çevresi içinde, belediyelerce doğrudan kullanılan ve ilçe seçim kurullarınca belirlenen sabit ilan ve reklam yerlerinden süresi, sayısı ve ücreti eşit olmak şartıyla yararlanabilirler. Şu kadar ki seçim zamanı dışında ücretsiz olarak isteklisine tahsis edilen ilan ve reklam yerleri için ücret talep edilemez. Bu yerler siyasi partiler ve bağımsız adaylar arasında eşit olarak paylaşılır.

Belediyelerin izni ile özel kişi ve kuruluşlarca kurulan veya belediyelere ait olup da özel kişi ve kuruluşlara kiraya verilen sabit ilan ve reklam yerlerinin, bu kişi ve kuruluşlar tarafından siyasi propaganda amacıyla kullanılabilmesi için, bu hususta ilçe seçim kurulu başkanlığına yapılacak başvuru üzerine, ilçe seçim kurulunca, söz konusu yerlerin bu madde hükümlerine göre tahsisi gerekir.

¹- Bu madde başlığı "Duvar ilanı ve afişle propaganda yapmak yasağı:" iken, 8/4/2010 tarihli ve 5980 sayılı Kanunun 8 inci maddesiyle metne işlendiği şekilde değiştirilmiştir.

İlçe seçim kurulu, o seçim çevresi içindeki ticari amaçlı sabit ilan ve reklam yerlerini oy verme gününden önceki kırkinci güne kadar belirleyerek, seçime katılan tüm siyasi partilere ve bağımsız adaylara yazılı olarak bildirir. Siyasi partiler ve bağımsız adaylar bu bildirimden itibaren üç gün içinde yararlanmak istedikleri ilan ve reklam yerlerini ve süresini yazılı olarak ilçe seçim kuruluna bildirirler.

İlçe seçim kurulu, başvuruda bulunan siyasi parti ve bağımsız adaylar arasında bu maddeye göre tahsis yapar.

Aynı ilan ve reklam yerleri için birden fazla siyasi parti ve bağımsız adayın talepte bulunması halinde, ilçe seçim kurulu, ilgilileri aynı anda davet ederek son tercihlerini yazılı olarak bildirmelerini ister. İlgili parti veya bağımsız adaylar arasında anlaşma olmaması durumunda ilan ve reklam yerleri ad çekme işlemi yapılarak eşit süre, sayı ve ücret karşılığında tahsis edilir. Ad çekme işlemi, birden fazla istekte bulunulan her bir ilan ve reklam yeri için, propaganda süresinin tamamı, istekli sayısına bölünmek suretiyle, eşit sürelerle yapılır.

Şehir dışında karayolları kenarında bulunan sabit ilan ve reklam yerlerini de aynı usulle belirlemeye ve tahsis etmeye il seçim kurulu yetkilidir. Ancak il seçim kurulu bu yetkisini, yetkili ilçe seçim kuruluna devredebilir.

Ad çekme işleminden sonra, ilan ve reklam yerinden yararlanmak istemediğini il veya ilçe seçim kuruluna yazılı olarak bildiren siyasi parti veya bağımsız aday için ayrılan yerler, başvuruda bulunan siyasi parti veya bağımsız adaya tahsis edilebilir.

Bu Kanunda yasaklanan yerler dışında, kamuya açık alanlara yerleştirilmiş görüntülü reklam ve ilan yapmaya uygun sabit dijital reklam panoları vasıtasıyla da görüntülü propaganda yapılabilir. Ancak bu araçlarla sesli propaganda yapılamaz. Bu panoların hangi gün ve saatlerde siyasi propagandalar için kullanılacağı seçim kurulları tarafından belirlendikten sonra, bu süre içinde yapılacak propagandaların sıra ve süresi yukarıdaki fıkralarda belirtilen usule göre belirlenerek, siyasi parti veya bağımsız adaylara tahsisi yapılır.

Vatandaşlar, oy verme gününden önceki otuzuncu günden itibaren, propaganda süresinin bitimine kadar konutlarına, işyerlerine veya taşıtlarına, partilere veya adaylara ait bayrak, afiş veya poster gibi tanıtıcı malzemeleri asabilir veya yapıştırabilirler. Bu ilan ve reklamlar her türlü vergi ve harçtan muaftır.

Bu maddede belirtilen ilan ve reklam malzemeleri, birinci fıkrada belirtilen yerler dışında, seçim propaganda süresinin sona erdiği andan itibaren hiçbir suretle asılamaz, yapıştırılamaz ve teşhir edilemez.

Bu maddenin uygulanmasına ilişkin usul ve esaslar Yüksek Seçim Kuruluca belirlenir.

İlan ve reklam yerleri ile ilgili yasaklar¹

Madde 61 – (Mülga: 17/5/1979-2234/5 md.; Yeniden düzenleme: 28/12/1993-3959/4 md.; Değişik: 8/4/2010-5980/9 md.)

Seçimin başlangıç tarihinden oy verme gününü takip eden güne kadar siyasi partiler, bağımsız adaylar, herhangi bir kurum veya kuruluş ya da vatandaşlar tarafından, bu Kanunda belirtilen yerler dışında, siyasi ilan ve reklam içeren afiş, poster, pankart veya parti bayrağı gibi malzemelerin asılması, yapıştırılması veya teşhiri yasaktır. Aksi halde, bu ilan ve reklamlar kaldırılır ve masrafları ilgisinden tahsil edilir. Bu maddede belirtilen yasaklarla ilgili işlem yapma yetkisi, seçimin başlangıç tarihinden oy verme gününden önceki otuzuncu güne kadar mülki makamlara, son otuz gün içinde ilçe seçim kurullarına aittir. Belediyeler, bu maddede belirtilen yetkili mercilerin talebi üzerine, maddeye aykırı hususları gidermek için gerekli araç, gereç ve personeli sağlamakla yükümlüdür.

Seçimin başlangıç tarihinden oy verme gününü takip eden güne kadar; şehir içi veya şehir dışında, toplu taşıma amacıyla kamu hizmetlerinde kullanılan hava, kara, deniz ve raylı sistem taşıtlarında yer alan reklam yerleri ve araçlarında siyasi propaganda içeren yayın yapılamaz. Yolcuların inip bindiği kapalı alanlarda da bu hüküm uygulanır. İlçe seçim kurulları, bu fıkradaki yasaklara aykırılıkların önlenmesi için mülki makamlar vasıtasıyla gerekli denetimi yaparlar.

Matbua dağıtımı:

Madde 62 – El ilanı mahiyetindeki matbuaları dağıtacak kimselerin seçme yeterliğini haiz olmaları şarttır.

Devlet, katma bütçeli idareler, il özel idareleri, belediyelerle bunlara bağlı daire ve müesseseler, İktisadi Devlet teşekkülleri ve bunların kurdukları müesseseler ve ortaklıkları ile diğer kamu tüzel kişiliklerinde memur ve hizmetli olarak çalışanlar, ilan dağıtamazlar.

Seçim süresince yapılamıyacak işler:

Madde 63 – 62 nci maddede sayılanlarla, umumi menfaatlere hadim cemiyetler ve bunlarda görev almış bulunan memur ve hizmetliler seçimlerde de tarafsızlıklarını muhafaza etmek zorundadırlar.

Yukarıda yazılı olanların, 5830 sayılı kanunda yazılı yasak hükümleri saklı kalmak üzere seçim süresince :

a) Siyasi partilere veya adaylara her ne nam ile olursa olsun bağış ve yardımlarda bulunmaları,

b) Memur ve hizmetlileriyle her türlü araç ve gereç ve imkanlarını siyasi bir partinin veya adayın emrinde veya her hangi bir siyasi faaliyette çalıştırmaları, kullanmaları veya kullandırmaları yasaktır.

Birinci fıkrada yazılı olanlarla, Bankalar Kanununa tabi teşekküllerin, siyasi

¹- Bu madde başlığı "Başka yerlere asma, kamuoyu yoklamaları ve hediye dağıtma yasağı" iken, 8/4/2010 tarihli ve 5980 sayılı Kanunun 9 uncu maddesiyle metne işlendiği şekilde değiştirilmiştir.

bir partinin lehinde veya aleyhinde veya vatandaşın oyuna tesir etmek maksadıyla her türlü yayınlarda bulunmaları yasaktır.¹

Daha önce basılmış ve yayınlanmış ve yukarıdaki fıkradaki mahiyeti taşıyan her türlü kitap, broşür, afiş ve bunlara benzer yayınlar da aynı hükme tabidir.

Törenlere ait yasaklar:

Madde 64 – (Değişik: 19/2/1987 - 3330/4 md.)

Seçim propagandasının başlangıç tarihinden oy verme gününü takip eden güne kadar olan süre içinde, 62 nci maddede sayılı bütün daire, teşekkül ve müesseselerle Bankalar Kanununa tabi teşekküllere ait kaynaklardan yapılan iş ve hizmetler dolayısıyla, (açılış ve temel atma dahil) törenler tertiplemek, nutuklar söylemek, demeçler vermek ve bunlar hakkında her türlü vasıtayla yayınlarda bulunmak yasaktır. (...)²

Başbakan ve bakanlara ilişkin yasaklar:

Madde 65 – (Değişik birinci fıkra: 19/2/1987 - 3330/5 md.)

Seçim propagandasının başlangıç tarihinden oy verme gününü takip eden güne kadar olan süre içinde Başbakan ve bakanlarla, milletvekilleri, yurt içinde yapacakları seçim propagandası ile ilgili gezileri makam otomobilleri ve resmi hizmete tahsis edilen vasıtalarla yapamazlar. Bu maksatla yapacakları gezilerde, protokol icabı olan karşılama ve uğurlamalarla törenler yapılamaz ve resmi ziyafet verilemez.

Yukarıda yazılı süre içinde Başbakan ve Bakanlar seçimle ilgili faaliyetlerinde ve konuşmalarında bu kanun hükümleriyle bağlıdırlar.

Memurların gezilere katılma yasağı:

Madde 66 – (Değişik: 19/2/1987 - 3330/6 md.)

Seçim propagandasının başlangıç tarihinden oy verme gününü takip eden güne kadar geçen süre içinde Başbakan, bakanlar, milletvekilleri ve adayların seçim propagandası ile ilgili olarak yapacakları gezilere hiç bir memur katılamaz.

ÜÇÜNCÜ KESİM

Araçlar

Araçların sağlanması:

Madde 67 – Seçim kurulu başkanları, seçim için gerekli bütün araçları ve parayı zamanında ve muntazam bir surette sağlamak ve yerlerine göndermekle yükümlüdürler.

Bu hususlarda kurul başkanlarının emirleri üzerine zabıta amir ve memurları, belediyeler ve muhtarlıklar gerekli yardımlarda bulunması zorundadırlar.

1- Bu hükmün uygulanmasında ek 6 nci maddeye bakınız.

2- Bu maddedeki "Bu maddedeki yasaklar ara seçimlerde seçim çevresiyle sınırlıdır." ibaresi Anayasa Mahkemesinin 22/5/1987 tarih ve E. 1987/6, K. 1987/14 sayılı kararı ile iptal edilmiştir.

Oy verme araçları ve teslimi:¹**Madde 68 – (Değişik: 17/5/1979 - 2234/1 md.)**

(Ek birinci fıkra: 8/4/2010-5980/10 md.) Oy sandıkları, eni 40, boyu 55, yüksekliği 50 santimetre, şeffaf, ısıya ve kırılmaya dayanıklı sert plastikten mamûl, kapağı ipe bağlanıp mühürlenmeye elverişli ve kapağının üzerinde zarfların atılmasına uygun; boyu 25, eni 1 santimetre ebatlarında bir açıklık olacak şekilde yaptırılır.

(Ek ikinci fıkra: 8/4/2010-5980/10 md.) Milletvekili, il genel meclisi üyesi, belediye ve muhtarlık seçimlerinde oylar ayrı sandıklarda kullanılır.

(Ek üçüncü fıkra: 8/4/2010-5980/10 md.) Seçimlerde kullanılacak oy verme kabinleri, eni 120, boyu 120, yüksekliği 180 santimetre; portatif, hafif metal profil üzerinde, bir tarafı açılıp kapanabilir ve içini göstermeyen koyu renk dayanıklı sentetik kumaşla kaplı, kolay taşınabilir ve katlanabilir olacak şekilde yaptırılır.

(Ek dördüncü fıkra: 8/4/2010-5980/10 md.) Sandıkların ve oy kabinlerinin üzerinde Yüksek Seçim Kurulu ibaresi ve logosu bulunur. Yüksek Seçim Kurulu zorunlu hallerde, bu maddenin amacına uygun biçimde oy sandıkları ve kabinlerinin standartlarında gerekli değişiklikleri yapabilir.

(Ek beşinci fıkra: 8/4/2010-5980/10 md.) Seçimlerde kullanılacak mühür, mürekkep ve istampayı oyların iptaline yol açmayacak şekilde oluşturmaya Yüksek Seçim Kurulu yetkilidir.

Yüksek Seçim Kurulu Başkanlığı; il, ilçe seçim kurulları ile sandık kurulları mühürlerini, (...)² ve seçim işleri için mahallerinde sağlanamayan gerekli her çeşit kırtasiye ve gereçleri zamanında il ve ilçe seçim kurulları başkanlıklarına gönderir ve o seçimde hangi malzemenin sandık kurulu başkanlarına teslim edileceğini belirler.

İl seçim kurulu başkanları, oy verme gününden en az on gün önce ilçe seçim kurulları başkanlıklarına, ilçe seçim kurulu başkanları da oy verme gününden en az kırksekiz saat önce, aşağıda yazılı eşyadan o seçim için gerekli olanlarını sandık kurulları başkanlarına teslimini sağlarlar.

1. Seçim bölgesinde her sandık için ağız mühürlü bir kese içine konulmuş numaralı bir mühür (Hangi sandığa, hangi numaralı mühürün verildiği bir tutağa geçirilir.).

2. Her seçim bölgesinde bulunacak kapalı oy verme yerleri sayısı toplamına eşit miktarda çevre adaylarının onaylı listesi ile 76 ncı maddede yazılı levha,

3. İlçe seçim kurulu mühürü ile mühürlenmiş ve oy pusulalarının konulmasına mahsus zarfları havi bir paket,

4. Oy sandıkları,

1- 8/4/2010 tarihli ve 5980 sayılı Kanunun 10 uncu maddesiyle bu maddeye birinci, ikinci, üçüncü, dördüncü ve beşinci fıkralar eklenmiş diğer fıkralar buna göre teselsül ettirilmiştir.

2- 13/3/2008 tarihli ve 5749 sayılı Kanunun 15 inci maddesiyle; bu fıkroda bulunan "seçmen işaret boyası ve istampasını" ibaresi yürürlükten kaldırılmıştır.

5. Sandık sayısınınca ıstampa ve mürekkebi,
6. Sandık sayısınınca örneğine uygun onaylı tutanak defteri,
7. Örneğine uygun basılı sayım cetvelleri,
8. Örneğine uygun basılı tutanak kağıtları,
9. Sandık sayısınınca boş torba,
10. Uygun sayıda kopya kalemi,
11. Gerektiği takdirde oy verme yeri inşaaı için malzeme,
12. O seçim çevresinde, seçimin özelliğine göre yeteri kadar beyaz boş kağıt ve gerekli başka eşya,
13. Her yapırağı ilçe seçim kurulu tarafından mühürlü ve sonu onaylı, iki nüsha sandık seçmen listesi,
14. Siyasi partiler tarafından kapalı oy verme yerlerine konulmak üzere ilçe seçim kurulu başkanına teslim edilmiş bulunan basılı oy pusulaları,
15. Her bağımsız adayın, yalnız kendi ad ve soyadını taşıyan, ilçe seçim kurulu başkanına teslim edilmiş bulunan oy pusulaları,
16. Üstü ilçe seçim kurulunca mühürlü ve numaralı birleşik oy pusulası paketi,
17. Her sandık için "Evet" yazılı mühür,
18. **(Mülga: 13/3/2008-5749/15 md.)**

Tutanak defteri:

Madde 69 – Her kurulda bir tutanak defteri bulunur. İl seçim kurulları, kendi tutanak defterlerini; ilçe seçim kurulları da kendi kurullarına ve sandık kurullarına ait tutanak defterlerini, sahifelerini numaralamak ve mühürlemek suretiyle onaylarlar.

Kurulların işlem ve kararları bu defterlere yazılır ve başkan ve üyeler tarafından imza olunur.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Seçim Günü İşleri

BİRİNCİ KEŞİM

Sandık Başı İşleri

Andiçme:

Madde 70 – Sandık kurulu başkan ve üyeleri, oy verme günü göreve başlamazdan önce, ilk iş olarak, sandık başında, sandık kurulu ve hazır bulunanlar önünde birer birer şöyle and içerler:

(Hiçbir tesir altında kalmaksızın, hiç kimseden korkmadan, seçim sonuçlarının tam ve doğru olarak belirmesi için, görevimi kanuna göre dosdoğru yapacağıma, namusum, vicdanım ve bütün mukaddesatım üzerine and içerim.)

Görev ve yetkiler:**Madde 71** – Sandık kurullarının başlıca görev ve yetkileri şunlardır:

1. Sandık alanı içinde seçimin düzenle geçmesi için gereken tedbirleri almak ve oy verme işlerini yürütmek ve denetlemek,
2. Sandık alanında, sandığın konulacağı yeri tayin etmek ve sokak başlarına bu yeri göze çarpacak surette gösterir işaretleri koymak veya alışılmış araçlar ile duyurmak,
3. Oy verme işleri hakkında ileri sürülecek itirazları incelemek ve bir karara, bağlamak ve kararlarını tutanak defterine geçirerek altını imzalamak,
4. Bu kararlardan itiraza uğrayanları derhal ilçe seçim kuruluna göndermek,
5. Bu kanundaki esaslara göre sandığa atılmış olan oy pusulalarını saymak, dökümlerini ve sonuçlarını tutanağa geçirmek ve bunları seçim işlerine ait diğer evrak ile birlikte, derhal ilçe seçim kuruluna teslim etmek,
6. Kendisine kanunla verilen başkaca görevleri yapmak.

Müşahitler:

Madde 72 – Siyasi partilerin müşahitleri ile adayları ve bağımsız adaylarla müşahitleri, sandıkbaşı işlemlerini takip etmek üzere hazır bulunabilirler. Bağımsız aday müşahitleri üçten fazla olursa, sandık kurulu başkanı bunlar arasında ad çeker. Adları ilk çıkan üç müşahit, sandık başında bırakılır. Diğerleri, sandık alanında kalabilirler.

Kurulda çoğunluğun sağlanması:

Madde 73 – Sandık başında, oy verme başlamazdan önce veya oy verme sırasında, sandık kuruluna dahil siyasi parti üyelerinden biri veya birkaçı görevini yapmazsa, ceza hükümleri saklı kalmak üzere, yerine siyasi parti yedek üyelerinden biri getirilir. Bu dahi mümkün olmaz ve kurul üyeleri üçten aşağı düşerse, bu cihet tutanağa geçirilir ve eksikler, o sandık alanında seçme yeterliğini haiz ve okur - yazar olanlar arasından, başkanın seçeceği kimselerle doldurulur.

Sandığın konulacağı yer:

Madde 74 – (Değişik: 31/7/1998 - 4381/5 md.) Sandıkların konulacağı yerleri ve oy verme işinin vaktinde sona ermesi için gerekli tedbirleri ilçe seçim kurullarının denetiminde sandık kurulu tespit eder. Sandıkların konulacağı yerlerin belirlenmesinde seçmenin oyunu kolaylıkla, serbestçe ve gizli şekilde verebilmesi gözetilir. Engelli seçmenlerin oylarını rahatlıkla kullanabilmeleri için gerekli tedbirler alınır. Sandıklar okul (özel okullar ve özel dersaneler dahil) avlusu ve salonların elverişli kısımları gibi genel yerlere, yetmediği takdirde kiralanacak kahvehane, lokanta gibi yerlere konur. Kışla, karargah, ordugah gibi askeri bina ve tesislerle karakollara ve parti binalarına, muhtarlık odalarına sandık konulamaz. Üçten fazla sandık konulan binalarda bina sorumlularının görev esasları Yüksek Seçim Kurulunca belirlenir.

Kapalı oy verme yeri:**Madde 75 – (Değişik: 17/5/1979 - 2234/1 md.)**

Sandık kurulları, oy serbestliğini ve gizliliğini sağlayacak şekilde, yeteri kadar kapalı oy verme yeri hazırlar.

Seçmen, oy pusulasını kapalı oy verme yerinde, kendi eliyle katlayıp, zamkılı kenarını yapıştırmak, veya zarf kullanılan seçimlerde zarfa koyup kapatmak zorundadır.

Oy verme yerinin nitelikleri:

Madde 76 – Kapalı oy verme yeri; içerisi dışardan gözetlenemeyecek ve oy pusulasını seçmenin inceleyip zarflıyabileceği şekil ve nitelikte olur.

Aday listeleri ve bu kanunun oy verme serbestliğine ve gizliliğine dair hükümlerinin levha halinde basılmış metni, kapalı oy verme yerinde asılı durur.

Kapalı oy verme yerinde masa veya benzeri bir şey bulundurulur.

Sandığın, birleşik oy pusulalarının ve zarfların kurulca mühürlenmesi:**Madde 77 – (Değişik: 17/5/1979 - 2234/1 md.)**

Sandık kurulu başkanı, oy verme işlerine başlamadan önce, sandığın boş olduğunu hazır bulunan sandık kurulu üyeleri ile müşahitler önünde tespit ederek sandığı kapatır, mühür bozulmadan açılmıyacak şekilde sandık mühürü ile mühürler.

Birleşik oy pusulası kullanılan seçimlerde, (Katlanıp zamkılı kenarı yapıştırılarak kapatılmak suretiyle zarf haline getirilen birleşik oy pusulaları) bu Kanunda (zarf) deyiimi geçen hallerde zarf olarak kabul edilir.

Şu kadar ki, zarflar için öngörülen çift mühür bulunmasına ilişkin hükümler birleşik oy pusulalarına uygulanmaz.

Sandık kurulu, and içme, sandığı yerleştirme, kapalı oy verme yerini düzenleme işlerini bitirdikten sonra, hazır bulunanlar önünde, birleşik oy pusulalarını sayar, her birinin üzerine, sandık kurulu mühürünü basar, böylece üzerinde sandık kurulunun mühürü bulunan birleşik oy pusulalarının sayısını tesbit eder. Birleşik oy pusulası kullanılmayan seçimlerde, ilçe seçim kurulu başkanından teslim alınan ve ilçe seçim kurulu başkanlığı mühürünü taşıyan özel zarfları sayar, her birinin üzerine sandık kurulu mühürünü basar, böylece üzerinde biri ilçe seçim kurulunun, diğeri sandık kurulunun mühürleri bulunan çift mühürlü özel zarfların sayısını tespit eder.

Sandık kurulu, bu madde gereğince yaptığı işlemleri tutanak defterine geçirip imzalar.

Birleşik oy pusulası ve zarflar¹**Madde 78 – (Değişik: 8/4/2010-5980/11 md.)**

Milletvekili, il genel meclisi üyeliği, belediye meclisi üyeliği ve belediye başkanlığı seçimlerinde, bu Kanun ve özel kanunlarında yer alan hükümlere göre hazırlanacak birleşik oy pusulaları kullanılır.

Oy zarfları, her seçim için ayrı renkte, eni 15 santimetre, boyu 21 santimetre olacak şekilde, Yüksek Seçim Kurulunca hazırlatılır. Oy zarflarının ön yüzünün sol üst köşesinde 4x4 santimetre ebadında Türkiye Cumhuriyeti Yüksek Seçim Kurulu amblemi bulunur. Yüksek Seçim Kurulu zorunlu hallerde bu maddenin amacına uygun biçimde oy zarflarının standartlarında gerekli değişiklikleri yapabilir.

İKİNCİ KESİM**Yasaklar ve Sandık Başı Düzeni****İçki ve silah taşıma yasağı :**

Madde 79 – Oy verme günü, her ne suretle olursa olsun, ispirotolu içki satılması, içkili yerlerle umumi mahallerde her çeşit ispirotolu içki satılması, verilmesi, içilmesi yasaktır.

Oy verme günü, bütün umumi eğlence yerleri oy verme süresince kapalı kalır. Eğlence yeri niteliğini haiz lokantalarda yalnız yemek verilir.

Oy verme günü, emniyet ve asayiş korumakla görevli olanlardan başka hiçbir kimse, köy, kasaba ve şehirlerde silah taşıyamaz.

(Değişik dördüncü fıkra: 23/1/2008-5728/286 md.) Bu Kanunun uygulanmasında silahtan maksat Türk Ceza Kanununun 6 ncı maddesinin birinci fıkrasının (f) bendinin (1), (2), (3) ve (5) numaralı alt bentlerinde gösterilenlerdir.

Yayın yasağı:

Madde 80 – Seçim günü saat 18 e kadar radyolar ve her türlü yayın organları tarafından seçim ve seçim sonuçları ile ilgili haber, tahmin ve yorum yapılması yasaktır.

Saat 18 ile 21 arasında ancak radyolarda Yüksek Seçim Kurulu tarafından seçim ile ilgili olarak verilecek haber ve tebliğler yayınlanabilir.

Saat 21 den sonra bütün yayınlar serbesttir.

1- Bu madde başlığı "Birleşik oy pusulası:" iken, 8/4/2010 tarihli ve 5980 sayılı Kanunun 11 inci maddesiyle metne işlendiği şekilde değiştirilmiştir.

Sandık alanı ve sandık çevresi^{1 2}**Madde 81 – (Değişik: 8/4/2010-5980/12 md.)**

Sandık alanı, sandık kurulunun görev yaptığı yer merkez olmak üzere 100 metre yarıçaplı alandır. Ancak yurt dışında belirlenen mahallere, gümrüklere, ceza infaz kurumları ile tutukevlerine konulan sandıklar için bu hüküm uygulanmaz. Bu yerlerde, sandık kurulu başkanı şartları dikkate alarak bir uzaklık belirler ve bunu tutanağa geçirir.

Sandık çevresi, sandık kurulunun görev yaptığı yer merkez olmak üzere 15 metre yarıçaplı çevredir.

Sandık çevresinde düzenin sağlanması³**Madde 82 – (Değişik: 8/4/2010-5980/13 md.)**

Sandık çevresinde düzenin sağlanması sandık kurulu başkanına aittir. Sandık çevresinde alınacak tedbirler, o sandık çevresinde bulunma hakkına sahip kimselerin seçim iş ve işlemlerini takip etmelerini engelleyecek mahiyette olmaz.

Sandık çevresinde, sandık kurulu başkan ve üyeleri, adaylar, milletvekilleri, o sandık bölgesinde kayıtlı seçmenler ve o sandıkta görevli müşahitler ile bina sorumluları ve çağrı üzerine gelen görevli kolluk güçlerinden başka kimse bulunamaz. Şu kadar ki, siyasi partilerin seçim kurullarına bildirdikleri itiraza yetkili kişiler ile temsilciler, seçim kurullarınca önceden kendilerine verilen belge ile sandık çevresinde bulunabilirler. Medya mensuplarının sandık çevresinde, sandık başı işlemlerine engel olmamak şartıyla, haber amacıyla görüntü ve bilgi elde etmeleri serbesttir.

Sandık çevresinde seçmenin oyunu tam bir serbestlikle ve gizli şekilde kullanmasına veya sandık kurulunun görevini yapmasına engel olmaya kalkışanlar ile oy verme, oyların sayım ve dökümü veya tutanaklara geçirilmesi gibi tüm sandık başı iş ve işlemlerinin düzenini bozmaya kalkışanları, başkan uyarır. Bu uyarının gereğini yerine getirmeyen kimse, kolluk gücü çağrılarak sandık çevresinden uzaklaştırılır.

Sandık kurulu başkanının bu maddede belirtilen görevini yapmaması halinde, sandık kurulu karar alarak ilgili hakkında yukarıda belirtilen yetkiyi kullanır ve durumu derhal ilçe seçim kurulu başkanına bildirir.

Sandık çevresinde, cebir, şiddet veya tehdit kullanarak sandık başı düzenini bozmaya kalkışanlar, sandık kurulu başkanı veya üyelerinden biri tarafından, derhal kolluk güçleri çağrılmak suretiyle sandık çevresinden uzaklaştırılır.

1- Bu madde başlığı "Sandık alanı, sandık yeri ve düzenin sağlanması:" iken, 8/4/2010 tarihli ve 5980 sayılı Kanunun 12 nci maddesiyle metne işlendiği şekilde değiştirilmiştir.

2- 9/5/2012 tarihli ve 6304 sayılı Kanunun 4 üncü maddesiyle, bu maddenin birinci fıkrasının ikinci cümlesine "Ancak" ibaresinden sonra gelmek üzere "yurt dışında belirlenen mahallere, gümrüklere," ibaresi eklenmiş ve metne işlenmiştir.

3- Bu madde başlığı "Başkana ait yetkiler : " iken, 8/4/2010 tarihli ve 5980 sayılı Kanunun 13 üncü maddesiyle metne işlendiği şekilde değiştirilmiştir.

Ceza infaz kurumları ve tutukevlerinde, yukarıda sayılan tedbirlere uymayanlar, cezaevi idaresinin görüşü alındıktan sonra, güvenliği zayıflatmayacak şekilde uygulama yapılarak, sandık çevresinden dışarı çıkarılır.

Bu madde uyarınca çağrılacak kolluk güçleri, başkanın talebine veya kurulu kararına uymak zorundadır.

Sandık kurulunun görev yaptığı yerde cep telefonu ile görüşme yapmak yasaktır. Ancak sandık kurulu başkan ve üyelerinin, görevleri gereği yapacağı görüşmeler bu hükmün dışındadır. Bu hükme aykırı davranan kimseler kurul başkanı tarafından uyarılır. Bu uyarıya rağmen görüşmesini sürdüren kimse, derhal oradan çıkarılır.

Sandık çevresinde bir suç işlenmesi halinde, sandık kurulu, durumu tutanağa geçirir ve ilgili hakkında işlem yapılmak üzere kolluk güçlerini çağırır.

İlçe seçim kurulu başkanı, sandık çevresinde, sandık başı iş ve işlemlerinin düzen içinde yürütülmesini sağlayacak tedbirleri alır. Bu kapsamda, ilçe seçim kurulu başkanınca verilen talimatlara sandık kurulları, mülki ve idari makamlar uymak zorundadır.

Sandık alanında alınacak güvenlik önlemleri ve yasaklar¹

Madde 83 – (Değişik: 8/4/2010-5980/14 md.)

Sandık alanında, sandık çevresinde bulunma hakkına sahip kimseler ile seçimin güvenliğini sağlamakla görevli kolluk güçlerinden başka kimse bulunamaz.

Seçimin güvenliğini sağlamakla görevli kolluk güçleri dışında, özel güvenlik görevlileri ve belediye zabıtalari gibi görevliler de dâhil olmak üzere resmî üniforma ve silah taşıyan kimseler sandık alanına giremezler.

Sandık çevresi dışında ancak sandık alanı içinde, bu Kanunda gösterilen yasaklara aykırı davranışlar olması veya suç işlenmesi halinde, bina sorumlusunun çağıracağı kolluk güçleri tarafından gerekli işlem yapılır. Bina sorumlusunun bulunmadığı yerlerde bu yetkiler, sandık kurulu başkanı veya sandık kurulu başkanının görevlendireceği sandık kurulu üyesi tarafından kullanılır.

Sandık alanında hiç kimse, başkalarının görebileceği şekilde bir siyasi parti veya adaya ait rozet, amblem veya benzeri işaretler veya propaganda amaçlı yayınlar taşıyamaz; yazılı, sözlü veya görüntülü propaganda yapamaz.

İlçe seçim kurulu başkanı, sandık alanlarında güvenliği ve bu Kanunda öngörülen yasaklara uyulmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır; seçmenin ve sandık alanında bulunma hakkına sahip diğer kimselerin sandık alanına serbestçe girmesini engelleyen veya güçleştiren her türlü hareketi önler. Mülki ve idari makamlar bu hususlarda, ilçe seçim kurulu başkanınca verilen talimatlara uymak zorundadır.

1- Bu madde başlığı "Sandık alanında suç işlenmesi : " iken, 8/4/2010 tarihli ve 5980 sayılı Kanununun 14 üncü maddesiyle metne işlendiği şekilde değiştirilmiştir.

Sandık alanında inzıbat tedbirleri:**Madde 84 – (Mülga: 8/4/2010-5980/32 md.)****Sandık alanı dışındaki inzıbat tedbirleri:**

Madde 85 – Sandık alanı dışında, zabıtaya emir verme yetkisine sahip makamlarla, zabıta amir ve memurları tarafından alınacak tedbirler, seçmenin sandık alanına serbestçe girmesini engelleyici veya güçleştirici mahiyette olmaz. **(Mülga ikinci fıkra: 8/4/2010-5980/32 md.)**

Ceza infaz kurumları ve tutukevlerinde kurulan sandıklarda uygulanacak esaslar**Madde 85/A – (Ek: 27/10/1995 - 4125/6 md.)**

Ceza infaz kurumlarında ve tutukevlerinde kurulan sandıklarda uygulanacak esaslar bu Kanunun 81, 82, 83, 84 ve 85 inci maddeleri hükümleriyle bağlı kalımsızın Yüksek Seçim Kurulunca belirlenir.

ÜÇÜNCÜ KESİM

Oy Verme

Oy verme yetkisi**Madde 86 – (Değişik: 8/4/2010-5980/15 md.)**

Onaylı sandık seçmen listesinde yazılı her seçmen, oy verme yetkisine sahiptir.

Bu Kanunda sayılan istisnalar dışında, sandık seçmen listesinde kaydı olmayanların oy kullanmalarına izin verilmez. Ancak, kesinleşen muhtarlık bölgesi askı listelerinde adı yazılı olduğu veya bu listelere yazılması için askı süresi içinde başvurduğu ve listeye kaydedilmesine karar verildiği halde, çoğaltılarak sandık kurullarına verilen sandık seçmen listelerinde ismi yer almayan seçmenlerin, muhtarlık bölgesi askı listelerinin kesinleşmesine bakılmaksızın, ilçe seçim kurulundaki liste ile oy verecekleri sandık seçmen listesine ilave edilmelerine, ilçe seçim kurulu başkanı tarafından karar verilir ve seçmene bu yolda verilecek bir yazı ile sandık kuruluna başvurması ve listeye dâhil edilmek suretiyle seçmenin oy kullanması sağlanır.

Her seçmen, bu Kanunda sayılan istisnalar dışında, hangi sandık seçmen listesinde kayıtlı ise ancak o sandıkta oy kullanabilir.

Bir seçmen aynı seçim türü için birden fazla oy kullanamaz.

Bir seçmen, hangi seçim çevresinin seçmeni ise ancak o seçim çevresinde yapılan seçimler için oy kullanabilir.

Oy verme gününe kadar, haklarında seçme yeterliğini kaybettiğine dair yetkili mercilerden resmî belge gelmiş bulunan seçmenler ile tutuklu sandık seçmen listesine kaydedilmiş olup da tahliye edilen veya taksirli suçlar dışında

bir suçtan hüküm giyerek cezası kesinleşenlerin durumlarını gösteren resmi belge gelmiş bulunanlara, seçmen listesinde kayıtlı olsalar bile oy kullanmaz ve bu husus sandık kurulunca tutanağa geçirilir.

Kimliğin tespiti:

Madde 87 – (Değişik : 17/5/1979 - 2234/1 md.)

Sandık seçmen listesinde yazılı seçmenin kimliği, nüfus hüviyet cüzdanı veya kimlik tespiti amacıyla düzenlenmiş ve Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarasını taşıyan resmi belgelerle belirlenir. Hangi resmi belgelerin kimlik belirlenmesinde kabul edileceği, Yüksek Seçim Kurulunca seçimlerin başlangıcında tespit ve ilan edilir. Şu kadar ki, belediyeler ile köy ve mahalle muhtarlıklarınca tanzim ve tasdik edilen kimlik belgeleri bu maddenin uygulanmasında geçerli değildir.¹

(Mülga ikinci fıkra: 13/3/2008-5749/15 md.)

(Ek fıkra: 8/4/2010-5980/16 md.) Üzerinde Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarası olmayan bir kimlik belgesi ibraz eden seçmenin oy kullanabilmesi için, bu belgelerin yanında ayrıca seçmen bilgi kâğıdını veya Türkiye Cumhuriyeti kimliğini ispata elverişli Yüksek Seçim Kurulu tarafından ilan edilen bir belgeyi de ibraz etmesi şarttır.

(Ek fıkra: 8/4/2010-5980/16 md.) Ceza infaz kurumları ve tutukevlerinde tutuklu ya da taksirli suçlardan hükümlü bulunan seçmenlerden yukarıda sayılan kimlik belgeleri bulunmayanlar için, cezaevi idaresince verilmiş belge, kimlik belgesi yerine geçer.

Oy verme düzeni:

Madde 88 – Hiçbir seçmene sandık başında müdahale, telkin veya tavsiyede bulunulamaz ve hiçbir seçmen oyunu kullandıktan sonra sandık başında kalmaz.

Oy verme süresi:

Madde 89 – Oy verme günü, saat sekizden on yediye kadar geçecek zaman, oy verme süresidir. Ancak, saat on yediye geldiği halde, sandık başında oylarını vermek üzere bekleyen seçmenler, başkan tarafından sayıldıktan sonra sıra ile oylarını kullanırlar.

(Ek: 28/12/1993 - 3959/6 md.) Oy verme süresinin başlayış ve bitiş saatleri, sürenin korunması kaydıyla, mevsim ve bölge özellikleriyle ulaşım durumlarına göre, bütün yurttan veya gerekli görülen seçim çevrelerinde, seçim gününden en az bir hafta önce ilan edilmek koşuluyla, Yüksek Seçim Kurulunca tespit edilebilir.

1- 13/3/2008 tarihli ve 5749 sayılı Kanununun 15 inci maddesiyle; bu fıkra da yer alan "kimlik tespiti amacıyla düzenlenmiş" ibaresinden sonra gelmek üzere "ve Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarasını taşıyan" ibaresi eklenmiş ve metne işlenmiştir.

Oy vermede sıra:

Madde 90 – Oy verme günü sandık başına gelecek seçmenler, sandık kurulu önüne başkan tarafından sıra ile birer birer alınırlar. Gebeler, hastalar ve sakatlar bekletilmezler. Yaşlılar önce alınabilirler.

Oy vermeden önceki işler:**Madde 91 – (Değişik: 17/5/1979 - 2234/1 md.)**

Sandık kurulu önüne alınan kimse, kimlik belgesini başkana verir ve kimliğini ispat eder.

Başkan, seçmenin adını seçmen listesinde bulur ve masa üzerinde duran birleşik oy pusulasından bir tane vererek, sandık yerinde birden fazla oy verme yeri varsa hangi kapalı oy verme yerine gireceğini söyler ve birleşik oy pusulasını veya seçimin gereğine göre zarfları usulüne göre katlayıp yapıştırdıktan sonra çıkmasını anlatır.

Birleşik oy pusulasını veya zarfı alan seçmen doğruca kapalı oy verme yeri gider ve oyunu kullanmadan başka yere gidemez.

Kapalı oy verme yerine girmeyen veya birleşik oy pusulasını alıp oy vermeyen seçmenden birleşik oy pusulası geri alınır.

Kapalı oy verme yerinde seçmenin uyması gereken kurallar¹**Madde 92 – (Değişik: 8/4/2010-5980/17 md.)**

Seçmen, kapalı oy verme yerinden dışarı çıkmadıkça, hiç kimse oraya giremez. Ancak, oy pusulasını hazırlamak için, kapalı oy verme yerinde, normal süreden fazla kalan seçmenler, kurul başkanı tarafından makul bir süre verilerek uyarılır. Bu uyarıya rağmen kapalı oy verme yerinden çıkmayan seçmen, oradan çıkarılır.

Seçmenin; cep telefonu, fotoğraf veya film makinesi gibi görüntü kaydedici veya haberleşme sağlayıcı cihazlarla kapalı oy verme yerine girmesi yasaktır. Bu tür cihazlar, kapalı oy verme yerine girmeden önce kapatılarak sandık kurulu başkanına teslim edilir ve oy kullanma işlemi bittikten sonra seçmene iade edilir.

Birleşik oy pusulasının atılması ve işaretleme :**Madde 93 – (Değişik: 17/5/1979 - 2234/1 md.)**

Kapalı oy verme yerinde birleşik oy pusulasını katlayıp yapıştırdıktan sonra, seçmen burasını terkeder ve birleşik oy pusulasını sandığa bizzat atar.

Körler, felçliler veya bu gibi bedeni sakatlıkları açıkça belli olanlar, bu seçim çevresi seçmeni olan akrabalarından birinin, akrabası yoksa diğer herhangi bir seçmenin yardımı ile oylarını kullanabilirler. Bir seçmen birden fazla malule refakat edemez.

1- Bu madde başlığı "Kapalı oy verme yerinde kalma : " iken, 8/4/2010 tarihli ve 5980 sayılı Kanunun 17 nci maddesiyle metne işlendiği şekilde değiştirilmiştir.

(Değişik üçüncü fıkra: 13/3/2008-5749/9 md.) Kurul başkanı, oyunu kullanan seçmene kimlik kartını verirken seçmen listesindeki adı karşısına imzasını attırır. İmza atamayanların sol elinin başparmağının izinin alınmasıyla yetinilir. Bu parmağı olmayan seçmenin hangi parmağını bastığı yazılır.

**Sandık seçmen listesinde kayıtlı olmayan seçmenlerin oy kullanması'
Madde 94 – (Değişik: 8/4/2010-5980/18 md.)**

İlçe seçim kurulu başkanı, seçimin yapıldığı çevrede oy verme hakkına sahip olduğu halde, görev yaptığı sandığa ait seçmen listesinde kayıtlı bulunmayan;

- a) Sandık kurulu başkan ve üyeleri ile bina sorumlularının,
- b) Seçimin güvenliğini sağlamakla görevli kolluk güçlerinin,

c) İlçe seçim kurulu tarafından sandık kurulu üyelerini görev yerine ulaştır-
mak için görevlendirilmiş kişilerin, her birine seçmen olduğunu ve hangi seçim-
de oy kullanabileceğini gösteren ve sandık seçmen listesindeki bilgileri kapsa-
yan bir belge verir. Ayrıca, bu seçmenlerin esas kayıtlı olduğu sandık seçmen
listesine meşruhat verilmek üzere kayıtlı bulunduğu sandık kurulu başkanlığına
durumu yazı ile bildirir. Bu madde uyarınca, ilçe seçim kurulu başkanı tarafından
kendilerine oy kullanma hakkı bulunduğu ilişkin olarak belge verilen görevli-
ler, bu belge ile görevli oldukları sandık bölgesinde oy verirler.

Milletvekilleri ile milletvekili adayları seçmen bilgi kağıdını göstermek su-
retiyle kayıtlı oldukları seçim çevresi dışında da oylarını kullanabilirler.

Sandık kurulu, bu madde kapsamında oy kullanan kimselerin ilgili belgele-
rini, oy verme işleminden önce alır. Bu belgeler, diğer seçim evrakı ile birlikte
ilçe seçim kuruluna teslim edilir.

Bu madde uyarınca oy kullanan seçmenlerin ad ve soyadları ile kimlik bilgileri,
oy kullandıkları sandık seçmen listesinin sonuna yazılarak karşısına imzaları alınır.

Yurt dışı seçmenlerin oy verme yöntemleri ve genel ilkeler

Madde 94/A – (Ek: 13/3/2008-5749/10 md.)

(Değişik birinci fıkra: 9/5/2012-6304/5 md.) Yurt dışı seçmenlerin oy
kullanmasında; sandık, gümrük kapılarında oy kullanma veya elektronik oyla-
ma yöntemlerinin birlikte veya ayrı ayrı uygulanmasına, seçim türüne ve yabancı
ülkenin durumuna göre, Dışişleri Bakanlığının görüşü alınarak Yüksek Seçim
Kurulunca karar verilir. Yurt dışı seçmen kütüğüne kayıtlı seçmenlerin oy kul-
lanmalarına yönelik iş ve işlemlerde, Dışişleri Bakanlığının bilişim altyapısından
faydalanılabilir. Dışişleri Bakanlığı, Yüksek Seçim Kurulunun belirleyeceği usul
ve esaslar doğrultusunda, kullanılacak olan bilişim altyapısının oluşturulması ve
güvenliği için gerekli tedbirleri alır.

Milletvekili genel seçimlerinde, üzerinde Yüksek Seçim Kurulu filigranı bu-
lunan özel imal edilmiş kâğıtlara basılı birleşik oy pusulalarında; sadece seçime

1- Bu madde başlığı "Kurul görevlileri, milletvekilleri ile milletvekili adaylarının oy vermesi: " iken, 8/4/2010 tarihli ve 5980 sayılı Kanununun 18 inci maddesiyle metne işlendiği şekilde değiştirilmiştir.

katılan siyasi partilerin özel işaretleri, kısaltılmış isimleri ve tam yazı halinde adlarıyla her siyasi parti için ayrılan bölümün altında çapı iki santimetre olan boş bir daire bulunur.

Yurt dışı seçmenler, milletvekili genel seçimi, Cumhurbaşkanlığı seçimi ve halkoylamasına oy verebilirler. Yurt dışı seçmenler sadece seçime katılan siyasi partilere oy verebilirler. Yurt dışında ve yurt dışı temsilciliklerde seçim propagandası yapılamaz.

Yurt dışı seçmenlerin mektupla oy vermesi¹

Madde 94/B – (Ek: 13/3/2008-5749/10 md.)

Yüksek Seçim Kurulu, özel olarak imal ettirdiği oy pusulası ile özel renkte bastırılmış oy zarflarını, Yurt Dışı İlçe Seçim Kuruluna gönderir. Yurt Dışı İlçe Seçim Kurulu, arkası kendi mührüyle mühürlenmiş oy pusulası ile oy zarflarını, seçimlerin yapılacağı günün yetmişbeş gün öncesinden seçmenin yurt dışında kayıtlı olduğu adresine gönderir.

Seçmene oyunu kullanmak üzere gönderilen özel zarflardan, bir köşesi Yurt Dışı İlçe Seçim Kurulunun mührünü taşıyan küçük zarfa oy pusulası konur. Bu zarf, üzerinde “Yurt Dışı İlçe Seçim Kurulu Ankara/TÜRKİYE” yazılı orta boy ikinci zarfa konur ve bu ikinci zarf, üzerinde seçmenin yurt dışı adresi yazılı üçüncü büyük zarfa konur.

Mektubu alan seçmen, üzerinde kendi adresi yazılı zarfı açar, mühürlü küçük zarf içerisindeki oy pusulasında tercih ettiği siyasi parti sütunundaki daireyi veya cumhurbaşkanı seçimi ya da halkoylaması için düzenlenen oy pusulasındaki tercih ettiği bölümü (X) işareti ile işaretler, sadece oy pusulasını küçük zarfa koyar ve zarfı kapatır. Bu zarfı, üzerinde alıcısı “Yurt Dışı İlçe Seçim Kurulu Ankara/TÜRKİYE” adresi yazılı ikinci zarfa koyar ve ağzını kapatıp seçim günü saat 17:00’a kadar Yurt Dışı İlçe Seçim Kurulunda bulunacak şekilde posta ile gönderir.

Mektupların gönderilmesi, güvenliği ve kimlik tespitine ilişkin usul ve esaslar, Posta ve Telgraf Teşkilatı Genel Müdürlüğü’nün görüşü alınarak Yüksek Seçim Kurulu tarafından belirlenir. Posta giderleri Yüksek Seçim Kurulunca karşılanır.

Yurt Dışı İlçe Seçim Kuruluna gelen mektup, seçmenin kimliği tespit edilip seçmen kütüğündeki ismi bulunarak işaretlendikten sonra, sandık kurulunca açılır ve içerisinden çıkan oy pusulasının bulunduğu zarf açılmaksızın sandığa atılır. Oy sandığı her gün saat 17:00’da yetkili sandık kurulunca açılır, zarflar oy veren seçmen sayısı ile karşılaştırılır ve uygunluğu tutanakla saptanır. Oy zarfları açılmaksızın tutanağın bir örneği ile birlikte torbaya konularak ağzı mühürlenir ve sandık kurulunca Yurt Dışı İlçe Seçim Kuruluna teslim edilir.

Seçim günü saat 17:00’dan sonra gelen mektuplar tutanakla tespit edildikten sonra yakılarak imha edilir.

1- 94/B maddesi mektupla oy kullanma yönünden, Anayasa Mahkemesi’nin 29/5/2008 tarihli, E.: 2008/33, K.: 2008/113 sayılı Kararıyla iptal edilmiştir.

Seçimin yapıldığı gün saat 17:00'dan itibaren oy torbaları Yurt Dışı İlçe Seçim Kurulunca açılarak sayım, döküm ve birleştirme işlemleri yapılır ve sonuçlar Ankara İl Seçim Kuruluna iletilir. Bu Kurulca da birleştirme tutanağı düzenlenerek Yüksek Seçim Kuruluna gönderilir.

Yurt dışı seçmenler tarafından kullanılan toplam geçerli oy sayısı, Yüksek Seçim Kurulunca Türkiye genelinde kullanılan toplam geçerli oy sayısına ilave edilerek yurt düzeyinde genel oy miktarı ve her partinin ülke genelinde aldığı geçerli oy miktarı bulunur.

Bu şekilde, 2839 sayılı Milletvekili Seçimi Kanununun 33 üncü maddesine esas teşkil eden toplam oylar bulunmuş olur.

Her seçim çevresinde geçerli toplam oy, Yurt Dışı İlçe Seçim Kurulundan Ankara İl Seçim Kuruluna gelen toplam oyun diğer seçim kurullarından gelen oylara bölünmesiyle elde edilen oranda artırılır. O seçim çevresinde kullanılan toplam oylarla bu şekilde hesaplanan toplam oy arasındaki fark partilere, Ankara İl Seçim Kurulundan gelen oydaki hisseleri oranında taksim edilir ve elde edilen rakamlar o seçim çevresinde aldıkları geçerli oylara ilave edilir. Böylece Milletvekili Seçimi Kanununun 34 üncü maddesinde belirlenen esas seçim çevresinde kullanılan geçerli toplam oy miktarı ve partilerin aldıkları toplam geçerli oy miktarı bulunur.

Yurt dışı seçmenlerin sandıkta oy vermesi

Madde 94/C – (Ek: 13/3/2008-5749/10 md.)

(Değişik birinci fıkra: 9/5/2012-6304/6 md.) Yurt dışı seçmen kütüğüne kayıtlı bulunan seçmenler, yurt dışı temsilciliklerimizde ve ihtiyaç duyulması halinde yerel makamların uygun göreceği diğer yerlerde kurulacak seçim sandıklarında seçimin yapılacağı günün kırkbeş gün öncesinden başlamak üzere, Yüksek Seçim Kurulunca belirlenen usul ve esaslar çerçevesinde düzenlenen oy verme gün takvimine göre, seçim gününden önceki yedinci gün saat 17.00'ye kadar oy kullanabilirler. Ancak, yabancı ülkedeki seçmen sayısı gözetilerek oy kullanma gün süresi, Dışişleri Bakanlığının görüşü alınarak Yüksek Seçim Kurulunca kısaltılabilir. Oy kullanma saatleri mahalli saat ile 08.00-17.00 arasındadır. Yabancı ülkenin durumu gözönünde tutularak seçmenlerin hangi yurt dışı temsilciliğinde ve mahalde tatil günleri dâhil yirmidört saat, hangilerinde daha az süre ile oy kullanabileceğine, Dışişleri Bakanlığının görüşü alınarak Yüksek Seçim Kurulunca karar verilir ve alınan bu karar elektronik ortamda ilan edilir. Yabancı ülkede yaşayan seçmen sayısının fazlalığı hâlinde, her seçmenin kendisi için belirlenen günde ve sandıkta oy kullanmasına da karar verilebilir.

(Değişik ikinci fıkra: 9/5/2012-6304/6 md.) Hangi yurt dışı temsilciliğinde ve mahalde sandık kurulacağı, sandık kurulunun hangi görevlilerden oluşturulacağı Dışişleri Bakanlığının görüşü alınarak Yüksek Seçim Kurulunca belirlenir. Bu belirlemeye göre; sandık kurulu başkan ve üyelerinin seçimi Yurt Dışı İlçe

Seçim Kurulunca yapılır. Sandık kurulu bir başkan, bir kamu görevlisi üye ve son milletvekili genel seçiminde Türkiye genelinde en çok oy alan üç siyasi partinin bildirdikleri birer isimden oluşur ve aynı usulle yedek üye seçilir. Siyasi partiler üye bildirmez ise eksiklik kamu görevlileri veya seçmenler arasından seçilecek üye ile doldurulur. Sandık kurulu başkan ve üye seçimleri, yurt dışında öncelikle sandığın kurulacağı yerde görevli kamu görevlisi ve seçmenler arasından yapılır.

Sandık kurulu başkan ve üyeleri 70 inci madde hükmüne göre yemin ederek görevlerine başlar.

Sandık kurulları oy verme gizliliğini ve serbestliğini sağlayacak şekilde, yeteri kadar kapalı oy verme yeri hazırlar.

(Değişik beşinci fıkra: 9/5/2012-6304/6 md.)Yüksek Seçim Kurulu, özel olarak imal ettirdiği oy pusulası ile özel renkte bastırılmış oy zarflarını Yurt Dışı İlçe Seçim Kuruluna gönderir. Yurt dışında kullanılacak olan oy sandıkları, oy kullanma kabinleri ve diğer oy kullanma araçlarının ebatları dâhil tüm özellikleri ile bir sandıkta oy kullanacak seçmen sayısı, yabancı ülkenin durumu gözönünde tutularak, Dışişleri Bakanlığının görüşü alınarak Yüksek Seçim Kurulu tarafından farklı olarak belirlenebilir.

(Değişik altıncı fıkra: 9/5/2012-6304/6 md.) Seçmen oy vermek için geldiğinde sandık kurulu başkanı seçmenin Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarasını taşıyan nüfus cüzdanından veya pasaportundan kimliğini tespit eder ve Bilgisayar Destekli Merkezi Seçmen Kütüğü Sistemi üzerinden diğer yöntemlerle oy kullanıp kullanmadığını kontrol eder. Oy kullanmadığı anlaşılan seçmen, sandık kurulu mührüyle mühürlenmiş olan oy pusulası ve oy zarfıyla "Evet" veya "Tercih" yazılı mührü alarak oyunu kullanmak üzere kapalı oy verme yerine girer. Oyunu kullanan seçmene çizelgede isminin bulunduğu yer imzalatılır.

(Değişik yedinci fıkra: 9/5/2012-6304/6 md.) Sandık kurulları tarafından her gün oy verme süresinin bitim saati olan 17.00'de veya başka bir bitim saati belirlenmişse bu saatte, bu Kanunda belirtilen usullere göre sandık açılır. Çıkan oy zarfları açılmadan adedi, oy kullanan seçmen miktarı ve bunların birbirine uygunluğu bir tutanakla tespit edilir.

(Değişik sekizinci fıkra: 9/5/2012-6304/6 md.) Her dış temsilcilikte oyları saklamak ve ağız mühürlü oy torbalarını Yüksek Seçim Kurulu tarafından belirlenecek yöntemlerle Yurt Dışı İlçe Seçim Kuruluna ulaştırmakla görevli olmak üzere; o yer misyon şefi veya en kıdemlinin başkanlığında, o temsilcilikte görevli bir kamu görevlisi üye ve son milletvekili genel seçiminde Türkiye genelinde en çok oy alan üç siyasi partinin bildirdikleri isimlerden oluşturulan sandık kurulu, Dışişleri Bakanlığının görüşü alınarak Yurt Dışı İlçe Seçim Kurulunca kurulur ve aynı usulle yedek üyeler seçilir. Siyasi partiler üye bildirmez ise eksiklik kamu görevlileri arasından seçilecek üye ile doldurulur.

Kapalı oy zarfları açılmaksızın tutanağın aslı ile birlikte bir torbaya konularak ağız sandık kurulu mührüyle mühürlenir ve muhafaza altına alınmak üzere

sandık kurulu başkanınca ilgili komisyona teslim edilir. Oy torbaları komisyon tarafından en seri vasıtayla Yurt Dışı İlçe Seçim Kuruluna gönderilir. Tutanağın bir sureti ilgili yurt dışı temsilciliğimizde saklanır.

(Değişik onuncu fıkra: 9/5/2012-6304/6 md.) Yurt Dışı İlçe Seçim Kurulunca, yurt içerisinde oy verme süresi bittikten sonra, yurt dışından ağız mühürlü olarak gelen oy torbaları, genel esaslara uygun bir şekilde, Yurt Dışı İlçe Seçim Kurulunun denetimi altında, sandık kurullarına açtırılarak sayım ve dökümü yaptırılır ve tutanak altına alınır. Bu tutanaklar esas alınarak birleştirme işlemlerine ilişkin tutanak düzenlenir ve sonuçlar Ankara İl Seçim Kuruluna iletilir. Ayrıca geçici gümrük kapısı seçim kurullarından gelen geçici birleştirme tutanağındaki sonuçlar kendi içerisinde birleştirilir ve bu sonuçlar Ankara İl Seçim Kuruluna iletilir. Ankara İl Seçim Kurulunca da yurt dışı sandıklarından gelen sonuçlar ile gümrük kapılarından gelen sonuçlar birleştirilir ve düzenlenen tutanak en seri vasıtayla Yüksek Seçim Kuruluna gönderilir.

Yurt dışı sandıklarda kullanılan oyların değerlendirilmesi 94/B maddesinin ilgili hükümlerine göre yapılır.

Yurt dışı seçmenlerin elektronik ortamda oy vermesi

Madde 94/D – (Ek: 13/3/2008-5749/10 md.)

Yüksek Seçim Kurulu; 35 inci madde çerçevesinde belirlenen yurt dışında bulunan vatandaşların Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarası aracılığıyla elektronik ortamda oy kullanabilmeleri amacıyla gerekli teknik alt yapıyı kurmaya; güvenli oy kullanılabilmesi amacıyla seçmenler için şifre veya benzeri güvenlik tedbirleri ile mükerrer oy kullanılmasını engelleyecek önlemleri almaya yetkilidir.

Yurt dışı seçmenler, seçimin yapılacağı tarihin otuz gün öncesinden başlamak üzere belirlenen süre içerisinde seçim günü Türkiye saati ile 17:00'a kadar elektronik ortamda oy kullanabilirler.

Elektronik ortamda kullanılan oylar, seçimin yapıldığı gün saat 17:00'dan itibaren Yurt Dışı İlçe Seçim Kurulunca tespit edilerek sayım, döküm ve birleştirme işlemleri yapılır ve sonuçlar Ankara İl Seçim Kuruluna iletilir. Bu Kurulca da birleştirme tutanağı düzenlenerek Yüksek Seçim Kuruluna gönderilir.

Elektronik ortamda kullanılan oyların değerlendirilmesi, 94/B maddesinin ilgili hükümlerine göre yapılır.

Yurt dışı seçmenlerin gümrük kapılarında oy vermesi¹

Madde 94/E – (Ek: 13/3/2008-5749/10 md.)

Yurt dışı seçmen kütüğüne kayıtlı bulunan seçmenler seçimin yapılacağı

1- 9/5/2012 tarihli ve 6304 sayılı Kanunun 7 nci maddesiyle, bu maddenin birinci fıkrasında yer alan "yetmişbeş gün" ibaresi "kırkbeş gün", üçüncü fıkrasında yer alan "yetmişbeşinci gün" ibaresi "kırkbeşinci gün" şeklinde değiştirilmiş, aynı fıkrafta yer alan "yurda giriş ve çıkışlarında" ibaresi madde metninden çıkarılmıştır.

günün kırkbeş gün öncesinden başlamak üzere seçim günü saat 17:00'a kadar (...)¹ gümrük kapılarında kurulacak seçim sandıklarında oy kullanabilirler.¹

Yüksek Seçim Kurulu, özel olarak imal ettirdiği oy pusulası ile özel renkte bastırılmış oy zarflarını oy verme gününden en geç üç gün önce ilgili ilçe seçim kurullarında bulunacak şekilde gönderir.

Yüksek Seçim Kurulunca tespit edilecek gümrük kapılarında, oy verme gününden önceki kırkbeşinci gün saat 08:00'dan oy verme günü saat 17:00'a kadar oy kullanılabilir. Hangi gümrük kapılarında tatil günleri dâhil 24 saat, hangilerinde daha az süreyle oy kullanılabileceğini tespitte Yüksek Seçim Kurulu yetkilidir.¹

Gümrük kapılarında yapılacak oy verme işleminde görev alacak ilgili geçici gümrük kapısı seçim kurulu ile sandık kurullarının adedi, üyelerinin ve yedeklerinin sayısı ile hangi görevlilerden teşkil edileceği Yüksek Seçim Kurulu tarafından önceden belirlenir.²

Sandık kurulları, oy serbestliğini ve gizliliğini sağlayacak şekilde, yeteri kadar kapalı oy verme yeri hazırlar. İlgili idari makamlar sandık kurullarına gerekli her türlü kolaylığı gösterir.

Gümrük kapılarında seçim propagandası yapılamaz.

(Değişik yedinci fıkra: 9/5/2012-6304/7 md.) Gümrük kapılarında seçmen oy vermek için geldiğinde sandık kurulu başkanı seçmenin Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarasını gösteren nüfus hüviyet cüzdanı veya kimlik tespiti amacıyla düzenlenmiş ve Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarasını taşıyan resmi belgeler veya pasaportundan kimliğini tespit eder ve Bilgisayar Destekli Merkezi Seçmen Kütüğü Sistemi üzerinden, diğer yöntemlerle oy kullanıp kullanmadığını kontrol eder. Oy kullanmadığı anlaşılan seçmen, sandık kurulu mühürle mühürlenmiş olan oy pusulası ve oy zarfı ile "Evet" veya "Tercih" yazılı mührü alarak oyunu kullanmak üzere kapalı oy verme yerine girer ve oy verme işlemini genel esaslara göre tamamlar.

(Mülga birinci cümle: 9/5/2012-6304/7 md.) (...) Oyunu veren seçmene çizelgede isminin bulunduğu yer imzalatılarak oy verme işlemi tamamlanır.

Oy verme süresince sandık kurullarının değişikliği sırasında Kanunda gösterilen usulde sandık açılır, çıkan oy zarflarının adedi ile oy kullanan seçmen miktarı ve bunların birbirine uygunluğu bir tutanakla tespit edilir.

Oy zarfları ve tutanağın bir sureti bir torbaya konularak ağız mühürlenir ve muhafaza altına alınmak üzere sandık kurulu başkanınca ilgili geçici gümrük kapısı seçim kuruluna teslim edilir.³

(Değişik onbirinci fıkra: 9/5/2012-6304/7 md.) Seçimin yapıldığı gün

1- 9/5/2012 tarihli ve 6304 sayılı Kanununun 7 nci maddesiyle, bu fıkroda yer alan "yetmişbeşinci gün" ibaresi "kırkbeşinci gün" şeklinde değiştirilmiş ve metne işlenmiştir.

2- 9/5/2012 tarihli ve 6304 sayılı Kanununun 7 nci maddesiyle, bu fıkroda yer alan "görev alacak" ibaresinden sonra gelmek üzere "ilgili geçici gümrük kapısı" ibaresi eklenmiş ve metne işlenmiştir.

3- 9/5/2012 tarihli ve 6304 sayılı Kanununun 7 nci maddesiyle, bu fıkroda yer alan "ilgili" ibaresinden sonra gelmek üzere "geçici gümrük kapısı" ibaresi eklenmiş ve metne işlenmiştir.

saat 17.00'den itibaren sandık ve torbalar genel esaslara uygun bir şekilde açılarak geçici gümrük kapısı seçim kurullarınca sayımı ve dökümü yapılır. Geçici gümrük kapısı seçim kurulu birleştirme tutanağı düzenlenir ve bu tutanakla birlikte seçim işlerine ait diğer evrak, varsa itiraz dilekçeleriyle birlikte, Yurt Dışı İlçe Seçim Kuruluna en seri vasıta ile gönderilir.

Gümrük kapılarında kullanılan oyların değerlendirilmesi, 94/B maddesinin ilgili hükümlerine göre yapılır.

DÖRDÜNCÜ KESİM

Oyların Sayımı ve Dökümü

Sayım tedbirleri:

Madde 95 – Sayım ve döküm açık olarak yapılır. Oy verme yerinde hazır bulunanlar sayım ve dökümü takip ederler.

Kurul, faaliyetinin selamet ve düzeni bakımından, sayım ve döküm masası etrafında boş kalması gereken kısmı, bir karar ile belirtir ve bu kısım etrafında (İp germek gibi) hazır bulunanların bu işlemleri takip etmelerine engel olmayacak tedbirleri alabilir.

Oy verenler sayısının kontrolü:

Madde 96 – (Değişik birinci fıkra: 28/12/1993 - 3959/7 md.) Sandık, 89 uncu maddenin son fıkrası uyarınca Yüksek Seçim Kurulu tarafından başka bir süre konulmamış ise saat 17.00'den önce açılmaz. Oy verme işi bitince kurul başkanı bunu yüksek sesle ilan eder. Masa üzerinde, sandıktan başka ne varsa kaldırılır. Oy vermenin bittiği saat tutanak defterine geçirilir.

Bundan sonra, sandık seçmen listesinde yazılı seçmenlerin toplamı ile adları hizasındaki imza veya parmak izleri sayılarak oy vermiş olanların toplamı tesbit edilir ve tutanağa geçirilir. Netice yüksek sesle ilan edilir.

Kullanılmayan birleşik oy pusulaları ve zarflar:

Madde 97 – (Değişik: 17/5/1979 - 2234/1 md.)

Oy zarflarından veya birleşik oy pusulalarından kullanılmayanlar sayılır, oylarını veren seçmen sayısına eklenir ve böylece kurula teslim edilen zarf veya birleşik oy pusulaları toplamına uygun olup olmadığı tespit edilir. Kullanılmayan zarflar veya birleşik oy pusulaları bir paket halinde mühürlenir ve üzerine sayılır yazılır.

Bundan sonra, sandıktan çıkacak oy pusulalarının konmasına mahsus torbanın boş olduğu tespit edilir. Bütün bu işlemler tutanağa geçirilir.

Sandığın açılması ve zarfların sayımı:**Madde 98 – (Değişik: 8/4/2010-5980/19 md.)**

Sandık, yukarıdaki maddelerde belirtilen iş ve işlemler tamamlandıktan sonra, oy verme yerinde hazır bulunanların gözü önünde, sandık kurulu başkanı tarafından açılır.

Sandıktan çıkan zarflar, sandık kurulu başkanı tarafından yüksek sesle iki defa sayılır. İki sayım arasında fark olursa, üçüncü sayım yapılarak sonucuna göre işlem yapılır ve o seçimde kullanılan toplam zarf sayısı tespit edilir. Tespit edilen zarf sayısı, o seçim türüne ait özel tutanağın ilgili yerine işlenir.

Bütün zarflar sayıldıktan sonra, geçerli olup olmaması yönünden kontrol edilir.

Sandık kurulunca verilen biçim ve renkte olmayan, üzerinde ilçe seçim kurulu ve sandık kurulu mührü bulunmayan, tamamı yırtılmış olan, üzerinde ilçe seçim kurulu ve sandık kurulu mührü dışında herhangi bir mühür, imza, yazı, parmak izi veya herhangi bir işaret bulunan zarflar geçersiz sayılır. Ancak, zarfın üzerinde, herhangi bir şekilde leke veya çizik olsa bile, bunun özel işaret koymak amacıyla yapıldığının kesin olarak anlaşılabilmesi halinde, bu zarflar geçerli sayılır.

İtiraza uğrayan zarflar ile itiraza uğramadan geçersiz sayılan zarflar, başkan tarafından bir kenara ayrılır. Sandık kurulu, bütün zarflar kontrol edildikten sonra, itiraza uğrayan zarfları inceleyerek, geçerli veya geçersiz sayılması yönünde kararını verir. Bundan sonra, o sandıktan çıkan geçerli ve geçersiz oy zarflarının toplam sayısı ayrı ayrı o seçim türüne ait özel tutanağın ilgili yerine işlenir.

Geçersiz zarflar paketlenir ve paketin üzeri mühürlenerek zarf sayısı yazılır. Bu zarflar saklanır ve kesinlikle açılmaz.

Bu işlemler yapıldıktan sonra, o sandıktan çıkan geçerli ve geçersiz zarfların toplam sayısı ile o seçim türü için oy kullanan seçmen sayısı karşılaştırılır.

Zarf sayısı, o seçim türü için oy kullanan seçmen sayısına eşit veya eksik ise başkaca bir işlem yapılmaz.

Zarf sayısı oy kullanan seçmen sayısından fazla ise eşitliği sağlamak için önce geçersiz zarf sayısı düşülür. Geçersiz zarf sayısının düşülmesi halinde de eşitlik sağlanamıyorsa, sandık kurulu başkanı geçerli zarflar arasından, eşitliği sağlayacak sayıda zarfı gelişi güzel çeker ve bu zarflar açılmadan derhal yakılarak imha edilir. İmha edilen zarf sayısı tutanağa yazılır.

Yukarıda belirtilen işlemler bittikten sonra, geçerli oy zarfları sandığın içine tekrar konularak sayıma geçilir.

Bütün bu işlemler ayrıca tutanak defterine geçirilerek, sandık kurulu başkanı ve üyeleri tarafından imzalanır ve mühürlenir.

Sandıklar, bütün seçimlere ait sayım ve döküm işlemleri bitinceye kadar oy verme yerinden çıkarılamaz.

Oyların sayımı ve dökümü:**Madde 99 – (Mülga: 8/4/2010-5980/32 md.)****Zarfların açılması, oyların sayım ve dökümü¹****Madde 100 – (Değişik: 8/4/2010-5980/20 md.)**

Oyların sayım ve dökümüne derhal başlanır, açık ve aralıksız yapılır. Yapılacak şikâyet ve itirazlar, işi durdurmaz.

Sandık kurulu başkanı, sayım ve döküm işine başlamadan önce, sayım ve döküm cetvellerinin boş ve yazısız olduğunu hazır bulunanlara gösterir.

Sandık kurulu başkanı, oy sayım ve dökümünün düzenini sağlamak bakımından;

- a) Bir üyeyi sandıktaki zarfları kendisine vermek,
- b) İki üyeyi okunan oy pusulalarını sayım ve döküm cetvellerine işlemek,
- c) Bir üyeyi okunan ve dökümü yapılan oy pusulalarını ve açılan zarfları masa üzerine düzenli biçimde yerleştirmek ve korumak, üzere görevlendirir.

Sayım ve döküm cetvellerinde, ilk önce birleşik oy pusulasındaki sıraya göre siyasi partilerin adları soldan sağa doğru sütunların yukarısındaki hanelere yazılır. Daha sonra, varsa her bağımsız adaya bir sütun ayrılarak, bağımsız adayların ad ve soyadları, birleşik oy pusulasındaki sıraya göre sütunların yukarısındaki hanelere yazılır.

Sandık kurulu başkanı tarafından görevlendirilen üye, oy zarfını sandıktan teker teker alarak başkana verir. Başkan zarfı açarak içinden çıkan oy pusulasının ön yüzünü herkesin görebileceği ve işitebileceği şekilde okur.

Birleşik oy pusulası üzerinde hangi partiye veya bağımsız adaya ait yere "EVET" mührü basılmış ise, o partinin adı veya bağımsız adayın ad ve soyadı okunur. Muhtarlık seçimlerinde ise, zarfın içerisinden çıkan oy pusulaları, hangi muhtar veya üyelere ait ise onların adı ve soyadı okunur.

Büyükşehir belediye seçimlerinde, önce büyükşehir belediye başkanlığına, sonra ilçe belediye başkanlığına ve daha sonra da belediye meclisi üyeliğine ait oy pusulalarının sayım ve dökümü yapılır. Diğer belediye seçimlerinde ise önce belediye başkanlığına, sonra belediye meclisi üyeliğine ait oy pusulalarının sayım ve dökümü yapılır.

Aynı zarf içinde birden fazla oy kullanılan belediye ve muhtarlık seçimlerinde, oy zarfı içinden eksik oy pusulası çıkmış ise eksik çıkan oyların hangi seçim türüne ait olduğu ve sayısı ile içinden hiç oy pusulası çıkmayan boş zarf sayısı toplamı, zarfların açılması bittikten sonra tespit edilip sandık sonuç tutanağına işlenir.

Siyasi partilerin ve bağımsız adayların aldığı ve herhangi bir itiraza uğramadan geçerli sayılan her oy, okunmasını müteakiben, görevli üyeler tarafından,

1- Bu madde başlığı "Zarfların açılması:" iken, 8/4/2010 tarihli ve 5980 sayılı Kanununun 20 nci maddesiyle metne işlendiği şekilde değiştirilmiştir.

aynı anda sayım ve döküm cetvelinde o siyasi partiye veya bağımsız adaya ayrılmış bulunan sütündeki rakamlar birden başlamak üzere, sırasına göre çizilmek suretiyle, ayrı ayrı işaretlenir. Bu işlemin usulüne uygun yapıp yapılmadığı, sandık kurulu başkanı tarafından sürekli denetlenir.

Okunan geçerli oy pusulaları ve zarfları, görevli üye tarafından, masa üzerinde düzenli biçimde yerleştirilir ve muhafaza edilir.

Geçersiz sayılan veya geçerli olmasına rağmen hesaba katılmaması gereken oy pusulaları ile geçerli olup olmadığı veya hesaba katılıp katılmaması yönünden tereddüt edilen veya itiraza uğrayan oy pusulaları, sayım ve döküm cetveline işlenmeksizin ayrılır ve sandık kurulu başkanı tarafından muhafaza altına alınır.

Bütün zarfların açılıp okunması bittikten sonra; itiraz edilmeksizin geçerli sayılan ve her iki sayım ve döküm cetveline işlenen oy sayıları, her siyasi parti veya bağımsız adayın sütununda işaretlenmiş son rakamlar karşılaştırılarak, her siyasi parti veya bağımsız adayın aldığı geçerli oy sayısının iki cetvelde de aynı olup olmadığı, başkan tarafından kontrol edilir. Oy sayıları aynı ise, her siyasi parti veya bağımsız adayın aldığı geçerli oylar toplanarak, itiraz edilmeksizin geçerli sayılan bu oyların toplam sayısı, o seçim türüne ait sandık kurulunca düzenlenecek özel tutanağa yazı ve rakamla işlenir.

Siyasi partilerin ve bağımsız adayların aldıkları ve kendi hanelerine işlenmiş geçerli oy sayılarını gösterir rakamların her iki sayım ve döküm cetvelinde de aynı olmaması halinde ikinci sayım yapılır. İkinci sayımda, geçerli tüm oy pusulaları yeniden, tek tek okunarak, boş ve yazısız ayrı iki sayım ve döküm cetveline işlenir. Bu cetvellerdeki oy sayıları aynı ise, her siyasi parti ve bağımsız adayın aldığı geçerli oylar toplanarak, itiraz edilmeksizin geçerli sayılan bu oyların toplam sayısı, o seçim türüne ait sandık kurulunca düzenlenecek özel tutanağa yazı ve rakamla işlenir.

İkinci sayımda kullanılan sayım ve döküm cetvelinde yer alan oy sayıları da aynı çıkmazsa, yukarıda belirtilen usûle göre üçüncü sayım yapılır ve kurulun varsa siyasi partili olmayan, yoksa başkan tarafından belirlenecek üyesi tarafından tek sayım ve döküm cetveline işlenmek suretiyle, sonucuna göre işlem yapılır. Birden fazla sayım yapılan hallerde, bu sayımlarda kullanılan sayım ve döküm cetvellerinin üzerine, hangi sayıma ait olduğu büyük harflerle yazılır ve tüm cetveller muhafaza edilir.

Açılan sandığa ait son geçerli zarf açılıp içindeki oy pusulası okunduktan sonra, sandık başkanı tarafından o sandığa ait açılmayan geçerli zarf olup olmadığı kontrol edilir ve açılan zarfların sayısı ile sandıktan çıkan ve tutanağa işlenmiş olan geçerli zarf sayısı karşılaştırılır ve sonuç, tutanak defterine işlenir.

Geçerli oyların sayım ve döküm cetvellerine işlenmesinden sonra, hesaba katılıp katılmaması veya geçerli sayılıp sayılmaması yönünden tereddüt edilen veya itiraza uğrayan oy pusulaları, sandık kurulunca ayrı ayrı değerlendirilerek

karara bağlanır ve bu karar, tutanak defterine yazıldıktan sonra mühürlenip imzalanır.

Sandık kurulu kararı ile geçerli sayılan veya hesaba katılan oy pusulaları, sayım ve döküm cetvelinde ait olduğu siyasi partiye veya bağımsız adaya ayrılmış bulunan sütuna işlenir. Bu şekilde geçerli sayılan veya hesaba katılan oy pusulalarının toplam sayısı, o seçim türüne ait özel tutanakta ilgili yere işlenir.

Geçerli sayılmayan veya hesaba katılmayan oy pusulaları, ayrı ayrı paket yapılarak bağlanır ve paketin üzeri mühürlenerek, sayısı yazılır ve saklanır. Bu oy pusulaları yakılmaz, yırtılmaz ve yok edilemez. Bunların sayısı, o seçim türüne ait özel tutanakta ilgili yere işlenir.

Yukarıda belirtilen işlemler tamamlandıktan sonra, sayım ve döküm cetvelinde siyasi partilerin ve bağımsız adayların aldığı oyların toplam sayısı, kendi sütununun altına rakamla ve yazı ile yazılır.

Sayım ve döküm cetvelinde, siyasi partilerin ve bağımsız adayların aldığı oylar, orada bulunanlara, başkan tarafından yüksek sesle ilan edilir.

Bu ilandan sonra, sayım ve döküm cetvelindeki sonuçlar, sandık sonuç tutanağına işlenir. Bu bilgilerin doğruluğu, sandık başkanı tarafından sayım ve döküm cetveli sonuçları ile karşılaştırıldıktan sonra, sandık sonuç tutanağı, başkan ve üyeler tarafından imzalanır ve mühürlenir.

Bütün bu işlemler, tutanak defterine geçirilerek, sandık kurulu başkan ve üyeleri tarafından imzalanır ve mühürlenir.

Parti müşahitleri, sayım masası başında yer alabilir ve oy pusulalarını görebilirler. Ancak, parti müşahitlerinin sayısı beşten fazla ise, hazır bulunanlar arasından başkan tarafından kurul önünde ad çekme suretiyle, sandık başında kalacak beş parti müşahidi her biri ayrı partiden olmak üzere tespit edilir. Diğer müşahitlerle bağımsız aday müşahitleri için sayım işlemini yakından takip edebilecekleri bir yer ayrılır.

Geçerli olmayan oy pusulaları¹

Madde 101 – (Değişik: 8/4/2010-5980/21 md.)

Aşağıda yazılı;

1. Sandık kurulunca verilen ve o seçim için düzenlenmiş biçim ve renkte olmayan,
2. Arkasında "Türkiye Cumhuriyeti Yüksek Seçim Kurulu" filigranı bulunmayan,
3. Arkasında sandık kurulu mührü bulunmayan,
4. Hiçbir yerine "EVET" mührü basılmamış olan,
5. Siyasi partilere veya bağımsız adaylara ayrılan alanlardan birden fazlasına "EVET" mührü basılmış olan,
6. Birden fazla siyasi partiye veya bağımsız adaya ayrılan alana taşmış "EVET" mührü bulunan,

¹- Bu madde başlığı "Oy pusulaları ile açılan zarflar sayısının denetimi:" iken, 8/4/2010 tarihli ve 5980 sayılı Kanunun 21 inci maddesiyle metne işlendiği şekilde değiştirilmiştir.

7. Sandığın ait olduğu seçim çevresinden başka bir seçim çevresi için düzenlenmiş olan,

8. Bütünlüğü bozulacak şekilde yırtılmış veya koparılmış olan,

9. Üzerine "EVET" mührü dışında veya "EVET" mührü yerine herhangi bir özel işaret, herhangi bir isim, imza kaşesi, mühür veya parmak izi basılmış olan,

10. Üzerinde yer alan siyasi partilere veya bağımsız adaylara ait bölümleri belirgin bir şekilde ve özel olarak karalanmış, çizilmiş veya işaretlenmiş olan,

11. Üzerinde yer alan matbu yazıların ve şekillerin dışında yazılar veya harfler veya sayılar yazılmış veya şekiller çizilmiş olan, birleşik oy pusulaları geçerli değildir.

Ancak aşağıdaki haller oy pusulalarını geçersiz kılmaz:

1. Zarfların açılması veya oyların okunması sırasında yırtılması.

2. Bütünlüğü bozulmaksızın bir kısmının kazaen yırtılması.

3. Herhangi bir şekilde lekelenmiş olup da bunun özel olarak işaret koymak amacıyla yapıldığının anlaşılabilmesi.

4. Birleşik oy pusulasının katlanarak zarfa konulması sebebiyle "EVET" mührü ile oy pusulasının arkasına basılan sandık kurulu mühür izinin oy pusulasının diğer kısımlarına geçmesi.

5. Bir siyasi parti veya bağımsız aday alanına basılan "EVET" mührünün sadece iki parti alanını ayıran çift çizgili bölgeye taşmış olması.

6. Başka bir siyasi partinin veya bağımsız adayın alanına taşmamak kaydıyla, bir siyasi partinin alanına birden çok "EVET" mührü basılması.

Bir zarfta birden fazla oy pusulası kullanılan seçimlerde, zarftan çıkan oy pusulalarından bir seçim türüne ait olanının geçersiz olması, diğerlerinin geçersiz sayılmasını gerektirmez.

Muhtarlık seçimlerinde, bu maddede belirtilen geçersizlik sebeplerinin dışında oy pusulalarının hangi sebeplerle geçersiz sayılacağı Yüksek Seçim Kurulu tarafından belirlenir.

Hesaba katılan ve katılmayan oy pusulaları¹

Madde 102 – (Değişik: 8/4/2010-5980/22 md.)

Birleşik oy pusulalarında baskıda silinme veya yanlışlık yapılmış olsa bile, hangi siyasi parti veya bağımsız aday lehine kullanılmış olduğu "EVET" mührünün vurulduğu yerden kesin olarak anlaşılan oy pusulaları hesaba katılır.

Zarfın içinden el ilanı, broşür ya da özel bir işaret, yazı veya şekil taşıyan kağıt veya işaret amacı taşıyan herhangi bir madde çıkmış olması halinde, bu zarftan çıkan oy pusulalarının hiçbiri hesaba katılmaz.

Bir zarfta tek oy pusulası kullanılan seçimlerde, zarfın içerisinden o seçim türüne ait oy pusulasının dışında, aynı veya başka bir seçim türüne ait oy pusulası çıkmış olması halinde, bu zarftan çıkan oy pusulalarının hiçbiri hesaba katılmaz.

1- Bu madde başlığı "Oy pusulasına yazılacak isim:" iken, 8/4/2010 tarihi ve 5980 sayılı Kanununun 22 nci maddesiyle metne işlendiği şekilde değiştirilmiştir.

Bir zarfta birden fazla oy pusulası kullanılan seçimlerde, zarfın içerisinde aynı seçim türüne ait birden fazla oy pusulası çıkmış olması halinde, sadece bu seçim türüne ait oy pusulaları hesaba katılmaz, diğerleri hesaba katılır.

Bir zarfta birden fazla oy pusulası kullanılan seçimlerde, o zarfta kullanılması gereken oy pusulalarının dışında başka bir seçim türüne ait oy pusulası çıkmış olması halinde, bu zarftan çıkan oy pusulalarının hiçbiri hesaba katılmaz.

Bir zarfta birden fazla oy pusulası kullanılan seçimlerde, o zarfta kullanılması gereken oy pusulalarından biri veya birkaçı eksik çıksa bile, zarftan çıkan diğer oy pusulaları hesaba katılır.

Muteber olmayan zarf ve birleşik oy pusulaları:

Madde 103 – (Mülga: 8/4/2010-5980/32 md.)

Hesaba katılan ve katılmayan oy pusulaları:

Madde 104 – (Mülga: 8/4/2010-5980/32 md.)

Sandık sonuç tutanağının düzenlenmesi ve ilanı¹

Madde 105 – (Değişik: 8/4/2010-5980/23 md.)

Sandık kurulu, her seçim türü için ayrı hazırlanmış sandık sonuç tutanağını, iki nüsha olarak, sayım ve döküm işlemleri sırasında elde edilen bilgilere ve sayım ve döküm cetveli sonucuna göre düzenler. Bu tutanakların ait olduğu bölümüne, her seçim türüne ilişkin bilgiler eksiksiz olarak işlendikten sonra, başkan ve üyeler tarafından ad ve soyadları yazılarak imzalanır ve sandık kurulu mührü ile mühürlenir.

Yukarıdaki fıkraya gereğince işlenmesi gereken bilgiler şunlardır:

1. Sandığın bulunduğu ilin, ilçenin ve seçim bölgesinin adı ile sandığın numarası.
2. Oy vermenin yapıldığı tarih ve gün.
3. Oy sandığının sandık kurulu üyeleri ve seçim yerinde bulunanlar önünde açılış saat ve dakikası ile şayet sandık saat 17.00'den sonra açılmış ise bunun sebebi.
4. Oy verme saati bitiminde sırada bekleyen ve oy kullanılan seçmen sayısı.
5. İlçe seçim kurulundan teslim alınan toplam zarf sayısı ile kullanılmayarak artan zarf sayısı.
6. İlçe seçim kurulundan teslim alınan toplam oy pusulası sayısı ile kullanılmayarak artan oy pusulası sayısı.

7. Sandık seçmen listesinde yazılı olan seçmenlerin sayısı.

1- Bu madde başlığı "Sayımın ilanı ve sonuçların tutanağa geçirilmesi:" iken, 8/4/2010 tarihli ve 5980 sayılı Kanununun 23 üncü maddesiyle metne işlendiği şekilde değiştirilmiştir.

8. Sandık seçmen listesinde kayıtlı olmayan ancak bu Kanun gereği o sandıkta oy kullanan seçmen sayısı.

9. Oy kullanan seçmenlerin toplam sayısı.

10. Sandıktan çıkan zarf sayısı.

11. Geçerli zarf sayısı.

12. Geçersiz zarf sayısı ve geçersizlik sebebi.

13. Zarf sayısı oy kullanan seçmen sayısından fazla ise, eşitliği sağlamak amacıyla yakılan zarf sayısı.

14. Belediye seçimlerinde, oy zarfı içinden eksik oy pusulası çıkmış ise eksik çıkan oyların hangi seçim türüne ait olduğu ve sayısı.

15. İçinden hiç oy pusulası çıkmayan boş zarf sayısı.

16. İtiraz edilmeksizin geçerli sayılan oy pusulalarının sayısı.

17. İtiraz üzerine geçerli sayılan veya hesaba katılan oy pusulası toplamı.

18. Geçerli oy pusulalarının toplamı.

19. Geçersiz sayılan oy pusulası sayısı ve geçersizlik sebebi.

20. Hesaba katılmayan oy pusulası sayısı ve hesaba katılmama sebebi.

21. Geçersiz sayılan veya hesaba katılmayan oy pusulası toplamı.

22. Siyasi partilerin ve bağımsız adayların aldıkları toplam geçerli oyların yazı ve rakamla belirtilecek sayısı.

23. Oylama iş ve işlemlerine ve oyların sayım ve dökümüne dair yapılan şikâyetlerle bunlara ait kararların nelerden ibaret buldukları.

24. Birden fazla sayım ve döküm yapılmış ise sayısı.

25. Sayım ve döküm sonucunun başkan tarafından orada hazır bulunanlara ilan edildiği.

Sandık sonuç tutanağının onaylı bir sureti, sandık kurulu tarafından sandık çevresi içinde herkesin görebileceği bir yere asılır. Bu tutanaklar oy verme gününden itibaren bir hafta süreyle asılı kalır.

Sandık sonuç tutanağının birer sureti, o seçim çevresinde seçime katılan ve talep eden siyasi parti ve bağımsız adayların müşahitlerine, yeteri kadar hazırlanarak sandık kurulu başkanı ve üyelerince imzalandıktan ve mühürlendikten sonra verilir. Bu tutanaklar, talep halinde öncelikle sandık kurulunun siyasi partili üyelerine imza karşılığı verilir. Ancak bu halde, o partinin müşahidine ayrıca tutanak verilmez. Müşahitlere verilecek sandık sonuç tutanakları, çok yapraklı kopyalı suret biçiminde hazırlanır. Sandık sonuç tutanağı verilen müşahit ve sandık kurulu üyelerinin ad ve soyadları ile temsilcisi oldukları siyasi partinin adı veya bağımsız adayın adı ve soyadı sandık kurulu tutanak defterine yazıldıktan sonra tutanağın teslim alındığına dair imzaları alınır.

Sandık kuruluna, her seçim türü için oy pusulasındaki siyasi parti ve bağımsız aday sayısından beş fazla sayıda sandık sonuç tutanağı verilir. Bu tutanakların düzenlenmesine ilişkin usul ve esaslar Yüksek Seçim Kurulunca belirlenir.

Tutanağın asılması:**Madde 106 – (Mülga: 8/4/2010-5980/32 md.)****Sayım ilişkin evrak ve belgelerin teslimi:**

Madde 107 – Hesaba katılan ve muteber sayılan oy pusulaları, sandık kurulunca düzenlenen tutanaklar, sayım ve dökümde kullanılıp alt tarafı, kurulca imza edilen sayım cetvelleri, hesaba katılmayan, muteber sayılmayan veya itirazı uğrayan oy pusulaları ve hesaba katılmayan zarflar, tutanak defteri, kurulca mühürlü ve imzalı ayrı ayrı paketler halinde kurulun mührü ile mühürlenmiş ve başkan ve üyeler tarafından imzalanmış bir torbaya konularak, kurulun bağlı olduğu ilçe seçim kuruluna sandık kurulu başkanı ve ad çekme ile seçilecek en az iki üye tarafından götürülüp teslim olunur.

Kurulun diğer üyeleri ile, müşahitler de isterlerse ve taşıtta yer varsa veya taşıt kendileri tarafından sağlanmak suretiyle katılabilirler.

İlçe seçim kurulu, bu torbayı getiren üyeler önünde açarak içindekiler hakkında müfredatlı üç nüshadan ibaret bir tutanak düzenler. Bu tutanağın altı, torbayı teslim edenlerle ilçe seçim kurulu başkanı ve üyelerden biri tarafından imza edilir. Bu tutanağın bir nüshası, il seçim kuruluna gönderilecek evraka bağlanır. Bir nüshası da sandık kurulu başkanına verilir.

BEŞİNCİ BÖLÜM Seçim Sonrası İşleri

BİRİNCİ KESİM

Seçim sonuçlarının ilçe seçim kurullarınca birleştirilmesi ve denetlenmesi ¹

Madde 108 – (Değişik: 8/4/2010-5980/24 md.)

Sandık kurullarından gelen sonuç tutanaklarının, ilçe seçim kurullarınca birleştirilmesi ve seçim sonuçlarının belirlenmesi işlemleri, açık ve aralıksız olarak yapılır.

İlçe seçim kurulunun yapacağı sayım, döküm ve birleştirme işlemleri sırasında, siyasi partilerin aday ve müşahitleri ve bağımsız adaylar ve müşahitleri ile ilçe seçim kurullarındaki siyasi parti temsilcileri istedikleri takdirde hazır bulunurlar. Hazır bulunan bağımsız aday ve müşahitleri üçten fazla olursa ad çekilerek, adı ilk çıkanlardan üçü bu işlemleri takip etmek üzere kalabilirler. Siyasi parti aday ve müşahitleri için ad çekme yapılmaz. Bu işlemlerde hazır bulunanlara, birleştirme iş ve işlemlerini yakından takip edebilecekleri bir yer ayrılır.

İlçe seçim kurulu, sandık kurullarından gelen sandık sonuç tutanaklarını, geldikçe almakla beraber, aralıksız olarak çalışır ve gelen tutanakları, her seçim

¹- Bu madde başlığı "Seçim sonuçlarının ilçe seçim kurullarında birleştirilmesi:" iken, 8/4/2010 tarihli ve 5980 sayılı Kanununun 24 üncü maddesiyle metne işlendiği şekilde değiştirilmiştir.

türü ve çevresine ait özel tutanaklara sandık gelişi sırasına göre işlemek suretiyle birleştirmeye devam eder. En son sandık sonuç tutanağı geldikten sonra, ilçe dâhilindeki bütün sandık sonuç tutanaklarının birleştirilmesi tamamlanarak, bunun sonucu bir tutanakla tespit edilir. Bu işlemler, Kanunda belirtilen usul ve esaslara uygun olmak şartıyla, Yüksek Seçim Kurulunca belirlenecek usul ve esaslar çerçevesinde, bilgisayar ortamında da yapılabilir.

İlçe seçim kurulunun düzenleyeceği birleştirme tutanaklarına;

1. İl adı,
2. İlçe seçim kurulu adı ve varsa numarası,
3. Seçimin türü ve çevresi,
4. Tutanak sayfa numarası,
5. Teselsül sırasına göre sandık kurulu numarası,
6. Sandığın bulunduğu seçim bölgesinin adı,
7. Sandık seçmen listesinde yazılı seçmenlerin sayısı,
8. Oy kullanan seçmenlerin sayısı,
9. İtiraz edilmeksizin geçerli sayılan oy pusulalarının sayısı,
10. İtiraz üzerine geçerli sayılan veya hesaba katılan oy pusulalarının sayısı,
11. Geçerli oy pusulalarının toplamı,
12. Geçersiz sayılan veya hesaba katılmayan oy pusulalarının toplamı,
13. Birleşik oy pusulasındaki sıralamaya göre siyasi partilerin adları ile her birinin aldığı oy sayısı,

14. Bağımsız adayların birleşik oy pusulasındaki sıraya göre ad ve soyadları ile her birinin aldığı oy sayısı,

15. Muhtarlık seçimlerinde kendilerine oy verilen kimselerin alfabetik sırada ad ve soyadları ile her birinin aldığı oy sayısı,

16. Yüksek Seçim Kurulunca gerekli görülen diğer bilgiler, rakam ve yazı ile yazılır.

Birleştirme işlemi için birden fazla tutanak kullanılmış ise, her tutanağa sıra numarası verilir.

Birleşik oy pusulası kullanılan seçimlerde, ilçe birleştirme tutanağı imzalanmadan önce, birleştirmesi yapılan sandık sonuç tutanaklarındaki bilgilerin tamamını gösterir bir döküm cetveli, ilçe seçim kurulunun siyasi partili üyelerine de birer nüsha çoğaltılarak verildikten sonra, o tutanakta birleştirmesi yapılan sandık sonuç tutanaklarında, siyasi parti ve bağımsız adayların aldıkları oy sayıları, ilçe seçim kurulunda, başkanın görevlendireceği memur üyelerden biri tarafından, birleştirme tutanağındaki sıraya göre, yüksek sesle okunmak suretiyle, ilçe birleştirme tutanağına işlenen oy sayılarında yanlışlık olup olmadığı denetlenir. İlçe seçim kurullarında yeterli imkan olması halinde denetim işlemi hazır bulunanların izleyebileceği şekilde görüntülü olarak cihazlarla yayınlanabilir.

Başkan, denetim sırasında tespit edilen hataları denetim tutanağına geçirmek üzere, kurulun diğer memur üyesini görevlendirir. Denetim tutanağının

da, ilçe seçim kurulunun adı, denetlenen seçimin türü ve çevresi ile denetim işlemi sırasında hatalı bilgi girişi yapıldığı tespit edilen sandıkların numarasını yazmaya elverişli bir cetvel yer alır. Denetleme sırasında, ilçe birleştirme tutanağına hatalı olarak işlenmiş sandık kurulu sonuç tutanakları bir kenara ayrılır. Denetim işlemi sonucunda, düzenlenen tutanak başkan ve üyelerce imzalanır. Denetim işlemi tamamlandıktan sonra, hata tespit edilmişse, ayrılan sandık sonuç tutanaklarına göre gerekli düzeltmeler yapılarak hazırlanan ilçe birleştirme tutanağı, kurul başkanı ve üyelerince imzalanır ve sonuçlar hazır bulunanlara sözlü olarak ilan edilir.

İlçe birleştirme tutanağındaki bilgilere göre hazırlanacak tutanak özetinin onaylı bir sureti, ilçe seçim kurulunda herkesin inceleyebileceği uygun bir yere, bir hafta süreyle asılmak suretiyle ilan edilir.

İlçe seçim kurulunun düzenleyeceği ilçe birleştirme tutanak özetlerinde;

1. İl adı,
2. İlçe seçim kurulu adı ve varsa numarası,
3. Seçimin türü ve çevresi,
4. Seçim çevresindeki sandık kurullarının toplam sayısı,
5. Sandık seçmen listesinde yazılı seçmenlerin toplam sayısı,
6. Oy kullanan seçmenlerin toplam sayısı,
7. İtiraz edilmeksizin geçerli sayılan oy pusulalarının toplam sayısı,
8. İtiraz üzerine geçerli sayılan veya hesaba katılan oy pusulalarının toplam sayısı,

sayısı,

9. Geçerli oy pusulalarının toplam sayısı,

10. Geçersiz sayılan veya hesaba katılmayan oy pusulalarının toplamı,

11. Birleşik oy pusulasındaki sıralamaya göre siyasi partilerin adları ile her birinin aldığı toplam oy sayısı,

12. Bağımsız adayların birleşik oy pusulasındaki sıraya göre ad ve soyadları ile her birinin aldığı toplam oy sayısı,

13. Yüksek Seçim Kurulunca gerekli görülen diğer bilgiler, rakam ve yazı ile yazılır.

İlçe birleştirme tutanak özeti ile denetim tutanağının imzalı ve mühürlü birer sureti, ilçe seçim kurulu başkanınca, kurulun siyasi partili üyelerine imza karşılığı verilir. Ayrıca, ilan süresi içinde yazılı talepte bulunan ve o seçim çevresinde seçime katılan siyasi parti ilçe başkanlıklarına ve bağımsız adaylara da bir defaya mahsus olmak üzere imza karşılığı verilir.

Birden çok ilçe seçim kurulu bulunan ilçelerde, her ilçe seçim kurulu, kendisine bağlı bulunan sandık kurullarından gelen sandık sonuç tutanaklarını, yukarıda belirtilen usule göre birleştirdikten sonra, düzenleyeceği denetim ve birleştirme tutanak özetinin onaylı birer suretini, bir numaralı ilçe seçim kuruluna teslim eder. Birinci ilçe seçim kurulu, aldığı bu tutanaklardaki sonuçları, kendi düzenlediği özel tutanağa, sütun başlıkları altına toplam sayıları yazmak sure-

tiyle veya ayrı bir tutanak düzenleyerek birleştirme işlemini yapar. Birinci ilçe seçim kurulunun düzenleyeceği ilçe birleştirme tutanak özetinin ilanı ve siyasi parti ve adaylara verilmesi hususunda da yukarıdaki fıkraya göre işlem yapılır.

Milletvekili ve büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinde, ilçe birleştirme tutanağının ve özetinin onaylı birer sureti, ilçe seçim kurulu başkanı ile en az iki üye tarafından, en kısa sürede il seçim kuruluna teslim edilir.

Asıl ve geçici ilçe seçim kurulu başkanları, sayım, döküm ve birleştirme iş ve işlemlerinin yapıldığı yerlerde, sandık kurulu başkanlarının, sandık çevresinde sahip oldukları yetkileri kullanabilirler.

Bu maddede belirtilen tutanaklar ile tutanak özetlerinin düzenlenmesi ve seçim sonuçlarının üst seçim kurullarına gönderilmesine dair usul ve esaslar Yüksek Seçim Kurulunca belirlenir.

İKİNCİ KESİM **İl Seçim Kurulunda Birleştirme**

İl seçim tutanakları:

Madde 109 – İl seçim kurulları, seçimle ilgili kanunların tutanak düzenlemeyi kendilerine görev olarak verdiği hallerde, ilçe seçim kurullarından gönderilen seçim tutanaklarını birleştirerek il seçim tutanaklarını düzenler.

Birleştirme sonucunu gösteren tutanağın içindekiler hazır bulunanlara ilan edilir, bir sureti il seçim kurulu başkanı tarafından il seçim kurulu kapısına asılır, asılan bu tutanak sureti bir hafta süre ile asılı kalır.

82 nci, 83 üncü ve 84 üncü maddeler gereğince sandık kurulu başkanlarının sandık yerinde haiz oldukları yetkileri, il seçim kurulu başkanları da sayım, döküm ve birleştirme işlerinin yapıldığı yerde, haizdirler.

ALTINCI BÖLÜM **İtirazlar ve Şikayetler**

BİRİNCİ KESİM **Genel Hükümler**

Kimlerin itiraz edebileceği:

Madde 110 – (Değişik: 24/3/1973 - 1700/1 md.)

Bu kanunda gösterilen kurulların veya kurul başkanlarının kesin olmayan kararlarına karşı seçme yeterliğine sahip yurttaşlar, siyasi partiler veya bunların tüzüklerine göre kuruluş kademelerinin başkanları veya vekilleri, müşahitler, adaylar ve Cumhuriyet Senatosu üyeleri ile milletvekilleri itiraz edebilirler.

İtiraz mercileri:

Madde 111 – Bu kanunda, kurulların kesin olduğu yazılı bulunmayan karar-

larına karşı, her kurulun bağlı olduğu üst kurul, itiraz merciidir.

Yüksek Seçim Kurulunun re'sen veya itiraz üzerine vereceği kararlar kesindir.

İtirazın şekli:

Madde 112 – (Değişik: 17/5/1979 - 2234/1 md.)

İtiraz yazı ile veya sözle yapılır. Sözle yapılacak itirazlar gerekçesiyle birlikte tutanağa yazılır. İtiraz edenin adı, soyadı, açık adresi yazılarak imza ettirilir. İmza bilmeyenlere parmak bastırılır.

Kimliğini ispat edemeyenlerin, delil ve gerekçe gösteremeyenlerin itirazları incelenmez, bu sebeple incelenmediği tutanağa yazılır.

Yazılı itirazlarda da yukarıdaki şartlar aranır ve deliller itiraz dilekçesine eklenir. Gerekçesi ve delili olmayan yazılı itirazlar da incelenmez. Her iki halde de itirazın alındığına ve hangi tarihte yapıldığına dair, itiraz yapana alındı belgesi verilir. İtirazlar seçim kurulu başkanına yapılır. Seçim kurulu başkanı bulunamazsa, yazılı itiraz nöbetçi savcıya alındı belgesi ile yapılır. Savcı yapılan itirazın kaydını işleyerek hemen seçim kurulu başkanına gönderir.

Siyasi partiler, seçim başlangıcında partileri adına kimlerin itiraz edebileceklerini mühür ve imzalı bir yazı ile seçim kurullarına bildirirler. İtiraz edebileceklerin imza sirküleri parti başkanınca onaylanarak bildirilir. Parti adına itiraz edeceklerden kimlik aranmaz.

İtirazlarda, delillerin hangi resmi makamlarda bulunduğu bildirilmesi delil yerine geçer ve bu delili seçim kurulu temin eder.

Yüksek Seçim Kuruluna yapılacak itirazların yazılı olması lazımdır.

İtiraz üzerine verilecek karar:

Madde 113 – Bir kurulun kararını itiraz yolu ile tetkik eden üst kurul, itirazı kabul ettiği takdirde, yapılması gereken işlem hakkında da karar verir.

Kurullar kararlarını salt çoğunlukla verirler. Oyların eşitliği halinde, başkanın katıldığı taraf tercih olunur.

Yüksek Seçim Kurulu, seçimin sonunda verilecek tutanaklara karşı yapılan itirazların incelenmesinde, tam sayısı ile toplanır.

Diğer hususlarda kurulun mürettep adedinin çoğunluğu ile toplanabilir. Her iki halde de salt çoğunlukla karar verir.

Oyların eşitliği halinde Başkanın bulunduğu taraf tercih olunur.

Kararların bildirilmesi ve tebliği:

Madde 114 – İtiraz üzerine kesin olmayarak verilen kararlar, itiraz eden hazır ise sözle bildirilir.

Sözle bildirmelerde, kararın bildirildiği gün ve saat tutanağa geçirilerek kendisine de imza ettirilir. İsterse kararın bir örneği de verilir.

İtiraz eden hazır değilse, seçim kurullarının bulunduğu kasaba veya şehirde, muayyen bir yer gösterilmiş olması halinde, karar, bu yere tebliğ olunur.

Kurulların kesin kararları tebliğ olunmaz. Ancak itiraz eden başvurduğu takdirde kendisine gösterilir ve isterse bir suret de verilir.

Resim ve harç:

Madde 115 – Şikayet ve itiraza ilişkin her türlü evrak, resim ve harcdan muaftır.

İKİNCİ KESİM

Şikayet

Tarifi ve mercii:

Madde 116 – Şikayet, kütüklerin düzenlenmesi ile görevli ilçe seçim kurulu başkanlarıyla, kütüklerin düzenlenmesine memur edilen sair kimselerin ve il, ilçe seçim kurullarıyla sandık kurullarının veya kurullar başkanlarının bu kanunun verdiği yetkilere dayanarak yaptıkları işlemlere ve aldıkları tedbirlere ve bunlara benzer sair muamelelerine veya herhangi bir kimsenin bu kanunun koyduğu yasak hükümlerine aykırı hareketlerine karşı bu işlemlerin, tedbirlerin sair muamelelerin düzeltilmesi, veyahut kanunun koyduğu yasaklara uymayanların, bu hareketlerinin önlenmesi maksadiyle yapılan müracaatlardır. Şikayet bu kurullara veya başkanlarına veya sair görevlilere sözlü veya yazı ile 110 uncu maddede gösterilenler tarafından yapılır.

Şikayetin incelenmesi:

Madde 117 – (Değişik: 17/5/1979 - 2234/1 md.)

Şikayet kabul edildiği takdirde, şikayete konu olan işlem veya tedbirler düzeltilir ve kanuna aykırı hareketler önlenir.

Şikayet kabul edilmediği takdirde, derhal tutanağa geçirilerek karara bağlanır. Bu kararın bir sureti şikayetçiye verilir. Bu kararlara karşı kanunda ayrıca bir müddet tayin edilmemiş ise, kırksekiz saat içinde itiraz olunabilir.

İtiraz ve şikayetin işlemleri durduramaması:

Madde 118 – İşlemlere, tedbirlere ve kararlara karşı yapılan şikayet ve itirazlar, oy vermeye ve her türlü seçim işlerinin devamına engel olmaz.

ÜÇÜNCÜ KESİM

Kurulların Teşekkül ve İşlemlerine Karşı Şikayet ve İtiraz

Sandık kurullarına ait itiraz ve şikayet:

Madde 119 – Sandık kurullarının teşkiline dair, ilçe seçim kurulu veya başkanı tarafından yapılan işlemlerin düzeltilmesi için, bu işlemlerin neticesinden itibaren en geç iki gün içinde şikayet yoluyla düzeltilmesi istenebilir.

Şikayetin reddine dair olan kararlara karşı, bildirilmesinden veya tebliğinden itibaren iki gün içinde il seçim kuruluna itiraz olunur. İl seçim kurulları, iki gün içinde kesin karar verirler.

Bu şikayetin yapılmamış olması sandık kurulunun teşekkülüne karşı itiraza engel değildir.

Ancak, bu itirazın teşekkülünden itibaren iki gün içinde il seçim kuruluna yapılması şarttır. İl seçim kurulunun vereceği karar kesindir.

İlçe seçim kurullarına ait itiraz ve şikayet:

Madde 120 – İlçe seçim kurulu teşkili işlemlerine karşı, il seçim kurullarına bunların teşekkülünden itibaren en geç iki gün içinde itiraz olunabilir.

İl seçim kurulları, itirazları en geç iki gün içinde, kesin olarak karara bağlar.

İl seçim kurullarına ait itiraz ve şikayet:

Madde 121 – İl seçim kurullarının teşekkülüne karşı kurulun teşkilinden itibaren en geç üç gün içinde, Yüksek Seçim Kuruluna itiraz olunabilir. Yüksek Seçim Kurulu üç gün içinde bir karar verir.

DÖRDÜNCÜ KESİM

Sandık Seçmen Listelerine İtiraz

Muhtarlık bölgesi askı listelerine itiraz:

Madde 122 – (Değişik: 17/5/1979 - 2234/1 md.)

Muhtarlık bölgesi askı listelerine, siyasi partilerin 112 nci maddede belirtilen ilçe yetkilileri, o ilçede oturan seçmenlerle ilgili olarak ilçe seçim kurulları başkanlıklarına; genel merkez yetkilileri tüm seçmen kütüğü ile ilgili olarak Yüksek Seçim Kurulu Başkanlığına; seçmen niteliğini haiz vatandaşlar kendileri ile ilgili olarak ilçe seçim kurulu başkanlarına şikayet ve itirazda bulunabilirler.

Muhtarlık bölgesi askı listesine yapılan itirazlar; itirazın yapıldığı kurul başkanınca kesin karara bağlanır.

Karar sureti; Seçmen Kütüğü Genel Müdürlüğüne gönderilir ve kütüğe işlenir.

Sandık bölgesi askı listelerine itiraz:

Madde 123 – (Değişik: 17/5/1979 - 2234/1 md.)

Sandık bölgesi askı listesine; 14 üncü maddenin dördüncü fıkrasına göre ilan edilen siyasi parti il ve ilçe başkanları, ilçe seçim kurulu üyeleri, sandık askı listesindeki bilgilerin askı listesine ve itiraz sonucu verilen kararlara sandık ayırımının yasa ve genelgelere uygun olmadığı yolunda, ilçe seçim kuruluna askı süresince itiraz edebilirler.

Bu itiraz, ilçe seçim kurulu tarafından incelenir ve alınan karar itiraz edene ve il seçim kurulu başkanlığına bildirilir.

Bu karara karşı, il seçim kuruluna muteriz itiraz edebilir.

İl seçim kurulunun kesin kararı, itiraz edilmeyen ilçe seçim kurulu başkanının kararları ile birlikte Yüksek Seçim Kurulu Seçmen Kütüğü Genel Müdürlüğüne gönderilir.

Listelere itirazların yöntemi:

Madde 124 – (Değişik: 17/5/1979 - 2234/1 md.)

Siyasi partilerin genel merkez yetkilileri ile Seçmen Kütüğü Genel Müdürü, 122 ve 123 üncü maddelerle bu maddede yazılı şikayet ve itirazlar üzerine verilen kesin kararların bir kez de Yüksek Seçim Kurulunda tetkik edilip karara bağlanmasını isteyebilirler.

122 ve 123 üncü maddelerle bu maddede yazılı şikayet ve itirazların zaman, süre, inceleme ve sonuçlandırılma kuralları Yüksek Seçim Kurulunca, ilk askıdan en az bir ay önce yayınlanır.

İtiraz üzerine verilecek kararların, seçmen kütüğünde değiştirdiği, çıkardığı veya eklediği bilgiler ayrı bir "güncelleştirme kütüğünde" saklanır.

Adaylığa itiraz:

Madde 125 – (Değişik: 17/5/1979 - 2234/1 md.)

Özel kanunlarında aykırı bir hüküm bulunmadığı takdirde, adaylıklarını koynlara özel kanunları gereğince yapılacak ilandan itibaren iki gün içinde 110 uncu maddede gösterilenler tarafından adaylık şart veya vasıflarını haiz olmaları sebebine dayanılarak itiraz edilebilir.

Şu kadar ki, bir siyasi partinin listesinde yer alan adayların tespiti sırasında o partinin tüzük ve yönetmeliklerinde yazılı hükümlere aykırı davranıldığından bahisle, ilgili siyasi partinin üyesi olmayan kimseler tarafından itiraz edilemez. Bu tür itirazlarda, itiraz edenin aynı siyasi partiye kayıtlı olduğunu kanıtlayan belge eklenmemiş itiraz dilekçeleri işleme konulmaz.

Bu itirazlar, seçimin özelliğine göre kanunen seçimi idare ile görevli seçim kurullarına yapılır ve bu kurulun kararına karşı kesin karar vermek yetkisini haiz üst seçim kuruluna da itiraz olunabilir.

İtirazın yazıyla yapılması ve itiraz dilekçesine itiraza sebep gösterilen belgelerin bağlanması şarttır.

(Ek: 27/10/1995 - 4125/7 md.; İptal: Ana. Mah.'nin 18/11/1995 tarih ve E.1995/54, K.1995/59 sayılı kararı ile.)

İtirazın incelenmesi süresi:

Madde 126 – Adaylıklar özel kanunlarında gösterilen süre içinde kesinleşir.

Kesin karar vermeye yetkili üst kurullar, adaylıkların kesinleşmesi tarihinden önce itirazları karara bağlarlar.

BEŞİNCİ KESİM

Sandık kurullarının veya başkanlarının şikayet üzerine verecekleri kararlara itiraz:

Madde 127 – Sandık kurullarının veya başkanlarının işlemlerine ve her türlü sandıkbaşı işlerine 110 uncu maddede göre yapılacak şikayetlerin reddine dair verilecek kararlara karşı ilgililer, derhal, ilçe seçim kurulu başkanına itiraz edebilirler.

İlçe seçim kurulu başkanı, itirazı derhal tetkik ederek kesin karara bağlar.

Başkanın kararı, durumu tashih veya sandık kurulunun şikayet üzerine verdiği kararı iptal eder mahiyette ise, bu karar derhal sandık kurulu başkanına bildirilir, karara uymak mecburidir.

Şikayet ve itirazlar en geç seçim sonuçlarını tesbit eden tutanağın düzenlenmesine kadar yapılır.

Sandık kurulu kararlarına ve tutanağa itiraz:

Madde 128 – (Değişik: 8/4/2010-5980/25 md.)

Sandık kurullarının kararları, oyların sayım ve dökümü ile tutanakların düzenlenmesine ilişkin iş ve işlemleri aleyhine, ilçe seçim kuruluna itiraz olunabilir.

Bu itirazlar, sandık sonuç tutanağının düzenlenip başkan ve üyeler tarafından imzalanmasına kadar sözlü veya yazılı, sandık kurulları vasıtasıyla yapılabileceği gibi, oy verme gününden sonraki salı günü saat 15.00'e kadar doğrudan ilçe seçim kurullarına yazılı olarak yapılabilir.

Sandık başı iş ve işlemlerine karşı, ilçe seçim kuruluna itiraz edilebilmesi için, önce sandık kuruluna şikâyet veya itirazda bulunulmuş olması şart değildir.

İlçe seçim kurulları, itirazları en geç itirazın yapıldığı tarihten sonraki ikinci gün saat 17.00'ye kadar karara bağlar. İtirazı yapan hazır ise, karar kendisine bildirilir; değilse tebliğ edilir.

İlçe seçim kurulları, yukarıda gösterilen itiraz süresi sona ermeden veya süresinde yapılan itirazları inceleyip bir karara bağlamadan önce, ilçe birleştirme tutanağını düzenleyemez. Bu hükme rağmen, bu tutanağın düzenlenmiş olması, üst seçim kurullarına itiraz için Kanunda öngörülen sürelerle başlangıç teşkil etmez.

ALTINCI KESİM

İlçe seçim kurullarının veya başkanlarının şikayet üzerine verecekleri kararla sair kararlarına ve ilçe birleştirme tutanaklarına itiraz:

Madde 129 – İlçe seçim kurullarının veya başkanlarının, kendi işlemleri aleyhine vakı şikayet üzerine verdikleri kararlar ile, sair kararları aleyhine, en geç ilçe birleştirme tutanağının düzenlenmesine kadar; ilçe birleştirme tutanağının düzenlenmesi ve buna ait işlerle neticelerine karşı bu tutanağın düzenlenmesini takip eden gün saat on yediye kadar, doğrudan doğruya veya ilçe seçim kurulları eli ile ilçe seçim kurullarına itiraz edilebilir.

İlçe seçim kurullarının veya başkanlarının işlemlerine, tedbirlerine ve sair muamelelerine karşı yapılan şikayetlerin reddine dair verilen kararlara yapılan itirazlar, iki gün içinde kesin karara bağlanır.

İtirazın kabulüne karar verildiği takdirde, bu karar en seri vasıta ile ilçe seçim kurulu başkanına bildirilir.

Sair itirazlar, iki gün içinde karara bağlanır, itiraz eden hazır ise kendisine sözle bildirilir. Hazır değil ise tebliğ olunur.

YEDİNCİ KESİM

İl seçim kurulu ve başkanlarının şikayet üzerine verecekleri kararla, sair kararlara ve tutanaklara itiraz ve olağanüstü itiraz:

Madde 130 – (Değişik: 17/5/1979 - 2234/1 md.)

İl seçim kurullarının kararlarına karşı aşağıdaki şekilde itiraz olunur:

1. İl seçim kurullarıyla başkanlarının kendi işlemleri aleyhine vaki şikayetlerin reddine dair verdikleri kararlara, tebliğ veya tefhiminden itibaren üç gün,
2. Bu kurulların teşekkülüne, kurulun teşkilinden itibaren üç gün,
3. Oy verme günü işlemlerine ait kararlara karşı derhal,
4. Sair kararlar aleyhine bu kararların öğrenildiği tarihten itibaren üç gün içinde ve en geç il birleştirme tutanağının düzenlenmesini takip eden üçüncü gün saat 17.00 ye,
5. Oyların dökümüne, sayımına, oyların seçilenlere göre ayrılmasına; il birleştirme tutanağının düzenlenmesinden sonraki üçüncü gün saat 17.00 ye,
6. Seçilme yeterliğine; veya kendilerine tutanak verilenlerin, seçilmediğine veya seçimin sonucuna tesir edecek olaylara karşı, seçilenlere verilecek tutanağın düzenlenmesinden sonraki üçüncü gün saat 17.00 ye,

Kadar 110 uncu maddede yazılı kimseler tarafından doğrudan doğruya veya il seçim kurulları vasıtasıyla Yüksek Seçim Kuruluna itiraz edilebilir.

Şu kadar ki; siyasi partilerin il başkanlarıyla genel merkezleri veya bağımsız aday tarafından tutanağın düzenlenmesinden sonra (7) gün içinde seçimin neticesine müessir olaylar ve haller sebebiyle yapılan itirazlar, seçimin sonucu hakkında kesin karar vermek yetkisine sahip olan kurullarca, seçimin neticesine müessir görüldüğü takdirde, alt kademelerce verilen kararların kesin veya kesinleşmiş olması veya kurullara derece derece ve müddeti içinde müracaat edilmemiş olması, bu itirazın incelenmesine ve reddine sebep teşkil etmez.

Bu itirazlar yazılı olarak yapılır. İtiraz dilekçesine, itiraz edenin adının, soyadının ve açık adresinin yazılması, ihbar ve iddia olunan vakıaların mahiyetinin ve gerekçesinin beyanının, delillerinin gösterilmesi ve belgelerinin bağlanması, bu belgelerin elde edilmesi mümkün değil ise, sebeplerinin ve nereden ve ne suretle temin olunabileceğinin bildirilmesi lazımdır.

Ancak, adaylığın kesinleşmesinden sonra, adayın Türk olmadığına, yaşının kanunda gösterilenden küçük olduğuna, okur - yazar olmadığı veya seçilme

yeterliğini kaybettiren bir mahkûmiyeti bulunduğuna ilişkin iddialar dışındaki nedenlerle adaylara itiraz olunamaz. Bu hüküm olağanüstü itirazlar için de geçerlidir.

Bu şartları haiz olmayan dilekçeler reddolunur.

SEKİZİNCİ KESİM

Yüksek Seçim Kurulunun işlem ve tedbirlerine karşı şikayet:

Madde 131 – Her türlü seçimin devamı sırasında, Yüksek Seçim Kurulunun itiraz eylediği veya itiraz yolu ile verdiği kararlar dışında kalan işlemleri, tedbirleri ve sair muameleleriyle, bu kanunda başka bir mercie şikayet veya başvurma yolu gösterilmemiş ve fakat alt kurulların görevleri sınırlarını aşmış olan veya bu mahiyette bulunan, kanuna aykırı hareketlerden dolayı 110 uncu maddede gösterilenler tarafından, yazılı olarak, doğrudan doğruya, Yüksek Seçim Kuruluna şikayet olunabilir.

Yazılı şikayetlerin 112 nci maddedeki şartları ihtiva etmesi lazımdır. Bu şikayetler üzerine, Yüksek Seçim Kurulunca derhal ve kesin olarak karar verilir.

Tetkik ve tahkik usulü:

Madde 132 – Yüksek Seçim Kurulu evrak üzerinde, incelemeler yapar. Ayrıca lüzum gördüğü bilcümle tahkik ve her türlü tetkik işlemlerini de yapar. Gerekli mercilerden her türlü bilgi ve belgeleri ister. Bu mercilerin, en kısa bir zamanda ve en geç yedi gün içinde istenilen bilgi ve belgeyi vermeleri mecburidir.

Kurul başkanı, lüzum ve ihtiyaca göre, bu işlerde çalışmak üzere, Yargıtay ve Danıştay memurlarını da vazifelendirebilir.

İtiraz dilekçesinin bir sureti, tutanağına itiraz edilene tebliğ olunur. Tutanağına itiraz olunan kimse, isterse yazı ile savunabileceği gibi, isteği üzerine, Yüksek Seçim Kurulunun tayin edeceği günde bizzat veya bir vekil marifetiyle kendini kurul huzurunda savunabilir. Kurul, yapılan itiraz ve ihbarları kendisine verildiği tarihten itibaren en geç üç ay içinde bir karara bağlar.

Kurulun kararı kesindir. Aleyhine hiçbir mercie ve kanun yoluna başvurulamaz.

Seçimin özelliğine göre seçim sonuçları hakkında kesin karar vermeye yetkili mercie yapılacak itirazlarda da yukarıki 1 inci ve 3 üncü fıkralar hükümleri uygulanır.

Ancak, bu kurul itirazları onbeş gün içinde kesin karara bağlar.

Yukarıki fıkralarda yazılı kararlar aleyhine hiçbir mercie ve kanun yoluna başvurulamaz.

Tutanakların iptali halinde özel kanunlarındaki hükümler uygulanır.

YEDİNCİ BÖLÜM

Seçim Suçları ve Cezaları

Kurullara karşı suçlar:

Madde 133 – (Değişik: 23/1/2008-5728/287 md.)

Hileli faaliyetlerle veya herhangi bir şekil ve surette cebir veya şiddet kullanarak veya tehdit ederek, bu Kanunda yazılı kurulların toplanmalarına veya görevlerinin ifasına mani olanlar, iki yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

Yukarıdaki fıkrada yazılı fiiller, silahla işlenirse, verilecek ceza üç yıldan aşağı olamaz. Bu fiiller, aralarından biri silahlı en az üç kişi tarafından birlikte işlendiği takdirde, failer hakkında beş yıldan onbeş yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.

Kurulların tedbirlerine riayetsizlik:

Madde 134 – (Değişik: 23/1/2008-5728/288 md.)

Seçim işlerinin cereyanı sırasında, seçimin düzenli yürütülmesini sağlamak maksadı ile, bu Kanunda yazılı kurullar veyahut kurul başkanları tarafından alınan karar ve tedbirlere, ihtara rağmen riayet etmeyen kişilere ikiyüz Türk Lirası idarî para cezası verilir.

Herhangi bir şekilde alınan karar ve tedbirlerin uygulanmasını zorlaştıran veyahut karar ve tedbirlerin neticesiz kalmasına sebebiyet veren kimseler, altı aya kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

Yukarıda yazılı fiiller, görevli kimseler tarafından işlendiği ve fiilleri daha ağır cezayı gerektiren suç oluşturmadığı takdirde, birinci veya ikinci fıkraya göre verilecek ceza yarı oranında artırılır.

Kurul üyelerinin kurul kararlarına riayetsizliği:

Madde 135 – Bu kanunda yazılı kurulların çoğunlukla vermiş oldukları her çeşit kararlara riayet etmeyen kurul üyeleri, üç aydan bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

Kurul üyelerinin göreve gelmemesi:

Madde 136 – (Değişik: 23/1/2008-5728/289 md.)

Kurullara seçildiği halde haklı sebep olmaksızın vazifesi başına gelmeyenler elli günden az olmamak üzere adli para cezası ile cezalandırılır.

Seçim başladıktan sonra kuruldaki görevlerini haklı bir sebep olmaksızın terk edenler, üç aydan bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

Araç ve gereçlerin vaktinde gönderilmemesi:**Madde 137 – (Değişik: 23/1/2008-5728/290 md.)**

Seçim kurulları başkan ve üyelerinden herhangi biri veya bu Kanunda yazılı işlerden biriyle görevlendirilen kimseler sandık seçmen listelerini, aday listelerini, seçime ait kağıt ve paketleri ve oy pusulalarını, oy sandıklarını, oy zarflarını veya maddi ve malî vasıtaları ve bilcümle seçim araç ve gereçlerini vaktinde yerlerine göndermezler veya gönderilmesine mani olurlar veya teslim etmezler veya teslim almazlarsa, iki yıldan beş yıla kadar hapis cezasıyla cezalandırılır.

Bu fiilleri görevlilerden başkaları yaparsa, cezanın alt sınırı bir yıldır.

Görevi kötüye kullanma¹**Madde 138 – (Değişik: 23/1/2008-5728/291 md.)**

Bu Kanunun tatbiki ile görevli veya bu Kanuna göre görevlendirilen kimseler görevlerini her hangi bir şekilde kötüye kullandıkları takdirde, fiilleri bu Kanunda ayrı bir suç olarak tanımlanmamış ise, Türk Ceza Kanununun 257 nci maddesine göre verilecek ceza altıda birden üçte bire kadar artırılarak hükümlenir.

Memur olanların cezaları:**Madde 139 – (Mülga: 23/1/2008-5728/578 md.)****Seçmen kütüğü hazırlıklarına ilişkin suçlar:****Madde 140 – (Değişik: 23/1/2008-5728/292 md.)**

Seçmen kütüğünün düzenlenmesine esas teşkil edecek olan krokilerle, binalar cetvelini ilçe seçim kurulu başkanınca bildirilen süre içinde düzenleyerek vermeyenler veya kroki ve binalar cetvellerini seçmen kütüğünün düzenlenmesine elverişli bir şekilde yapmayanlar hakkında, Türk Ceza Kanununun 257 nci maddesinde yazılı cezalar altıda birden üçte bire kadar artırılarak hükümlenir.

Sayım ve yazım ve denetim işlemleri sırasında, belli edilen esaslara aykırı harekette bulunanlarla, sorulara cevap vermeyenler veya bilerek gerçeğe aykırı cevap verenler yahut ilk sayım ve yazım gününde, ilan edilecek süreden önce buldukları yeri terk edenlere, fiilleri suç oluşturmadığı takdirde yüz Türk Lirası idarî para cezası verilir.

Seçmen kütüğünün düzenlenmesi:**Madde 141 – (Değişik: 17/5/1979 - 2234/1 md.)**

Bu Kanunla görevlendirilmiş oldukları halde, belli, süre içinde ve şekillerine uygun olarak seçmen kütüğüne müteallik evrak ve vesikaları gereği gibi düzenlemeyen veya muhafaza etmeyenler veya gereken mercie vermeyenler altı aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılırlar.

1- Bu madde başlığı "Görevi savsama ve kötüye kullanma:" iken, 23/1/2008 tarihli ve 5728 sayılı Kanunun 291 inci maddesiyle metne işlendiği şekilde değiştirilmiştir.

Bu fiiller kayıtsızlık veya gereken dikkat ve itinanın gösterilmemesi sonucu husule gelmiş ise üç aydan bir seneye kadar hapis cezası hükmolunur.

Yukarıda yazılı fiil ve hareketler yüzünden herhangi bir bölgede, seçmen kütüğünün veya sandık seçmen listelerinin yazılması veya bu sebeple seçmenlerin oy vermesi imkansız hale gelmiş ise, birinci fıkrada yazılı halde bir seneden iki seneye kadar, ikinci fıkrada yazılı halde de altı aydan iki seneye kadar hapis cezası hükmolunur.

Kütük düzenlemekle görevli olanların suçları:

Madde 142 – (Değişik: 17/5/1979 - 2234/1 md.)

Seçmen kütüğüne yazılmak hakkı olmayan bir seçmeni yazan veya yazılmak hakkı olan bir seçmeni yazmayan veya kütüğe yazılmış olup da silinmesi gereken seçmenin adını silmeyen veya silinmemesi gerektiği halde o seçmenin adını silenler bir yıldan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

Eğer bu fiiller kayıtsızlık ve görevde gereken dikkat ve itinanın gösterilmemesinden ileri gelmiş ise üç aydan altı aya kadar hapis cezası verilir.

Seçme yeterliği olmayanların seçmen kütüğüne kaydı:

Madde 143 – (Değişik: 17/5/1979 - 2234/1 md.)

Seçme yeterliği bulunmadığı halde kendisini veya bu yeterliği olmayan bir başkasını her ne suretle olursa olsun seçmen kütüğüne kaydettiren veya bu şekilde kaydedilmiş olanları seçmen kütüğünden silinmesine aynı şekilde mani olan veya seçme yeterliği bulunan birinin aynı fiil ve hareketlerle seçmen kütüğünden silinmesine sebep olan altı aydan iki seneye kadar hapis (...)¹ cezası ile cezalandırılır.¹

Yukarıda yazılı fiiller cebir veya tehdit veya şiddet veya nüfuz veya tesir icrası suretiyle yapıldığı takdirde faile verilecek ceza, bir seneden beş seneye kadar haptistir.

Seçmen kütüğüne birden fazla kayıt:

Madde 144 – (Değişik: 23/1/2008-5728/294 md.)

Seçmen kütüğüne kendisini veya bir başka seçmeni bilerek birden fazla kayıt ettirenler veya bu sonucu veren fiilleri bilerek yapanlar altı aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

Yukarıdaki fıkrada yazılı suçlar bu işlerle görevlendirilenler tarafından işlendiği takdirde bir yıldan üç yıla kadar hapis cezasıyla cezalandırılır.

Seçmen kütüğüne kaydolunmamaya teşvik:

Madde 145 – Seçme yeterliğine sahip olanların seçmen kütüğüne kaydo-

1- 23/1/2008 tarihli ve 5728 sayılı Kanununun 293 üncü maddesiyle; bu fıkrada yer alan "üç aydan bir seneye" ibaresi "altı aydan iki seneye" şeklinde değiştirilmiş ve "ve ikibinbeşyüz liradan onbin liraya kadar ağır para" ibaresi madde metninden çıkartılmıştır.

lunmalarını önlemek maksadıyla teşvik ve telkinlerde bulunanlar üç aydan altı aya kadar hapis cezasına mahkum edilirler.

Yukarıda yazılı fiillerden dolayı seçmenler, seçmen kütüğüne kaydolunmadıkları takdirde verilecek hapis cezası altı aydan bir seneye kadardır.

Bu fiil ve hareketler cebir veya tehdit veya şiddet kullanılarak vukubulduğu takdirde, yukarıki fıkralara göre verilecek cezalar iki kat olarak hükmedilir.

Bu fiil ve hareketler, memur ve memur hükmünde olanlar tarafından işlenirse, ayrıca 139 uncu madde hükmü de uygulanır.

Seçmen listeleri üzerinde işlenen suçlar:

Madde 146 – (Değişik: 17/5/1979 - 2234/1 md.)

141, 142, 143 ve 144 üncü maddelerde yazılı fiiller seçmen kütüğünün düzenlenmesinden sonra sandık bölgelerine göre düzenlenecek olan sandık seçmen listeleri ile Yüksek Seçim Kurulunca düzenlenmesine karar verilecek diğer listeler üzerinde işlendiği takdirde sözü geçen maddelerde yazılı cezalar verilir.

Seçmen listesine ilişkin suçlar:

Madde 147 – (Değişik: 17/5/1979 - 2234/1 md.)

Asılması gereken seçmen listelerini asmayan veya vaktinden evvel indiren veya her ne suretle olursa olsun seçmenlerin tetkikine imkan vermeyen veya bu listelere karşı yapılan itirazları kabul etmiyen veya mercilerine bildirmeyen görevliler hakkında üç aydan iki yıla kadar hapis (...)¹ cezası verilir.

Bu fiiller kayıtsızlık veya gereken dikkat ve itinanın gösterilmemesi sonucu meydana gelmiş ise, verilecek ceza bir aydan altı aya kadar hapis (...)¹ cezasıdır.¹

Seçmen kütüğü, seçmen listeleri ve diğer belgeler üzerinde işlenen suçlar:

Madde 148 – (Değişik: 17/5/1979 - 2234/1 md.)

(Değişik birinci fıkra: 23/1/2008-5728/296 md.) Tamamen veya kısmen sahte seçmen kütüğü veya seçmen listesi tanzim eden veya bozan veya çalan veya yok eden kimse hakkında Türk Ceza Kanununun belgede sahtecilik suçuna ilişkin hükümlerine göre verilecek ceza yarı oranında artırılır.

Seçmen kütüğü veya seçmen listelerine ait vesikalara çalan veya bozan veya yok eden veya tahrip eden kimseye de aynı ceza verilir.

Oy hakkının kullanılmasına engel olmak maksadıyla seçmenlerin kimliklerini ispata yarayan herhangi bir belge üzerinde yukarıdaki fıkrada yazılı fiilleri işleyenler veya bu belgeleri saklayanlar altı aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

Seçmen, kimliğini ispat ederek oyunu kullandığı takdirde, yukarıdaki fıkrada yazılı ceza varısına kadar indirilir.

1- 23/1/2008 tarihli ve 5728 sayılı Kanunun 295 inci maddesiyle; bu maddenin birinci fıkrasında yer alan "ve bin liradan beşbin liraya kadar ağır para" ve ikinci fıkrasında yer alan "ve beşyüz liradan ikibinbeşyüz liraya kadar ağır para" ibareleri madde metninden çıkartılmıştır.

Propaganda toplantılarına karşı suçlar:**Madde 149 – (Değişik: 23/1/2008-5728/297 md.)**

Her kim 51 inci maddede gösterilen heyetin kurulmamış olduğu toplantıda söz alır ve söylerse, üç aydan altı aya kadar hapis cezasıyla cezalandırılır.

Herhangi bir vasıta ile bir seçim propagandası toplantısına engel olan veya devamına imkân vermeyecek hareket ve tertiplerle onu ihlal eden kimse altı aydan bir yıla kadar hapis cezasıyla cezalandırılır. Bu fiiller ikiden fazla kimse tarafından birlikte ve cebir veya şiddet kullanılarak ya da tehdide başvurularak işlenirse, failler hakkında iki yıldan beş yıla kadar hapis cezasına hükmolunur. Eğer fiil, aralarından biri silahlı en az üç kişi tarafından birlikte işlenirse, failler hakkında beş yıldan sekiz yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.

Özel radyo ve televizyon yayınlarına ilişkin suçlar¹**Madde 149/A- (Yeniden düzenleme: 15/7/2003-4928/4 md.)**

Bu Kanununun 55/A maddesine ve Yüksek Seçim Kurulunca belirlenen esaslara aykırı olarak yayın yapılması halinde, ülke genelinde yayın yapan özel radyo ve televizyon kuruluşlarını Yüksek Seçim Kurulu, yerel yayın yapan özel radyo ve televizyon kuruluşlarını ise yayının yapıldığı yer ilçe seçim kurulu uyarır veya aynı yayın kuşağında açık bir şekilde özür dilemesini ister. Bu talebe uyulmaması veya aykırılığın tekrarı halinde, Yüksek Seçim Kurulu veya yayının yapıldığı yer ilçe seçim kurulunca, ihlâlê konu programın yayını bir ilâ oniki kez arasında durdurulur. Aykırılığın tekrarı hâlinde, ülke genelinde yayın yapan özel radyo ve televizyon kuruluşlarının yayınlarının Yüksek Seçim Kurulunca beş günden onbeş güne kadar durdurulmasına, yerel yayın yapan özel radyo ve televizyonların yayınlarının ise yayının yapıldığı yer ilçe seçim kurulunca üç günden yedi güne kadar durdurulmasına karar verilir.

Bu kararlar ilgili en yüksek mülkî amirlerce derhâl yerine getirilir.

(Değişik üçüncü fıkra: 23/1/2008-5728/298 md.) Birinci fıkra hükmüne göre hakkında yayın durdurulması kararı verilen özel radyo ve televizyon kuruluşlarının sorumlularına, onbeşbin Türk Lirasından yüzbin Türk Lirasına; yerel yayın yapan özel radyo ve televizyon kuruluşlarının sorumlularına, beşyüz Türk Lirasından beşbin Türk Lirasına kadar idarî para cezası verilir.

Toplantı heyetlerine karşı suçlar:

Madde 150 – 51 inci maddede yazılı heyeti kurmayan veya haber vermeyen toplantı tertipçileri ve mezkûr maddede yazılı görevleri yapmayan heyet üyeleri (...) üç aya kadar hapis cezasıyla cezalandırılırlar.²

1- Bu madde başlığı "Özel Radyo ve Televizyon Yayınlarına İlişkin Suçlar" iken, 15/7/2003 tarihli ve 4928 sayılı Kanununun 4 üncü maddesiyle metne işlendiği şekilde değiştirilmiştir.

2- 23/1/2008 tarihli ve 5728 sayılı Kanununun 299 uncu maddesiyle; bu yer alan "on beş günden" ibaresi madde metninden çıkartılmıştır.

Yasak propaganda:**Madde 151 – (Değişik : 23/1/2008-5728/300 md.)**

Oy verme gününden önceki günün saat 18.00'inden sonra ve oy verme gününde umumi veya umuma açık yerlerde seçim propagandası için toplantı veya propaganda yapanlar veya bu maksatla yayınlarda bulunanlar veya ne suretle olursa olsun seçimin düzenini bozabilecek veya oy vermenin tam bir serbestlikle yapılmasına tesir edebilecek mahiyette söz, yazı veya sair suretlerle propaganda yapanlar veya asılsız şayialar çıkaranlar üç aydan bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(Değişik ikinci fıkra: 8/4/2010-5980/26 md.) Bu Kanunun 58 inci maddesinin birinci fıkrası ile 60 ve 61 inci maddelerinde yazılı yasaklara aykırı hareket edenler, altı aydan bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

Haksız oy temini:**Madde 152 – (Değişik birinci fıkra: 10/6/1983 - 2839/49 md.)**

Her kim kendisine veya başkasına oy veya tercih işareti verilmesi veya verilmemesi için bir veya birkaç seçmene menfaat, sair kıymetler teklif ve vadeder veya verir, yahut resmi, umumi vazifeler veya hususi hizmet ve menfaatler vait veya temin ederse, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezasıyla cezalandırılır. Verilen, vait veya temin edilen menfaatler seçmenin seyahat, yemek, içki ve nakil masrafları veya hizmetlerinin mukabili olarak gösterilse dahi hüküm aynıdır.

Yukarda yazılı para, menfaat, vait veya hizmetleri kabul eden seçmen dahi aynı ceza ile cezalandırılır.

Bu fiilleri, tehdit veya cebir veya şiddet kullanarak işleyenler hakkında ceza, bir misli artırılarak hükmedilir.

Oy kullanmaya engel olmak:**Madde 153 – (Değişik: 10/6/1983 - 2839/51 md.)**

Yukarıdaki maddede yazılı maksatlar için, o maddede yazılı suretlerle seçmenleri toplayanlar ve bir köy veya bir mahalleden veya bir meskün mahalden veya sair yerlerden sandık yerine gelmelerini menedenler hakkında bir yıldan dört yıla kadar hapis cezası verilir.

Bu fiiller memuriyet nüfuzunun veya sıfatının veya herhangi bir kimsenin haiz bulunduğu selahiyetin suiistimali suretiyle işlendiği takdirde, verilecek hapis cezası iki yıldan az olamaz.

(Ek fıkra: 8/4/2010-5980/27 md.) Seçim günü, sandık seçmen listesinde kayıtlı olan seçmenin, sandık alanına girmesine veya oy kullanmasına, kanuna aykırı biçimde engel olan kimse, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(Ek fıkra: 8/4/2010-5980/27 md.) O seçim çevresinde yapılan seçimler-

de, oy kullanma hakkına sahip olan bir seçmenin, oy kullanmaya gitmesine veya sandık alanına girmesine veya oy kullanmasına engel olmak amacıyla, tehdit veya cebir veya şiddet kullanan kimse, üç yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Bu fiillerin birden fazla seçmene karşı işlenmesi halinde, verilecek ceza üçte birden yarısına kadar artırılır.

Adaylık hükümlerine aykırı hareketler ve propaganda yapamayacak olanlar:

Madde 154 – (Değişik : 23/1/2008-5728/301 md.)

Özel kanunların adaylık koyma hususunda kabul ettiği esas ve şekillere uymaksızın adaylıklarını koyan memurlar ve yargıçlarla, adaylığını koymak için ordudan ayrılma isteğinde bulunmuş ve bu istekleri kabul edilmiş olmasına rağmen herhangi bir sebeple görevinden fiilen ayrılmadan veya resmi elbisesiyle propaganda yapan veya bu mahiyette herhangi bir harekette bulunan subaylar, askerî memurlar ve astsubaylar yüz günden az olmamak üzere adli para cezası ile cezalandırılır.

Yargıç ve yargıç sınıfından sayılanlarla, askerî şahıslar ve bu Kanunun 62 nci maddesinin ikinci fıkrasında yazılı memur ve hizmetlilerin özel kanunlarına göre ilan olunan seçimin başlangıç tarihinden oy vermenin sona ermesine kadar bir siyasi parti veya bağımsız adayların leh veya aleyhinde propaganda yapmaları veya herhangi bir suretle telkin ve tesirde bulunmaları halinde, fiili daha ağır ceza gerektiren bir suç oluşturmadığı takdirde, üç aydan bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılırlar.

63 üncü maddede belirtilen yasaklara uymayanlar altı aydan bir seneye kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

Başbakan ve bakanların yasaklara uymamaları:

Madde 155 – (Değişik : 23/1/2008-5728/302 md.)

64, 65 ve 66 nci maddelerde yazılı yasaklara uymayanlar üç aydan bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

Sair propaganda suçları:

Madde 156 – (Değişik : 23/1/2008-5728/303 md.)

Bu Kanunda ayrıca ceza hükmüne bağlanmayan ve Kanun hükümlerine aykırı olan sair propagandaların faileri hakkında Kabahatler Kanununun 32 nci maddesinin birinci fıkrası uygulanır.

Matbua ve ilanların tahribi:

Madde 157 – (Değişik: 10/6/1983 - 2839/52 md.)

Seçim propaganda matbualarının, yayınlanmasına veya ilanına mani olanlar veya bunları tahrip edenler üç aydan altı aya kadar hapis cezası ile cezalandırılırlar.

Sandık düzeni ve oy verme ile ilişkin suçlar:**Madde 158 – (Değişik : 23/1/2008-5728/304 md.)**

Sandık başında bu Kanuna göre oy verme yönünden kendisine yükletilmiş olan ödevleri ihtara rağmen yapmayan seçmenlere ikiyüzlü Türk Lirası idarî para cezası verilir.

Sandık başında müdahale ve ihtara riayetsizlik:**Madde 159 – (Değişik : 23/1/2008-5728/305 md.)**

Oyunu kullandıktan sonra ihtara rağmen sandık başından ayrılmayan veya herhangi bir müdahale telkin veya tavsiyede bulunan veya bunlara teşebbüs eden kimse üç aydan bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

Seçmen olmayanların oy vermesi:**Madde 160 – (Değişik : 23/1/2008-5728/306 md.)**

Her kim oy verme sırasında seçme yeterliği olmadığını bildiği halde oy vermeye teşebbüs eder veya verirse iki yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

Başkasının adını taşıyarak oy vermeye teşebbüs eden veya veren üç yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(Değişik üçüncü fıkra: 13/3/2008-5749/12 md.) Mükerrer oy vermeye teşebbüs eden veya veren kimse hakkında da ikinci fıkra hükmü uygulanır.

Oy sandığı üzerinde suçlar:**Madde 161 – (Değişik: 17/5/1979 - 2234/1 md.)**

(Değişik birinci fıkra: 23/1/2008-5728/307 md.) Usulüne aykırı olarak veya yetkisi olmadığı halde her ne sebep ve maksatla olursa olsun oy sandığının yerini değiştirenler, yerinden kaldıranlar, oy sandığını açan, çalan veya tahrip eden veya içindeki veya içinden çıkan oy zarflarını alan, çalan veya değiştiren kimse üç yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

Bu fiil ve hareketler, cebir veya şiddet veya hileyle işlendiği takdirde hükmedilecek ceza bir misli artırılarak hükmolunur.

Siyasi partilerle bağımsız adayların oy pusulaları üzerinde işlenecek suçlar**Madde 162 – (Değişik: 10/6/1983 - 2839/56 md.)**

Siyasi partilerin veya bağımsız adayların oy pusulalarını veya seçime müteallik her türlü evrakı zapt veya imha eden veya bozan veya oy verme yerine götürülmelerine veya dağıtılmalarına mani olanlar bir yıldan üç yıla kadar hapis cezasıyla cezalandırılırlar.

Bu fiiller cebir veya şiddet veya tehdit veya hile ile veya içlerinden biri silahlı olan birden fazla kimseler tarafından veyahut meskene veya siyasi parti binalarına her ne suretle olursa olsun girerek işlenirse bu maddede yazılı cezalar bir misli eklenerek hükmolunur.

Bu fiiller resmi sıfatı haiz olanlar tarafından işlendiği takdirde yukarıki fıkrada yazılı ceza verilir.

Kurul başkan ve üyelerinin seçim işlerini bozması:

Madde 163 – (Değişik: 17/5/1979 - 2234/1 md.)

(Değişik birinci fıkra: 23/1/2008-5728/308 md.)

Seçim kurulları başkan ve üyelerinden herhangi biri kanuna aykırı hareketleriyle seçim muamelelerinin yapılmasını ve oy verilmesini kısmen veya tamamen imkânsız kılar yahut seçimlerin butlanına bilerek sebebiyet verirse, iki yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

Bunlar seçim neticelerini ilan etmezler, tutanağı asmazlar veya kanunen vermeye mecbur oldukları tutanak suretlerini vermezlerse aynı ceza ile cezalandırılırlar.

Oy Verme Sonucuna Tesir Edecek Haller:

Madde 164 – (Değişik: 23/1/2008-5728/309 md.)

1. Her kim, sandık başında seçmenlerin imzalarını koydukları sandık seçmen listesine gelmeyenler adına sahte imza atmak, mühür koymak veya parmak basmak gibi hileli bir hareket ile sandığa oy atar veya attırır ise üç yıldan beş yıla kadar hapis ve bin günden beşbin güne kadar adli para cezasıyla cezalandırılır.

2. Bu fiil sandık başkan ve üyeleri ile resmi memurlar tarafından işlendiği takdirde, yukarıdaki fıkrada yazılı cezaya yarısı eklenerek hükmolunur.

3. Her kim, herhangi bir şekilde seçimin neticesini tağyir eder veya ettirir veya seçim tutanaklarını tamamen veya kısmen sahte olarak tanzim veya tahrir eder veya ettirirse, beş yıldan sekiz yıla kadar hapis cezasıyla cezalandırılır.

4. Yukarıdaki fıkrada yazılı fiil ve hareketler, kurul başkan ve üyeleri ve resmi memurlar tarafından işlendiği takdirde haklarında verilecek ceza beş yıldan on yıla kadar hapistir.

5. (Mülga birinci paragraf: 13/3/2008-5749/15 md.)

Her kim, kurulları, üçüncü fıkrada yazılı fiilleri işlemeye, herhangi bir suretle icbar ederse üçüncü fıkrada yazılı ceza üçte birden yarıya kadar artırılarak hükmolunur.

Eğer bu fiil kurul mensuplarına herhangi bir suretle menfaat temini veya vaadi suretiyle meydana gelmiş ise, kurul mensuplarıyla menfaat temin veya vadedenler hakkında dördüncü fıkrada yazılı ceza üçte birden yarısına kadar eklenerek hükmolunur.

İtirazları ve şikayetleri kabul etmemek:

Madde 165 – (Değişik: 23/1/2008-5728/310 md.)

Bu Kanunla kendilerine şikâyet ve itiraz yetkisi tanınanların bu yoldaki

müracaatlarını tutanağa geçirmeye mecbur oldukları ahvalde tutanağa geçirmeyi reddeden kurul başkan ve üyeleri bir yıla kadar hapis cezasıyla cezalandırılır.

Kötü niyetle itiraz:

Madde 166 – (Değişik: 23/1/2008-5728/311 md.)

Seçim sonunda seçilenlere verilen tutanaklara veya seçilenlerin yeterliği-ne makbul bir sebep olmaksızın ve kötü niyetle itiraz edenlere, itirazı reddeden mercii ihbarı üzerine bin Türk Lirasından beşbin Türk Lirasına kadar idarî para cezası verilir.

Kötü niyetle şikayet:

Madde 167 – Oy vermenin yolunda cereyanını veya seçim kurullarının vazifelerini selamete görmelerini yahut sayım neticelerini geciktirmek gibi kötü niyetle şikayet ve itirazda bulunanlar hakkında yukarıki madde hükmü uygulanır.

Çeşitli hükümler:

Madde 168 – (Değişik: 10/6/1983 - 2839/58 md.)

Kurullarca düzenlenen ve oy verme ve seçim neticelerini gösteren tutanakların asılı suretlerini yırtan, bozan, kaldıran kimse hakkında altı aydan bir yıla kadar hapis cezası verilir.

Resmi makamların bildirimlerine karşı işlenen suçlar:

Madde 169 – (Değişik: 10/6/1983 - 2839/59 md.)

Her kim, seçim muamelelerine ait olmak üzere mercileri tarafından yayınlanan beyanname ve tebliğlerin, ilan ve asılmasına mani olur veya bunları yırtar veya bozar veya kaldırırsa üç aydan altı aya kadar hapis cezasıyla cezalandırılır.

İçki yasağına aykırı hareketler:

Madde 170 – (Değişik: 10/6/1983 - 2839/60 md.)

Oy verme günü, oy verme müddetince, umuma açık yerlerde ispartolu içki verenler, satanlar veya içenler veya herhangi bir suretle açık veya kapalı şişelerde ispartolu içki satanlar veya alanlar üç aydan altı aya kadar hapis cezasıyla cezalandırılırlar.

Silah taşıyanlar:

Madde 171 – (Değişik: 23/1/2008-5728/312 md.)

79 uncu maddenin koyduğu silâh taşıma yasağına aykırı hareket edenler hakkında, fiilleri daha ağır cezayı gerektiren bir suç oluşturmadığı takdirde, yirmibeş günden az olmamak üzere adli para cezasına hükmolunur. Fiilin diğer kanunlara göre daha ağır cezayı gerektiren bir suç oluşturması halinde, bu kanunlara göre verilecek ceza üçte biri oranında artırılır.

Kovuşturma usullerine aykırı hareket

Madde 172 – Kovuşturma ve soruşturma usullerini gösteren maddedeki yasalara aykırı hareket edenler hakkında altı aydan bir seneye kadar hapis cezası hükmolunur.

SEKİZİNCİ BÖLÜM¹**Soruşturma ve Kovuşturma Usul ve Şekilleri****Soruşturma ve kovuşturma zamanı²****Madde 173 – (Değişik: 23/1/2008-5728/313 md.)**

Seçim işleriyle görevlendirilenlerin oy verme günü ile bundan önceki yirmi dört saat içinde işledikleri bu Kanunda yazılı seçim suçlarından ötürü bağlı buldukları kurullarca düzenlenmesi gereken seçim tutanaklarının tanzim edildiğinin ertesi günü soruşturma başlatılır.

Bu süre içinde ağır ceza mahkemesinin görevine giren suçlarla asliye ceza mahkemesinin görevine giren suçüstü hali, infazı gerektiren hükümler ve merciinden verilmiş tutuklama kararı veya yakalama emri dışında başka hiçbir sebepten dolayı bir seçmen hakkında soruşturma ve kovuşturma yapılamaz ve oy verme günü ile ondan önceki üç gün içerisinde seçmenin hürriyetini ve oy verme imkânını kaldıracak veya tahdid edecek idarî ve malî hiçbir tedbir alınamaz.

Genel hükümlerin uygulanması:**Madde 174 – (Değişik: 23/1/2008-5728/314 md.)**

Bu Kanunda yazılı suçlardan birini işleyenler veya bu Kanunun uygulanmasına taalluk edip de genel hükümlere göre cezalandırılmaları gerekenlerin sıfat ve memuriyetleri ne olursa olsun haklarında umumi hükümler dairesinde soruşturma ve kovuşturma yapılır.

Valiler hakkındaki soruşturma Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı veya Cumhuriyet Başsavcivekili; kovuşturma ise Yargıtayın ilgili ceza dairesi tarafından umumi hükümlere göre yapılır.

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı soruşturmayı Yargıtay Cumhuriyet savcılarna da yaptırabilir. Ancak, kamu davasını açmak veya kovuşturmaya yer olmadığına dair karar vermek yetkisi Cumhuriyet Başsavcısına aittir.

Soruşturma sırasında Başsavcı tarafından istenilen yakalama emri, tutuklama, tahliye, elkoyma ve aramaya Yargıtay ilgili ceza dairesi başkanı tarafından karar verilir. Bu kararlara karşı yapılan itirazları ise, numara itibarıyla izleyen ceza dairesi inceler. Son numaralı daire başkanının kararı söz konusu ise, itirazları inceleme yetkisi Birinci Ceza Dairesine aittir.

1- Bu bölüm başlığı "Kovuşturma Usul ve Şekilleri" iken, 23/1/2008 tarihli ve 5728 sayılı Kanunun 313 üncü maddesiyle metne işlendiği şekilde değiştirilmiştir.

2- Bu madde başlığı "Kovuşturma ve soruşturma zamanı:" iken, 23/1/2008 tarihli ve 5728 sayılı Kanunun 313 üncü maddesiyle metne işlendiği şekilde değiştirilmiştir.

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı tarafından verilen kovuşturmayla yer olmadığına dair karara yapılan itirazı, soruşturma konusu suçun en ağırına bakmakla görevli ceza dairesini numara itibarıyla izleyen ceza dairesi başkanı inceler. Soruşturma konusu suç, son numaralı ceza dairesinin görevine giriyorsa, itirazı inceleme yetkisi Birinci Ceza Dairesi Başkanına aittir.

Kaymakamlar hakkında soruşturma yapmaya ve kamu davası açmaya il Cumhuriyet başsavcısı veya başsavcivekili ve kovuşturma yapmaya il ağır ceza mahkemesi yetkilidir.

Hâkimler ve Savcılar Kanunu hükümleri mahfuzdur.

İlgili kimseler ve siyasi partiler, Ceza Muhakemesi Kanunu gereğince kamu davasına katılabilirler.

İdarî para cezasına karar verme yetkisi¹

Madde 175 – (Değişik: 23/1/2008-5728/315 md.)

Bu Kanun hükümlerine göre idarî para cezasına karar vermeye Cumhuriyet savcısı yetkilidir.

Seçim zamanında cevap hakkı:

Madde 176 – Seçim süresi içinde özel ve tüzel kişilerin haysiyet ve şerefine dokunan veya menfaatini bozan yahut kendileriyle ilgili hakikate aykırı hareketler, düşünceler ve sözler izafesi suretiyle açık veya kapalı şekilde bir mevkutede yapılan yayından dolayı o özel ve tüzel kişiler 9/6/2004 tarihli ve 5187 sayılı Basın Kanununun 14 üncü maddesine göre cevap vermek veya düzeltme istemek hakkına sahiptirler.

Özel ve tüzel kişiler cevap ve düzeltmeyi buldukları yerin sulh yargıcına da verebilirler. Ücretini öderlerse metin telgrafla da bildirilir.

Ancak oy verme gününden önceki 7 nci günden sonra sulh yargıcının kararı ile yetinilir.

Yukardaki fıkralara riayet etmeyenler hakkında Basın Kanununun hükümleri uygulanır.

Kurulda görevli yargıcın bakamıyacağı davalar:

Madde 177 – İl ve ilçe seçim kurulu başkan ve üyeliklerini yapan yargıçlar kendi çevreleri içinde vukua gelecek seçim suçlarına mütaallik davalara bakamazlar.

Aynı mahalde bu davaları görecek başka yargıçlar bulunmaması veya mahkemenin teşekkül edememesi halinde mezkûr davalara bu mahalle en yakın yargı çevresinde bulunan aynı derecedeki mahkeme veya vazifeli yargıç tarafından bakılır.

1- Bu madde başlığı "Kovuşturma usulü:" iken, 23/1/2008 tarihli ve 5728 sayılı Kanunun 315 inci maddesiyle metne işlendiği şekilde değiştirilmiştir.

Tutanakların delil kıymeti:**Madde 178 – (Mülga: 23/1/2008-5728/578 md.)****Seçim suçu:**

Madde 179 – Bu kanuna göre seçim suçundan maksat, seçim işlerinde bu kanun hükümleri uyarınca görevlendirilmiş bulunan kimselerin bu görevleri dolayısıyla işlemiş oldukları fiil ve hareketlerle her kim tarafından işlenirse işlenirse bu kanuna aykırı bulunan fiil ve hareketlerdir.

Dava süresi:**Madde 180 – (Değişik: 17/5/1979 - 2234/1 md.)**

(Değişik: 10/6/1983 - 2839/61 md.) Seçim suçlarından doğan kamu davası, seçimin bittiği tarihten itibaren altı ay içinde açılmadığı takdirde kovuşturma yapılamaz.¹

Kamu davasının açılması izin veya karar alınmasına bağlı olan suçlarda izin veya kararın alınması için yapılan müracaat tarihi ile izin veya kararın verildiği tarih arasında geçen süre dava süresi hesabına katılmaz. Ancak, bu süre üç ayı geçemez.

DOKUZUNCU BÖLÜM

Çeşitli Hükümler

Seçim giderleri:**Madde 181 – (Değişik: 17/5/1979 - 2234/1 md.)**

Yüksek Seçim Kurulu ve Seçmen Kütüğü Genel Müdürlüğü giderleri ile her türlü seçim işleri giderleri genel bütçeden ödenir. Bunun için gerekli ödenek Adalet Bakanlığı Bütçesi içindeki ayrı bir programda gösterilir.

Bu ödeneğin harcanmasında, birinci derecede ita amiri, Yüksek Seçim Kurulu Başkanlarıdır. Başkan, yetkilerinin bir kısmını Seçmen Kütüğü Genel Müdürüne devredebilir, Genel Müdürün de diğer görevlilere devretmesine izin verebilir.

Seçim işleri için mahallerinde yapılması gereken her türlü harcamaların ita amiri il ve ilçe seçim kurulları başkanlarıdır.

Ödenecek ücretler:**Madde 182 – (Değişik: 10/9/1987 - 3403/3 md.)****(Değişik: 26/8/1999 - 4448/3 md.)** Seçim Kurulu Başkan ve üyeleri ile bu

Kanun gereğince görevlendirileceklere ve bu işlerde mesai saatleri içinde ve dışında çalıştırılacak memur ve hizmetlilere, siyasi parti temsilcilerine ve hariçten alınarak çalıştırılacaklara ödenecek gündelikler, gündelik miktarı 600 (altıyüz) gösterge rakamının memur aylık katsayısı ile çarpımı sonucu bulunacak tutarı

1- 4/7/2012 tarihli ve 6353 sayılı Kanunun 3 üncü maddesiyle, bu fıkrada yer alan "iki yıl" ibaresi "altı ay" şeklinde değiştirilmiştir.

geçmemek üzere, Yüksek Seçim Kurulunca belirlenir. **(Ek cümle: 13/3/2008-5749/13 md.)** Bakanlar Kurulu bu rakamı Yüksek Seçim Kurulunun görüşünü alarak, dört katına kadar artırmaya yetkilidir. Bu ödemeler herhangi bir vergiyeye tabi tutulmaz.¹

Buldukları yerin haricinde bir mahalle gönderileceklerin yol masrafları Harcırah Kanunu hükümlerine göre verilir.

Satın alma ve avans:

Madde 183 – (Değişik: 17/5/1979 - 2234/1 md.)

Bu Kanun gereğince yapılacak işler için lüzumlu satın alma ve kiralama işleri 2490 sayılı Kanuna tabi olmaksızın yapılabilir. İlan zorunlu değildir.

Her çeşit seçim giderleri için il ve ilçe adalet daireleri mutemetlerine il ve ilçe seçim kurulları başkanlarının tasvibi ile ayrıca yüzbin liraya kadar avans verilebilir. Bu had içinde kalmak üzere mahsup edilen miktara kadar yeniden avans verilebilir.

Yüksek Seçim Kurulu, gerekli gördüğü ahvalde avans miktarını artırabilir.

(Ek: 23/5/1987 - 3377/5 md.) Bu Kanun gereğince yapılacak işler için lüzumlu her türlü satın alma, hizmet, yapım, kiralama ve taşıma işleri 2886 sayılı Devlet İhale Kanununa tabi olmaksızın yapılabilir. İlan zorunlu değildir.

Seçim eşyasının muhafazası:

Madde 184 – İl, ilçe ve sandık kurullarına ait mühürler, seçim işlemlerine taallük eden tutanaklar, matbu defterler veya sair evrak il, ilçe adalet daireleri emanet memurluklarında ve oy sandıklarıyla kapalı oy verme yerlerinin eşya ve malzemesi köylerde muhtarlıklarca ve kasaba ve şehirlerde belediyelerce muhafaza olunur.

Muaflık:

Madde 185 – Bu kanunun uygulanmasında, yapılacak müracaatlara ait her türlü evrak ve vesikalar ile kurullarca verilecek kararlar resim ve harçtan muafır.

Siyasi partilerin kağıt ihtiyacı:

Madde 186 – Siyasi partiler oy pusulası ve propaganda işleri için ihtiyaç duydukları kağıdı Devlet fabrikalarından veya Devlet sermayesinin iştiraki olan fabrikalardan temin etmek isterlerse bedeli kendileri tarafından ödenmek şartıyla Yüksek Seçim Kurulu, partilerin bu isteklerini yerine getirir.

Yüksek Seçim Kurulunun bu konuda ,resmi makamlar ve fabrikalar nezdinde, yapacağı talepler süratle ve her şeye tercihlilik olarak yerine getirilir.

1- 23/6/2008 tarihli ve 2008/13851 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile; bu fıkradaki gündelik miktarının hesaplanmasında dikkate alınan 600 (altıyüz) gösterge rakamının Yüksek Seçim Kurulu Başkan ve üyeleri için 2000 (ikibin)'e, diğerleri için 1000 (bin)'e yükseltilmesi hüküm altına alınmıştır.

Yüksek Seçim Kurulunca Yapılacak İşlemler:

Ek Madde 1 – (Ek: 13/2/1965 - 533/10 md; Değişik: 24/3/1973 - 1700/1 md.)

Yüksek Seçim Kurulu tarafından, Türkiye Radyoları vasıtasıyla, haber yayınları saatinde veya başka uygun saatlerde yayımlanacak bildirilerle; vatandaşın ilgisi uyandırılmak ve kendisine seçmen olmanın görev ve yetkileri hatırlatılmak suretiyle; daimi seçmen kütüklerinin düzenlenmesi, ilk sayım ve yazım işlerinin yapılması, yeniden yapılacak yazım işlemleri, denetlemeler, sandık seçmen listelerinin düzenlenmesi, askıya çıkarılması ve askıdan indirilmesi, itiraz ve ilave kayıt işlemlerinin ne şekilde yapılacağı, seçmen kartlarının dağıtılması ve oy verme konusunda yapılacak işlemler, sair lüzum görülen hususlarla birlikte, süre de belirtilerek duyurulur.

Ayrıca, il ve ilçe seçim kurulları tarafından alışımlı yayın araçları ile, halkın ilgisini uyandıracak aynı nitelikteki bildirilerle keyfiyet ilan olunur.

Yüksek Seçim Kurulunun ve il seçim kurullarının bu konudaki her türlü bildirilerinden Türkiye Radyolarınca ücret alınmaz.

Her seçmenin, kütüklere ve bunlara uygun olarak sandık seçmen listelerine ksiksiz geçmesi seçmen kartlarının dağıtılmasının tam yapılması, ilkesine uygun olarak, Yüksek Seçim Kurulu, her konuda yapılacak işlemleri, yayımlayacağı genelgelerle gösterir. İl ve ilçe seçim kurulu başkanları da, bu ilke ve Yüksek Seçim Kurulunun genelgeleri doğrultusunda, bölgelerindeki görevlilerin eğitimini ve görevlerini yapmalarını sağlarlar.

Ek Madde 2 – (Ek: 14/7/1965 - 656/14 md.)

Yüksek Seçim Kurulunca kanun hükmünce radyolarla yayınlanması zorunlu olan veya gerekli görülen her türlü konularda ve il seçim kurulları tarafından kanun hükmünce kendi illeri radyolarında yayınlanması zorunlu olan veya gerekli görülen konularda, yapılacak radyo yayınlarından, Türkiye'de yayın yapan radyolarda ücret alınmaz.

Ek Madde 3 – (Ek: 14/7/1965 - 656/14 md.)

Yüksek Seçim Kurulunca gerekli gösterilecek ilçe ve seçimlerde, seçimlerin başlangıcından ilçe birleştirme tutanağının düzenlenmesine kadar, ilçe seçim kurulu başkanlarının esas hakimlik görevleri, hakimin tayin edeceği ölçü ve şekilde tamamen veya kısmen, Yüksek Hakimler Kurulunca, yetki verilecek başka hakimlere gördürülür.

Ek Madde 4 – (Ek: 17/5/1979 - 2234/2 md.)

Yüksek Seçim Kurulu, zorunlu gördüğü takdirde, adaylığa müracaat tarihi, müracaatların incelenmesi, adaylığa karşı itiraz, itirazların karara bağlanması, adayların geçici ve kesin ilanı gibi seçim işlemleri için bu Kanunda veya başka kanunlarda öngörülen tarihleri ve süreleri değiştirebilir. Yüksek Seçim Kurulu bu kararını gerekçesiyle birlikte derhal ilan eder. Şu kadar ki, süre ve tarihlere değişiklik yapma yetkisi, siyasi partilerce gösterilecek adaylar hakkında kullanılamaz.

Ek Madde 5 – (Ek: 28/3/1986 - 3270/25 md.)

Anayasa değişikliklerine ilişkin kanunların halk oyuna sunulmasında kullanılacak olan oy pusulalarının şekli; oy verme, oyların sayım ve dökümü, geçersiz oyların tespiti, sonuçların tutanağa geçirilmesi, ilçe, il ve Yüksek Seçim Kurulunca yapılacak birleştirme işlemleri; halk oyuna sunulan kanunla ilgili Türkiye Büyük Millet Meclisindeki çoğunluk ve azınlık görüşleri ile Cumhurbaşkanının görüşünün ve halk oyu sonuçlarının Türkiye Radyo ve Televizyonları aracılığı ile seçmenlere açıklanması ilkeleri bu Kanunda yer alan benzer hükümler dikkate alınarak Yüksek Seçim Kurulunca tespit ve ilan edilir.

Ek Madde 6 – (Ek: 19/2/1987 - 3330/7 md.)

Milli Bayramlar, kurtuluş günleri, Cumhurbaşkanının karşılanması ve uğurlanması ile yabancı Devlet ve Hükümet Başkanlarının ve bakanların resmen ülkemizi ziyaretleri sebebiyle yapılacak karşılama, ağırlama ve uğurlama, adli yıl ile üniversitelerin, uluslararası toplantı ve fuarların açılış törenlerinde ve tabii afet hallerinde bu Kanunda yer alan yasaklar uygulanmaz.

Seçim propagandasının başlangıç tarihinden oy verme gününü takip eden güne kadar olan süre içinde 62 nci maddede sayılan bütün daire, teşekkül ve müesseselerle Bankalar Kanununa tabi teşekküllerin kanun veya bir idari tasarruf gereği yapacakları mutad ticari, iktisadi ve pazarlama faaliyetleri, vatandaşın oyuna tesir etmek maksadına müteveccih olmadıkça, 63 ve 64 üncü maddelerde belirtilen yasak hükümleri uygulanmaz.

Ek Madde 7 – (Ek: 15/3/1990 - 3617/1 md.)

Yüksek mahkeme üyeleri, hâkimler, savcılar ve bu meslekten sayılanlar ile Subay ve Astsubaylar hariç olmak üzere; milletvekili ve mahalli idareler genel ve ara seçimlerinde aday ve aday adayı olan Devlet memurları ve diğer kamu görevlileri, adaylığı veya seçimi kaybetmeleri halinde, Yüksek Seçim Kurulunca seçim sonuçlarının ilanını takip eden bir ay içinde müracaat etmeleri kaydıyla eski görevlerine veya kazanılmış hak aylık derecelerindeki başka bir göreve dönebilirler.¹

Ek Madde 8 – (Ek: 13/3/2008 - 5749/14 md.)

Bu Kanunda ve diğer mevzuatta 298 sayılı Kanunun 94 üncü maddesinin (II) numaralı fıkrasına yapılan atıflar, 94/E maddesine yapılmış sayılır.

Ek Madde 9 – (Ek: 8/4/2010-5980/28 md.)

İlçe seçim kurullarından Yüksek Seçim Kuruluna elektronik ortamda gönderilen sandık ölçekli seçim sonuçlarını, talepleri halinde seçime katılan siyasi parti genel merkezlerinin de eş zamanlı olarak izleyebilmeleri ve aynı formatta bilgisayar ortamında saklayabilmeleri için gerekli her türlü tedbir, Yüksek Seçim Kurulu tarafından alınır. Siyasi parti genel merkezleri bu suretle elde ettikleri seçim sonuçlarını, Yüksek Seçim Kurulunca belirlenen süre bitimine kadar kendi

1- Bu maddede geçen "Subay, Astsubaylar hariç olmak üzere" ibaresi, 22/12/2005 tarihli ve 5435 sayılı Kanunun 47 nci maddesiyle "Yüksek mahkeme üyeleri, hâkimler, savcılar ve bu meslekten sayılanlar ile Subay ve Astsubaylar hariç olmak üzere" şeklinde değiştirilmiş ve metne işlenmiştir.

teşkilatlarına veya üçüncü şahıslara gönderemez ve kamuoyuna açıklayamaz.

Yüksek Seçim Kurulu, siyasi parti genel merkezlerinin kullanımına açılacak veri tabanları ile ilgili her türlü güvenlik tedbirlerini de alır.

ONUNCU BÖLÜM

Geçici Hükümler

Geçici Madde 1 – Bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren:

A) Üç gün içinde Yüksek Seçim Kurulu teşekkül eder.

B) Yedi gün içinde il ve ilçe seçim kurulları teşkil olunur.

Bundan sonra, kütüklere dair hükümler dairesinde işleme devam olunur.

Geçici Madde 2 – İçişleri Bakanlığı bütçesinin 418 inci bölümündeki seçmen kütük ve kartlarının düzenlenme giderleri ödeneği olan 1 500 000 lira, Adalet Bakanlığı bütçesinin 420 nci bölümüne aktarılır ve eklenir.

Geçici Madde 3 – Bu kanunun 19 uncu ve 23 üncü maddelerindeki, siyasi partilerin onbeş il çevresinde il ve ilçe teşkilatı kurmuş olmaları hükmü saklı kalmak şartıyla, bu teşkilatı altı aydan beri kurmuş ve ilk genel kurul toplantısını yapmış bulunmak kayıtları, bu Kanunun yayınlanmasından sonra yapılacak her türlü seçimlerde bir defaya mahsus olmak üzere aranmaz.

Geçici Madde 4 – 157 sayılı kanunun 2 nci ve 18 inci maddelerine göre, Anayasanın halkoyuna sunulmasında, bu kanun hükümleri uygulanır.

Geçici Madde 5 – (Ek: 16/8/1961 - 347/1 md; Mülga: 27/10/1988 - 3488/1 md)

Geçici Madde 6 – (Ek: 16/8/1961 - 347/1 md; Mülga: 27/10/1988 - 3488/1 md)

Geçici Madde 7 – (Ek: 16/8/1961 - 347/1 md; Mülga: 27/10/1988 - 3488/1 md)

Geçici Madde 8 – (Ek: 16/8/1961 - 347/1 md; Mülga: 27/10/1988 - 3488/1 md)

Geçici Madde 9 – (Ek: 16/8/1961 - 347/1 md; Mülga: 27/10/1988 - 3488/1 md)

Geçici Madde 10 – (Ek: 16/8/1961 - 347/1 md; Mülga: 27/10/1988 - 3488/1 md)

Geçici Madde 11 – (24/3/1973 - 1700/2 md. ile gelen numarasız geçici madde hükmü olup 17/5/1979 - 2234/2 md. ile numarası teselsül ettirilmiştir.)

29 uncu maddede öngörülen, daimi seçmen kütükleri bürolarında görevlendirilecek personel için gerekli kadrolar alınincaya kadar, bu bürolarca yapılacak hizmetlerde çalıştırılmak üzere, ilçe seçim kurulu başkanları, 33 üncü maddede yazılı yetkiyi kullanabilirler. Bu takdirde, görevlerin nasıl yürütüleceği

Yüksek Seçim Kurulu tarafından belli edilir.

Daimi seçmen kütükleri bürolarında görevlendirilecek şef ve memurlarla ilgili atamaların herhangi bir nedenle tamamlanamamış bulunduğu ilçelerde de, yukarıdaki fıkra, hükmü uygulanabilir.

Geçici Madde 12 – (20/2/1979 - 2181/1 md. ile gelen numarasız geçici madde hükmü olup 17/5/1979 - 2234/2 md. ile numarası teselsül ettirilmiştir.)

26/4/1961 tarih ve 298 sayılı Kanunun 24/3/1973 tarih ve 1700 sayılı Kanunla değişik; 35 ve müteakip maddelerine göre bütün Türkiye’de 1979 yılının Mart ve Nisan ayları içinde yapılması gereken seçmen kütüklerinin denetimi bir ay ertelenmiştir. Bu denetim işlemi 1979 yılına münhasır olmak üzere sadece Cumhuriyet Senatosu üçte bir yenileme seçimlerinin yapılacağı (C) Grubu illeri ile boşalan Cumhuriyet Senatosu üyelikleri ve milletvekillikleri için ara seçimi yapılacak illerde yapılır.

Geçici Madde 13 – (Ek: 17/5/1979 - 2234/2 md.)

Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihte görev yapmakta olan Yüksek Seçim Kurulu üyelerinin görevi 1981 yılı Ocak ayına kadar devam eder. 1980 yılının Aralık ayının ilk haftasında Yargıtay ve Danıştay üyeleri arasından ad çekme ile 3’er üye ayrılır. Ad çekme, Yüksek Seçim Kurulu huzurunda, kurul başkanı tarafından yapılır. Başkan ve başkanvekili bu ad çekmeye girmezler.

1981 Ocak ayının ilk haftasında, Yargıtay ve Danıştay Genel Kurullarında, ad çekme sonucunda boşalan 3’er üyelik için seçim yapılır.

Geri kalan üyeliklerin seçimi 1983 Ocak ayında yenilenir.

Geçici Madde 14 – (Ek: 17/5/1979 - 2234/2 md.)

Bu Kanunun yürürlüğe girmesini takip eden bir aylık sürenin son haftasında, 15 inci maddede yazılı usulle il seçim kurulları, 18 ve 19 uncu maddelerde yazılı usulle ilçe seçim kurulları kurulur. Bu kurulların yenilenmesi, bu Kanunun yürürlüğe girmesini takip eden Ocak ayından bir yıl sonraki Ocak ayının son haftasında yapılır.

Geçici Madde 15 – (Ek: 17/5/1979 - 2234/2 md.)

24/3/1973 tarihli ve 1700 sayılı Kanunla değiştirilen 298 sayılı Kanunun 28 ve müteakip maddelerine göre, kadroları Adalet Bakanlığına bağlı daimi seçmen kütüğü bürolarında çalışan personelden, kadrolarıyla birlikte Seçmen Kütüğü Genel Müdürlüğüne geçmeleri Genel Müdürlükçe uygun görülmeyenler, Adalet Bakanlığınca başka görevlere atanırlar ve kadroları iptal edilir.

Geçici Madde 16 – (Ek: 17/5/1979 - 2234/2 md.)

İlk yazım, bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten sonra gelen altmışıncı günü takibeden ilk pazar günü yapılır.

Bu yazımda elde edilen bilgiler, ilgili ilçe seçim kurullarında liste haline getirilerek bu listeler ilçe seçim kurulu başkanlıklarında saklanır; geçici 17 nci maddenin uygulanmasında bu listelerde yazılı bilgiler esas alınır.

Geçici Madde 17 – (Ek: 17/5/1979 - 2234/2 md.)

1. Bu Kanun hükümleri gereğince Seçmen Kütüğü Genel Müdürlüğü tarafından düzenlenecek seçmen kütüğünün ve bu kütüğe uygun olarak yayınlanacak sandık seçmen listelerinin hazırlanıp yayınlanmasında; 14 Ekim 1979 tarihinde Cumhuriyet Senatosu üçte bir yenileme, Cumhuriyet Senatosu üyeliği ile Milletvekili ara seçimleri yapılacak illere ve ilk sandık seçmen listelerinin yayınlanmasına kadar geçecek süre içinde mahalli idareler seçimleri yapılacak seçim çevrelerine öncelik verilir.

2. İlk yazım ve birinci bentte belirtilen seçimlerin yapılma tarihlerine göre; bu seçimlerin yapılacağı seçim çevrelerine ait kütük ve sandık seçmen listelerinin zaman darlığı sebebiyle Seçmen Kütüğü Genel Müdürlüğünce hazırlanıp yayınlanmasına ve yapılacak bu seçimlere yetiştirilmesine imkan olmadığının Yüksek Seçim Kurulunca tespit edilmesi halinde:

a) 14 Ekim 1979 tarihinde yapılacak Cumhuriyet Senatosu üçte bir yenileme, Cumhuriyet Senatosu üyeliği ve milletvekili ara seçimlerinde, ilçe seçmen kütüğü bürolarının geçici 16 ncı maddeye göre yapılan ilk yazımla elde edilen bilgilerden çıkardığı listelere göre hazırlanacak sandık seçmen listeleri kullanılır.

Bu şekilde hazırlanan sandık seçmen listeleri, listelerin hazırlanmasından sonra bu illere bağlı bütün seçim çevrelerinde yapılacak mahalli idareler seçimleri içinde geçerlidir.

b) Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten yukarıda (a) fıkrasında belirtilen şekilde sandık seçmen listelerinin hazırlanmasına kadar geçecek süre içinde, bütün seçim çevrelerinde yapılacak; belediye başkanlığı, belediye ve il genel meclisi üyelikleri, köy ve mahalle muhtarlıkları, ihtiyar heyeti ve meclisi üyelikleri seçimlerinde kullanılacak sandık seçmen listelerinin tanzim esaslarıyla, (a) fıkrasında yer alan ve ilk yazımla elde edilen bilgileri kapsayan listelerin düzenlenmesine, askıya çıkarılmasına ve askıdan indirilmesine, sandık seçmen listelerine ayrılmasına ve kesinleşmesine, itirazların süre ve şekillerine dair esasları Yüksek Seçim Kurulu tespit ve ilan eder.

Geçici Madde 18 – (Ek: 19/2/1987 - 3330/8 md.)

Bu Kanununun 28 inci maddesinde tanımlanan seçmen kütüğü tam olarak oluşturulup işlerlik kazanıncaya kadar yapılacak seçimlerde ve halk oylamalarında kullanılacak seçmen kütüklerinin düzenlenmesi; kütüğe yazılma, muhtarlık bölgesi askı listelerinin düzenlenmesi, askıya çıkarılması, askı süresi, sandık seçmen listelerinin ayrılması, kesinleşmesi ve kütüğün güncelleştirilmesi esas ve ilkeler ile listelere itiraz yöntemleri ve süreleri, seçimlerin özellikleri gözetilmek suretiyle, Yüksek Seçim Kurulunca tespit ve ilan edilir.

Geçici Madde 19 – (Ek: 19/2/1987 - 3330/8 md.)

Yüksek Seçim Kuruluna 1985 Ocak ayında seçilenlerin yerine Ocak 1990 tarihinde yenileme seçimi yapılır.

Geçici Madde 20 – (Ek: 5/6/1997 - 4265/3 md.)

Yüksek Seçim Kuruluna 1993/Ocak ayında seçilenlerin yerine Ocak/2000 tarihinde yenileme seçimi yapılır.

Geçici Madde 21 – (Ek: 26/8/1999 - 4448/6 md.)

Yüksek Seçim Kuruluna 1993 ve 1996 Ocak ayında Yargıtay ve Danıştay'dan seçilmiş üyeler ile bu üyelerin yerine seçilenler arasında ad çekme ile üçer kişi belirlenir. Başkan ve başkanvekili ad çekmeye girmezler. Belirlenen bu altı üye için 2001 Ocak ayının ikinci yarısında yenileme seçimi yapılır. Diğer beş üye için yenileme seçimleri 2004 Ocak ayında yapılır.

Geçici Madde 22- (Ek: 11/6/2003-4885/1 md.)

Yüksek Seçim Kurulu; 28 inci maddede tanımlanan bilgisayar ortamında seçmen kütüğü oluşturmanın alt yapısını teşkil eden SEÇSİS Projesi kapsamında, seçmen olan vatandaşları bilgisayar kayıtlarına aktarmasına kadar, 36 ncı maddenin birinci fıkrasında öngörülen genel yazım ve denetleme yapılmaz.

Geçici Madde 23- (Ek: 9/5/2012-6304/8 md.)

31/12/2016 son tarih olmak üzere milletvekili genel seçimi, cumhurbaşkanlığı seçimi ve halkoylamalarında 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanunun 35 inci maddesindeki hükümlerle sınırlı kalınmaksızın Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarası esas alınarak veya mevcut bilgilerle Yurt Dışı Seçmen Kütüğü oluşturulabilir.

Ek Geçici Madde 1 – (Ek: 5/4/1983 - 2812/1 md.)

Anayasaya dayalı olarak hazırlanacak Siyasi Partiler ve Seçim Kanununa göre yapılacak ilk genel seçimlerde; 1/7/1982 tarihli ve 2687 sayılı Kanun gereğince Anayasanın halkoyuna sunulması için hazırlanan seçmen kütükleri, aynı Kanunun ilgili hükümlerine göre güncelleştirilerek kullanılır.

Güncelleştirme işlemi, Anayasa için yapılan halkoylamasına katılmayanların tesbit edilmesinden sonra, kütüklerin muhtarlık bölgesi askı listesi halinde askıya çıkarılması, bu listelerde ismi bulunmayanların ve yanlış yazılanların, başvurularına imkan sağlanması, yanlışlıkların düzeltilmesi ve eksiklerin giderilmesi suretiyle yapılır.

Askıya çıkarılma tarihi ve askı süresi ile itirazlar, itiraz belgeleri kütüklerin kesinleşme tarihi, evvelce yazılmamış olanların yeniden ne suretle yazılacağı ve yazılma şartları Yüksek Seçim Kurulunca belirlenir.

Kütüklerde ismi bulunmayanlardan, seçmen kütüklerinin kesinleştiği tarihe kadar 21 yaşını bitirmiş olanlar, başvuruları üzerine seçmen kütüklerine kaydedilirler. Nüfus kütüğünde doğduğu ay ve günü belli olmayanlar o yılın son günü doğmuş gibi işleme tabi tutulurlar.

Ek Geçici Madde 2 – (Ek: 5/4/1983 - 2812/1 md.)

1/7/1982 tarihli ve 2687 sayılı Kanunun 8 inci maddesine göre oy kullanma yeterliğine sahip olup yazım için gelen memurlara kendilerini yazdırmayanlardan, bu Kanun hükümlerine göre kütüklerin askı süresi içinde başvurarak

kendilerini kütüğe yazdıranlar hakkında, bu suçtan dolayı takibat yapılmaz, ceza mahkûmiyetleri sonuçlarını da kapsamak üzere ortadan kalkar. Ancak tahsil edilmiş para cezaları iade edilmez.

Bu şekilde kütüğe kendilerini yazdıranlar, genel ve ara seçimleri ile mahalli seçimlerde ve halkoylamalarında oy kullanabilirler ve aday olabilirler.

Ek Geçici Madde 3 – (Ek: 5/4/1983 - 2812/1 md.)

Anayasanın halkoylamasına ilişkin oy verme kütüğünde ve sandık listesinde kaydı ve oy kullanma yeterliği bulunduğu halde hukuki veya fiili herhangi bir mazereti nedeniyle halkoylamasına katılmayan ve süresinde mazeretini ileri sürmeyen veya bu yönde başvuruda bulunduğu halde delil yetersizliği veya süre veya sair sebeplerle başvurusu reddedilenlerden, seçmen kütüklerinin askıdan indirildiği tarihten önce kayıtlı oldukları ilçe seçim kurulu başkanlıklarına başvurarak mazeretlerini tevsik edenler hakkında 24/9/1982 tarihli ve 2707 sayılı Kanunun 12 nci maddesinin birinci fıkrasında yazılı yasaklar uygulanmaz.

Başvuruların incelenmesine ilişkin usul ve esaslar Yüksek Seçim Kurulunca belirlenir.

ONBİRİNCİ BÖLÜM Son Hükümler

Kaldırılan kanunlar:

Madde 187 – 5545 sayılı Milletvekilleri Seçimi Kanunu ile onu tadil eden 6272, 6428, 7037 ve 7053 sayılı kanunlar yürürlükten kaldırılmıştır.

Yürürlük:

Madde 188 – Bu kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütmekle görevli makam:

Madde 189 – Bu kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

26/4/1961 TARİH VE 298 SAYILI ANA KANUNA İŞLENEMEYEN HÜKÜMLER

1 – 13/9/1991 tarih ve 455 sayılı KHK'nin Geçici Maddesi:

Geçici Madde – Kadroları ve görev unvanları değişenler veya kaldırılanlar yeni bir kadroya atanıncaya kadar durumlarına uygun işlerde görevlendirilirler ve bu süre içinde eski kadrolarına ait aylık, ek gösterge ve diğer haklarını almaya devam ederler.

2 – 8/4/2010 tarihli ve 5980 sayılı Kanunun Geçici Maddesi:

Geçici Madde 1 – Yüksek Seçim Kurulu, bu Kanunun yürürlüğe girdiği ta-

rihten sonra yapılacak ilk milletvekili genel seçimleri için kullanılacak miktardaki oy verme araç ve gereçlerini bu Kanun hükümlerine göre hazırlatır.

Mevcut oy sandıkları, oy kabinleri veya kullanılamayacak seçim araç ve gereçleri ilgili mevzuat gereğince terkin işlemi yapılarak maliyeye, "Evet" ve "Tercih" mühürleri ise Darphane ve Damga Matbaası Genel Müdürlüğüne devredilir.

Bu Kanun gereğince hazırlanacak oy verme araç ve gereçlerinin alımı veya imali için gerekli ödenek ayrılır.

298 SAYILI KANUNDA EK VE DEĞİŞİKLİK YAPAN MEVZUATIN YÜRÜRLÜKTEN KALDIRDIĞI KANUN VE HÜKÜMLERİ GÖSTERİR LİSTE

Yürürlükten Kaldıran Mevzuatın

Yürürlükten Kaldırılan Kanun veya Kanun Hükümleri	Tarihi	Sayısı	Maddesi
26/4/1961 tarih ve 298 sayılı Kanununun 48 nci ve 61 inci maddeleri,	17/5/1979	2234	5
25/5/1961 tarih ve 306 sayılı Kanununun 25, 26 ve 28 inci maddeleri	17/5/1979	2234	5
298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanununun 52 nci maddesinin 3377 sayılı Kanunla değişik son fıkrası	10/9/1987	3403	2
2972 sayılı Mahalli İdareler ve Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Hakkında Kanununun 10 uncu maddesinin (c) bendi	31/3/1988	3420	8
298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanununun Geçici 5, 6, 7, 8, 9, 10 uncu Maddeleri	27/10/1988	3488	1
298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen kütükleri Hakkında Kanununun 5 inci maddesinin üçüncü fıkrası, 78 inci maddesinin altıncı fıkrası	28/12/1993	3959	1, 10

**298 SAYILI KANUNA EK VE DEĞİŞİKLİK GETİREN MEVZUATIN
YÜRÜRLÜĞE GİRİŞ TARİHİNİ GÖSTERİR LİSTE**

Kanun Yürürlüğe

No.	Farklı tarihte yürürlüğe giren maddeler	Giriş Tarihi
306	-	30/5/1961
347	-	17/8/1961
356	-	29/8/1961
533	-	20/2/1965
656	-	20/7/1965
1700	-	30/3/1973
1789	-	8/7/1973
2181	-	28/2/1979
2234	-	30/5/1979
2812	-	7/4/1983
2839	-	13/6/1983
3270	-	15/4/1986
3330	-	4/3/1987
3377	-	3/6/1987
3403	-	11/9/1987
KHK-290	-	20/10/1987
3420	-	13/4/1988
3488	-	27/10/1988
KHK-455	-	18/9/1991
3959	-	30/12/1993
3969	-	18/2/1994
4125	-	28/10/1995
KHK-572	-	6/6/1997
4265	-	11/6/1997
4381	-	2/8/1998
4448	-	29/8/1999
4609	-	2/12/2000
4885	-	17/6/2003
4928	-	19/7/2003
5435	15,18,30,Ek madde 7	24/12/2005

Değiştiren Kanun Yürürlüğü

No.	298 sayılı Kanunun değişen maddeleri	Giriş Tarihi
5728	79,133,134,136,137,138,139,140,143,144,147,148,149,149/A, 150,151,154,155,156,158,159,160,161,163,164,165,166, 171,173,174,175,176,178	8/2/2008
5749	10,14,28,33,35,36,40,56,68,87,93,94, 94/A, 94/B, 94/C, 94/D, 94/E,106,160,164,182 ve Ek Madde 8	22/3/2008
5980	17, 50, 51/A, 55/A, 55/B, 57, 58, 60, 61, 68, 78, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 92, 94, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 108, 128, 151, 153, Ek Madde 9 ve İşlenemeyen Hüküm	10/4/2010

AK PARTİ

**2839 SAYILI MİLLETVEKİLİ
SEÇİM KANUNU**

herşey
Türkiye
için!

2839 SAYILI MİLLETVEKİLİ SEÇİM KANUNU**BİRİNCİ BÖLÜM**

GENEL HÜKÜMLER.....519

- Madde 1 - Amaç ve Kapsam
 Madde 2 - Seçim Sistemi ve Usulü
 Madde 3 - Milletvekili Sayısı ve Dağılımı
 Madde 4 - Seçim Çevreleri ve Çıkaracağı Milletvekili Sayısı
 Madde 5 - Seçim Çevreleri ve Çıkaracakları Milletvekili Sayısının İlanı
 Madde 6 - Seçim Dönemi, Seçimin Başlangıcı ve Seçim Günü
 Madde 7 - Ara Seçimi
 Madde 8 - Seçimin Yenilenmesi
 Madde 9 - Sürelerin Tespiti
 Madde 10 - Seçilme Yeterliği
 Madde 11 - Milletvekili Seçilemeyecek Olanlar

İKİNCİ BÖLÜM

SEÇİM ÖNCESİ İŞLERİ..... 522

- Madde 12 - Adaylık
 Madde 13 - İller Toplamının En Az Yarısında Tam Aday Göstermeyen Siyasi Partilerin Durumu
 Madde 14 - İller Toplamının Yarısından Fazlasında Aday Gösteren Partilerin Durumu
 Madde 15 - İtiraz Üzerine Meydana Gelen Eksikler
 Madde 16 - Siyasi Partilerin Adayları ve Bağımsız Adaylar
 Madde 17 - Kurullarda Görevli Hakimlerin Durumu
 Madde 18 - Adaylık İçin Görevden Çekilmesi Gerekenler
 Madde 19 - Görevden Ayrılmaya İlişkin Hükümler
 Madde 20 - Siyasi Partilerin Aday Listelerini Vermeleri
 Madde 21 - Bağımsız Adayların Müracaatı
 Madde 22 - Adaylara Karşı İtiraz
 Madde 23 - Adayların İncelenmesi
 Madde 24 - Adayların İlanı
 Madde 25 - Adaylıktan İstifa ve Ölüm

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SEÇİM GÜNÜ İŞLERİ.....	526
Madde 26 - Kullanılacak Oy Pusulasının Şekli	
Madde 27 - Birleşik Oy Pusulalarının Mahalline Yollanması ve Mühürlenmesi	
Madde 28 - Oyların Kullanma Şekli	
Madde 29 - Geçerli Oyların Hesabı	
Madde 30 - Sayımın Tutanağa Geçirilmesi	

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SEÇİMDEN SONRA YAPILACAK İŞLER.....	529
Madde 31 - İlçelerde Seçim Sonuçlarının Birleştirilmesi	
Madde 32 - İl Seçim Kurullarında Birleştirme	
Madde 33 - Genel Baraj ve Hesaplanması	
Madde 34 - Bir Seçim Çevresinde Siyasi Partilerin Ve Bağımsız Adayların Elde Edecekleri Milletvekili Sayısının Hesabı	
Madde 35 - Siyasi Parti Adaylarından Seçilenlerin Tespiti	
Madde 36 - Milletvekili Seçilenlerin Yüksek Seçim Kuruluna Bildirilmesi ve Tutanakların Verilmesi	
Madde 37 - Seçim Sonuçlarının Yayımları	
Madde 38 - Başkanlığı Tarafından Yayınlanması	
Madde 39 - Seçimin veya Tutanağın İptali	
Madde 40 - Seçim Belgelerinin Saklanması	

BEŞİNCİ BÖLÜM

ÇEŞİTLİ HÜKÜMLER.....	532
Madde 41 - Bağımsız Adayların Emaneten Yatırdıkları Para Hakkında Yapılacak İşlemler	
Madde 42 - Özel Hüküm Bulunmayan Hallerdeki Uygulama	

ALTINCI BÖLÜM

ALTINCI BÖLÜM.....	533
Madde 43 - Değiştirilen Kanun Hükümleri	
Madde 44 - 61	
Madde 62 -	

YEDİNCİ BÖLÜM

GEÇİCİ HÜKÜMLER.....533

SEKİZİNCİ BÖLÜM

SON HÜKÜMLER.....537

Madde 63 - Seçimde Oy Kullanmayanlar

Madde 64 - Yürürlükten Kaldırılan Kanunlar

Madde 65 - Yürürlük

Madde 66 - Yürütme

MİLLETVEKİLİ SEÇİMİ KANUNU¹**Kanun Numarası : 2839****Kabul Tarihi : 10/6/1983****Yayımlandığı R.Gazete:Tarih: 13/6/1983 Sayı : 18076****Yayımlandığı Düstur:Tertip: 5 Cilt: 22 Sayfa: 380****BİRİNCİ BÖLÜM****Genel Hükümler****Amaç ve kapsam:**

Madde 1 – Bu Kanun, milletvekili seçimi sistem ve usulünü, seçim çevreleriyle milletvekili sayısını, seçim dönemi ve zamanını, ara seçimi, seçimin yenilenmesi, seçilebilme ve aday olma esasları ile milletvekili seçimine ilişkin ilkeleri ve uygulamaları düzenler.

Seçim sistemi ve usulü:

Madde 2 – Milletvekili seçimi tek derecelidir. Seçim nispi temsil sistemine göre, genel, eşit ve gizli oyla, bütün yurttan aynı günde yargı yönetim ve denetimi altında yapılır.

Seçmen, oyunu tam bir serbestlikle kendisi kullanır.

Oyların sayımı, dökümü ve tutanaklara bağlanması, açık olarak yapılır.

Milletvekili sayısı ve dağılımı²**Madde 3 – (Değişik : 27/10/1995 - 4125/8 md.)**

Milletvekili sayısı 550'dir. (Son iki cümle iptal : **Ana.Mah'nin; 18/11/1995 tarih ve E. 1995/54, K.1995/59 sayılı Kararı ile**).

Seçim çevreleri ve çıkaracağı milletvekili sayısı:**Madde 4 – (Değişik : 27/10/1995 - 4125/9 md.)**

İllerin çıkaracağı milletvekili sayısının tespitinde toplam milletvekili sayısından (...) her il'e önce bir milletvekili verilir.

(Değişik : 23/11/1995 - 4138/1 md.) Son genel nüfus sayımı ile belli olan Türkiye nüfusu, birinci fıkradaki illere verilen milletvekili sayısı çıkarıldıktan sonra kalan milletvekili sayısına bölünmek suretiyle bir sayı elde edilir. İl nüfusunun bu sayıya bölünmesi ile her ilin ayrıca çıkaracağı milletvekili sayısı tespit olunur.

1- Bu Kanunun 12, 14, 26, 28, 34, 35, 63 ve 93 üncü maddelerinin XIX uncu Dönem Milletvekili Genel Seçimindeki uygulaması için, Kanunlar Külliyyatının 7247 sayfasında yayımlanan 24/8/1991 tarih ve 3757 sayılı Kanuna bakınız.(R.G.26/8/1991 - 20972)

2- Bu madde başlığı, 27/10/1995 tarih ve 4125 sayılı Kanunun 8 inci maddesiyle değiştirilmiş olup, metne işlenmiştir.

(...) nüfusu milletvekili çıkarmaya yetmeyen illerin nüfusları ile artık nüfus bırakan illerin artık nüfusları büyüklüklerine göre sıraya konular ve ilk hesapta iller arasında bölüştürülmemiş bulunan milletvekillikleri bu sıraya göre dağıtılır. **(Ek cümle : 22/10/2009 - 5922/1 md.; İptal: Anayasa Mahkemesi'nin; 10/2/2011 tarihli ve E.:2009/88, K.: 2011/39 sayılı Kararı ile)**¹

Son kalan milletvekilliğinin verilmesinde, iki veya daha fazla ilin eşit nüfus veya nüfus artışı göstermesi halinde, bunlar arasında ad çekilir.

Yapılan tespit sonunda, çıkaracağı milletvekili sayısı 18'e kadar olan iller, bir seçim çevresi sayılır. Çıkaracağı milletvekili sayısı 19'dan 35'e kadar olan iller iki, 36 ve daha fazla olan iller üç seçim çevresine bölünür. Bu seçim çevreleri, numara sırasına göre adlandırılır.

Bu illerin seçim çevreleri belirlenirken:

a) Seçim çevreleri, mümkün olduğu ölçüde eşit veya birbirine yakın sayıda milletvekili çıkaracak şekilde oluşturulur.

b) Mümkün olduğu ölçüde ilçelerin mülki bütünlüğü dikkate alınır.

c) Aynı seçim çevresinde yer alacak ilçelerin nüfus ve coğrafi yakınlıkları ile ulaşım imkanları gözönünde bulundurulur.

Bu illerin milletvekili sayısının seçim çevrelerine dağıtımında; seçim çevrelerinin çıkaracakları milletvekili sayısı, nüfusları bakımından illerin milletvekili sayısını tespit etmeye ilişkin esaslara göre belirlenir.

Seçim çevreleri ve çıkaracakları milletvekili sayısının ilanı:

Madde 5 – Seçim çevreleri ve her seçim çevresinin çıkaracağı milletvekili sayısı, Yüksek Seçim Kurulu tarafından, genel nüfus sayımı sonuçlarının açıklanmasından itibaren en geç altı ay içinde, 4 üncü madde uyarınca tespit edilerek Resmî Gazete, radyo ve televizyonla ilan edilir.

Seçim dönemi, seçimin başlangıcı ve seçim günü:

Madde 6 – (Değişik birinci fıkra: 22/10/2009 - 5922/2 md.) Türkiye Büyük Millet Meclisinin seçimleri dört yılda bir yapılır.

(Değişik ikinci fıkra: 22/10/2009 - 5922/2 md.) Bir önceki seçimin yapıldığı tarihten itibaren dört yılın dolmasından önceki son Pazar günü oy verilir. Oy verme gününden geriye doğru hesaplanacak doksan günlük sürenin ilk günü seçimin başlangıç tarihidir.

Savaş sebebiyle yeni seçimlerin yapılmasına imkan görülmezse, Türkiye Büyük Millet Meclisi, seçimlerin bir yıl geriye bırakılmasına karar verebilir.

Geri bırakma sebebi ortadan kalkmamışsa, erteleme kararındaki usule göre bu işlem tekrarlanabilir.

1- Birinci fıkrada yer alan, "100 milletvekili çıkarıldıktan sonra kalan milletvekili sayısından" ve üçüncü fıkrada yer alan "bu suretle hesaplanan milletvekillerinin sayısı 450'yi bulmadığı takdirde" sözcükleri Anayasa Mahkemesinin 18/11/1995 tarih ve E.1995/54, K.1995/59 sayılı kararı ile iptal edilmiştir. (R.G.: 21/11/1995-22470 Mük.)

Ara seçimi:

Madde 7 – Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliklerinde boşalma olması halinde, ara seçime gidilir.

Ara seçimleri, her seçim döneminde bir defa yapılır ve genel seçimden otuz ay geçmedikçe ara seçime gidilemez. Ancak, boşalan üyeliklerin sayısı, üye tamsayısının yüzde beşini bulduğu hallerde, ara seçimlerinin üç ay içinde yapılmasına Türkiye Büyük Millet Meclisince karar verilir.

Genel seçimlere bir yıl kala ara seçimi yapılamaz.

(Ek: 2/1/2003-4778/14 md.) Yukarıda yazılı haller dışında, bir ilin veya seçim çevresinin Türkiye Büyük Millet Meclisinde üyesinin kalmaması halinde, boşalmayı takip eden doksan günden sonraki ilk Pazar günü o seçim çevresinde ara seçim yapılır.

Seçimin yenilenmesi:

Madde 8 – Seçim dönemi bitmeden önce, seçimin yenilenmesine Türkiye Büyük Millet Meclisi veya Cumhurbaşkanınca karar verilmesi halinde, durum Bakanlar Kurulu tarafından kırksekiz saat içinde ilan olunur.

(Değişik : 10/9/1987 – 3403/4 md.) Yenileme kararı Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından verilmişse Meclis, seçimin yapılacağı tarihi de belirler. Yenileme kararının

Cumhurbaşkanınca verilmesi halinde, bu kararın verildiği günden sonra gelen doksanıncı günü takip eden ilk Pazar günü oy verilir.

Sürelerin tespiti:

Madde 9 – Seçimlerin yenilenmesine veya ara seçimi yapılmasına karar verildiği hallerde, Yüksek Seçim Kurulu, bu Kanun ile 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanunun ve 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanununun seçimlere ilişkin olarak tespit ettiği süreleri kısaltarak uygulayabilir.

Seçilme yeterliği:

Madde 10 – Yirmibeş yaşını dolduran her Türk vatandaşı milletvekili seçilebilir.¹

Milletvekili seçilemeyecek olanlar:

Madde 11 – Aşağıda yazılı olanlar milletvekili seçilemezler:

- İlkokul mezunu olmayanlar,
- Kısıtlılar,
- Yükümlü olduğu askerlik hizmetini yapmamış olanlar,
- Kamu hizmetinden yasaklılar,
- Taksirli suçlar hariç, toplam bir yıl veya daha fazla hapis veya süresi ne

olursa olsun ağır hapis cezasına hüküm giymiş olanlar,

¹- Bu maddede geçen "Otuz yaşını" ibaresi, 19/10/2006 tarihli ve 5552 sayılı Kanunun 1 inci maddesiyle "Yirmibeş yaşını" olarak değiştirilmiş ve metne işlenmiştir.

f) Affa uğramış olsalar bile;

1. **(Değişik: 2/1/2003-4778/15 md.)** Basit ve nitelikli zimmet, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, inancı kötüye kullanma, dolanlı iflas gibi yüz kızartıcı suçlar ile istimal ve istihlak kaçakçılığı dışında kalan kaçakçılık suçları, resmî ihale ve alım satımlara fesat karıştırma veya Devlet sırlarını açığa vurma suçlarından biriyle mahkûm olanlar,

2. Türk Ceza Kanununun İkinci Kitabının, birinci babında yazılı suçlardan veya bu suçların işlenmesini aleni olarak tahrik etme suçundan mahkum olanlar,

3. **(Değişik: 2/1/2003-4778/15 md.)** Terör eylemlerinden mahkûm olanlar,

4. Türk Ceza Kanununun 536 ncı maddesinin birinci, ikinci ve üçüncü fıkralarında yazılı eylemlerle aynı Kanunun 537 nci maddesinin birinci, ikinci, üçüncü, dördüncü ve beşinci fıkralarında yazılı eylemleri siyasi ve ideolojik amaçlarla işlemekten mahkum olanlar.

İKİNCİ BÖLÜM Seçim Öncesi İşleri

Adaylık:

Madde 12 – Bir siyasi partiye mensup olsun veya olmasın seçilme yeteliğine sahip her Türk vatandaşı bu Kanun hükümlerine göre milletvekilliğine adaylığını koyabilir.¹

(Değişik : 28/3/1986 - 3270/28 md.) 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanunun 14 üncü maddesinin 11 inci fıkrası gereğince Yüksek Seçim Kurulunun tespit ve ilan ettiği seçime katılabilecek siyasi partiler, 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu hükümlerine göre, bütün seçim çevrelerinde aday gösterebilirler. **(Son cümle mülga: 27/10/1995-4125/21 md.)**

İller toplamının en az yarısında tam aday göstermeyen siyasi partilerin durumu:

Madde 13 – **(Değişik birinci fıkra : 24/8/1991 - 3757/2 md.)** Herhangi bir sebeple iller toplamının en az yarısında 12 nci maddede öngörülen sayı kadar aday göstermemiş olan veyabu illerin seçim çevrelerinin herhangi birinde 12 nci maddede öngörülen sayıdan eksik aday göstermiş bulunan siyasi partilerin genel merkezlerindeki yetkili organlarına Yüksek Seçim Kurulu tarafından, eksiklerin derhal tamamlanması lüzumu bildirilir.

İlgili parti teşkilatı bu tebliğden itibaren iki gün içinde eksik kalan adaylıkları doldurur. Aksi takdirde o siyasi parti bütün seçim çevrelerinde seçime katılma hakkını kaybeder.

1- Bu maddede geçen "Otuz yaşını" ibaresi, 19/10/2006 tarihli ve 5552 sayılı Kanunun 1 inci maddesiyle "Yirmibeş yaşını" olarak değiştirilmiş ve metne işlenmiştir.

İller toplamının yarısından fazlasında aday gösteren partilerin durumu:

Madde 14 – (Değişik birinci fıkra: 24/8/1991 - 3757/3 md.) Siyasi partiler tarafından iller toplamının yarısından fazlasında 12 nci maddede öngörülen sayı kadar aday gösterilmiş olmakla beraber yarıyı geçen seçim çevrelerinin bir veya bir kaçında eksik aday gösterilmesi halinde, Yüksek Seçim Kurulunca o partinin genel merkezindeki yetkili organlarına aday listelerinin tamamlanması lüzumu bildirilir.

İlgili parti teşkilatı bu tebliğden itibaren iki gün içinde o çevrelerin listelerindeki eksikleri tamamlar. Aksi takdirde, yukarıdaki madde hükmü saklı kalmak şartıyla, adayları eksik kalan seçim çevresinde o siyasi parti, seçime katılma hakkını kaybeder.

İtiraz üzerine meydana gelen eksikler:

Madde 15 – Siyasi partilerin aday listelerinde, yapılan itirazlar üzerine eksiklik husule geldiği takdirde, Yüksek Seçim Kurulunun tebliğinden itibaren iki gün içinde bu eksikler tamamlanır. Aksi takdirde yukarıdaki maddeler hükümleri, bu hallerde de uygulanır.

Siyasi partilerin adayları ve bağımsız adaylar:

Madde 16 – Siyasi partiler anlaşarak müşterek liste halinde aday göstermezler.

Siyasi partilere kayıtlı olmayan kimselerin, herhangi bir siyasi parti tarafından aday gösterilmeleri, kendilerinin yazılı muvafakatlarına bağlıdır.

Bir kimse aynı zamanda değişik siyasi partiden veya aynı partiden aynı seçim için birden fazla seçim çevresinden aday olamaz, aday gösterilemez ve seçilemez.

Bağımsız adaylar da, aynı seçim için birden fazla seçim çevresinde aday olamaz ve seçilemez.

Kurullarda görevli hakimlerin durumu:

Madde 17 – Yüksek Seçim Kurulu ve il seçim kurulu başkan ve üyeleri ile ilçe seçim kurulu başkanları, bu görevlerinden ancak adaylıklarını koymaları halinde çekilebilirler. Adaylığı tercih edenler, bu tercih haklarını genel ve ara seçimlerin başlangıcından bir ay önce, seçimin yenilenmesine karar verilmesi halinde yenileme kararının ilanından başlayarak yedi gün içinde kullanabilirler.

Adaylığı tercih edenler, 18 ve 19 uncu maddelerde, memurlar hakkında konulan kayıtlara tabi olurlar.

İl ve ilçe seçim kurullarında görevlendirilen hakimlerin görevli buldukları seçim çevrelerinde, eşleri ve ikinci dereceye kadar (bu derece dahil) kan ve sıhri hısımları adaylıklarını koydukları veya aday gösterildikleri takdirde, bu hakimler seçim kurullarındaki görevlerinden çekilmek ve durumu derhal yetkili merciine bildirmek zorundadırlar.

Yüksek Seçim Kurulu Başkanı ve üyeleri, eşleri ve ikinci dereceye kadar (bu derece dahil) kan ve sıhri hısımları hakkındaki işlemlerde kurul toplantılarına katılamazlar.

Adaylık için görevden çekilmesi gerekenler¹

Madde 18 – (Değişik : 8/4/2010-5980/29 md.)

Hakimler ve savcılar, yüksek yargı organları mensupları, yüksek öğretim kurumlarındaki öğretim elemanları, Yükseköğretim Kurulu, Radyo ve Televizyon Üst Kurulu üyeleri, kamu kurumu ve kuruluşlarının memur statüsündeki görevlileri ile yaptıkları hizmet bakımından işçi niteliği taşımayan diğer kamu görevlileri, aday olmak isteyen belediye başkanları ve subaylar ile astsubaylar, aday olmak isteyen siyasi partilerin il ve ilçe yönetim kurulu başkan ve üyeleri ile belediye meclisi üyeleri, il genel meclisi üyeleri, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ile sendikalar, kamu bankaları ile üst birliklerin ve bunların üst kuruluşlarının ve katıldıkları teşebbüs veya ortaklıkların yönetim ve denetim kurullarında görev alanlar genel ve ara seçimlerin başlangıcından bir ay önce seçimin yenilenmesine karar verilmesi halinde yenileme kararının ilanından başlayarak yedi gün içinde görevlerinden ayrılma isteğinde bulunmadıkça adaylıklarını koyamazlar ve aday gösterilemezler.

Görevden ayrılmaya ilişkin hükümler:

Madde 19 – 18 inci madde kapsamına girenlerin ayrılma istekleri en ya-

kın amire verilecek bir dilekçeyle yapılır. Dilekçedeki imzanın sahibine ait olduğu, amir tarafından onanır ve doğrudan bağlı bulunduğu bakanlığa veya kuruma derhal gönderilir. Dilekçe sahibine, dilekçenin alındığına dair bir belge ve mertebeler silsilesiyle amirlere de bilgi verilir. Aynı esaslar dairesinde telgrafla da müracaat yapılabilir.

Dilekçenin bakanlığa veya kuruma geldiği tarihten itibaren, en geç on gün içinde ayrılma isteğinin kabul edildiği dilekçe sahibine ve amirlerine tebliğ olunur.

Subay ve astsubayların savaş ve seferberlik hallerindeki ayrılma istekleri hariç olmak üzere, ayrılma hakkını kazanmış olanların, ayrılma istekleri reddedilemez. 1402 sayılı Sıkıyönetim Kanununun 2 nci maddesinin yedinci fıkrası hükmü saklıdır. Ayrılma istekleri kabul edilen subay ve astsubaylardan milletvekili seçilmemiş olanlar sonradan bu isteklerinden vazgeçemezler ve silahlı kuvvetlere dönemezler.

Ayrılma hakkını kazanmamış olduklarından dolayı, ayrılma istekleri reddedilenler, aday listesine giremezler ve adaylıklarını koyamazlar.

Ayrılma istekleri kabul edilenler, görev başında buldukları sürece propa-

1- Bu madde başlığı "Kamu görevlileri, siyasi parti yöneticileri ve Türk Silahlı Kuvvetleri mensuplarının adaylığı" iken, 8/4/2010 tarihli ve 5980 sayılı Kanunun 29 uncu maddesiyle metne işlendiği şekilde değiştirilmiştir.

ganda mahiyetinde hiç bir harekette bulunamazlar. Subaylar ile astsubaylar ve görevleri gereği resmi elbise giyenler, resmi elbiseyle propaganda yapamaz ve bu mahiyette herhangi bir harekette bulunamazlar.

Siyasi partilerin aday listelerini vermeleri:

Madde 20 – (Değişik birinci fıkra : 27/10/1995 - 4125/11 md.) Siyasi partilerin genel merkezleri, seçime katılacakları seçim çevrelerine ait aday listeleri (...) Yüksek Seçim Kuruluna (...) alındı belgesi karşılığında ön seçim gününden en geç on gün sonraki gün, saat 17.00'ye kadar verirler.¹

Yüksek Seçim Kurulu, bunları derhal il seçim kurullarına bildirir. Yüksek Seçim Kurulu, bütün siyasi partilerin aday listelerini Resmi Gazete ve radyo ile il seçim kurulları da kendi çevrelerine ait olanları alışımlı araçlarla geçici listeler halinde ilan ederler.

Bağımsız adayların müracaatı:

Madde 21 – (Değişik birinci fıkra : 27/10/1995 - 4125/12 md.) Bağımsız milletvekili adaylığı için yapılacak başvuru, adayın milletvekili seçilmek istediği çevrenin il seçim kurulu başkanlığına, bu Kanunun adaylık için aradığı şart ve nitelikleri taşıdığını belirten bir yazı ile (...)² yapılır. Kurul başkanlığı başvurunun alındığına ilişkin bir belge verir ve derhal Yüksek Seçim Kuruluna duyurur. Yüksek Seçim Kurulu bu başvuruları, il seçim kurulları da kendi çevrelerine ait olanları, alışımlı araçlarla geçici listeler halinde ilan ederler.

Bağımsız adaylık için başvuranlar, en yüksek derecedeki Devlet memuruna mali haklar kapsamında yapılmakta olan her türlü ödemelerin bir aylık brüt tutarını ilgili mal sandığına emaneten yatırıp mabuzunu milletvekili seçilebilmek için gerekli başvurma belgelerine eklerler.³

Adaylara karşı itiraz:

Madde 22 – Adayların geçici olarak ilanından itibaren iki gün içinde il seçim kuruluna itiraz edilebilir. İtirazlar, İl seçim kurullarınca, en geç iki gün içinde karara bağlanır. İlgililer, bu kararlara karşı iki gün içinde Yüksek Seçim Kuruluna itiraz edebilirler.

Yüksek Seçim Kurulu, üç gün içinde ve en geç, kesin aday listelerinin ilanı gününe kadar bu itirazları karara bağlar.

1- Bu fıkroda yeralan, "ile ülke seçim çevresi milletvekilleri aday listelerini" ile "ayrı ayrı" sözcükleri, Anayasa Mahkemesinin 18/11/1995 tarih ve E.1995/54, K.1995/59 sayılı Kararı ile iptal edilmiştir. (R.G.: 21/11/1995-22470 Mük.)

2- Bu arada yeralan "ön seçim gününden bir gün önce saat 17.00'ye kadar" sözcükleri Anayasa Mahkemesinin 18/11/1995 tarih ve E.1995/54, K.1995/59 sayılı kararı ile iptal edilmiştir. (R.G.: 21/11/1995-22470 Mük.)

3- 8/4/2010 tarihli ve 5980 sayılı Kanunun 30 uncu maddesiyle, bu fıkroda yer alan "en yüksek derecedeki Devlet memurunun brüt aylığı kadar parayı" ibaresi "en yüksek derecedeki Devlet memuruna mali haklar kapsamında yapılmakta olan her türlü ödemelerin bir aylık brüt tutarını" şeklinde değiştirilmiş ve metne işlenmiştir.

Adayların incelenmesi:

Madde 23 – Bir il, bir kaç seçim çevresine bölünmüş olsa bile il seçim kurulları, kendi seçim çevrelerinin adayları hakkında yaptıkları inceleme sonunda, bu Kanunda yazılı adaylık şartlarında noksanlık veya aykırılık bulunduğunu görürlerse, durumu geçici ilan tarihinden itibaren iki gün içinde ilgili adaya, siyasi partilerin il başkanlarına ve Yüksek Seçim Kuruluna bildirirler.

Adayların ilanı:

Madde 24 – Adaylıklar kesinleştikten sonra, Yüksek Seçim Kurulu bütün adayları oy verme gününden önceki ellibeşinci gün, seçim çevreleri itibarıyla Resmî Gazete ve radyo ile ilan eder.

İl seçim kurulları da kendi seçim çevrelerindeki adayları, Yüksek Seçim Kurulunun belirttiği tarihte, alışılmış araçlarla ilan ederler.

Adaylıktan istifa ve ölüm:

Madde 25 – Aday listelerinin kesinleştiği tarihten, oy verme günü saat 17.00'ye kadar ölüm veya istifa nedeniyle aday listelerinde meydana gelecek eksilmeler, listelerin tamamlanmasını gerektirmez. Ancak, aday listelerinde yukarıdaki nedenlerle boşalma olması halinde listedeki adaylar liste sırasına göre kaydırılmak suretiyle boşalan yerler doldurulur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Seçim Günü İşleri

Kullanılacak oy pusulasının şekli:**Madde 26 – (Değişik : 27/10/1995 - 4125/13 md.)**

Milletvekili seçimlerinde kullanılacak siyasi partilerin birleşik oy pusulaları ile bağımsız adayların oy pusulaları aşağıdaki esaslar dahilinde hazırlanır:

a) Oy pusulaları, 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanununun 14 üncü maddesinin (1) numaralı bendindeki esaslara uygun olarak, kağıdında "Türkiye Cumhuriyeti Yüksek Seçim Kurulu" fligranı bulunan kağıtlara Yüksek Seçim Kurulu tarafından bastırılır.

b) Birleşik oy pusulasının en üstüne "Siyasi Partiler ve Bağımsız Adaylar" ibaresi yazılır. Bu ibarenin altına seçime katılan siyasi parti temsilcileri huzurunda Yüksek Seçim Kurulu tarafından çekilen kura sırasına göre, en başta ve ortada partinin özel işaretinin altında kısaltılmış adı, onun altında da tam yazı halinde adı, onun altında koyu renkli harflerle parti genel başkanının adı ve soyadı, belirli bir aralık veya çizgiden sonra çapı iki santimetre olan bir boş daire basılır ve bütün bunların altı çizilir. Bu çizginin altına o partinin kesinleşen aday listesinde yer alan adayların ad ve soyadları, aldıkları sıra numarasına göre yazılır. **(Son cümle iptal Ana.Mah.'nin 18/11/1995 tarih ve E. 1995/54, K. 1995/59 sayılı**

kararı ile.)¹

c) **(Değişik: 8/4/2010-5980/31 md.)** Siyasi parti sütunları arasında (0,75) santimetre ve iki çizgi ile belirlenmiş bir aralık bırakılır.

d) **(Değişik: 8/4/2010-5980/31 md.)** Bağımsız adaylar, birleşik oy pusulasının en sağ tarafındaki siyasi parti sütunundan sonra ve aynı hizada olmak üzere, (0,75) santimetre aralık bırakılarak, dikey ve kalın bir çizgi çizildikten sonra yerleştirilir. Bir seçim çevresinde birden fazla bağımsız aday varsa sıra, aralarında çekilecek kura ile belirlenir. Başta ve ortada bağımsız adayın adı ve soyadı yazılır. Belirli bir aralık veya çizgiden sonra çapı iki santimetre olan bir boş daire basılır ve bunların altı çizilir. Birden fazla bağımsız aday sütunları arasında, (0,75) santimetre ve iki çizgi ile belirlenmiş bir aralık bırakılır.

Siyasi parti sütunlarının altında bağımsız adaylara yer verilmez. Ancak, bağımsız aday sayısının fazla olması ve bunların oy pusulasına yerleştirilmesinin mümkün olmaması halinde, siyasi parti adaylarından sonra kalın bir çizgi çizildikten ve beş santimetre boşluk bırakıldıktan sonra tekrar bir çizgi çizilerek, kalan bağımsız adaylar filigranlı kağıt ebadına uygun olarak yerleştirilir.

e) **(Ek: 8/4/2010-5980/31 md.)** Oy pusulasında, genel başkan ve adayların nüfus kimlik belgelerindeki ad ve soyadları tam olarak yazılır. Herhangi bir kısaltma, unvan veya sıfat kullanılamaz.

f) **(Ek: 8/4/2010-5980/31 md.)** Birleşik oy pusulasında siyasi partilerin özel işaretleri, tüzüğüne uygun biçimde renkli olarak bastırılır. Siyasi partilerin oy pusulasında kullanılacak özel işareti, adı ve kısaltılmış adının belirlenmesinde parti tüzüğü esas alınır. Tüzüklerine göre, kısaltılmış adları mevcut olmayan siyasi partilerin, birleşik oy pusulalarında tam adı yazılır. Birleşik oy pusulalarında, bağımsız adaylar için herhangi bir özel işaret veya ibare kullanılamaz.

(Ek ikinci fıkrası: 8/4/2010-5980/31 md.) Yurt dışı seçmenler tarafından kullanılacak birleşik oy pusulaları, bu maddede öngörülen usul ve esaslara göre hazırlanır.

Birleşik oy pusulalarının mahalline yollanması ve mühürlenmesi:

Madde 27 – Her sandıkta kullanılacak birleşik oy pusulaları dörtüzlük paketler haline getirilerek Yüksek Seçim Kurulunca numaralanıp mühürlendikten sonra yeteri kadar zarf ile birlikte seçim çevrelerine gönderilir.

Paketleri alan ilçe seçim kurulları, hangi numaralı paketin hangi sandık kuruluza verildiğini bir tutanakla tespit eder.

Paketi alan sandık kurulu, oy verme günü, oy vermeye başlamadan evvel paketi açar ve birleşik oy pusulalarının tamamını sandık kurulu mühürü ile mühürler. Sandık kuruluna gelen seçmene bu oy pusulalarından bir adet verilirken sandık kurulu mühürünü taşıdığı ve hiçbir tarafında herhangi bir işaret bulunmadığı kurul üyelerine, müşahitlere ve seçmene gösterilir.

1- 12/10/2006 tarihli ve 5550 sayılı Kanununun 2 nci maddesiyle ; bu bentte yer alan "Siyasi Partiler" ibaresi "Siyasi Partiler ve Bağımsız Adaylar" olarak değiştirilmiş ve metne işlenmiştir.

Siyasi partilerin kesin adaylarının ad ve soyadları liste sırasına göre il seçim kurullarınca basılı listeler halinde oy verme ve sandık alanında görülebilir yerlere asılır. **(Son cümle Mülga: 27/10/1995 - 4125/21 md.)**

Oyların kullanma şekli:

Madde 28 – (Değişik : 28/3/1986 - 3270/32 md.)

Seçmen, Yüksek Seçim Kurulu tarafından yaptırılıp sandık kurullarına kadar ulaştırılmış bulunan ve sandık kurulu başkanında oy verme süresince bulunduğu mecburi olan ve birleşik oy pusulası ile birlikte kendisine verilen “Evet” yazılı mühürü alarak oyunu kullanmak üzere kapalı oy verme yerine girer.

(Değişik ikinci fıkra: 12/10/2006-5550/3 md.) Seçmen, “Evet” mührünü sadece tercih ettiği siyasî partiye veya varsa yalnızca oy vermek istediği bağımsız adaya ait özel daire içine basmak ve oy pusulasını zarfa koymak suretiyle oyunu kullanır.

(Değişik : 27/10/1995 - 4125/14 md.) Oyunu kullanan seçmen oy pusulasını katlayarak zarfa koyar ve zarfı yapıştırır. “Evet” yazılı mühürü sandık kurulu başkanına geri verir ve oyunu sandığa atar.

(Değişik dördüncü fıkra: 12/10/2006-5550/3 md.) Seçmen, “Evet” mührünü bastığı siyasî partiye veya bağımsız adaya oy vermiş sayılır.

(Beş ve altıncı fıkralar Mülga: 27/10/1995 - 4125/14 md.)

Geçerli oyların hesabı:

Madde 29 – (Değişik : 27/10/1995 - 4125/15 md.) Bir seçim çevresinde seçime katılan siyasî partinin 28 inci maddenin ikinci fıkrası uyarınca almış olduğu geçerli oyların toplamı siyasî partinin o seçim çevresinde almış olduğu geçerli oyu gösterir.

(Değişik: 27/10/1995 - 4125/15 md.) Bağımsız adayın almış olduğu geçerli oy, 28 inci maddenin ikinci fıkrası uyarınca elde ettiği geçerli oyların toplamıdır.

Birinci ve ikinci fıkralar uyarınca siyasî partiler ile bağımsız adayların aldıkları geçerli oyların toplamı o seçim çevresinin geçerli oylarını gösterir.

Ülke düzeyindeki geçerli oylar, bütün seçim çevrelerine ait geçerli oyların toplamıdır.

Sayımın tutanağa geçirilmesi:

Madde 30 – (Mülga : 27/10/1995 - 4125/21 md.)

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Seçimden Sonra Yapılacak İşler

İlçelerde seçim sonuçlarının birleştirilmesi:

Madde 31 – İlçe seçim kurulu, sandık tutanaklarının birleştirilmesinde, siyasi partiler ile bağımsız adayların herbirinin aldıkları oy sayısını tespit ederek tutanağa geçirir. **(İkinci cümle Mülga: 27/10/1995 - 4125/21 md.)**

İl Seçim kurullarında birleştirme:

Madde 32 – İl seçim kurulu, ilçe seçim kurullarından gelen tutanakları, yukarıdaki maddede belirtilen şekilde birleştirir ve her seçim çevresindeki;

- a) Seçmenlerin sayısını,
- b) Oylarını kullanan seçmenlerin sayısını,
- c) İtiraz edilmiş veya ihtilafli görülmüş olup da, geçerli sayılarak hesaba katılan oy pusulaları sayısını,
- d) Geçerli sayılmayan ve hesaba katılmayan oy pusulaları sayısını,
- e) Geçerli sayılan ve hesaba katılan oy pusulaları genel toplamını,
- f) Seçime katılmış olan siyasi partiler ile bağımsız adaylardan herbirinin aldığı oy miktarını gösteren geçerli oy pusulaları sayısını,

g) **(Mülga : 27/10/1995 - 4125/21 md.)**

h) **(Mülga : 27/10/1995 - 4125/21 md.)**

Seçim çevrelerine göre ayrı ayrı tutanağa geçirir.

Genel baraj ve hesaplanması:

Madde 33 – **(Değişik birinci fıkra: 23/5/1987 - 3377/9 md.)** Genel seçimlerde ülke genelinde, ara seçimlerde seçim yapılan çevrelerin tümünde, geçerli oyların % 10'unu geçmeyen partiler milletvekili çıkaramazlar. Bir siyasi parti listesinde yer almış bağımsız adayların seçilebilmesi de listesinde yer aldığı siyasi partinin ülke genelinde ve ara seçimlerde seçim yapılan çevrelerin tümünde yüzde onluk barajı aşması ile mümkündür.

İl seçim kurulları, yukarıdaki maddeye göre, birleştirme tutanağını düzenledikten sonra sonuçları en seri şekilde telgrafla, ayrıca telefon veya telsizle Yüksek Seçim Kuruluna bildirirler.

Yüksek Seçim Kurulu, bütün illerden bu şekilde alınan bilgilere göre, Türkiye genelinde geçerli oyların toplamını yapar ve her siyasi partinin aldığı geçerli oy toplamını genel geçerli oy toplamına bölerek, siyasi partilerin ülke genelinde aldığı oy yüzdesini hesaplar ve yüzde onluk barajı aşan siyasi partilerin isimlerini il seçim kurullarına bildirir ve ilan eder.

Bu ilandan sonra, bir veya bir kaç seçim çevresinde, seçimin iptaline karar verilmesi ülke genelinde alınan oy yüzdesinin yeniden tespitini gerektirmez.

Bir seçim çevresinde siyasi partilerin ve bağımsız adayların elde edecekleri milletvekili sayısının hesabı:

Madde 34 – Bağımsız adaylar ile yukarıdaki maddede yazılı oranı aşan siyasi partilerin, bir seçim çevresinde elde edecekleri milletvekili sayısı aşağıdaki şekilde hesaplanır:

(Değişik : 27/10/1995 - 4125/16 md.; İptal : Ana.Mah.’nin 18/11/1995 tarih ve E. 1995/54, K. 1995/59 sayılı kararı ile.)

(Değişik : 23/5/1987 - 3377/10 md.) (Değişik birinci cümle : 23/11/1995 - 4138/2 md.) Seçime katılmış siyasi partilerin ve bağımsız adayların adları alt alta ve aldıkları geçerli oy sayıları da hizalarına yazılır. Siyasi partilerin oy sayıları, önce bire, sonra ikiye, sonra üçe.... ile o çevrenin çıkaracağı milletvekili sayısına ulaşıncaya kadar bölünür. Elde edilen paylar ile bağımsız adayların aldıkları oylar ayırım yapılmaksızın en büyükten en küçüğe doğru sıralanır. Seçim çevresinden çıkacak milletvekili sayısı kadar bu payların sahibi olan partilere ve bağımsız adaylara rakamların büyüklük sırasına göre milletvekili tahsis olunur. **(Ek cümle : 17/10/1987 - 3404/1 md. Mülga : 27/10/1995 - 4125/21 md.)**

Son kalan milletvekilliği için birbirine eşit rakamlar bulunduğu takdirde, bunlar arasında ad çekilmek suretiyle tahsis yapılır.

(Değişik : 23/11/1995 - 4138/2 md.) Seçime katılan siyasi partilerden hiçbirisi yukarıdaki maddede yazılı oranı aşmamış ise milletvekilleri üçüncü ve dördüncü fıkra hükümlerine göre paylaşılır.

(Ek : 28/3/1986 - 3270/33 md.; Mülga : 23/11/1995 - 4138/2 md.)

Siyasi partilerin çıkaracakları ülke seçim çevresi milletvekili sayısının hesabı

Madde 34/A- **(Ek : 27/10/1995 - 4125/17 md.; İptal: Ana.Mah.’nin 18/11/1995 tarih ve E.1995/54, K.1995/59 sayılı kararı ile.)**

Siyasi parti adaylarından seçilenlerin tespiti:

Madde 35 – **(Değişik : 27/10/1995 - 4125/18 md.)**

İl seçim kurulu başkanı alınan sonuçlara göre, o seçim çevresinden; siyasi parti aday listelerinde ve varsa bağımsız adaylardan seçilenleri tespit eder ve tutanağın bir suretini o seçim çevresinde ilan ettirir. Diğer bir suretini, bir hafta süre ile il seçim kurulu kapısına astırır.

Milletvekili seçilenlerin Yüksek Seçim Kuruluna bildirilmesi ve tutanakların verilmesi:

Madde 36 – Milletvekili seçilenler belli olur olmaz, seçilenlerin ad ve soyadları ve parti adayı iseler mensup oldukları siyasi parti, il seçim kurullarınca en seri şekilde telgrafla, ayrıca telefon veya telsiz ile seçim çevreleri de gösterilerek Yüksek Seçim Kuruluna bildirilir.

(Değişik : 27/10/1995 - 4125/19 md.) Milletvekili seçilenlere il seçim

kurulu tarafından, milletvekili seçildiklerine dair derhal bir tutanak verilir. Bu tutanaklardan iki örneği de Yüksek Seçim Kurulu Başkanlığına en seri vasıtaıyla gönderilir. **(İkinci cümle iptal: Ana.Mah.'nin 18/11/1995 tarih ve E.1995/54 K.1995/59 sayılı kararı ile.)** Yüksek Seçim Kurulu Başkanlığı tutanaklardan birini Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına verir.

Seçim sonuçlarının yayımı:

Madde 37 – Yukarıdaki maddenin birinci fıkrası uyarınca il seçim kurullarından bilgi verildikçe, Yüksek Seçim Kurulu bu bilgileri bekletmeden radyo ve televizyon ile derhal yayımlar.

Bütün illerden verilecek bilgileri tamamlanır tamamlanmaz, tasdikli tutanak suretlerinin alınması veya itiraz varsa bu itirazın incelenerek karara bağlanması beklenmeksizin, her partinin kazandığı milletvekili sayısı ve milletvekili seçilenlerin ad ve soyadları Yüksek Seçim Kurulunca Türkiye Radyo ve Televizyonları ile derhal yayımlanır.

Seçim sonuçlarını gösteren tutanakların bütün illerden gönderilmesi üzerine, Yüksek Seçim Kurulu, en kısa zamanda Radyo ve Televizyon ve Resmi Gazete ile ikinci bir bildiri yayımlayarak, iller ve seçim çevreleri itibarıyla, milletvekili seçilenlerin ad ve soyadlarını, seçmen sayısını, oy kullanan seçmen sayısını, katılma oranını, geçerli oy pusulası sayısını her parti ile bağımsız adayların kazandıkları oy sayısını açıklar.

Devlete ait bütün ulaştırma ve haberleşme araçları, seçim kurulları arasında seçimle ilgili haber, yazı, bilgi ve malzemenin ulaştırılmasında öncelikli kullanılır.

Seçim sonuçlarının Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanlığı tarafından yayımlanması:

Madde 38 – Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanlığı, Yüksek Seçim Kurulu tarafından kendisine verilecek belgelere dayanarak, iller, seçim çevreleri ve ilçeler, seçim bölgeleri ve sandık bölgeleri itibarıyla, sandık kurulları tutanaklarında bulunan bilgileri en geç, seçimi takip eden bir yıl içinde yayımlar.

Seçimin veya tutanağın iptali:

Madde 39 – Oyların dökümüne, sayımına veya bu oyların partiler ile bağımsız adaylara bölümüne ilişkin olarak milletvekili tutanaklarına yapılan itiraz üzerine yeniden yapılan döküm, sayım ve hesap sonucunda tutanakların iptaline karar verildiği takdirde, yeniden yapılacak döküm, sayım ve hesap sonucuna göre seçilmiş oldukları anlaşılanlara Yüksek Seçim Kurulu tarafından tutanakları verilir.

Bir seçim çevresinde yapılan seçimin, seçim işlemleri sebebiyle iptaline karar verildiği takdirde, o seçim çevresinde yeniden seçim yapılır ve Yüksek Se-

çim Kurulu seçimin iptaline dair kararlar birlikte o çevrede, seçimin yapılacağını Resmî Gazete ve diğer vasıtalarla derhal ilan eder.

Bu ilandan sonra gelen doksanınıcı günü takip eden ilk Pazar günü oy verme günüdür.¹

Yukarıdaki fıkralar dışında milletvekillerinden bir veya birkaçının tutanaklarının iptaline karar verildiği takdirde, tutanakları iptal olunan milletvekilleri yerine, 34 ve 35 inci madde esaslarına göre sıradaki adaya tutanak verilir.

Sırada olanlar yetmediği takdirde, açık kalan milletvekillikleri için Kanunun ara seçimi hakkında kabul ettiği hükümlere uyulur.

Seçim belgelerinin saklanması:

Madde 40 – Hesaba katılan ve katılmayan ve itiraza uğramış olan oy pusulaları, sayım ve döküm cetvelleri ve milletvekilliğine seçilme tutanakları ve seçimle ilgili diğer her türlü evrak, iki yıl süre ile ilçelerde ilçe seçim kurulu başkanı, illerde il seçim kurulu başkanı tarafından saklanır ve Yüksek Seçim Kurulunun talebi olmadıkça hiçbir yere gönderilemez.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Çeşitli Hükümler

Bağımsız adayların emaneten yatırdıkları para hakkında yapılacak işlemler:

Madde 41 – (Değişik birinci fıkrâ : 27/10/1995 - 4125/20 md.) Milletvekili seçimi sonucunda bağımsız adayın aldığı oy seçilmesine yetmezse emanete alınan para Hazineye gelir yazılır.

Ölen veya kanuni süre içinde adaylıktan vazgeçen veya adaylıklarını reddeden veya yukarıdaki fıkrada belirtilen sayıdan çok oy alan bağımsız adaylara veya kanuni mirasçılarına seçimden sonra müracaat etmeleri halinde emanetteki para geri verilir.

Özel hüküm bulunmayan hallerdeki uygulama:

Madde 42 – Bu Kanunda özel hüküm bulunmayan hallerde, 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanunun bu Kanuna aykırı olmayan hükümleri uygulanır.

Yüksek Seçim Kurulu, milletvekili seçimlerinin sağlıklı ve düzenli bir şekilde gerçekleşmesini sağlamak amacıyla gerekli ilke kararları almaya yetkilidir.

1- Bu fıkrada bulunan "altmışınıcı günü ibaresi, 2/1/2003 tarihli ve 4778 sayılı Kanunun 16 ncı maddesiyle "doksanınıcı günü" olarak değiştirilmiş ve metne işlenmiştir.

ALTINCI BÖLÜM

Değiştirilen Kanun Hükümleri

Madde 43 – 26/4/1961 tarih ve 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanunun Maddelerinde bulunan “Cumhuriyet Senatosuna ilişkin hükümler” madde metinlerinden çıkarılmıştır.

Madde 44 – 61 – (Bu maddeler 24 Nisan 1961 tarih ve 298 sayılı “Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun” un 7, 14, 52, 103, 149, 151, 152, 153, 157, 159, 160, 161, 162, 164, 168, 169, 170 ve 180 inci maddelerinde değişiklik yapılmasına dair olup adı geçen kanundaki yerlerine işlenmişlerdir.)

Madde 62 – (22 Nisan 1983 tarih ve 2820 sayılı “Siyasi Partiler Kanunu”-nun geçici 6 ncı maddesinin değiştirilmesine dair olup adı geçen kanundaki yerine işlenmiştir.)

YEDİNCİ BÖLÜM

Geçici Hükümler

Geçici Madde 1 – Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten sonra yapılacak milletvekili seçimi için oy verme günü 6 Kasım 1983 tarihidir.

Seçim döneminin başlangıç tarihi Yüksek Seçim Kurulunca, yukarıdaki fıkrada belirtilen oy verme günü esas alınarak tespit ve ilan edilir.

Yüksek Seçim Kurulu, bu Kanun ile 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun ve 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanununun seçimlere ilişkin olarak tespit ettiği süreleri kısaltarak uygulayabilir.

6 Kasım 1983 tarihinde yapılacak Türkiye Büyük Millet Meclisi seçimlerinin bu Kanunun 6 ncı maddesinde öngörülen beş yıllık süresinin hesabında, oy verme

Geçici Madde 2 – Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten sonra yapılacak ilk milletvekili seçiminde siyasi partilerin seçime katılabilmeleri için büyük kongrelerini yapmış olmaları şartı aranmaz. Ancak, Yüksek Seçim Kurulunca tespit ve ilan edilecek seçim döneminin başlangıç tarihine kadar illerin en az yarısında teşkilat kurmuş olmaları gerekir.

Geçici Madde 3 – 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanununun geçici dördüncü maddesinde, siyasi parti kurucuları üzerinde, Milli Güvenlik Konseyinin incelemede bulunmak ve haklarında olumsuz karar alınanların değiştirilmesini talebetmek yetkisi, aynı kanunun geçici altıncı maddesine göre, bu Kanunun yürürlüğe girmesini müteakip yapılacak ilk milletvekili genel seçimleri için siyasi partilerin kurucular kurulunca tespit edilecek milletvekilleri adayları hakkında da aşağıdaki esaslara göre uygulanır.

a) Milli Güvenlik Konseyi; Siyasi Partilerce hazırlanan milletvekili aday listelerini, Yüksek Seçim Kurulu Başkanlığı tarafından geçici olarak ilan edildiği tarihten itibaren oniki gün içinde inceler.

b) Yukarıdaki (a) bendi hükümlerine göre yapılan inceleme sonunda Milli Güvenlik Konseyince hakkında olumsuz karar alınan milletvekili adaylarının isimleri ilgili siyasi parti listelerinden çıkartılmak üzere Yüksek Seçim Kurulu Başkanlığına bildirilir. Milli Güvenlik Konseyinin adaylar hakkında aldığı bu karar kesindir.

c) **(Değişik : 19/9/1983 - 155 No.lu M.G.K. kararı)**¹ Milli Güvenlik Konseyinin (a) bendi uyarınca ilk incelemesi sırasında haklarında olumsuz karar alınması nedeniyle siyasi parti aday listelerinden çıkartılan milletvekili adaylarının yerine, ilgili siyasi partiler iki gün içinde yeni adaylarını birer yedeği ile beraber sıralarını da belirtmek suretiyle Yüksek Seçim Kurulu Başkanlığı aracılığıyla Milli Güvenlik Konseyine bildirebilirler.

Milli Güvenlik Konseyi bildirilen bu adaylar üzerindeki incelemesini yedi gün içinde tamamlar.

Yapılan inceleme sonunda Milli Güvenlik Konseyince adaylıkları olumlu görülenlerin adları Yüksek Seçim Kurulu Başkanlığına bildirilir.

d) Kanunun siyasi partilerin seçimlere katılabilmelerine ilişkin hükümleri saklı kalmak koşuluyla Milli Güvenlik Konseyi tarafından olumsuz karar alınmak suretiyle listeden çıkartılmış bulunan adaylar nedeniyle listenin, herhangi bir nedenle tamamlanamamış olması o siyasi partinin kalan adaylarla seçime katılmasına engel olmaz.

Geçici Madde 4 – Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten sonra yapılacak ilk milletvekili genel seçiminde; Milli Güvenlik Konseyi, Yüksek Seçim Kurulu Başkanlığı tarafından geçici olarak ilan edilen listedeki bağımsız adayların durumunu, ilan tarihinden itibaren oniki gün içinde inceler.

Hakkında olumsuz karar alınan bağımsız aday, listeden çıkarılmak üzere Yüksek Seçim Kurulu Başkanlığına bildirilir. Milli Güvenlik Konseyinin bağımsız adaylar hakkında aldığı bu kararlar kesindir.

Geçici Madde 5 – Bu Kanunun yürürlüğe girmesini müteakip, yapılacak ilk milletvekili genel seçimlerinde, seçmenler “Evet” mührünü sadece tercih ettiği siyasi partiye veya varsa yalnızca bir bağımsız adaya ait özel daire içine basmak suretiyle oylarını kullanırlar. Adaylar için tercih işareti kullanılmaz.

Seçmen tarafından ilgili siyasi partiye ait özel daire içine mühür basıldıktan sonra o partiye ait listede tercih işaretleri konmuş ise bu işaretler oy pusulasını geçersiz kılmaz.

Sayımın tutanağa geçirilmesi, ilçelerde, il seçim kurullarındaki birleştirme işlemleri yukarıdaki fıkraların esasları gözönünde bulundurulurak yapılır.

1- İlgili Milli Güvenlik Konseyi Kararı, 21/9/1983 tarih ve 18168 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

34 üncü madde uyarınca partilerin kazandığı milletvekillikleri sayısı tespit edildikten sonra birleşik oy pusulasında yer alan parti listesindeki sıraya göre o partiden milletvekilliğine seçilenler tespit edilir.

Geçici Madde 6 – Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren en geç otuz gün içinde Yüksek Seçim Kurulu tarafından son genel nüfus sayımı sonuçlarına göre, 4 üncü madde uyarınca seçim çevreleri ve her seçim çevresinin çıkaracağı milletvekili sayısı tespit edilerek Resmi Gazete, radyo ve televizyonla ilan edilir.

Geçici Madde 7 – Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten sonraki ilk milletvekili genel seçimlerinde ilçe seçim kurulu, bir başkan ile altı asıl ve altı yedek üyeden oluşur. İlçe seçim kurulunun iki asıl ve iki yedek üyesi memurlar arasından, dört asıl ve dört yedek üyesi seçim çevresinde seçime katılmış siyasi parti üyeleri arasından seçilir. O seçim çevresinde dörtten fazla siyasi parti seçime katılmış ise, ilçe seçim kurulunun partili asıl üyelerinin hangi partilerden alınacağı, ilçe seçim kurulu başkanı tarafından kura ile tespit edilir. Bu halde partili yedek üyeler asıl üyelik alamayan siyasi partilere öncelik verilmek suretiyle aynı şekilde kura ile belirlenir.

Bu seçim çevresinde dörtten az siyasi parti seçime katıldığı takdirde ilçe seçim kurulunun boş kalan üyelikleri, parti üyesi olmayan ve bu görevi yapabilecek kişilerin seçilmesi suretiyle tamamlanır.

Geçici Madde 8 – Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten sonraki ilk milletvekili genel seçimlerinde sandık kurulu bir başkan ile altı asıl ve altı yedek üyeden oluşur.

İlçe seçim kurulu başkanı;

a) Sandık kurulunun başkanı ile iki asıl ve iki yedek üyesini memurlar arasından,

b) Sandık kurulunun partili dört asıl ve dört yedek üyesini o seçim çevresinde seçime katılmış bulunan siyasi parti üyeleri arasından, seçer.

O seçim çevresinde dörtten fazla siyasi parti seçime katılmış ise her sandık kurulu için ayrı ayrı olmak üzere ilçe seçim kurulu başkanı tarafından kura ile sandık kurullarının asıl üyeliğinin hangi siyasi partilere verileceği tespit edilir. Bu halde sandık kurullarının partili yedek üyeleri asıl üyelik alamayan siyasi partilere öncelik verilmek suretiyle aynı şekilde kura ile belirlenir.

Sandık kurulu üyesi olarak görevlendirilecek memur bulunmadığı veya o seçim çevresinde dörtten az siyasi parti seçime katıldığı takdirde, kurulun boş kalan üyelikleri parti üyesi olmayan ve bu görevi yapabilecek kişilerin seçilmesi suretiyle tamamlanır.

Geçici Madde 9 – Yapılacak ilk milletvekili genel seçimlerinde;

a) Önceden kütüğe yazıldıkları halde oy verme tarihinde kısıtlı veya kamu hizmetlerinden yasaklı olanlar veya ceza infaz kurumlarında hükümlü veya tutuklu olarak bulunanlar oy kullanamazlar.

b) Yazım veya güncelleştirme sırasında hükümlü veya tutuklu oldukları için kütüğe yazılmayanlardan, bilahare tahliye edilenler oy verme gününden önceki onbeşinci gün saat 17.00'ye kadar ikametgahlarının bulunduğu yer ilçe seçim kuruluna tahliye edildiklerine ilişkin belge ile birlikte başvurmaları ve oy verme yeterliğine sahip olmaları halinde sürenin geçmiş ve kütüğün kesinleşmiş olmasına bakılmaksızın kütüğe ve ikametgahlarının bulunduğu sandık listelerine dahil edilmelerine ilçe seçim kurullarınca karar verilir.

Geçici Madde 10 – İlk milletvekili genel seçiminde kullanılacak seçmen kütüklerinin yazım veya güncelleştirilmesi sırasında yurt dışında bulunan Türk vatandaşları seçim gününden önceki onbeşinci gün saat 17.00'ye kadar ikametgahlarının bulunduğu yer ilçe seçim kuruluna pasaportlarıyla başvurmaları ve oy verme yeterliğine sahip olmaları halinde sürenin geçmiş ve kütüğün kesinleşmiş olmasına bakılmaksızın kütüğe ve sandık listelerine dahil edilmelerine ilçe seçim kurullarınca karar verilir ve durum, hangi sandıkta oy kullanabilecekleri de belirtilmek suretiyle pasaportlarına işlenir.

Geçici Madde 11 – İlk milletvekili genel seçiminde kullanılacak seçmen kütüklerinin yazım veya güncelleştirilmesi sırasında er, onbaşı, kıta çavuşu veya askeri öğrenci oldukları için kütüğe yazılmayanlardan; terhis edilen veya askerlikle ilişkisi kesilenler ile subay veya astsubay olanlar oy verme gününden önceki onbeşinci gün saat 17.00 ye kadar ikametgahlarının bulunduğu yer ilçe seçim kurullarına bu durumlarına ilişkin belge ile birlikte başvurmaları ve oy verme yeterliğine sahip olmaları halinde sürenin geçmiş ve kütüğün kesinleşmiş olmasına bakılmaksızın kütüğe ve ikametgahlarının bulunduğu sandık listelerine dahil edilmelerine ilçe seçim kurullarınca karar verilir.

Geçici Madde 12 – (Mülga : 23/5/1987 - 3377/14 md.)**Geçici Madde 13 – (Ek: 21/11/1995 - 4135/1 md.)**

10.6.1983 tarih ve 2839 Sayılı Milletvekili Seçimi Kanununun 27.10.1995 Tarih ve 4125 Sayılı Kanunla Değişik 20 nci maddesinin birinci fıkrasındaki on günlük süre, 20 nci Dönem Milletvekili Seçimlerinde onbeş gün olarak uygulanır ve bu süre kısaltılamaz. Yüksek Seçim Kurulu seçim takvimi düzenlemesini buna göre yapar.

Geçici Madde 14 – (Ek : 23/11/1995 - 4138/3 md.; İptal Ana.Mah.’nin 1/12/1995 tarihli ve E. 1995/56, K.1995/60 sayılı Kararıyla.)

SEKİZİNCİ BÖLÜM SON HÜKÜMLER

Seçimde oy kullanmayanlar:

Madde 63 – (Değişik : 28/3/1986 - 3270/35 md.)

Seçmen kütüğünde kaydı ve sandık listesinde oy kullanma yeterliği bulunduğu halde, Milletvekilliği genel ve ara seçimlerinde meşru mazeretleri olmaksızın katılmayanlar, ilçe seçim kurulu başkanı tarafından onbin lira para cezasıyla cezalandırılırlar. Bu karar kesindir.¹

Yürürlükten kaldırılan kanunlar:

Madde 64 – 24/5/1961 tarih ve 304 sayılı Cumhuriyet Senatosu Üyelerinin Seçimi Kanunu ile 25/5/1961 tarih ve 306 sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu ve bu kanunların bütün ek ve değişiklikleri yürürlükten kaldırılmıştır.

Yürürlük:

Madde 65 – Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme:

Madde 66 – Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

10/6/1983 TARİHLİ VE 2839 SAYILI KANUNA İŞLENEMEYEN GEÇİCİ MADDELER

1 - 23/5/1987 tarihli ve 3377 sayılı Kanunun Geçici Maddesi:

Geçici Madde – Yüksek Seçim Kurulu, bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren en geç bir ay içerisinde seçim çevrelerini tesbit eder.

1- Bu maddede belirtilen para cezasının XX dönem Milletvekili Genel Seçimleri için 250 000 (ikiyüzelliin) lira olarak uygulanacağı 27/10/1995 tarih ve 4125 sayılı Kanunun 22 nci maddesiyle hükme bağlanmıştır.

**2839 SAYILI KANUNA EK VE DEĞİŞİKLİK GETİREN MEVZUATIN
YÜRÜRLÜĞE GİRİŞ TARİHİNİ GÖSTERİR LİSTE****KanunYürürlüğü**

No	Farklı tarihte yürürlüğe giren maddeler	Giriş tarihi
3270	-	15/4/1996
3370	-	3/6/1987
3403	-	11/9/1987
3404	-	19/10/1987
3757	-	26/8/1991
4044	-	1/10/1994
4125	-	28/10/1995
4135	-	21/11/1995
4138	-	24/11/1995
4778	-	11/1/2003

Değiştiren Yürürlüğü

Kanun	2839 sayılı Kanunun değiştirilen maddeleri	Giriş tarihi
5550	6, 26, 28	20/10/2006
5552	10	28/10/2006
5922	4, 6	30/10/2009
5980	18, 21, 26	10/4/2010

AK PARTİ

ANAYASA

herşey
Türkiye
için!

TÜRKİYE CUMHURİYETİ ANAYASASI

BAŞLANGIÇ..... 549

BİRİNCİ KISIM

GENEL ESASLAR..... 550

- Madde 1 - I. Devletin Şekli
 Madde 2 - II. Cumhuriyetin Nitelikleri
 Madde 3 - III. Devletin Bütünlüğü, Resmî Dili, Bayrağı, Millî Marşı ve Başkenti
 Madde 4 - IV. Değiştirilemeyecek Hükümler
 Madde 5 - V. Devletin Temel Amaç ve Görevleri
 Madde 6 - VI. Egemenlik
 Madde 7 - VII. Yasama Yetkisi
 Madde 8 - VIII. Yürütme Yetkisi ve Görevi
 Madde 9 - IX. Yargı Yetkisi
 Madde 10 - X. Kanun Önünde Eşitlik
 Madde 11 - XI. Anayasanın Bağlayıcılığı ve Üstünlüğü

İKİNCİ KISIM

TEMEL HAKLAR VE ÖDEVLER 552

BİRİNCİ BÖLÜM

GENEL HÜKÜMLER 552

- Madde 12 - I. Temel Hak ve Hürriyetlerin Niteliği
 Madde 13 - II. Temel Hak ve Hürriyetlerin Sınırlanması
 Madde 14 - III. Temel Hak ve Hürriyetlerin Kötüye Kullanılamaması
 Madde 15 - IV. Temel Hak ve Hürriyetlerin Kullanılmasının Durdurulması
 Madde 16 - V. Yabancıların Durumu

İKİNCİ BÖLÜM

KİŞİNİN HAKLARI VE ÖDEVLERİ..... 553

- Madde 17 - I. Kişinin Dokunulmazlığı, Maddî ve Manevî Varlığı
 Madde 18 - II. Zorla Çalıştırma Yasağı
 Madde 19 - III. Kişi Hürriyeti ve Güvenliği

IV. ÖZEL HAYATIN GİZLİLİĞİ VE KORUNMASI..... 554

- Madde 20 - A. Özel Hayatın Gizliliği

Madde 21	- B. Konut Dokunulmazlığı	
Madde 22	- C. Haberleşme Hürriyeti	
Madde 23	- V. Yerleşme ve Seyahat Hürriyeti	
Madde 24	- VI. Din Ve Vicdan Hürriyeti	
Madde 25	- VII. Düşünce ve Kanaat Hürriyeti	
Madde 26	- VIII. Düşünceyi Açıklama Ve Yayma Hürriyeti	
Madde 27	- IX. Bilim ve Sanat Hürriyeti	
Madde 28	- A. Basın Hürriyeti	
Madde 29	- B. Süreli ve Süresiz Yayın Hakkı	
Madde 30	- C. Basın Araçlarının Korunması	
Madde 31	- D. Kamu Tüzelkişilerinin Elindeki Basın Dışı Kitle Haberleşme Araçlarından Yararlanma Hakkı	
Madde 32	- E. Düzeltme ve Cevap Hakkı	
XI. TOPLANTI HAK VE HÜRRİYETLERİ.....		559
Madde 33	- A. Dernek Kurma Hürriyeti	
Madde 34	- B. Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Düzenleme Hakkı	
Madde 35	- XII. Mülkiyet Hakkı	
XIII. HAKLARIN KORUNMASI İLE İLGİLİ HÜKÜMLER.....		560
Madde 36	- A. Hak Arama Hürriyeti	
Madde 37	- B. Kanunî Hâkim Güvencesi	
Madde 38	- C. Suç ve Cezalara İlişkin Esaslar	
Madde 39	- XIV. İspat Hakkı	
Madde 40	- XV. Temel Hak ve Hürriyetlerin Korunması	

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SOSYAL VE EKONOMİK HAKLAR VE ÖDEVLER.....		561
Madde 41	- I. Ailenin Korunması ve Çocuk Hakları	
Madde 42	- II. Eğitim ve Öğrenim Hakkı ve Ödevi	
III. KAMU YARARI.....		562
Madde 43	- A. Kısıyıldan Yararlanma	
Madde 44	- B. Toprak Mülkiyeti	
Madde 45	- C. Tarım, Hayvancılık ve Bu Üretim Dallarında Çalışanların Korunması	
Madde 46	- D. Kamulaştırma	
Madde 47	- E. Devletleştirme ve Özelleştirme	
Madde 48	- IV. Çalışma ve Sözleşme Hürriyeti	

V. ÇALIŞMA İLE İLGİLİ HÜKÜMLER.....	564
Madde 49 - A. Çalışma Hakkı ve Ödevi	
Madde 50 - B. Çalışma Şartları ve Dinlenme Hakkı	
Madde 51 - C. Sendika Kurma Hakkı	
Madde 52 - D. Sendikal Faaliyet	
VI. TOPLU İŞ SÖZLEŞMESİ, GREV HAKKI VE LOKAVT.....	565
Madde 53 - A. Toplu İş Sözleşmesi ve Toplu Sözleşme Hakkı	
Madde 54 - B. Grev Hakkı ve Lokavt	
Madde 55 - VII. Ücrette Adalet Sağlanması	
VIII. SAĞLIK, ÇEVRE VE KONUT.....	566
Madde 56 - A. Sağlık Hizmetleri ve Çevrenin Korunması	
Madde 57 - B. Konut Hakkı	
IX. GENÇLİK VE SPOR.....	566
Madde 58 - A. Gençliğin Korunması	
Madde 59 - B. Sporun Geliştirilmesi	
X. SOSYAL GÜVENLİK HAKLARI.....	567
Madde 60 - A. Sosyal Güvenlik Hakkı	
Madde 61 - B. Sosyal Güvenlik Bakımından Özel Olarak Korunması Gerekenler	
Madde 62 - C. Yabancı Ülkelerde Çalışan Türk Vatandaşları	
Madde 63 - XI. Tarih, Kültür ve Tabiat Varlıklarının Korunması	
Madde 64 - XII. Sanatın ve Sanatçının Korunması	
Madde 65 - XIII. Devletin İktisadî Ve Sosyal Ödevlerinin Sınırları	

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SIYASÎ HAKLAR VE ÖDEVLER	568
Madde 66 - I. Türk Vatandaşlığı	
Madde 67 - II. Seçme, Seçilme ve Siyasî Faaliyette Bulunma Hakları	
III. SIYASÎ PARTİLERLE İLGİLİ HÜKÜMLER	
Madde 68 - A. Parti Kurma, Partilere Girme ve Partilerden Ayrılma	
Madde 69 - B. Siyasî Partilerin Uyacakları Esaslar	
IV. KAMU HİZMETLERİNE GİRME HAKKI	
Madde 70 - A. Hizmete Girme	
Madde 71 - B. Mal Bildirimi	
Madde 72 - V. Vatan Hizmeti	
Madde 73 - VI. Vergi Ödevi	

- Madde 74 - VII. Dilekçe, Bilgi Edinme Ve Kamu Denetçisine
Başvurma Hakkı

ÜÇÜNCÜ KISIM

CUMHURİYETİN TEMEL ORGANLARI	572
------------------------------------	-----

BİRİNCİ BÖLÜM

YASAMA.....	572
-------------	-----

I. TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ	572
---------------------------------------	-----

Madde 75 - A. Kuruluşu

Madde 76 - B. Milletvekili Seçilme Yeterliliği

Madde 77 - C. Türkiye Büyük Millet Meclisinin Seçim Dönemi

Madde 78 - D. Türkiye Büyük Millet Meclisi Seçimlerinin Geriye
Bırakılması ve Ara Seçimleri

Madde 79 - E. Seçimlerin Genel Yönetim ve Denetimi

F. ÜYELİKLE İLGİLİ HÜKÜMLER.....	574
----------------------------------	-----

Madde 80 - 1. Milletin Temsili

Madde 81 - 2. Andiçme

Madde 82 - 3. Üyelikle Bağdaşmayan İşler

Madde 83 - 4. Yasama Dokunulmazlığı

Madde 84 - 5. Milletvekilliğinin Düşmesi

Madde 85 - 6. İptal İstemi

Madde 86 - 7. Ödenek Ve Yolluklar

II. TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİNİN GÖREV VE YETKİLERİ.....	576
---	-----

Madde 87 - A. Genel Olarak

Madde 88 - B. Kanunların Teklif Edilmesi ve Görüşülmesi

Madde 89 - C. Kanunların Cumhurbaşkanınca Yayımlanması

Madde 90 - D. Milletlerarası Andlaşmaları Uygun Bulma

Madde 91 - E. Kanun Hükmünde Kararname Çıkarma Yetkisi Verme

Madde 92 - F. Savaş Hali İlanı ve Silahlı Kuvvet Kullanılmasına İzin Verme

III. TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİNİN FAALİYETLERİ İLE İLGİLİ HÜKÜMLER.....	578
---	-----

Madde 93 - A. Toplanma Ve Tatil

Madde 94 - B. Başkanlık Divanı

Madde 95 - C. İçtüzük, Siyasî Parti Grupları ve Kolluk İşleri

Madde 96 - D. Toplantı ve Karar Yeter Sayısı

Madde 97 - E. Görüşmelerin Açıklığı ve Yayımlanması

IV. TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİNİN BİLGİ EDİNME VE DENETİM YOLLARI.....	580
Madde 98 - A. Genel Olarak	
Madde 99 - B. Gensoru	
Madde 100 - C. Meclis Soruşturması	

İKİNCİ BÖLÜM

YÜRÜTME.....	582
I. CUMHURBAŞKANI.....	582
Madde 101 - A. Nitelikleri ve Tarafsızlığı	
Madde 102 - B. Seçimi	
Madde 103 - C. Andıçmesi	
Madde 104 - D. Görev ve Yetkileri	
Madde 105 - E. Sorumluluk ve Sorumsuzluk Hali	
Madde 106 - F. Cumhurbaşkanına Vekillik Etme	
Madde 107 - G. Cumhurbaşkanı Genel Sekreterliği	
Madde 108 - H. Devlet Denetleme Kurulu	
II. BAKANLAR KURULU.....	585
Madde 109 - A. Kuruluş	
Madde 110 - B. Göreve Başlama ve Güvenoyu	
Madde 111 - C. Görev Sırasında Güvenoyu	
Madde 112 - D. Görev ve Siyasî Sorumluluk	
Madde 113 - E. Bakanlıkların Kurulması ve Bakanlar	
Madde 114 - F. Seçimlerde Geçici Bakanlar Kurulu	
Madde 115 - G. Tüzükler	
Madde 116 - H. Türkiye Büyük Millet Meclisi Seçimlerinin Cumhurbaşkanınca Yenilenmesi	
İ. MİLLÎ SAVUNMA.....	587
Madde 117 - 1. Başkomutanlık ve Genelkurmay Başkanlığı	
Madde 118 - 2. Millî Güvenlik Kurulu	
III. OLAĞANÜSTÜ YÖNETİM USULLERİ.....	588
A. OLAĞANÜSTÜ HALLER.....	588
Madde 119 - 1. Tabii Afet ve Ağır Ekonomik Bunalım Sebebiyle Olağanüstü Hal İlanı	
Madde 120 - 2. Şiddet Olaylarının Yaygınlaşması Ve Kamu Düzeninin Ciddi Şekilde Bozulması Sebepleriyle Olağanüstü Hal İlanı	
Madde 121 - 3. Olağanüstü Hallerle İlgili Düzenleme	
Madde 122 - B. Sıkıyönetim, Seferberlik ve Savaş Hali	

IV. İDARE.....	590
A. İDARENİN ESASLARI.....	590
Madde 123 - 1. İdarenin Bütünlüğü Ve Kamu Tüzelkişiliği	
Madde 124 - 2. Yönetmelikler	
Madde 125 - B. Yargı Yolu	
C. İDARENİN KURULUŞU.....	591
Madde 126 - 1. Merkezî İdare	
Madde 127 - 2. Mahallî İdareler	
D. KAMU HİZMETİ GÖREVLİLERİYLE İLGİLİ HÜKÜMLER.....	592
Madde 128 - 1. Genel İlkeler	
Madde 129 - 2. Görev ve Sorumlulukları, Disiplin Kovuşturulmasında Güvence	
E. YÜKSEKÖĞRETİM KURUMLARI VE ÜST KURULUŞLARI.....	593
Madde 130 - 1. Yükseköğretim Kurumları	
Madde 131 - 2. Yükseköğretim Üst Kuruluşları	
Madde 132 - 3. Yükseköğretim Kurumlarından Özel Hükümlere Tâbi Olanlar	
Madde 133 - F. Radyo ve Televizyon Üst Kurulu, Radyo ve Televizyon Kuruluşları ve Kamuyla İlişkili Haber Ajansları	
Madde 134 - G. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu	
Madde 135 - H. Kamu Kurumu Niteliğindeki Meslek Kuruluşları	
Madde 136 - İ. Diyanet İşleri Başkanlığı	
Madde 137 - J. Kanunsuz Emir	

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YARGI.....	596
I. GENEL HÜKÜMLER.....	596
Madde 138 - A. Mahkemelerin Bağımsızlığı	
Madde 139 - B. Hâkimlik ve Savcılık Teminatı	
Madde 140 - C. Hâkimlik ve Savcılık Mesleği	
Madde 141 - D. Duruşmaların Açık ve Kararların Gerekçeli Olması	
Madde 142 - E. Mahkemelerin Kuruluşu	
Madde 143 - F. Devlet Güvenlik Mahkemeleri	
Madde 144 - G. Adalet Hizmetlerinin Denetimi	
Madde 145 - H. Askerî Yargı	
II. YÜKSEK MAHKEMELER.....	598
A. ANAYASA MAHKEMESİ.....	598
Madde 146 - 1. Kuruluşu	

Madde 147 - 2. Üyelerin Görev Süresi ve Üyeliğin Sona Ermesi	
Madde 148 - 3. Görev ve Yetkileri	
Madde 149 - 4. Çalışma Ve Yargılama Usulü	
Madde 150 - 5. İptal Davası	
Madde 151 - 6. Dava Açma Süresi	
Madde 152 - 7. Anayasaya Aykırılığın Diğer Mahkemelerde İleri Sürülmesi	
Madde 153 - 8. Anayasa Mahkemesinin Kararları	
Madde 154 - B. Yargıtay	
Madde 155 - C. Danıştay	
Madde 156 - D. Askerî Yargıtay	
Madde 157 - E. Askerî Yüksek İdare Mahkemesi	
Madde 158 - F. Uyuşmazlık Mahkemesi	
III. HÂKİMLER VE SAVCILAR YÜKSEK KURULU.....	604
Madde 159 -	
Madde 160 - IV. Sayıştay	

DÖRDÜNCÜ KISIM

MALÎ VE EKONOMİK HÜKÜMLER.....	607
--------------------------------	-----

BİRİNCİ BÖLÜM

MALÎ HÜKÜMLER.....	607
I. BÜTÇE.....	607
Madde 161 - A. Bütçenin Hazırlanması ve Uygulanması	
Madde 162 - B. Bütçenin Görüşülmesi	
Madde 163 - C. Bütçelerde Değişiklik Yapılabilme Esasları	
Madde 164 - D. Kesinhesap	
Madde 165 - E. Kamu İktisadî Teşebbüslerinin Denetimi	

İKİNCİ BÖLÜM

EKONOMİK HÜKÜMLER.....	608
Madde 166 - I. Planlama; Ekonomik ve Sosyal Konsey	
Madde 167 - II. Piyasaların Denetimi ve Dış Ticaretin Düzenlenmesi	
Madde 168 - III. Tabîî Servetlerin ve Kaynakların Aranması Ve İşletilmesi	
IV. ORMANLAR VE ORMAN KÖYLÜSÜ.....	609
Madde 169 - A. Ormanların Korunması ve Geliştirilmesi	
Madde 170 - B. Orman Köylüsünün Korunması	

Madde 171 - V. Kooperatifçiliğin Geliştirilmesi	
VI. TÜKETİCİLER İLE ESNAF VE SANATKÂRLARIN KORUNMASI.....	610
Madde 172 - A. Tüketicilerin Korunması	
Madde 173 - B. Esnaf ve Sanatkârların Korunması	

BEŞİNCİ KISIM

ÇEŞİTLİ HÜKÜMLER.....	610
Madde 174 - I. İnkılâp Kanunlarının Korunması	

ALTINCI KISIM

GEÇİCİ HÜKÜMLER.....	611
----------------------	-----

YEDİNCİ KISIM

SON HÜKÜMLER.....	618
Madde 175 - I. Anayasanın Değiştirilmesi, Seçimlere ve Halkoylamasına Katılma	
Madde 176 - II. Başlangıç ve Kenar Başlıklar	
Madde 177 - III. Anayasanın Yürürlüğe Girmesi	

TÜRKİYE CUMHURİYETİ ANAYASASI

Kanun No.: 2709 Kabul Tarihi: 7.11.1982

BAŞLANGIÇ (Değişik: 23/7/1995-4121/1 md.)

Türk Vatanı ve Milletinin ebedi varlığını ve Yüce Türk Devletinin bölünmez bütünlüğünü belirleyen bu Anayasa, Türkiye Cumhuriyetinin kurucusu, ölümsüz önder ve eşsiz kahraman Atatürk'ün belirlediği milliyetçilik anlayışı ve O'nun inkılâp ve ilkeleri doğrultusunda;

Dünya milletleri ailesinin eşit haklara sahip şerefli bir üyesi olarak, Türkiye Cumhuriyetinin ebedi varlığı, refahı, maddî ve manevî mutluluğu ile çağdaş medeniyet düzeyine ulaşma azmi yönünde;

Millet iradesinin mutlak üstünlüğü, egemenliğin kayıtsız şartsız Türk Milletine ait olduğu ve bunu millet adına kullanmaya yetkili kılınan hiçbir kişi ve kuruluşun, bu Anayasada gösterilen hürriyetçi demokrasi ve bunun icapları olarak belirlenmiş hukuk düzeni dışına çıkamayacağı;

Kuvvetler ayrımının, Devlet organları arasında üstünlük sıralaması anlamına gelmeyip, belli Devlet yetki ve görevlerinin kullanılmasından ibaret ve bununla sınırlı medenî bir işbölümü ve işbirliği olduğu ve üstünlüğün ancak Anayasa ve kanunlarda bulunduğu;

(Değişik: 3/10/2001-4709/1 md.) Hiçbir faaliyetin Türk millî menfaatlerinin, Türk varlığının, Devleti ve ülkesiyle bölünmezliği esasının, Türklüğün tarihî ve manevî değerlerinin, Atatürk milliyetçiliği, ilke ve inkılâpları ve medeniyetçiliğinin karşısında korunma göremeyeceği ve lâiklik ilkesinin gereği olarak kutsal din duygularının, Devlet işlerine ve politikaya kesinlikle karıştırılmayacağı;

Her Türk vatandaşının bu Anayasadaki temel hak ve hürriyetlerden eşitlik ve sosyal adalet gereklerince yararlanarak millî kültür, medeniyet ve hukuk düzeni içinde onurlu bir hayat sürdürme ve maddî ve manevî varlığını bu yönde geliştirme hak ve yetkisine doğuştan sahip olduğu;

Topluca Türk vatandaşlarının millî gurur ve iftiharlarında, millî sevinç ve kederlerde, millî varlığa karşı hak ve ödevlerde, nimet ve külfetlerde ve millet hayatının her türlü tecellisinde ortak olduğu, birbirinin hak ve hürriyetlerine kesin saygı, karşılıklı içten sevgi ve kardeşlik duygularıyla ve "Yurtta sulh, cihanda sulh" arzu ve inancı içinde, huzurlu bir hayat talebine hakları bulunduğu;

FİKİR, İNANÇ VE KARARIYLA anlaşılacak, sözüne ve ruhuna bu yönde saygı ve mutlak sadakatle yorumlanıp uygulanmak üzere,

TÜRK MİLLETİ TARAFINDAN, demokrasiye âşik Türk evlatlarının vatan ve millet sevgisine emanet ve tevdi olunur.

BİRİNCİ KISIM

Genel Esaslar

I. Devletin şekli

MADDE 1- Türkiye Devleti bir Cumhuriyettir.

II. Cumhuriyetin nitelikleri

MADDE 2- Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, millî dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk Devletidir.

III. Devletin bütünlüğü, resmî dili, bayrağı, millî marşı ve başkenti

MADDE 3- Türkiye Devleti, ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütündür. Dili Türkçedir.

Bayrağı, şekli kanununda belirtilen, beyaz ay yıldızlı al bayraktır.

Millî marşı "İstiklal Marşı"dır.

Başkenti Ankara'dır.

IV. Değiştirilemeyecek hükümler

MADDE 4- Anayasanın 1 inci maddesindeki Devletin şeklinin Cumhuriyet olduğu hakkındaki hüküm ile, 2 nci maddesindeki Cumhuriyetin nitelikleri ve 3 üncü maddesi hükümleri değiştirilemez ve değiştirilmesi teklif edilemez.

V. Devletin temel amaç ve görevleri

MADDE 5- Devletin temel amaç ve görevleri, Türk milletinin bağımsızlığını ve bütünlüğünü, ülkenin bölünmezliğini, Cumhuriyeti ve demokrasiyi korumak, kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak; kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak sütte sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddî ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır.

VI. Egemenlik

MADDE 6- Egemenlik, kayıtsız şartsız Milletindir.

Türk Milleti, egemenliğini, Anayasanın koyduğu esaslara göre, yetkili organları eliyle kullanır.

Egemenliğin kullanılması, hiçbir surette hiçbir kişiye, zümreye veya sınıfa bırakılamaz. Hiçbir kimse veya organ kaynağını Anayasadan almayan bir Devlet yetkisi kullanamaz.

VII. Yasama yetkisi

MADDE 7- Yasama yetkisi Türk Milleti adına Türkiye Büyük Millet Meclisindedir. Bu yetki devredilemez.

VIII. Yürütme yetkisi ve görevi

MADDE 8- Yürütme yetkisi ve görevi, Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulu tarafından, Anayasaya ve kanunlara uygun olarak kullanılır ve yerine getirilir.

IX. Yargı yetkisi

MADDE 9- Yargı yetkisi, Türk Milleti adına bağımsız mahkemelerce kullanılır.

X. Kanun önünde eşitlik

MADDE 10- Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasî düşünce, felsefî inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir. (Ek fıkra: 7/5/2004-5170/1 md.) Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet, bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür. (Ek cümle: 12/9/2010-5982/1 md.) Bu maksatla alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı olarak yorumlanamaz.

(Ek fıkra: 12/9/2010-5982/1 md.) Çocuklar, yaşlılar, engelliler, harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleri ile malul ve gaziler için alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı sayılmaz.

Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz.

Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar.^{1*}

XI. Anayasanın bağlayıcılığı ve üstünlüğü

MADDE 11- Anayasa hükümleri, yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını ve diğer kuruluş ve kişileri bağlayan temel hukuk kurallarıdır. Kanunlar Anayasaya aykırı olamaz.

^{1*}- 9/2/2008 tarihli ve 5735 sayılı Kanunun 1 inci maddesiyle; bu fıkraya "bütün işlemlerinde" ibaresinden sonra gelmek üzere "ve her türlü kamu hizmetlerinden yararlanılmasında" ibaresi eklenmiş ve bu ibare Anayasa Mahkemesinin 5/6/2008 tarihli ve E.: 2008/16, K.: 2008/116 sayılı Kararı ile iptal edilmiştir. (R.G.: 22/10/2008, 27032)

İKİNCİ KISIM Temel Haklar ve Ödevler

BİRİNCİ BÖLÜM Genel Hükümler

I. Temel hak ve hürriyetlerin niteliği

MADDE 12- Herkes, kişiliğine bağlı, dokunulmaz, devredilmez, vazgeçilmez temel hak ve hürriyetlere sahiptir.

Temel hak ve hürriyetler, kişinin topluma, ailesine ve diğer kişilere karşı ödev ve sorumluluklarını da ihtiva eder.

II. Temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması

MADDE 13- (Değişik: 3/10/2001-4709/2 md.)

Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz.

III. Temel hak ve hürriyetlerin kötüye kullanılmaması

MADDE 14- (Değişik: 3/10/2001-4709/3 md.)

Anayasada yer alan hak ve hürriyetlerden hiçbirisi, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmayı ve insan haklarına dayanan demokratik ve lâik Cumhuriyeti ortadan kaldırmayı amaçlayan faaliyetler biçiminde kullanılmaz.

Anayasa hükümlerinden hiçbirisi, Devlete veya kişilere, Anayasayla tanınan temel hak ve hürriyetlerin yok edilmesini veya Anayasada belirtilenden daha geniş şekilde sınırlandırılmasını amaçlayan bir faaliyette bulunmayı mümkün kılacak şekilde yorumlanamaz.

Bu hükümlere aykırı faaliyette bulunanlar hakkında uygulanacak müeyyideler, kanunla düzenlenir.

IV. Temel hak ve hürriyetlerin kullanılmasının durdurulması

MADDE 15- Savaş, seferberlik, sıkıyönetim veya olağanüstü hallerde, milletlerarası hukuktan doğan yükümlülükler ihlâl edilmemek kaydıyla, durumun gerektirdiği ölçüde temel hak ve hürriyetlerin kullanılması kısmen veya tamamen durdurulabilir veya bunlar için Anayasada öngörülen güvencelere aykırı tedbirler alınabilir.

(Değişik: 7/5/2004-5170/2 md.) Birinci fıkrada belirlenen durumlarda da, savaş hukukuna uygun fiiller sonucu meydana gelen ölümler dışında, kişinin yaşama hakkına, maddî ve manevî varlığının bütünlüğüne dokunulamaz; kimse din, vicdan, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz ve bunlardan dolayı

suçlanamaz; suç ve cezalar geçmişe yürütülemez; suçluluğu mahkeme kararı ile saptanınca kadar kimse suçlu sayılmaz.

V. Yabancıların durumu

MADDE 16- Temel hak ve hürriyetler, yabancılar için, milletlerarası hukuka uygun olarak kanunla sınırlanabilir.

İKİNCİ BÖLÜM

Kişinin Hakları ve Ödevleri

I. Kişinin dokunulmazlığı, maddî ve manevî varlığı

MADDE 17- Herkes, yaşama, maddî ve manevî varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir.

Tıbbî zorunluluklar ve kanunda yazılı haller dışında, kişinin vücut bütünlüğüne dokunulamaz; rızası olmadan bilimsel ve tıbbî deneylere tâbi tutulamaz.

Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tâbi tutulamaz.

(Değişik: 7/5/2004-5170/3 md.) Meşrû müdafaa hali, yakalama ve tutuklama kararlarının yerine getirilmesi, bir tutuklu veya hükümlünün kaçmasının önlenmesi, bir ayaklanma veya isyanın bastırılması, sıkıyönetim veya olağanüstü hallerde yetkili merciin verdiği emirlerin uygulanması sırasında silah kullanılmasına kanunun cevaz verdiği zorunlu durumlarda meydana gelen öldürme fiilleri, birinci fıkra hükmü dışındadır.

II. Zorla çalıştırma yasağı

MADDE 18- Hiç kimse zorla çalıştırılmaz. Angarya yasaktır.

Şekil ve şartları kanunla düzenlenmek üzere hükümlülük veya tutukluluk süreleri içindeki çalıştırmalar; olağanüstü hallerde vatandaşlardan istenecek hizmetler; ülke ihtiyaçlarının zorunlu kıldığı alanlarda öngörülen vatandaşlık ödevi niteliğindeki beden ve fikir çalışmaları, zorla çalıştırma sayılmaz.

III. Kişi hürriyeti ve güvenliği

MADDE 19- Herkes, kişi hürriyeti ve güvenliğine sahiptir.

Şekil ve şartları kanunda gösterilen:

Mahkemelerce verilmiş hürriyeti kısıtlayıcı cezaların ve güvenlik tedbirlerinin yerine getirilmesi; bir mahkeme kararının veya kanunda öngörülen bir yükümlülüğün gereği olarak ilgilinin yakalanması veya tutuklanması; bir küçüğün gözetim altında ıslahı veya yetkili merci önüne çıkarılması için verilen bir kararın yerine getirilmesi; toplum için tehlike teşkil eden bir akıl hastası, uyuşturucu madde veya alkol tutkunu, bir serseri veya hastalık yayabilecek bir kişinin bir müessesede tedavi, eğitim veya ıslahı için kanunda belirtilen esaslara uygun

olarak alınan tedbirin yerine getirilmesi; usulüne aykırı şekilde ülkeye girmek isteyen veya giren, ya da hakkında sınır dışı etme yahut geri verme kararı verilen bir kişinin yakalanması veya tutuklanması; halleri dışında kimse hürriyetinden yoksun bırakılamaz.

Suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişiler, ancak kaçımlarını, delillerin yok edilmesini veya değiştirilmesini önlemek maksadıyla veya bunlar gibi tutuklamayı zorunlu kılan ve kanunda gösterilen diğer hallerde hâkim kararıyla tutuklanabilir. Hâkim kararı olmadan yakalama, ancak suçüstü halinde veya gecikmesinde sakınca bulunan hallerde yapılabilir; bunun şartlarını kanun gösterir.

Yakalanan veya tutuklanan kişilere, yakalama veya tutuklama sebepleri ve haklarındaki iddialar herhalde yazılı ve bunun hemen mümkün olmaması halinde sözlü olarak derhal, toplu suçlarda en geç hâkim huzuruna çıkarılıncaya kadar bildirilir.

(Değişik: 3/10/2001-4709/4 md.) Yakalanan veya tutuklanan kişi, tutulma yerine en yakın mahkemeye gönderilmesi için gerekli süre hariç en geç kırksekiz saat ve toplu olarak işlenen suçlarda en çok dört gün içinde hâkim önüne çıkarılır. Kimse, bu süreler geçtikten sonra hâkim kararı olmaksızın hürriyetinden yoksun bırakılamaz. Bu süreler olağanüstü hal, sıkıyönetim ve savaş hallerinde uzatılabilir.

(Değişik: 3/10/2001-4709/4 md.) Kişinin yakalandığı veya tutuklandığı, yakınlarına derhal bildirilir.

Tutuklanan kişilerin, makul süre içinde yargılanmayı ve soruşturma veya kovuşturma sırasında serbest bırakılmayı isteme hakları vardır. Serbest bırakılma ilgilinin yargılama süresince duruşmada hazır bulunmasını veya hükmün yerine getirilmesini sağlamak için bir güvenceye bağlanabilir.

Her ne sebeple olursa olsun, hürriyeti kısıtlanan kişi, kısa sürede durumu hakkında karar verilmesini ve bu kısıtlamanın kanuna aykırılığı halinde hemen serbest bırakılmasını sağlamak amacıyla yetkili bir yargı merciine başvurma hakkına sahiptir.

(Değişik: 3/10/2001-4709/4 md.) Bu esaslar dışında bir işleme tâbi tutulan kişilerin uğradıkları zarar, tazminat hukukunun genel prensiplerine göre, Devletçe ödenir.

IV. Özel hayatın gizliliği ve korunması

A. Özel hayatın gizliliği

MADDE 20- Herkes, özel hayatına ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir. Özel hayatın ve aile hayatının gizliliğine dokunulamaz. (Mülga cümle: 3/10/2001-4709/5 md.)

(Değişik: 3/10/2001-4709/5 md.) Millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlâkın korunması veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması sebeplerinden biri veya birkaçına bağlı olarak,

usulüne göre verilmiş hâkim kararı olmadıkça; yine bu sebeplere bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunla yetkili kılınmış merciin yazılı emri bulunmadıkça; kimsenin üstü, özel kâğıtları ve eşyası aranamaz ve bunlara el konulamaz. Yetkili merciin kararı yirmidört saat içinde görevli hâkimin onayına sunulur. Hâkim, kararını el koymadan itibaren kırksekiz saat içinde açıklar; aksi halde, el koyma kendiliğinden kalkar.

(Ek fıkra: 12/9/2010-5982/2 md.) Herkes, kendisiyle ilgili kişisel verilerin korunmasını isteme hakkına sahiptir. Bu hak; kişinin kendisiyle ilgili kişisel verileri hakkında bilgilendirilme, bu verilere erişme, bunların düzeltilmesini veya silinmesini talep etme ve amaçları doğrultusunda kullanılıp kullanılmadığını öğrenmeyi de kapsar. Kişisel veriler, ancak kanunda öngörülen hallerde veya kişinin açık rızasıyla işlenebilir. Kişisel verilerin korunmasına ilişkin esas ve usuller kanunla düzenlenir.

B. Konut dokunulmazlığı

MADDE 21- (Değişik: 3/10/2001-4709/6 md.)

Kimsenin konutuna dokunulamaz. Millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlâkın korunması veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması sebeplerinden biri veya birkaçına bağlı olarak usulüne göre verilmiş hâkim kararı olmadıkça; yine bu sebeplere bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunla yetkili kılınmış merciin yazılı emri bulunmadıkça; kimsenin konutuna girilemez, arama yapılamaz ve buradaki eşyaya el konulamaz. Yetkili merciin kararı yirmidört saat içinde görevli hâkimin onayına sunulur. Hâkim, kararını el koymadan itibaren kırksekiz saat içinde açıklar; aksi halde, el koyma kendiliğinden kalkar.

C. Haberleşme hürriyeti

MADDE 22- (Değişik: 3/10/2001-4709/7 md.)

Herkes, haberleşme hürriyetine sahiptir. Haberleşmenin gizliliği esastır.

Millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlâkın korunması veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması sebeplerinden biri veya birkaçına bağlı olarak usulüne göre verilmiş hâkim kararı olmadıkça; yine bu sebeplere bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunla yetkili kılınmış merciin yazılı emri bulunmadıkça; haberleşme engellenemez ve gizliliğine dokunulamaz. Yetkili merciin kararı yirmidört saat içinde görevli hâkimin onayına sunulur. Hâkim, kararını kırksekiz saat içinde açıklar; aksi halde, karar kendiliğinden kalkar.

İstisnaların uygulanacağı kamu kurum ve kuruluşları kanunda belirtilir.

V. Yerleşme ve seyahat hürriyeti

MADDE 23- Herkes, yerleşme ve seyahat hürriyetine sahiptir.

Yerleşme hürriyeti, suç işlenmesini önlemek, sosyal ve ekonomik gelişmeyi sağlamak, sağlıklı ve düzenli kentleşmeyi gerçekleştirmek ve kamu mallarını korumak;

Seyahat hürriyeti, suç soruşturma ve kovuşturması sebebiyle ve suç işlenmesini önlemek;

Amaçlarıyla kanunla sınırlanabilir.

(Değişik: 3/10/2001-4709/8 md.; Değişik: 12/9/2010-5982/3 md.) Vatandaşın yurt dışına çıkma hürriyeti, ancak suç soruşturması veya kovuşturması sebebiyle hâkim kararına bağlı olarak sınırlanabilir.

Vatandaş sınır dışı edilemez ve yurda girme hakkından yoksun bırakılamaz.

VI. Din ve vicdan hürriyeti

MADDE 24- Herkes, vicdan, dinî inanç ve kanaat hürriyetine sahiptir.

14 üncü madde hükümlerine aykırı olmamak şartıyla ibadet, dinî âyin ve törenler serbesttir.

Kimse, ibadete, dinî âyin ve törenlere katılmaya, dinî inanç ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz; dinî inanç ve kanaatlerinden dolayı kınanamaz ve suçlanamaz.

Din ve ahlâk eğitim ve öğretimi Devletin gözetim ve denetimi altında yapılır. Din kültürü ve ahlâk öğretimi ilk ve ortaöğretim kurumlarında okutulan zorunlu dersler arasında yer alır. Bunun dışındaki din eğitim ve öğretimi ancak, kişilerin kendi isteğine, küçüklerin de kanunî temsilcisinin talebine bağlıdır.

Kimse, Devletin sosyal, ekonomik, siyasî veya hukukî temel düzenini kısmen de olsa, din kurallarına dayandırma veya siyasî veya kişisel çıkar yahut nüfuz sağlama amacıyla her ne suretle olursa olsun, dini veya din duygularını yahut dince kutsal sayılan şeyleri istismar edemez ve kötüye kullanamaz.

VII. Düşünce ve kanaat hürriyeti

MADDE 25- Herkes, düşünce ve kanaat hürriyetine sahiptir.

Her ne sebep ve amaçla olursa olsun kimse, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz; düşünce ve kanaatleri sebebiyle kınanamaz ve suçlanamaz.

VIII. Düşünceyi açıklama ve yayma hürriyeti

MADDE 26- Herkes, düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahiptir. Bu hürriyet resmî makamların müdahalesi olmaksızın haber veya fikir almak ya da vermek serbestliğini de kapsar. Bu fıkra hükmü, radyo, televizyon, sinema veya benzeri yollarla yapılan yayımların izin sistemine bağlanmasına engel değildir.

(Değişik: 3/10/2001-4709/9 md.) Bu hürriyetlerin kullanılması, millî güvenlik, kamu düzeni, kamu güvenliği, Cumhuriyetin temel nitelikleri ve Devletin

ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünün korunması, suçların önlenmesi, suçluların cezalandırılması, Devlet sırrı olarak usulünce belirtilmiş bilgilerin açıklanmaması, başkalarının şöhret veya haklarının, özel ve aile hayatlarının yahut kanunun öngördüğü meslek sırlarının korunması veya yargılama görevinin gereğine uygun olarak yerine getirilmesi amaçlarıyla sınırlanabilir.

(Mülga: 3/10/2001-4709/9 md.)

Haber ve düşünceleri yayma araçlarının kullanılmasına ilişkin düzenleyici hükümler, bunların yayımını engellemek kaydıyla, düşüncüyü açıklama ve yayma hürriyetinin sınırlanması sayılmaz.

(Ek fıkra: 3/10/2001-4709/9 md.) Düşüncüyü açıklama ve yayma hürriyetinin kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usuller kanunla düzenlenir.

IX. Bilim ve sanat hürriyeti

MADDE 27- Herkes, bilim ve sanatı serbestçe öğrenme ve öğretme, açıklama, yayma ve bu alanlarda her türlü araştırma hakkına sahiptir.

Yayma hakkı, Anayasanın 1 inci, 2 nci ve 3 üncü maddeleri hükümlerinin değiştirilmesini sağlamak amacıyla kullanılamaz.

Bu madde hükmü yabancı yayınların ülkeye girmesi ve dağıtımının kanunla düzenlenmesine engel değildir.

X. Basın ve yayımla ilgili hükümler

A. Basın hürriyeti

MADDE 28- Basın hürdür, sansür edilemez. Basımevi kurmak izin alma ve malî teminat yatırma şartına bağlanamaz.

(Mülga: 3/10/2001-4709/10 md.)

Devlet, basın ve haber alma hürriyetlerini sağlayacak tedbirleri alır.

Basın hürriyetinin sınırlanmasında, Anayasanın 26 ve 27 nci maddeleri hükümleri uygulanır.

Devletin iç ve dış güvenliğini, ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü tehdit eden veya suç işlemeye ya da ayaklanma veya isyana teşvik eder nitelikte olan veya Devlete ait gizli bilgilere ilişkin bulunan her türlü haber veya yazıyı, yazarlar veya bastırınlar veya aynı amaçla, basanlar, başkasına verenler, bu suçlara ait kanun hükümleri uyarınca sorumlu olurlar. Tedbir yolu ile dağıtım hâkim kararıyla; gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunun açıkça yetkili kıldığı merciin emriyle önlenir. Dağıtımı önleyen yetkili merci, bu kararını en geç yirmidört saat içinde yetkili hâkime bildirir. Yetkili hâkim bu kararı en geç kırksekiz saat içinde onaylamazsa, dağıtımı önleme kararı hükümsüz sayılır.

Yargılama görevinin amacına uygun olarak yerine getirilmesi için, kanunla belirtilecek sınırlar içinde, hâkim tarafından verilen kararlar saklı kalmak üzere, olaylar hakkında yayım yasağı konamaz.

Sürelî veya süresiz yayınlar, kanunun gösterdiği suçların soruşturma veya

kovuşturmasına geçilmiş olması hallerinde hâkim kararıyla; Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünün, millî güvenliğin, kamu düzeninin, genel ahlâkın korunması ve suçların önlenmesi bakımından gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunun açıkça yetkili kıldığı merciin emriyle toplatılabilir. Toplatma kararı veren yetkili merci, bu kararını en geç yirmidört saat içinde yetkili hâkime bildirir; hâkim bu kararı en geç kırksekiz saat içinde onaylamazsa, toplatma kararı hükümsüz sayılır.

Sürelî veya süresiz yayınların suç soruşturma veya kovuşturması sebebiyle zapt ve müsaderesinde genel hükümler uygulanır.

Türkiye’de yayımlanan sürelî yayınlar, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, Cumhuriyetin temel ilkelerine, millî güvenliğe ve genel ahlâka aykırı yayımlardan mahkûm olma halinde, mahkeme kararıyla geçici olarak kapatılabilir. Kapatılan sürelî yayının açıkça devamı niteliğini taşıyan her türlü yayın yasaktır; bunlar hâkim kararıyla toplatılır.

B. Sürelî ve süresiz yayın hakkı

MADDE 29- Sürelî veya süresiz yayın önceden izin alma ve malî teminat yatırma şartına bağlanamaz.

Sürelî yayın çıkarılabilmek için kanunun gösterdiği bilgi ve belgelerin, kanunda belirtilen yetkili mercie verilmesi yeterlidir. Bu bilgi ve belgelerin kanuna aykırılığının tespiti halinde yetkili merci, yayının durdurulması için mahkemeye başvurur.

Sürelî yayınların çıkarılması, yayım şartları, malî kaynakları ve gazetecilik mesleği ile ilgili esaslar kanunla düzenlenir. Kanun, haber, düşünce ve kanaatlerin serbestçe yayımlanmasını engelleyici veya zorlaştırıcı siyasal, ekonomik, malî ve teknik şartlar koyamaz.

Sürelî yayınlar, Devletin ve diğer kamu tüzelkişilerinin veya bunlara bağlı kurumların araç ve imkânlarından eşitlik esasına göre yararlanır.

C. Basın araçlarının korunması

MADDE 30- (Değişik: 7/5/2004-5170/4 md.)

Kanuna uygun şekilde basın işletmesi olarak kurulan basımevi ve eklentileri ile basın araçları, suç aleti olduğu gerekçesiyle zapt ve müsadere edilemez veya işletilmekten alıkonulamaz.

D. Kamu tüzelkişilerinin elindeki basın dışı kitle haberleşme araçlarından yararlanma hakkı

MADDE 31- Kişiler ve siyasî partiler, kamu tüzelkişilerinin elindeki basın dışı kitle haberleşme ve yayım araçlarından yararlanma hakkına sahiptir. Bu yararlanmanın şartları ve usulleri kanunla düzenlenir.

(Değişik: 3/10/2001-4709/11 md.) Kanun, millî güvenlik, kamu düzeni,

genel ahlâk ve sađlđđın korunması sebepleri dışında, halkın bu araçlarla haber almasını, dışune ve kanaatlere ulaşmasını ve kamuoyunun serbestçe oluşmasını engelleyici kayıtlar koyamaz.

E. Düzeltme ve cevap hakkı

MADDE 32- Düzeltme ve cevap hakkı, ancak kişilerin haysiyet ve şereflerine dokunulması veya kendileriyle ilgili gerçeğe aykırı yayınlar yapılması hallerinde tanınır ve kanunla düzenlenir.

Düzeltme ve cevap yayımlanmazsa, yayımlanmasının gerekip gerekmediğine hâkim tarafından ilgilinin müracaat tarihinden itibaren en geç yedi gün içerisinde karar verilir.

XI. Toplantı hak ve hürriyetleri

A. Dernek kurma hürriyeti

MADDE 33- (Değişik: 3/10/2001-4709/12 md.)

Herkes, önceden izin almaksızın dernek kurma ve bunlara üye olma ya da üyelikten çıkma hürriyetine sahiptir.

Hiç kimse bir derneğe üye olmaya ve dernekte üye kalmaya zorlanamaz.

Dernek kurma hürriyeti ancak, millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlâk ile başkalarının hürriyetlerinin korunması sebepleriyle ve kanunla sınırlanabilir.

Dernek kurma hürriyetinin kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usul-ler kanunda gösterilir.

Dernekler, kanunun öngördüğü hallerde hâkim kararıyla kapatılabilir veya faaliyetten alıkonulabilir. Ancak, millî güvenliğin, kamu düzeninin, suç işlenmesini veya suçun devamını önlemenin yahut yakalamanın gerektirdiği hallerde gecikmede sakınca varsa, kanunla bir merci, derneği faaliyetten men ile yetkilendirilebilir. Bu merciin kararı, yirmidört saat içinde görevli hâkimin onayına sunulur. Hâkim, kararını kırksekiz saat içinde açıklar; aksi halde, bu idarî karar kendiliğinden yürürlükten kalkar.

Birinci fıkraya hükmü, Silahlı Kuvvetler ve kolluk kuvvetleri mensuplarına ve görevlerinin gerektirdiği ölçüde Devlet memurlarına kanunla sınırlamalar getirilmesine engel değildir.

Bu madde hükümleri vakıflarla ilgili olarak da uygulanır.

B. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı

MADDE 34- (Değişik: 3/10/2001-4709/13 md.)

Herkes, önceden izin almadan, silahsız ve saldırsız toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına sahiptir.

Toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkı ancak, millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sađlđın ve genel ahlâkın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amacıyla ve kanunla sınırlanabilir.

Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usuller kanunda gösterilir.

XII. Mülkiyet hakkı

MADDE 35- Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir.

Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir.

Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz.

XIII. Hakların korunması ile ilgili hükümler

A. Hak arama hürriyeti

MADDE 36- (Değişik: 3/10/2001-4709/14 md.) Herkes, meşrû vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir.

Hiçbir mahkeme, görev ve yetkisi içindeki davaya bakmaktan kaçınamaz.

B. Kanunî hâkim güvencesi

MADDE 37- Hiç kimse kanunen tabî olduğu mahkemeden başka bir merci önüne çıkarılamaz.

Bir kimseyi kanunen tabî olduğu mahkemeden başka bir merci önüne çıkarma sonucunu doğuran yargı yetkisine sahip olağanüstü merciler kurulamaz.

C. Suç ve cezalara ilişkin esaslar

MADDE 38- Kimse, işlendiği zaman yürürlükte bulunan kanunun suç saymadığı bir fiilden dolayı cezalandırılmaz; kimseye suçu işlediği zaman kanunda o suç için konulmuş olan cezadan daha ağır bir ceza verilemez.

Suç ve ceza zamanasını ile ceza mahkûmiyetinin sonuçları konusunda da yukarıdaki fıkra uygulanır.

Ceza ve ceza yerine geçen güvenlik tedbirleri ancak kanunla konulur.

Suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar, kimse suçlu sayılamaz.

Hiç kimse kendisini ve kanunda gösterilen yakınlarını suçlayan bir beyanda bulunmaya veya bu yolda delil göstermeye zorlanamaz.

(Ek fıkra: 3/10/2001-4709/15 md.) Kanuna aykırı olarak elde edilmiş bulgular, delil olarak kabul edilemez.

Ceza sorumluluğu şahsîdir.

(Ek fıkra: 3/10/2001-4709/15 md.) Hiç kimse, yalnızca sözleşmeden doğan bir yükümlülüğü yerine getirememesinden dolayı özgürlüğünden alınulamaz.

(Ek fıkra: 3/10/2001-4709/15 md.; Mülga: 7/5/2004-5170/5 md.)

(Değişik: 7/5/2004-5170/5 md.) Ölüm cezası ve genel müsadere cezası verilemez.

İdare, kişi hürriyetinin kısıtlanması sonucunu doğuran bir müeyyide uygulayamaz. Silahlı Kuvvetlerin iç düzeni bakımından bu hükme kanunla istisnalar getirilebilir.

(Değişik: 7/5/2004-5170/5 md.) Uluslararası Ceza Divanına taraf olmanın gerektirdiği yükümlülükler hariç olmak üzere vatandaş, suç sebebiyle yabancı bir ülkeye verilemez.

XIV. İspat hakkı

MADDE 39- Kamu görev ve hizmetinde bulunanlara karşı, bu görev ve hizmetin yerine getirilmesiyle ilgili olarak yapılan isnatlardan dolayı açılan hakaret davalarında, sanık, isnadın doğruluğunu ispat hakkına sahiptir. Bunun dışındaki hallerde ispat isteminin kabulü, ancak isnat olunan fiilin doğru olup olmadığının anlaşılmasında kamu yararı bulunmasına veya şikâyetçinin ispata razı olmasına bağlıdır.

XV. Temel hak ve hürriyetlerin korunması

MADDE 40- Anayasa ile tanınmış hak ve hürriyetleri ihlâl edilen herkes, yetkili makama geciktirilmeden başvurma imkânının sağlanmasını isteme hakkına sahiptir.

(Ek fıkra: 3/10/2001-4709/16 md.) Devlet, işlemlerinde, ilgili kişilerin hangi kanun yolları ve mercilere başvuracağını ve sürelerini belirtmek zorundadır.

Kişinin, resmî görevliler tarafından vâki haksız işlemler sonucu uğradığı zarar da, kanuna göre, Devletçe tazmin edilir. Devletin sorumlu olan ilgili görevliye rücu hakkı saklıdır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Sosyal ve Ekonomik Haklar ve Ödevler

I. Ailenin korunması ve çocuk hakları^{1*}

MADDE 41- (Değişik: 3/10/2001-4709/17 md.) Aile, Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır.

Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretimi ile uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır, teşkilâtı kurar.

(Ek fıkra: 12/9/2010-5982/4 md.) Her çocuk, korunma ve bakımdan yararlanma, yüksek yararına açıkça aykırı olmadıkça, ana ve babasıyla kişisel ve doğrudan ilişki kurma ve sürdürme hakkına sahiptir.

(Ek fıkra: 12/9/2010-5982/4 md.) Devlet, her türlü istismara ve şiddete karşı çocukları koruyucu tedbirleri alır.

II. Eğitim ve öğrenim hakkı ve ödevi

MADDE 42- Kimse, eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz.

Öğrenim hakkının kapsamı kanunla tespit edilir ve düzenlenir.

Eğitim ve öğretim, Atatürk ilkeleri ve inkılâpları doğrultusunda, çağdaş bi-

^{1*}- Bu maddenin kenar başlığı, "I. Ailenin korunması" iken, 12/9/2010 tarihli ve 5982 sayılı Kanunun 4 üncü maddesiyle değiştirilmiş ve metne işlenmiştir.

lim ve eğitim esaslarına göre, Devletin gözetim ve denetimi altında yapılır. Bu esaslara aykırı eğitim ve öğretim yerleri açılmaz.

Eğitim ve öğretim hürriyeti, Anayasaya sadakat borcunu ortadan kaldırmaz.

İlköğretim, kız ve erkek bütün vatandaşlar için zorunludur ve Devlet okullarında parasızdır.

Özel ilk ve orta dereceli okulların bağlı olduğu esaslar, Devlet okulları ile erişilmek istenen seviyeye uygun olarak, kanunla düzenlenir.

(Ek fıkra: 9/2/2008-5735/2 md.; İptal: Anayasa Mahkemesinin 5/6/2008 tarihli ve E.: 2008/16, K.: 2008/116 sayılı Kararı ile)

Devlet, maddî imkânlardan yoksun başarılı öğrencilerin, öğrenimlerini sürdürebilmeleri amacı ile burslar ve başka yollarla gerekli yardımları yapar. Devlet, durumları sebebiyle özel eğitime ihtiyacı olanları topluma yararlı kılacak tedbirleri alır.

Eğitim ve öğretim kurumlarında sadece eğitim, öğretim, araştırma ve inceleme ile ilgili faaliyetler yürütülür. Bu faaliyetler her ne suretle olursa olsun engellenemez.

Türkçeden başka hiçbir dil, eğitim ve öğretim kurumlarında Türk vatandaşlarına ana dilleri olarak okutulamaz ve öğretilemez. Eğitim ve öğretim kurumlarında okutulacak yabancı diller ile yabancı dille eğitim ve öğretim yapan okulların tabi olacağı esaslar kanunla düzenlenir. Milletlerarası andlaşma hükümleri saklıdır.

III. Kamu yararı

A. Kıyılardan yararlanma

MADDE 43- Kıyılar, Devletin hüküm ve tasarrufu altındadır.

Deniz, göl ve akarsu kıyılarıyla, deniz ve göllerin kıyılarını çevreleyen sahil şeritlerinden yararlanmada öncelikle kamu yararı gözetilir.

Kıyılarla sahil şeritlerinin, kullanılış amaçlarına göre derinliği ve kişilerin bu yerlerden yararlanma imkân ve şartları kanunla düzenlenir.

B. Toprak mülkiyeti

MADDE 44- Devlet, toprağın verimli olarak işletilmesini korumak ve geliştirmek, erozyonla kaybedilmesini önlemek ve topraksız olan veya yeter toprağı bulunmayan çiftçilikle uğraşan köylüye toprak sağlamak amacıyla gerekli tedbirleri alır. Kanun, bu amaçla, değişik tarım bölgeleri ve çeşitlerine göre toprağın genişliğini tespit edebilir. Topraksız olan veya yeter toprağı bulunmayan çiftçiye toprak sağlanması, üretimin düşürülmesi, ormanların küçülmesi ve diğer toprak ve yeraltı servetlerinin azalması sonucunu doğuramaz.

Bu amaçla dağıtılan topraklar bölünemez, miras hükümleri dışında başkalarına devredilemez ve ancak dağıtılan çiftçilerle mirasçıları tarafından işletilebi-

lır. Bu şartların kaybı halinde, dağıtılan toprağın Devletçe geri alınmasına ilişkin esaslar kanunla düzenlenir.

C. Tarım, hayvancılık ve bu üretim dallarında çalışanların korunması

MADDE 45- Devlet, tarım arazileri ile çayır ve meraların amaç dışı kullanılmasını ve tahribini önlemek, tarımsal üretim planlaması ilkelerine uygun olarak bitkisel ve hayvansal üretimi artırmak maksadıyla, tarım ve hayvancılıkla uğraşanların işletme araç ve gereçlerinin ve diğer girdilerinin sağlanmasını kolaylaştırır.

Devlet, bitkisel ve hayvansal ürünlerin değerlendirilmesi ve gerçek değerlerinin üreticinin eline geçmesi için gereken tedbirleri alır.

D. Kamulaştırma

MADDE 46- (Değişik: 3/10/2001-4709/18 md.)

Devlet ve kamu tüzelkişileri; kamu yararının gerektirdiği hallerde, gerçek karşılıklarını peşin ödemek şartıyla, özel mülkiyette bulunan taşınmaz malların tamamını veya bir kısmını, kanunla gösterilen esas ve usullere göre, kamulaştırmaya ve bunlar üzerinde idarî irtifaklar kurmaya yetkilidir.

Kamulaştırma bedeli ile kesin hükme bağlanan artırım bedeli nakden ve peşin olarak ödenir. Ancak, tarım reformunun uygulanması, büyük enerji ve sulama projeleri ile iskân projelerinin gerçekleştirilmesi, yeni ormanların yetiştirilmesi, kıyıların korunması ve turizm amacıyla kamulaştırılan toprakların bedellerinin ödenme şekli kanunla gösterilir. Kanunun taksitle ödemeyi öngörebileceği bu hallerde, taksitlendirme süresi beş yılı aşamaz; bu takdirde taksitler eşit olarak ödenir.

Kamulaştırılan topraktan, o toprağı doğrudan doğruya işleten küçük çiftçiye ait olanlarının bedeli, her halde peşin ödenir.

İkinci fıkrada öngörülen taksitlendirmelerde ve herhangi bir sebeple ödenmemiş kamulaştırma bedellerinde kamu alacakları için öngörülen en yüksek faiz uygulanır.

E. Devletleştirme ve özelleştirme ^{1*}

MADDE 47- Kamu hizmeti niteliği taşıyan özel teşebbüsler, kamu yararının zorunlu kıldığı hallerde devletleştirilebilir.

Devletleştirme gerçek karşılığı üzerinden yapılır. Gerçek karşılığın hesaplanma tarzı ve usulleri kanunla düzenlenir.

(Ek fıkra: 13/8/1999-4446/1 md.) Devletin, kamu iktisadî teşebbüslerinin ve diğer kamu tüzelkişilerinin mülkiyetinde bulunan işletme ve varlıkların özelleştirilmesine ilişkin esas ve usuller kanunla gösterilir.

(Ek fıkra: 13/8/1999-4446/1 md.) Devlet, kamu iktisadî teşebbüsleri ve di-

^{1*} - Bu maddenin kenar başlığı, "E. Devletleştirme" iken, 13/8/1999 tarihli ve 4446 sayılı Kanunun 1 inci maddesiyle değiştirilmiş ve metne işlenmiştir.

ğer kamu tüzelkişileri tarafından yürütülen yatırım ve hizmetlerden hangilerinin özel hukuk sözleşmeleri ile gerçek veya tüzelkişilere yaptırılabilceğı veya devredilebileceğı kanunla belirlenir.

IV. Çalışma ve sözleşme hürriyeti

MADDE 48- Herkes, dilediğı alanda çalışma ve sözleşme hürriyetlerine sahiptir. Özel teşebbüsler kurmak serbesttir.

Devlet, özel teşebbüslerin millî ekonominin gereklerine ve sosyal amaçlara uygun yürümesini, güvenlik ve kararlılık içinde çalışmasını sağlayacak tedbirleri alır.

V. Çalışma ile ilgili hükümler

A. Çalışma hakkı ve ödevi

MADDE 49- Çalışma, herkesin hakkı ve ödevidir.

(Değişik: 3/10/2001-4709/19 md.) Devlet, çalışanların hayat seviyesini yükseltmek, çalışma hayatını geliştirmek için çalışanları ve işsizleri korumak, çalışmayı desteklemek, işsizliğı önlemeye elverişli ekonomik bir ortam yaratmak ve çalışma barışını sağlamak için gerekli tedbirleri alır.

(Mülga: 3/10/2001-4709/19 md.)

B. Çalışma şartları ve dinlenme hakkı

MADDE 50- Kimse, yaşına, cinsiyetine ve gücüne uymayan işlerde çalıştırılmaz.

Küçükler ve kadınlar ile bedenî ve ruhî yetersizliğı olanlar çalışma şartları bakımından özel olarak korunurlar.

Dinlenmek, çalışanların hakkıdır.

Ücretli hafta ve bayram tatili ile ücretli yıllık izin hakları ve şartları kanunla düzenlenir.

C. Sendika kurma hakkı

MADDE 51- (Değişik: 3/10/2001-4709/20 md.)

Çalışanlar ve işverenler, üyelerinin çalışma ilişkilerinde, ekonomik ve sosyal hak ve menfaatlerini korumak ve geliştirmek için önceden izin almaksızın sendikalar ve üst kuruluşlar kurma, bunlara serbestçe üye olma ve üyelikten serbestçe çekilme haklarına sahiptir. Hiç kimse bir sendikaya üye olmaya ya da üyelikten ayrılmaya zorlanamaz.

Sendika kurma hakkı ancak, millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlâk ile başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması sebepleriyle ve kanunla sınırlanabilir.

Sendika kurma hakkının kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usuller kanunda gösterilir.

(Mülga: 12/9/2010-5982/5 md.)

İşçi niteliği taşımayan kamu görevlilerinin bu alandaki haklarının kapsam, istisna ve sınırları gördükleri hizmetin niteliğine uygun olarak kanunla düzenlenir.

Sendika ve üst kuruluşlarının tüzükleri, yönetim ve işleyişleri, Cumhuriyetin temel niteliklerine ve demokrasi esaslarına aykırı olamaz.

D. Sendikal faaliyet

MADDE 52- (Mülga: 23/7/1995- 4121/3 md.)

VI. Toplu iş sözleşmesi, grev hakkı ve lokavt

A. Toplu iş sözleşmesi ve toplu sözleşme hakkı^{1*}

MADDE 53- İşçiler ve işverenler, karşılıklı olarak ekonomik ve sosyal durumlarını ve çalışma şartlarını düzenlemek amacıyla toplu iş sözleşmesi yapma hakkına sahiptirler.

Toplu iş sözleşmesinin nasıl yapılacağı kanunla düzenlenir.

(Ek fıkra: 23/7/1995-4121/4 md.; Mülga: 12/9/2010-5982/6 md.)

(Mülga: 12/9/2010-5982/6 md.)

(Ek fıkra: 12/9/2010-5982/6 md.) Memurlar ve diğer kamu görevlileri, toplu sözleşme yapma hakkına sahiptirler.

(Ek fıkra: 12/9/2010-5982/6 md.) Toplu sözleşme yapılması sırasında uyumsuzluk çıkması halinde taraflar Kamu Görevlileri Hakem Kuruluna başvurabilir. Kamu Görevlileri Hakem Kurulu kararları kesindir ve toplu sözleşme hükmündedir.

(Ek fıkra: 12/9/2010-5982/6 md.) Toplu sözleşme hakkının kapsamı, istisnaları, toplu sözleşmeden yararlanacaklar, toplu sözleşmenin yapıma şekli, usulü ve yürürlüğü, toplu sözleşme hükümlerinin emeklilere yansıtılması, Kamu Görevlileri Hakem Kurulunun teşkili, çalışma usul ve esasları ile diğer hususlar kanunla düzenlenir.

B. Grev hakkı ve lokavt

MADDE 54- Toplu iş sözleşmesinin yapılması sırasında, uyumsuzluk çıkması halinde işçiler grev hakkına sahiptirler. Bu hakkın kullanılmasının ve işverenin lokavta başvurmamasının usul ve şartları ile kapsam ve istisnaları kanunla düzenlenir.

Grev hakkı ve lokavt iyi niyet kurallarına aykırı tarzda, toplum zararına ve millî serveti tahrip edecek şekilde kullanılamaz.

(Mülga: 12/9/2010-5982/7 md.)

Grev ve lokavtın yasaklanabileceği veya ertelenebileceği haller ve işyerleri kanunla düzenlenir.

^{1*} - Bu maddenin kenar başlığı, "A. Toplu iş sözleşmesi hakkı" iken, 12/9/2010 tarihli ve 5982 sayılı Kanunun 6 ncı maddesiyle değiştirilmiş ve metne işlenmiştir.

Grev ve lokavtın yasaklandığı hallerde veya ertelendiği durumlarda ertelenenin sonunda, uyuşmazlık Yüksek Hakem Kurulunca çözülür. Uyuşmazlığın her safhasında taraflar da anlaşarak Yüksek Hakem Kuruluna başvurabilir. Yüksek Hakem Kurulunun kararları kesindir ve toplu iş sözleşmesi hükmündedir.

Yüksek hakem kurulunun kuruluş ve görevleri kanunla düzenlenir.

(Mülga: 12/9/2010-5982/7 md.)

Greve katılmayanların işyerinde çalışmaları, greve katılanlar tarafından hiç bir şekilde engellenemez.

VII. Ücrette adalet sağlanması

MADDE 55- Ücret emeğin karşılığıdır.

Devlet, çalışanların yaptıkları işe uygun adaletli bir ücret elde etmeleri ve diğer sosyal yardımlardan yararlanmaları için gerekli tedbirleri alır.

(Değişik: 3/10/2001-4709/21 md.) Asgarî ücretin tespitinde çalışanların geçim şartları ile ülkenin ekonomik durumu da gözönünde bulundurulur.

VIII. Sağlık, çevre ve konut

A. Sağlık hizmetleri ve çevrenin korunması

MADDE 56- Herkes, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir.

Çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemek Devletin ve vatandaşların ödevidir.

Devlet, herkesin hayatını, beden ve ruh sağlığı içinde sürdürmesini sağlamak; insan ve madde gücünde tasarruf ve verimi artırarak, işbirliğini gerçekleştirmek amacıyla sağlık kuruluşlarını tek elden planlayıp hizmet vermesini düzenler.

Devlet, bu görevini kamu ve özel kesimlerdeki sağlık ve sosyal kurumlardan yararlanarak, onları denetleyerek yerine getirir.

Sağlık hizmetlerinin yaygın bir şekilde yerine getirilmesi için kanunla genel sağlık sigortası kurulabilir.

B. Konut hakkı

MADDE 57- Devlet, şehirlerin özelliklerini ve çevre şartlarını gözeten bir planlama çerçevesinde, konut ihtiyacını karşılayacak tedbirleri alır, ayrıca toplu konut teşebbüslerini destekler.

IX. Gençlik ve spor

A. Gençliğin korunması

MADDE 58- Devlet, istiklâl ve Cumhuriyetimizin emanet edildiği gençlerin müsbet ilmin ışığında, Atatürk ilke ve inkılâpları doğrultusunda ve Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü ortadan kaldırmayı amaç edinen gö-

rüşlere karşı yetiştirme ve gelişmelerini sağlayıcı tedbirleri alır.

Devlet, gençleri alkol düşkünlüğünden, uyuşturucu maddelerden, suçluluk, kumar ve benzeri kötü alışkanlıklardan ve cehaletten korumak için gerekli tedbirleri alır.

B. Sporun geliştirilmesi

MADDE 59- Devlet, her yaştaki Türk vatandaşlarının beden ve ruh sağlığını geliştirecek tedbirleri alır, sporun kitlelere yayılmasını teşvik eder.

Devlet başarılı sporcuyu korur.

X. Sosyal güvenlik hakları

A. Sosyal güvenlik hakkı

MADDE 60- Herkes, sosyal güvenlik hakkına sahiptir.

Devlet, bu güvenliği sağlayacak gerekli tedbirleri alır ve teşkilatı kurar.

B. Sosyal güvenlik bakımından özel olarak korunması gerekenler

MADDE 61- Devlet, harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleriyle, malûl ve gazileri korur ve toplumda kendilerine yaraşır bir hayat seviyesi sağlar.

Devlet, sakatların korunmalarını ve toplum hayatına intibaklarını sağlayıcı tedbirleri alır.

Yaşlılar, Devletçe korunur. Yaşlılara Devlet yardımı ve sağlanacak diğer haklar ve kolaylıklar kanunla düzenlenir.

Devlet, korunmaya muhtaç çocukların topluma kazandırılması için her türlü tedbiri alır.

Bu amaçlarla gerekli teşkilat ve tesisleri kurar veya kurdurur.

C. Yabancı ülkelerde çalışan Türk vatandaşları

MADDE 62- Devlet, yabancı ülkelerde çalışan Türk vatandaşlarının aile birliğinin, çocuklarının eğitiminin, kültürel ihtiyaçlarının ve sosyal güvenliklerinin sağlanması, anavatanla bağlarının korunması ve yurda dönüşlerinde yardımcı olunması için gereken tedbirleri alır.

XI. Tarih, kültür ve tabiat varlıklarının korunması

MADDE 63- Devlet, tarih, kültür ve tabiat varlıklarının ve değerlerinin korunmasını sağlar, bu amaçla destekleyici ve teşvik edici tedbirleri alır.

Bu varlıklar ve değerlerden özel mülkiyet konusu olanlara getirilecek sınırlamalar ve bu nedenle hak sahiplerine yapılacak yardımlar ve tanınacak muafiyetler kanunla düzenlenir.

XII. Sanatın ve sanatçının korunması

MADDE 64- Devlet, sanat faaliyetlerini ve sanatçıyı korur. Sanat eserleri-

nin ve sanatçının korunması, değerlendirilmesi, desteklenmesi ve sanat sevgisinin yayılması için gereken tedbirleri alır.

XIII. Devletin iktisadî ve sosyal ödevlerinin sınırları^{1*}

MADDE 65- (Değişik: 3/10/2001-4709/22 md.)

Devlet, sosyal ve ekonomik alanlarda Anayasa ile belirlenen görevlerini, bu görevlerin amaçlarına uygun öncelikleri gözeterek malî kaynaklarının yeterliği ölçüsünde yerine getirir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Siyasî Haklar ve Ödevler

I. Türk vatandaşlığı

MADDE 66- Türk Devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkes Türktür.

Türk babanın veya Türk ananın çocuğu Türktür. (Mülga cümle: 3/10/2001-4709/23 md.)

Vatandaşlık, kanunun gösterdiği şartlarla kazanılır ve ancak kanunda belirtilen hallerde kaybedilir.

Hiçbir Türk, vatana bağlılıkla bağdaşmayan bir eylemde bulunmadıkça vatandaşlıktan çıkarılamaz.

Vatandaşlıktan çıkarma ile ilgili karar ve işlemlere karşı yargı yolu kapatılamaz.

II. Seçme, seçilme ve siyasî faaliyette bulunma hakları

MADDE 67- Vatandaşlar, kanunda gösterilen şartlara uygun olarak, seçme, seçilme ve bağımsız olarak veya bir siyasî parti içinde siyasî faaliyette bulunma ve halkoylamasına katılma hakkına sahiptir.

(Değişik: 23/7/1995-4121/5 md.) Seçimler ve halkoylaması serbest, eşit, gizli, tek dereceli, genel oy, açık sayım ve döküm esaslarına göre, yargı yönetimi ve denetimi altında yapılır. Ancak, yurt dışında bulunan Türk vatandaşlarının oy hakkını kullanabilmeleri amacıyla kanun, uygulanabilir tedbirleri belirler.

(Değişik: 17/5/1987 - 3361/1 md.; 23/7/1995-4121/5 md.) Onsekiz yaşını dolduran her Türk vatandaşı seçme ve halkoylamasına katılma haklarına sahiptir.

Bu hakların kullanılması kanunla düzenlenir.

(Değişik: 23/7/1995-4121/5 md.; 3/10/2001-4709/24 md.) Silah altında bulunan er ve erbaşlar ile askerî öğrenciler, taksirli suçlardan hüküm giyenler hariç ceza infaz kurumlarında bulunan hükümlüler oy kullanamazlar. Ceza infaz kurumları ve tutukevlerinde oy kullanılması ve oyların sayım ve dökümünde seçim emniyeti açısından alınması gerekli tedbirler Yüksek Seçim Kurulu tarafından

^{1*}- Bu maddenin kenar başlığı, "XIII. Sosyal ve ekonomik hakların sınırı" iken, 3/10/2001 tarihli ve 4709 sayılı Kanunun 22 nci maddesiyle değiştirilmiş ve metne işlenmiştir.

tespit edilir ve görevli hâkimin yerinde yönetim ve denetimi altında yapılır.

(Ek fıkra: 23/7/1995-4121/5 md.) Seçim kanunları, temsilde adalet ve yönetimde istikrar ilkelerini bağdaştıracak biçimde düzenlenir.

(Ek fıkra: 3/10/2001-4709/24 md.) Seçim kanunlarında yapılan değişiklikler, yürürlüğe girdiği tarihten itibaren bir yıl içinde yapılacak seçimlerde uygulanmaz.

III. Siyasî partilerle ilgili hükümler

A. Parti kurma, partilere girme ve partilerden ayrılma^{1**}

MADDE 68- (Değişik: 23/7/1995-4121/6 md.)

Vatandaşlar, siyasî parti kurma ve usulüne göre partilere girme ve partilerden ayrılma hakkına sahiptir. Parti üyesi olabilmek için onsekiz yaşını doldurmuş olmak gerekir.

Siyasî partiler, demokratik siyasî hayatın vazgeçilmez unsurlarıdır.

Siyasî partiler önceden izin almadan kurulurlar ve Anayasa ve kanun hükümleri içerisinde faaliyetlerini sürdürürler.

Siyasî partilerin tüzük ve programları ile eylemleri, Devletin bağımsızlığına, ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, insan haklarına, eşitlik ve hukuk devleti ilkelerine, millet egemenliğine, demokratik ve lâik Cumhuriyet ilkelerine aykırı olamaz; sınıf veya zümre diktatörlüğünü veya herhangi bir tür diktatörlüğü savunmayı ve yerleştirmeyi amaçlayamaz; suç işlenmesini teşvik edemez.

Hâkimler ve savcılar, Sayıştay dahil yüksek yargı organları mensupları, kamu kurum ve kuruluşlarının memur statüsündeki görevlileri, yaptıkları hizmet bakımından işçi niteliği taşımayan diğer kamu görevlileri, Silahlı Kuvvetler mensupları ile yükseköğretim öncesi öğrencileri siyasî partilere üye olamazlar.

Yükseköğretim elemanlarının siyasî partilere üye olmaları ancak kanunla düzenlenebilir. Kanun bu elemanların, siyasî partilerin merkez organları dışında kalan parti görevi almalarına cevaz veremez ve parti üyesi yükseköğretim elemanlarının yükseköğretim kurumlarında uyacakları esasları belirler.

Yükseköğretim öğrencilerinin siyasî partilere üye olabilmelerine ilişkin esaslar kanunla düzenlenir.

Siyasî partilere, Devlet, yeterli düzeyde ve hakça malî yardım yapar. Partilere yapılacak yardımın, alacakları üye aidatının ve bağışların tabi olduğu esaslar kanunla düzenlenir.

B. Siyasî partilerin uyacakları esaslar

MADDE 69- (Değişik: 23/7/1995-4121/7 md.)

Siyasî partilerin faaliyetleri, parti içi düzenlemeleri ve çalışmaları demokrasi ilkelerine uygun olur. Bu ilkelerin uygulanması kanunla düzenlenir.

Siyasî partiler, ticarî faaliyetlere girişemezler.

^{1**}- Bu maddenin kenar başlığı, "A. Parti kurma, partilere girme ve partilerden çıkma" iken, 23/7/1995 tarihli ve 4121 sayılı Kanunun 6 ncı maddesiyle değiştirilmiş ve metne işlenmiştir.

Siyasî partilerin gelir ve giderlerinin amaçlarına uygun olması gereklidir. Bu kuralın uygulanması kanunla düzenlenir. Anayasa Mahkemesince siyasî partilerin mal edinimleri ile gelir ve giderlerinin kanuna uygunluğunun tespiti, bu hususun denetim yöntemleri ve aykırılık halinde uygulanacak yaptırımlar kanunda gösterilir. Anayasa Mahkemesi, bu denetim görevini yerine getirirken Sayıştaydan yardım sağlar. Anayasa Mahkemesinin bu denetim sonunda vereceği kararlar kesindir.

Siyasî partilerin kapatılması, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının açacağı dava üzerine Anayasa Mahkemesince kesin olarak karara bağlanır.

Bir siyasî partinin tüzüğü ve programının 68 inci maddenin dördüncü fıkrası hükümlerine aykırı bulunması halinde temelli kapatma kararı verilir.

Bir siyasî partinin 68 inci maddenin dördüncü fıkrası hükümlerine aykırı eylemlerinden ötürü temelli kapatılmasına, ancak, onun bu nitelikteki fiillerin işlendiği bir odak haline geldiğinin Anayasa Mahkemesince tespit edilmesi halinde karar verilir. (Ek cümle: 3/10/2001-4709/25 md.) Bir siyasî parti, bu nitelikteki fiiller o partinin üyelerince yoğun bir şekilde işlendiği ve bu durum o partinin büyük kongre veya genel başkan veya merkez karar veya yönetim organları veya Türkiye Büyük Millet Meclisindeki grup genel kurulu veya grup yönetim kurulunca zımnen veya açıkça benimsendiği yahut bu fiiller doğrudan doğruya anılan parti organlarıncaya kararlılık içinde işlendiği takdirde, söz konusu fiillerin odağı haline gelmiş sayılır.

(Ek fıkra: 3/10/2001-4709/25 md.) Anayasa Mahkemesi, yukarıdaki fıkralara göre temelli kapatma yerine, dava konusu fiillerin ağırlığına göre ilgili siyasî partinin Devlet yardımından kısmen veya tamamen yoksun bırakılmasına karar verebilir.

Temelli kapatılan bir parti bir başka ad altında kurulamaz.

Bir siyasî partinin temelli kapatılmasına beyan veya faaliyetleriyle sebep olan kurucuları dahil üyeleri, Anayasa Mahkemesinin temelli kapatmaya ilişkin kesin kararının Resmî Gazetede gerekçeli olarak yayımlanmasından başlayarak beş yıl süreyle bir başka partinin kurucusu, üyesi, yöneticisi ve deneticisi olamazlar.

Yabancı devletlerden, uluslararası kuruluşlardan ve Türk uyrukluğunda olmayan gerçek ve tüzelkişilerden maddî yardım alan siyasî partiler temelli olarak kapatılır.

(Değişik: 3/10/2001-4709/25 md.) Siyasî partilerin kuruluş ve çalışmaları, denetlenmeleri, kapatılmaları ya da Devlet yardımından kısmen veya tamamen yoksun bırakılmaları ile siyasî partilerin ve adayların seçim harcamaları ve usulleri yukarıdaki esaslar çerçevesinde kanunla düzenlenir.

IV. Kamu hizmetlerine girme hakkı

A. Hizmete girme

MADDE 70- Her Türk, kamu hizmetlerine girme hakkına sahiptir.

Hizmete alınmada, görevin gerektirdiği niteliklerden başka hiçbir ayırım gözetilemez.

B. Mal bildirimini

MADDE 71- Kamu hizmetine girenlerin mal bildiriminde bulunmaları ve bu bildirimlerin tekrarlanma süreleri kanunla düzenlenir. Yasama ve yürütme organlarında görev alanlar, bundan istisna edilemez.

V. Vatan hizmeti

MADDE 72- Vatan hizmeti, her Türkün hakkı ve ödevidir. Bu hizmetin Silahlı Kuvvetlerde veya kamu kesiminde ne şekilde yerine getirileceği veya getirilmiş sayılacağı kanunla düzenlenir.

VI. Vergi ödevi

MADDE 73- Herkes, kamu giderlerini karşılamak üzere, malî gücüne göre, vergi ödemekle yükümlüdür.

Vergi yükünün adaletli ve dengeli dağılımı, maliye politikasının sosyal amacıdır.

Vergi, resim, harç ve benzeri malî yükümlülükler kanunla konulur, değiştirilir veya kaldırılır.

Vergi, resim, harç ve benzeri malî yükümlülüklerin muaflık, istisnalar ve indirimleriyle oranlarına ilişkin hükümlerinde kanunun belirttiği yukarı ve aşağı sınırlar içinde değişiklik yapmak yetkisi Bakanlar Kuruluna verilebilir.

VII. Dilekçe, bilgi edinme ve kamu denetçisine başvurma hakkı*

MADDE 74- (Değişik: 3/10/2001-4709/26 md.) Vatandaşlar ve karşılıklılık esası gözetilmek kaydıyla Türkiye’de ikamet eden yabancılar kendileriyle veya kamu ile ilgili dilek ve şikâyetleri hakkında, yetkili makamlara ve Türkiye Büyük Millet Meclisine yazı ile başvurma hakkına sahiptir.

(Değişik: 3/10/2001-4709/26 md.) Kendileriyle ilgili başvuruların sonucu, gecikmeksizin dilekçe sahiplerine yazılı olarak bildirilir.

(Mülga: 12/9/2010-5982/8 md.)

(Ek fıkra: 12/9/2010-5982/8 md.) Herkes, bilgi edinme ve kamu denetçisine başvurma hakkına sahiptir.

(Ek fıkra: 12/9/2010-5982/8 md.) Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına bağlı olarak kurulan Kamu Denetçiliği Kurumu idarenin işleyişiyle ilgili şikâyetleri inceler.

* - Bu maddenin kenar başlığı, “VII. Dilekçe hakkı” iken, 12/9/2010 tarihli ve 5982 sayılı Kanunun 8 inci maddesiyle değiştirilmiş ve metne işlenmiştir.

(Ek fıkra: 12/9/2010-5982/8 md.) Kamu Başdenetçisi Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından gizli oyla dört yıl için seçilir. İlk iki oylamada üye tamsayısının üçte iki ve üçüncü oylamada üye tamsayısının salt çoğunluğu aranır. Üçüncü oylamada salt çoğunluk sağlanamazsa, bu oylamada en çok oy alan iki aday için dördüncü oylama yapılır; dördüncü oylamada en fazla oy alan aday seçilmiş olur.

(Ek fıkra: 12/9/2010-5982/8 md.) Bu maddede sayılan hakların kullanılma biçimi, Kamu Denetçiliği Kurumunun kuruluşu, görevi, çalışması, inceleme sonucunda yapacağı işlemler ile Kamu Başdenetçisi ve kamu denetçilerinin nitelikleri, seçimi ve özlük haklarına ilişkin usul ve esaslar kanunla düzenlenir.

ÜÇÜNCÜ KISIM **Cumhuriyetin Temel Organları**

BİRİNCİ BÖLÜM **Yasama**

I. Türkiye Büyük Millet Meclisi

A. Kuruluşu

MADDE 75- (Değişik: 17/5/1987 - 3361/2 md.; 23/7/1995- 4121/8 md.)

Türkiye Büyük Millet Meclisi genel oyla seçilen beşyüzelli milletvekilinden oluşur.

B. Milletvekili seçilme yeterliliği

MADDE 76- (Değişik: 13/10/2006-5551/1 md.) Yirmibeş yaşını dolduran her Türk milletvekili seçilebilir.

(Değişik: 27/12/2002-4777/1 md.) En az ilkokul mezunu olmayanlar, kısıtlılar, yükümlü olduğu askerlik hizmetini yapmamış olanlar, kamu hizmetinden yasaklılar, taksirli suçlar hariç toplam bir yıl veya daha fazla hapis ile ağır hapis cezasına hüküm giymiş olanlar; zimmet, ihtilâs, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, inancı kötüye kullanma, dolanlı iflas gibi yüz kızartıcı suçlarla, kaçakçılık, resmî ihale ve alım satımlara fesat karıştırmaya, Devlet sırlarını açığa vurma, terör eylemlerine katılma ve bu gibi eylemleri tahrik ve teşvik suçlarından biriyle hüküm giymiş olanlar, affa uğramış olsalar bile milletvekili seçilemezler.

Hâkimler ve savcılar, yüksek yargı organları mensupları, yükseköğretim kurumlarındaki öğretim elemanları, Yükseköğretim Kurulu üyeleri, kamu kurum ve kuruluşlarının memur statüsündeki görevlileri ile yaptıkları hizmet bakımından işçi niteliği taşımayan diğer kamu görevlileri ve Silahlı Kuvvetler mensupları, görevlerinden çekilmedikçe, aday olamazlar ve milletvekili seçilemezler.

C. Türkiye Büyük Millet Meclisinin seçim dönemi

MADDE 77- (Değişik: 21/10/2007-5678/1 md.) Türkiye Büyük Millet Meclisinin seçimleri dört yılda bir yapılır.

Meclis, bu süre dolmadan seçimin yenilenmesine karar verebileceği gibi, Anayasada belirtilen şartlar altında Cumhurbaşkanınca verilecek karara göre de seçimler yenilenir. Süresi biten milletvekili yeniden seçilebilir.

Yenilenmesine karar verilen Meclisin yetkileri, yeni Meclisin seçilmesine kadar sürer.

D. Türkiye Büyük Millet Meclisi seçimlerinin geriye bırakılması ve ara seçimleri

MADDE 78- Savaş sebebiyle yeni seçimlerin yapılmasına imkân görülmezse, Türkiye Büyük Millet Meclisi, seçimlerin bir yıl geriye bırakılmasına karar verebilir.

Geri bırakma sebebi ortadan kalkmamışsa, erteleme kararındaki usule göre bu işlem tekrarlanabilir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliklerinde boşalma olması halinde, ara seçime gidilir. Ara seçim, her seçim döneminde bir defa yapılır ve genel seçimden otuz ay geçmedikçe ara seçime gidilemez. Ancak, boşalan üyeliklerin sayısı, üye tamsayısının yüzde beşini bulduğu hallerde, ara seçimlerinin üç ay içinde yapılmasına karar verilir.

Genel seçimlere bir yıl kala, ara seçimi yapılamaz.

(Ek fıkra: 27/12/2002-4777/2 md.) Yukarıda yazılı hallerden ayrı olarak, bir ilin veya seçim çevresinin, Türkiye Büyük Millet Meclisinde üyesinin kalmaması halinde, boşalmayı takip eden doksan günden sonraki ilk Pazar günü ara seçim yapılır. Bu fıkra gereği yapılacak seçimlerde Anayasanın 127 nci maddesinin üçüncü fıkrası hükmü uygulanmaz.

E. Seçimlerin genel yönetim ve denetimi

MADDE 79- Seçimler, yargı organlarının genel yönetim ve denetimi altında yapılır.

(Değişik: 21/10/2007-5678/2 md.) Seçimlerin başlamasından bitimine kadar, seçimin düzen içinde yönetimi ve dürüstlüğü ile ilgili bütün işlemleri yapma ve yaptırma, seçim süresince ve seçimden sonra seçim konularıyla ilgili bütün yolsuzlukları, şikayet ve itirazları inceleme ve kesin karara bağlama ve Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin seçim tutanaklarını ve Cumhurbaşkanlığı seçimi tutanaklarını kabul etme görevi Yüksek Seçim Kurulundur. Yüksek Seçim Kurulunun kararları aleyhine başka bir mercie başvurulamaz.

Yüksek Seçim Kurulunun ve diğer seçim kurullarının görev ve yetkileri kanunla düzenlenir.

Yüksek Seçim Kurulu yedi asıl ve dört yedek üyeden oluşur. Üyelerin altısı

Yargıtay, beşi Danıştay Genel Kurullarınca kendi üyeleri arasından üye tamsayılarının salt çoğunluğunun gizli oyu ile seçilir. Bu üyeler, salt çoğunluk ve gizli oyla aralarından bir başkan ve bir başkanvekili seçerler.

Yüksek Seçim Kuruluna Yargıtay ve Danıştaydan seçilmiş üyeler arasından ad çekme ile ikişer yedek üye ayrılır. Yüksek Seçim Kurulu Başkanı ve Başkanvekili ad çekmeye girmezler.

(Değişik: 21/10/2007-5678/2 md.) Anayasa değişikliklerine ilişkin kanunların halkoyuna sunulması, Cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesi işlemlerinin genel yönetim ve denetimi de milletvekili seçimlerinde uygulanan hükümlere göre olur.

F. Üyelikle ilgili hükümler

1. Milletin temsili

MADDE 80- Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, seçildikleri bölgeyi veya kendilerini seçenleri değil, bütün Milleti temsil ederler.

2. Andiçme

MADDE 81- Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, göreve başlarken aşağıdaki şekilde andiçerler:

“Devletin varlığı ve bağımsızlığını, vatanın ve milletin bölünmez bütünlüğünü, milletin kayıtsız ve şartsız egemenliğini koruyacağıma; hukukun üstünlüğüne, demokratik ve lâik Cumhuriyete ve Atatürk ilke ve inkılaplarına bağlı kalacağıma; toplumun huzur ve refahı, millî dayanışma ve adalet anlayışı içinde herkesin insan haklarından ve temel hürriyetlerden yararlanması ülküsünden ve Anayasaya sadakattan ayrılmayacağıma; büyük Türk milleti önünde namusum ve şerefim üzerine andiçerim.”

3. Üyelikle bağdaşmayan işler

MADDE 82- Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, Devlet ve diğer kamu tüzelkişilerinde ve bunlara bağlı kuruluşlarda; Devletin veya diğer kamu tüzelkişilerinin doğrudan doğruya ya da dolaylı olarak katıldığı teşebbüs ve ortaklıklarda; özel gelir kaynakları ve özel imkânları kanunla sağlanmış kamu yararına çalışan derneklerin ve Devletten yardım sağlayan ve vergi muafiyeti olan vakıfların, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ile sendikalar ve bunların üst kuruluşlarının ve katıldıkları teşebbüs veya ortaklıkların yönetim ve denetim kurullarında görev alamazlar, vekili olamazlar, herhangi bir taahhüt işini doğrudan veya dolaylı olarak kabul edemezler, temsilcilik ve hakemlik yapamazlar.

Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, yürütme organının teklif, inha, atama veya onamasına bağlı resmî veya özel herhangi bir işle görevlendirilemezler. Bir üyenin belli konuda ve altı ayı aşmamak üzere Bakanlar Kurulunca verilecek geçici bir görevi kabul etmesi, Meclisin kararına bağlıdır.

Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliği ile bağdaşmayan diğer görev ve işler kanunla düzenlenir.

4. Yasama dokunulmazlığı

MADDE 83- Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, Meclis çalışmalarındaki oy ve sözlerinden, Mecliste ileri sürdükleri düşüncelerden, o oturumdaki Başkanlık Divanının teklifi üzerine Meclisçe başka bir karar alınmadıkça bunları Meclis dışında tekrarlamak ve açığa vurmaktan sorumlu tutulamazlar.

Seçimden önce veya sonra bir suç işlediği ileri sürülen bir milletvekili, Meclisin kararı olmadıkça tutulamaz, sorguya çekilemez, tutuklanamaz ve yargılanamaz. Ağır cezaı gerektiren suçüstü hali ve seçimden önce soruşturmasına başlanılmış olmak kaydıyla Anayasanın 14 üncü maddesindeki durumlar bu hükmün dışındadır. Ancak, bu halde yetkili makam, durumu hemen ve doğrudan doğruya Türkiye Büyük Millet Meclisine bildirmek zorundadır.

Türkiye Büyük Millet Meclisi üyesi hakkında, seçiminden önce veya sonra verilmiş bir ceza hükmünün yerine getirilmesi, üyelik sıfatının sona ermesine bırakılır; üyelik süresince zamanaşımı işlemez.

Tekrar seçilen milletvekili hakkında soruşturma ve kovuşturma, Meclisin yeniden dokunulmazlığını kaldırmasına bağlıdır.

Türkiye Büyük Millet Meclisindeki siyasi parti gruplarınınca, yasama dokunulmazlığı ile ilgili görüşme yapılamaz ve karar alınamaz.

5. Milletvekilliğinin düşmesi ^{1*}

MADDE 84- (Değişik: 23/7/1995- 4121/9 md.)

İstifa eden milletvekilinin milletvekilliğinin düşmesi, istifanın geçerli olduğu Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlık Divanınca tespit edildikten sonra, Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunca kararlaştırılır.

Milletvekilliğinin kesin hüküm giyme veya kısıtlanma halinde düşmesi, bu husustaki kesin mahkeme kararının Genel Kurula bildirilmesiyle olur.

82 nci maddeye göre milletvekilliğiyle bağdaşmayan bir görev veya hizmeti sürdürmekte ısrar eden milletvekilinin milletvekilliğinin düşmesine, yetkili komisyonun bu durumu tespit eden raporu üzerine Genel Kurul gizli oyla karar verir.

Meclis çalışmalarına özürsüz veya izinsiz olarak bir ay içerisinde toplam beş birleşim günü katılmayan milletvekilinin milletvekilliğinin düşmesine, durumun Meclis Başkanlık Divanınca tespit edilmesi üzerine, Genel Kurulca üye tamsayısının salt çoğunluğunun oyuyla karar verilebilir.

(Mülga: 12/9/2010-5982/9 md.)

^{1*}- Bu maddenin kenar başlığı, "5. Üyelğin düşmesi" iken, 23/7/1995 tarihli ve 4121 sayılı Kanunun 9 uncu maddesiyle değiştirilmiş ve metne işlenmiştir.

6. İptal istemi

MADDE 85- (Değişik: 23/7/1995- 4121/10 md.)

Yasama dokunulmazlığının kaldırılmasına veya milletvekilliğinin düşmesine 84 üncü maddenin birinci, üçüncü veya dördüncü fıkralarına göre karar verilmiş olması hallerinde, Meclis Genel Kurulu kararının alındığı tarihten başlayarak yedi gün içerisinde ilgili milletvekili veya bir diğer milletvekili, kararın, Anayasaya, kanuna veya İçtüzüğe aykırılığı iddiasıyla iptali için Anayasa Mahkemesine başvurabilir. Anayasa Mahkemesi, iptal istemini onbeş gün içerisinde kesin karara bağlar.

7. Ödenek ve yolluklar

MADDE 86- (Değişik: 21/11/2001-4720/1 md.) Türkiye Büyük Millet Meclisi

üyelerinin ödenek, yolluk ve emeklilik işlemleri kanunla düzenlenir. Ödenegin aylık tutarı en yüksek Devlet memurunun almakta olduğu miktarı, yolluk da ödenek miktarının yarısını aşamaz. Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri ile bunların emeklileri T.C. Emekli Sandığı ile ilgilendirilirler ve üyeliği sona erenlerin istekleri halinde ilgileri devam eder.

(Değişik: 21/11/2001-4720/1 md.) Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerine ödenecek ödenek ve yolluklar, kendilerine T.C. Emekli Sandığı tarafından bağlanan emekli aylığı ve benzeri ödemelerin kesilmesini gerektirmez.

Ödenek ve yollukların en çok üç aylığı önceden ödenebilir.

II. Türkiye Büyük Millet Meclisinin görev ve yetkileri

A. Genel olarak

MADDE 87- (Değişik: 3/10/2001-4709/28 md.; 7/5/2004-5170/6 md.) Tür-

kiye Büyük Millet Meclisinin görev ve yetkileri, kanun koymak, değiştirmek ve kaldırmak; Bakanlar Kurulunu ve bakanları denetlemek; Bakanlar Kuruluna belli konularda kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi vermek; bütçe ve kesin-hesap kanun tasarılarını görüşmek ve kabul etmek; para basılmasına ve savaş ilânına karar vermek; milletlerarası anlaşmaların onaylanmasını uygun bulmak, Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tam sayısının beşte üç çoğunluğunun kararı ile genel ve özel af ilânına karar vermek ve Anayasanın diğer maddelerinde öngörülen yetkileri kullanmak ve görevleri yerine getirmektedir.

B. Kanunların teklif edilmesi ve görüşülmesi

MADDE 88- Kanun teklif etmeye Bakanlar Kurulu ve milletvekilleri yetki-

lidir.

Kanun tasarısı ve tekliflerinin Türkiye Büyük Millet Meclisinde görüşülme usul ve esasları İçtüzükle düzenlenir.

C. Kanunların Cumhurbaşkanınca yayımlanması

MADDE 89- Cumhurbaşkanı, Türkiye Büyük Millet Meclisince kabul edi-

len kanunları onbeş gün içinde yayımlar.

(Değişik: 3/10/2001-4709/29 md.) Yayınlanmasını kısmen veya tamamen uygun bulmadığı kanunları, bir daha görüşülmek üzere, bu hususta gösterdiği gerekçe ile birlikte aynı süre içinde, Türkiye Büyük Millet Meclisine geri gönderir. Cumhurbaşkanınca kısmen uygun bulunmama durumunda, Türkiye Büyük Millet Meclisi sadece uygun bulunmayan maddeleri görüşebilir. Bütçe kanunları bu hükme tâbi değildir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi, geri gönderilen kanunu aynen kabul ederse, kanun Cumhurbaşkanınca yayımlanır; Meclis, geri gönderilen kanunda yeni bir değişiklik yaparsa, Cumhurbaşkanı değiştirilen kanunu tekrar Meclise geri gönderebilir.

Anayasa değişikliklerine ilişkin hükümler saklıdır.

D. Milletlerarası andlaşmaları uygun bulma

MADDE 90- Türkiye Cumhuriyeti adına yabancı devletlerle ve milletlerarası kuruluşlarla yapılacak andlaşmaların onaylanması, Türkiye Büyük Millet Meclisinin onaylamayı bir kanunla uygun bulmasına bağlıdır.

Ekonomik, ticarî veya teknik ilişkileri düzenleyen ve süresi bir yılı aşmayan andlaşmalar, Devlet Maliyesi bakımından bir yüklenme getirmemek, kişi hallerine ve Türklerin yabancı memleketlerdeki mülkiyet haklarına dokunmamak şartıyla, yayımlanma ile yürürlüğe konabilir. Bu takdirde bu andlaşmalar, yayımlarıdan başlayarak iki ay içinde Türkiye Büyük Millet Meclisinin bilgisine sunulur.

Milletlerarası bir andlaşmaya dayanan uygulama andlaşmaları ile kanunun verdiği yetkiye dayanılarak yapılan ekonomik, ticarî, teknik veya idarî andlaşmaların Türkiye Büyük Millet Meclisince uygun bulunması zorunluğu yoktur; ancak, bu fıkraya göre yapılan ekonomik, ticarî veya özel kişilerin haklarını ilgilendiren andlaşmalar, yayımlanmadan yürürlüğe konulamaz.

Türk kanunlarına değişiklik getiren her türlü andlaşmaların yapılmasında birinci fıkra hükmü uygulanır.

Usulüne göre yürürlüğe konulmuş milletlerarası andlaşmalar kanun hükmündedir. Bunlar hakkında Anayasaya aykırılık iddiası ile Anayasa Mahkemesine başvurulamaz. (Ek cümle: 7/5/2004-5170/7 md.) Usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası andlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası andlaşma hükümleri esas alınır.

E. Kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi verme

MADDE 91- Türkiye Büyük Millet Meclisi, Bakanlar Kuruluna kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi verebilir. Ancak sıkıyönetim ve olağanüstü haller saklı kalmak üzere, Anayasanın ikinci kısmının birinci ve ikinci bölümlerinde yer alan temel haklar, kişi hakları ve ödevleri ile dördüncü bölümünde yer alan siyasî haklar ve ödevler kanun hükmünde kararnamelerle düzenlenemez.

Yetki kanunu, çıkarılacak kanun hükmünde kararnamenin, amacını, kapsamını, ilkelerini, kullanma süresini ve süresi içinde birden fazla kararname çıkarılıp çıkarılamayacağını gösterir.

Bakanlar Kurulunun istifası, düşürülmesi veya yasama döneminin bitmesi, belli süre için verilmiş olan yetkinin sona ermesine sebep olmaz.

Kanun hükmünde kararnamenin, Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından süre bitiminden önce onaylanması sırasında, yetkinin son bulunduğu veya süre bitimine kadar devam ettiği de belirtilir.

Sıkıyönetim ve olağanüstü hallerde, Cumhurbaşkanının Başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulunun kanun hükmünde kararname çıkarmasına ilişkin hükümler saklıdır.

Kanun hükmünde kararnameler, Resmî Gazetede yayımlandıkları gün yürürlüğe girerler. Ancak, kararnamede yürürlük tarihi olarak daha sonraki bir tarih de gösterilebilir.

Kararnameler, Resmî Gazetede yayımlandıkları gün Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulur.

Yetki kanunları ve bunlara dayanan kanun hükmünde kararnameler, Türkiye Büyük Millet Meclisi komisyonları ve Genel Kurulunda öncelikle ve ivedilikle görüşülür.

Yayımlandıkları gün Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulmayan kararnameler bu tarihte, Türkiye Büyük Millet Meclisince reddedilen kararnameler bu kararın Resmî Gazetede yayımlandığı tarihte, yürürlükten kalkar. Değiştirilerek kabul edilen kararnamelerin değiştirilmiş hükümleri, bu değişikliklerin Resmî Gazetede yayımlandığı gün yürürlüğe girer.

F. Savaş hali ilânı ve silahlı kuvvet kullanılmasına izin verme

MADDE 92- Milletlerarası hukukun meşrû saydığı hallerde savaş hali ilânına ve Türkiye'nin taraf olduğu milletlerarası andlaşmaların veya milletlerarası nezaket kurallarının gerektirdiği haller dışında, Türk Silahlı Kuvvetlerinin yabancı ülkelere gönderilmesine veya yabancı silahlı kuvvetlerin Türkiye'de bulunmasına izin verme yetkisi Türkiye Büyük Millet Meclisindedir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi tatilde veya ara vermede iken ülkenin ani bir silahlı saldırıya uğraması ve bu sebeple silahlı kuvvet kullanılmasına derhal karar verilmesinin kaçınılmaz olması halinde Cumhurbaşkanı da, Türk Silahlı Kuvvetlerinin kullanılmasına karar verebilir.

III. Türkiye Büyük Millet Meclisinin faaliyetleri ile ilgili hükümler

A. Toplanma ve tatil

MADDE 93- (Değişik: 23/7/1995-4121/11 md.) Türkiye Büyük Millet Meclisi, her yıl Ekim ayının ilk günü kendiliğinden toplanır.

Meclis, bir yasama yılında en çok üç ay tatil yapabilir; ara verme veya tatil

sirasında, doğrudan doğruya veya Bakanlar Kurulunun istemi üzerine, Cumhurbaşkanınca toplantıya çağrılır.

Meclis Başkanı da doğrudan doğruya veya üyelerin beşte birinin yazılı iste mi üzerine, Meclisi toplantıya çağırır.

Ara verme veya tatil sırasında toplanan Türkiye Büyük Millet Meclisinde, öncelikle bu toplantıyı gerektiren konu görüşülmeden ara verme veya tatile devam edilemez.

B. Başkanlık Divanı

MADDE 94- Türkiye Büyük Millet Meclisinin Başkanlık Divanı, Meclis üyeleri arasından seçilen Meclis Başkanı, Başkanvekilleri, Kâtip Üyeler ve İdare Amirlerinden oluşur.

Başkanlık Divanı, Meclisteki siyasî parti gruplarının üye sayısı oranında Divana katılmalarını sağlayacak şekilde kurulur. Siyasî parti grupları Başkanlık için aday gösteremezler.

(Değişik: 12/9/2010-5982/10 md.) Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlık Divanı için, bir yasama döneminde iki seçim yapılır. İlk seçilenlerin görev süresi iki yıldır, ikinci devre için seçilenlerin görev süresi ise o yasama döneminin sonuna kadar devam eder.

(Değişik: 3/10/2001-4709/30 md.) Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkan adayları, Meclis üyeleri içinden, Meclisin toplandığı günden itibaren beş gün içinde, Başkanlık Divanına bildirilir, Başkan seçimi gizli oyla yapılır. İlk iki oylamada üye tamsayısının üçte iki ve üçüncü oylamada üye tamsayısının salt çoğunluğu aranır. Üçüncü oylamada salt çoğunluk sağlanamazsa, bu oylamada en çok oy alan iki aday için dördüncü oylama yapılır; dördüncü oylamada en fazla oy alan üye, Başkan seçilmiş olur. Başkan seçimi, aday gösterme süresinin bitiminden itibaren, beş gün içinde tamamlanır.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanvekillerinin, Kâtip Üyelerinin ve İdare Amirlerinin adedi, seçim nisabı, oylama sayısı ve usulleri, Meclis İçtüzüğünde belirlenir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı, Başkanvekilleri, üyesi buldukları siyasî partinin veya parti grubunun Meclis içinde veya dışındaki faaliyetlerine; görevlerinin gereği olan haller dışında, Meclis tartışmalarına katılamazlar; Başkan ve oturumu yöneten Başkanvekili oy kullanamazlar.

C. İçtüzük, siyasî parti grupları ve kolluk işleri

MADDE 95- Türkiye Büyük Millet Meclisi, çalışmalarını, kendi yaptığı İçtüzük hükümlerine göre yürütür.

İçtüzük hükümleri, siyasî parti gruplarının, Meclisin bütün faaliyetlerine üye sayısı oranında katılmalarını sağlayacak yolda düzenlenir. Siyasî parti grupları, en az yirmi üyeden meydana gelir.

Türkiye Büyük Millet Meclisinin bütün bina, tesis, eklenti ve arazisinde kolluk ve yönetim hizmetleri Meclis Başkanlığı eliyle düzenlenir ve yürütülür. Emniyet ve diğer kolluk hizmetleri için yeteri kadar kuvvet ilgili makamlarca Meclis Başkanlığına tahsis edilir.

D. Toplantı ve karar yeter sayısı

MADDE 96- (Değişik: 21/10/2007-5678/3 md.) Türkiye Büyük Millet Meclisi, yapacağı seçimler dahil bütün işlerinde üye tamsayısının en az üçte biri ile toplanır. Türkiye Büyük Millet Meclisi, Anayasada başkaca bir hüküm yoksa toplantıya katılanların salt çoğunluğu ile karar verir; ancak karar yeter sayısı hiçbir şekilde üye tamsayısının dörtte birinin bir fazlasından az olamaz.

Bakanlar Kurulu üyeleri, Türkiye Büyük Millet Meclisinin katılmadıkları oturumlarında, kendileri yerine oy kullanmak üzere bir bakana yetki verebilirler. Ancak bir bakan kendi oyu ile birlikte en çok iki oy kullanabilir.

E. Görüşmelerin açıklığı ve yayımlanması

MADDE 97- Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulundaki görüşmeler açıktır ve tutanak dergisinde tam olarak yayımlanır.

Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzük hükümlerine göre kapalı oturumlar yapabilir, bu oturumlardaki görüşmelerin yayımı Türkiye Büyük Millet Meclisi kararına bağlıdır.

Meclisteki açık görüşmelerin, o oturumdaki Başkanlık Divanının teklifi üzerine Meclisce başkaca bir karar alınmadıkça, her türlü vasıta ile yayımı serbesttir.

IV. Türkiye Büyük Millet Meclisinin bilgi edinme ve denetim yolları

A. Genel olarak

MADDE 98- Türkiye Büyük Millet Meclisi soru, Meclis araştırması, genel görüşme, gensoru ve Meclis soruşturması yollarıyla denetleme yetkisini kullanır.

Soru, Bakanlar Kurulu adına, sözlü veya yazılı olarak cevaplandırılmak üzere Başbakan veya bakanlardan bilgi istemekten ibarettir.

Meclis araştırması, belli bir konuda bilgi edinilmek için yapılan incelemeden ibarettir.

Genel görüşme, toplumu ve Devlet faaliyetlerini ilgilendiren belli bir konunun, Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunda görüşülmesidir.

Soru, Meclis araştırması ve genel görüşme ile ilgili önergelerin verilme şekli, içeriği ve kapsamı ile cevaplandırılma, görüşme ve araştırma yöntemleri Meclis İçtüzüğü ile düzenlenir.

B. Gensoru

MADDE 99- Gensoru önergesi, bir siyasî parti grubu adına veya en az yirmi milletvekilinin imzasıyla verilir.

Gensoru önergesi, verilışinden sonraki üç gün içinde bastırılarak üyelere dağıtılır; dağıtılmasından itibaren on gün içinde gündeme alınıp alınmayacağı görüşülür. Bu görüşmede, ancak önerge sahiplerinden biri, siyasî parti grupları adına birer milletvekili, Bakanlar Kurulu adına Başbakan veya bir bakan konuşabilir.

Gündeme alma kararıyla birlikte, gensorunun görüşülme günü de belli edilir; ancak gensorunun görüşülmesi, gündeme alma kararının verildiği tarihten başlayarak iki gün geçmedikçe yapılamaz ve yedi günden sonraya bırakılamaz.

Gensoru görüşmeleri sırasında üyelerin veya grupların verecekleri gerekçeli güvensizlik önergeleri veya Bakanlar Kurulunun güven isteği, bir tam gün geçtikten sonra oylanır.

Bakanlar Kurulunun veya bir bakanın düşürülebilmesi, üye tamsayısının salt çoğunluğuyla olur; oylamada yalnız güvensizlik oyları sayılır.

Meclis çalışmalarının dengeli olarak yürütülmesi amacına ve yukarıdaki ilkelere uygun olmak kaydıyla gensoru ile ilgili diğer hususlar İçtüzükte belirlenir.

C. Meclis soruşturması

MADDE 100- (Değişik: 3/10/2001-4709/31 md.) Başbakan veya bakanlar hakkında, Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının en az onda birinin vereceği önerge ile, soruşturma açılması istenebilir. Meclis, bu istemi en geç bir ay içinde görüşür ve gizli oyla karara bağlar.

Soruşturma açılmasına karar verilmesi halinde, Meclisteki siyasî partilerin, güçleri oranında komisyona verebilecekleri üye sayısının üç katı olarak gösterecekleri adaylar arasından her parti için ayrı ayrı ad çekme suretiyle kurulacak onbeş kişilik bir komisyon tarafından soruşturma yapılır. Komisyon, soruşturma sonucunu belirten raporunu iki ay içinde Meclise sunar. Soruşturmanın bu sürede bitirilememesi halinde, komisyona iki aylık yeni ve kesin bir süre verilir. (Ek cümle: 3/10/2001-4709/31 md.) Bu süre içinde raporun Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına teslimi zorunludur.

(Değişik: 3/10/2001-4709/31 md.) Rapor Başkanlığa verildiği tarihten itibaren on gün içinde dağıtılır, dağıtımından itibaren on gün içinde görüşülür ve gerek görüldüğü takdirde ilgilinin Yüce Divana sevkine karar verilir. Yüce Divana sevk kararı ancak üye tamsayısının salt çoğunluğunun gizli oyuyla alınır.

Meclisteki siyasî parti gruplarında, Meclis soruşturması ile ilgili görüşme yapılamaz ve karar alınamaz.

İKİNCİ BÖLÜM

Yürütme

I. Cumhurbaşkanını

A. Nitelikleri ve tarafsızlığı

MADDE 101- (Değişik: 21/10/2007-5678/4 md.)

Cumhurbaşkanı, kırk yaşını doldurmuş ve yüksek öğrenim yapmış Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri veya bu niteliklere ve milletvekili seçilme yeterliğine sahip Türk vatandaşları arasından, halk tarafından seçilir.

Cumhurbaşkanının görev süresi beş yıldır. Bir kimse en fazla iki defa Cumhurbaşkanı seçilebilir.

Cumhurbaşkanlığına Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri içinden veya Meclis dışından aday gösterilebilmesi yirmi milletvekilinin yazılı teklifi ile mümkündür. Ayrıca, en son yapılan milletvekili genel seçimlerinde geçerli oylar toplamı birlikte hesaplandığında yüzde onu geçen siyasî partiler ortak aday gösterebilir.

Cumhurbaşkanı seçilenin, varsa partisi ile ilişkisi kesilir ve Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliği sona erer.

B. Seçimi

MADDE 102- (Değişik: 21/10/2007-5678/5 md.)

Cumhurbaşkanı seçimi, Cumhurbaşkanının görev süresinin dolmasından önceki altmış gün içinde; makamın herhangi bir sebeple boşalması halinde ise boşalmayı takip eden altmış gün içinde tamamlanır.

Genel oyla yapılacak seçimde, geçerli oyların salt çoğunluğunu alan aday Cumhurbaşkanı seçilmiş olur. İlk oylamada bu çoğunluk sağlanamazsa, bu oylamayı izleyen ikinci pazar günü ikinci oylama yapılır. Bu oylamaya, ilk oylamada en çok oy almış bulunan iki aday katılır ve geçerli oyların çoğunluğunu alan aday Cumhurbaşkanı seçilmiş olur.

İkinci oylamaya katılmaya hak kazanan adaylardan birinin ölümü veya seçilme yeterliğini kaybetmesi halinde; ikinci oylama, boşalan adaylığın birinci oylamadaki sıraya göre ikame edilmesi suretiyle yapılır. İkinci oylamaya tek adayın kalması halinde, bu oylama referandum şeklinde yapılır. Aday, geçerli oyların çoğunluğunu aldığı takdirde Cumhurbaşkanı seçilmiş olur.

Cumhurbaşkanı göreve başlayınca kadar görev süresi dolan Cumhurbaşkanının görevi devam eder.

Cumhurbaşkanlığı seçimine ilişkin usûl ve esaslar kanunla düzenlenir.

C. Andiçmesi

MADDE 103- Cumhurbaşkanı, görevine başlarken Türkiye Büyük Millet Meclisi önünde aşağıdaki şekilde andiçer:

“Cumhurbaşkanı sıfatıyla, Devletin varlığı ve bağımsızlığını, vatanın ve milletin bölünmez bütünlüğünü, milletin kayıtsız ve şartsız egemenliğini koruyacağıma, Anayasaya, hukukun üstünlüğüne, demokrasiye, Atatürk ilke ve inkılablarına ve lâik Cumhuriyet ilkesine bağlı kalacağıma, milletin huzur ve refahı, millî dayanışma ve adalet anlayışı içinde herkesin insan haklarından ve temel hürriyetlerinden yararlanması ülküsünden ayrılmayacağıma, Türkiye Cumhuriyetinin şan ve şerefini korumak, yüceltmek ve üzerime aldığım görevi tarafsızlıkla yerine getirmek için bütün gücümle çalışacağıma Büyük Türk Milleti ve tarih huzurunda, namusum ve şerefim üzerine andiçerim.”

D. Görev ve yetkileri

MADDE 104 - Cumhurbaşkanı Devletin başıdır. Bu sıfatla Türkiye Cumhuriyetini ve Türk Milletinin birliğini temsil eder; Anayasanın uygulanmasını, Devlet organlarının düzenli ve uyumlu çalışmasını gözetir.

Bu amaçlarla Anayasanın ilgili maddelerinde gösterilen şartlara uyarak yapacağı görev ve kullanacağı yetkiler şunlardır:

a) Yasama ile ilgili olanlar:

Gerekli gördüğü takdirde, yasama yılının ilk günü Türkiye Büyük Millet Meclisinde açılış konuşmasını yapmak,

Türkiye Büyük Millet Meclisini gerektiğinde toplantıya çağırarak,

Kanunları yayımlamak,

Kanunları tekrar görüşülmek üzere Türkiye Büyük Millet Meclisine geri göndermek,

Anayasa değişikliklerine ilişkin kanunları gerekli gördüğü takdirde halkoyuna sunmak,

Kanunların, kanun hükmündeki kararnamelerin, Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün, tümünün veya belirli hükümlerinin Anayasaya şekil veya esas bakımından aykırı oldukları gerekçesi ile Anayasa Mahkemesinde iptal davası açmak,

Türkiye Büyük Millet Meclisi seçimlerinin yenilenmesine karar vermek,

b) Yürütme alanına ilişkin olanlar:

Başbakanı atamak ve istifasını kabul etmek,

Başbakanın teklifi üzerine bakanları atamak ve görevlerine son vermek,

Gerekli gördüğü hallerde Bakanlar Kuruluna başkanlık etmek veya Bakanlar Kurulunu başkanlığı altında toplantıya çağırarak,

Yabancı devletlere Türk Devletinin temsilcilerini göndermek, Türkiye Cumhuriyetine gönderilecek yabancı devlet temsilcilerini kabul etmek,

Milletlerarası andlaşmaları onaylamak ve yayımlamak,

Türkiye Büyük Millet Meclisi adına Türk Silahlı Kuvvetlerinin Başkomutanlığını temsil etmek,

Türk Silahlı Kuvvetlerinin kullanılmasına karar vermek,

Genelkurmay Başkanını atamak,
 Millî Güvenlik Kurulunu toplantıya çağırarak,
 Millî Güvenlik Kuruluna Başkanlık etmek,
 Başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu kararıyla sıkıyönetim veya olağüstü hal ilân etmek ve kanun hükmünde kararname çıkarmak,

Kararnameleri imzalamak,
 Sürekli hastalık, sakatlık ve kocama sebebi ile belirli kişilerin cezalarını hafifletmek veya kaldırmak,

Devlet Denetleme Kurulunun üyelerini ve Başkanını atamak,
 Devlet Denetleme Kuruluna inceleme, araştırma ve denetleme yaptırmak,

Yükseköğretim Kurulu üyelerini seçmek,

Üniversite rektörlerini seçmek,

c) Yargı ile ilgili olanlar:

Anayasa Mahkemesi üyelerini, Danıştay üyelerinin dörtte birini, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı ve Yargıtay Cumhuriyet Başsavcivekilini, Askerî Yargıtay üyelerini, Askerî Yüksek İdare Mahkemesi üyelerini, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu üyelerini seçmek.

Cumhurbaşkanı, ayrıca Anayasada ve kanunlarda verilen seçme ve atama görevleri ile diğer görevleri yerine getirir ve yetkileri kullanır.

E. Sorumluluk ve sorumsuzluk hali

MADDE 105- Cumhurbaşkanı, Anayasa ve diğer kanunlarda Başbakan ve ilgili bakanın imzalarına gerek olmaksızın tek başına yapabileceği belirtilen işlemleri dışındaki bütün kararları, Başbakan ve ilgili bakanlarca imzalanır; bu kararlardan Başbakan ve ilgili bakan sorumludur.

Cumhurbaşkanının resen imzaladığı kararlar ve emirler aleyhine Anayasa Mahkemesi dahil, yargı mercilerine başvurulamaz.

Cumhurbaşkanı, vatana ihanetten dolayı, Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının en az üçte birinin teklifi üzerine, üye tamsayısının en az dörtte üçünün vereceği kararla suçlandırılır.

F. Cumhurbaşkanına vekillik etme

MADDE 106- Cumhurbaşkanı hastalık ve yurt dışına çıkma gibi sebeplerle geçici olarak görevinden ayrılması hallerinde, görevine dönmesine kadar, ölüm, çekilme veya başka bir sebeple Cumhurbaşkanlığı makamının boşalması halinde de yenisi seçilinceye kadar, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı Cumhurbaşkanlığına vekillik eder ve Cumhurbaşkanına ait yetkileri kullanır.

G. Cumhurbaşkanı Genel Sekreterliği

MADDE 107- Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliğinin kuruluşu, teşkilat

ve çalışma esasları, personel atama işlemleri Cumhurbaşkanlığı kararnamesi ile düzenlenir.

H. Devlet Denetleme Kurulu

MADDE 108- İdarenin hukuka uygunluğunun, düzenli ve verimli şekilde yürütülmesinin ve geliştirilmesinin sağlanması amacıyla, Cumhurbaşkanlığına bağlı olarak kurulan Devlet Denetleme Kurulu, Cumhurbaşkanının isteği üzerine, tüm kamu kurum ve kuruluşlarında ve sermayesinin yarısından fazlasına bu kurum ve kuruluşların katıldığı her türlü kuruluşta, kamu kurumu niteliğinde olan meslek kuruluşlarında, her düzeydeki işçi ve işveren meslek kuruluşlarında, kamuya yararlı derneklerle vakıflarda, her türlü inceleme, araştırma ve denetlemeleri yapar.

Silahlı Kuvvetler ve yargı organları, Devlet Denetleme Kurulunun görev alanı dışındadır.

Devlet Denetleme Kurulunun üyeleri ve üyeleri içinden Başkanı, kanunda belirlenen nitelikteki kişiler arasından, Cumhurbaşkanınca atanır.

Devlet Denetleme Kurulunun işleyişi, üyelerinin görev süresi ve diğer özellikleri, kanunla düzenlenir.

II. Bakanlar Kurulu

A. Kuruluş

MADDE 109- Bakanlar Kurulu, Başbakan ve bakanlardan kurulur.

Başbakan, Cumhurbaşkanınca, Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri arasından atanır.

Bakanlar, Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri veya milletvekili seçilme yeterliğine sahip olanlar arasından Başbakanca seçilir ve Cumhurbaşkanınca atanır; gerektiğinde Başbakanın önerisi üzerine Cumhurbaşkanınca görevlerine son verilir.

B. Göreve başlama ve güvenoyu

MADDE 110- Bakanlar Kurulunun listesi tam olarak Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulur. Türkiye Büyük Millet Meclisi tatilde ise toplantıya çağırılır.

Bakanlar Kurulunun programı, kuruluşundan en geç bir hafta içinde Başbakan veya bir bakan tarafından Türkiye Büyük Millet Meclisinde okunur ve güvenoyuna başvurulur. Güvenoyu için görüşmeler, programın okunmasından iki tam gün geçtikten sonra başlar ve görüşmelerin bitiminden bir tam gün geçtikten sonra oylama yapılır.

C. Görev sırasında güvenoyu

MADDE 111- Başbakan, gerekli görürse, Bakanlar Kurulunda görüştüğten sonra, Türkiye Büyük Millet Meclisinden güven isteyebilir.

Güven istemi, Türkiye Büyük Millet Meclisine bildirilmesinden bir tam gün geçmedikçe görüşülemez ve görüşmelerin bitiminden bir tam gün geçmedikçe oya konulamaz.

Güven istemi, ancak üye tamsayısının salt çoğunluğuyla reddedilebilir.

D. Görev ve siyasî sorumluluk

MADDE 112- Başbakan, Bakanlar Kurulunun başkanı olarak, Bakanlıklar arasında işbirliğini sağlar ve hükümetin genel siyasetinin yürütülmesini gözetir. Bakanlar Kurulu, bu siyasetin yürütülmesinden birlikte sorumludur.

Her bakan, Başbakana karşı sorumlu olup ayrıca kendi yetkisi içindeki işlerden ve emri altındakilerin eylem ve işlemlerinden de sorumludur.

Başbakan, bakanların görevlerinin Anayasa ve kanunlara uygun olarak yerine getirilmesini gözetmek ve düzeltici önlemleri almakla yükümlüdür.

Bakanlar Kurulu üyelerinden milletvekili olmayanlar; 81 inci maddede yazılı şekilde Millet Meclisi önünde andiçerler ve bakan sıfatını taşıdıkları sürece milletvekillerinin tâbi oldukları kayıt ve şartlara uyarlar ve yasama dokunulmazlığına sahip bulunurlar. Bunlar Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri gibi ödenek ve yolluk alırlar.

E. Bakanlıkların kurulması ve bakanlar

MADDE 113- Bakanlıkların kurulması, kaldırılması, görevleri, yetkileri ve teşkilatı kanunla düzenlenir.

Açık olan bakanlıklarla izinli veya engelli olan bir bakana, diğer bir bakan geçici olarak vekillik eder. Ancak, bir bakan birden fazlasına vekillik edemez.

Türkiye Büyük Millet Meclisi kararı ile Yüce Divana verilen bir bakan bakanlıktan düşer. Başbakanın Yüce Divana sevki halinde hükümet istifa etmiş sayılır.

Herhangi bir sebeple boşalan bakanlığa en geç onbeş gün içinde atama yapılır.

F. Seçimlerde geçici Bakanlar Kurulu

MADDE 114- Türkiye Büyük Millet Meclisi genel seçimlerinden önce, Adalet, İçişleri ve Ulaştırma bakanları çekilir. Seçimin başlangıç tarihinden üç gün önce; seçim dönemi bitmeden seçimin yenilenmesine karar verilmesi halinde ise, bu karardan başlayarak beş gün içinde, bu bakanlıklara Türkiye Büyük Millet Meclisi içinden veya dışarıdan bağımsızlar Başbakanca atanır.

116 ncı madde gereğince seçimlerin yenilenmesine karar verildiğinde Bakanlar Kurulu çekilir ve Cumhurbaşkanı geçici Bakanlar Kurulunu kurmak üzere bir Başbakan atar.

Geçici Bakanlar Kuruluna, Adalet, İçişleri ve Ulaştırma bakanları Türkiye Büyük Millet Meclisindeki veya Meclis dışındaki bağımsızlardan olmak üzere, siyasî parti gruplarından, oranlarına göre üye alınır.

Siyasî parti gruplarından alınacak üye sayısını Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı tespit ederek Başbakanı bildirir. Teklif edilen bakanlığı kabul etmeyen veya sonradan çekilen partililer yerine, Türkiye Büyük Millet Meclisi içinden veya dışarıdan bağımsızlar atanır.

Geçici Bakanlar Kurulu, yenilenme kararının Resmî Gazetede ilânından itibaren beş gün içinde kurulur.

Geçici Bakanlar Kurulu için güvenoyuna başvurulmaz.

Geçici Bakanlar Kurulu seçim süresince ve yeni Meclis toplanıncaya kadar vazife görür.

G. Tüzükler

MADDE 115- Bakanlar Kurulu, kanunun uygulanmasını göstermek veya emrettiği işleri belirtmek üzere, kanunlara aykırı olmamak ve Danıştayın incelemesinden geçirilmek şartıyla tüzükler çıkarabilir.

Tüzükler, Cumhurbaşkanınca imzalanır ve kanunlar gibi yayımlanır.

H. Türkiye Büyük Millet Meclisi seçimlerinin Cumhurbaşkanınca yenilenmesi

MADDE 116- Bakanlar Kurulunun, 110 uncu maddede belirtilen güvenoyunu alamaması ve 99 uncu veya 111 inci maddeler uyarınca güvensizlik oyuyla düşürülmesi hallerinde; kırkbeş gün içinde yeni Bakanlar Kurulu kurulamadığı veya kurulduğu halde güvenoyu alamadığı takdirde Cumhurbaşkanı, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanına danışarak, seçimlerin yenilenmesine karar verebilir.

Başbakanın güvensizlik oyu ile düşürülmeden istifa etmesi üzerine kırkbeş gün içinde veya yeni seçilen Türkiye Büyük Millet Meclisinde Başkanlık Divanı seçiminden sonra yine kırkbeş gün içinde Bakanlar Kurulunun kurulamaması hallerinde de Cumhurbaşkanı Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanına danışarak seçimlerin yenilenmesine karar verebilir.

Yenilenme kararı Resmî Gazetede yayımlanır ve seçime gidilir.

İ. Millî Savunma

1. Başkomutanlık ve Genelkurmay Başkanlığı

MADDE 117- Başkomutanlık, Türkiye Büyük Millet Meclisinin manevî varlığından ayrılmaz ve Cumhurbaşkanı tarafından temsil olunur.

Millî güvenliğin sağlanmasından ve Silahlı Kuvvetlerin yurt savunmasına hazırlanmasından, Türkiye Büyük Millet Meclisine karşı, Bakanlar Kurulu sorumludur.

Genelkurmay Başkanı; Silahlı Kuvvetlerin komutanı olup, savaşta Başkomutanlık görevlerini Cumhurbaşkanlığı namına yerine getirir.

Genelkurmay Başkanı, Bakanlar Kurulunun teklifi üzerine, Cumhurbaşkanınca

nınca atanır; görev ve yetkileri kanunla düzenlenir. Genelkurmay Başkanı, bu görev ve yetkilerinden dolayı Başbakana karşı sorumludur.

Millî Savunma Bakanlığının, Genelkurmay Başkanlığı ve Kuvvet Komutanlıkları ile görev ilişkileri ve yetki alanı kanunla düzenlenir.

2. Millî Güvenlik Kurulu

MADDE 118- (Değişik: 3/10/2001-4709/32 md.) Millî Güvenlik Kurulu; Cumhurbaşkanının başkanlığında, Başbakan, Genelkurmay Başkanı, Başbakan yardımcıları, Adalet, Millî Savunma, İçişleri, Dışişleri Bakanları, Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri Komutanları ve Jandarma Genel Komutanından kurulur.

Gündemin özelliğine göre Kurul toplantılarına ilgili bakan ve kişiler çağrılıp görüşleri alınabilir.

(Değişik: 3/10/2001-4709/32 md.) Millî Güvenlik Kurulu; Devletin millî güvenlik siyasetinin tayini, tespiti ve uygulanması ile ilgili alınan tavsiye kararları ve gerekli koordinasyonun sağlanması konusundaki görüşlerini Bakanlar Kuruluna bildirir. Kurulun, Devletin varlığı ve bağımsızlığı, ülkenin bütünlüğü ve bölünmezliği, toplumun huzur ve güvenliğinin korunması hususunda alınmasını zorunlu gördüğü tedbirlere ait kararlar Bakanlar Kurulunca değerlendirilir.

Millî Güvenlik Kurulunun gündemi; Başbakan ve Genelkurmay Başkanının önerileri dikkate alınarak Cumhurbaşkanınca düzenlenir.

Cumhurbaşkanı katılmadığı zamanlar Millî Güvenlik Kurulu Başbakanın başkanlığında toplanır.

Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliğinin teşkilatı ve görevleri kanunla düzenlenir.

III. Olağanüstü yönetim usulleri

A. Olağanüstü haller

1. Tabii afet ve ağır ekonomik bunalım sebebiyle olağanüstü hal ilânı

MADDE 119- Tabii afet, tehlikeli salgın hastalıklar veya ağır ekonomik bunalım hallerinde, Cumhurbaşkanının başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu, yurdun bir veya birden fazla bölgesinde veya bütününde süresi altı ayı geçmemek üzere olağanüstü hal ilân edebilir.

2. Şiddet olaylarının yaygınlaşması ve kamu düzeninin ciddi şekilde bozulması sebepleriyle olağanüstü hal ilânı

MADDE 120- Anayasa ile kurulan hür demokrasi düzenini veya temel hak ve hürriyetleri ortadan kaldırmaya yönelik yaygın şiddet hareketlerine ait ciddi belirtilerin ortaya çıkması veya şiddet olayları sebebiyle kamu düzeninin ciddi şekilde bozulması hallerinde, Cumhurbaşkanının başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu, Millî Güvenlik Kurulunun da görüşünü aldıktan sonra yurdun bir veya birden fazla bölgesinde veya bütününde, süresi altı ayı geçmemek üzere olağanüstü hal ilân edebilir.

3. Olağanüstü hallerle ilgili düzenleme

MADDE 121- Anayasanın 119 ve 120 nci maddeleri uyarınca olağanüstü hal ilânına karar verilmesi durumunda, bu karar Resmî Gazetede yayımlanır ve hemen Türkiye Büyük Millet Meclisinin onayına sunulur. Türkiye Büyük Millet Meclisi tatilde ise derhal toplantıya çağırılır. Meclis, olağanüstü hal süresini değiştirebilir, Bakanlar Kurulunun istemi üzerine, her defasında dört ayı geçmemek üzere, süreyi uzatabilir veya olağanüstü hali kaldırabilir.

119 uncu madde uyarınca ilân edilen olağanüstü hallerde vatandaşlar için getirilecek para, mal ve çalışma yükümlülükleri ile olağanüstü hallerin her türü için ayrı ayrı geçerli olmak üzere, Anayasanın 15 inci maddesindeki ilkeler doğrultusunda temel hak ve hürriyetlerin nasıl sınırlanacağı veya nasıl durdurulacağı, halin gerektirdiği tedbirlerin nasıl ve ne suretle alınacağı, kamu hizmeti görevlilerine ne gibi yetkiler verileceği, görevlilerin durumlarında ne gibi değişiklikler yapılacağı ve olağanüstü yönetim usulleri, Olağanüstü Hal Kanununda düzenlenir.

Olağanüstü hal süresince, Cumhurbaşkanının başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu, olağanüstü halin gerekli kıldığı konularda, kanun hükmünde kararname çıkarabilir. Bu kararname, Resmî Gazetede yayımlanır ve aynı gün Türkiye Büyük Millet Meclisinin onayına sunulur; bunların Meclisce onaylanmasına ilişkin süre ve usul, İçtüzükte belirlenir.

B. Sıkıyönetim, seferberlik ve savaş hali

MADDE 122- Anayasanın tanıdığı hür demokrasi düzenini veya temel hak ve hürriyetleri ortadan kaldırmaya yönelik ve olağanüstü hal ilânını gerektiren hallerden daha vahim şiddet hareketlerinin yaygınlaşması veya savaş hali, savaş gerektirecek bir durumun başgöstermesi, ayaklanma olması veya vatan veya Cumhuriyete karşı kuvvetli ve eylemli bir kalkışmanın veya ülkenin ve milletin bölünmezliğini içten veya dıştan tehlikeye düşüren şiddet hareketlerinin yaygınlaşması sebepleriyle, Cumhurbaşkanı başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu, Millî Güvenlik Kurulunun da görüşünü aldıktan sonra, süresi altı ayı aşmamak üzere yurdun bir veya birden fazla bölgesinde veya bütününde sıkıyönetim ilân edebilir. Bu karar, derhal Resmî Gazetede yayımlanır ve aynı gün Türkiye Büyük Millet Meclisinin onayına sunulur. Türkiye Büyük Millet Meclisi toplantı halinde değilse hemen toplantıya çağırılır. Türkiye Büyük Millet Meclisi gerekli gördüğü takdirde sıkıyönetim süresini kısaltabilir, uzatabilir veya sıkıyönetimi kaldırabilir.

Sıkıyönetim süresinde, Cumhurbaşkanının başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu sıkıyönetim halinin gerekli kıldığı konularda kanun hükmünde kararname çıkarabilir.

Bu kararname Resmî Gazetede yayımlanır ve aynı gün Türkiye Büyük Millet Meclisinin onayına sunulur. Bunların Meclisce onaylanmasına ilişkin süre ve usul İçtüzükte belirlenir.

Sıkıyönetimin her defasında dört ayı aşmamak üzere uzatılması, Türkiye Büyük Millet Meclisinin kararına bağlıdır. Savaş hallerinde bu dört aylık süre aranmaz.

Sıkıyönetim, seferberlik ve savaş hallerinde hangi hükümlerin uygulanacağı ve işlemlerin nasıl yürütüleceği, idare ile olan ilişkileri, hürriyetlerin nasıl kısıtlanacağı veya durdurulacağı ve savaş veya savaşı gerektirecek bir durumun başgöstermesi halinde vatandaşlar için getirilecek yükümlülükler kanunla düzenlenir.

Sıkıyönetim komutanları Genelkurmay Başkanlığına bağlı olarak görev yaparlar.

IV. İdare

A. İdarenin esasları

1. İdarenin bütünlüğü ve kamu tüzelkişiliği

MADDE 123- İdare, kuruluş ve görevleriyle bir bütündür ve kanunla düzenlenir.

İdarenin kuruluş ve görevleri, merkezden yönetim ve yerinden yönetim esaslarına dayanır.

Kamu tüzelkişiliği, ancak kanunla veya kanunun açıkça verdiği yetkiye dayanılarak kurulur.

2. Yönetmelikler

MADDE 124- Başbakanlık, bakanlıklar ve kamu tüzelkişileri, kendi görev alanlarını ilgilendiren kanunların ve tüzüklerin uygulanmasını sağlamak üzere ve bunlara aykırı olmamak şartıyla, yönetmelikler çıkarabilirler.

Hangi yönetmeliklerin Resmî Gazetede yayımlanacağı kanunda belirtilir.

B. Yargı yolu

MADDE 125- İdarenin her türlü eylem ve işlemlerine karşı yargı yolu açıktır. (Ek cümleler: 13/8/1999-4446/2 md.) Kamu hizmetleri ile ilgili imtiyaz şartlaşma ve sözleşmelerinde bunlardan doğan uyuşmazlıkların millî veya milletlerarası tahkim yoluyla çözülmesi öngörülebilir. Milletlerarası tahkime ancak yabancılik unsuru taşıyan uyuşmazlıklar için gidilebilir.

Cumhurbaşkanının tek başına yapacağı işlemler ile Yüksek Askerî Şûranın kararları yargı denetimi dışındadır. (Ek cümle: 12/9/2010-5982/11 md.) Ancak, Yüksek Askerî Şûranın terfi işlemleri ile kadrosuzluk nedeniyle emekliye ayırma hariç her türlü ilişik kesme kararlarına karşı yargı yolu açıktır.

İdarî işlemlere karşı açılacak davalarda süre, yazılı bildirim tarihinden başlar.

(Değişik: 12/9/2010-5982/11 md.) Yargı yetkisi, idarî eylem ve işlemlerin hukuka uygunluğunun denetimi ile sınırlı olup, hiçbir surette yerindelik dene-

timi şeklinde kullanılamaz. Yürütme görevinin kanunlarda gösterilen şekil ve esaslara uygun olarak yerine getirilmesini kısıtlayacak, idarî eylem ve işlem niteliğinde veya takdir yetkisini kaldıracak biçimde yargı kararı verilemez.

İdarî işlemin uygulanması halinde telafisi güç veya imkânsız zararların doğması ve idarî işlemin açıkça hukuka aykırı olması şartlarının birlikte gerçekleşmesi durumunda gerekçe gösterilerek yürütmenin durdurulmasına karar verilebilir.

Kanun, olağanüstü hallerde, sıkıyönetim, seferberlik ve savaş halinde ayrıca millî güvenlik, kamu düzeni, genel sağlık nedenleri ile yürütmenin durdurulması kararı verilmesini sınırlayabilir.

İdare, kendi eylem ve işlemlerinden doğan zararı ödemekle yükümlüdür.

C. İdarenin kuruluşu

1. Merkezî idare

MADDE 126- Türkiye, merkezî idare kuruluşu bakımından, coğrafya durumuna, ekonomik şartlara ve kamu hizmetlerinin gereklerine göre, illere; iller de diğer kademeli bölümlere ayrılır.

İllerin idaresi yetki genişliği esasına dayanır.

Kamu hizmetlerinin görülmesinde verim ve uyum sağlamak amacıyla, birden çok ili içine alan merkezî idare teşkilatı kurulabilir. Bu teşkilatın görev ve yetkileri kanunla düzenlenir.

2. Mahallî idareler

MADDE 127- Mahallî idareler; il, belediye veya köy halkının mahallî müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere kuruluş esasları kanunla belirtilen ve karar organları, gene kanunda gösterilen, seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzelkişileridir.

Mahallî idarelerin kuruluş ve görevleri ile yetkileri, yerinden yönetim ilkesine uygun olarak kanunla düzenlenir.

(Değişik: 23/7/1995-4121/12 md.) Mahallî idarelerin seçimleri, 67 nci maddedeki esaslara göre beş yılda bir yapılır. Ancak, milletvekili genel veya ara seçiminden önceki veya sonraki bir yıl içinde yapılması gereken mahallî idareler organlarına veya bu organların üyelerine ilişkin genel veya ara seçimler milletvekili genel veya ara seçimleriyle birlikte yapılır. Kanun, büyük yerleşim merkezleri için özel yönetim biçimleri getirebilir.

Mahallî idarelerin seçilmiş organlarının, organlık sıfatını kazanmalarına ilişkin itirazların çözümü ve kaybetmeleri, konusundaki denetim yargı yolu ile olur. Ancak, görevleri ile ilgili bir suç sebebi ile hakkında soruşturma veya kovuşturma açılan mahallî idare organları veya bu organların üyelerini, İçişleri Bakanı, geçici bir tedbir olarak, kesin hükme kadar uzaklaştırabilir.

Merkezî idare, mahallî idareler üzerinde, mahallî hizmetlerin idarenin bü-

tünlüğü ilkesine uygun şekilde yürütülmesi, kamu görevlerinde birliğin sağlanması, toplum yararının korunması ve mahallî ihtiyaçların gereği gibi karşılanması amacıyla, kanunda belirtilen esas ve usuller dairesinde idarî vesayet yetkisine sahiptir.

Mahallî idarelerin belirli kamu hizmetlerinin görülmesi amacı ile, kendi aralarında Bakanlar Kurulunun izni ile birlik kurmaları, görevleri, yetkileri, maliye ve kolluk işleri ve merkezî idare ile karşılıklı bağ ve ilgileri kanunla düzenlenir. Bu idarelere, görevleri ile orantılı gelir kaynakları sağlanır.

D. Kamu hizmeti görevlileriyle ilgili hükümler

1. Genel ilkeler

MADDE 128- Devletin, kamu iktisadî teşebbüsleri ve diğer kamu tüzelkişilerinin genel idare esaslarına göre yürütmekle yükümlü oldukları kamu hizmetlerinin gerektirdiği aslı ve sürekli görevler, memurlar ve diğer kamu görevlileri eliyle görülür.

Memurların ve diğer kamu görevlilerinin nitelikleri, atanmaları, görev ve yetkileri, hakları ve yükümlülükleri, aylık ve ödenekleri ve diğer özlük işleri kanunla düzenlenir. (Ek cümle: 12/9/2010-5982/12 md.) Ancak, malî ve sosyal haklara ilişkin toplu sözleşme hükümleri saklıdır.

Üst kademe yöneticilerinin yetiştirilme usul ve esasları, kanunla özel olarak düzenlenir.

2. Görev ve sorumlulukları, disiplin kovuşturulmasında güvence

MADDE 129- Memurlar ve diğer kamu görevlileri Anayasa ve kanunlara sadık kalarak faaliyette bulunmakla yükümlüdürler.

Memurlar ve diğer kamu görevlileri ile kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve bunların üst kuruluşları mensuplarına savunma hakkı tanınmadıkça disiplin cezası verilemez.

(Değişik: 12/9/2010-5982/13 md.) Disiplin kararları yargı denetimi dışında bırakılamaz.

Silahlı Kuvvetler mensupları ile hâkimler ve savcılar hakkındaki hükümler saklıdır.

Memurlar ve diğer kamu görevlilerinin yetkilerini kullanırken işledikleri kusurlardan doğan tazminat davaları, kendilerine rücu edilmek kaydıyla ve kanunun gösterdiği şekil ve şartlara uygun olarak, ancak idare aleyhine açılabilir.

Memurlar ve diğer kamu görevlileri hakkında işledikleri iddia edilen suçlardan ötürü ceza kovuşturması açılması, kanunla belirlenen istisnalar dışında, kanunun gösterdiği idarî merciin iznine bağlıdır.

E. Yükseköğretim kurumları ve üst kuruluşları

1. Yükseköğretim kurumları

MADDE 130- Çağdaş eğitim-öğretim esaslarına dayanan bir düzen içinde milletin ve ülkenin ihtiyaçlarına uygun insan gücü yetiştirmek amacı ile; orta-öğretime dayalı çeşitli düzeylerde eğitim-öğretim, bilimsel araştırma, yayın ve danışmanlık yapmak, ülkeye ve insanlığa hizmet etmek üzere çeşitli birimlerden oluşan kamu tüzelkişiliğine ve bilimsel özerkliğe sahip üniversiteler Devlet tarafından kanunla kurulur.

Kanunda gösterilen usul ve esaslara göre, kazanç amacına yönelik olmak şartı ile vakıflar tarafından, Devletin gözetim ve denetimine tâbi yükseköğretim kurumları kurulabilir.

Kanun, üniversitelerin ülke sathına dengeli bir biçimde yayılmasını gözetir.

Üniversiteler ile öğretim üyeleri ve yardımcıları serbestçe her türlü bilimsel araştırma ve yayında bulunabilirler. Ancak, bu yetki, Devletin varlığı ve bağımsızlığı ve milletin ve ülkenin bütünlüğü ve bölünmezliği aleyhinde faaliyette bulunma serbestliği vermez.

Üniversiteler ve bunlara bağlı birimler, Devletin gözetimi ve denetimi altında olup, güvenlik hizmetleri Devletçe sağlanır.

Kanunun belirlediği usul ve esaslara göre; rektörler Cumhurbaşkanınca, dekanlar ise Yükseköğretim Kurulunca seçilir ve atanır.

Üniversite yönetim ve denetim organları ile öğretim elemanları; Yükseköğretim Kurulunun veya üniversitelerin yetkili organlarının dışında kalan makamlarca her ne suretle olursa olsun görevlerinden uzaklaştırılmazlar.

(Değişik: 29/10/2005-5428/1 md.) Üniversitelerin hazırladığı bütçeler; Yükseköğretim Kurulunca tetkik ve onaylandıktan sonra Millî Eğitim Bakanlığına sunulur ve merkezî yönetim bütçesinin bağlı olduğu esaslara uygun olarak işleme tâbi tutularak yürürlüğe konulur ve denetlenir.

Yükseköğretim kurumlarının kuruluş ve organları ile işleyişleri ve bunların seçimleri, görev, yetki ve sorumlulukları üniversiteler üzerinde Devletin gözetim ve denetim hakkını kullanma usulleri, öğretim elemanlarının görevleri, unvanları, atama, yükselme ve emeklilikleri, öğretim elemanı yetiştirme, üniversitelerin ve öğretim elemanlarının kamu kuruluşları ve diğer kurumlar ile ilişkileri, öğretim düzeyleri ve süreleri, yükseköğretime giriş, devam ve alınacak harçlar, Devletin yapacağı yardımlar ile ilgili ilkeler, disiplin ve ceza işleri, malî işler, özlük hakları, öğretim elemanlarının uyacakları koşullar, üniversitelerarası ihtiyaçlara göre öğretim elemanlarının görevlendirilmesi, öğrenimin ve öğretimin hürriyet ve teminat içinde ve çağdaş bilim ve teknoloji gereklerine göre yürütülmesi, Yükseköğretim Kuruluna ve üniversitelere Devletin sağladığı malî kaynakların kullanılması kanunla düzenlenir.

Vakıflar tarafından kurulan yükseköğretim kurumları, malî ve idarî konuları dışındaki akademik çalışmaları, öğretim elemanlarının sağlanması ve güvenlik

yönlerinden, Devlet eliyle kurulan yükseköğretim kurumları için Anayasada belirtilen hükümlere tâbidir.

2. Yükseköğretim üst kuruluşları

MADDE 131- Yükseköğretim kurumlarının öğretimini planlamak, düzenlemek, yönetmek, denetlemek, yükseköğretim kurumlarındaki eğitim- öğretim ve bilimsel araştırma faaliyetlerini yönlendirmek bu kurumların kanunda belirtilen amaç ve ilkeler doğrultusunda kurulmasını, geliştirilmesini ve üniversitelere tahsis edilen kaynakların etkili bir biçimde kullanılmasını sağlamak ve öğretim elemanlarının yetiştirilmesi için planlama yapmak maksadı ile Yükseköğretim Kurulu kurulur.

(Değişik: 7/5/2004-5170/8 md.) Yükseköğretim Kurulu, üniversiteler ve Bakanlar Kurulunca seçilen ve sayıları, nitelikleri, seçilme usulleri kanunla belirlenen adaylar arasından rektörlük ve öğretim üyeliğinde başarılı hizmet yapmış profesörlere öncelik vermek sureti ile Cumhurbaşkanınca atanan üyeler ve Cumhurbaşkanınca doğrudan doğruya seçilen üyelerden kurulur. Kurulun teşkilatı, görev, yetki, sorumluluğu ve çalışma esasları kanunla düzenlenir.

3. Yükseköğretim kurumlarından özel hükümlere tâbi olanlar

MADDE 132- Türk Silahlı Kuvvetleri ve emniyet teşkilatına bağlı yükseköğretim kurumları özel kanunlarının hükümlerine tâbidir.

F. Radyo ve Televizyon Üst Kurulu, radyo ve televizyon kuruluşları ve kamuyla ilişkili haber ajansları ¹

MADDE 133- (Değişik: 8/7/1993- 3913/1 md.)

Radyo ve televizyon istasyonları kurmak ve işletmek kanunla düzenlenecek şartlar çerçevesinde serbesttir.

(Ek fıkra: 21/6/2005-5370/1 md.) Radyo ve televizyon faaliyetlerini düzenlemek ve denetlemek amacıyla kurulan Radyo ve Televizyon Üst Kurulu dokuz üyeden oluşur. Üyeler, siyasî parti gruplarının üye sayısı oranında belirlenecek üye sayısının ikişer katı olarak gösterecekleri adaylar arasından, her siyasî parti grubuna düşen üye sayısı esas alınmak suretiyle Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunca seçilir. Radyo ve Televizyon Üst Kurulunun kuruluşu, görev ve yetkileri, üyelerinin nitelikleri, seçim usulleri ve görev süreleri kanunla düzenlenir.

Devletçe kamu tüzelkişiliği olarak kurulan tek radyo ve televizyon kurumu ile kamu tüzelkişilerinden yardım gören haber ajanslarının özerkliği ve yayınlarının tarafsızlığı esastır.

¹*- Bu maddenin kenar başlığı, "F. Radyo ve Televizyon İdaresi ve kamuyla ilişkili haber ajansları" iken, 8/7/1993 tarihli ve 3913 sayılı Kanunun 1 inci maddesiyle "F. Radyo ve televizyon kuruluşları ve kamuyla ilişkili haber ajansları" şeklinde değiştirilmiş; daha sonra, 21/6/2005 tarihli ve 5370 sayılı Kanunun 1 inci maddesiyle yeniden değiştirilmiş ve metne işlenmiştir.

G. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu

MADDE 134- Atatürkçü düşüncüyü, Atatürk ilke ve inkılâplarını, Türk kültürünü, Türk tarihini ve Türk dilini bilimsel yoldan araştırmak, tanıtmak ve yaymak ve yayınlar yapmak amacıyla; Atatürk'ün manevî himayelerinde, Cumhurbaşkanının gözetim ve desteğinde, Başbakanlığa bağlı; Atatürk Araştırma Merkezi, Türk Dil Kurumu, Türk Tarih Kurumu ve Atatürk Kültür Merkezinden oluşan, kamu tüzelkişiliğine sahip "Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu" kurulur.

Türk Dil Kurumu ile Türk Tarih Kurumu için Atatürk'ün vasiyetnamesinde belirtilen malî menfaatler saklı olup kendilerine tahsis edilir.

Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumunun; kuruluşu, organları, çalışma usulleri ve özlük işleri ile kuruluşuna dahil kurumlar üzerindeki yetkileri kanunla düzenlenir.

H. Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları

MADDE 135- Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve üst kuruluşları; belli bir mesleğe mensup olanların müşterek ihtiyaçlarını karşılamak, meslekî faaliyetlerini kolaylaştırmak, mesleğin genel menfaatlere uygun olarak gelişmesini sağlamak, meslek mensuplarının birbirleri ile ve halk ile olan ilişkilerinde dürüstlüğü ve güveni hâkim kılmak üzere meslek disiplini ve ahlâkını korumak maksadı ile kanunla kurulan ve organları kendi üyeleri tarafından kanunda gösterilen usullere göre yargı gözetimi altında, gizli oyla seçilen kamu tüzelkişilikleridir.

Kamu kurum ve kuruluşları ile kamu iktisadî teşebbüslerinde aslî ve sürekli görevlerde çalışanların meslek kuruluşlarına girme mecburiyeti aranmaz.

(Değişik: 23/7/1995- 4121/13 md.) Bu meslek kuruluşları, kuruluş amaçları dışında faaliyette bulunamazlar.

(Değişik: 23/7/1995- 4121/13 md.) Bu meslek kuruluşları ve üst kuruluşları organlarının seçimlerinde siyasî partiler aday gösteremezler.

(Değişik: 23/7/1995- 4121/13 md.) Bu meslek kuruluşları üzerinde Devletin idarî ve malî denetimine ilişkin kurallar kanunla düzenlenir.

(Değişik: 23/7/1995- 4121/13 md.) Amaçları dışında faaliyet gösteren meslek kuruluşlarının sorumlu organlarının görevine, kanunun belirlediği merciin veya Cumhuriyet savcısının istemi üzerine mahkeme kararıyla son verilir ve yerlerine yenileri seçtirilir.

(Değişik: 23/7/1995- 4121/13 md.) Ancak, millî güvenliğin, kamu düzeninin, suç işlenmesini veya suçun devamını önlemenin yahut yakalamanın gerektirdiği hallerde gecikmede sakınca varsa, kanunla bir merci, meslek kuruluşlarını veya üst kuruluşlarını faaliyetten men ile yetkilendirilebilir. Bu merciin kararı, yirmidört saat içerisinde görevli hâkimin onayına sunulur. Hâkim, kararını kırksekiz saat içinde açıklar; aksi halde, bu idarî karar kendiliğinden yürürlükten kalkar.

İ. Diyanet İşleri Başkanlığı

MADDE 136- Genel idare içinde yer alan Diyanet İşleri Başkanlığı, lâiklik ilkesi doğrultusunda, bütün siyasî görüş ve düşüncülerin dışında kalarak ve milletçe dayanışma ve bütünleşmeyi amaç edinerek, özel kanununda gösterilen görevleri yerine getirir.

J. Kanunsuz emir

MADDE 137- Kamu hizmetlerinde herhangi bir sıfat ve suretle çalışmakta olan kimse, üstünden aldığı emri, yönetmelik, tüzük, kanun veya Anayasa hükümlerine aykırı görürse, yerine getirmez ve bu aykırılığı o emri verene bildirir. Ancak, üstü emrinde ısrar eder ve bu emrini yazı ile yenilerse, emir yerine getirilir; bu halde, emri yerine getiren sorumlu olmaz.

Konusu suç teşkil eden emir, hiçbir suretle yerine getirilmez; yerine getiren kimse sorumluluktan kurtulamaz.

Askerî hizmetlerin görülmesi ve acele hallerde kamu düzeni ve kamu güvenliğinin korunması için kanunla gösterilen istisnalar saklıdır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Yargı

I. Genel hükümler

A. Mahkemelerin bağımsızlığı

MADDE 138- Hâkimler, görevlerinde bağımsızdırlar; Anayasaya, kanuna ve hukuka uygun olarak vicdanî kanaatlerine göre hüküm verirler.

Hiçbir organ, makam, merci veya kişi, yargı yetkisinin kullanılmasında mahkemelere ve hâkimlere emir ve talimat veremez; genelge gönderemez; tavsiye ve telkinde bulunamaz.

Görülmekte olan bir dava hakkında Yasama Meclisinde yargı yetkisinin kullanılması ile ilgili soru sorulamaz, görüşme yapılamaz veya herhangi bir beyanda bulunulamaz.

Yasama ve yürütme organları ile idare, mahkeme kararlarına uymak zorundadır; bu organlar ve idare, mahkeme kararlarını hiçbir suretle değiştiremez ve bunların yerine getirilmesini geciktiremez.

B. Hâkimlik ve savcılık teminatı

MADDE 139- Hâkimler ve savcılar azlolunamaz, kendileri istemedikçe Anayasada gösterilen yaştan önce emekliye ayrılamaz; bir mahkemenin veya kadronun kaldırılması sebebiyle de olsa, aylık, ödenek ve diğer özlük haklarından yoksun kılınamaz.

Meslekten çıkarılmayı gerektiren bir suçtan dolayı hüküm giymiş olanlar, görevini sağlık bakımından yerine getiremeyeceği kesin olarak anlaşılanlar veya

meslekte kalmalarının uygun olmadığına karar verilenler hakkında kanundaki istisnalar saklıdır.

C. Hâkimlik ve savcılık mesleği

MADDE 140- Hâkimler ve savcılar adlî ve idarî yargı hâkim ve savcılar olarak görev yaparlar. Bu görevler meslekten hâkim ve savcılar eliyle yürütülür.

Hâkimler, mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı esaslarına göre görev ifa ederler.

Hâkim ve savcılarının nitelikleri, atanmaları, hakları ve ödevleri, aylık ve ödenekleri, meslekte ilerlemeleri, görevlerinin ve görev yerlerinin geçici veya sürekli olarak değiştirilmesi, haklarında disiplin kovuşturması açılması ve disiplin cezası verilmesi, görevleriyle ilgili veya görevleri sırasında işledikleri suçlarından dolayı soruşturma yapılması ve yargılanmalarına karar verilmesi, meslekten çıkarmayı gerektiren suçluluk veya yetersizlik halleri ve meslek içi eğitimleri ile diğer özlük işleri mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı esaslarına göre kanunla düzenlenir.

Hâkimler ve savcılar altmışbeş yaşını bitirinceye kadar hizmet görürler; askerî hâkimlerin yaş haddi, yükselme ve emeklilikleri kanunda gösterilir.

Hâkimler ve savcılar, kanunda belirtilenlerden başka, resmî ve özel hiçbir görev alamazlar.

Hâkimler ve savcılar idarî görevleri yönünden Adalet Bakanlığına bağlıdır.

Hâkim ve savcı olup da adalet hizmetindeki idarî görevlerde çalışanlar, hâkimler ve savcılar hakkındaki hükümlere tâbidirler. Bunlar, hâkimler ve savcılara ait esaslar dairesinde sınıflandırılır ve derecelendirilirler, hâkimlere ve savcılara tanınan her türlü haklardan yararlanırlar.

D. Duruşmaların açık ve kararların gerekçeli olması

MADDE 141- Mahkemelerde duruşmalar herkese açıktır. Duruşmaların bir kısmının veya tamamının kapalı yapılmasına ancak genel ahlâkın veya kamu güvenliğinin kesin olarak gerekli kıldığı hallerde karar verilebilir.

Küçüklerin yargılanması hakkında kanunla özel hükümler konulur.

Bütün mahkemelerin her türlü kararları gerekçeli olarak yazılır.

Davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılması, yargının görevidir.

E. Mahkemelerin kuruluşu

MADDE 142- Mahkemelerin kuruluşu, görev ve yetkileri, işleyişi ve yargılama usulleri kanunla düzenlenir.

F. Devlet Güvenlik Mahkemeleri

MADDE 143- (Mülga: 7/5/2004-5170/9 md.)

G. Adalet hizmetlerinin denetimi*

MADDE 144 – (Değişik: 12/9/2010-5982/14 md.)

Adalet hizmetleri ile savcılarının idarî görevleri yönünden Adalet Bakanlığınca denetimi, adalet müfettişleri ile hâkim ve savcı mesleğinden olan iç denetçiler; araştırma, inceleme ve soruşturma işlemleri ise adalet müfettişleri eliyle yapılır. Buna ilişkin usul ve esaslar kanunla düzenlenir.

H. Askerî yargı

MADDE 145 – (Değişik: 12/9/2010-5982/15 md.)

Askerî yargı, askerî mahkemeler ve disiplin mahkemeleri tarafından yürütülür. Bu mahkemeler; asker kişiler tarafından işlenen askerî suçlar ile bunların asker kişiler aleyhine veya askerlik hizmet ve görevleriyle ilgili olarak işledikleri suçlara ait davalara bakmakla görevlidir. Devletin güvenliğine, anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine karşı suçlara ait davalar her halde adliye mahkemelerinde görülür.

Savaş hali haricinde, asker olmayan kişiler askerî mahkemelerde yargılanamaz.

Askerî mahkemelerin savaş halinde hangi suçlar ve hangi kişiler bakımından yetkili oldukları; kuruluşları ve gerektiğinde bu mahkemelerde adli yargı hâkim ve savcılarının görevlendirilmeleri kanunla düzenlenir.

Askerî yargı organlarının kuruluşu, işleyişi, askerî hâkimlerin özlük işleri, askerî savcılık görevlerini yapan askerî hâkimlerin görevli buldukları komutanlıkla ilişkileri, mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı esaslarına göre kanunla düzenlenir.

II. Yüksek mahkemeler

A. Anayasa Mahkemesi

1. Kuruluşu

MADDE 146- (Değişik: 12/9/2010-5982/16 md.)

Anayasa Mahkemesi onyediy üyeden kurulur.

Türkiye Büyük Millet Meclisi; iki üyeyi Sayıştay Genel Kurulunun kendi başkan ve üyeleri arasından, her boş yer için gösterecekleri üçer aday içinden, bir üyeyi ise baro başkanlarının serbest avukatlar arasından gösterecekleri üç aday içinden yapacağı gizli oylamayla seçer. Türkiye Büyük Millet Meclisinde yapılacak bu seçimde, her boş üyelik için ilk oylamada üye tam sayısının üçte iki ve ikinci oylamada üye tam sayısının salt çoğunluğu aranır. İkinci oylamada

1*– Bu maddenin kenar başlığı, "G. Hâkim ve savcılarının denetimi" iken, 12/9/2010 tarihi ve 5982 sayılı Kanunun 14 üncü maddesiyle değiştirilmiş ve metne işlenmiştir.

salt çoğunluk sağlanamazsa, bu oylamada en çok oy alan iki aday için üçüncü oylama yapılır; üçüncü oylamada en fazla oy alan aday üye seçilmiş olur.

Cumhurbaşkanı; üç üyeyi Yargıtay, iki üyeyi Danıştay, bir üyeyi Askerî Yargıtay, bir üyeyi Askerî Yüksek İdare Mahkemesi genel kurullarınca kendi başkan ve üyeleri arasından her boş yer için gösterecekleri üçer aday içinden; en az ikisi hukukçu olmak üzere üç üyeyi Yükseköğretim Kurulunun kendi üyesi olmayan yükseköğretim kurumlarının hukuk, iktisat ve siyaset bilimleri dallarında görev yapan öğretim üyeleri arasından göstereceği üçer aday içinden; dört üyeyi üst kademe yöneticileri, serbest avukatlar, birinci sınıf hâkim ve savcılar ile en az beş yıl raportörlük yapmış Anayasa Mahkemesi raportörleri arasından seçer.

Yargıtay, Danıştay, Askerî Yargıtay, Askerî Yüksek İdare Mahkemesi ve Sayıştay genel kurulları ile Yükseköğretim Kurulundan Anayasa Mahkemesi üyeliğine aday göstermek için yapılacak seçimlerde, her boş üyelik için, en fazla oy alan üç kişi aday gösterilmiş sayılır. Baro başkanlarının serbest avukatlar arasından gösterecekleri üç aday için yapılacak seçimde en fazla oy alan üç kişi aday gösterilmiş sayılır.^{1*}

Anayasa Mahkemesine üye seçilebilmek için, kırkbeş yaşın doldurulmuş olması kaydıyla; yükseköğretim kurumları öğretim üyelerinin profesör veya doçent unvanını kazanmış, avukatların en az yirmi yıl fiilen avukatlık yapmış, üst kademe yöneticilerinin yükseköğrenim görmüş ve en az yirmi yıl kamu hizmetinde fiilen çalışmış, birinci sınıf hâkim ve savcılarının adaylık dahil en az yirmi yıl çalışmış olması şarttır.

Anayasa Mahkemesi üyeleri arasından gizli oyla ve üye tam sayısının salt çoğunluğu ile dört yıl için bir Başkan ve iki başkanvekili seçilir. Süresi bitenler yeniden seçilebilirler.

Anayasa Mahkemesi üyeleri aslî görevleri dışında resmî veya özel hiçbir görev alamazlar.

2. Üyelerin görev süresi ve üyeliğin sona ermesi^{2*}

MADDE 147- (Değişik: 12/9/2010-5982/17 md.) Anayasa Mahkemesi üyeleri oniki yıl için seçilirler. Bir kimse iki defa Anayasa Mahkemesi üyesi seçilemez. Anayasa Mahkemesi üyeleri altmışbeş yaşını doldurunca emekliye ayrılırlar. Zorunlu emeklilik yaşından önce görev süresi dolan üyelerin başka bir görevde çalışmaları ve özlük işleri kanunla düzenlenir.

Anayasa Mahkemesi üyeliği, bir üyenin hâkimlik mesleğinden çıkarılmayı gerektiren bir suçtan dolayı hüküm giymesi halinde kendiliğinden; görevini sağ-

1*- Bu fıkranın birinci cümlesindeki, "her boş üyelik için," ibaresinden sonra gelen "... bir üye ancak bir aday için oy kullanabilir; ..." ve ikinci cümlesindeki, "yapılacak seçimde" ibaresinden sonra gelen "... de her bir baro başkanı ancak bir aday için oy kullanabilir ve ..." ibareleri Anayasa Mahkemesinin 7/7/2010 tarihli ve E.: 2010/49, K.: 2010/87 sayılı Kararı ile iptal edilmiştir. (R.G.: 1/8/2010 - Mükerrer 27659)

2*- Bu maddenin kenar başlığı, "2. Üyeliğin sona ermesi" iken, 12/9/2010 tarihi ve 5982 sayılı Kanunun 17 nci maddesiyle değiştirilmiş ve metne işlenmiştir.

lık bakımından yerine getiremeyeceğinin kesin olarak anlaşılması halinde de, Anayasa Mahkemesi üye tamsayısının salt çoğunluğunun kararı ile sona erer.

3. Görev ve yetkileri

MADDE 148- (Değişik: 12/9/2010-5982/18 md.) Anayasa Mahkemesi, kanunların, kanun hükmünde kararname ve Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün Anayasaya şekil ve esas bakımlarından uygunluğunu denetler ve bireysel başvuruları karara bağlar. Anayasa değişikliklerini ise sadece şekil bakımından inceler ve denetler. Ancak, olağanüstü hallerde, sıkıyönetim ve savaş hallerinde çıkarılan kanun hükmünde kararname ve esas bakımından Anayasaya aykırılığı iddiasıyla, Anayasa Mahkemesinde dava açılmaz.

Kanunların şekil bakımından denetlenmesi, son oylamanın, öngörülen çoğunlukla yapıp yapılmadığı; Anayasa değişikliklerinde ise, teklif ve oylama çoğunluğuna ve ivedilikle görüşülemeyeceği şartına uyulup uyulmadığı hususları ile sınırlıdır. Şekil bakımından denetleme, Cumhurbaşkanınca veya Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin beşte biri tarafından istenebilir. Kanunun yayımlandığı tarihten itibaren on gün geçtikten sonra, şekil bozukluğuna dayalı iptal davası açılmaz; def'i yoluyla da ileri sürülemez.

(Ek fıkra: 12/9/2010-5982/18 md.) Herkes, Anayasada güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerinden, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi kapsamındaki herhangi birinin kamu gücü tarafından, ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine başvurabilir. Başvuruda bulunabilmek için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması şarttır.

(Ek fıkra: 12/9/2010-5982/18 md.) Bireysel başvuruda, kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlarda inceleme yapılamaz.

(Ek fıkra: 12/9/2010-5982/18 md.) Bireysel başvuruya ilişkin usul ve esaslar kanunla düzenlenir.

(Değişik: 12/9/2010-5982/18 md.) Anayasa Mahkemesi Cumhurbaşkanını, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanını, Bakanlar Kurulu üyelerini, Anayasa Mahkemesi, Yargıtay, Danıştay, Askerî Yargıtay, Askerî Yüksek İdare Mahkemesi Başkan ve üyelerini, Başsavcılarını, Cumhuriyet Başsavcivekilini, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu ve Sayıştay Başkan ve üyelerini görevleriyle ilgili suçlardan dolayı Yüce Divan sıfatıyla yargılar.

(Ek fıkra: 12/9/2010-5982/18 md.) Genelkurmay Başkanı, Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri Komutanları ile Jandarma Genel Komutanı da görevleriyle ilgili suçlardan dolayı Yüce Divanda yargılanırlar.

Yüce Divanda, savcılık görevini Cumhuriyet Başsavcısı veya Cumhuriyet Başsavcivekili yapar.

(Değişik: 12/9/2010-5982/18 md.) Yüce Divan kararlarına karşı yeniden inceleme başvurusu yapılabilir. Genel Kurulun yeniden inceleme sonucunda verdiği kararlar kesindir.

Anayasa Mahkemesi, Anayasa ile verilen diğer görevleri de yerine getirir.

4. Çalışma ve yargılama usulü

MADDE 149- (Değişik: 12/9/2010-5982/19 md.)

Anayasa Mahkemesi, iki bölüm ve Genel Kurul halinde çalışır. Bölümler, başkanvekili başkanlığında dört üyenin katılımıyla toplanır. Genel Kurul, Mahkeme Başkanının veya Başkanın belirleyeceği başkanvekilinin başkanlığında en az oniki üye ile toplanır. Bölümler ve Genel Kurul, kararlarını salt çoğunlukla alır. Bireysel başvuruların kabul edilebilirlik incelemesi için komisyonlar oluşturulabilir.

Siyasî partilere ilişkin dava ve başvurulara, iptal ve itiraz davaları ile Yüce Divan sıfatıyla yürütülecek yargılamalara Genel Kurulca bakılır, bireysel başvurular ise bölümlerce karara bağlanır.

Anayasa değişikliğinde iptale, siyasî partilerin kapatılmasına ya da Devlet yardımından yoksun bırakılmasına karar verilebilmesi için toplantıya katılan üyelerin üçte iki oy çokluğu şarttır.

Şekil bozukluğuna dayalı iptal davaları Anayasa Mahkemesince öncelikle incelenip karara bağlanır.

Anayasa Mahkemesinin kuruluşu, Genel Kurul ve bölümlerin yargılama usulleri, Başkan, başkanvekilleri ve üyelerin disiplin işleri kanunla; Mahkemenin çalışma esasları, bölüm ve komisyonların oluşumu ve işbölümü kendi yapacağı içtüzükle düzenlenir.

Anayasa Mahkemesi Yüce Divan sıfatıyla baktığı davalar dışında kalan işleri dosya üzerinde inceler. Ancak, bireysel başvurularda duruşma yapılmasına karar verilebilir. Mahkeme ayrıca, gerekli gördüğü hallerde sözlü açıklamalarını dinlemek üzere ilgilileri ve konu üzerinde bilgisi olanları çağırabilir ve siyasî partilerin kapatılmasına ilişkin davalarda, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısından sonra kapatılması istenen siyasî partinin genel başkanlığının veya tayin edeceği bir vekilin savunmasını dinler.

5. İptal davası

MADDE 150- Kanunların, kanun hükmündeki kararnamelerin, Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün veya bunların belirli madde ve hükümlerinin şekil ve esas bakımından Anayasaya aykırılığı iddiasıyla Anayasa Mahkemesinde doğrudan doğruya iptal davası açabilme hakkı, Cumhurbaşkanına, iktidar ve anamuhalefet partisi Meclis grupları ile Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının en az beşte biri tutarındaki üyelere aittir. İktidarda birden fazla siyasî partinin bulunması halinde, iktidar partilerinin dava açma hakkını en fazla üyeye sahip olan parti kullanır.

6. Dava açma süresi

MADDE 151- Anayasa Mahkemesinde doğrudan doğruya iptal davası açma hakkı, iptali istenen kanun, kanun hükmünde kararname veya İçtüzüğü'nün Resmî Gazetede yayımlanmasından başlayarak altmış gün sonra düşer.

7. Anayasaya aykırılığın diğer mahkemelerde ileri sürülmesi

MADDE 152- Bir davaya bakmakta olan mahkeme, uygulanacak bir kanun veya kanun hükmünde kararnamenin hükümlerini Anayasaya aykırı görürse veya taraflardan birinin ileri sürdüğü aykırılık iddiasının ciddî olduğu kanısına varırsa, Anayasa Mahkemesinin bu konuda vereceği karara kadar davayı geri bırakır.

Mahkeme, Anayasaya aykırılık iddiasını ciddî görmezse bu iddia, temyiz merciince esas hükümlerle birlikte karara bağlanır.

Anayasa Mahkemesi, işin kendisine gelişinden başlamak üzere beş ay içinde kararını verir ve açıklar. Bu süre içinde karar verilmezse mahkeme davayı yürürlükteki kanun hükümlerine göre sonuçlandırır. Ancak, Anayasa Mahkemesinin kararı, esas hakkındaki karar kesinleşinceye kadar gelirse, mahkeme buna uymak zorundadır.

Anayasa Mahkemesinin işin esasına girerek verdiği red kararının Resmî Gazetede yayımlanmasından sonra on yıl geçmedikçe aynı kanun hükmünün Anayasaya aykırılığı iddiasıyla tekrar başvuruda bulunulamaz.

8. Anayasa Mahkemesinin kararları

MADDE 153- Anayasa Mahkemesinin kararları kesindir. İptal kararları gerekçesi yazılmadan açıklanamaz.

Anayasa Mahkemesi bir kanun veya kanun hükmünde kararnamenin tamamını veya bir hükmünü iptal ederken, kanun koyucu gibi hareketle, yeni bir uygulamaya yol açacak biçimde hüküm tesis edemez.

Kanun, kanun hükmünde kararname veya Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü ya da bunların hükümleri, iptal kararlarının Resmî Gazetede yayımlandığı tarihte yürürlükten kalkar. Gereken hallerde Anayasa Mahkemesi iptal hükmünün yürürlüğe gireceği tarihi ayrıca kararlaştırabilir. Bu tarih, kararın Resmî Gazetede yayımlandığı günden başlayarak bir yılı geçemez.

İptal kararının yürürlüğe girişinin ertelendiği durumlarda, Türkiye Büyük Millet Meclisi, iptal kararının ortaya çıkardığı hukukî boşluğu dolduracak kanun tasarısı veya teklifini öncelikle görüşüp karara bağlar.

İptal kararları geriye yürümez.

Anayasa Mahkemesi kararları Resmî Gazetede hemen yayımlanır ve yasa, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını, gerçek ve tüzelkişileri bağlar.

B. Yargıtay

MADDE 154- Yargıtay, adliye mahkemelerince verilen ve kanunun başka bir adlı yargı merciine bırakmadığı karar ve hükümlerin son inceleme merciidir. Kanunla gösterilen belli davalara da ilk ve son derece mahkemesi olarak bakar.

Yargıtay üyeleri, birinci sınıfa ayrılmış adli yargı hâkim ve Cumhuriyet savcı-

ları ile bu meslekten sayılanlar arasından Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca üye tamsayısının salt çoğunluğu ile ve gizli oyla seçilir.

Yargıtay Birinci Başkanı, birinci başkanvekilleri ve daire başkanları kendi üyeleri arasından Yargıtay Genel Kurulunca üye tamsayısının salt çoğunluğu ve gizli oyla dört yıl için seçilirler; süresi bitenler yeniden seçilebilirler.

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı ve Cumhuriyet Başsavcivekili, Yargıtay Genel Kurulunun kendi üyeleri arasından gizli oyla belirleyeceği beşer aday arasından Cumhurbaşkanı tarafından dört yıl için seçilirler. Süresi bitenler yeniden seçilebilirler.

Yargıtayın kuruluşu, işleyişi, Başkan, başkanvekilleri, daire başkanları ve üyeleri ile Cumhuriyet Başsavcısı ve Cumhuriyet Başsavcivekilinin nitelikleri ve seçim usulleri, mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı esaslarına göre kanunla düzenlenir.

C. Danıştay

MADDE 155- Danıştay, idarî mahkemelerce verilen ve kanunun başka bir idarî yargı merciine bırakmadığı karar ve hükümlerin son inceleme merciidir. Kanunla gösterilen belli davalara da ilk ve son derece mahkemesi olarak bakar.

(Değişik: 13/8/1999- 4446/3 md.) Danıştay, davaları görmek, Başbakan ve Bakanlar Kurulunca gönderilen kanun tasarıları, kamu hizmetleri ile ilgili imtiyaz şartlaşma ve sözleşmeleri hakkında iki ay içinde düşüncesini bildirmek, tüzük tasarılarını incelemek, idarî uyumsuzlukları çözmek ve kanunla gösterilen diğer işleri yapmakla görevlidir.

Danıştay üyelerinin dörtte üçü, birinci sınıf idarî yargı hâkim ve savcılar ile bu meslekten sayılanlar arasından Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu; dörtte biri, nitelikleri kanunda belirtilen görevliler arasından Cumhurbaşkanı; tarafından seçilir.

Danıştay Başkanı, Başsavcı, başkanvekilleri ve daire başkanları, kendi üyeleri arasından Danıştay Genel Kurulunca üye tamsayısının salt çoğunluğu ve gizli oyla dört yıl için seçilirler. Süresi bitenler yeniden seçilebilirler.

Danıştayın, kuruluşu, işleyişi, Başkan, Başsavcı, başkanvekilleri, daire başkanları ile üyelerinin nitelikleri ve seçim usulleri, idarî yargının özelliği, mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı esaslarına göre kanunla düzenlenir.

D. Askerî Yargıtay

MADDE 156- Askerî Yargıtay, askerî mahkemelerden verilen karar ve hükümlerin son inceleme merciidir. Ayrıca, asker kişilerin kanunla gösterilen belli davalarına ilk ve son derece mahkemesi olarak bakar.

Askerî Yargıtay üyeleri birinci sınıf askerî hâkimler arasından Askerî Yargıtay Genel Kurulunun üye tamsayısının salt çoğunluğu ve gizli oyla her boş yer için göstereceği üçer aday içinden Cumhurbaşkanı tarafından seçilir.

Askerî Yargıtay Başkanı, Başsavcısı, İkinci Başkanı ve daire başkanları Askerî Yargıtay üyeleri arasından rütbe ve kıdem sırasına göre atanırlar.

(Değişik: 12/9/2010-5982/20 md.) Askerî Yargıtayın kuruluşu, işleyişi, mensuplarının disiplin ve özlük işleri mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı esaslarına göre kanunla düzenlenir.

E. Askerî Yüksek İdare Mahkemesi

MADDE 157- Askerî Yüksek İdare Mahkemesi, askerî olmayan makamlarca tesis edilmiş olsa bile, asker kişileri ilgilendiren ve askerî hizmete ilişkin idarî işlem ve eylemlerden doğan uyuşmazlıkların yargı denetimini yapan ilk ve son derece mahkemesidir. Ancak, askerlik yükümlülüğünden doğan uyuşmazlıklarda ilgilinin asker kişi olması şartı aranmaz.

Askerî Yüksek İdare Mahkemesinin askerî hâkim sınıfından olan üyeleri, mahkemenin bu sınıftan olan başkan ve üyeleri tamsayısının salt çoğunluğu ve gizli oy ile birinci sınıf askerî hâkimler arasından her boş yer için gösterilecek üç aday içinden; hâkim sınıfından olmayan üyeleri, rütbe ve nitelikleri kanunda gösterilen subaylar arasından, Genelkurmay Başkanlığınca her boş yer için gösterilecek üç aday içinden Cumhurbaşkanınca seçilir.

Askerî hâkim sınıfından olmayan üyelerin görev süresi en fazla dört yıldır.

Mahkemenin Başkanı, Başsavcı ve daire başkanları hâkim sınıfından olanlar arasından rütbe ve kıdem sırasına göre atanırlar.

(Değişik: 12/9/2010-5982/21 md.) Askerî Yüksek İdare Mahkemesinin kuruluşu, işleyişi, yargılama usulleri, mensuplarının disiplin ve özlük işleri mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı esaslarına göre kanunla düzenlenir.

F. Uyuşmazlık Mahkemesi

MADDE 158- Uyuşmazlık Mahkemesi adlî, idarî ve askerî yargı mercileri arasındaki görev ve hüküm uyuşmazlıklarını kesin olarak çözümlemeye yetkilidir.

Uyuşmazlık Mahkemesinin kuruluşu, üyelerinin nitelikleri ve seçimleri ile işleyişi kanunla düzenlenir. Bu mahkemenin Başkanlığını Anayasa Mahkemesince, kendi üyeleri arasından görevlendirilen üye yapar.

Diğer mahkemelerle, Anayasa Mahkemesi arasındaki görev uyuşmazlığında, Anayasa Mahkemesinin kararı esas alınır.

III. Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu

MADDE 159- (Değişik: 12/9/2010-5982/22 md.)

Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu, mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı esaslarına göre kurulur ve görev yapar.

Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu yirmiiki asıl ve oniki yedek üyeden oluşur; üç daire halinde çalışır.

Kurulun Başkanı Adalet Bakanıdır. Adalet Bakanlığı Müsteşarı Kurulun tabii

üyesidir. Kurulun, dört asıl üyesi, nitelikleri kanunda belirtilen; yükseköğretim kurumlarının hukuk dallarında görev yapan öğretim üeleri ile avukatlar arasından Cumhurbaşkanınca, üç asıl ve üç yedek üyesi Yargıtay üeleri arasından Yargıtay Genel Kurulunca, iki asıl ve iki yedek üyesi Danıştay üeleri arasından Danıştay Genel Kurulunca, bir asıl ve bir yedek üyesi Türkiye Adalet Akademisi Genel Kurulunca kendi üeleri arasından, yedi asıl ve dört yedek üyesi birinci sınıf olup, birinci sınıfa ayrılmayı gerektiren nitelikleri yitirmemiş adli yargı hâkim ve savcılar arasından adli yargı hâkim ve savcılarınca, üç asıl ve iki yedek üyesi birinci sınıf olup, birinci sınıfa ayrılmayı gerektiren nitelikleri yitirmemiş idarî yargı hâkim ve savcılar arasından idarî yargı hâkim ve savcılarınca, dört yıl için seçilir. Süresi biten üyeler yeniden seçilebilir.^(1*)

Kurul üyeliği seçimi, üelerin görev süresinin dolmasından önceki altmış gün içinde yapılır. Cumhurbaşkanı tarafından seçilen üelerin görev süreleri dolmadan Kurul üyeliğinin boşalması durumunda, boşalmayı takip eden altmış gün içinde, yeni üelerin seçimi yapılır. Diğer üyeliklerin boşalması halinde, asıl üyenin yedeği tarafından kalan süre tamamlanır.

Yargıtay, Danıştay ve Türkiye Adalet Akademisi genel kurullarından seçilecek Kurul üyeliği için her üyenin, birinci sınıf adli ve idarî yargı hâkim ve savcılar arasından seçilecek Kurul üyeliği için her hâkim ve savcının oy kullanacağı seçimlerde, en fazla oy alan adaylar sırasıyla asıl ve yedek üye seçilir. Bu seçimler her dönem için bir defada ve gizli oyla yapılır.^{2**}

Kurulun, Adalet Bakanı ile Adalet Bakanlığı Müsteşarı dışındaki asıl üeleri, görevlerinin devamı süresince; kanunda belirlenenler dışında başka bir görev alamazlar veya Kurul tarafından başka bir göreve atanamaz ve seçilemezler.

Kurulun yönetimi ve temsili Kurul Başkanına aittir. Kurul Başkanı dairelerin çalışmalarına katılamaz. Kurul, kendi üeleri arasından daire başkanlarını ve daire başkanlarından birini de başkanvekili olarak seçer. Başkan, yetkilerinden bir kısmını başkanvekiline devredebilir.

Kurul, adli ve idarî yargı hâkim ve savcılarını mesleğe kabul etme, atama ve nakletme, geçici yetki verme, yükselme ve birinci sınıfa ayırma, kadro dağıtma, meslekte kalmaları uygun görülmeyenler hakkında karar verme, disiplin cezası verme, görevden uzaklaştırma işlemlerini yapar; Adalet Bakanlığının, bir mahkemenin kaldırılması veya yargı çevresinin değiştirilmesi konusundaki tekliflerini karara bağlar; ayrıca, Anayasa ve kanunlarla verilen diğer görevleri yerine getirir.

Hâkim ve savcıların görevlerini; kanun, tüzük, yönetmeliklere ve genel-

1*- Bu fıkranın üçüncü cümlesindeki, "hukuk," ibaresinden sonra gelen "... iktisat ve siyasal bilimler ..." ve aynı cümledeki "öğretim üeleri," ibaresinden sonra gelen "... üst kademe yöneticileri ..." ibareleri Anayasa Mahkemesinin 7/7/2010 tarihli ve E.: 2010/49, K.: 2010/87 sayılı Kararı ile iptal edilmiştir. (R.G.: 1/8/2010 - Mükerrer 27659)

2** - Bu fıkranın birinci cümlesindeki, "her hâkim ve savcının;" ibaresinden sonra gelen "... ancak bir aday için ..." ibaresi Anayasa Mahkemesinin 7/7/2010 tarihli ve E.: 2010/49, K.: 2010/87 sayılı Kararı ile iptal edilmiştir. (R.G.: 1/8/2010 - Mükerrer 27659)

gelere (hâkimler için idarî nitelikteki genelgelere) uygun olarak yapıp yapmadıklarını denetleme; görevlerinden dolayı veya görevleri sırasında suç işleyip işlemediklerini, hal ve eylemlerinin sıfat ve görevleri icaplarına uyup uymadığını araştırma ve gerektiğinde haklarında inceleme ve soruşturma işlemleri, ilgili dairenin teklifi ve Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu Başkanının oluru ile Kurul müfettişlerine yaptırılır. Soruşturma ve inceleme işlemleri, hakkında soruşturma ve inceleme yapılacak olandan daha kıdemli hâkim veya savcı eliyle de yaptırılabilir.

Kurulun meslekten çıkarma cezasına ilişkin olanlar dışındaki kararlarına karşı yargı mercilerine başvurulamaz.

Kurula bağlı Genel Sekreterlik kurulur. Genel Sekreter, birinci sınıf hâkim ve savcılardan Kurulun teklif ettiği üç aday arasından Kurul Başkanı tarafından atanır. Kurul müfettişleri ile Kurulda geçici veya sürekli olarak çalıştırılacak hâkim ve savcılar, muvafakatlerini alarak atama yetkisi Kurula aittir.

Adalet Bakanlığının merkez, bağlı ve ilgili kuruluşlarında geçici veya sürekli olarak çalıştırılacak hâkim ve savcılar ile adalet müfettişlerini ve hâkim ve savcı mesleğinden olan iç denetçileri, muvafakatlerini alarak atama yetkisi Adalet Bakanına aittir.

Kurul üyelerinin seçimi, dairelerin oluşumu ve işbölümü, Kurulun ve dairelerin görevleri, toplantı ve karar yeter sayıları, çalışma usul ve esasları, dairelerin karar ve işlemlerine karşı yapılacak itirazlar ve bunların incelenmesi usulü ile Genel Sekreterliğin kuruluş ve görevleri kanunla düzenlenir.

IV. Sayıştay

MADDE 160- (Değişik: 29/10/2005-5428/2 md.) Sayıştay, merkezî yönetim bütçesi kapsamındaki kamu idareleri ile sosyal güvenlik kurumlarının bütün gelir ve giderleri ile mallarını Türkiye Büyük Millet Meclisi adına denetlemek ve sorumluların hesap ve işlemlerini kesin hükme bağlamak ve kanunlarla verilen inceleme, denetleme ve hükme bağlama işlerini yapmakla görevlidir. Sayıştayın kesin hükümleri hakkında ilgililer yazılı bildirim tarihinden itibaren onbeş gün içinde bir kereye mahsus olmak üzere karar düzeltilmesi isteminde bulunabilirler. Bu kararlar dolayısıyla idarî yargı yoluna başvurulamaz.

Vergi, benzeri malî yükümlülükler ve ödevler hakkında Danıştay ile Sayıştay kararları arasındaki uyumsuzluklarda Danıştay kararları esas alınır.

(Ek fıkra: 29/10/2005-5428/2 md.) Mahallî idarelerin hesap ve işlemlerinin denetimi ve kesin hükme bağlanması Sayıştay tarafından yapılır.

Sayıştayın kuruluşu, işleyişi, denetim usulleri, mensuplarının nitelikleri, atanmaları, ödev ve yetkileri, hakları ve yükümlülükleri ve diğer özlük işleri, Başkan ve üyelerinin teminatı kanunla düzenlenir.

(Mülga: 7/5/2004-5170/10 md.)

DÖRDÜNCÜ KISIM Malî ve Ekonomik Hükümler

BİRİNCİ BÖLÜM Malî Hükümler

I. Bütçe

A. Bütçenin hazırlanması ve uygulanması

MADDE 161- Devletin ve kamu iktisadî teşebbüsleri dışındaki kamu tüzel kişilerinin harcamaları, yıllık bütçelerle yapılır.

(Değişik: 29/10/2005-5428/3 md.) Malî yıl başlangıcı ile merkezî yönetim bütçesinin hazırlanması, uygulanması ve kontrolü kanunla düzenlenir.

Kanun, kalkınma planları ile ilgili yatırımlar veya bir yıldan fazla sürecek iş ve hizmetler için özel süre ve usuller koyabilir.

Bütçe kanununa, bütçe ile ilgili hükümler dışında hiçbir hüküm konulamaz.

B. Bütçenin görüşülmesi

MADDE 162- (Değişik: 29/10/2005-5428/4 md.) Bakanlar Kurulu, merkezî yönetim bütçe tasarısı ile millî bütçe tahminlerini gösteren raporu, malî yıl başından en az yetmişbeş gün önce, Türkiye Büyük Millet Meclisine sunar.

Bütçe tasarıları ve rapor, kırk üyeden kurulu Bütçe Komisyonunda incelenir. Bu komisyonun kuruluşunda, iktidar grubuna veya gruplarına en az yirmibeş üye verilmek şartı ile, siyasi parti gruplarının ve bağımsızların oranlarına göre temsili göz önünde tutulur.

Bütçe Komisyonunun ellibeş gün içinde kabul edeceği metin, Türkiye Büyük Millet Meclisinde görüşülür ve malî yıl başına kadar karara bağlanır.

(Değişik: 29/10/2005-5428/4 md.) Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, Genel Kurulda, kamu idare bütçeleri hakkında düşüncelerini, her bütçenin tümü üzerindeki görüşmeler sırasında açıklarlar; bölümler ve değişiklik önermeleri, üzerinde ayrıca görüşme yapılmaksızın okunur ve oylanır.

Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, bütçe kanunu tasarılarının Genel Kurulda görüşülmesi sırasında, gider artırıcı veya gelirleri azaltıcı önerilerde bulunamazlar.

C. Bütçelerde değişiklik yapılabilme esasları

MADDE 163- (Değişik: 29/10/2005-5428/5 md.) Merkezî yönetim bütçesiyle verilen ödenek, harcanabilecek miktarın sınırını gösterir. Harcanabilecek miktar sınırının Bakanlar Kurulu kararıyla aşılabileceğine dair bütçelere hüküm konulamaz. Bakanlar Kuruluna kanun hükmünde kararname ile bütçede değişiklik yapmak yetkisi verilemez. Carî yıl bütçesindeki ödenek artışını öngören değişiklik tasarılarında ve carî ve ileriki yıl bütçelerine malî yük getirecek nitelik-

teki kanun tasarı ve tekliflerinde, belirtilen giderleri karşılayabilecek malî kaynak gösterilmesi zorunludur.

D. Kesinhesap

MADDE 164- Kesinhesap kanunu tasarıları, kanunda daha kısa bir süre kabul edilmemiş ise, ilgili oldukları malî yılın sonundan başlayarak, en geç yedi ay sonra, Bakanlar Kurulunca Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulur. Sayıştay, genel uygunluk bildirimini, ilişkin olduğu kesinhesap kanunu tasarisinin verilmesinden başlayarak en geç yetmişbeş gün içinde Türkiye Büyük Millet Meclisine sunar.

Kesinhesap kanunu tasarisı, yeni yıl bütçe kanunu tasarisıyla birlikte Bütçe Komisyonu gündemine alınır. Bütçe Komisyonu, bütçe kanunu tasarisıyla kesinhesap kanunu tasarisını Genel Kurula birlikte sunar, Genel Kurul, kesinhesap kanunu tasarisını, yeni yıl bütçe kanunu tasarisıyla beraber görüşerek karara bağlar.

Kesinhesap kanunu tasarisı ve genel uygunluk bildiriminin Türkiye Büyük Millet Meclisine verilmiş olması, ilgili yıla ait Sayıştayca sonuçlandırılmamış denetim ve hesap yargılamasını önlemez ve bunların karara bağlandığı anlamına gelmez.

E. Kamu İktisadî Teşebbüslerinin Denetimi

MADDE 165- Sermayesinin yarısından fazlası doğrudan doğruya veya dolaylı olarak Devlete ait olan kamu kuruluş ve ortaklıklarının Türkiye Büyük Millet Meclisince denetlenmesi esasları kanunla düzenlenir.

İKİNCİ BÖLÜM **Ekonomik Hükümler**

I. Planlama; Ekonomik ve Sosyal Konsey^{1*}

MADDE 166- Ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmayı, özellikle sanayi ve tarımın yurt düzeyinde dengeli ve uyumlu biçimde hızla gelişmesini, ülke kaynaklarının döküm ve değerlendirilmesini yaparak verimli şekilde kullanılmasını planlamak, bu amaçla gerekli teşkilatı kurmak Devletin görevidir.

Planda millî tasarrufu ve üretimi artırıcı, fiyatlarda istikrar ve dış ödemelerde dengeyi sağlayıcı, yatırım ve istihdamı geliştirici tedbirler öngörülür; yatırımlarda toplum yararları ve gerekleri gözetilir; kaynakların verimli şekilde kullanılması hedef alınır. Kalkınma girişimleri, bu plana göre gerçekleştirilir.

Kalkınma planlarının hazırlanmasına, Türkiye Büyük Millet Meclisince onaylanmasına, uygulanmasına, değiştirilmesine ve bütünlüğünü bozacak değişikliklerin önlenmesine ilişkin usul ve esaslar kanunla düzenlenir.

^{1*}- Bu maddenin kenar başlığı, "I. Planlama" iken, 12/9/2010 tarihli ve 5982 sayılı Kanunun 23 üncü maddesiyle değiştirilmiş ve metne işlenmiştir.

(Ek fıkra: 12/9/2010-5982/23 md.) Ekonomik ve sosyal politikaların oluşturulmasında hükümete istişarî nitelikte görüş bildirmek amacıyla Ekonomik ve Sosyal Konsey kurulur. Ekonomik ve Sosyal Konseyin kuruluş ve işleyişi kanunla düzenlenir.

II. Piyasaların denetimi ve dış ticaretin düzenlenmesi

MADDE 167- Devlet, para, kredi, sermaye, mal ve hizmet piyasalarının sağlıklı ve düzenli işlemelerini sağlayıcı ve geliştirici tedbirleri alır; piyasalarda fiilî veya anlaşma sonucu doğacak tekelleşme ve kartelleşmeyi önler.

Dış ticaretin ülke ekonomisinin yararına olmak üzere düzenlenmesi amacıyla ithalat, ihracat ve diğer dış ticaret işlemleri üzerine vergi ve benzeri yükümlülükler dışında ek malî yükümlülükler koymaya ve bunları kaldırmaya kanunla Bakanlar Kuruluna yetki verilebilir.

III. Tabii servetlerin ve kaynakların aranması ve işletilmesi

MADDE 168- Tabii servetler ve kaynaklar Devletin hüküm ve tasarrufu altındadır. Bunların aranması ve işletilmesi hakkı Devlete aittir. Devlet bu hakkını belli bir süre için, gerçek ve tüzelkişilere devredebilir. Hangi tabii servet ve kaynağın arama ve işletmesinin, Devletin gerçek ve tüzelkişilerle ortak olarak veya doğrudan gerçek ve tüzelkişiler eliyle yapılması, kanunun açık iznine bağlıdır. Bu durumda gerçek ve tüzelkişilerin uyması gereken şartlar ve Devletçe yapılacak gözetim, denetim usul ve esasları ve müeyyideler kanunda gösterilir.

IV. Ormanlar ve orman köylüsü

A. Ormanların korunması ve geliştirilmesi

MADDE 169- Devlet, ormanların korunması ve sahalarının genişletilmesi için gerekli kanunları koyar ve tedbirleri alır. Yanan ormanların yerinde yeni orman yetiştirilir, bu yerlerde başka çeşit tarım ve hayvancılık yapılamaz. Bütün ormanların gözetimi Devlete aittir.

Devlet ormanlarının mülkiyeti devrolunamaz. Devlet ormanları kanuna göre, Devletçe yönetilir ve işletilir. Bu ormanlar zamanaşımı ile mülk edinilemez ve kamu yararı dışında irtifak hakkına konu olamaz.

Ormanlara zarar verebilecek hiçbir faaliyet ve eyleme müsaade edilemez. Ormanların tahrip edilmesine yol açan siyasî propaganda yapılamaz; münhasıran orman suçları için genel ve özel af çıkarılamaz. Ormanları yakmak, ormanı yok etmek veya daraltmak amacıyla işlenen suçlar genel ve özel af kapsamına alınamaz.

Orman olarak muhafazasında bilim ve fen bakımından hiçbir yarar görülmeyen, aksine tarım alanlarına dönüştürülmesinde kesin yarar olduğu tespit edilen yerler ile 31/12/1981 tarihinden önce bilim ve fen bakımından orman niteliğini tam olarak kaybetmiş olan tarla, bağ, meyvelik, zeytinlik gibi çeşitli

tarım alanlarında veya hayvancılıkta kullanılmasında yarar olduğu tespit edilen araziler, şehir, kasaba ve köy yapılarının toplu olarak bulunduğu yerler dışında, orman sınırlarında daraltma yapılamaz.

B. Orman köylüsünün korunması

MADDE 170- Ormanlar içinde veya bitişiğindeki köyler halkının kalkındırılması, ormanların ve bütünlüğünün korunması bakımlarından, ormanın gözetilmesi ve işletilmesinde Devletle bu halkın işbirliğini sağlayıcı tedbirlerle, 31/12/1981 tarihinden önce bilim ve fen bakımından orman niteliğini tamamen kaybetmiş yerlerin değerlendirilmesi; bilim ve fen bakımından orman olarak muhafazasında yarar görülmeyen yerlerin tespiti ve orman sınırları dışına çıkarılması; orman içindeki köyler halkının kısmen veya tamamen bu yerlere yerleştirilmesi için Devlet eliyle anılan yerlerin ihya edilerek bu halkın yararlanmasına tahsisi kanunla düzenlenir.

Devlet, bu halkın işletme araç ve gereçleriyle diğer girdilerinin sağlanmasını kolaylaştırıcı tedbirleri alır.

Orman içinden nakledilen köyler halkına ait araziler, Devlet ormanı olarak derhal ağaçlandırılır.

V. Kooperatifçiliğin geliştirilmesi

MADDE 171- Devlet, millî ekonominin yararlarını dikkate alarak, öncelikle üretimin artırılmasını ve tüketicinin korunmasını amaçlayan kooperatifçiliğin gelişmesini sağlayacak tedbirleri alır.

(Mülga: 23/7/1995-4121/15 md.)

VI. Tüketiciler ile esnaf ve sanatkârların korunması

A. Tüketicilerin korunması

MADDE 172- Devlet, tüketicileri koruyucu ve aydınlatıcı tedbirler alır, tüketicilerin kendilerini koruyucu girişimlerini teşvik eder.

B. Esnaf ve sanatkârların korunması

MADDE 173- Devlet, esnaf ve sanatkârı koruyucu ve destekleyici tedbirleri alır.

BEŞİNCİ KISIM Çeşitli Hükümler

I. İnkılâp kanunlarının korunması

MADDE 174- Anayasanın hiçbir hükmü, Türk toplumunu çağdaş uygarlık seviyesinin üstüne çıkarma ve Türkiye Cumhuriyetinin lâiklik niteliğini koruma amacını güden, aşağıda gösterilen inkılâp kanunlarının, Anayasanın halkoyu ile

kabul edildiği tarihte yürürlükte bulunan hükümlerinin, Anayasaya aykırı olduğu şeklinde anlaşılabilir ve yorumlanamaz:

1. 3 Mart 1340 tarihli ve 430 sayılı Tevhidi Tedrisat Kanunu;
2. 25 Teşrinisâni 1341 tarihli ve 671 sayılı Şapka İktisâsı Hakkında Kanun;
3. 30 Teşrinisâni 1341 tarihli ve 677 sayılı Tekke ve Zaviyelerle Türbelerin Seddine ve Türbedarlıklar ile Bir Takım Unvanların Men ve İlgasına Dair Kanun;
4. 17 Şubat 1926 tarihli ve 743 sayılı Türk Kanunu Medenisiyle kabul edilen, evlenme akdinin evlendirme memuru önünde yapılacağına dair medenî nikâh esasları ile aynı kanunun 110 uncu maddesi hükmü;
5. 20 Mayıs 1928 tarihli ve 1288 sayılı Beynelmîlîl Erkâmın Kabulü Hakkında Kanun;
6. 1 Teşrinisâni 1928 tarihli ve 1353 sayılı Türk Harflerinin Kabul ve Tatbiki Hakkında Kanun;
7. 26 Teşrinisâni 1934 tarihli ve 2590 sayılı Efendi, Bey, Paşa Gibi Lâkap ve Unvanların Kaldırıldığına Dair Kanun;
8. 3 Kânunuevvel 1934 tarihli ve 2596 sayılı Bazı Kisvelerin Giyilemeyeceğine Dair Kanun.

ALTINCI KISIM

Geçici Hükümler

GEÇİCİ MADDE 1- Anayasanın, halkoylaması sonucu, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası olarak kabul edildiğinin usulünce ilânı ile birlikte, halkoylaması tarihindeki Millî Güvenlik Konseyi Başkanı ve Devlet Başkanı, Cumhurbaşkanlığı sıfatını kazanarak, yedi yıllık bir dönem için, Anayasa ile Cumhurbaşkanlığına tanınan görevleri yerine getirir ve yetkileri kullanır. 18 Eylül 1980 tarihinde Devlet Başkanı olarak içtiği and yürürlükte kalır. Yedi yıllık sürenin sonunda Cumhurbaşkanlığı seçimi Anayasada öngörülen hükümlere göre yapılır.

Cumhurbaşkanı, ilk genel seçimler sonucu Türkiye Büyük Millet Meclisi toplanıp, Başkanlık Divanı oluşuncaya kadar, 12 Aralık 1980 gün ve 2356 sayılı Kanunla teşekkül etmiş olan Millî Güvenlik Konseyinin Başkanlığını da yürütür.

İlk milletvekili genel seçimleri sonunda Türkiye Büyük Millet Meclisi toplanıp göreve başlayıncaya kadar geçecek süre içinde, Cumhurbaşkanlığının herhangi bir surette boşalması halinde, Millî Güvenlik Konseyinin en kıdemli üyesi, Türkiye Büyük Millet Meclisi toplanıp Anayasaya göre yeni Cumhurbaşkanlığına seçinceye kadar, Cumhurbaşkanlığına vekâlet eder ve O'nun Anayasadaki bütün görevlerini yerine getirir ve yetkilerini kullanır.

GEÇİCİ MADDE 2- 12 Aralık 1980 gün ve 2356 sayılı Kanunla kuruluşu gösterilen Millî Güvenlik Konseyi, Anayasaya dayalı olarak hazırlanacak Siyasî Partiler Kanunu ile Seçim Kanununa göre yapılacak ilk genel seçimler sonucu

Türkiye Büyük Millet Meclisi toplanıp Başkanlık Divanını oluşturuncaya kadar 2324 sayılı Anayasa Düzeni Hakkında Kanun ve 2485 sayılı Kurucu Meclis Hakkında Kanunlara göre görevlerini devam ettirir.

Anayasanın kabulünden sonra 2356 sayılı Kanunun 3 üncü maddesindeki Millî Güvenlik Konseyi Üyeliklerinden birisinin herhangi bir nedenle boşalması halinde doldurulması usulüne ilişkin hüküm uygulanmaz.

Türkiye Büyük Millet Meclisi toplanıp göreve başladıktan sonra, Millî Güvenlik Konseyi, altı yıllık bir süre için Cumhurbaşkanlığı Konseyi haline dönüşür ve Millî Güvenlik Konseyi Üyeleri, Cumhurbaşkanlığı Konseyi Üyesi sıfatını alırlar. Millî Güvenlik Konseyi üyesi olarak 18 Eylül 1980 tarihinde içtikleri and yürürlükte kalır. Cumhurbaşkanlığı Konseyi Üyeleri, Anayasada Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin haiz buldukları özlük hakları ile dokunulmazlığına sahip olurlar. Altı yıllık süre sonunda Cumhurbaşkanlığı Konseyinin hukukî varlığı sona erer.

Cumhurbaşkanlığı Konseyinin görevleri şunlardır:

a) Türkiye Büyük Millet Meclisince kabul edilerek Cumhurbaşkanlığına gönderilen, Anayasada yazılı temel hak ve hürriyetlere ve ödevlere, lâiklik ilkesine, Atatürk inkılâplarının, millî güvenliğin ve kamu düzeninin korunmasına, Türkiye Radyo-Televizyon Kurumuna, milletlerarası andlaşmalara, dış ülkelere silahlı kuvvet gönderilmesine ve yabancı kuvvetlerin Türkiye'ye kabulüne, olağanüstü yönetime, sıkıyönetim ve savaş haline dair kanunlar ile Cumhurbaşkanınca gerekli görülen diğer kanunları Cumhurbaşkanına tanınan onbeş günlük sürenin ilk on günü içinde incelemek;

b) Cumhurbaşkanının istemi ve tespit edeceği süre içinde:

Milletvekili genel seçimlerinin yenilenmesine, olağanüstü yönetim yetkisinin kullanılmasına ve alınacak tedbirlere, Türkiye Radyo-Televizyon Kurumunun yönetim ve gözetimine, gençliğin yetiştirilmesine ve Diyanet İşlerinin düzenlenmesine ilişkin konuları incelemek ve görüş bildirmek;

c) Cumhurbaşkanının istemine göre, iç ve dış güvenlik ile gerekli görülen diğer konularda inceleme ve araştırma yapmak ve sonuçlarını Cumhurbaşkanına sunmak.

GEÇİCİ MADDE 3- Anayasaya göre yapılacak ilk milletvekili genel seçimi sonucunda Türkiye Büyük Millet Meclisi toplanıp, Başkanlık Divanını oluşturması ile birlikte:

a) 27 Ekim 1980 gün ve 2324 sayılı Anayasa Düzeni Hakkında Kanun,

b) 12 Aralık 1980 gün ve 2356 sayılı Millî Güvenlik Konseyi Hakkında Kanun,

c) 29 Haziran 1981 gün ve 2485 sayılı Kurucu Meclis Hakkında Kanun,

Yürürlükten kalkar ve Millî Güvenlik Konseyi ile Danışma Meclisinin hukukî varlıkları sona erer.

GEÇİCİ MADDE 4- (Mülga: 6/9/1987- 3361/4 md.)

GEÇİCİ MADDE 5- Yapılacak ilk milletvekili genel seçimi sonucunun Yüksek Seçim Kurulunca ilânını takip eden onuncu gün, Türkiye Büyük Millet Meclisi Ankara'da, Türkiye Büyük Millet Meclisi binasında, saat 15.00'de kendiliğinden toplanır. Bu toplantıya en yaşlı Milletvekili Başkanlık eder. Bu toplantıda milletvekilleri andıçerler.

GEÇİCİ MADDE 6- Anayasaya göre kurulan Türkiye Büyük Millet Meclisinin toplantı ve çalışmalarını için kendi içtüzükleri yapılıncaya kadar, Millet Meclisinin 12 Eylül 1980 tarihinden önce yürürlükte olan içtüzüğünün, Anayasaya aykırı olmayan hükümleri uygulanır.

GEÇİCİ MADDE 7- İlk milletvekili genel seçimi sonunda, Türkiye Büyük Millet Meclisi toplanıp, yeni Bakanlar Kurulu kuruluncaya kadar, iş başında olan Bakanlar Kurulunun görevi devam eder.

GEÇİCİ MADDE 8- Anayasa ile kabul edilmiş olan yeni organ, kurum ve kurulların kuruluş, görev, yetki ve işleyişleri ile ilgili kanunlarla, Anayasada bulunması veya değiştirilmesi öngörülen diğer kanunlar, Anayasanın kabulünden başlayarak Kurucu Meclisin görev süresi içerisinde, bu süre içerisinde yetiştirilemeyenler, seçimle gelen Türkiye Büyük Millet Meclisinin ilk toplantısını izleyen bir yıl sonuna kadar çıkartılır.

GEÇİCİ MADDE 9- İlk genel seçimler sonucu toplanacak Türkiye Büyük Millet Meclisinin Başkanlık Divanı kurulduktan sonra altı yıllık süre içinde yapılacak Anayasa değişikliklerini Cumhurbaşkanı, Türkiye Büyük Millet Meclisine geri gönderebilir. Bu takdirde Türkiye Büyük Millet Meclisinin geri gönderilen Anayasa değişikliği hakkındaki kanunu, aynen kabul edip tekrar Cumhurbaşkanı'na gönderebilmesi, üye tamsayısının dörtte üç çoğunluğunun oyu ile mümkün olabilir.

GEÇİCİ MADDE 10- Mahallî idare seçimleri en geç Türkiye Büyük Millet Meclisinin ilk toplantısını izleyen bir yıl içinde yapılır.

GEÇİCİ MADDE 11- Anayasanın halkoyu ile kabul edildiği tarihte Anayasa Mahkemesi asıl ve yedek üyesi olanların kadroları ile görevleri devam eder. Bunlardan Anayasa Mahkemesince belli görevlere seçilenlerin bu suretle kazanmış oldukları sıfatları saklı kalır.

Anayasa Mahkemesi asıl üye sayısı onbire ininceye kadar boşalan asıl üye kadrosuna, asıl ve yedek üye sayısı toplamı onbeşe ininceye kadar da boşalan

yedek üye kadrosuna seçim yapılmaz. Anayasa Mahkemesinin yeni düzenlemeye intibakı sağlanıncaya kadar asıl üye sayısının onbirden, asıl ve yedek üye sayıları toplamının onbeşden aşağı düşmesi nedeniyle yapılacak seçimlerde bu Anayasanın kabul ettiği esasa ve sıraya uyulur.

Anayasa Mahkemesi asıl üye sayısı onbire ininceye kadar dava ve işlerde 22/4/1962 gün ve 44 sayılı Kanunun öngördüğü toplanma yeter sayısı uygulanır.

GEÇİCİ MADDE 12- 13/5/1981 gün ve 2461 sayılı Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu Kanununun geçici 1 inci maddesi uyarınca Yargıtay ve Danıştaydan Kurulun asıl ve yedek üyeliğine; 1730 sayılı Yargıtay Kanununa 25/6/1981 gün ve 2483 sayılı Kanunla eklenen geçici madde uyarınca Cumhuriyet Başsavcılığı ile Cumhuriyet Başsavcivekilliğine; 6/1/1982 gün ve 2575 sayılı Danıştay Kanununun geçici 14 üncü maddesinin ikinci fıkrası uyarınca Danıştay Başkanlığına, Başsavcılığına, başkanvekilliklerine ve daire başkanlıklarına, Devlet Başkanınca seçilmiş bulunanlar, seçildikleri dönem için bu görevlerine devam ederler.

6/1/1982 gün ve 2576 sayılı Kanunun geçici maddelerinin idarî mahkemeler Başkan ve üyeliklerine atamalara ilişkin hükümleri de saklıdır.

GEÇİCİ MADDE 13- Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kuruluna Yargıtaydan seçilmesi gereken bir asıl ve bir yedek üyenin seçimleri Anayasanın yürürlüğe girdiği tarihi izleyen yirmi gün içinde yapılır.

Seçilen üyeler göreve başlayıncaya kadar Kurul, toplantı yeter sayısını oluşturacak yedek üyenin katılmasıyla çalışmalarını yapar.

GEÇİCİ MADDE 14- Sendikaların gelirlerini Devlet bankalarında muhafaza etmelerine ilişkin yükümlülükleri, Anayasanın yürürlüğe girdiği tarihten itibaren en geç iki yıl içinde yerine getirilir.

GEÇİCİ MADDE 15- (Mülga: 12/9/2010-5982/24 md.)

GEÇİCİ MADDE 16- Anayasanın halkoymasına ilişkin oy verme kütüğünde ve sandık listesinde kaydı ve oy kullanma yeterliği bulunduğu halde hukukî veya fiilî herhangi bir mazereti olmaksızın halkoymasına katılmayanlar, Anayasanın halkoymasını takip eden beş yıl içinde yapılacak genel ve ara seçimleri ile mahallî seçimlere ve diğer halkoymalarına katılamazlar, seçimlerde aday olamazlar.

GEÇİCİ MADDE 17- (Ek: 10/5/2007- 5659/1 md.)

Bu Kanunun yürürlüğe girmesinden sonra yapılacak ilk genel seçimde, Anayasanın 67 nci maddesinin son fıkrası 10/6/1983 tarihli ve 2839 sayılı Milletvekili Seçimi Kanununun bağımsız adayların birleşik oy pusulasında yer almasına ilişkin hükümleri bakımından uygulanmaz.

GEÇİCİ MADDE 18- (Ek: 12/9/2010 – 5982/25 md.)

Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihte Anayasa Mahkemesinin mevcut yedek üyeleri asıl üye sıfatını kazanır.

Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren otuz gün içinde, Türkiye Büyük Millet Meclisi bir üyeyi Sayıştay Genel Kurulunun ve bir üyeyi de baro başkanlarının gösterecekleri üçer aday içinden seçer.

Türkiye Büyük Millet Meclisinin yapacağı üye seçimi için aday göstermek amacıyla;

a) Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren beş gün içinde, Sayıştay Başkanı adaylık başvurusunu ilân eder. İlân tarihinden itibaren beş gün içinde adaylar Başkanlığa başvurur. Başvuru tarihinin sona erdiği günden itibaren beş gün içinde Sayıştay Genel Kurulunca seçim yapılır. Her Sayıştay üyesinin oy kullanabileceği bu seçimde en fazla oy alan üç kişi aday gösterilmiş sayılır.^{1*}

b) Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren beş gün içinde, Türkiye Barolar Birliği Başkanlığı adaylık başvurusunu ilân eder. İlân tarihinden itibaren beş gün içinde adaylar Türkiye Barolar Birliği Başkanlığına başvurur. Başvuru tarihinin sona erdiği günden itibaren beş gün içinde Türkiye Barolar Birliği Başkanlığının ilânında gösterilen yer ve zamanda baro başkanları tarafından seçim yapılır. Her bir baro başkanının oy kullanabileceği bu seçimde, en fazla oy alan üç kişi aday gösterilmiş sayılır.^{2**}

c) (a) ve (b) bentleri uyarınca yapılan seçimlerin sonucunda aday gösterilmiş sayılanların isimleri seçimin yapıldığı günü takip eden gün Sayıştay ve Türkiye Barolar Birliği başkanlıklarınca Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına bildirilir.

ç) (c) bendi uyarınca yapılan bildirimden itibaren on gün içinde Türkiye Büyük Millet Meclisinde seçim yapılır. Her boş üyelik için yapılacak seçimde, ilk oylamada üye tamsayısının üçte iki ve ikinci oylamada üye tamsayısının salt çoğunluğu aranır; ikinci oylamada salt çoğunluk sağlanamazsa bu oylamada en çok oy alan iki aday için üçüncü oylama yapılır; üçüncü oylamada en fazla oy alan aday üye seçilmiş olur.

Cumhurbaşkanı, birer üyeyi Yargıtay ve Danıştay kontenjanlarından olan ilk üyeliklerin boşalmasından sonra Yükseköğretim Kurulunun kendi üyesi olmayan yükseköğretim kurumlarının hukuk, iktisat ve siyasal bilimler dallarında görev yapan öğretim üyeleri arasından göstereceği üçer aday içinden seçer.

Anayasa Mahkemesi üyeliğine aday gösteren kurumların halen mevcut üyeleri ile kendi kontenjanlarından seçilmiş yedek üyeler, tamamlama seçiminde göz önünde bulundurulur.

1* - Bu bendin son cümlesindeki, "Her Sayıştay üyesinin" ibaresinden sonra gelen "... ancak bir aday için ..." ibaresi Anayasa Mahkemesinin 7/7/2010 tarihli ve E.: 2010/49, K.: 2010/87 sayılı Kararı ile iptal edilmiştir. (R.G.: 1/8/2010 - Mükerrer 27659)

2** - Bu bendin son cümlesindeki, "Her bir baro başkanının" ibaresinden sonra gelen "... ancak bir aday için ..." ibaresi Anayasa Mahkemesinin 7/7/2010 tarihli ve E.: 2010/49, K.: 2010/87 sayılı Kararı ile iptal edilmiştir. (R.G.: 1/8/2010 - Mükerrer 27659)

Anayasa Mahkemesinde halen belli görevlere seçilmiş olanların bu sıfatları seçilmiş oldukları sürenin sonuna kadar devam eder. Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihte üye olanlar yaş haddine kadar görevlerine devam ederler.

Bireysel başvuruya ilişkin gerekli düzenlemeler iki yıl içinde tamamlanır. Uygulama kanununun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren bireysel başvurular kabul edilir.

GEÇİCİ MADDE 19- (Ek: 12/9/2010 – 5982/25 md.)

Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren otuz gün içinde aşağıda belirtilen esas ve usuller dahilinde Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu üyeleri seçilir:

a) Cumhurbaşkanı, hâkimlik mesleğine alınmasına engel bir hali olmayan; yükseköğretim kurumlarının hukuk dallarında en az onbeş yıldan beri görev yapan öğretim üyeleri ile meslekte fiilen onbeş yılını doldurmuş avukatlar arasından dört üye seçer. 1***

b) Yargıtay Genel Kurulu, Yargıtay üyeleri arasından üç asıl ve üç yedek üye seçer. Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren yedi gün içinde Yargıtay Birinci Başkanı adaylık başvurusunu ilân eder. İlân tarihinden itibaren yedi gün içinde adaylar Birinci Başkanlığa başvurur. Başvuru tarihinin sona erdiği günden itibaren onbeş gün içinde Yargıtay Genel Kurulu seçim yapar. Her Yargıtay üyesinin oy kullanabileceği seçimde, en fazla oy alan adaylar sırasıyla asıl ve yedek üye seçilmiş olur.2****

c) Danıştay Genel Kurulu, Danıştay üyeleri arasından iki asıl ve iki yedek üye seçer. Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren yedi gün içinde Danıştay Başkanı adaylık başvurusunu ilân eder. İlân tarihinden itibaren yedi gün içinde adaylar Başkanlığa başvurur. Başvuru tarihinin sona erdiği günden itibaren onbeş gün içinde Danıştay Genel Kurulu seçim yapar. Her Danıştay üyesinin oy kullanabileceği seçimde, en fazla oy alan adaylar sırasıyla asıl ve yedek üye seçilmiş olur. 3*

ç) Türkiye Adalet Akademisi Genel Kurulu, kendi üyeleri arasından, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kuruluna bir asıl ve bir yedek üye seçer. Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren yedi gün içinde Türkiye Adalet Akademisi

1***- Bu bendin birinci cümlesindeki, "hukuk," ibaresinden sonra gelen "... iktisat ve siyasal bilimler ..." ve "öğretim üyeleri," ibarelerinden sonra gelen "... üst kademe yöneticileri ..." ibareleri ile "Cumhurbaşkanı, üst kademe yöneticileri arasından seçeceği Kurul üyesini, bakanlık, müsteşarlık, müsteşar yardımcılığı, valilik, Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliği, kamu kurum ve kuruluşlarında genel müdürlük veya teftiş kurulu başkanlığı görevlerini yapanlar arasından seçer." şeklindeki ikinci cümle Anayasa Mahkemesinin 7/7/2010 tarihli ve E.: 2010/49, K.: 2010/87 sayılı Kararı ile iptal edilmiştir. (R.G.: 1/8/2010 - Mükerrer 27659)

2****- Bu bendin son cümlesindeki, "Her Yargıtay üyesinin" ibaresinden sonra gelen "... sadece bir aday için ..." ibaresi Anayasa Mahkemesinin 7/7/2010 tarihli ve E.: 2010/49, K.: 2010/87 sayılı Kararı ile iptal edilmiştir. (R.G.: 1/8/2010 - Mükerrer 27659)

3*- Bu bendin son cümlesindeki, "Her Danıştay üyesinin" ibaresinden sonra gelen "... sadece bir aday için ..." ibaresi Anayasa Mahkemesinin 7/7/2010 tarihli ve E.: 2010/49, K.: 2010/87 sayılı Kararı ile iptal edilmiştir. (R.G.: 1/8/2010 - Mükerrer 27659)

Başkanı adaylık başvurusunu ilân eder. İlân tarihinden itibaren yedi gün içinde adaylar Başkanlığa başvurur. Başvuru tarihinin sona erdiği günden itibaren on-beş gün içinde Türkiye Adalet Akademisi Genel Kurulu seçim yapar. Her üyenin oy kullanabileceği seçimde, en fazla oy alan adaylar sırasıyla asıl ve yedek üye seçilmiş olur. ^{1**}

d) Yedi asıl ve dört yedek üye birinci sınıf olup, birinci sınıfa ayrılmayı gerektiren nitelikleri yitirmemiş olan adli yargı hâkim ve savcılar arasında, adli yargı hâkim ve savcılar tarafından Yüksek Seçim Kurulunun yönetim ve denetiminde seçilir. Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren beş gün içinde Yüksek Seçim Kurulu adaylık başvurularını ilân eder. İlân tarihinden itibaren üç gün içinde adaylar Yüksek Seçim Kuruluna başvurur. Başvuru tarihinin sona erdiği günden itibaren iki gün içinde Yüksek Seçim Kurulu adayların başvurularını inceler ve aday listesini belirleyerek ilân eder. Takip eden iki gün içinde bu listeye karşı itiraz edilebilir. İtiraz süresinin sona erdiği günden itibaren iki gün içinde itirazlar incelenir, sonuçlandırılır ve kesin aday listesi ilân edilir. Yüksek Seçim Kurulunun kesin aday listesini ilân ettiği tarihten sonraki ikinci Pazar günü her ilde, il seçim kurulunun yönetim ve denetimi altında yapılacak seçimlerde, o ilde ve ilçelerinde görev yapan hâkim ve savcılar oy kullanır. İl seçim kurulları o ilde oy kullanacak hâkim ve savcılarının sayısına göre sandık kurulları oluşturur. Sandık kurullarının işlem, tedbir ve kararlarına karşı yapılan şikâyet ve itirazlar il seçim kurulunca karara bağlanır. Adaylar propaganda yapamazlar; sadece, Yüksek Seçim Kurulu tarafından belirlenen usul ve esaslar çerçevesinde özgeçmişlerini bu iş için tahsis edilmiş bir internet sitesinde yayımlayabilirler. Seçimlerde en çok oy alan adaylar sırasıyla asıl ve yedek üye seçilmiş olur. Kullanılacak oy pusulalarıyla ilgili diğer hususlar Yüksek Seçim Kurulu tarafından belirlenir. Yüksek Seçim Kurulu, oy pusulalarını kendisi bastırabileceği gibi gerektiğinde uygun göreceği il seçim kurulları vasıtasıyla bastırmaya da yetkilidir. Yapılacak seçimlerde, 26/4/1961 tarihli ve 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanunun bu bende aykırı olmayan hükümleri uygulanır. ^{2***}

e) Üç asıl ve iki yedek üye birinci sınıf olup, birinci sınıfa ayrılmayı gerektiren nitelikleri yitirmemiş idarî yargı hâkim ve savcılar arasında, idarî yargı hâkim ve savcılar tarafından Yüksek Seçim Kurulunun yönetim ve denetiminde seçilir. Bölge idare mahkemelerinin bulunduğu illerde, il seçim kurulunun yönetim ve denetimi altında yapılacak bu seçimlerde, o bölge idare mahkemesinde ve yargı çevresi içerisinde kalan yerlerde görev yapan idarî yargı hâkim ve savcılar oy kullanır. Bu seçimler hakkında da (d) bendi hükümleri uygulanır.

Birinci fıkranın (a), (ç), (d) ve (e) bentleri uyarınca seçilen Hâkimler ve Sav-

1** - Bu bendin son cümlesindeki, "Her üyenin" ibaresinden sonra gelen "... sadece bir aday için ..." ibaresi Anayasa Mahkemesinin 7/7/2010 tarihli ve E.: 2010/49, K.: 2010/87 sayılı Kararı ile iptal edilmiştir. (R.G.: 1/8/2010 - Mükerrer 27659)

2*** - Bu bentte yer alan "Bu seçimlerde her seçmen sadece bir aday için oy kullanabilir." şeklindeki onbirinci cümle Anayasa Mahkemesinin 7/7/2010 tarihli ve E.: 2010/49, K.: 2010/87 sayılı Kararı ile iptal edilmiştir. (R.G.: 1/8/2010 - Mükerrer 27659)

cılar Yüksek Kurulunun asıl üyeleri bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten sonraki otuzuncu günü takip eden iş günü görevlerine başlarlar.

Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihte, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun Yargıtay ve Danıştaydan gelen asıl ve yedek üyelerinin görevleri, seçilmiş oldukları sürenin sonuna kadar devam eder. Bunlardan, Yargıtaydan gelen üyelerden görev süresini tamamlayanların yerine birinci fıkranın (b) bendi uyarınca seçilenler; Danıştaydan gelen üyelerden görev süresini tamamlayanların yerine birinci fıkranın (c) bendi uyarınca seçilenler, sırayla göreve başlarlar.

Birinci fıkranın (b) ve (c) bentleri uyarınca seçilen üyelerden, üçüncü fıkra uyarınca göreve başlayanların görev süresi, birinci fıkranın (a), (ç), (d) ve (e) bentleri uyarınca seçilen diğer Kurul üyelerinin görev süresinin bittiği tarihte sona erer.

İlgili kanunlarda gerekli düzenlemeler yapıncaya kadar, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kuruluna seçilen asıl üyeler, Yargıtay daire başkanı için ilgili mevzuatında öngörülen tüm malî ve sosyal haklar ile emeklilik hakkından aynen yararlanırlar. Ayrıca, Kurulun Başkanı dışındaki asıl üyelerine, (30000) gösterge rakamının memur aylıklarına uygulanan katsayı ile çarpımı sonucu bulunacak miktarda aylık ek tazminat ödenir.

İlgili kanunlarda düzenleme yapıncaya kadar, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu;

a) Anayasa hükümlerine aykırı olmamak kaydıyla, yürürlükteki kanun hükümlerine göre Kurul şeklinde çalışır.

b) İkinci fıkra uyarınca asıl üyelerinin göreve başladığı tarihten itibaren bir hafta içinde Adalet Bakanının başkanlığında toplanır ve bir geçici Başkanvekili seçer.

c) En az onbeş üye ile toplanır ve üye tam sayısının salt çoğunluğu ile karar verir.

ç) Sekreteryâ hizmetleri Adalet Bakanlığı tarafından yürütülür.

Kurul müfettişleri ile adalet müfettişleri atanıncaya kadar, mevcut adalet müfettişleri, Kurul müfettişi ve adalet müfettişi sıfatıyla görev yaparlar.

Bu madde hükümleri, ilgili kanunlarda gerekli düzenlemeler yapıncaya kadar uygulanır.

YEDİNCİ KISIM **Son Hükümler**

I. Anayasanın değiştirilmesi, seçimlere ve halkoylamasına katılma

MADDE 175- (Değişik: 17/5/1987-3361/3 md.)

Anayasanın değiştirilmesi Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının en az üçte biri tarafından yazıyla teklif edilebilir. Anayasanın değiştirilmesi hakkındaki teklifler Genel Kurulda iki defa görüşülür. Değiştirme teklifinin kabulü

Meclisin üye tamsayısının beşte üç çoğunluğunun gizli oyuyla mümkündür.

Anayasanın değiştirilmesi hakkındaki tekliflerin görüşülmesi ve kabulü, bu maddedeki kayıtlar dışında, kanunların görüşülmesi ve kabulü hakkındaki hükümlere tâbidir.

Cumhurbaşkanı Anayasa değişikliklerine ilişkin kanunları, bir daha görüşülme üzere Türkiye Büyük Millet Meclisine geri gönderebilir. Meclis, geri gönderilen Kanunu, üye tamsayısının üçte iki çoğunluğu ile aynen kabul ederse Cumhurbaşkanı bu Kanunu halkoyuna sunabilir.

Meclisce üye tamsayısının beşte üçü ile veya üçte ikisinden az oyla kabul edilen Anayasa değişikliği hakkındaki Kanun, Cumhurbaşkanı tarafından Meclise iade edilmediği takdirde halkoyuna sunulmak üzere Resmî Gazetede yayımlanır.

Doğrudan veya Cumhurbaşkanının iadesi üzerine, Meclis üye tamsayısının üçte iki çoğunluğu ile kabul edilen Anayasa değişikliğine ilişkin kanun veya gerekli görülen maddeleri Cumhurbaşkanı tarafından halkoyuna sunulabilir. Halkoymasına sunulmayan Anayasa değişikliğine ilişkin Kanun veya ilgili maddeler Resmî Gazetede yayımlanır.

Halkoyuna sunulan Anayasa değişikliklerine ilişkin kanunların yürürlüğe girmesi için, halkoymasında kullanılan geçerli oyların yarısından çoğunun kabul oyu olması gerekir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Anayasa değişikliklerine ilişkin kanunların kabulü sırasında, bu Kanunun halkoymasına sunulması halinde, Anayasanın değiştirilen hükümlerinden, hangilerinin birlikte hangilerinin ayrı ayrı oylanacağını da karara bağlar.

Halkoymasına, milletvekili genel ve ara seçimlerine ve mahallî genel seçimlere iştiraki temin için, kanunla para cezası dahil gerekli her türlü tedbir alınır.

II. Başlangıç ve kenar başlıklar

MADDE 176- Anayasanın dayandığı temel görüş ve ilkeleri belirten başlangıç kısmı, Anayasa metnine dahildir.

Madde kenar başlıkları, sadece ilgili oldukları maddelerin konusunu ve maddeler arasındaki sıralama ve bağlantıyı gösterir. Bu başlıklar, Anayasa metninden sayılmaz.

III. Anayasanın yürürlüğe girmesi

MADDE 177- Bu Anayasa, halkoyması sonucu kabul edilip Resmî Gazetede yayımlanması ile Türkiye Cumhuriyeti Anayasası olur ve aşağıda gösterilen istisnalar ile bu istisnaların yürürlüğe girmesine ait hükümler dışında bütünüyle yürürlüğe girer.

a) İKİNCİ KISIM II. Bölümdeki; kişi hürriyeti ve güvenliği, basın ve yayımla ilgili hükümler, toplantı hak ve hürriyetleri,

III. Bölümdeki çalışma ile ilgili hükümler, toplu iş sözleşmesi, grev hakkı

ve lokavt ile ilgili hükümler,

Bu hükümler yeni kanunları çıkarıldığında veya mevcut kanunlarda değişiklik yapıldığında ve her halde en geç Türkiye Büyük Millet Meclisi göreve başladığında yürürlüğe girer. Ancak bu hükümler yürürlüğe girinceye kadar mevcut kanunlar ve Millî Güvenlik Konseyinin bildiri ve kararları uygulanır.

b) İKİNCİ KISIM'daki; siyasî faaliyette bulunma hakları ile siyasî partilerle ilgili hükümler, bunlara dayalı olarak yeniden hazırlanacak Siyasî Partiler Kanununun;

Seçme ve seçilme hakkı ise yine bu hükümlere dayalı olarak hazırlanacak Seçim Kanununun;

Yayımlanması ile yürürlüğe girer.

c) ÜÇÜNCÜ KISIM'daki; yasama ile ilgili hükümler;

Bu hükümler ilk milletvekili genel seçimi sonucunun ilanı ile birlikte yürürlüğe girer. Ancak bu bölümdeki Türkiye Büyük Millet Meclisinin görev ve yetkilerine ilişkin hükümleri, 29 Haziran 1981 gün ve 2485 sayılı Kurucu Meclis Hakkında Kanun hükümleri saklı kalmak üzere Türkiye Büyük Millet Meclisi göreve başlayınca kadar Millî Güvenlik Konseyince yerine getirilir.

d) ÜÇÜNCÜ KISIM'daki; Cumhurbaşkanı başlığı altındaki görev ve yetkileri ile Devlet Denetleme Kurulu, Bakanlar Kurulu başlığı altındaki tüzükler, Millî Savunma, olağanüstü yönetim usulleri, idare başlığı altındaki mahallî idareler ile Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu hariç diğer hükümler ve Devlet Güvenlik Mahkemeleri hariç yargıya ilişkin bütün hükümler Anayasanın halkoylaması sonucunda kabulünün Resmî Gazetede ilanı ile birlikte yürürlüğe girer. Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kuruluna ait yürürlüğe girmeyen hükümler Türkiye Büyük Millet Meclisinin göreve başlaması ile, mahallî idareler ile Devlet Güvenlik Mahkemelerine ilişkin hükümler ise ilgili kanunların yayımlanması ile yürürlüğe girer.

e) Anayasanın halkoylaması sonucu kabulünün ilânıyla birlikte yürürlüğe girecek hükümleri ve mevcut ve kurulacak kurum, kuruluş ve kurullar için yeniden kanun yapılması veya mevcut kanunlarda değişiklik yapılması gerekiyorsa bunlara ilişkin işlemler mevcut kanunların Anayasaya aykırı olmayan hükümleri veya doğrudan Anayasa hükümleri, Anayasanın 11 inci maddesi gereğince uygulanır.

f) Kesinhesap kanunu tasarılarının görüşülme usulünü düzenleyen 164 üncü maddenin ikinci fıkrası hükmü 1984 yılından itibaren uygulanmaya başlanır.

TÜRKİYE CUMHURİYETİ ANAYASASINA İŞLENEMEYEN GEÇİCİ MADDELER

3/10/2001 tarihli ve 4709 sayılı Kanunun geçici maddesi

GEÇİCİ MADDE- A) Bu Kanunun 24 üncü maddesi ile Anayasanın 67 nci maddesine son fıkra olarak eklenen hüküm bu Kanunun yürürlüğe girmesinden sonra yapılacak ilk genel seçimde uygulanmaz.

B) Bu Kanunun 28 inci maddesi ile Anayasanın 87 nci maddesinde yapılan değişiklik, bu Kanunun yürürlük tarihinden önce, Anayasanın 14 üncü maddesindeki fiilleri işleyenler hakkında uygulanmaz.

27/12/2002 tarihli ve 4777 sayılı Kanunun geçici maddesi

GEÇİCİ MADDE 1- Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 67 nci maddesinin son fıkrası, Türkiye Büyük Millet Meclisinin 22 nci dönemi içinde yapılacak ilk ara seçimde uygulanmaz.

TÜRKİYE CUMHURİYETİ ANAYASASINDA YAPILAN DEĞİŞİKLİKLER

Kanun No.	TBMM'de Kabul Tarihi	Halkoylaması Tarihi	Değiştirilen Maddeler	Resmî Gazete Tarih - Sayı
3361	17/5/1987	-	67, 75, 175, Geçici 4	18/5/1987 -19464 Mükerrer
		6/9/1987	Geçici 4 ^{1*}	Halkoylaması Sonucu: 12/9/1987-19572
3913	8/7/1993	-	133	10/7/1993 - 21633
4121	23/7/1995	-	Başlangıç, 33, 52, 53, 67, 68, 69, 75, 84, 85, 93, 127, 135, 149, 171	26/7/1995-22355
4388	18/6/1999	-	143	18/6/1999-23729 Mükerrer
4446	13/8/1999	-	47, 125, 155	14/8/1999-23786
4709	3/10/2001	-	Başlangıç, 13, 14, 19, 20, 21, 22, 23, 26, 28, 31, 33, 34, 36, 38, 40, 41, 46, 49, 51, 55, 65, 66, 67, 69, 74, 87, 89, 94, 100, 118, 149, Geçici 15	17/10/2001-24556 Mükerrer
4720	21/11/2001	-	86	1/12/2001-24600
4777	27/12/2002	-	76, 78	31/12/2002- 24980 3. Mükerrer
5170	7/5/2004	-	10, 15, 17, 30, 38, 87, 90, 131, 143, 160	22/5/2004-25469
5370	21/6/2005	-	133	23/6/2005-25854
5428	29/10/2005	-	130, 160, 161, 162, 163	9/11/2005-25988
5551	13/10/2006	-	76	17/10/2006- 26322
5659	10/5/2007	-	Yeni Geçici 17	18/5/2007-26526
5678 ^{2**}	31/5/2007	21/10/2007	77, 79, 96, 101, 102	16/6/2007-26554 Halkoylaması Sonucu: 31/10/2007- 26686
5735	9/2/2008	-	10, 42	23/2/2008-26796
5982	7/5/2010	12/9/2010	10, 20, 23, 41, 51, 53, 54, 74, 84, 94, 125, 128, 129, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 156, 157, 159, 166, Geçici 15, Yeni Geçici 18 ve 19	13/5/2010-27580 Halkoylaması Sonucu: 23/9/2010-27708

* 3361 sayılı Kanunun 4 üncü maddesinde Anayasanın geçici 4 üncü maddesinin yürürlükten kaldırılması ve bu hükmün halkoymasına sunulması öngörülmüştür. Yapılan halkoymasında Anayasanın geçici 4 üncü maddesinin yürürlükten kaldırılması kabul edilmiştir.

** Halkoymasına sunulan 5678 sayılı Kanunun 6 ncı maddesiyle Türkiye Cumhuriyeti Anayasasına eklenen geçici 18 ve 19 uncu maddeler, 16/10/2007 tarihli ve 5697 sayılı Kanunla halkoymasına sunulan metinden çıkarılmıştır.

AK PARTİ

**KALKINMA VE
DEMOKRATİKLEŞME
PROGRAMI**

herşey
Türkiye
için!

KALKINMA VE DEMOKRATİKLEŞME PROGRAMI

I. GİRİŞ

1. Giriş.....	629
---------------	-----

II. Temel Haklar ve Siyasi İlkeler

2. 1. Temel Hak ve Özgürlükler.....	631
2. 2. Siyasi İlkeler.....	633
2. 3. Siyasi Yapılanma.....	634
2. 4. Hukuk ve Adalet.....	635
2. 5. Demokratikleşme ve Sivil Toplum.....	637
2. 6. Doğu ve Güneydoğu.....	639

III. Ekonomi

3. 1. Ekonomi Anlayışımız.....	640
3. 2. Kamu Maliyesi.....	642
3.2.1. Bütçe	
3.2.2. Vergi	
3.2.3. Kamu Borçlanması	
3. 3. Özelleştirme.....	644
3. 4. Üretim ve Yatırım Politikaları.....	644
3. 5. Sınai Mülkiyet.....	645
3. 6. Dış Ticaret.....	646
3. 7. Finansal Hizmetler.....	646
3. 8. Esnaf, Sanatkar ve Kobi'ler.....	647
3. 9. Tarım, Hayvancılık ve Ormancılık.....	648
3.10. Enerji.....	649
3.11. Madencilik.....	650
3.12. Ulaştırma Ve Haberleşme.....	650
3.13. Turizm.....	651
3.14. Tüketicinin Korunması.....	651

IV. Kamu Yönetimi

4. 1. Kamu Yönetimi Anlayışımız.....	652
4. 2. Merkezi Yönetim.....	653
4. 3. Yerel Yönetim.....	654

4. 4. Kamu Personel Yönetimi.....	654
4. 5. Güvenlik.....	655
4. 6. Yolsuzluklarla Mücadele.....	656

V. Sosyal Politikalar

5. 1. Sosyal Politika Anlayışımız.....	657
5. 2. Eğitim.....	658
5. 3. Kültür ve Sanat.....	660
5. 4. Sağlık.....	661
5. 5. Sosyal Güvenlik.....	664
5. 6. Çalışma Hayatı.....	665
5. 7. Kadın.....	665
5. 8. Aile ve Sosyal Hizmetler.....	666
5. 9. Gençlik ve Spor.....	667
5.10. Kentleşme ve Konut.....	668
5.11. Çevre.....	669
5.12. Bilim ve Teknoloji.....	670
5.13. Yazılı ve Görsel Basın.....	672
5.14. Trafik.....	673

VI. Dış Politika

6. Dış Politika.....	673
----------------------	-----

VII. Sonuç

7. Sonuç.....	676
---------------	-----

GİRİŞ

KALKINMA VE DEMOKRATİKLEŞME PROGRAMI

I. GİRİŞ

Türkiye sancılı bir zaman diliminde büyük bir değişim arzusu yaşıyor. Siyaset, ekonomi ve toplumsal yaşamdaki ciddi problemler vatandaşlarımızın gündelik hayatını ve geleceğini olumsuz yönde etkiliyor. Türkiye bu sorunların üstesinden gelecek, vatandaşlarına huzur, güven ve refah sağlayacak, geleceklerine güvenle bakmalarına öncülük edecek, dinamik ve vizyon sahibi bir “siyasi oluşum” bekliyor.

Kavramların içinin boşaltıldığı, değerlerin eskitildiği, sözün anlamını yitirdiği bu dönemde Türkiye yeni ve taze bir anlayışa; kararlı, önünü ve geleceğini görebilen bir harekete, onurlu bir mücadeleye, ayakları yere basan, yerli ancak çağdaş bilgilerle donanmış kadrolara, ufuk açıcı, gerçekçi program ve projelere şiddetle ihtiyaç duymaktadır.

Bütün bunları ekonomik kalkınma hamlesini başlatacak, gelir dağılımındaki bozuklukları düzeltecek, yoksulluğu ortadan kaldıracak, küskünlükleri giderecek; birleştirici, kucaklayıcı, toplumsal barışı temin edici, kurumlarla yurttaşlar arasında güven sağlayıcı, yeni ve dinamik bir siyasi irade gerçekleştirebilir.

Tüm renkliliğiyle, benzerlikleri ve farklılıklarıyla; kısaca eşsiz zenginlikleriyle Türkiye, kendi içinde, bölgesinde ve tüm dünyada yeniliğin, kalkınmanın, barışın, huzur ve refahın öncüsü olmaya aday bir potansiyele sahiptir. Yeter ki, siyasi irade ve kararlılık sahibi kadrolar tarafından yönetilsin.

Türkiye'nin sorunları çözümsüz değildir. Çünkü;

- * Türkiye'nin zengin yer altı ve yer üstü doğal kaynakları vardır.
- * Türkiye, genç ve dinamik bir nüfusa sahiptir.
- * Türkiye, çok zengin bir tarihe ve kültürel mirasa sahiptir.
- * Milletimizin köklü ve zengin bir devlet geleneği vardır.
- * Türkiye, uluslararası rekabet kabiliyeti yüksek bir girişimci potansiyeline sahiptir.
- * Türkiye, bölgesinde etkili olabilecek bir jeostratejik konuma sahiptir.
- * Türkiye, emsalsiz tabii güzellikleri ve tarihi dokusuyla turistik bir cazibe merkezidir.
- * Halkımızın milli ve dini karakterinin ifadesi olan toplumsal dayanışma ve yardımlaşma hasleti, önemli bir servetimizdir.
- * Milletimiz, tarih boyunca imkansızlıklar içinde pek çok başarıyı gerçekleştirmiştir.

O halde çaresiz değiliz. Bu büyük potansiyeli mutlaka harekete geçirmeliyiz. Partimizin siyaset sahnesindeki varlık nedeni budur. Türkiye'nin büyük potansiyelini harekete geçirerek halkımızı mutlu ve ülkemizi itibarlı kılmaya kararlıyız.

Bu ihtiyaca cevap vermek üzere, geniş bir toplumsal istek doğrultusunda kurulan partimiz; binlerce yıldır aynı coğrafya üzerinde barış, dostluk ve kardeşlik içinde birlikte yaşayan, ortak bir kaderi paylaşan, sevinçleri, kederleri, kıvançları ortak olan tüm halkımızın partisidir.

Partimiz, dürüst, dinamik, ilkeli kadroları ve ülkemizin ufkunu açacak bir siyasal perspektif ile halkımızın yıllardır çekmekte olduğu sıkıntıları sona erdirmeyi, siyasal sistemin problem çözme ve karar alma yeteneğini geliştirmeyi, ülkemizin kalkınmasının önündeki tüm engelleri ortadan kaldırmayı, Türkiye'yi layık olduğu aydınlığa kavuşturmayı amaçlamaktadır.

Partimiz, geleneğin ve geçmişin birikimiyle ülkemizin sorunlarına, dünya gerçekleriyle paralel biçimde, özgün ve kalıcı çözümler sunmayı hedefleyen, topluma hizmet etmeyi esas alan, ideolojik platformlarda değil, çağdaş demokratik değerler platformunda siyaset yapmayı benimseyen bir partidir.

Partimiz bu vasfıyla tüm vatandaşlarımızı cinsiyetleri, etnik kökenleri, inançları, ve dünya görüşleri ne olursa olsun ayırım yapmaksızın kucaklamaktadır. Bu çoğulcu anlayış temelinde, yurttaşlık bilincinin geliştirilmesi ve üzerinde yaşamakta olduğumuz vatana mensup ve sahip olma gururunun bütün yurttaşlarımızla paylaşılması, partimizin temel hedeflerindedir.

"Herkes özgür olmadıkça kimse özgür değildir" özdeyişi, partimizin temel ilkelerindedir. Partimiz, bireyi bütün politikaların merkezine alarak demokratikleşmenin sağlanmasını, temel insan hak ve özgürlüklerini temin etmeyi ve korumayı en önemli ödevleri arasında sayar.

Partimiz, Türkiye Cumhuriyeti'nin birlik ve bütünlüğünün, laik, demokratik, sosyal hukuk devletinin, sivilleşmenin, demokratikleşmenin, inanç özgürlüğünün ve fırsat eşitliğinin esas kabul edildiği bir zemindir.

Toplumları ve devletleri tahrip eden yozlaşma, yolsuzluk, usulsüzlük, çirkeçlik, iltimas, hukuk önünde ve fırsat açısından eşitsizlik, ırkçılık, partizanlık, despotluk gibi olumsuzluklar partimizin en yoğun mücadele alanlarıdır.

Halkımız çaresiz değildir. Çare bizzat halkın kendisindedir. Büyük Atatürk'ün belirttiği gibi, milleti kurtaracak güç, yine kendi azim ve kararlılığıdır.

Halkla özdeşleşen partimiz, her şeyden önce toplumda yok olan güven duygusunu mutlaka yeniden tesis edecektir. Herkesin yarınları güvenle bakmasını, kendisini bu toplumun saygıdeğer ve horlanmayan bir ferdi olarak hissetmesini sağlamak azim ve kararlılığımızdır.

Zorlaştıran değil kolaylaştıran, iten değil kucaklayan, bölen değil birleştiren, haklı zayıfları haksız güçlülere karşı koruyan bir yönetim anlayışına sahibiz. Bütün bunları gerçekleştirmek için;

* Evrensel ölçülerde hak ve özgürlüklere dayalı bir anlayışı tüm alanlara yayacak,

* Türkiye'nin karşı karşıya bulunduğu kronik sorunları kökten çözecek,

* Yıllardır atıl bırakılan beşeri ve fiziki kaynaklarını harekete geçirerek ülkemizi sürekli üreten ve üreterek büyüyen bir ülke haline getirecek,

* Gelir dağılımındaki uçurumu ortadan kaldıracak, böylece tüm halkımızın refah seviyesini yükseltecek,

* Kamu yönetimine vatandaşları ve sivil toplum örgütlerini dahil ederek toplumda sinerji meydana getirecek,

* Kamusal yaşamın her alanında tam şeffaflık ve hesap verme anlayışını hakim kılacak,

* Ekonomi, dış politika, kültür, sanat, eğitim, sağlık, tarım ve hayvancılık gibi alanlarda çağdaş, akılcı, gerçekçi ve uygulanabilir bir siyasi program takdim ediyoruz.

Bu programın Türkiye'nin sorunlarını çözeceğine ve önünü açacağına inanımız tamdır.

Bu programın en önemli özelliği, bugünün doğru okunması ve geleceğin doğru projelendirilmesidir. Halkımızın takdirlerine sunduğumuz bu programın Türkiye için yepyeni bir başlangıç olmasını diliyoruz.

Allah'ın yardımıyla her şey bizimle daha iyi olacak.

Kurucular Heyeti

TEMEL HAKLAR ve SİYASİ İLKELER KALKINMA VE DEMOKRATİKLEŞME PROGRAMI

II. TEMEL HAKLAR VE SİYASİ İLKELER

2. 1. TEMEL HAK VE ÖZGÜRLÜKLER

Temel insan hak ve özgürlükleri, insanlığın yüzyıllar boyu süren mücadeleleri sonucu elde edilmiş kazanımdır. Bu özgürlüklerin düzeyi medeni bir toplum olmanın göstergesidir. Medeni dünyanın bir parçası olan Türkiye'nin temel hak ve özgürlükler açısından hakettiği konuma getirilmesi, toplumumuzun da beklentisidir. Dolayısıyla atılacak adımlar, uluslararası kuruluşlar istediği için değil insanımız bu hak ve özgürlüklere layık olduğu için atılmalıdır.

Halkın sağduyuya sahip olduğu ve seçimini doğru yapacağı inancı peşin ka-bulümüzdür. Halkın özgür iradesine dayanmadan kurulacak hiçbir yapı, birey-lere özgürlük ve topluma huzur getiremez.

Özgürlükler demokrasinin temelini oluşturur.

Hiçbir bireysel ve kurumsal baskı kabul edilemez.

Bir toplumdaki en önemli güven unsuru, toplum içinde yaşayan bireylerin kendi hak ve özgürlüklerine saygı duyulduğuna olan inançlarıdır. Bu inanç tüm sosyal ve iktisadi dinamikleri harekete geçiren temel güçtür. Ayrıca bireylerin hak ve özgürlüklerine saygı, demokratik bir siyasi rejimin toplum tarafından be-nimsenmesinin, toplumsal barış ve huzurun temel şartıdır.

Partimiz Atatürk ilke ve inkılaplarını, Türk toplumunu çağdaş uygarlık seviyesinin üstüne çıkarmanın en önemli vasıtası olarak algılar ve bunu toplumsal barışın bir unsuru olarak görür.

Temel hak ve özgürlüklerle ilgili olarak partimiz aşağıdaki hedefleri gerçekleştirecektir:

* Başta İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, Paris Şartı ve Helsinki Nihai Senedi olmak üzere Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerin insan hakları alanında getirdiği standartlar uygulamaya geçirilecektir.

* İnsan hakları alanında faaliyet gösteren gönüllü kuruluşların, sivil toplum örgütlerinin görüş ve önerileri dikkate alınacak, devlet organları ile bu kuruluşlar arasında sıkı bir işbirliği oluşturulacaktır. İnsan hakları ihlallerinin tespiti, çözüm önerilerinin geliştirilmesi, insan hakları eğitimi ve kolluk güçlerinin denetimi konularında bu kuruluşların katılımına ağırlık verilecektir.

* Düşünce ve ifade özgürlükleri uluslararası standartlar temelinde inşa edilecek, düşünceler özgürce açıklanabilecek, farklılıklar birer zenginlik olarak görülecektir.

* Partimiz, dini insanlığın en önemli kurumlarından biri, laikliği ise demokrasinin vazgeçilmez şartı, din ve vicdan hürriyetinin teminatı olarak görür. Laikliğin, din düşmanlığı şeklinde yorumlanmasına ve örselenmesine karşıdır.

* Esasen laiklik her türlü din ve inanç mensuplarının ibadetlerini rahatça icra etmelerini, dini kanaatlerini açıklayıp bu doğrultuda yaşamalarını ancak inançsız insanların da hayatlarını bu doğrultuda tanzim etmelerini sağlar. Bu bakımdan laiklik, özgürlük ve toplumsal barış ilkesidir.

* Partimiz kutsal dini değerlerin ve etnisitenin istismar edilerek siyaset malzemesi yapılmasını reddeder. Dindar insanları rencide eden tavır ve uygulamaları ve onların, dini yaşayış ve tercihlerinden dolayı farklı muameleye tabi tutulmalarını anti-demokratik, insan hak ve özgürlüklerine aykırı bulur. Öte yandan dini, siyasi, ekonomik veya başka çıkarlara alet etmek veya dini kullanarak farklı düşünen ve yaşayan insanlar üzerinde baskı kurmak da kabul edilemez.

* Partimiz bütün vatandaşlarımızın özgür haber alma ve düşüncelerini yansıtma hakkını esas kabul eder. Çağımız demokrasilerinin vazgeçilmez koşullarından biri özgür medyanın varlığıdır. Başta anayasa olmak üzere medyaya ilişkin tüm yasal çerçeve ele alınarak, medyanın ifade özgürlüğüne getirilen ve demokratik toplum düzeninin gerekleri ile bağdaşmayan yasak ve cezalar kaldırılacaktır. Yazılı ve görsel medyanın özgürlükleri, titizlikle korunacak ve tekelleşmeye fırsat tanınmayacaktır.

* İnsan hak ve özgürlüklerini bir davranış biçimi haline getirmek ve bu sayede insan hakları ihlallerini ortadan kaldırmak için ilköğretim okullarından ve kamu kuruluşlarından başlamak üzere eğitim programları düzenlenecektir.

* Hak arama özgürlüğü ve adil yargılanma hakkı bütün unsurlarıyla gerçekleştirilecektir. Tüm bireylerin hak arama yolları kolaylaştırılacaktır.

* Kadın, çocuk ve çalışma hayatına ilişkin hak ve özgürlük alanlarında uluslararası standartlar ülkemizde de eksiksiz uygulanacaktır.

* İşkence, gözaltında ölüm, kayıp, faili meçhul cinayetler gibi demokratik hukuk devletinde kabul edilemez uygulamaların üstüne ciddiyetle gidilecek ve şeffaflık sağlanacaktır. Bu konuda her vatandaşın şikâyeti değerlendirilecek, caydırıcılığı sağlayan gerekli düzenlemeler yapılacak, sorumlular cezasız kalmayacaktır.

* İnsan hakları ihlalleriyle ilgili şikâyetlerin mahkemelerde harçsız ve bizzat temsil yolu açık tutularak öncelik ve ivedilikle sonuçlandırılabilmesi için gerekli yasal düzenlemeler yapılacaktır.

* Vatandaşların şikâyetlerini kamu adına izleyecek kurum ve kuruluşlar oluşturulacaktır.

* Partimiz tüm yurttaşların kamu hizmetlerinden hiçbir ayırım gözetilmeksizin faydalanması için gereken düzenlemelerin yapılmasını öngörür. Bu bağlamda, devlet ve kurumlarıyla yurttaşlar arasında gittikçe artan güven bunalımı giderilecek ve yurttaşın devlete ve devletin tüm kurumlarına güvenini sağlayacak bir yönetim anlayışı tesis edilecektir.

2. 2. SİYASİ İLKELER

Partimiz, siyaseti topluma hizmet etmenin bir aracı olarak görür. Siyasetin kirlendiği, siyasi alanın iyice daraltıldığı ülkemizde; siyasetin ve siyasetçinin yeniden saygın ve güven veren bir konuma getirilmesi gerçekleştirmek istediğimiz bir hedeftir. Siyasetin dürüstlük ve liyakati esas alan bir yapıya kavuşturulması, siyasi finansmanın denetlenebilir ve şeffaf olması, ülkemizdeki siyaset kurumunun en temel ihtiyacıdır.

Siyasi partiler, halkın sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel taleplerini devlete ileten ve devlet mekanizmasını bu doğrultuda çalıştırmak üzere iktidara talip olan sivil kuruluşlardır. Halkın gündemini, yasama ve yürütme organlarının gündemine taşımak siyasi partilerin asli görevidir.

Siyaset, bir toplumun bugününü doğru kurallar ve yöntemlerle inşa etme ve geleceğini de doğru projelendirme iradesidir.

Partimiz, Türkiye'deki siyaset anlayışının tümünden gözden geçirilmesi gerektiğine inanmaktadır.

Siyaset anlayışımıza göre milletin iradesi esastır. Millet iradesini gölgede bırakacak hiç bir uygulamaya müsamaha gösterilemez.

Siyaset ve siyasetçiye güvenin ve itibarın yeniden tesis edilmesi şarttır. Bu amaçla:

* Siyasi Partiler Kanunu değiştirilerek çağdaş demokratik anlayışın gereklerine uyumlu hale getirilecektir.

- Partilerin teşkilatlanmaları, üyelikleri, aday tespitleri ve mali yapıları şeffaf olacaktır.

- Partilerin hesapları ve adayların seçim harcamaları şeffaf ve denetlenebilir olacaktır.

- Parti içi demokrasi, bireyin ve azınlık görüş sahiplerinin hukuku ve demokratik yarışma hakları sağlanarak geliştirilecektir.

- Siyasi parti yasakları ve siyasi partilerin kapatılması ile ilgili hükümler Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararları ve Venedik Komisyonunun çizdiği ilkeler çerçevesinde yeniden düzenlenecektir.

* Seçim Kanunu değiştirilecektir.

- Vatandaşların ve partili üyelerin özgürce seçme ve seçilme hakları tüm unsurlarıyla gerçekleştirilecektir.

- Milletvekili seçilme yaşı 25'e indirilecektir.

- Daraltılmış bölgesel ve tercihli seçim sistemi getirilecektir.

- Parti adaylarının tespitinde tüm üyelerin katılımıyla yapılacak ön seçim sistemi esas alınacaktır.

* Siyasetin kirlenmesini önleyen yasal düzenlemeler yapılacaktır.

- Siyaset bir rant aracı görüntüsünden kurtarılacaktır.

- Seçimle gelen herkesin kanunen vermek zorunda olduğu mal bildirimini şeffaf olarak kamuoyunun bilgi ve denetimine sunulacaktır.

- Milletvekili ve bakanların yargılanmaları önündeki anayasal engeller kaldırılacak; dokunulmazlık, tüm kamu görevlilerinin yargılanabilmeleri önündeki engeller ve ayrıcalıklarla birlikte ele alınacak ve milletvekillerinin meclis çalışmalarındaki oy ve sözlerine inhisar ettirilecektir.

- Siyaset alanının daraltılmasına ve saygılığının gölgelenmesine dönük tüm teşebbüslere karşı kararlı bir politika izlenecektir.

2. 3. SİYASİ YAPILANMA

Partimiz Türkiye'ye yeni bir siyaset anlayışını getirmeye ve bu anlayışı öncelikle kendi içinde uygulamaya geçirecek diğer partilere örnek olmaya kararlıdır.

Demokrasinin temel prensiplerinden biri olan seçimlerdeki halk etkinliğini artırıcı düzenlemelerle katılımcı demokrasinin güçlendirilmesi partimizin temel amaçlarından biridir.

Halkın merkezi ve yerel yönetimle ilgili karar alma süreçlerine daha aktif olarak doğrudan katılımını sağlayacak olan referandum kurumunun tesisi ve etkinleştirilmesi en önde gelen hedeflerimiz arasındadır.

Öncelikle, demokrasinin çekirdek kurumlarından olan partilerin kendi iç yapılarını demokratikleştirmeleri ve şeffaflaştırmaları, sistemin sağlıklı işlemesi açısından zorunludur.

AK PARTİ olarak parti içi demokrasinin ve şeffaflığın yerleşmesi için;

* Milletvekili aday yoklamalarında, bütün üyelerin katılımı ile ön seçim yapılması önceliğimizdir.

* İkelik siyaset açısından genel başkanlık ve milletvekilliği süresi tüzüğü-müzde belirtilen biçimde sınırlandırılacaktır.

* Parti bütçesinin yıl içindeki harcama kalemleri kamuoyuna ilan edilecek, yıl sonunda parti gelirlerinin nasıl harcılandığı açıklanacaktır.

* Parti bütçesinin belli bir oranı, araştırma ve geliştirme ile parti il teşkilatlarına tahsis edilecektir.

* Parti içi demokratik yarış, serbest rekabet ortamında yapılacaktır.

* Partili üyelerin tüzük ve program dahilinde düşüncelerini özgürce ifade etmeleri sağlanacaktır.

* Parti gruplarında, bağlayıcı grup kararları tüzükte sayılı istisnai hallerde alınacaktır.

* İnteraktif siyaset hayata geçirilecektir.

* Partimizin iktidarında, başta bakanlar olmak üzere tüm atamalarda, ehliyet ve liyakat esas alınacaktır.

2. 4. HUKUK VE ADALET

Hukukun üstünlüğünü esas alan devlet, vatandaşlarının özgürlük ve haklarının teminatıdır. Dolayısıyla hukuk devleti olmayan ve hukukun hakim olmadığı bir toplumda demokratik rejimden bahsedilemez.

Demokrasinin hukuk yoluyla varlık kazandığı demokratik hukuk devletinde; hukukun evrensel ilkelerine saygı, hak arama yollarının açık tutulması, kanun önünde eşitlik, bireysel hak ve özgürlüklerin korunması, devletin hukuka bağlılığının güvence altına alınması temel değerlerdir. Bu değerlerin hayata geçirilmesi anayasa, yasalar ve bağımsız bir yargı ile mümkündür.

Partimiz hukukun üstünlüğüne dayalı yönetim anlayışının teminatı olacaktır.

Ülkemiz bugün hukuk devletinden ziyade kanun devleti görüntüsü vermektedir. “Devletin hukuku” yerine “hukuk devleti” anlayışının esas olması gerekir. Kanunları hukuka, hukuku evrensel adalet ve insan hakları esaslarına dayandırmadıkça, Türkiye gerçek bir hukuk devleti olamaz ve uluslararası camiada saygın bir yer edinemez.

Yargısız bir hukuk düzeni düşünülemez. Anayasa ve yasaların metinleri kadar onları yorumlayacak yargı organlarının da önemi büyüktür.

Partimiz, toplumsal düzenin teminatı olan adalet sistemine azami ölçüde güvenin tesisini sağlayacaktır.

Şeffaf ve yolsuzluklardan arınmış bir düzen ancak adaletin işlemesiyle mümkündür. Partimiz bireylerin gündelik yaşamından uluslararası ilişkilere kadar önem taşıyan adalet sisteminin karşı karşıya kaldığı sorunları çözmeyi öncelikli hedefleri arasında görür.

Yukarıda zikredilen tespit ve ilkeler doğrultusunda Partimiz, aşağıdaki politikaları hayata geçirecektir:

* Özgürlükçü, tüm toplumun ihtiyaçlarına cevap veren, demokratik hukuk devleti ilkesine ve demokratik ülkelerin standartlarına uygun, toplum ile devlet

arasında yeni bir “toplum sözleşmesi” kurmayı hedefleyen, tümüyle yeni bir anayasa önerisi hazırlayacaktır. Bu öneri, yeni bir “anayasal mühendislik” denemesi değil, halkın iradesini ve taleplerini demokratik temelde devlet yapısına yansıtan bir belge olacaktır. Kısa, öz ve açık biçimde hazırlanacak yeni anayasa teklifimizde;

- Temel hak ve özgürlüklere ilişkin bölüm, evrensel standartlara uygun olacaktır.

- Cumhuriyetin temel nitelikleri korunarak devlet yönetiminin esas hükümlerine yer verilecektir.

- Yasama, yürütme ve yargı erkleri arasındaki ilişkiler açık, net ve anlaşılabilir bir biçimde belirtilecektir.

* Kuvvetler ayrımı ilkesi hassasiyetle uygulanacaktır. Yasama, yürütme ve yargı güçleri arasında ve denge denetim sağlanacaktır.

* Parlatentonun yasa çıkarmada ve denetimde etkin, bağımsız ve verimli olması için gerekli düzenlemeler yapılacaktır.

* Yasama ve yürütme erkinin birbirlerinden net bir biçimde ayrılması için başbakan hariç diğer tüm bakanların meclis dışından atanmasını sağlayan sistem değişiklikleri araştırılarak kamuoyunda tartışmaya açılacak, bu konuda kamuoyunda oluşacak uzlaşmaya paralel olarak gerekli yasal düzenlemeler yapılacaktır.

* Partimiz sadece kendi içinde değil, parlamento ve toplum içinde de kolektif iradenin tekil iradelerin yerini almasını sağlayacaktır. Yasalar sadece parlamento çoğunluğu değil, toplumun ortak iradesinin ifadesi olacaktır. Bu nedenle partimiz, hazırlayacağı yasa tekliflerini sivil toplum kuruluşlarının değerlendirmelerini alarak oluşturacaktır.

* Yeni anayasa yürürlüğe girdikten sonra, mevcut tüm kanunlar gözden geçirilecek ve anayasal sisteme uymayanlar süratle yürürlükten kaldırılacak ya da değiştirilecektir. Tüm tüzük ve yönetmelikler incelenerek kanunların çizdiği sınırları ve anayasal ilkeleri ihlal eden hükümler ayıklanacaktır.

* Anayasanın ve kanunların herkesi bağlayıcılığına dair ilke titizlikle uygulanacaktır.

* Kurallara uymama alışkanlığı ortadan kaldırılacak, kayıt dışılık her alanda önleneyecek, kanunlar ve kurallar konuldukları amaç doğrultusunda uygulanacak ve bunların kalitesi evrensel standartlara kavuşturulacaktır.

* Yargıç tarafsızlığı ve yargı bağımsızlığı tam olarak sağlanacak, yargıç güvenceleri korunacaktır.

* Hukuk eğitiminden başlamak üzere hukukçuların niteliklerini arttıracak reformlar gerçekleştirilecek, avukatlara, hakimlere ve savcılara uzmanlıklarını geliştirebilecekleri yurt içi ve yurt dışı mesleki eğitim olanakları sunulacaktır.

* Yargıçların; örgütlü suçlar, haksız rekabet, döviz işlemleri, sigortacılık, kara para aklama ve sermaye piyasası suçları gibi alanlarda uzmanlaşmaları sağlanacaktır.

* Mahkemeler teknolojinin son imkanlarıyla donatılacak, iş yükleri azaltılacak, mahkeme binaları çağdaş bir görünüme kavuşturulacaktır. “Geç gelen adalet, adaletsizliktir” özdeyişinden hareket eden partimiz, yargı sürecinin hızlandırılması için gerekli tüm düzenlemeleri gerçekleştirecektir.

* Mahkeme kararlarının aleniliğini tam anlamıyla hayata geçirebilmek amacıyla tüm yüksek mahkeme kararlarına kamunun ulaşabilmesi için gerekli teknolojik alt yapı öncelikle kurulacaktır.

* Yüksek mahkeme üyelerinin belirlenmesi usulü, mahkemelerin bağımsızlığı, mesleki ölçütler ve seçim yapacak organlar demokratik ülke deneyimleri dikkate alınarak yeniden düzenlenecektir.

* Kolluk kuvvetlerindeki uyum ve hiyerarşiyi bozmamak kaydıyla adli kolluk kurulacaktır.

* Suçtan zarar görenlerin korunması sistemi tesis edilecektir. Kamu vicdanında yarattığı tahribat nedeniyle af kanunu çıkarılmasından azami ölçüde kaçınılacaktır.

* Yargının etkinliğini ve işleyişini hızlandırmak için usul kanunları gözden geçirilecek ve gerekli değişiklikler yapılacaktır.

* Ceza infaz kurumları, hükümlülerin topluma yeniden kazandırılması amacıyla çağdaş hale getirilecektir.

* Devletin en önemli asli görevlerinden biri olan adalet hizmetlerinin hızlı ve kaliteli olarak yerine getirilebilmesi için bütçeden ayrılan ödenekler büyük oranda artırılacaktır.

2.5. DEMOKRATİKLEŞME VE SİVİL TOPLUM

Partimize göre, demokratik bir düzende yurttaşların uymak zorunda oldukları kurallar kendileri tarafından oluşturulur. Bu nedenle demokrasi, hukuk kurallarının yurttaşların rızasıyla oluştuğu bir yönetim biçimidir. Bir demokraside nihai karar ve icra yetkisi, seçimle oluşturulan organ ve kurumlardadır. Kamusal yaşamı ilgilendiren temel kararlar seçilmişler tarafından alınır. Demokraside egemenlik halka aittir ve bu özellik, demokratik rejimi diğer tüm rejimlerden ayıran temel niteliktir.

Demokrasi hoşgörüyü dayanan bir sistemdir. Demokrasilerde vatandaşlardan bir kısmının daha üstün hak ve özgürlüklerden ya da ayrıcalıklardan yararlanması mümkün değildir. Demokrasilerde vatandaşlar, yasaların eşit koruyuculuğu altında özgürce yaşarlar.

Farklı tercihlerin rekabeti, sağlıklı bir demokratik sistemin vazgeçilmez unsurlarındandır. Bu yarışta çoğunluğun oyunu alanlar iktidara gelir, tüm ülkenin ya da yerel yönetimlerin sorumluluğunu üstlenirler. Ancak yarışı kazanmak ve iktidara gelmek çoğunluğun iradesini mutlaklaştırmaz.

Çağdaş demokrasinin en çok önemsenen niteliklerinden biri çoğunluğun hiçbir şart altında temel hak ve hürriyetleri tartışma konusu yapmaması ve azın-

lıkta bulunanların hak ve özgürlüklerine saygılı olmasıdır. Azınlıkta kalan görüşlerin ve muhalefet hakkının anayasa ile güvence altına alınması demokrasinin çoğulcu niteliğini pekiştiren bir unsur olarak kabul edilmektedir.

Vatandaşların kamuya ait karar mekanizmalarına katılım hakkı, demokratik rejimin tek yönlü bir rejim olmadığına, yönetenler ile yönetilenler arasında iki yönlü bir etkileşimde bulunduğuna işaret eder. Bu yönüyle katılım hakkı sadece vatandaşların seçimlerde oy vermesi değil, kamu ile ilgili kararların alınması, uygulanması ve denetlenmesine katkıda bulunma yollarının açık olmasını ifade eder.

Partimiz demokratikleşmeyi, ülkemiz demokrasisinin tüm bu niteliklere tam anlamıyla kavuşturulması olarak algılamaktadır. Partimiz çağdaş demokrasilerde vazgeçilmez kabul edilen ama her şeyden önce kendi vatandaşımızın tercihlerine saygının temel şartı olan bu ilkelerin ışığında aşağıdaki politikaları uygulayacaktır:

* Vatandaşların siyasete katılımlarında asli işlevi gören ve demokrasinin vazgeçilmez unsurları olan siyasi partilerin hareket ve faaliyet alanlarını genişletecektir.

* Merkezi yönetimin taşra teşkilatına; yerel yönetimlerin, yerel sivil oluşumların ve vatandaşların istemlerini karşılayacak, diyaloga dayalı bir yönetim anlayışı kazandıracaktır.

* Avrupa Birliği üyelerinin uyması gereken asgari standartları gösteren Kopenhag Kriterleri'nin demokratikleşmeye yönelik ilkeleri esas alınarak ulusal hukuk düzenimizde yapılması gereken değişiklikler, mümkün olan en kısa sürede gerçekleştirilecektir.

* Vatandaşların yönetime katılması ve yönetimi denetleyebilmesi için bilgi ve belgelere ulaşılabilmesini kolaylaştıracak, böylece vatandaşların bilgiye ulaşım hakkını etkili olarak kullanabilmesine imkan sağlayan düzenlemeleri yapacaktır.

* Katılımcı ve temsil gücü yüksek bir demokrasinin temelinde yerel yönetimler yatar. Vatandaşlarla yönetim arasında günlük hayattaki bağı kuracak olan yerel yönetimlerin güçlendirilmesi için gerekli tüm anayasal ve yasal düzenlemeleri gerçekleştirecek ve işlevsel yeni yerel yönetim birimleri oluşturacaktır.

* Vatandaşların kendi köyleri, mahalleleri, şehirleri, hizmetlerinden yararlandıkları ve çalıştıkları kurumları ile ilgili konulardaki görüşlerini, şikayetlerini ve çözüm önerilerini değerlendirecek ve işleme koyacak mekanizmalar oluşturacaktır.

* Sivil toplum örgütlerinin görüşlerini alarak ilgili yasal düzenlemeleri de-ğiştirecek, sivil toplum örgütlenmesini çağdaş demokratik ülkelerdeki düzeye ulaştıracak bir yasal çerçeve çizecektir.

* Memur statüsünü yeniden belirleyecek, memurların sendikal örgütlenmelerini ve haklarını yeniden ele alacaktır.

* Seçilme yaşının 25'e indirilmesiyle gençlerin demokratik süreçlere aktif katılımını sağlayacak ve genç nüfusun ülke yönetiminde sorumluluk almasını teşvik edecektir.

* Demokrasilerin temel niteliklerinden biri olan toplantı ve gösteri özgürlüğünün daha etkili kullanılabilmesi için gerekli hukuki düzenlemeleri gerçekleştirecektir.

* Merkezi ve yerel yönetimler; sivil toplum örgütleri, mesleki kuruluşlar, sendikalar ve özel sektör temsilcilerinin görüşlerini alacakları ortak kurul, komisyon, kriz masası ve her türlü platformu oluşturacaktır.

2.6. DOĞU VE GÜNEYDOĞU

Kimimizin Güney Doğu, kimimizin Kürt, kimimizin terör sorunu dediğimiz olay, maalesef Türkiye'nin bir gerçeğidir. Partimiz bu sorunun toplum hayatımızda neden olduğu olumsuzlukların bilinciyle, bölge halkının mutluluğunu, refahını, hak ve özgürlüklerini gözeterek, Türkiye'nin bütünlüğü ve üniter devlet yapısıyla birlikte bölgeyi tehdit eden terörün önlenmesinde zaaf yaratmayacak bir şekilde; kalıcı, tüm toplumun duyarlılıklarına saygılı, etkili ve sorunları kökünden çözmeye yönelik bir politika izleyecektir.

Bu bölgemizdeki kültürel farklılıklar, partimiz tarafından zenginlik kabul edilmektedir. Resmi dil ve eğitim dili Türkçe olmak şartıyla, Türkçe dışındaki dillerde yayın dahil kültürel faaliyetlerin yapılabilmesini, partimiz ülkemizdeki birlik ve bütünlüğü zedeleyen değil, güçlendiren ve pekiştiren bir zenginlik olarak görmektedir. Bölgenin geri kalmışlığından kaynaklanan kimi olum-suzlukların giderilmesini, bölgeye dönük özel düzenlemeler yoluyla değil, genel demokratikleşme projesi bağlamında düşünmektedir.

Uzun süredir yoğun dış destekle varlığını koruyan ve otuz bin insanımızın hayatına mal olan teröre rağmen bölge halkının üniter devlet yapısına bağlı olması, halkımızın sağduyusu ile meselenin etnik bir çatışmaya dönüşmemesi, konunun iç meselemiz olarak çözülebilir olmasının delilidir.

Partimiz, teröre tepki olarak maksadını aşan ve bölge halkını rahatsız eden bazı uygulamaların terk edilmesi ve yıllardır devam eden OHAL uygulamasının tamamen kaldırılmasını hedeflemektedir. Suçlu insanlar karşısında caydırıcı ve masumları koruyucu bir tavır sergilemesi gereken devletimizin, suçsuz insanlara şefkatle muamele etmesi gerektiğine inanıyoruz.

Yoğun terör sonrası dönemde, Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerimizde, bölgelerarası kalkınmışlık farkını yok edecek, en azından asgariye indirecek önemli bir adım atılmamıştır. Partimiz yöreye yönelik istihdamı artırıcı ciddi ekonomik projeler gerçekleştirilecek, terör ortamından şu veya bu şekilde zarar gören vatandaşlarımızın mağduriyetini giderici uygulamaları devreye sokarak ihtiyaç duyulan rehabilitasyonu sağlayacaktır.

Hizmetlerin yetersiz olması, işsizlik, fakirlik ve baskı, terörün beslenmesi-

ne en elverişli ortamlardır. Terör ve baskı karşılıklı olarak birbirini besler. Terörün sonuç olduğunu unutan her yaklaşım, sadece baskı ile çözüm üretmeye yönelir. Oysa bu terörü daha çok güçlendirir. Bu nedenle terörü sona erdirmenin yolu, temel hak ve hürriyetlere saygılı bir devlet yaklaşımı ile ekonomik kalkınmayı ve güvenliği aynı bütünün parçaları olarak ele almaktan geçer.

Bölgenin ticari ve ekonomik faaliyetler açısından cazip hale gelebilmesi için, bir çıkmaz sokak konumundan çıkartılıp komşu ülkelerle sınır ticareti dahil, dinamik bir ticaret ortamı oluşturulması gerekmektedir. Bu amaçla partimiz, bölgedeki ticaretin artırılması için her türlü tedbiri alacaktır.

Bürokratik otoriter devlet anlayışına yaslanan çözümler, sadece asayiş mantığına dayandığı için uzun vadede sorunları daha da derinleştirmektedir. Buna karşılık demokratik devlet anlayışı çerçevesindeki yaklaşımlar, ilk anda endişeye karşılınsada uzun vadede milletimizin birlik ve bütünlüğünü pekiştiren sonuçlar doğurmaktadır. Bu nedenle bölgedeki sorunlar aynen kalacak demektir. Sadece ekonomik kalkınma politikaları ile tam bir çözüme kavuşturulamayacağı gerçeği yanında bütün bunların üstünde kültürel farklılıkları demokratik hukuk devleti ilkesi çerçevesinde tanıyan yaklaşımların etkili olması gerektiği anlayışına ulaşılması sorunun çözümünde önemli bir adımdır.

Diğer taraftan kültürel farklılıklar bölge halkıyla olan müştereklikleri arka plana atmayı gerektirmez. Aksine Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olma bilinci, toplumumuzun birlik ve beraberliğinin çimentosudur.

EKONOMİ KALKINMA VE DEMOKRATİKLEŞME PROGRAMI

III. EKONOMİ

3.1. EKONOMİ ANLAYIŞIMIZ

Partimizin ekonomik misyonu insanlarımızın refah ve mutluluğunun artmasıdır.

Türkiye, genç ve dinamik nüfusu, zengin doğal kaynakları, girişimci ruhlu insanları, tarihi ve tabii güzellikleri ve jeostratejik konumu nedeniyle büyük bir ekonomik kalkınma potansiyeline sahiptir.

Partimiz, ülkemizin ender bulunan bu potansiyelini harekete geçirmek için “Sürekli ve Sürdürülebilir Ekonomik Büyüme Stratejisi” uygulayacaktır. Bu Stratejinin uygulanmasıyla fakirlik ve işsizlik azalacak, gelir dağılımında adalet sağlanacaktır. Böylece ülkemiz, zamanla gelişmiş ülkeler düzeyine ulaşacak, vatandaşlarımızın yaşam kalitesi yükselecek ve uluslararası camiada saygınlığı artacaktır.

Bu strateji doğrultusunda partimiz, ekonomik ilkelerini, hedeflerini, politikalarını belirlemiş ve bunları etkin biçimde uygulayacak bir yönetim anlayışı ortaya koymuştur.

Partimiz aşağıdaki temel ilkeleri benimser;

- * Ekonomik gelişmenin kaynağı ve hedefi olarak insanı esas alır.
- * Tüm kurum ve kurallarıyla işleyen piyasa ekonomisinden yanadır.
- * Devletin ilke olarak her türlü ekonomik faaliyetin dışında olması gerektiğini benimser.

* Devletin ekonomideki işlevini düzenleyici ve denetleyici olarak tanımlar. Bu amaçla sağlıklı belge ve bilgi akış sisteminin önemli olduğuna inanır.

* Özelleştirmeyi daha rasyonel bir ekonomik yapının oluşması için önemli bir araç olarak görür.

* Küreselleşmenin getirdiği yapısal dönüşümlerin en az maliyetle gerçekleştirilmesini savunur ve bunun en sağlıklı yolunun uluslararası rekabet gücünün artırılması olduğuna inanır. Bu nedenle ülkemiz ekonomisinin rekabet gücünün artırılmasının, siyasi ve ekonomik geleceğimiz açısından stratejik önem taşıdığını kabul eder.

* Uluslararası bilgi birikimi ve tecrübenin transferinde önemli rol oynayan yabancı sermayenin, Türk ekonomisinin gelişmesine katkıda bulunacağına inanır.

* Kamu hizmetlerinde kaliteyi, verimliliği, etkinliği ve vatandaşın memnuniyetini esas alır.

* Uluslararası normlarla ve kültürel değerlerimizin karışımıyla ortaya çıkan etik değerlerin ekonomik faaliyetlerin her alanında hayata geçirilmesini, sürekli ve sürdürülebilir büyümenin şartı olarak kabul eder.

* Avrupa Birliği, Dünya Bankası, IMF ve diğer uluslararası kuruluşlarla olan ilişkilerimizin, ekonomimizin ihtiyaçları ve ulusal çıkarlarımız doğrultusunda sürdürülmesi gerektiğine inanır.

Bu çerçevede partimizin temel hedefleri şunlardır:

- * Mal ve hizmet üretimini artırmak.
- * İşsizliği azaltmak, hayat pahalılığını önlemek ve gelir dağılımında adaleti sağlamak.

* Ekonomide istikrarı engelleyen haksız kazancı, haksız rekabeti ve etkin olmayan yaptırımları engellemek. Tekelleşmeye izin vermemek.

* Teşebbüs özgürlüğünü gerçekleştirerek, özel teşebbüse hamle yapacağı siyasi, bürokratik ve anlayış değişimini sağlamak.

* Dış ticaretin geliştirilmesini ve ihracatın artırılmasını sağlamak.

Bu hedeflere ulaşmak için partimiz aşağıdaki politikaları uygulayacaktır:

* Ülke kaynaklarını bilgiye, teknolojiye ve verimliliğe dayalı üretim ekonomisini gerçekleştirmek için kullanacaktır.

* Ekonomik istikrarın büyüme ile büyümenin de yatırımlarla sağlanacağına inanır. Bu nedenle istihdamı artıracak yatırımları destekleyecektir.

* Finans sektörünün üretimi destekleyecek biçimde yapılanmasını ve yeni finansal tekniklerin geliştirilmesini temin edecektir.

* Bölgesel dengesizlikleri azaltacak düzenlemeleri yapacak, tüm bölge-
rimizin ekonomik potansiyelinin etkin ve verimli bir şekilde kullanılmasını temin
edecektir.

* Vergi reformunu gerçekleştirecektir.

* Harcama reformunu öncelikle ve ivedi olarak ele alacaktır.

* Kamu imkanlarının özel çıkarlar için kullanılmasını önleyecektir.

* Evrensel standartlara uygun tam tanımlanmış bir hukuk düzenini, güve-
nilir ve işleyen bir adalet mekanizmasını, garanti altına alınmış mülkiyet hakla-
rını, güvenilir kurumsal yapıyı, pazara ve kaynaklara serbestçe ulaşma imkanı
sağlayacaktır.

* Ekonomi politikalarının belirlenmesine ve uygulanmasına, başta ticaret
ve sanayi odaları olmak üzere, ekonomiyle ilgili tüm sivil toplum kuruluşlarının
katılımlarını sağlayacaktır.

Partimiz sürekli ve sürdürülebilir ekonomik büyüme stratejisinin, etkin ve
güven veren bir ekonomi yönetimiyle mümkün olacağına inanmaktadır.

Bu amaçla partimiz;

* Etkin, güven veren ve milli-ahlaki değerleri yüksek bir ekonomi yönetimi
ile birlikte çalışacaktır.

* Gündelik, popülist, kısa vadeli bir ekonomi anlayışı yerine gerçekçi, uzun
vadeli, reformist ve dinamik bir ekonomi anlayışını benimsemiştir.

* Toplumun, temel makro göstergeler konusunda doğru ve zamanında
bilgi edinme hakkı olduğuna inanır. Bu doğrultuda gerekli yasal ve idari düzen-
lemeleri yapacaktır.

* Ekonomi yönetimindeki dağınıklığı giderecek, ilgili kurumların sayısını, iç
örgütlenmelerini, iş birliği ve koordinasyon düzenini, yönetim tekniklerini, politi-
ka üretim, uygulama ve kontrol esaslarını yeniden belirleyecektir.

3.2. KAMU MALİYESİ

3.2.1. BÜTÇE

Halkın ödediği vergilerin ve diğer kamu gelirlerinin, tahsis yerlerinin belir-
lenmesi ve harcanması siyasi iktidarlara büyük bir ahlaki sorumluluk yükler. Hal-
kımız ödediği vergilerin hesabını sorma hakkına sahiptir. Bütçelerin bu temel
kurala göre hazırlanması ve uygulanması gerekir.

Partimiz;

* Bütçe yapımında dengeyi ve ekonomik istikrarı esas alacaktır.

* Bütçeye ilişkin olarak şeffaflığı ve hesap verme sorumluluğunu tesis
edecek mekanizmalar kuracaktır.

* "Bütçe Hakkı" kavramının gereği olarak devlet bütçesinin hazırlanma-
sında ve denetlenmesinde parlamentonun etkinliğini arttıracaktır. Bütçeye iliş-
kin temel büyüklüklerin Plan ve Bütçe Komisyonu'nda, kuruluş bütçelerinin ise
ilgili ihtisas komisyonlarında görüşülmesini esas alacaktır.

* Sayıştay'ın, bütçe uygulamalarını Parlamento adına gerçek anlamda denetleyebilmesine ve parlamenterin de Sayıştay'dan kamu harcamaları ile ilgili soru sorabilmesine imkan veren yasal düzenlemeleri yapacaktır. Yüksek Denetleme Kurulu, bugün bağılı olduğu yürütme organı yerine, denetim sonuçlarını arz ettiği Parlamento ile irtibatlandırılacak ve Sayıştay şemsiyesi altına alınacaktır.

* İstikrarı, saydamlığı, etkinlik ve verimliliği ifade eden hizmet performansını esas alan harcama reformunun öncelikle ve ivedi olarak gerçekleştirilmesine çalışacaktır.

* Bütçe büyüklüğü içinde eğitim ve sağıık başta olmak üzere sosyal harcama kalemlerinin paylarını artıracak ve bu hizmetlerin kalitesini uluslararası standartlara yükseltecektir.

* Kamu kurum ve kuruluşlarının bünyelerinde tesis edilen fonların, döner sermayelerin, vakıfların, derneklerin, sosyal tesislerin ve özel hesapların işleyişi ile iç ve dış denetimlerini yeni esaslara bağlayacaktır.

3.2.2. VERGİ

Vergi, toplumun ürettiği değerin bir kısmını devletle paylaşmasıdır. Bu bakımdan vergi, ekonomik birimlerin harcama ve yatırım kararlarını etkilemektedir. Vergilerin yapısı ve özellikleri, harcama ve yatırım kararlarının yönünü ve şeklini etkilediğinden, sürekli ve sürdürülebilir ekonomik büyüme ile tutarlı vergi politikaları önem taşımaktadır.

Partimiz,

* Vergi mevzuatını basitleştirecek, vergi sayısını azaltacak, vergi oranlarını düşürecek ve verginin adil olmasını sağlayacaktır.

* Vergileri sadece mali amaçla değıil, sosyal ve ekonomik hedeflere ulaşmanın da bir aracı olarak daha etkin bir biçimde kullanacaktır.

* Enflasyondan doğan efektif kazançların vergilendirilmesini önleyecek tedbirleri alacaktır.

* Belge düzenine işlerlik kazandırılarak kayıt dışı ekonomik faaliyetlerin vergilendirilmesini sağlayacak ve vergi tabanını genişletecektir.

* Vergi sisteminde, adil olmayan ve düşük gelirli ezen uygulamalar terk edilecektir. Esnaf ve sanatkarları, işçi, memur, emekli ve dar gelirli korusacaktır

* Vergi idaresini, etkin bir vergilendirme için yeniden yapılandıracaktır.

* Bazı vergilere ilişkin yetkileri yerel yönetimlere devredecektir.

3.2.3. KAMU BORÇLANMASI

Kamu açıklarının kabul edilebilir düzeyin üzerinde seyretmesi, tüm ekonomiyi etkileyen sorunlara neden olmaktadır. Sonuçta kamu, para piyasalarının en büyük müşterisi haline gelmekte, özel sektörün kullanacağı fonlar yetersizleşmekte, kredi maliyetleri yükselmekte ve ekonominin işleyişi sağııksız hale gelmektedir.

Kamunun borçlanma ihtiyacını azaltmak ve kontrol edebilmek için partimiz;

* Yeni gelir kaynaklarını hareket geçirecek, harcama disiplini sağlayacak ve kamu hizmetlerinde etkinliği ve verimliliği arttıracaktır.

* Reel borçlanma maliyeti ile büyüme hızı arasındaki uyumu gözetecektir.

* Uzun vadeli borçlanmayı, geri ödeme kapasitesi olan yatırımlara yönlendirecektir.

* Kısa vadeli borçlanmayı finansman amacı ile değil, nakit dengesini sağlamak amacı ile yapacaktır.

* İç ve dış borçların reel maliyetlerini dikkate alarak etkin bir borç yönetimine geçecektir.

* Hazine, Merkez Bankası, Maliye Bakanlığı ve ekonomiyle ilgili diğer birimleri etkin bir koordinasyona kavuşturacaktır. Tüm kamu kuruluşlarının nakit hareketlerini borçlanma ihtiyacını tespitte yönelik olarak izleyecektir.

3.3 ÖZELLEŞTİRME

Özelleştirme daha rasyonel bir ekonomik yapının oluşması için önemlidir. Özelleştirme, ekonomide verimi arttırmayı, devleti tam rekabet ortamını bozabilecek faaliyetlerden çıkarmayı sağlayacak bir uygulamadır.

Partimiz;

* Hızlı ve toplumsal faydayı sağlayacak bir özelleştirmeye imkan hazırlayacak hukuki ve idari düzenlemeleri yapacaktır.

* Hızlı ve şeffaf bir özelleştirme gerçekleştirecektir.

* Özelleştirme işlemleri Sayıştay denetimine tabi tutulacaktır.

* Özelleştirilecek kurumlar öncelikle çalışanlara, yöre halkına ve ilgili meslek kuruluşlarına sunulacak ve menkul kıymetler borsalarında işlem görmelerini sağlayacaktır.

* Gerekli güven ortamını sağlayarak yurtdışında çalışan vatandaşlarımızın özelleştirme işlemlerine katılmalarını özendirilecektir.

* Kritik sektörlerdeki özelleştirmelerde ulusal stratejik tercih ve öncelikleri göz önünde bulunduracaktır.

3.4. ÜRETİM VE YATIRIM POLİTİKALARI

Uluslararası rekabet gücüne sahip üretim yeteneği, ekonomik istikrarın sağlanmasında ve başarılı ekonomik politikaların uygulanmasında büyük önem taşır. Ekonomik büyüme ancak üretim artışı ile sağlanır. Bu nedenle üretimin, istihdamın ve ihracatın artırılması, uygulanacak ekonomik politikaların temelini teşkil eder. Devlet üretim için gerekli altyapıyı sağlar ve üretimi özendirir.

Üretimin motoru olan özel girişimciler, siyasi ve ekonomik istikrarın bulunduğu; ilkelerin belirli, güvenilir ve şeffaf olduğu; sözleşmelerin yaptırım gücünün yüksek olduğu; enflasyon, döviz kuru ve faiz oranları dahil tüm makro

ekonomik göstergelerin öngörülebildiği ve ekonomik hesap yapmayı mümkün kılan bir ekonomik ortamda yatırım yaparlar. Partimiz bu ortamı oluşturmaya kararlıdır. Oluşan güven ortamı, toplumumuzda zaten var olan girişimci gücü harekete geçirecek yabancı sermayenin ülkemize girişini hızlandıracak ve böylece üretim artışı sağlayacaktır.

Partimiz;

- * Türkiye’de gerçek anlamda bir üretim ve yatırım seferberliği başlatacaktır.
- * Kaynakların etkin ve verimli kullanılması bakımından hammadde, enerji, işgücü, ulaşım ve pazar potansiyelini dikkate alarak tarımda ve sanayide ekonomik havzalar veya cazibe merkezleri oluşturulmasını destekleyecektir.
- * Girdi maliyetlerini düşüren, kalite, verimlilik ve istihdamı artıran teşviklere önem verecektir.
- * Ülkemize önemli miktarda döviz girdisi ve istihdam imkanı sağlayan yurt dışı mühendislik ve müteahhitlik hizmetlerini destekleyecektir. Bu maksatla, yurt dışında istihdamı zorlaştıran hükümleri değiştirecek, kredi imkanlarını genişletecek ve risk sigortası uygulamasını başlatacaktır.
- * Ulusal savunma sanayiini öncelikle teşvik edecektir.
- * AR-GE faaliyetlerini destekleyecektir.
- * Üretimde kalitenin ve verimliliğin artırılması için Türk firmalarının uluslararası kalite standartlarında üretim yapmasını özendirecektir.
- * Yeni teknoloji gerektiren büyük yatırımların gerçekleştirilmesi için yap-işlet modellerinin uygulanmasını yaygınlaştıracaktır.
- * Teknoparklar kapsamında sanayi-üniversite işbirliğini geliştirecektir.
- * Özel sektörün üretim ve rekabet gücünün artırılması için istihdam maliyetlerini azaltacaktır.
- * Bilgisayar, internet ve enformasyon teknolojileri gibi yeni ekonomi araçlarının üretimini, özel sektör ve kamu kuruluşlarında kullanılmasını teşvik edecektir.
- * Ürünlerin rekabet gücünün artırılmasında önemli bir rol oynayan orijinal patent ve endüstriyel tasarımların üretimini özendirecektir.

3.5. SINAI MÜLKİYET

Patent, marka ve endüstriyel tasarımların korunması ve sınai mülkiyet alanında yapılacak yatırımların desteklenmesi, gelişmiş ekonomilerin başarısının altında yatan önemli unsurlardan biridir.

Yabancı yatırımların ülkemize çekilmesinin, son teknolojik gelişmelerin aktarılmasının, beyin göçünün önüne geçilmesinin, ihracatın artırılmasının ve küresel rekabet için sınai mülkiyete dayalı üretimin önemini kavrayan partimiz, keşif ve yeni buluşları engelleyen bütün mevzuatı değiştirecek, patent ve lisans haklarını uluslararası standartlara uygun bir anlayışla koruyacak, böylece yeni buluşları özendirecektir.

3.6. DIŞ TİCARET

Sürekli ve sürdürülebilir ekonomik gelişme stratejimizin en önemli politik araçlarından biri ihracatımızın artırılmasıdır. İhracatın artışı öncelikle ekonominin uluslararası rekabet gücünün artırılmasına bağlıdır.

Partimiz;

* İhracatın önündeki her türlü mali, idari ve bürokratik engelleri ortadan kaldırarak ihracat seferberliği başlatacaktır.

* İhracatın en hızlı ve kolay bir şekilde komşu ülkelere yapılabileceği geçiğinden hareketle, bu ülkelere yapılabilecek ihracatın artırılması için uygulamaya yönelik her türlü tedbiri alacaktır.

* Eximbank kaynaklarını artıracak ve bankacılık sektörünün imkanlarının ihracatın ve ihracata dayalı üretimin finansmanında kullanılmasını özendirecektir.

* Yurt dışındaki temsilciliklerimizin, ihracatımızın artırılmasına yönelik faaliyetlerde yoğunlaşmalarını sağlayacaktır.

* İhracat politikalarının geliştirilmesinde ve uygulanmasında, bu alanda faaliyet gösteren meslek kuruluşlarıyla yakın işbirliği yapacaktır.

* Yurt dışında 'Türk ürünü' imajının yaygınlaştırılması için firmaları teşvik edecektir.

* İhracata yönelen, katma değeri yüksek ürünler üreten KOBİ'lere, üretim maliyetlerini düşürebilmeleri için AR-GE ve yatırım desteği sağlayacaktır.

* İhracat potansiyeli olan katma değeri yüksek, ileri malzeme, elektrik ve elektronik, savunma ve uzay sistemleri, otomotiv sanayii ve benzeri alanlardaki üretimi teşvik edecektir.

* Bölgesel ticareti sürekli ve sürdürülebilir ekonomik gelişmenin önemli bir si-nerji aracı olarak ele alacaktır.

3.7. FİNANSAL HİZMETLER

Finansal hizmetler sektörü, sahip olduğu güçlü ileri ve geri bağlantılar nedeniyle ekonomik yapı ve ilişkiler sisteminde önemli rol oynamaktadır. Para ve satın alma gücünün sağlanmasında ve bunun ekonomiye aktarılmasında önemli rolü olan finansal kurumların etkin ve verimli şekilde çalışması esastır.

Enflasyon, faiz oranı, döviz kuru ve diğer parasal değişkenlerin reel ve nisbi dengelerinin, fırsat maliyetlerini yansıtacak göstergeler olması için gerekli ortam hazırlanacaktır. Böylece ekonomik birimlerin dinamizmi ve rekabet kabiliyeti artırılabilecektir. Bu şekilde ekonomik birimlerin karar alma ve uygulama süreçlerinde dinamizm ve rekabetçi eğilimlerin artmasına imkan sağlanacaktır.

Bu amaçla;

* Tasarruf oranlarının yükseltilmesinde ve tasarrufların ekonomiye kazandırılmasında, ekonomik ve sosyo-kültürel ihtiyaçlara uygun finansal aracılık türlerinin ve işlemlerinin doğmasına ve gelişmesine imkan sağlanacaktır. Sektörün finansal kurumlar ve finansal araçlar açısından çeşitlenmesine ve piyasaların

derinleşmesine önem verilecektir.

* Sektörü düzenleyen ve denetleyen kurumlar arasında koordinasyon güçlendirilecek ve bu kurumların etkili denetim yapmaları sağlanacaktır.

* Sektörün uluslararası rekabet gücünü artıracak tedbirler alınacaktır.

* Ülkemiz ekonomik birimlerinin sahip olduğu imkan ve kaynakların korunması ve ekonominin ihtiyaç duyduğu fonların temin edilmesi amacıyla özel sigortacılık sistemi teşvik edilecektir. Ayrıca, ülkemizde sorumluluk hukukunun gelişmesi, üretim ve hizmet kalitesinin yükselmesi için mesleki faaliyetlerle mal ve hizmet üretiminde sigortacılık geliştirilecek ve yaygınlaştırılacaktır.

* Tasarruf mevduatı güvence sistemi Avrupa Birliği standartlarına göre düzenlenecektir.

* Finansal kurumların mali tablolarının şeffaf ve gerçekçi bir yapıda hazırlanması ve kamuya açıklanması yaygınlaştırılacaktır.

* Finansal kurumların kredi derecelendirme kuruluşları tarafından değerlendirilmeleri sağlanacaktır.

Sermayenin tabana yayılmasında ve yatırımların uygun maliyetle finansmanında etkin rol üstlenen sermaye piyasaları, sürekli ve sürdürülebilir ekonomik büyüme hedefine ulaşmada ve uluslararası rekabet gücünün artırılmasında önemli bir konuma sahiptir.

Bu çerçevede;

* Sermaye piyasalarını daha derin ve etkin hale getirmek için kurumsal yatırımcıların piyasaya girmesi özendirilecektir.

* Sermaye piyasalarının yapısı ve işleyişi geliştirilecektir.

* İstanbul Menkul Kıymetler Borsası uluslararası bir konuma getirilecektir.

* Gayrimenkul yatırım ortaklıkları ve risk sermayesi yatırım ortaklıkları gibi finansman şekilleri özendirilecek ve geliştirilecektir.

* Sermaye piyasalarında içerden bilgiye dayanan her türlü işlemi önleyecek gerekli yaptırımlar uygulanacaktır.

* Sermaye piyasalarında küçük hissedarların hakları korunacaktır.

* Piyasalardaki öngörülebilirliği artırmak ve sermaye piyasalarındaki dalgalanmanın ekonomi üzerindeki etkisini sınırlı tutmak için vadeli işlemler piyasaları desteklenecektir.

3.8. ESNAF, SANATKAR VE KOBİ'LER

Ülkemizde üretim, istihdam ve katma değer oluşturulmasında önemli katkılar sağlayan esnaf ve sanatkarlar ile KOBİ'ler iktisadi ve sosyal yapımızın omurgasıdır.

Partimizin hedeflerinden biri de esnaf ve sanatkarlar ile KOBİ'leri en etkin yöntemlerle destekleyerek ülkenin orta sınıfını yeniden inşa etmektir.

Bu çerçevede;

* Bu kesimle ilgili olarak istihdam ve üretimi artırmaya yönelik yatırım ya-

pan esnaflar için projeye dayanan finansman desteği, vergi kolaylıkları ve bürokratik engellerin azaltılmasını da içeren bir plan uygulanacaktır.

* Esnaf ve sanatkarlar ile KOBİ'lerin büyük işletmeler karşısında haksız rekabetten korunmaları sağlanacaktır.

* Benzer iş kollarında çalışan şirketlerin ürettikleri malları daha etkin ve verimli bir şekilde ihraç edebilmelerini sağlamak için sektörel dış ticaret şirketleri desteklenecektir.

* Esnaf ve sanatkarlarımızın kendi konularıyla ilgili yerel yönetim kararlarının alınmasına katkıda bulunmaları sağlanacaktır.

* Esnaf ve sanatkarlarımıza çıraklık eğitimi veren eğitim merkezleri kurulmasında ve bu merkezlerin yaygınlaştırılmasında devletin ve yerel yönetimlerin desteği artırılacaktır.

3.9. TARIM, HAYVANCILIK VE ORMANCILIK

Tarım sektöründe verimliliğin ve üretimin artırılması, üretici gelirlerinin istikrara kavuşturulması, bu kesime yönelik teşviklerin rasyonel kullanılması temel amacımızdır.

Bu amaca ulaşmak için;

* Tarım sektöründe ekonomik anlamda işletmeciliğe geçiş sağlanacaktır.

* Kırsal kesimde verimliliği artıracak ve girdi maliyetlerini azaltacak teknoloji kullanımı özendirilecektir.

* Tarımsal üretimin yoğun olduğu bölgelerde ürün borsaları oluşturulacak ve bu borsalarda vadeli işlemler yapılması sağlanacaktır.

* Tarımdaki fazla istihdamın diğer sektörlere sağlıklı şekilde aktarılmasını sağla-yacak politikalar geliştirilecektir.

* Tarımsal ürünlerin dünya pazarlarında değerlendirilmesi için ihracat şirketleri desteklenecektir.

* Geliştirilecek olan tarım sigortası yoluyla çiftçilerimiz, doğal afetlerdeki kayıplarına karşı korunacaktır.

* Ekolojik tarım ve yüksek kaliteli tohum üretimi özendirilecektir.

Hayvancılıkla ilgili olarak;

* Yüksek verimli kültür ırk hayvanlarının genel hayvan popülasyonu içindeki oranı artırılacaktır.

* Ülkemizin coğrafi yapısı dikkate alınarak su ürünlerinin üretimi özendirilecektir.

* Ülkemizin ekonomik yapısı dikkate alınarak yem bitkilerinin üretimi özendirilecektir.

* Canlı hayvan borsaları yeniden yapılandırılacak ve vadeli işlemler yapabilecek hale dönüştürülecektir.

* Hayvancılık potansiyeli yüksek olan Doğu ve Güney Doğu Anadolu bölgelerinde bu sektörün yeniden canlanması sağlanacaktır.

Ormancılıkla ilgili olarak ise;

* Değişen dünya ve ülke koşullarına uygun olarak belirlenecek bir ulusal ormancılık politikası doğrultusunda en az 50 yılı hedef alan bir Ormancılık Ana planı hazırlanacaktır.

* Orman bölgelerinde yaşayanların ormanların korunmasında söz sahibi olmaları sağlanacaktır.

* Mülkiyet hakkı devlette kalmak kaydıyla orman köylüsüne, özellikle ağaç dışındaki orman ürünleri üzerinde kullanma hakkı ve muhafaza sorumluluğu verilecektir.

* Özel ormancılık desteklenecek ve meyve, tohum ve çiçeklerinden faydalanılan ağaçların uygun ekolojide ve özel sektörde yetiştirilmeleri teşvik edilecektir.

3.10. ENERJİ

Partimizin enerji politikasının temelinde, ulusal çıkarlarımızı koruyarak enerji arzının güvenliğini ve devamlılığını sağlamak, rekabete dayalı bir enerji piyasası oluşturmak ve duyarlı olduğumuz çevreyi ve insan sağlığını korumak bulunmaktadır.

Bu politika doğrultusunda;

* Etkin ve verimli bir biçimde işletilemeyen mevcut tesisler bir an önce özelleştirilecek, yenilenip kapasitesinin artırılması sağlanacaktır.

* Yeni yatırımlar yap-işlet modelleri ile yaygınlaştırılacaktır.

* Geleceğin enerjisi olan hidrojen enerjisi konusunda ciddi bilimsel ve teknik projeler başlatılarak, diğer ileri ülkelerle birlikte uygulamaya geçiş için gerekli çalışmalar yapılacaktır.

* Özelleştirme ve lisans verme usulleri tam anlamıyla şeffaf ve rekabete açık olacaktır.

* Enerji kayıplarını ve israfını önleyen projeler desteklenecek, tasarruf bilinci yurt çapında yaygınlaştırılacaktır.

* Güneş, rüzgar, jeotermal ve biomas gibi enerji türleri yanında yeni hidroelektrik santralleri ile yerli kömüre dayalı, yeni teknolojilerle donanımlı, verimi yüksek, çevreye zararı olmayacak termik santrallerin özel sektör tarafından kurulması desteklenecektir.

* Petrol ve doğalgaz aramalarına ağırlık verilecektir.

* Dışa bağımlı doğalgazın kullanıldığı enerji santrallerine alternatif veya ika-me yatırım olarak, gerekli güvenlik ve çevre koruma önlemleri alınmak suretiyle, nükleer enerji santralleri kurulacaktır. Böylece ekonominin ihtiyaç duyduğu ucuz enerji sağlanmış olacaktır.

* Enerjide tek kaynağa bağımlılık ortadan kaldırılacaktır.

* Partimiz, dış kaynaklı petrol ve doğalgazın dünya pazarlarına açılabilmesi için ülkemizin bir köprü konumunda olduğunun bilincindedir. Bu stratejik ko-

num etkin bir biçimde değerlendirilecek ve ülkemiz bir dağıtım terminali haline getirilecektir.

3.11. MADENCİLİK

Yer altı kaynaklarımızın zenginliği ülkemize mukayeseli bir üstünlük sağlamaktadır. Partimiz bu kaynakların ülke ekonomisine katkıda bulunması için ulusal çıkarlarımıza önem veren etkin bir madencilik programını süratle uygulamaya koyacaktır.

Hedefimiz katma değeri yüksek ürünlerle yerli sanayiye girdi sağlamak ve ihracatımızın miktar ve çeşitliliğini artırmak olacaktır.

Bu kapsamda;

* Teknik eleman gücümüzü ve tecrübe birikimimizi kullanarak, maden aramadan tüketime kadar, her aşamada çevre bilinci gözetilerek yoğun bir faaliyet dönemi başlatılacaktır.

* Özel sektör desteklenecek, yabancı sermaye özendirilecek, hızlı ve verimli üretimin önündeki engeller kaldırılacaktır.

* Bilimsel ve teknik metodlar kullanılarak stratejik madenlerin aranması, işletilmesi, üretim ve ihracatı gerçekleştirilecektir.

* Madenlerimiz, stratejik özellikleri dikkate alınarak ve farklı metodlar kullanılmak suretiyle işletilecek veya özelleştirilecektir.

3.12. ULAŞTIRMA VE HABERLEŞME

Partimiz, ulaştırma ve haberleşmenin ülke ekonomisinin en önemli alt yapılarından birini oluşturduğuna inanmaktadır.

Bu nedenle, ulaşım unsurları arasında entegrasyonu sağlayan, hızlı ve ekonomik bir hizmet sunan, büyüme amacına en fazla katkıyı sağlayabilen ve çevreyi tahrip etmeyen bir ulaştırma ve haberleşme alt yapısını oluşturmak temel amacımızdır.

Partimiz, ülkemizdeki ulaştırma ve haberleşme sisteminin çağdaş standartlara kavuşturulabilmesi için;

* Ulaştırma sistemleri arasında optimum dengeyi sağlayacak olan kara, deniz, hava ve demiryolu Ulaştırma Ana Planı'nı uygulamaya koyacaktır.

* Demiryollarının, özel sektörle birlikte, çağdaş işletmecilik anlayışı çerçevesinde geliştirilmesine özel öncelik verecektir.

* Devlet karayollarını bölünmüş yol haline getirecek, güvenliği artırıcı eğitim, denetim ve mühendislik hizmetlerini etkinleştirecektir.

* Deniz filomuzun gençleştirilmesi ve yenilenmesini sağlayacak, liman işletmeciliğinde otonom liman işletmeciliğine ve özelleştirmeye gidecektir.

* Deniz ticaret filomuzun uluslararası rekabet gücünü artıracaktır.

* Gemi inşa sektörümüzü gerek yerli gerekse yabancı armatörlerin gemi ihtiyacını karşılayacak şekilde destekleyecektir.

* Deniz çevre koruma konularında meslek odaları ve sivil toplum kuruluşları ile işbirliği yapacaktır.

* Havaalanlarımızın kapasite ve standartlarını yükseltecek ve özel havacılık işletmelerinin kurulmasını özendirilecektir.

* Serbest rekabet ortamında ucuz, verimli, kaliteli ve güvenli hizmet sunan; kullanıcıya alternatif seçim imkanı sağlayan telekomünikasyon, radyo, televizyon ve bilgi ağlarının kurulması ve yaygınlaştırılmasını sağlayacaktır.

3.13. TURİZM

Türkiye, tarihi ve kültürel birikimiyle, farklı doğal güzellikleri ve misafirperver insanlarıyla büyük bir turizm potansiyeline sahiptir.

Partimiz, Türkiye'nin bu potansiyelinin tamamını turizmin hizmetine sunmak için bilinçli çalışma yapılması gerektiğine inanır. Türkiye'de turizm gelirlerinin artırılması ve turistik bölgelerin çeşitlendirilmesi dünyadaki ekonomik, sosyal, kültürel gelişmelerin yakından izlenmesine ve turizm potansiyelimizin etkin bir biçimde tanıtımına bağlıdır.

Bu genel esaslar çerçevesinde;

* Turizm sektörünün kurumsal ve yasal altyapısı iyileştirilecektir.

* Turizmde ürün çeşitliliğini artıran, öncelikleri saptayan, yerel insiyatifin katkısını sağlayan, ülkemizdeki turizm envanterini çıkartan ve değerlendiren, yerel tanıtım için projeler geliştiren Turizm Master Planı mesleki örgütlerle işbirliği yapılarak hazırlanacaktır.

* Turizmin, mevsimlik ve coğrafi dağılımını iyileştirmek ve dış pazarlarda değişen tüketici tercihleri dikkate alınarak potansiyel alanlar oluşturmak amacıyla kış, dağ, yayla, nehir, termal, sağlık, inanç, yat, kongre, fuar ve üçüncü yaş turizmini geliştirecek politikalar üretilecektir.

* Kongre ve fuar turizminin yaygınlaşması için fuarcılık şirketlerine ve seyahat acentalarına gereken destek verilecektir.

* Kültürel ve tarihi miras yönünden zengin bir potansiyele sahip olan değişik bölgelerimizde özelliklerine göre iç ve dış turizmin geliştirilmesi desteklenecektir.

3.14. TÜKETİCİNİN KORUNMASI

Tüketicinin korunması alanında temel amaçlarımız; tüketiciler ile üreticiler-satıcılar arasında hakkaniyete uygun bir dengenin oluşturulması, tüketicinin mağdur edilmesinin ve zarar görmesinin engellenmesi, tüketiciler ve satıcılar arasında sağlıklı bir iletişimin kurulmasıdır.

Bu temel amaçlar doğrultusunda;

* Tüketiciyi Koruma Yasası, evrensel tüketici hakları çerçevesinde yeniden düzenlenecektir.

* Tüketici mahkemelerine işlerlik kazandırılacak, tüketicilerin hak arama yolları basitleştirilecektir.

* Tüketicilerin, tüketici sözleşmelerinde karşılaştıkları sorunların çözümü için yasal düzenlemeler gerçekleştirilecek ve tüketiciler için hukuki yolların kullanımını maddi ve manevi açıdan kolaylaştıracak kurumsal yapı oluşturulacaktır.

* Tüketici hakkının korunmasında üretilen mal ve hizmetlerle ilgili olarak ürün ve mesleki sorumluluk sigortası zorunlu hale getirilecektir.

KAMU YÖNETİMİ KALKINMA VE DEMOKRATİKLEŞME PROGRAMI

IV. KAMU YÖNETİMİ

4.1. KAMU YÖNETİMİ ANLAYIŞIMIZ

Anayasa ve yasarla belirlenen, iktidarı kamu yararına kullanma hak ve yetkisine sahip en üst siyasal örgütlenme şekli, kamu yönetimidir. Çağdaş kamu yönetimi bu hak ve yetkileri kullanırken insana ve topluma hizmeti en öncelikli amaç olarak kabul etmek zorundadır.

Demokratik devlet yönetiminin sosyal adaleti ve gelişmeyi gözeterek nitelikli hizmet üretmesi, dinamik bir devlet yapısının oluşturulması, kamu yönetiminin kendini sürekli geliştirebilme yeteneğine kavuşturulması temel hedeflerimiz arasındadır.

Partimiz, kamu yönetimi anlayışını, demokratikleşme, yerelleşme ve sivilleşme eksenine oturtmayı hedeflemekte, çağdaş devletin aşağıdaki özelliklere sahip olması gerektiğine inanmaktadır:

* Vatandaşların evrensel hak ve özgürlüklerinin güvence altına alındığı ve bu özgürlüklerin en etkin biçimde korunduğu "anayasal devlet" anlayışı, devlet yönetiminde egemen olmalıdır. Devlet sahip olduğu güç ve yetkilerini anayasa çerçevesinde kullanmalıdır.

* Kamu yönetiminin güç ve yetkilerinin merkezde toplanması yerine, olabildiğince fazla yetki, görev ve fonksiyonların yerel yönetimlere devredildiği ve birçok devlet fonksiyonlarının yerinden yönetim esasına göre gerçekleştirilebileceği bir devlet anlayışına süratle geçilecektir.

* Sosyal devlet anlayışımız gereği olarak devlet, sosyal refah sorumluluğunu üstlenmek zorundadır. Bu nedenle devlet, sosyal güvenlik, sosyal yardım ve sosyal hizmet programlarını etkin bir şekilde hayata geçirmelidir.

* Devlet temel fonksiyonları olan iç ve dış güvenlik, adalet, temel eğitim, sağlık ve alt yapı hizmetleri dışında kalan tüm hizmet alanlarından icracı sıfatıyla çekilmeli, düzenleyici ve denetleyici işlevleri devam etmelidir.

* Milletin kendisini yönetecek temsilcilerini kendi iradesiyle belirleyebildiği ve yönetime katabildiği demokratik yönetim ilkesi, yani halkın egemenliği, başta kamu personeli olmak üzere tüm vatandaşlarımız tarafından benimsenmelidir.

* Kamu yönetiminde şeffaflık, hesap verme sorumluluğı ve öngörülebilirlik, yönetimin her alan ve kademesine yerleştirilmelidir.

4.2. MERKEZİ YÖNETİM

Kamu yönetiminin esası insana hizmettir. Vatandaşlarımıza daha iyi hizmet edebilmek, hizmette verimliliğı ve kaliteyi artırmak için merkezi yönetimin yeniden yapılandırılması kaçınılmazdır.

Partimiz devlet anlayışımızın ve kamuda yeniden yapılanma ihtiyacının bir gereğı olarak aşağıdaki politikaları hayata geçirecektir:

* Tüm kamu kurum ve kuruluşları vatandaşın memnun edilmesi hedefine yönelen bir yönetim anlayışı ile yeniden yapılandırılacak ve uluslararası kalite standartlarına sahip kurumlar haline dönüştürülecektir.

* Merkezi yönetimin işlem ve eylemlerinde verimlilik, açıklık ve etkinlik ilkelerini dikkate alması, harcamalarında tutumlu, çevreye saygılı bir anlayışa kavuşması için gerekli tüm düzenlemeler gerçekleştirilecektir.

* Ülkemizde merkezi idarenin üstlenmiş olduğı birçok hizmet alanı, mahallindeki kamu kurum ve kuruluşları ile yerel yönetimlere ve mümkün olanlar da özel sektöre devredilecektir. Devletin asli fonksiyonlarını yürütmekle sorumlu kamu kurum ve kuruluşlarının yönetimleri ise hızlı ve verimli çalışan bir yapıya kavuşturulacaktır.

* Başbakanlık dev bir hizmet bakanlığı görünümünden çıkarılacak, bakanlıkların görev alanları yeniden düzenlenerek bakanlık sayısı azaltılacaktır.

* Bakanlıkların merkez ve taşra örgütleri çağın gereklerine ve hizmet alanlarının özelliklerine göre kalite, verimlilik, hizmetin gecikmeden verilmesi, kamu harcamalarında tasarruf gibi ölçütler dikkate alınarak yeniden yapılandırılacaktır.

* Merkezi yönetimin yerel yönetimler üzerindeki denetim yetkileri yerel yönetim politikalarına uygun olarak yeniden düzenlenecektir.

* Zorunlu olan haller dışında kamu kuruluşlarının bölge yönetimleri kaldıracak, yeni il-ilçe kurulmasına hakkaniyete uygun nesnel ölçütler getirilecektir.

* Yetki genişliğı ve görev ayırımı ilkeleri yeniden ele alınarak taşra örgütlerine bazı konularda doğrudan karar alma yetkisi verilecektir.

* Özerk kurum ve kuruluşların tabi olacakları ilkeler, bu organların üyelerinin seçim biçimi, hangi alanlarda kurulacakları ve merkezi yönetimle ilişkileri demokratik bir anlayış çerçevesinde yeniden ele alınacaktır.

* Merkezi idare ile ilgili personel mevzuatındaki "istisnai görev" kavramı yeniden tanımlanarak siyasi iktidarlarla birlikte değışecek üst kademe yöneticileri yasa ile belirlenmek suretiyle, bunlar dışındaki görevlilerin siyasi nedenlerle değıştirilmesi önlenecektir.

* Bürokratik formaliteler azaltılacak, devlette hantallık sona erdirilecektir. Kayırmacılık ve partizanlık gibi kamu yönetiminin yapısal zafiyetlerine son verilecektir.

* Devletin tüm kurumlarının bilişim teknolojilerinden azami derecede yararlanması, yeni teknolojik gelişmelerin kamu yönetiminin işleyişine hızla yansıtılması sağlanacaktır.

* İdarenin karar alma ve uygulama usulünü belirleyecek genel bir yasal düzenlemeye gidilecektir.

4.3. YEREL YÖNETİM

Çağımız bir yönüyle küreselleşme çağı, diğer yönüyle yerelleşme ve yerel yönetimlerin devlet sistemleri içindeki ağırlıklarının arttığı bir çağdır.

Artık demokrasi sadece bir seçme ve seçilme rejimi değil, aynı zamanda katılma ve işbirliği rejimi olarak algılanmaktadır. Bu katılım ve işbirliğini gerçekleştirecek temel birimler ise yerel yönetimlerdir.

Türkiye’de kamusal yaşamı ilgilendiren birçok diğer konuda olduğu gibi, mahalli idareler alanında da asıl sorun, demokrasimizin derinlikten yoksun oluşudur. Yapılması gereken, katılımcı ve çoğulcu demokrasinin günümüzde yaygınlık kazanan ilke ve uygulamalarını yine günümüz iktisat ve kamu yönetimi anlayışları çerçevesinde mahalli idareler alanına taşımaktır. Partimiz bu doğrultuda;

* Mahalli idarelere yerel ihtiyaçlara göre yönetim biçimlerini geliştirme yetkisini verecektir.

* Yerel yönetimlerin kendi görevlerini yerine getirebilmeleri için gerekli harcamaları karşılayacak düzeyde ve çeşitlilikte mali güce kavuşmalarını sağlayacaktır.

* Yerel yönetimlerin karar alma süreci ve bazı faaliyetlerine sivil toplum kuruluşlarının katılımını sağlayacaktır.

* Kendi alanlarıyla ilgili düzenlemelere gidilmeden önce yerel yönetimlere danışılması ilkesini getirecektir.

* Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı’na uygun olarak, anayasal sistemimize yerel yönetim hakkının dahil edilmesini sağlayacaktır. Yerel yönetimlerin yargı yoluna gidebilme hakkı dahil ilgili tüm düzenlemeleri gerçekleştirecektir.

* Yerel yönetimlerin denetim ve gözetiminin, korunmaya çalışılan çıkarların önemi ile orantılı olması ilkesini gözeticektir.

* Büyükşehir belediyesi kurulmasına objektif kriterler getirecektir. Büyükşehir ve ilçe belediyeleri arasındaki görev-yetki paylaşımını hizmetlerde aksamaya yol açmayacak şekilde yeniden düzenleyecektir.

* Belediye sınırlarının mülki sınırlar olarak belirlenmesine yönelik bir değişimin yapılmasını esas alacak yerel yönetim reformunu gerçekleştirecektir.

4.4. KAMU PERSONEL YÖNETİMİ

Kamu personelinin görevi, kamu hizmetlerini vatandaşımızı memnun edecek biçimde sağlamaktır. Kamu personelinin vatandaşa karşı buyurgan tutumu

kabul edilemez. Kamu personeli vatandaşa, kendi varlık sebebi olan “müşteri” anlayışıyla hizmet etmenin gereklerine uygun davranmalıdır.

Devlet ise kendi personeline devlete yaraşır ve personelin yaptığı işin karşılığı olan ücret ve sosyal yardımları vermeli, başarılı olan personelini de maddi ve manevi olarak ödüllendirmelidir. Aynı zamanda devlet kendi personelini sürekli eğiterek çağın değişen koşullarına adapte olmasını sağlamalıdır.

Bu ilkeler çerçevesinde partimiz;

* Hizmet gereklerine göre oluşturulacak norm kadrolara atamayı, objektif kıstaslara göre yapacaktır.

* Kamu personeline kariyer ve liyakat esasını temel alacak ve eleman alımlarını bu kıstasa göre yapacaktır.

* Planlama, karar verme, denetleme ve danışma görevini yürüten üst kademe yöneticilerinin “istisnai memur” statüsünde çalıştırılmalarını sağlayacak yasal düzenlemeleri gerçekleştirecektir.

* Kamu personeli arasında işçi ve memur ayrımının sebep olduğu olumsuzlukların ortadan kaldırılması için gerekli yasal düzenlemeleri yapacaktır.

* Kamu kurum ve kuruluşlarında verimlilik analizleri yapılarak gereksiz işlemleri sona erdirecek, işlevsiz kuruluş ve birimleri kaldıracak, yatay örgütlenme modelini gerçekleştirecektir.

* Kamu personelinin ücreti, yaptığı göreve ve başarılarına göre belirlenecektir. Aynı veya benzer işler için aynı ücret ödenecek, eşit işe eşit ücret ilkesi gerçekleştirilecek, benzer kurumlar arasındaki kurumsal ücret ayrıcalıkları kaldırılacak, kamu personeline verimlilik ilkesine uygun yeterli ücret ödenecektir. Kamu personeli ile ilgili mevzuatta yukarıda belirtilen hedefler doğrultusunda gerekli değişiklikler yapılacaktır.

* Sendikalar ve siyasi haklar konusundaki engellerin ortadan kaldırılmasını ve siyasetçilerin kamu görevlileri üzerindeki gereksiz müdahalelerini ortadan kaldıracaktır.

4.5. GÜVENLİK

Güvenlik, devletin en asli ve vazgeçilmez işlevidir. Türkiye'nin coğrafi konumu güvenlik konularını ülkemiz için daha da önemli hale getirmektedir.

Dış ve iç güvenlik donanımları konusunda dışa bağımlılığın asgariye indirilmesi milli çıkarlarımızın gereğidir. Bu nedenle ulusal savunma sanayinin geliştirilmesi uzun vadeli bir perspektifle ele alınacak temel bir konudur. Günümüzde devletlerin güvenlik politikaları akılcı, dinamik, asgari maliyetle azami faydayı elde eden bir anlayışla oluşturulmakta, ülkenin ekonomik gerçekleri göz önünde tutulmaktadır.

Türkiye'nin uzun vadeli güvenliği, ülkemizin bir bütün olarak ekonomik kalkınmasını gerçekleştirmekten geçer. Partimiz ülke kaynaklarının değerlendirilmesinde bu gerçeği dikkate alacaktır.

Çağdaş dünyada her güvenlik ihtiyacı, demokratik sistem ile uyum içinde karşılanmaktadır.

Partimizin güvenlik politikaları, bu iki temel yaklaşım biçiminden hareketle ha-yata geçirilecektir.

* Gerek dış gerekse iç güvenlik meselelerinin ele alınmasında güvenlik kurumları ile siyasi karar alma mekanizmaları arasında sürekli diyalog ve uyum sağlanacaktır.

* Güvenlik ve savunma alanlarında silahlı kuvvetler ile siyasi iktidar arasında görüş alış verişini sağlayan Milli Güvenlik Kurulu, demokratik ülkelerdeki örnekleri dikkate alınarak Avrupa Birliği standartlarına göre yeniden yapılandırılacaktır.

4.6. YOLSUZLUKLARLA MÜCADELE

Ülkemiz son yıllarda siyasi iktidarın kötüye kullanılmasından kaynaklanan bir yolsuzluklar kısıncasına girmiştir. Her geçen yıl kamu yönetimindeki yolsuzlukların hacmi daha da artmaktadır. Kamu gücünün kötüye kullanılması sonucu ortaya çıkan yolsuzluklar başta olmak üzere, her türlü yolsuzlukla mücadele partimizin öncelikli politikaları arasında olacaktır.

Partimiz bu amaçla aşağıdaki politikaları izleyecektir:

* Yolsuzluklarla mücadele için kapsamlı bir program hazırlanıp derhal uygulamaya konulacaktır. Kamu yönetiminde şeffaflık ve ihale mevzuatının yeniden düzenlenmesi bu program çerçevesinde ele alınacaktır.

* Yolsuzlukların önlenmesi, tespiti ve soruşturulmasında görev alacak tüm kurum ve kuruluşlar arasında koordinasyonu sağlayacak bir birim kurulacak, bu birim yolsuzluklara karşı oluşturulacak politikaların ve alınacak önlemlerin koordinasyonunu sağlayacak, yolsuzluklarla mücadele stratejisini sürekli izlemeye alacaktır.

* Yolsuzluklarla mücadele alanında faaliyet gösteren sivil toplum örgütlerinin yolsuzluk denetimine katılmaları sağlanacak, sivil toplum örgütlerinin bu alanda yapacakları çalışmalardan doğrudan ve hızlı bir biçimde yararlanılacaktır.

* Yolsuzluk yapıma ihtimali yüksek kamu yönetimi alanlarında çalışacak perso-nelin belirlenmesinde özel kriterler getirilecek, bu personelin denetimi de özel bir usule tabi tutulacaktır.

* Kamu yönetimindeki yolsuzluklarla mücadele için ilgili başsavcılıkların yetkileri artırılabilecektir.

* Tüm kurum ve kuruluşlarda yolsuzlukları izlemek üzere özel birimler kurulacaktır. Bu iç denetimin yanında bağımsız dış denetim kurumlarından da yararlanılacaktır. Yolsuzluk bu birimlerce tespit edildiğinde sorun derhal uzman savcılıklara havale edilecektir.

* Maliye Bakanlığı kamu görevlileri tarafından yapılan mal bildirimlerinin doğruluğunu araştırarak bir sistem oluşturacaktır.

* Yürürlükteki anayasanın Parlamento'ya verdiği Sayıştay'a denetim yaptırma yetkisi kanuni düzenlemeye kavuşturulacaktır.

* Türkiye'nin, Avrupa Konseyi çerçevesinde oluşturulan Yolsuzluğa Karşı Devletler Grubu'na (GRECO) iştiraki gerçekleştirilecek, Konsey tarafından hazırlanan ve henüz Türkiye'nin imzalamadığı, Yolsuzluklar Hakkında Ceza Hukuku Sözleşmesi ile Yolsuzluklar Hakkında Medeni Hukuk Sözleşmesi vakit geçirilmeden imzalanıp onaylanacaktır. Yolsuzlukların önlenmesi için uluslararası işbirliğine önem verilecektir.

SOSYAL POLİTİKALAR KALKINMA VE DEMOKRATİKLEŞME PROGRAMI

V. SOSYAL POLİTİKALAR

5.1. SOSYAL POLİTİKA ANLAYIŞIMIZ

Devleti, halka hizmet etme aracı olarak gören Partimiz, bir sınıf ve kesimin değil bütün vatandaşlarımızın refah ve mutluluğunu sağlayacak sosyal politikalar yürütecektir.

Bu bağlamda yoksullar, bakıma muhtaç yaşlılar, çocuklar ve işsizler için özel programlar oluşturulacak, zor durumdaki vatandaşlara, terk edilmiş ve kimsesiz oldukları duygusu yaşatılmayacaktır. İşsizleri, fakirleri, düşkünleri, hastaları, engellileri gözeten, onların insan onuruna yakışacak şekilde yaşamalarını sağlayacak bir sosyal devlet anlayışının kaçınılmaz olduğu ortadadır.

Partimiz, merkezi devletin yerel yönetimler, sivil toplum örgütleri ve özel sektör ile işbirliği yapmasını sağlayarak sosyal devlet hizmetlerinde verimliliği, sürati ve kaynak kapasitesini artıracaktır.

Hiç kimsese bedensel ve zihinsel özürleri nedeniyle ayrımcılık yapılmasına izin verilmeyecektir. Yerel yönetimler ve sivil kuruluşlar ile iş birliği yapılarak kentsel alanlar, işyerleri, okullar başta olmak üzere tüm kamusal alanlarda engellilerin hayatını kolaylaştıracak yapısal önlemler alınacaktır. Engellilere yönelik özel eğitim imkanları artırılacak, iş kurma kredileri sağlanacak, vergi muafiyetleri getirilecektir. Engelli vatandaşlar ile temsil edildikleri sivil toplum örgütleri merkezi yönetimle ortak kurul ve komisyonlar oluşturacaklardır. Engelliler için gerekli araç ve gereçlerin imalat ve ithalatına kolaylık getiren düzenlemeler yapılacaktır.

Sokak çocukları, dilenciler ve evsizleri rehabilite eden, sayılarının artmasını engelleyen projeler teşvik edilecektir.

Gelecek kuşaklar tarafından da yararlanılacak doğal kaynakların ve çevrenin korunması, tekelleşmenin önlenmesi, bölgeler arası dengesizliklerin giderilmesi, yoksulların korunması, piyasalar tarafından sağlanmayan mal ve hizmetlerin üretilmesi ve kamusal alandaki tüm düzenlemelerin hakkaniyet ilkesine uygun yapılması amacıyla kamu kurum ve kuruluşları yükümlülükler üstlenecektir.

Kamunun sosyal harcamalarında mali disiplin sağlanacak, bu harcamaların enflasyonist ve popülist uygulamalar sonucu ekonominin işlemlerini aksatıcı, güven sarsıcı ve istikrarı bozucu etkiler doğurması engellenecektir.

Sosyal güvenlik, sosyal yardım ve sosyal hizmetlerin ortak yönetimini sağlamak amacıyla bu hizmetlerin tek bir bakanlıkta toplanması sağlanacaktır. Bu kurumlarda norm ve standart birliğinin sağlanması, temel istatistiki verilerin oluşturulması, aktüeryal dengenin sağlanması ve varlıklarının en verimli şekilde değerlendirilmesi için gerekli tedbirler alınacaktır.

5.2. EĞİTİM

Partimize göre eğitim her alandaki kalkınmanın en önemli unsurudur. Bşeri sermayeyi etkin kullanmayan toplumlar, rekabet şanslarını kaybetmeye mahkumdur. Bu nedenle partimiz, kamu kaynaklarının tahsisinde birinci önceliğin eğitime yapılacak yatırımlara verilmesi gerektiğine inanır. Eğitim alanında oluşacak zaafılar, hiçbir alandaki üstünlükle giderilemez. Buna karşılık eğitim alanında yakalanacak üstün seviyeler, diğer tüm alanların toplam kalitesini yükseltir. Eğitime bu bilinçle yaklaşan Partimiz, bu alanda giderek artan zaafıları gidermeyi öncelikli hedeflerinden saymaktadır.

Türkiye eğitim alanında ciddi bir karmaşa yaşamaktadır. Eğitim kalitesi, olması gerekenin çok altındadır. Eğitimde fırsat eşitliği her geçen gün yok olmaktadır. Eğitim sistemi ideolojik kavgaların arenası haline getirilmiştir. Eğitim, araştırma ve istihdam planları olmaksızın yapılmaktadır. Yüksek öğretim kurumları dahil, eğitim-öğretim kurumlarımızın çoğu gerçekçi bir anlayıştan uzak, diplomalı işsizler yetiştirmektedir.

Bu nedenlerle partimiz, eğitim alanında köklü bir reform hareketine girişecektir.

* Ülkemizde oldukça yetersiz düzeyde olan okul öncesi eğitim kamu ve özel sektör eliyle ülke genelinde yaygınlaştırılacaktır.

* Temel eğitim müfredatı çağın gereklerine, ihtiyaçlarımıza ve öğrencilerin kazanacakları donanımına göre yeniden oluşturulacaktır. Temel eğitim hizmetlerinin verilmesi pilot uygulamalarla merkezi idarenin taşra birimlerine ve yerel yönetimlere aktarılacaktır. Milli Eğitim Bakanlığı ise denetleyici, düzenleyici ve standart oluşturucu bir konuma getirilecektir. Yoksul bölgelerde eğitim devlet tarafından oluşturulacak özel programlarla desteklenecektir.

* Zorunlu eğitim kademeli, tercih ve yönlendirmeye imkan sağlayacak şekilde yeniden düzenlenecek, halen sekiz yıl olan zorunlu eğitim, alt yapı çalışmaları hızlandırılarak makul bir süre içerisinde on bir yıla çıkarılacaktır.

* Halen yürürlükteki uygulama, hakkaniyete aykırı ve öğrencilerin motivasyonunu azaltan sonuçlar üretmektedir. Bu uygulamanın çarpıklıkları öncelikle ele alınacak üniversiteye giriş sınavlarında tüm lise ve dengi okul mezunlarına fırsat eşitliği sağlanacaktır.

* Temel eğitim kamu tarafından parasız olarak sunulacaktır. Kamu okullarının eğitim kalitesi artırılacak, teknolojik olanakları geliştirilecektir. Katılımcı, özgür düşünme ve analiz alışkanlığını geliştiren, bağımsız karar verme ve üretme yeteneğini teşvik eden, çoğulcu değerleri sunan, vatandaş olma bilincini yükselten, çağdaş gelişme ve teknolojileri öğreten bir eğitim anlayışına geçilecektir. Bu dönüşümde demokratik ve gelişmiş ülkelerin deneyimlerinden de istifade edilecek, öğretmen yetiştiren okullar bu anlayışa göre yeniden yapılandırılacak ve mevcut öğretmenler yeni sisteme göre hizmet içi eğitime tabi tutulacaktır.

* Temel eğitimin beşinci sınıfından itibaren “seçmeli dersler” konularak öğrencilerin ilgi ve yeteneklerine göre genel ve mesleki eğitime yönelmeleri sağlanacaktır.

* Özel sektörün eğitim yatırımlarında bulunmasını sağlamak amacıyla özendirici düzenlemeler yapılarak özel öğretim kurumları yaygınlaştırılacak ve mevcut okulların % 100 kapasite ile çalışmalarını temin eden düzenlemeler yapılacaktır. Başarı kıstası esas alınarak maddi durumu iyi olmayan ailelerin çocuklarının da özel okullarda okuyabilmelerini sağlamak amacıyla devlet tarafından hizmet satın alınması yoluna gidilecektir. Talep oluşturularak özel sektörün eğitim yatırımlarına kaynak ayırması temin edilecektir.

* Mesleki okullara özel bir önem verilecek, üniversite öncesi eğitim, diploma vermenin ötesinde meslek kazandırmaya yönelik bir niteliğe kavuşturulacaktır. Sanayi ve ticaret odaları ve işadamlarının kurmuş olduğu sivil toplum örgütleri ile birlikte iş dünyasının ihtiyaç alanları belirlenerek dinamik ve günün ihtiyaçlarına uyan mesleki eğitim programları geliştirilecektir. Uzun süreli okul programlarına devam edemeyecek durumda bulunanlar için kısa süreli meslek kazandırma eğitimi veren kuruluşlar oluşturulacaktır. Kalkınmada öncelikli bölgelere, meslek eğitimi alanında özel destek programları verilecektir.

* Öğrenciler yetenekleri ve birikimlerine göre eğitim hizmetlerinden faydalanacaklardır. Bu bağlamda maddi durumu elvermeyen öğrencilerin de kaliteli bir eğitim alması sağlanacaktır.

* Kamu üniversitelerinde okuyan öğrenciler için okul masraflarını karşılayıp yaşamlarını belli bir standartta sürdürebilecekleri bir kredi sistemine geçilecek, yoksul öğrencilere yapılacak yardımların ilke ve esasları belirlenecektir.

* Ara eleman ihtiyacını karşılamak üzere kurulan meslek yüksek okulları bir program dahilinde yeni bir düzenlemeye tabi tutulacak, bu kurumların nitelikli ara eleman yetiştirmeleri sağlanacaktır.

* Üniversitelere yerel yönetimler, odalar ve işadamları ile şirket kurabilmeleri ve ortak projeler yapmaları fırsatı yaratılacak, yerel yönetimler ve özel sektörün üniversitelerle ilişkilerinin geliştirilmesini sağlayacak düzenlemeler yapılacaktır.

* Merkezi yönetim, devletin ihtiyacı olan alanlarda üniversitelerde araştır-

ma ve teknoloji geliştirme programlarını destekleyecek, üniversitelere bu konularda fon sağlayacaktır. Böylece üniversitelerimizin sanayi ile işbirliği içerisinde olmaları, pratik faydayı gözeten kurumlar haline gelmeleri sağlanacak, toplumdan ve hayattan kopuk bir görüntü arz etmelerinin önüne geçilecektir.

* Türkiye’de yüksek öğretim, nicelik açısından büyük bir ilerleme kaydetmiş, ancak nitelik bakımından aynı başarı gösterilememiştir. Yüksek öğretimde köklü bir reforma ihtiyaç vardır. YÖK, üniversiteler arasında koordinasyon sağlayan, standart belirleyici bir yapıya kavuşturulacak, üniversiteler idari ve akademik özerkliğe sahip, öğretim elemanları ve öğrenciler üzerinde baskı, dayatma ve antidemokratik uygulamaların bulunmadığı, bilimsel bilginin üretildiği, araştırma ve öğretim faaliyetlerinin esas olduğu kurumlar haline getirilecektir.

* Eğitim yapıları mimari özellikleri fiziksel ve eğitsel donanımları yönünden geliştirilecektir. Okullarda sınıf esaslı yerine ders esasını temel alan fiziki yapılanma benimsenecek; okul yapımında tek tip bayındırlık modeli terk edilerek esnek bir yapılanmaya gidilecektir.

* Okul Aile Birlikleri’nin ve rehberlik sisteminin, sosyal bilimcilerin hazırladığı projelerle desteklenmesi ve güçlendirilmesi sağlanacaktır.

* Dünyada bireyler, toplumlar ve milletlerarası diyalogda yabancı dil bilmenin önemi büyüktür. Bu nedenle yabancı dil eğitimi modern imkan ve araçlarla kolaylaştırılarak nitelikli hale getirilecektir. Partimiz yabancı dil öğretimini teşvik ederken, Türkçe’nin bilim dili olarak kullanımını özendircektir.

* Yurt dışında yaşayan vatandaşlarımızın ve çocuklarının ortamlarına uygun eğitim görmeleri sağlanacaktır.

* Laiklik ilkesinin gereği olarak vatandaşlarımızın dinlerini öğrenmeleri için her türlü kolaylık sağlanacaktır. İlk ve orta öğretimde din kültürü ve ahlak bilgisi derslerinin dışında, velilerin rızasına bağlı olarak seçmeli din dersleri’nin verilmesi temin edilecektir.

* Gelişen teknolojiler bireylere internet ortamında öğretim yapma olanakları sunmaktadır. Üniversitelerin bu tip uygulamaları teşvik edilecek, öğrencilerin internet ortamında yapılan öğretimden yararlanmalarını sağlayıcı düzenlemeler yapılacaktır.

* Vakıf üniversiteleri desteklenecek, bu üniversitelere bütçeden yapılan maddi desteğin esasları yeniden belirlenecektir.

* Engelli öğrencilerin eğitimine özel bir önem verilecek, bu amaçla faaliyet gösteren dernek, vakıf ve sosyal yardım kuruluşlarının faaliyetleri özellikle desteklenecektir.

5.3. KÜLTÜR ve SANAT

Türkiye, her geçen gün maddi kaygıların ön planda olduğu, ruh ve mânâ dünyamızı zenginleştiren, süsleyen unsurların kenara itildiği bir ülke haline gelmektedir. İnsanımız renksiz, şiirsiz, içeriksiz ve estetik kaygıların önemsenme-

diği bir dünyada yaşamaya itilmektedir. Bu nedenle kültürün ve kültür politikalarının önemi her geçen gün daha da artmaktadır.

Her kültürel form kendi çağının anlayışını, zevkini ve estetiğini yansıtır. Kùltürler, kendilerini iç dinamikleri ve kültürel alışverişlerle zenginleştirerek yenilerler. Bu anlamda geleneği olmayan ve kendi kimliğini özgün bir biçimde sunamayan kùltürlerin yabancı kùltürlerle rekabet etmesi zordur. Ülkemizin kùltür ve sanat alanlarında göstereceği etkinlik, uluslararası camiada saygınlığımızı artıracaktır.

Ülkemiz, binlerce yıllık tarihin sonucu olan zengin bir kültürel birikim ve dokuya sahiptir.

Partimiz;

* Milli değerlerin korunup geliştirilmesi konusunda azami bir gayret içerisinde olacaktır. Yeryüzünde saf bir dil, musiki, mimari vb. bulunmadığı gerçeğinden hareketle kültürel etkileşimi bir zenginlik olarak kabul ediyoruz.

* Partimiz, milli kùltürümüzdeki esas yapıyı, üslubu koruyarak evrensel değerlerle milli kùltür arasındaki etkileşimi en üst noktaya çıkarmayı amaçlamakta, gerçek bir çağdaş kùltür atmosferi oluşturmanın bu yoldan geçtiğine inanmaktadır. Bu iki alanı, çatışma konusu olmaktan çıkarıp, her iki unsurun zenginliklerinden birlikte yararlanmak, kùltür politikamızın temelidir.

* Partimiz, kùltürün taşıyıcı unsurları olan dil, edebiyat, folklor, musiki, plastik sanatlar, etnografya, sinema, temsil sanatları vb. alanlardaki mevcut yapıyı, yaklaşım ve anlayışı eksik ve sağlıksız bulmaktadır. Bütün bu alanlarda konuların uzmanları ve sivil toplum örgütlerinin de görüşlerinden yararlanılarak yeni ve doyurucu politikalar geliştirilecektir.

* Plastik sanatlar ve Türk-İslam sanatlarının gelişimine özel bir önem verilecektir. Tüm sanat çalışmalarının gerçekleştirilmesinde yerel yönetimler ağırlıklı olarak öne çıkarılacak, konuyla ilgili tüm yasal düzenlemeler hızla yapılacaktır.

* Kültürel yozlaşma, müstehcenlik ve şiddet unsurlarının ön plana çıkarılması, kitabın hayatımızdan her gün biraz daha uzaklaşması, Partimizin öncelikle mücadele edeceği konular olacaktır.

* Ülkemizin kùltür ve sanat zenginliğini tanıtan ve gelişmesine katkıda bulunan tüm projeler desteklenecektir. Yurt içi ve yurt dışında çok amaçlı kùltür merkezleri ve kùltür evlerinin yaygınlaştırılması desteklenecektir.

5. 4. SAĞLIK

Partimiz, sağlık hizmetlerinin yerine getirilmesini sosyal devlet anlayışının vazgeçilmez unsurları arasında görür. Sosyal güvenlik şemsiyesi tüm halkı kapsayacak şekilde düzenlenecektir. Devlet herkesin temel sağlık hizmetlerini, gerekirse özel sektörle işbirliği yaparak yerine getirmek zorundadır. Etkin ve kaliteli bir sağlık sistemi, nitelikli bir toplum için vazgeçilmezdir.

Bu amaçlara yönelik olarak;

* Koruyucu hekimliğin yaygınlaşması teşvik edilecek, halk ve çevre sağlığı ile ilgili gerekli tedbirler alınacaktır. Trafik kazaları, iş kazaları, ihmallere nedeni ile meydana gelen engelliliği engellenmesi için eğitim ve bilinçlendirme çalışmaları yapılacaktır.

* Koruyucu ve tedavi edici hizmetler başta olmak üzere, sağlık hizmetleri alanı, gönüllü kuruluşlara ve özel sektöre açıktır.

* Anne ve çocuk ölümlerinin yüksek olduğu ülkemizde, anne ve çocuk sağlığı özel bir önem arz etmektedir.

* Aile planlamasının gerçekleştirilmesi için bilgilendirme ve bilinçlendirme çalışmalarına önem verilecektir.

* Aile hekimliği sistemi uygulamaya konulacaktır. Aile hekiminin muayenehanesi, fizik koşulları ve uygulama standartları Sağlık Bakanlığı'nca belirlenecektir. Bu muayenehanelerin kurulması için devlet ucuz krediler verecektir. Böylece birinci basamak sağlık hizmetleri güvenli ve kaliteli olarak halka sunulacaktır. Sevk zinciri sağlıklı hale getirilecek, ihtisas hastanelerindeki anlamsız yığılmalar önlenecektir.

* Sağlık sektörü Sağlık Bakanlığı tarafından tek merkezden koordine edilecektir. Bakanlık sadece organizasyon, koordinasyon, yol gösterici, denetleyici, takip edici, politika üretici bir rol üstlenecektir. Böylece sağlık hizmetlerinin tek merkezden yönlendirilmesi sağlanacak, çok başlılık ve düzensizlik önlenecektir. Ülke adına kısa, orta ve uzun dönem sağlık politikaları daha gerçekçi olarak belirlenecek, yönetim ve uygulamalar daha ekonomik olacaktır.

* Sağlık Bakanlığı'nca yeni sağlık sisteminin uygulamaya konulmasıyla tüm yerel yönetimler de buna entegre olacak ve süratle kendi ihtiyaçlarını belirleyerek planlamalar yapacaklardır. Yerel yönetimler kendi sınırlarını ve sorumluluklarında bulunan alanların sağlık profillerini de dikkate alarak kısa, orta ve uzun vadeli yatırım programlarını belirleyecektir. Bu çalışmaların koordinasyonu Sağlık Bakanlığı'nca yerine getirilecektir.

* Metropollerde acil servis üniteleri kurulacaktır. Bugün sağlık alanında metropollerde yaşanan en önemli problemlerden biri de acil servis ihtiyacının tam olarak karşılanamamasıdır. Acil servis birimlerinin yetersizliği nedeniyle vatandaşların hastane kapılarından çevirilmesi önlenecektir.

* Uygulamada kolaylık arz etmesi ve verdikleri hizmetin daha ekonomik olması nedeniyle ihtisas hastaneleri kurulacaktır. Böylece daha ucuz ve daha spesifik sağlık hizmeti verilecek ve uzman hekimler yetişecektir.

* Ülkemizde kitle yaralanmaları, doğal afetler ve bunların zararları modern dünyada yaşanan oranlardan çok daha fazla olduğundan ilgili kuruluşlar ve eğitim kurumlarında gerekli düzenlemeler yapılacaktır.

* Sağlıkta eğitim kalitesinin artırılması için gerekli tedbirler alınacak ve eğitimin planlanması dünya standartlarına göre yapılacaktır. Hemşirelik okulu, hemşirelik yüksek okulu ve sağlık teknisyenliği okulları vakıflar ve özel sektör

tarafından açılacaktır. Devlet bu eğitim hizmetini veren kuruluşları teşvik edecek ve destekleyecektir.

* Sağlık çalışanlarının hakları yeniden düzenlenecek, uluslararası standartlara uygun hale getirilecek ve bu sektördeki ücret politikası yeniden ele alınacaktır.

* Hasta haklarını koruyan hukuki düzenlemeler yapılacak, Hasta Hakları Tüzüğü dünya standartlarına göre yeniden ele alınacaktır. Vatandaşlar, sağlık birimlerinin kontrolünde görev üstlenecektir.

* Sağlık hizmetlerinde rekabetin kuralları belirlenecek ve bunlarla ilgili yasal düzenlemeler yapılacaktır. Kalite rekabeti teşvik edilecek, sağlık sektöründe ISO kalite standardı çalışmalarına tüm yurt genelinde başlanacaktır.

* Sağlık sektöründe, bilgi işlem merkezli tek kontrol sistemine geçiş sağlanacaktır. Bu sayede sağlıkta maliyetler düşecek, verimlilik ve kalite artacaktır. Her vatandaşa verilecek bir sağlık numarası ile sağlık sorunları hızlı ve güvenilir şekilde tüm birimlerden takip ve koordine edilebilecek ve ayrıca her vatandaşın bağlı bulunduğu sağlık merkezinde bir dosyası bulunacak, nerede tedavi olursa olsun bütün bilgiler bu dosyada toplanacaktır.

* Küçük yerleşim birimlerinde doktoru, sağlık personeli ve tıbbi donanımı bulunmayan birçok hastane binası inşa edilmiştir. Popülist politikalarla her geçen gün yenileri talep edilen bu yatırımlar yerine, merkezlerde daha iyi donatılmış hastaneler yapmak, bunları merkezi tıp birimleri haline getirmek, hem akılcı hem ekonomiktir. Söz konusu merkezler ile küçük yerleşim birimleri arasında hasta taşıyacak helikopter dahil, ciddi bir ambulans filosu oluşturmak Partimizin hedefleri arasındadır.

* Tıbbi alandaki bilimsel araştırmalar için özel destek fonları oluşturulacaktır.

* Medyadaki sağlık haberleri kontrol edilecek ve sağlık ile ilgili yayınlar desteklenecektir.

* Yurt dışında çalışan sağlık personelinin Türkiye'ye dönerek hizmet etmelerini sağlamak amacıyla cezbedici tedbirler alınacak, her alanda olduğu gibi bu alanda da beyin göçünün tersine işleminin imkanları araştırılacaktır.

* Tabip Odaları ve Diş Hekimleri Odaları güçlendirilecek, sağlık alanında hizmet verecek yeni sivil örgütlerin kurulması desteklenecektir.

* İlaç ve tıbbi ekipman sanayii desteklenecek, sağlık yatırımlarına yapılan teşvikler yeniden düzenlenecektir.

* Adli Tıp Kurumunun özerk ve bilimsel çalışması sağlanacaktır. Bu alanda tüm teknolojik yenilikler yurdumuza getirilecektir.

* Hastanelerimizin ülke genelinde tam kapasite ile çalıştırılması sağlanacaktır.

* Tüm vatandaşlarımızı kapsayacak etkin bir genel sağlık sigortası sistemine geçilecektir.

5.5. SOSYAL GÜVENLİK

Partimiz sosyal güvenliği anayasal bir hak sayar ve her bireyin bu haktan yararlanmasını sağlamayı devletin bir görevi olarak kabul eder. Bu nedenle anayasanın belirlediği kapsamda, sosyal devlet anlayışına yaraşır bir sosyal güvenlik politikası oluşturulacak ve her bireye sosyal güvenlik numarası verilecektir.

Sosyal güvenlik kapsamında sunulan hizmetlerin insan haysiyetine uygun bir şekilde sunulması sağlanacak, prim ödeyenlerin ve hizmet alanların bu hizmetlerin denetlenmesinde söz sahibi olmalarına da imkan tanınacaktır.

Partimiz sosyal politika uygulamalarının en önemli ve en etkili aracının sosyal güvenlik sistemi olduğu gerçeğinden hareketle sosyal güvenliği sosyal sigorta, sosyal hizmet ve sosyal yardım üçlü zinciri içinde önemle ele alacak, norm ve standart olarak ciddi ve bilimsel bir değerlendirmeye tabi tutacaktır.

Önemli bir bütçe büyüklüğüne ulaşmış olan sosyal güvenlik hizmetleri, çeşitli bakanlıkların bünyelerinde faaliyet göstermekte ve dağınık bir görünüm arz etmektedir. Sosyal güvenlik birimleri sosyal sigortalar, sosyal hizmetler, sosyal yardımlar rejimleri ve alt sektörleri olarak tek bir bakanlığın çatısı altında toplanacak ve konsolide bir sosyal güvenlik bütçesi oluşturulacaktır. Bu bütçenin norm ve standart olarak rasyonel bir baza ve esasa oturtulması için gerekli düzenlemeler gerçekleştirilecektir.

Özellikle primli rejimler olan ve çok geniş bir kitleyi ilgilendiren Emekli Sandığı, Sosyal Sigortalar Kurumu (SSK) ve Bağ-Kur'un aktüeryal yapısının ve mali durumunun iyileştirilmesi için tedbirler alınacak, norm ve standart birliği sağlanacaktır.

Özellikle SSK'nın mali durumunun güçlendirilmesi için çok önemli olan sigortasız işçi çalıştırılmasının önüne mutlaka geçilecektir. Böylece, çok sayıda sigortasız çalışanın sigorta kapsamına alınmasıyla birlikte eş ve çocuklarının da güvenceye kavuşması sağlanacaktır.

Özel sağlık ve hayat sigorta şirketleri yaygınlaştırılacak ve teşvik edilecektir.

Çocuklar, gençler ve yaşlılarla ilgili sosyal hizmet programlarının kalitesinin artırılmasına ve genişletilmesine önem verilecektir.

Engellilerin mesleki ve tıbbi rehabilitasyonu genişletilecektir. Bu konuda devletimiz himaye edici değil, hizmet ve imkan sunan bir anlayışta olacaktır.

Ömür boyu bakım ve tedaviye muhtaç engellilerin bakım ve tedavilerinde kolaylıklar, öncelikler ve seçenekler oluşturulacaktır.

Sanayileşme ve şehirleşmenin artması ile ailelerin çekirdek aileye dönüşmesi ve gittikçe daha çok insanın çalışma hayatına katılması, özellikle çocuklarla yaşlıların bakımında problemler oluşturmaktadır. Bunun giderilmesi için kreşler, huzurevleri hastanelerinin genişletilmesine önem verilecektir.

Belli bir yaşa gelmiş bakıma muhtaç yaşlıların aile içinde bakılması teşvik edilecektir.

Yaşlılara ve muhtaçlara yapılan sosyal yardımlar günün şartlarına göre yeniden gözden geçirilecektir. Bu yardımların gerçek muhtaçlara verilmesine dönük düzenlemeler güçlendirilecek ve ödeme miktarı artırılabilecektir.

Yurt dışında çalışan vatandaşlarımızın sorunları ile yakından ilgilenilecek, çalışma şartları ve sosyal güvenliklerinin iyileştirilmesi için çalıştıkları ülkelerde yapılmış olan sosyal güvenlik anlaşmaları yeniden gözden geçirilecektir.

5.6. ÇALIŞMA HAYATI

Çalışma barışının sağlanması, çalışma hayatının sağlıklı ve dengeli bir biçimde sürdürülebilmesi için işçi, işveren ve hükümetten oluşan üçlü bir yapı içinde sosyal diyalogun en ileri seviyelere taşınması ve sorunların uzlaşma ortamında çözülmesi en önemli hedeflerimizdendir.

Çalışma hayatının güçlendirilmesi ve istikrara kavuşturulması için, çalışma hayatıyla ilgili mevzuat, çağdaş standartlara uygun ve demokratik katılımı sağlayacak şekilde yeniden gözden geçirilecek, taraflar arasında sağlıklı ilişkilerin gelişmesini hazırlayacak tedbirler alınacaktır.

ILO sözleşme ve ilkeleri çerçevesinde hükümet, işçi ve işverenler arasındaki uzlaşma ile endüstriyel ortamdaki ilişkilerin her açıdan güçlendirilmesi için gayret sarf edilecektir.

Ekonomik ve Sosyal Konsey'in yapısı genişletilerek ve güçlendirilerek daha fonksiyonel hale getirilecektir.

İş gücü maliyetini azaltıcı ve istihdamı teşvik edici yasal düzenlemeler hızla tamamlanacaktır.

Kayıt dışı işçi çalıştırmaya yol açan mevcut sosyal sigorta prim oranları makul bir seviyeye çekilecektir.

Asgari ücret seviyesi geçim standartlarına göre yeniden gözden geçirilecek ve asgari ücretten alınan vergiler kademeli olarak azaltılacaktır.

Örgütlenme özgürlüğünün önü açılacak, sendikalaşma teşvik edilecek, kamu görevlilerinin grevli ve toplu sözleşmeli sendikal haklar ve özgürlüklere kavuşturulması için gereken mevzuat değişiklikleri gerçekleştirilecektir.

Çalışma hayatında cinsiyet ayrımcılığının önüne geçilecek, eşit işe eşit ücret ve liyakat prensibi çalışma hayatında hakim kılınacaktır.

Çocuk emeğinin sömürülmesini önlemek için yasalardaki boşluklar giderilecek; ILO'nun çalışan çocuklarla ilgili standartları yürürlüğe konularak çocuk emeğinin sömürülmesine fırsat verilmeyecektir.

İş güvencesi, işçi ve işverenleri mağdur etmeyecek şekilde hayata geçirilecek ve işsizlik sigortası uygulaması geliştirilecektir.

5.7. KADIN

Kadınlar sadece toplumumuzun yarısını oluşturdukları için değil, her şeyden önce birey ve sağlıklı nesillerin yetiştirilmesinde birinci derecede etkin

oldukları için, yılların ihmali sonucu biriken her türlü sorunlarıyla ilgilenilmesi, partimizin öncelik verdiği bir konudur. Bu nedenle;

* Kadınların kamusal yaşama katılımının özendirilmesi için gerekli tüm önlemler alınacaktır.

* Kadınların partimize üye olmaları ve siyasette faal rol oynamaları özendirilecektir.

* Kadınla ilgili dernek, vakıf ve sivil toplum örgütlerine destek sağlanacak; kadınları ilgilendiren yasal düzenlemeler yapılırken bu örgütlerle işbirliği yapılacaktır.

* Kadına yönelik şiddetin ayrıca cinsel ve ekonomik istismarın önlenmesi, partimizin öncelikli politikaları arasında yer alacaktır.

* Kadın intiharlarının, töre ve namus cinayetlerinin sık görüldüğü yörelerde kadınlara ve ailelerine yönelik önleyici ve eğitici çalışmalar yapılacaktır.

* Yerel yönetimlerin kadınların sorunları ile ilgili çalışmalar yapması teşvik edilecektir. Kırsal kesimde yaşayan kız çocuklarına yönelik olarak yaşadıkları bölgelerin koşullarına uygun eğitim projeleri geliştirilecek, bu konuda çalışan sivil toplum kuruluşları desteklenecektir.

* Kız çocuklarının okullaşma oranını artıracak politikalar uygulanacak, onların eğitiminin önündeki engeller kaldırılacak, özellikle kırsal kesimlerde ailelerinin bu konuda bilinçlendirilmesine yönelik çalışmalar yapılacaktır.

* Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi ile getirilen ilkelerin uygulanması sağlanacaktır.

* Ev kadınlarının sosyal güvence kazanmasını sağlayacak çalışmalar gerçekleştirilecektir. Ev içi emeğin saygınlığı korunarak kadınlar için yeni istihdam alanları oluşturulacaktır.

* Maddi destekten yoksun durumda olan ya da şiddete maruz bulunan kadınları koruyan programlar oluşturulacaktır.

* Mevzuatımızda kadın aleyhindeki ayrımcı hükümler ayıklanacaktır.

* Kadınların çalışma hayatı, çocuk ve aile sorumlulukları dikkate alınarak sosyal güvenlik ve çalışma koşullarında iyileştirmeler yapılacaktır.

5.8. AİLE VE SOSYAL HİZMETLER

Aile toplumun temeli ve toplumsal dayanışmanın oluşmasında rol oynayan önemli bir kurumdur. Toplumsal mutluluk, dayanışma, barış, sevgi ve saygının yolu aileden geçer. Yaşanan bütün olumsuzluklara ve ekonomik sıkıntılara rağmen toplum olarak ayakta duruşumuzu büyük çapta sağlam aile yapımıza borçlu olduğumuz açıktır. Aile merkezli politikalara öncelik verecek olan

Partimiz:

* Çalışma hayatının yoğunluğu nedeniyle aile huzurunun ve çocukların ruh sağlığının bozulmaması için aile fertlerini destekleyici düzenlemeler geliştirecektir.

* Korunmaya muhtaç çocukların aile sıcaklığını hissetmesi için “koruyucu aile” ve “aileye dönüş” projelerini teşvik edecektir.

* Genç kuşakların yaşlı ebeveynlerini yanlarında barındırmalarını özendirilecektir.

* Sokak çocuklarının barınma, eğitim, rehabilitasyon ve tedavi imkanlarını artırarak aile ve topluma yeniden kazandırılmalarını sağlayacaktır. Gönüllü kuruluşlar ve yerel yönetimlerle işbirliği yaparak çocukların sokağa düşmesini önleyici politikalar geliştirecektir.

* Çocukların aile ve toplum tarafından istismarını, sokakta çalıştırılmalarını engelleyecektir.

* Aile içi şiddeti önleyici tedbirler alacaktır. Bu şiddetin mağduru olan kadın ve çocuğu koruyacak kanuni düzenlemeler yapacak, koruyucu merkezler açacaktır.

* Yerel ve genel idarelerin engelli vatandaşlarımıza yönelik yükümlülüklerini etkin bir şekilde denetleyecek ve engellilerin toplumla bütünleşmelerine imkan tanıyan ve çalışma hayatına katılmalarını özendirici tedbirleri alacaktır. Ayrıca engellilere yönelik konut projelerini destekleyecek, kimsesiz engellilerin bakımı konusunda mevcut uygulamaları iyileştirecektir.

* Zararlı alışkanlıkları ve uyuşturucuyu toplumumuzun önündeki en büyük tehlike olarak görmektedir. Bu sebeple uyuşturucu ile mücadeleyi ilk öğretimle birlikte başlatacaktır. Sivil toplum örgütleri ile birlikte gençlerin bu alışkanlıklara yönelmesini önleyecek, bilinçlendirici sosyal programlar gerçekleştirecektir.

* Sosyal hizmetleri etkinleştirecek, yetişmiş personel ihtiyacının karşılanması için gerekli önlemleri alacaktır.

* Uzun vadeli konut kredileri ile orta sınıf ailelerin ev sahibi olmalarını sağlayacaktır. Ayrıca yerel yönetimlerle iş birliği yaparak evlenecek gençlere evlilik kredisi sağlanabilmesi için gerekli önlemleri alacaktır.

* Kadın ve aile konusunda hizmet veren kamu kurumları yeniden yapılandırılacaktır.

5.9. GENÇLİK VE SPOR

Gençlik ülkenin sadece zenginliği değil, aynı zamanda dinamizminin ve değişim potansiyelinin de kaynağıdır. Dolayısıyla genç nüfusa sahip olmak Türkiye için çok büyük bir imkandır. Ancak ülkemizde gençler iyi eğitilmemiş, işsiz bırakılmış, enerjileri bastırılmak istenmiş, söz hakkı verilmemiş, güvenilmemiş ve hatta zaman zaman bir tehlike unsuru olarak görülmüştür. Bu nedenle partimiz toplumun gençlere, gençlerin de Türkiye'ye güvenini sağlamayı temel hedefleri arasında görmektedir.

Partimiz özgür düşünceli, kendi başına karar verebilen, sorgulayan, kendi toplumunun ve evrensel anlayışın doğrularından haberdar olan ve hayatın güçlükleri ile baş edebilecek donanımlı ve yetenekli gençler yetiştirmeyi hedeflemektedir.

Bu doğrultuda partimizin gençliğe yönelik izleyeceği politikalar şunlardır:

* Gençlerimizin ülke yönetimine her platformda katılımı sağlanacak, bu amaçla siyaset okulları ve gençlik dernekleri desteklenecektir.

* Eğitimin nitelikli hale kavuşturulmasının yanı sıra, gençlerin sosyal faaliyetlere katılımını sağlayan gençlik merkezleri yaygınlaştırılacaktır. Bu alanda sivil toplum kuruluşları, özel sektör ve yerel yönetimlerle iş birliği yapılacaktır.

* Kırsal kesimlerde ve varoşlarda yaşayan gençlerimizin gelişimine ve sorunlarının çözümüne özel önem verilecektir.

* Gençlerin ruhsal, bedensel, zihinsel gelişimini olumsuz etkileyen alkol, uyuşturucu, şiddet ve pornografi içeren yayınlar konusunda tedbirler alınacaktır.

* Gençlerin okuma alışkanlıklarını güçlendirmek amacıyla gelişmiş ülkelere standartlarında semt kütüphaneleri uygulamaya konulacaktır. Bilimsel çalışmalara, sanatsal ve kültürel faaliyetlere katılmaları desteklenecektir.

* Gençlerin her alandaki uluslararası yarışmalara ve faaliyetlere katılımı teşvik edilecek, başarılı gençlere özel eğitim ve iş imkanları sağlanacaktır.

* Üstün yetenekli gençler ilgili kurumlarca tespit edilecek, ilgi ve yetenekleri doğrultusunda özel eğitim görmeleri sağlanacaktır.

* Yurt dışında yaşayan gençlerimize yönelik olarak kendi kültürlerine yabancılaşmalarını ve asimile olmalarını engellemek üzere nitelikli personel ile donatılmış gençlik merkezleri oluşturulacaktır.

* Dünyanın ve Türkiye'nin gelişen ve değişen şartları dikkate alınarak yeni bir spor politikası oluşturulacaktır. Spor hizmetleri ağırlıklı olarak yerel yönetimlere bırakılacaktır.

* Amatör ve profesyonel spor klüplerine yerel yönetimlerin daha fazla kaynak ayırabilmeleri için gerekli yasal düzenlemeler yapılacaktır.

* Uluslararası başarılarla imza atan sporculara ve kulüplere yönelik destekler artırılarak devam ettirilecektir. Lisanslı sporcuların sosyal güvenlik hizmetlerinden yararlanmalarına imkan tanınacaktır.

* Engelli gençlerin sportif ve sosyal etkinliklere katılmalarını sağlayan projeler uygulamaya konulacaktır.

* Sporcu yetiştiren eğitim kurumları, teşvik edilecektir.

* Toplumun spor yapmaya özendirilecek kampanyalar devamlılık ilkesi gözetilerek gerçekleştirilecek, gençler öncelikli hedef kitle olacaktır. Sporcu olmak isteyen genç yetenekler, ekonomik ve sosyal yönden desteklenecektir.

* Spor faaliyetleri özellikle medya eliyle birkaç yaygın spor dalı üzerine odaklanmakta ve diğer spor türleriyle toplumun ilgilenmesinin adeta önüne geçilmektedir. Bu kısır döngü, toplumun farklı sporlara ilgisini sağlayacak spor alanlarının halkın hizmetine sunulmasıyla aşılabacaktır.

5.10.KENTLEŞME VE KONUT

Bir ülkedeki yönetimin kalitesini ve toplumun medeniyet dairesindeki konumunu, ne tür kentler ürettiği belirler. Bu nedenle kentleşme ve konut meselesi teknik muhtevasının çok ötesinde anlamlara sahiptir.

Kentleşme ve konut meselesinin çağdaş standartlara kavuşturulmasının önündeki en büyük engel iç göç olgusudur. Ülkemizdeki bir çok sorunun kaynağında bulunan göç olgusuna hazırlıklı bir kent planlaması, sağlıklı çözümler oluşturabilmenin kaçınılmaz ön koşuludur.

* Mahalli idarelerde yapılacak köklü reformlarla şehirlerin altyapı sorunları çözüme kavuşturulacak, şehir planlarına aykırı kentleşmeye izin verilmeyecektir.

* Kurulu şehir bölgesinde imar tadilatı yapıp yoğunluğu artırmak yerine, gecekondu bölgelerinde imar ıslah planları gerçekleştirilecek, mücavir alanlardaki planlamanın sürat kazanması sağlanacaktır.

* Sağlıksız ve çirkin şehirleşmenin önüne geçilecek, şehirler yaşanabilir mekanlar olacaktır. Gecekondu bölgelerinde yaşayanlara yönelik ucuz konutlar üretilecektir.

* Uzun vadeli programlarla şehirlerin yaşanabilir, sağlıklı, çevre güzelliği taşıyan mekanlar olması sağlanacak, geleneğimizden hareketle "bahçe-kent" kavramı yeniden ele alınacaktır.

* Şehrin doğal ve tarihi dokusunu bozan yapılaşmanın önüne geçilmesi için gerekli düzenlemeler yapılacaktır. Eski kent dokularının korunmasına yönelik uygulanan SİT politikası yeniden gözden geçirilecektir.

* Şehir sorunlarının çözümünde sivil toplum örgütleri ile işbirliği geliştirilecek, mahalle derneklerinin kurulması teşvik edilecektir.

* Kentsel değerlerin korunması amacıyla, kentli hakları ve kente karşı işlenen suçlar kavramı geliştirilecektir. Tarihi mirasın, kültürel değerlerin, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkının güvence altına alınması için toplumsal bilinç geliştirilecek, kentle ilgili kararlara halkın katılımı sağlanacak ve kente karşı suç tanımıyla Türk Ceza Kanunu'nda ayrı bir fasıl düzenlenecektir.

* Şehir alanları içinde hastane, üniversite, okul gibi kamusal nitelikli yapıların inşası belli ilke ve kurallara bağlanacaktır.

* Şehir içinde halkın dinlenmesi, spor ve gösteri yapabilmesi ve görüşlerini açıklayabilmesi için meydanların düzenlenmesine özel bir önem verilecektir. Şehir fuar ve festivalleri desteklenecektir.

* Büyük şehirlerin ulaşım sorunlarının çözümü için yeraltı ulaşım projeleri desteklenecek, deniz yolları ve raylı sistem uygulaması yaygınlaştırılacaktır. Kentlerde yaşam kalitesini yükselten uygulamalar öncelikli bölgeler göz önünde bulundurularak yoğunlaştırılacaktır.

5.11.ÇEVRE

Partimiz çevre sorunlarına hem sağlıklı bir ortam sağlanması, hem de ulusal maliyetlerin azaltılması açısından bakmaktadır.

Sanayileşme ve kırsal alanlardan kentlere göç hızla büyüyen çevre sorunlarını ortaya çıkarmıştır. Bugün çevre maliyetleri, sanayileşen her ülkede ulusal refahı derinden etkilemektedir. Partimiz bir yandan sürdürülebilir bir kalkınmayı hedeflerken öte yandan bu kalkınmanın çevreye maliyetinin asgari düzeyde tutulmasına özen gösterecektir. Bu amaç çerçevesinde aşağıdaki politikalar izlenecektir:

* Türkiye ne kendi ürettiği, ne de başka ülkelerden ithal edilen çevreye zararlı atıkların mezarlığı olmayacaktır. Çevreyi kirleten hiçbir kalkınma ya da üretim modeline müsamaha gösterilmeyecektir.

* Bilhassa eko-sistemler üzerinde toksik ve kalıcı etkileri bulunan endüstri atıklarının kontrol altına alınması ve artırımının sağlanması suretiyle kirlenme oranı asgariye indirilecektir.

* Çevre sorunları çoğunlukla yerel düzeyde ortaya çıktığından, çevre politikalarının oluşturulması ve hayata geçirilmesinde de yerel yönetimlerin önemi büyüktür. Bu nedenle partimiz, çevre ile ilgili planlarını merkezden değil, yerinden yönetimler aracılığıyla gerçekleştirmeyi ve politikalarını katılımcı demokrasi anlayışı ile bütünleştirerek uygulamayı esas alacaktır. Bunu temin için yerel yönetim ağırlıklı bir çevre yönetim sistemi geliştirilecektir.

* Çevre konusunda vatandaşlardan gelen her türlü şikayet dikkatle incelenecektir. Çevre konularında faaliyet gösteren sivil toplum örgütleri ile işbirliğine gidilecek, çevre sorunlarının çözümünde vatandaşların inisiyatif alması teşvik edilecektir.

* Çevre ile ilgili uluslararası örgütlerin talepleri ve çalışmaları dikkate alınacaktır.

* Partimiz çevrenin bilgi, sevgi ve sorumluluk duygusu ile korunması gereğine inanır. Çevre yaşanmaz hale geldikten sonra çevre bilincinden söz etmenin çok anlamlı olmadığı açıktır. Bunun için küçük yaşlardan itibaren vatandaşlara çevre bilinci kazandıracak bir eğitim programının yaygınlaştırılması öncelikli görevlerimizdendir.

* Tarım alanlarında kimyasal gübre, ilaçlama ve hormon kullanımında standartlar geliştirilecek, bu standartlara dayalı kontrol mekanizması oluşturulacaktır. Küçük ve büyük baş hayvan yetiştiriciliğinde hormon kullanımı önlenecektir.

* Çevre sorunlarının çözümünde geleneksel çevre anlayışımız ve kültürümüzden yararlanılacaktır.

5.12. BİLİM VE TEKNOLOJİ

Bilim ve teknolojinin ekonomik kalkınma ve toplumsal refah açısından stratejik önemi olduğuna ve ülkemizin bilim ve teknoloji politikalarının Türkiye'deki

ve yurt dışındaki bilim adamlarımızın geniş katılımıyla oluşturulması gerektiğine inanıyoruz. Doğru seçilecek bilim ve teknoloji politikalarının uygulanması sonucunda ülkemizin bilim ve teknoloji kapasitesinin artacağına şüphe yoktur.

Bilim ve teknoloji politikalarının ana unsuru bilim ve teknolojiyi, ekonomik ve toplumsal faydaya dönüştürecek mekanizmalar olmalıdır.

Partimizin bilim ve teknoloji alanında izleyeceği başlıca politikalar şunlardır:

* Bilim ve teknoloji atılım projesi; katma değeri yüksek yeni ürün, hizmet ve sistemleri Türk ekonomisine ve sanayisine kazandıracak biçimde hayata geçirilecektir.

* Temel ve uygulamalı bilimler dengeli bir biçimde ele alınıp projeler bazında desteklenecektir.

* Ulusal İnovasyon Sistemi kurma çalışmaları hemen başlatılacaktır.

* Türkiye'nin bilim ve teknoloji kapasitesini artıracak, yeni buluşları üretime kazandıracak her türlü çalışma desteklenecek ve gereken düzenlemeler yapılacaktır.

* Başta özel sektör ve üniversitelerimiz olmak üzere Türkiye'de araştırma ve geliştirme faaliyetlerine katkı sağlayacak tüm araştırma kuruluşları bilgi üretme kriterine göre desteklenecektir.

* Devlet bütçesinden AR-GE'ye ayrılan pay yıllar içerisinde oransal olarak Avrupa Birliği ortalamalarının üzerine çıkarılacaktır.

* Uluslararası ortak araştırma projelerinde Türk bilim adamlarının yer alabilmesi için gereken destek verilecektir.

* Başta sanayi kuruluşları olmak üzere ve tüm ülkeyi uluslararası sisteme entegre edecek tüm ülkenin bilgiye hızlı erişimini sağlayacak ulusal enformasyon ağının altyapısı hayata geçirilecektir.

* Üniversite-sanayi işbirliği mutlaka gerçekleştirilecektir.

* Üniversitelerin, araştırma kurumlarının bilgi birikimini ve özel sektörün girişimciliğini buluşturan "Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Teknoparklar"ın sayı ve etkinlikleri artırılacaktır.

* Teknolojik buluşların üretime dönüşmesini kolaylaştıracak Risk Sermayesi Yatırım Ortaklıkları teşvik edilecektir.

* Enformatik, biyoloji ve gen mühendisliği, ileri malzeme teknolojileri, enerji teknolojileri, gıda teknolojileri, esnek üretim sistemleri ve sağlık teknolojilerine özel önem verilecektir.

* Beyin göçünün önlenmesine çalışılacak, tam tersine yerli ve yabancı bilim adamlarının dönemsel ve kalıcı olarak Türkiye'ye gelmeleri teşvik edilecektir.

* Türkiye'nin tarihsel ve kültürel birikimini gün ışığına çıkartacak, sosyolojik gerçeklerini araştırarak, sosyal ve siyasal derinliğini artıracak, Türkiye'ye özgü sosyal, kültürel ve ekonomik politikaları araştırarak çalışmalar da en azından bilim ve teknoloji araştırmaları kadar desteklenecektir.

5.13. YAZILI VE GÖRSEL BASIN

Özgür, bağımsız, çok sesli bir yazılı ve görsel basın, demokratik rejimin önemli güvencelerinden biridir. Doğru bilgi ve haber alma hürriyetinin korunması esastır. Böyle bir ortamın tesisi için her türlü önlem alınacak; medya-siyaset ve ticaret ilişkilerinin toplumun doğru haber alma özgürlüğünü kısıtlaması, medya aracılığıyla vatandaşın istismar edilmesi önlenecektir. Yazılı ve görsel basın sektöründe tekelleşme ve kartelleşmenin önlenmesi için ilgili mevzuat yeniden düzenlenecektir.

Medyanın toplumun ihtiyaçlarını ön planda tutan yayınlar yapması özendirilecektir.

Kültürel değerlerin, tüketicilerin, ailenin, çocukların ve gençlerin korunması, genel ahlak kurallarına riayet edilmesi, kişilerin ve sosyal grupların haklarını ihlal edici yayınlardan kaçınılması esastır. Meslek örgütleri ve sivil toplum kuruluşları ile işbirliği yapılarak medyanın toplumsal sorumlulukları ile ilgili yeni kriterler geliştirilecektir.

Özel hayatın ve özel haberleşmenin güvenliği ile ilgili her türlü teknik ve yasal önlemler alınacaktır.

Medyada etkili denetim yöntemlerinden biri öz denetimdir. Bununla beraber, tarafsız basın meslek kuruluşlarının ve gönüllü teşekküllerin denetimiyle art niyetli yayınların doğal bir toplumsal muhalefet sayesinde kontrol edilmesi özendirilecektir.

Medya çalışanlarının iş güvencesi ve sosyal güvenlik sorunları dolaylı olarak haber alma özgürlüğünü etkilemektedir. Bu nedenle medya çalışanlarının uluslararası standartlarda bir çalışma ortamına ve iş güvencesine kavuşturulmaları sağlanacaktır.

Sansür ve benzeri kavramların tanımı, şüpheye mahal bırakılmaksızın ve tamamen sivil inisiyatif tarafından belirlenecek ve önlemler de yine siyasi iradenin dışında alınacaktır.

Yerel medya desteklenecektir

Medyayı denetleyen kurumların objektif kriterlerle hareket etmesi sağlanacak, bu kurumların medya üzerinde siyasi baskı aracı haline gelmeleri engellenecektir.

Medyanın haber ve bilgi edinme özgürlüğü korunurken bireyin özel hayatına müdahale edilmesine izin verilmeyecektir.

5.14. TRAFİK

Her yıl ülkemizde binlerce vatandaşımız trafik kazaları sonucu ölmekte veya sakat kalmaktadır. Trafik kazalarından dolayı ekonomik kayıplar da çok büyüktür.

* Trafik kazalarını asgari seviyeye indirmek için ulaşım vasıtaları arasında uzun dönemde uyumlu bir dengeyi sağlayacak ulaştırma alt yapısını oluşturmak temel amacımızdır.

* Trafik kazalarını önlemek amacı ile yol, araç, insan üçgeninde zararların en aza indirilmesini sağlayacak bir eğitim ve bilinçlendirme programı hayata geçirilecek, trafik kurallarına uymanın bir davranış biçimi haline getirilmesi temin edilecektir.

* Trafik hizmetlerinin niteliği dikkate alınarak, ilkelerin tespiti merkezi idarede kalmak kaydıyla, belediyesi bulunan yerleşim birimlerinde bu hizmetler kısa zamanda belediyelere devredilecektir. Şehirlerarası yollar ve belediye teşkilatı bulunmayan alanlarda hizmetler trafik teşkilatı tarafından yapılmaya devam edilecektir.

* Karayollarının alt yapıları, hızla artan taşıt trafiğine uygun hale getirilecek, trafik yoğunluğunun olduğu karayollarında bölünmüş yol yapımına hız verilecektir.

* Karayollarının alt yapı projeleri uygulamaya geçirilmeden önce, trafik güvenliği açısından denetlenecektir.

* Trafik güvenliğini artırmak için, yasal düzenlemeler acilen yapılacaktır.

* Büyük kentlerimizde raylı sistemler yaygınlaştırılacak, kent içi toplu raylı taşıt sistemlerinin, karayolu sistemleriyle bütünleşmesi sağlanarak azami derecede trafik güvenliği tesis edilecektir.

* Trafik kazaları ile ilgili analizler yapılarak kazaların nedenleri tespit edilecek ve bu alanlarda acil önlemler alınacaktır.

* Karayolları üzerinde araç ve gereçle donatılmış yeterli sayıda ilk yardım istasyonları kurulacaktır. Üniversitelere bağlı hastanelerin ve diğer resmi ve özel sağlık kuruluşlarının, trafik kazası geçirenlere acil müdahalesi için gerekli mevzuat ve teknik altyapı eksiklikleri hızla tamamlanacaktır.

DIŞ POLİTİKA KALKINMA VE DEMOKRATİKLEŞME PROGRAMI

VI. DIŞ POLİTİKA 6. DIŞ POLİTİKA

Türkiye'nin jeopolitik konumu, pek çok işbirliği projesi için bir çekim alanı oluşturabilecek potansiyele sahiptir. Bu potansiyelin bölgesel ve küresel bir müessiriyete dönüştürülebilmesi, uluslararası siyasi ve ekonomik ilişkilerde ve güvenlik ilişkilerinde jeopolitiğin akıllıca kullanılmasına bağlıdır.

Öte yandan soğuk savaş sonrası dönemin getirdiği dinamik konjonktür, çok alternatifli bir dış politika geliştirmek için uygun bir ortam oluşturmuştur. Askeri ittifakların ve blokların, uluslararası ilişkilerin belirleyici unsuru olma niteliği önemli ölçüde azalmış ve işbirliği projeleri devletlerarası ilişkilerin yaygın bir aracı haline gelmeye başlamıştır. Bu yeni ortamda Türkiye'nin de güç merkezleri ile ilişkilerini alternatifli, esnek ve çok eksenli olarak yeniden düzenlemesi ve oluşturması gerekmektedir.

Partimiz, Türkiye'nin tarihine ve coğrafi konumuna yaraşır, önyargılardan ve saplantılardan arınmış, karşılıklı çıkar ilişkilerine dayalı, gerçekçi bir dış politika izleyecektir. Başka ülkelerin toprak bütünlüğüne ve egemenliğine saygılı olan Türkiye, öteki ülkelerin ve uluslararası kuruluşların da, kendi toprak bütünlüğüne ve egemenliğine saygılı olmalarını hak olarak görmektedir.

Partimiz, değişen bölgesel ve küresel gerçekler karşısında, Türkiye'nin dış politika önceliklerini yeniden tanımlaması ve bu gerçekler ile ulusal çıkarları arasında yeni bir denge oluşturması gerektiği inancındadır.

Bu bağlamda partimiz;

* Türkiye'nin dış politikasını uzun vadeli bir perspektifle, yeni dinamiklere dayanan bölgesel ve küresel konjonktürle uyumlu hale getirecektir.

* Dış politikada karar verme ve uygulama sürecinin, sadece bürokrasinin katılımıyla yürütülmesinin yetersiz kaldığı görüşündedir. Bu tür kararlara parlamentonun ve toplumun çeşitli kesimlerinin katılımı sağlanarak Türkiye'nin dış politikadaki etkisi ve gücünün artacağına inanmaktadır.

* Uluslararası ilişkilerde stratejik çalışmaların, senaryo analizlerinin ve geleceğe ilişkin projeksiyonların yapılmasının, dış politika araçlarının geliştirilmesinde çok önemli olduğuna da şüphe yoktur. Bu nedenle kamu kurumları bünyesinde dış politika alanında faaliyet gösteren araştırma merkezleri, dış politika enstitüleri ve üniversitelerdeki uluslararası ilişkiler bölümleriyle işbirliği yapılacaktır.

Partimiz, bu gözlemler çerçevesinde aşağıdaki politikaları izleyecektir:

* Türkiye, demokrasisi, ekonomisi ve insan haklarına saygılı tutumuyla bulunduğu bölgede bir istikrar unsurudur. Bu nitelikleriyle, çevresindeki kriz bölgelerinde daha fazla inisiyatif alacak ve krizlerin çözümüne daha somut katkı sağlamaya çalışacaktır.

* Partimiz, bölgesel güvenlik ortamının, ekonomik kalkınmaya önemli katkıda bulunduğu görüşündedir. Bu nedenle Türkiye, yakın çevresinde güven ve istikrarın tesisi için daha fazla çaba sarf edecek, komşularıyla diyaloga dayalı iyi ilişkiler sürdürme çabasını artıracak, böylelikle bölgesel işbirliğinin gelişmesine daha fazla katkıda bulunacaktır.

* Türkiye gerek coğrafi, gerekse tarihi açıdan Avrupa ile yakın ilişkiler içinde olmuştur. Bu nedenle Avrupa ülkeleriyle ilişkiler Türkiye'nin dış politika gündeminde en üst sıralarda yer almaya devam edecektir.

* Türkiye Avrupa Birliği ile ilişkilerinde, taahhütlerini ve Birliğin üyelik için öteki aday ülkelerin de yerine getirmesini istediği şartları bir an önce sağlayacak, gündemin yapay sorunlarla meşgul edilmesini önlemeye çalışacaktır.

* Türkiye'nin NATO bünyesinde bugüne kadar ortaya koyduğu katkıya paralel olarak, yeni Avrupa savunma stratejisi çerçevesinde oluşturulan Avrupa Güvenlik ve Savunma Kavramı (AGSK) içinde hak ettiği yeri alması yolundaki çabaları sürdürecektir.

* Türkiye ile dost ve müttefik ülkeler arasında uzun zamandan beri devam eden siyasi ve ekonomik işbirliği sürdürülecek ve bu işbirliği özellikle ekonomi, bilim, teknoloji, yatırım ve ticaret alanlarında yoğunlaştırılacaktır.

* Amerika Birleşik Devletleri ile uzun yıllardan beri savunma ağırlıklı olan işbirliğini devam ettirecek ve bu işbirliğini ekonomi, yatırım, bilim ve teknoloji alanlarında yaygınlaştıracaktır.

* Rusya Federasyonu ile Orta-Asya ve Kafkasya'da rekabete değil işbirliğine dayanan dostça ilişkiler sürdürecektir.

* Komşumuz Yunanistan ile karşılıklı ekonomik çıkarlara dayanan ilişkileri artırarak sürdürecektir ve bu ilişkilerin oluşturacağı güven ortamı sayesinde, daha karmaşık olan siyasi sorunların çözümü için zemin hazırlayacaktır.

* Kıbrıs sorununun çözümünde adadaki Türk halkının varlığının, kimliğinin ve kendi geleceğini tayin etme hakkının gözardı edilemeyeceği görüşünde olup çözümün, adada mevcut iki devletin varacağı uzlaşmaya dayanması gerektiğinin ve bu sorun çözülmeden Kıbrıs Rum kesiminin Avrupa Birliği'ne alınmasının, sorunu daha karmaşık hale getireceğine inanmaktadır.

* Orta Asya Türk Cumhuriyetleri ile tarihi, kültürel ve sosyal yakınlığımızı rağmen, Türkiye'nin bu ülkelerle ilişkilerinde beklentileri karşılamadığı bir gerçektir. AK PARTİ, Türk cumhuriyetleriyle ilişkilerin en ileri noktaya taşınarak bölgenin geniş bir işbirliği alanına dönüştürülmesi için çaba sarfedecektir.

* Orta-Doğu'da akan kan tüm dünya kamuoyunu olduğu gibi, bu bölge ile yakın kültürel ve tarihi ilişkileri olan Türk halkını da üzmemekte ve endişeye sevk etmektedir. AK PARTİ, din ve ırk ayırımı yapmaksızın, kime ait olursa olsun, dökülen kanın ve göz yaşının acilen durdurulmasını sağlayacak tek yolun, kalıcı bir barıştan geçtiğine inanmaktadır. Bu çerçevede Türkiye, barışın tesisine yönelik çabaları desteklemeye devam edecektir.

* Partimiz, Türkiye'nin İslam ülkeleriyle ilişkilerine özel bir önem vermektedir. Bu nedenle, bir yandan bu ülkelerle ikili işbirliğimizin artırılması, öte yandan İslam Konferansı Örgütü'nün (İKÖ), uluslararası alanda daha saygın yer edinebilmesi ve inisiyatif alabilen dinamik bir yapıya kavuşturulması için çaba sarfedecektir. Yine bu bağlamda, başkanlığını Sayın Cumhurbaşkanımızın yaptığı İKÖ, Ekonomik ve Ticari İşbirliği Daimi Komitesi'nin (İSEDAK) faaliyetlerine daha somut içerik kazandırmaya çalışacaktır.

* Soğuk savaşın sona ermesi ve Doğu Bloku'nun çöküşü, Karadeniz Bölgesi'nde yeni bir işbirliği alanının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu gelişme sonucu, hızlı bir ivme ve geniş bir katılımı kurulan Karadeniz Ekonomik İşbirliği Teşkilatı'nın (KEİT), bölge ülkelerine geniş işbirliği olanakları vaad eden potansiyelinin harekete geçirilmesi için sarfedilen çabaları artıracaktır.

* Türk dış politikasının geleneksel Atlantik ve Avrupa boyutlarının yanında, Avrasya eksenli bir politikanın da geliştirilmesi yolundaki çabaları sürdürecektir.

Bu bağlamda, Ekonomik İşbirliği Teşkilatı (ECO) çerçevesindeki işbirliğinin güçlendirilmesi için çaba sarf edecektir.

* Kafkasya'da soğuk savaş dönemi şartlanmaları bir yana bırakılarak işbirliği imkanları aranacaktır. Böylelikle Türkiye, zengin yeraltı ve yer üstü kaynaklarına sahip olan bu bölgenin, Orta-Doğu ve Balkanlar'la ekonomik açıdan bütünleşmesine katkıda bulunmaya çalışacaktır.

* Çin ve Güney-Doğu Asya'daki dinamik ekonomilerle ilişkileri çok yönlü olarak ele alacak ve Türkiye ile bu ülkeler arasında daha sıkı ilişkiler geliştirmeye çalışacaktır.

* Türkiye'nin Balkan politikasını, bölgedeki ülkelerle tarihi, kültürel ve ekonomik ilişkilerimiz ışığında geliştirecek ve gerekirse yeniden şekillendirecektir.

* Yurt dışında yaşayan Türk vatandaşlarının, buldukları ülkelerdeki haklarının daha fazla korunması için çaba sarf edecek, gerek o ülkelerde gerekse Türkiye'de karşılaştıkları sorunların ortadan kaldırılması için mevcut mekanizmaları daha etkin biçimde işletecek, gerekirse yeni mekanizmalar oluşturacaktır.

SONUÇ KALKINMA VE DEMOKRATİKLEŞME PROGRAMI

VII. SONUÇ

Başta genç ve dinamik nüfusu olmak üzere Türkiye çok zengin maddi ve manevi potansiyele sahip bir ülkedir.

Cumhuriyet, binlerce yıllık tarihimiz içerisinde elde ettiğimiz kazançların en önemlilerindedir. Bütün gayretlere ve gelişmelere rağmen AK PARTİ, Cumhuriyetimizin demokratik bir cumhuriyet olması için bugüne kadar alınan mesafenin çok yetersiz olduğuna inanmaktadır.

Bu programın içtenlikle benimsediği siyasi doğrultu ve önerilerle Cumhuriyetimizin hukukun üstünlüğüne, insan hak ve özgürlüklerine dayalı demokratik bir yapıya kavuşturulması hedeflenmiştir.

"İnsanı yaşat ki devlet yaşasın" felsefesinden hareketle partimiz, bütün politikalarının merkezine bireyi koymuştur. Başta düşünce, ifade, inanç, eğitim, örgütlenme ve teşebbüs özgürlükleri olmak üzere bütün sivil ve siyasi özgürlükleri, çoğulculuğun, barış ve uzlaşmanın temel şartı olarak görüyoruz. Tüm bu özgürlükler Türkiye'yi herkes için yarınlarından emin olacakları büyük bir umut haline getirmenin de olmazsa olmaz şartlarıdır.

Partimiz din, dil, mezhep, bölge, etnik köken ve cinsiyet farkı gözetmeksizin bütün Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarını birinci sınıf vatandaş olarak görür ve kucaklar. Bizim demokratik anlayışımızda farklılıkların birbirine dönüşme mecburiyeti yoktur. Tarihi tecrübemizden süzülerek gelen farklı olanların bir arada barış içinde yaşama kültürü de bundan başka bir şey değildir.

Haklı zayıfları, haksız güçlülere karşı korumak, vazgeçilmez prensiplerimizden biridir. Bu nedenle programımız, bir kısım veya kesimin huzur ve mutluluğunu değil, herkesin huzur ve mutluluğunu sağlamayı hedeflemektedir.

Partimizin bu programda hayata geçireceği yönetim anlayışında, devlet buyurganlık bakımından iri ve hantal bir devlet değil, kaliteli hizmet üretme işlevi ve etkinliği açısından güçlü bir devlet olacaktır. Ülke bütünlüğü ve milli egemenliğe saygı çerçevesinde çoğulculuğa ve çok sesliliğe dayanan bir yönetim anlayışında, devlet bir orkestra şefi konumunda olacaktır. Dayatan, direten, rant dağıtan bir devlet değil; düzenleyen, denetleyen, fırsat yaratan, teşvik eden ve yol gösteren bir devlet, 21. yüzyılın hakim demokratik anlayışının bir gereğidir. Ülkemizi dünya sahnesinde hakkettiği yere getirecek olan da budur.

Bu program, ülkemizin çok büyük olan ekonomik potansiyelini harekete geçi-rerek, küreselleşmenin getirdiği maliyetleri en aza indirmek suretiyle, büyümeyi ve yeni bir atılımı hedeflemektedir. Kamu harcamalarını disipline etmek, her düzeydeki israfın önüne geçmek, girişimciliği her yönüyle desteklemek, ranta değil, üretime dayalı bir kazanç sistemi tesis etmek, borçlanmada azami duyarlılığı göstermek, vergi tabanını genişletirken vergi oranlarını düşürmek, gelir dağılımındaki adaletsizliği gidermek, yoksulluğa ve her çeşit yolsuzluğa son vermek, verimliliği esas almak, programın ekonomik öncelikleri arasındadır. İnsanlarımızın karnı tok, sağlıklı, eğitilmiş, huzurlu olması, insanca yaşayabileceği bir hayat standardına kavuşturulması, yarınından emin, devletine, birbirlerine ve kendilerine güvenen bireyler haline getirilmesi çabamızın özü ve siyasetteki varlık sebebidir.

Bu programın en önemli tarafı, eyleme dönüştürülemeyecek söylemlere yer vermemiş olmasıdır. Doğru, gerçekçi ve uygulanabilir olması, parti politikalarımızın tanımlayıcı özelliğidir. Sözümüzle özümüzün bir olduğunu en iyi halkımız bilmektedir. AK PARTİ, gücünü halktan alan kadro hareketidir. Burada katı yargılar değil, ilkeler; tekeli akıllı değil, kolektif akıllı hakimdir.

Türkiye'nin en büyük problemi, ülkede yaşanan güven bunalımıdır. Devletin halka, halkımızın da devlete güveni tesis edildiği, halkın talepleri ile siyasetin gündemi örtüştürüldüğü zaman Türkiye'nin uluslararası yarışta zirveye doğru yürüyüşü mutlaka gerçekleşecektir. Bizim Türkiye sevdası diye bir sevdamız vardır. Samimiyetle, azimle aydınlık ufuklara doğru bir yürüyüş başlatıyoruz. Vayrış noktasındaki onur ve gurur bizimle birlikte yola çıkan herkesin, hepimizin olacaktır.

AK PARTİ, ideoloji dayatan veya rant dağıtan bir parti değildir, olmayacaktır. Partimiz, bu programdaki ilkeler çerçevesinde Türkiye'ye hizmeti esas alan bir kitle partisidir. Soğuk savaş döneminin doğurduğu, eski siyasi akla dayanan ayrışmaları reddediyoruz. Demokrasiye inanan, insan hak ve özgürlüklerine saygılı, çoğulcu değerleri benimsemiş, ahlaki ve insani duygulara sahip, piyasa ekonomisine bağlı herkese bu partinin çatısı altında yer vardır.

Milli, manevi ve evrensel değerlere saygılı, cumhuriyeti benimsemiş, toplumsal merkezi, siyasetin merkezine taşınmak; AK PARTİ'nin en önemli hedeflerindedir.

Bu program, büyük milletimizin insanlık camiasında layık olduğu yeri alması, ülkemizin "Muasır medeniyet seviyesinin üzerine çıkması" için dürüst, ilkeli, yerli değerler konusunda hassas, küresel dinamiklerin farkında, yaşadığı coğrafya ve çağı çok iyi kavrayan kadrolar tarafından hazırlanmış bir "demokratikleşme ve atılım" projesidir.

Gayret, alın teri, ilkeli siyasi irade ve kararlılık bizden, teveccüh halkımızdandır.

Allah milletimizin yâr ve yardımcısı olsun.